boeghse bp
boeghde ge=
ghte van den
oghe van de

Nieuw' en groote

LOOTS-MANS
ZEE-SPIE E

Inhoudende

De Zee-Kusten van de Noordsche/Oos che/en W sche Schip-vaert; vertoonende in veele nootsakel Zee-Caer de Havens/ Rivieren/ Baeyen/ Reeden/ Diepten Drooghte. curieus op sijn behoorlijcke Polus-hooghte gele en versien Opdoeninge der principaelste Landen/ ene Cou s en Verheydt sy van malkanderen ghelegen zijn:

Als mede

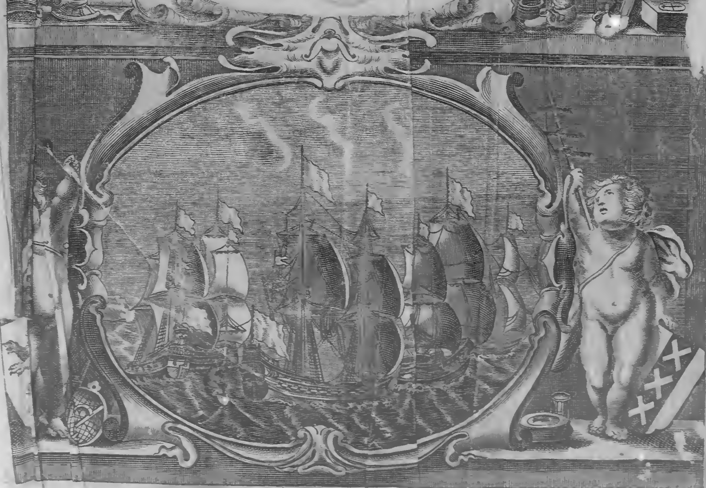
De gelegentheyt van de Noordelijckste landen, die g legen zijn tusschen de Straet Davids, en N va Zembla: met veel Zee-Caerten en Opdoeninge versien.

By een gebracht uyt ondersoeckinge van veel ervaren Stuurluyden, Lootsen, en Liefhebberen der Navigatien.

Met noch een Instructie ofte Onderwijs in de Konst der Zee-vaert/als mede nieuwe Tafelen van des Sons en Sterren declinatie: Met een Nieuwe vermeerderde Almanach.

t'AMSTERDAM,

Gedruckt by JACOB en CASPARUS LOOTS-MAN, Boeckverkoopers, op 't Water, in le Loots-Man, Anno 1670

Konst-Bemi[illegible]

ZE E-V A[illegible]

T Mocht yemandt vond[illegible] voor desen ghewoon is ghe[illegible] d[illegible] *Colom*, ofte *Zee-Spiegel* by [illegible] de verlaten, en een Nieuwe v[illegible] heb; de saeck is sulcks dat de tijt[illegible] doo[illegible]lange ervarentheyt, en ondervindingh, de Zee-[illegible] der [illegible]ectie gebracht worden, 't welcke hier[illegible] Lo[illegible] Loflike Schip-vaert soo nauw' besocht en[illegible] Nat[illegible] aer door ick van verscheyden Stuer-Luyd[illegible] der [illegible]aigatie, groote verbeteringh soo wel[illegible] ge[illegible]men heb, en alsoo ick 't selvige in mij Oude[illegible] di[illegible]jeren, ten waer dat ick de helft van [illegible] Plat[illegible] t[illegible]de Zee-Custen met sulcken groote[illegible] belemme[illegible] [illegible] de nootsaeckelijckste dingen, als Zaden, [illegible]udsen, Klipp[illegible], so wel [illegible]s boven water, en de Cijffer getallen die [illegible] diepte van de gronden [illegible]vijn[illegible] qualijck kan sien, dat wel het pricipa[illegible]lste van 't Werc[illegible] is, te [illegible] soo waren de Platen in 't begin te grot genaeckt, datse op Pam-[illegible] konden staen, soo dat men ghenoo[illegible]aeck waer, yeder Plat 1 a 2 [illegible] te snijden, waer door veel Caerten [illegible] aen malkanderen konnen

[illegible] Hebbe derhalven mijn het Oude [illegible] ghemaeckt, om [illegible] E. dese verbeterde *Groote Loots-Mans Zee-Spgel* op te Offeren, [illegible] welck de [illegible]ende Luyden meerder nut en dienst, en mijn tot groot gerustig-[illegible]ecken, door dien ick 't selvige naer mijn beste vermogen alles soo [illegible] [illegible]k en omstandelijck beschreven he[illegible], als 't doenlijck

[illegible]k ick mede ghedruckt en [illegible]yt-gegeven [illegible]ebbe een [illegible]t vermeerdert Frans Zee-boeck inhoudende [illegible] Oostersche [illegible]he Schip-vaert, op wit Reael Papier, in Folio.

Ge-

...ken van een Neuw...
...s-Boeck, inhoudende de Middellantsche Zee, soo wel in...

...West-Indische Caert, soo wel Wassene als...
...s-Caert alleen van Caribus Eylanden in groot be-...
...rt van Europa, en een nieuwe Oost-Indische... by my...
Alle deese boven-ghesyde Caerten zijn by heel...
...te bekomen, soo wel af-gheset, als wit.

...mede Nieuwe Pas-Caert-Boeckjes, dienen om...
...en W... Vier-Waers te bezeylen, en daer benoorden Sotlan...
...als mede een Nieuwe-Bocht van Vranckrijcke ge-...
...Groenlnt en Nieuw Nederlandt, West-Indi... Bra-...
...Eylanden, e Guinea: Als mede geheel Oost-Ind..., Ye-...
...Pas-Caert-boeckjes, met goede ordre verdeelt, men...
...alle Hollandsche en Zeeusche Gaten kan bezeylen...

...Boeck mede Een Nieuwe Water-Wereldt ofte Zee-Atlas, bestaende in veel çierlijke Zee-Caerten, waer in ghetoont ... de Zee-Custen van de geheel Werelt, met haer Eylanden, Klippen, Zanden, Rivieren, alles met grote kosten en moeyten by malkanderen ghebracht, uyt het aengheven van verscheyden vermaerde Stuer-Luyden ... Liefhebberen van de Zee-vaert.

VAE...

U. L. Dienaers.

Jacob en Casparus Loots-...

van de groote altijdt de naeste verbolghens kloots-wijs begrijpt. De seven onderste hebben maer elck een Sterre ofte Planeet alleen/ waer van de eerste (het Aerdrijck naeste) is de Hemel van de Maen/ de tweede van Mercurius/ de derde van Venus/ de vierde van de Son/ de vijfde van Mars/ de seste van Jupiter/ de sevende van Saturnus/ en de achtste van alle vaste sterren. 't Getal deser Hemelen wert bekent door de loopen die men in haer siet rondom de Polen des Zodiacx. De Maen deur-loopt haren Hemel deur haren eyghen natuerlijcke loop van west na oost in seven-en-twintigh dagen en acht uren. Mercurius, Venus en de Son de haren in een Jaer/ Mars de sijne in twee/ Jupiter in 12/ en Saturnus in 30 Jaren. Den achtsten Hemel voldoet syn eygen loop na de stellinghe Tychonis Brahe/ in 25400 Jaren. Dese Hemelen werden te ghelijck in 24 uren op de Polen/ om de asse der Werelt omgevoert door den neghenden Hemel/ die men noemt het primum mobile, dat is de eerste bewegingh/ door welcke beweginghe/ op ons ghesicht veroorsaeckt wert dagh en nacht/ en het daghelijcks op en onder-gaen der Hemelsche Liechten.

Dese Planeten worden niet in de Globen ghestelt/ want sy haer plaets alle dagen veranderen/ ende van haer dwalende/ ende verschepdene loopen beweginge wort bewesen/ als voor-gesept is.

Daer zijn noch meer Planeten/ maer by geen Autheuren noch bekent/ die sy des d... verthoonen/ dese Planeten open ... eynde van de Sonne/ passeren en ... west-waerts ontrent in thien dagen ... demael geobserveert is/ met dit kan ... met eenige verre gesichten.

Het tweede Hooft-stuck. ... rondigheyt des Aerdrijcx.

Dat de Aerde met het water te samen ... is/ blijckt boven de experientie seer kl... duw des Aerdrijcks in de Elips des M... ghewesie des Hemels de Maen Eclipseert o... duwe des Aerdrijcx geraeckt wort/ die schaduwe haer altijdt rondt. Soo d'Aerde vier-kant was en ofte van ander form waer/ de schaduw in de forme oock vier-kant/ drie-kant/ ofte van andere form: Want van sulck ghestalt eenigh lichaem is/ soodanigh oock syn schaduwe. Dewijle dan de schaduwe des Aerdrijcks altijt en van alle zijden rondt is/ het Aerdrijck moet oock nootsakelijck ront zijn.

Dat den Hemel rondt is mercken wy uyt de ... maer werdt alderklaerst bekent uyt de circulaire ... ginghen der Hemelsche Liechten/ als van Son/ Maen ... Sterren.

He derde Hooft-stuck. Dat de Aerde in h... midden des Wereldts is.

Dat het Aerdrijck in't midden des Wereldts staet/ kan uyt dit navolghende klaer verstaen werden: Indien de Aerd-kloot niet in 't midden der Werelt/ maer den Hemel aen d'een zijde nader stont: 't soude ghebeuren/ dat de Sterren in haren ghelijckschen om-loop/ op d'een zijde de aerde naerder de zijn als op d'ander/ en over sulcks op ons gesicht aen een zijde des Aerdrijcks grooter verthoonen als aen d'ander: oock wanneer dat deel des Hemels/ d'Aerde na boven ons was/ dat wy minder als den halven Hemel de sien/ na uyt-wijsen deses eersten Figuers: en contrarie/ wanneer het deel des Hemels/ wijdtste van/ boven ons was/ wy souden meer als den halven Hemel sien/ na uyt-wijsen deses tweeden Figuers. Maer sy de op't vlack des Aerd-kloots/ soo wel aen d'een als d'ander zijde/ wy sien de sterren (in wat ghewesie des Hemels dat het oock zy) altijdt van eender grootte/ en't is door ervaringh kennelijck/ dat wy altijt even d'eene helft des Hemels sien/ en d'ander helft voor ons ghesicht verborghen/ daer uyt is openbaer/ na uytwijsen deses derden Figuers/ dat de Aerde staet in't midden des Wereldts. Het is daer uyt te mercken/ dat de Aerdt-kloot by den Hemel is te ghelijcken/ niet meer als een punt sonder ... e: Want soo de Aerde eenighe diekte hadde ten ... van den Hemel/ men soude (staende op de Aerde ... die oorsaecke wil/ den halven Hemel niet konnen ... na uyt-wijsen deses vierden Figuers.

Het vierde Hooft-stuck. V... grootheyt des Aertrijcks.

Al-hoe-wel de Aerd-kloot (als ghesept is) ... van de overgroote wijdte des Hemels niet ... een punt/ soo is sy nochtans op haer selven aen... groot lichaem; hebbende in syn meeste o... 5400 Duytsche mijlen/ dat aldus bekent wert: ... de gheheele Circkel van des Aerdrijcks omloop ... 360 deelen ofte graden/ men bevindt/ soo by de ... als by het meten te lande/ dat sulcken deel ofte g... hout vijfthien soodanige Duytsche mijlen/ 360 sul... len dan met 15 gemultipliceert brengen voort 5400 ...

Het vijfde Hooft-stuck. Van de Asse en Polen ofte Aspunten des Wereldts.

In de Sphera der Wereldt wert geimagineert een li... gaende van een punt aen d'een zijde der Sphere/ al... Diameter door 't Centrum/ tot een ander punt dae... gen over aen d'ander zijde. Soodanige Linie werdt ... noemt de Asse/ en de uytterste eynde van dien/ ofte ... punten/ de Polen ofte Aspunten des Wereldts/ d'een ... het noorden de Noorder/ d'ander Zuydet-... Pool. Op welcke Poolen/ dat de ... Sphera dagelijcks om haer ...

Ver-

Kort Onderwijs in de Konst der Zee-vaert.

D[e] Konst van 't Zee-varen [i]s een wetenschap/ om door [s]eeckere regulen een Schip [o]ver Zee te stieren/ van de [e]ene plaets tot de andere ; [en] wert niet oneygentlijck gedeelt in twee deelen/ namentlijck in ghemeene en groote Zee-vaert. De gemeene Zee-vaert ghebruyckt geen Instrumenten dan het Com[pas en] Diep-loot/ als principalijck bestaende in ervaringh [en ha]ndelingh/ in kennisse van Landen en hoecken/ hoe [de]n streck[i]nghen en distantien verscheyden zijn/ en uyt [de] Zee bekent werden: in diepten/ ondiepten/ hoedanig[heyd]en van gronden : 't loopen en vallen van stroomen: [w]at Streeck de Maen aen elcke besondere plaets [ho]ogh water maeckt/ en dierghelijcke/ 't welck eens[deels] uyt onderrichtinghe van ervaren Stier-Luyden/ maer meest uyt eyghen ervaringh moet gheleert werden.

De groote Ze-vaert gebruyckt/ behalven de voorsz gemeene handelinge/ verscheyden andere behendige Instrumenten en regulen/ die sy uyt de Astronomie en Cosmographie moet nemen. Is daerom noodigh/ en elck Stierman die de grote Zee-vaert wil ghebruycken en handelen/ eerst en voor al wel onderrecht zy in de Fondamenten der selver Konsten/ dat is : dat hy kenne en verstae de gestalte en afdeylinghe van de Sphera der Wereldt/ de beweginghe der Hemelen/ voornamelijck des achtsten/ vierden en eersten/ mitsgaders de Fabrijck en 't ghebruyck der Instrumenten : sonder welcke kennisse het niet mogelijck is groote/ en [v]ooren noyt besochte/ reysen over de groo[te] Zee gheluckelijck uyt te voeren. En na dien soodanigh[e] wetenschappen uyt goet onderricht konnen verkreghe[n] werden/ heben wy die in dit Tractaet den jonghen Zee-luyden (begerigh om Stiermanschap te leeren) voor-ge[]stelt/ soo kler en duydelijck als des selfs kortheydt heeft konnen lijdn.

Het eerste Hooft-stuck. Van Sphera, [en] haer onderscheyden bewegingen.

[S]phera is eygentlijck geseydt een Kloot/ gheheel vast en [r]ont/ wiens superficie of opperblack over-al even verre is/ verscheyden van syn middel-punt. By dat woort [...] [ee]rste Sphera der Werelt/ verstaet men ge[h]ele kloot des Hemels/ met alle dat daer in [...] wert gedeelt in twee deelen : Elementaels [...] Elementael deel geeft weder vier deelen : [...]erde/ die met het water als het tweede/ [...]nen ronde Kloot/ daer wy op woonen. [...] de aerde bevangende/ en het vierde het [...]et segghen der Philosophen begrijpt de spatie die daer is tusschen de Loc[ht en] des Maens Hemel.

Uyt dese Elementen (dat is bey[...]en aller dinghen) die de veranderinghe altijdt onder[...]en ende onderdanigh zijn/ t'samen met de warmte de[r He]melen/ komen voort en vergaen/ door gestadige wi[sselin]gen en verwandelinge van d'een in d'ander/ alle dinge[n die] wy op Aerdtrijck sien en bevinden.

Het Hemels deel (bevangen[de bi]nnen in syn holligheyt 't Elementaels) is doorluchti[gh bl]inckende/ afgescheyden en vry van alle veranderlickh[eyt/ en] wert gedeelt in 8. Spheren of ronde holle Klooten/ d[ie me]n Hemelen noemt/ waer-

var

TAFEL,

Van de Declinatie der Sonne, na den Nieuwen-stijl.

[H]et tweede Jaer na't SCHRICKEL-JAER.

da.	January. gr. mi.	Februar. gr. mi.	Maert. gr. mi.	April. gr. mi.	May. gr. mi.	Juny. gr. mi.	July. gr. mi.	Augușt. gr. mi.	Septemb gr. mi.	October gr. mi.	Novemb gr. mi.	Decemb. gr. mi.
1	23. 3	16.58	7.23	4.46	15.15	22.11	23.11	18. 2	8.13	3.19	14.38	21.59
2	23.57	16.41	7. 0	5.10	15.33	22.18	23. 7	17.47	7.51	3.43	15.57	22. 8
3	22.51	16.23	6.37	5.33	15.51	22.25	23. 2	17.31	7.29	4. 6	15.16	22.16
4	22.45	16. 5	6.14	5.56	16. 8	22.32	22.57	17.15	7. 7	4.29	15.34	22.24
5	22.38	15.46	5.51	6.18	16.25	22.39	22.51	16.59	6.45	4.53	15.53	22.32
6	22.31	15.28	5.27	6.41	16.42	22.46	22.45	16.42	6.23	5.16	16.11	22.39
7	22.23	15. 9	5. 4	7. 3	16.59	22.52	22.39	16.25	6. 0	5.39	16.29	22.46
8	22.15	14.50	4.41	7.26	17.15	23.57	22.32	16. 8	5.37	6. 2	16.47	22.52
9	22. 6	14.31	4.17	7.48	17.31	23. 2	22.25	15.51	5.15	6.25	17. 4	22.58
10	21.57	14.11	3.53	8.10	17.47	23. 7	22.18	15.34	4.52	6.48	17.21	23. 3
11	21.47	13.51	3.29	8.32	18. 3	23.11	22.10	15.16	4.29	7.11	17.38	23. 8
12	21.37	13.31	3. 6	8.54	18.18	23.15	22. 2	14.58	4. 6	7.34	17.54	23.12
13	21.27	13.11	2.42	9.16	18.33	23.19	21.53	14.40	3.43	7.57	18.10	23.16
14	21.16	12.50	2.18	9.37	18.47	23.22	21.44	14.21	3.20	8.19	18.26	23.20
15	21. 5	12.30	1.55	9.59	19. 2	23.25	21.35	14. 2	2.57	8.41	18.41	23.23
16	20.53	12. 9	1.31	10.20	19.16	23.27	21.25	13.43	2.33	9. 4	18.56	23.26
17	20.41	11♓48	1. 7	10.41	19.29	23.29	21.15	13.24	2.10	9.26	19.11	23.28
18	20.29	11.27	0.43	11. 1	19.42	23.30	21. 4	13. 4	1.46	9.48	19.25	23.30
19	20.16	11. 5	0♈20	11♉22	19.55	23.31	20.53	12.45	1.23	10.10	19.39	23.31
20	20♒3	10.44	0N 4	11.43	20♊8	23.32	20.42	12.25	0.59	10.31	19.53	23.32
21	19.50	10.22	0.28	12. 3	20.20	23.32	20.31	12. 5	0.36	10.53	20. 6	23♑32
22	19.36	10. 0	0.51	12.23	20.32	23♋32	20.19	11♍44	0♎12	11♏14	20♐19	23.32
23	19.22	9.38	1.15	12.43	20.44	23.31	20♌7	11.24	0.11	11.35	20.32	23.31
24	19. 7	9.16	1.39	13. 3	20.55	23.30	19.54	11. 4	0.35	11.56	20.44	23.29
25	18.52	8.54	2. 2	13.23	21. 6	23.29	19.41	10.43	0.58	12.17	20.56	23.28
26	18.37	8.31	2.26	13.42	21.17	23.27	19.28	10.22	1.22	12.38	21. 8	23.26
27	18.21	8. 8	2.40	14. 1	21.27	23.25	19.15	10. 1	1.45	12.58	21.19	23.23
28	18. 5	7.46	3.13	14.20	21.36	23.22	19. 1	9.40	2. 9	13.18	21.30	23.20
29	17.49		3.36	14.39	21.45	23.19	18.47	9.19	2.32	13.38	21.40	23.17
30	17.32		3.59	14.57	21.54	23.15	18.32	8.57	2.56	13.58	21.50	23.13
31	17.15		4.23		22. 3		18.17	8.35		14.18		23. 9

TAFEL,

Van de Declinatie der Sonne, na den Nieuwen-stijl.

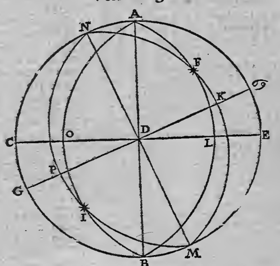
Het Derde Jaer na't SCHRICKEL-JAER.

da.	January. gr. mi.	Februar. gr. mi.	Maert. gr. mi.	April. gr. mi.	May. gr. mi.	Juny. gr. mi.	July. gr. mi.	Augușt. gr. mi.	Septemb. gr. mi.	October. gr. mi.	Novemb. gr. mi.	Decemb. gr. mi.
1	23 .4	17. 3	7.29	4.40	15.11	22. 9	23.12	18. 6	8.19	3.14	14.33	21.56
2	22.58	16.46	7. 6	5. 3	15.29	22.17	23. 8	17.51	7.57	3.37	14.52	22. 5
3	22.52	16.28	6.43	5.26	15.47	22.25	23. 3	17.35	7.35	4. 1	15.11	22.14
4	22.46	16.10	6.20	5.49	16. 4	22.32	22.58	17.19	7.13	4.24	15.30	22.22
5	22.40	15.51	5.56	6.12	16.21	22.39	22.53	17. 3	6.51	4.47	15.49	22.30
6	22.33	15.32	5.33	6.34	16.38	22.41	22.47	16.47	6.28	5.10	16. 7	22.37
7	22.25	15.13	5. 9	6.57	16.55	22.51	22.41	16.30	6. 6	5.34	16.25	22.44
8	22.17	14.54	4.46	7.20	17.11	22.59	22.34	16.13	5.34	5.57	16.43	22.50
9	22. 8	14.35	4.22	7.42	17.27	23. 1	22.27	15.56	5.20	6.20	17. 0	22.56
10	21.59	14.16	3.59	8. 4	17.43	23. 6	22.20	15.38	4.57	6.43	17.17	23. 2
11	21.49	13.56	3.35	8.26	17.49	23.10	22.12	15.20	4.35	7. 6	17.34	23. 7
12	21.39	13.36	3.11	8.48	18.14	23.14	22. 4	15. 2	4.12	7.28	17.50	23.11
13	21.29	13.16	2.48	9.10	18.29	23.18	21.55	14.44	3.49	7.51	18. 6	23.15
14	21.18	12.56	2.24	9.31	18.44	23.21	21.46	14.26	3.26	8.13	18.22	23.18
15	21. 7	12.35	2. 0	9.53	18.58	23.24	21.37	14. 7	3. 2	8.36	18.37	23.21
16	20.56	12.14	1.37	10.14	19.12	23.27	21.27	13.48	2.39	8.59	18.52	23.24
17	20.44	11.53	1.13	10.35	19.26	23.29	21.17	13.29	2.15	9.21	19. 7	23.27
18	20.32	11.32	0.49	10♉56	19.39	23.30	21. 7	13. 9	1.52	9.43	19.22	23.29
19	20.29	11♓11	0.26	11.17	19.52	23.31	20.56	12.50	1.28	10. 4	19.36	23.31
20	20♒7	10.49	0♈2	11.38	20. 5	23.32	20.45	12.30	1. 5	10.26	19.50	23.32
21	19.54	10.27	0N.22	11.58	20♊17	23.32	20.34	12.10	0.41	10.48	20. 3	23♑32
22	19.40	10. 5	0.45	12.18	20.29	23♋32	20.22	11♍50	0♎18	11. 9	20♐16	23.32
23	19.26	9.53	1. 9	12.38	20.41	23.31	20♌10	11.30	0. 6	11♏31	20.29	23.31
24	19.11	9.21	1.33	12.58	20.52	23.30	19.57	11. 9	0.29	11.52	20.41	23.30
25	18.56	8.58	1.56	13.18	21. 3	23.29	19.44	10.48	0.53	12.13	20.53	23.29
26	18.41	8.36	2.20	13.37	21.14	23.27	19.31	10.27	1.16	12.34	20. 5	23.27
27	18.25	8.14	2.44	14.56	21.24	23.25	19.18	10. 6	1.40	12.54	20.16	23.24
28	18. 9	7.51	3. 7	14.15	21.34	33.22	19. 4	9.45	2. 3	13.14	21.27	23.21
29	17.53		3.30	14.34	21.43	23.19	18.50	9.24	2.27	13.35	21.37	23.18
30	17.37		3.54	14.53	21.52	23.16	18.36	9. 3	2.50	13.55	21.47	23.14
31	17.20		4.17		22. 1		18.21	8.41		14.14		23.10

Het derthiende Hooft-ſtuck. Van de lenghde en breette der vaſte Sterren.

DE Sterren des achtſten hemels werden genoemt va=
ſte ſterren/ om datſe (onghelijck de Planeten/ ſonder
bewegingen) altydt vaſt en fix in een geſtalte en diſtantie
van malkander blijven/ en ghelijckelyck door 't primum
mobile met malkander te ſamen omgevoert werden; wer=
den berekent na lengde en breette. Hare lenghde is een deel
van den Ecliptica / begrepen tuſſchen twee halve Circu=
len/ gaende beyde uyt de Polen der Ecliptica/ d'eene deur
het Equinoctium der Lente ofte beginſel Arietis/ d'ander
deur de ſterren ſelve. Haer breette is een booge van ſoda=
nighen halven circkel / tuſſchen de Linie Ecliptica / en de
ſterre: Die is tweederley / noordelycke en zuydelijcke:
noordelycke die noord-waerd van de Ecliptica / van de
Ecliptica/ en zuydelijcke die zuyd-waert daer af ſtaen.

Verklaringe.

LAet zijn G. D. ♋ de Linie Ecliptica/ N. de Noorder/ en M. de zuyder
Polen des ſelfs: F. een ſeker Sterre. Laet uyt de voorſchreven Po=
len getrocken werden twee halve circkels/ d'eene N. D.M. door 't Equi=
noctium der Lente aen D. d'ander deur de Sterre F. ſnijdende d'Eclip=
tica in K. het deel der Ecliptica D. K. is de lenghde van ſulcken Ster/
en de boghe ofte deel des ſelven halven circkels K. F. ſijne breette na het
noorden/ om dat hy ſtaet benoorden de Ecliptica.

Het veerthiende Hooft-ſtuck. Van de rechte Aſcenſie en Declinatie der vaſte Sterren.

DE rechte Aſcenſie der Sterren is een deel des Equi=
noctiaels / begrepen tuſſchen twee halve Circkels/
gaende beyde uyt de Polen der werelt/ d'een door 't Equi=
noctium der Lente/ d'ander deur de Sterren. Hare De=
clinatie/ een booge van ſoodanigen halven circkel/ tuſſchen
den Equinoctiael en de ſelve Sterre / die is oock tweeder=
ley/ noordelijcke/ die benoorden de linie/ en zuydelycke/ die
daer bezuyden ſtaen.

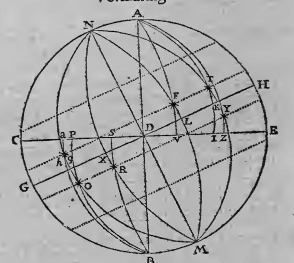
Verklaringe.

IN de voorgaende Figuer zy C. D. E. de Linie Equinoctiael / A. de
Noorder / en B. de zuyder Pool der Wereldt / F. een ſeker Sterre:
treckt uyt de voorſz. Polen twee halve circkels / d'eene A. D. B. deur 't
Equinoctiael ofte beginſel Arietis/ de ander deur F. de Sterre/ die ſnijt
de Equinoctiael in L. Het deel des Equinoctiaels L. D. is de rechte Aſ=
cenſie van ſulcken Ster/ ende Boghe ofte deel des ſelven Circkels L. F.
ſijne declinatie na 't Noorden/ ofte O. I. van de Ster aen I. na 't zuyden.

Het vijfthiende Hooft-ſtuck. Van het veranderen der Declinatie van de vaſte Sterren.

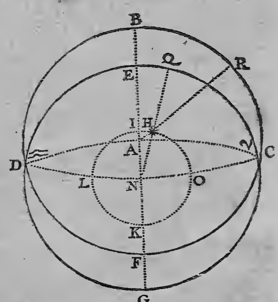
GElijck den gheſterden Hemel / op ons ghesicht / alle
24 uren wert omgedreven/ door het Primum mobile,
op de Aſpunten ofte Polen der werelt / van ooſten na we=
ſten: alſoo werdt die in 25400 jaren eens omgedreven op
de Polen van d'Ecliptica/ ter contrarie van weſten na oo=
ſten/ ghelijck de Son jaerlijcx eens. Daer door verandert
de lenghde der Sterren alle 100 jaren 1 graed 25 minuten/
ofte alle 20 jaren 17 minuten: maer haer breette / dat is de
diſtantie van de Ecliptica/ blijft onveranderlijck altijdt de
ſelfde. Door 't voorſz. veranderen der lenghde/ verandert
by lanckheydt van tijt oock de Declinatie/ doch van d'een
meer en oock raſſer als van de ander. De Noord-ſterre/ en
ſommighe andere meer / veranderen alle drie Jaren o[m]
trent een minute in Declinatie/ en eenighe konnen in vijf
tigh jaren niet een minute veranderen. Sommigher ver=
mindert/ ſommiger vermeerdert. Eenige hebben de noo[r]
delijcke Declinatie/ bekomen zuydelijcke: eenige ander[e]
hebben de zuydelijcke declinatie/ bekomen ter contrarie
noordelycke.

Verklaringe.

ZY C. D. E. den Equinoctiael / A. de noorder en B. de Zuyder pool
der werelt/ G. D. H. de Linie Ecliptica / N. M des ſelfs polen/ G.
het beginſel Capricorni / D. Arietis / ende H. het eynde van Gemini
ofte beginſel Cancer. Laet (als hier voor) de Ster aen F. ſijn lenghde
zijn in d'Ecliptica aen L. ſijn breette daer benoorden L. F. zijnde noorde=
lijcke declinatie is dan V. F. Soo die voorſz. Ster na veel jaren in lengh=
de verloopt van F. tot in T parallel met D. H. ſijn breette blijft K. T.
even als de voorgaende F. L maer ſijn declinatie I. T. is meerder als V.
F. de eerſte / om dat hy parallel met D. H meerder is geweecken van de
Linie Equinoctiael. De Sterre aen O. wiens lenghde zy in de Eclipti=
ca aen Q. en ſijne breedte Q. O. heeft zuydelijcke declinatie P. O maer
verloopende in lengde van O. in R. parallel met Q. X. ſijne breette blijft
X. R. even als Q. O. maer ſijne zuydelijcke declinatie R. S is minder als
O. P. om dat hy parallel met D. G. den Equinoctiael naerder is gheko=
men. Soo de ſelve Ster komt in lenghte te verloopen tot in Y. ſijne de=
clinatie ſal zijn Y. Z. benoorden de Linie. Dat is geſeyt van de ſes eer=
ſte teeckens ♑♒♓♈♉♊. Op de ſelve wijſe gheſchiet het tegendeel in de
ander ſes teyckens / ♋♌♍♎♏ en ♐ aldus: zy in de ſelfde figuer H. het
beginſel Cancri/ D Libra/ en C. het eynde Sagittarij. Soo een Ster=
re aen T. hebbende noordelijcke declinatie T. I. in lenghde verloopt tot
in F. ſijne declinatie F. V. is minder als T. I. overmits hy den Equinoc=
tiael naerder is geklommen dan ſoo de ſelve in lenghde verloopt tot aen
b. ſijne declinatie die eerſt Noordelijck was/ ſal dan Zuydelijck zijn van
b in *d*

Door de voorſz. beweginghe des achtſten Hemels verandert oock de
declinatie der Noord-ſterre / die wert nu alle Jaren meerder/ dat is/ hy
wijckt hoe langhs hoe meer van den Equinoctiael / en komt den Pool
nader 't welcke duren ſal tot het jaer onſes Heeren 2091 / dan ſal hy den
Pole op het naeſte / en niet meer als 26 minuten en een half daer af ver=
ſcheyden zijn/ en na die tijt allengſkens weder daer af wijcken/ alſoo dat
12700 jaren daer na hy van den Pole af ſal ſtaen 47 graden 56 minuten.
Hoe ſulcx gheſchiet/ kan oogenſchijnelijck begrepen werden uyt dusda=
nigen voorbeelt.

Zy A. de Noorder-Pool der Werelt / in 't midden van den Equin[oc]
tiael/ B.D.F.C.: N. de Pool van d'Ecliptica in 't midden van d'Eclip[tica]
E.D.G.C: H. de Noord-ſterre / ſijne breedte van de Ecliptica is
66 graden en 2 minuten / en ſijne diſtantie van de Pool des Zodi[acx]
H. 23 graden 58 minuten/ die blijven altijdt eenderley/ gelijck de
en diſtantie aller vaſte ſterren van de Zodiacx-Pool/ als hier vo[or]
ſeydt is: Sijne lenghde van 't Equinoctium der Lente ofte
Arietis was voor het Jaer 1625. C. Q. 83 graden 24 minuten.

Laet uyt N. de Pool van de Ecliptica een circkel werden beschreven/ als I. L. K. O. H. wiens halve Diameter zy N. H. 23 graden 58 minuten/ even als de distantie der Noord-sterre van des Zodiacx Pool/ daer binnen wert besloten de Noord-Pool der Wereldt A. als zijnde minder van de Zodiax-Pool verscheyden als de Noord-ster. Op soodanige Circkel doet de Noord-sterre syn keer om des Zodiax-Pool ghelijck alle vaste starren in 25400 jaren/syn distantie van des Werelts Pool is voor het Jaer 1645 A. H. 2 graden 35 minuten/ en sal in het Jaer onses Heeren 2091 door de voorsz. beweginge gekomen zijn van H. in I. op 't naeste van A. des Werelts Pool/ en daer af staen niet meer als 26 minuten en een half. Voortgaende van I. langhs L. tot in K. hy sal van des Werelts Pool verscheyden zijn A. K. 47 graden 29 minuten en een half.

Maer also de Sterren in vijf Jaren weynigh veranderen/ soo hebben wy tot dienste der Zee-varende bereyt dese navolgende Tafel/ zijnde gemaeckt op het Jaer 1665. zijnde heel gerieffelyck om te gebruycken. Van 't Jaer 1661. tot 't Jaer 1670. Is mede neffens de Declinatie by-gevoeght 't Complement van de Declinatie/ dat is hoe wijt die van de Pole staen.

T A F E L.

Van de Declinatie der voornaemste vaste Sterren, mitsgaders haer af-stant van de Pool.

Dese navolgende staende alle bezuyden de Equinoctiael/ hebben zuydelijcke Declinatie.

	Zuydelijcke Declinatie. gra.	min.	Afstant van den Z. Pool. gra.	min.
De Noordelijckste in de Walvischs-steert.	10	48	79	12
De Zuydelijckste in de Walvischs-steert.	19	49	70	11
De slincker-voet Orionis / Regel.	8	37	81	23
D'eerste der drie in de Riem van Orion / ofte der drie Koningen.	0	34	89	26
De twee in de Riem	1	26	88	34
De derde.	2	9	87	51
De grooten Hont / Syrius.	16	14	73	46
Het Hert van de Water-slang.	7	13	82	47
De Coorn-aer van de maeght / Spica Virginis.	9	22	80	38
De Zuyder Balance.	14	22	75	38
De Noorder Balance.	8	5	81	55
De Noordelijckste en voorste in de slincker-hant des Slangendragers / Ophiuchi.	2	50	87	10
De slincker knie Ophiuchi.	9	50	80	10
De rechter knie van de Slangh-drager.	15	14	74	46
't Hert van 't Scorpioen / Antaras.	25	36	64	24
De Noordelijckste der twee in de Hoornen van Capricornus.	13	31	76	29
De Zuydelijckste der selver twee.	15	48	74	12
De voorste ofte Westelijckste der twee lichten in de steert van Capricornus.	18	6	71	54
De twee ofte oostelijckste.	17	35	72	25
De slincker Schouder van Aquarius.	7	0	83	0
De rechter Schouder Aquarij.	1	54	88	6
De uytterste in de Watervloet Aquarij / geheeten Fomahant.	31	20	58	40

Dese navolgende Sterren, alle staende benoorden de Linie Equinoctiael, hebben Noordelijcke Declinatie.

	Noordelijcke Declinatie. gra.	min.	Afstant van den N. Pool. gra.	min.
De Noord-sterre Alrucuba.	87	31	2	29
De middelste ofte klaerste van de wachters.	75	38	14	22
De borst van Cassiopea.	54	43	35	17
De heupe van Cassiopea.	58	55	31	5
[illegible] van Cassiopea.	58	28	31	32
[illegible]erste in de setel van Cassiopea.	57	21	32	39
[illegible] van Andromeda.	27	16	62	48
[illegible]gordel van Andromeda.	33	53	56	7
[illegible]delijckste voet van Andromeda.	40	42	49	18
[illegible] in het Hooft van de Ram.	21	52	68	8
[illegible] in de mont des Walvis.	2	46	87	14
[illegible] in het Hooft Meduse.	39	38	50	22
De klaerste in Perseus zijde.	48	36	41	24
't Zuyder oogh des Stiers Aldebaran.	15	49	74	11
De Noord-hoorn des Stiers.	28	18	61	42
De Zuyd-Hoorn des Stiers.	20	54	69	6
De slincker schouder van de Reuse Orion.	6	0	84	0
De rechter schouder van Orion.	7	19	82	41
Op de slincker schouder des Wagen-mans Erichtonius / geheeten Hircus, of Capella.	45	36	44	24
De rechter schouder Erichtony.	44	52	45	8
De klaerste in de voeten der tweelingen.	16	40	73	20
't Hooft van de Noordelijckste Tweelingh Castor.	32	35	57	25
't Hooft van de zuydelijckste Tweelingh Pollux.	28	48	61	12
De kleynen Hont / Procyon.	6	5	83	55
't Hart des Leeuws / Regulus, Basiliscus.	13	35	76	25
De middelste en klaerste in de Necke des Leeuws.	21	31	68	29
De klaerste in de rugge des Leeuws.	22	21	67	39
De steert des Leeuws.	16	26	73	34
't Noorderste achterwiel des grooten wagens.	63	34	26	26
't Zuyderste achterwiel des wagens.	58	11	31	49
't Noorderste voorwiel des wagens.	58	52	31	8
't Zuyderste voorwiel des wagens.	55	35	34	25
't Naeste peert aen de wagen.	57	49	32	11
't Middelste peert.	56	43	33	17
Het uytterste Peert.	51	2	38	58
De Noorder-Vleugel van Virgo Vindemiatrix.	12	48	77	12
De gordel Virginis.	5	16	84	44
De slincker-schouder van Bootes.	39	44	50	16
De klare tusschen de dyen van Bootes Arcturus.	21	0	69	0
De klaerste in de Noorder-Kroon.	27	53	62	7
De klaerste in de hals des Serpents Ophiuchi.	7	31	82	29
't Hooft van Hercules.	14	50	75	10
't Hooft des Serpents-dragers.	12	51	77	9
De klaerste in 't Draken-hooft.	51	37	38	23
Lyra.	38	31	51	29
De steert des Arents.	13	25	76	35
De middelste ende klaerste in den Arent / Vultur.	8	3	81	57
De borst des Swaens.	39	12	50	48
De steert des Swaens.	44	6	45	54
De gordel Cephei.	69	5	20	55
Die in de mont des Peerts Pegasi.	8	20	81	40
De klare op 't been Pegasi Schear.	26	16	63	44
De schoft Pegasi Marcab.	13	25	76	35
De uytterste in de vleugel Pegasi.	13	20	76	40

Het sesthiende Hooft-stuck. Hoe men de vaste Sterren licht sal leeren kennen, en op wat tijt elck van dien aen 't Zuyden komt.

HOe nut en profijtelijck dattet is voor een Zee-varent man te hebben de kennisse van de vaste Sterren ende haer gebruyck / bysonder in vreemde reysen ende verre zeplagien/ dat is alle versochte en verstandige Stuer-luyden meer als wel bekent: derhalven/ alsoo wy in 't voorgaende Hooft-stuck de Declinatie der vaste Sterren en haer afstant van den Pool hebben beschreven/ sullen alhier aenwysen een wegh ende bequame middel om die lichtelijck te leeren kennen/ ende tot allen tijden perfectelijck te weten wanneer elck van dien in het zuyden ofte op haer hooghste komen / ende bequaem zijn om te ghebruycken.

Voor eerst moet men weten: Dat de Sonne-wegh in den Hemel onbeweeghlijck staet met de vaste Sterren/ met de welcke hy alle dagen eens werdt omghedreven van het Oosten na het Westen sonder veranderinghe: Maer dat de Sonne dese voorschreven jaerlyckse loop daer teghen doet van West na Oost: Waer door hy in 't daghelycks om gaen/ soo vele verachtert/ dat hy in 't Jaer eens minder om gaet als de vaste Sterren: En dat de vaste Sterren in 't Jaer eenmael meer om draeyen als de Son: Soo datse alle daghen t'elckens ontrent vier minuten vroegher aen het zuyden komen / dat bedraeght alle weecken ontrent een half ure / ende alle Maenden twee uren. Om dit beter te verstaen / sullen wy dat met een Exempel verklaren met de Sterre die gheheeten werdt Syrius ofte den grooten Hondt / die volght altijdt een weynigh na 't Beelt van de Reuse Orion, ende sijnen Riem ofte Gordel die men de drie Koningen noemt / wysen een weynigh over den grooten Hont henen / het is de grootste en klaerste van alle vaste Sterren / die oock by

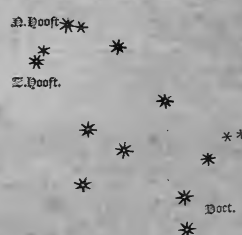
meest alle Zee-varende Lieden bekent is / syn Declinatie is bezuyden de Linie sesthien graden en 13 minuten / dese komt in 't zuyden den 24 January 's avonts te thien uren. Den 23 Februarv 's avonts ten 8 uren. Den 28 Martij 's avonts ten 6 uren. Den 30 April 's avonts ten 4 uren. Den 30 May namiddaghs ten twee uren. Den 28 Juny des middaghs ten 12 uren / te gelijcke met de Sonne. Den 28 July voor-middaghs ten 10 uren. Den 29 Augusti voor-middaghs ten 8 uren. Den 1 October 's morgens ten ses uren. Den 2 November 's morgens ten vier uren. Den 1 December ten 2 uren 's morgens. Den 28 December / 's nachts ten twaelf uren.

Daer uyt kan elck nu licht berekenen op wat ure ende tijdt dat dese voorsz. sterre op alle andere dagen van den jare in 't zuyden komt / so wel by dage als men hem niet en kan sien / als by nachte als men hem sien kan. Soo ghy dat oock begeert te weten van alle andere fixe sterren op alle dagen van den jare: So besiet eerst uyt 't gene voorsz. is / op wat ure van uwen voorgenomen dagh den grooten Hont aen 't zuyden komt / en daer na uyt de volgende beschrijvinge der sterren / hoe veel tijt alsulcken sterre als ghy begeert naer ofte voor den grooten Hont aen het zuyden komt / soo sult ghy vinden den juysten ende perfecten tydt die ghy begeert.

Af-beeldinghe der vaste Sterren, en op wat tijdt elck van dien aen 't zuyden komt.

De Tweelingen.

De Figuer der Tweelingen staet recht benoorden den grooten Hont / in sulcker ghestalte als hier nevens af-gebeelt staet: Het Noorder-Hooft komt 40 mi-

nuten naer den grooten Hont aen 't zuyden: syn Declinatie siet in de voorgaende Tafel / gelijck oock van alle die hier na volgen.

Het zuydelijckste ofte onderste Hooft komt 54 minuten naer den grooten Hont aen 't Zuyden.

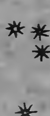
De klaerste in de Voeten komt een vierendeel van een uur voor den grooten Hont aen 't Zuyden.

Den kleynen Hont.

Den kleynen Hont Canicula, heeft drie Sterren in forme als hier neffens staet / de klaerste van dien komt 50 minuten naer den grooten Hont aen 't Zuyden.

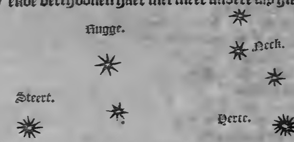
De Water-slange.

Het Harte ofte de klaerste van de Water-slange komt naer Syrius of den grooten Hont twee uren 40 minuten aen het zuyden / verthoont hem met sulcke kleyne sterrekens als hier neffens / daer aen hy licht bekent werdt.

De Leeuwe. Leo.

De Leeuw heeft vier schoone sterren om te ghebruycken / ende verthoonen haer met meer andere als hier neffens gebeeldt staet:

De voorsz ende eerste / die ghenoemt werdt Regulus. Basilicus, ofte het Herte van den Leeuw / komt 3 uren 30 minuten na den grooten Hont aen 't zuyden. De tweede ofte de Necke des Leeuws komt drie uren 30 minuten naer den grooten Hont aen 't zuyden en is gedeclineert benoorden de Linie 21 graden 37 minuten. De Rugge des Leeuws komt na den grooten Hont aen 't zuyden 4 uren 26 minuten. De steert des Leeuws komt 5 uren na den grooten Hont aen 't zuyden.

De Maget. Virgo.

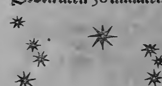
Daer naer volght Virgo de Maeght / waer van de principaelste en klaerste sterren haer vertoonen in gestaltenisse als hier neffens staet / de gordel van Virgo komt in 't zuyden 6 uren 12 minuten na den grooten Hont. Die in de Noorder vleugel Vindemiatrix genoemt / komt 6 uren en 16 minuten na den grooten Hont aen 't zuyden.

De Koorn-aer Spica Virginis, komt ses uren en 36 minuten na den grooten Hont Syrius aen 't zuyden.

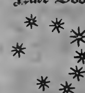
De Boer. Bootes.

Seven uren 30 minuten na Syrius, komt aen 't zuyden de klaerste Sterre van den Boer / Bootes, staende tusschen syn dyen / in forme met eenighe andere als hier neffens / ende is ghenoemt Arcturus.

Noorder-kroone.

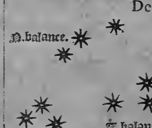
Naer Bootes volght de Noorder-kroone / hebbende de gestalte by na van een Circkel als hier neffens staet / en wert van het Zee-varende volck ghenoemt 't Gast-huys / alsse by helder klaer weder eenighe kleyne sterrekens daer in konnen sien / die noemense de Siecken / de grootste en klaerste van dien komt 8 uren 48 min. na den grooten Hont in het Zuyden.

De wage. Libra.

De Balance ofte Wage volght het teecken van Virgo / van forme als hier neffens staet.

De Zuyder Balance komt acht uren naer den grooten Hont aen het zuyden.

De noorder Balance komt 8 uren 48 minuten naer Syrius in 't zuyden.

Het Scorpioen.

Daer na volght het Scorpioen / gelijck dese Figure aenwijst / de Noordelyckste in het Voor-hooft komt 7 uren 15 minuten naer den grooten Hont aen het zuyden. Het Hert van Scorpion Antares geheeten / komt negen en [illegible] acht-en-dertigh minuten naer Syrius aen het zuyden.

Slangen-drager en Hercules.

De Slangen-drager vertoont hem als dese by-staende Figure/ de voorste ende de noordelijckste van de twee

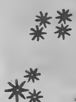

die in de slinckerhant staen/ komt negen uren en 25 minuten na den grooten Hondt aen 't zuyden.

Het Hooft van den slang-drager komt thien uren acht-en-veertigh minuten naer Syrius aen het zuyden.

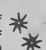
Het hooft van Hercules staende by het Hooft van de Slangh-drager komt twintigh minuten daer voor aen het zuyden.

Lyra.

Daer na volght Lyra in ghestalte als hier neffens staet / de grootste met de twee kleyne daer by / die noemen de Zee-varende luyden de Driestal/ de lichtste ende klaerste van Lyra komt elf uren en 55 minuten na den grooten Hont/ ofte dat eben eens is 12 uren 5 minuten daer voor aen het zuyden.

Arent.

Den Arent verthoont hem als hier neffens afgebeelt is / de klaerste van dien te weten / de middelste van de drie / komt 13 uren naer den grooten Hont/ of elf uren daer voor aen het zuyden.

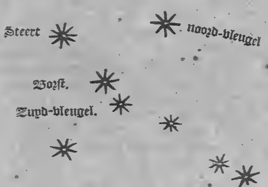
De Swaen.

De Swaen is van Figure als hier nevens staet / de noordelijckste van de twee in de Borst komt 13 uren 40 minuten na / ofte 10 uren ende 20 minuten voor den grooten Hont aen 't zuyden.

De zuydelijckste van de twee in de Borst is een nieuwe Sterre / ende heeft hem in den Jare 1600 eerst sien laten.

De noorder vleugel komt 13 uren 4 minuten naer den Hont in 't zuyden.

De Zuyder-vleugel komt 14 uren na den grooten Hont aen het zuyden.

De lichtste en klaerste van de Swaen die in de steert is/ komt 14 uren naer den grooten Hont/ of 10 uren voor aen 't zuyden.

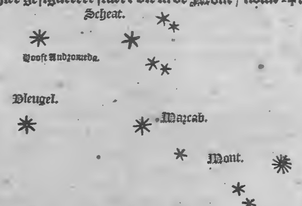
Capricornus, Steenbock.

De zuydelijckste ende klaerste van de twee lichtste in de hoornen van Capricornus staende als hier neffens/ die komt 13 uren en 30 minuten naer den grooten Hont aen 't zuyden.

Het Vliegende Peert.

Het vlieghende Peert Pegasus siet men aen den hemel als hier gefigureert staet: die in de Mont / komt 14 uren

56 minuten na/ of 9 uren ende 4 minuten voor den grooten Hont aen het zuyden / sijn declinatie is 8 graden en 15 minuten benoorden de Linie.

Die daer op de rechter heupe ofte op het rechter Been genaemt Scheat, die komt 16 uren en 16 minuten na den grooten Hont/ of 7 uren en 44 minuten daer voor aen 't zuyden.

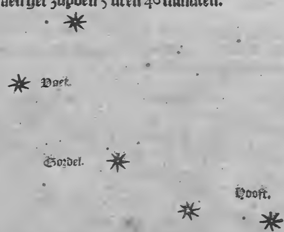
Effen op de selfde tijt komt oock aen het zuyden de eerste ofte voorste in de vleugel geheeten Marcab.

De laetste ofte uytterste in de vleugel van Pegasus komt 16 uren 44 minuten naer den grooten Hont / ofte 7 uren en 16 minuten daer voor aen het zuyden.

't Hooft van Andromeda/ makende met de Sterren van Pegasus een groot vier-kant/ daer het licht aen te kennen is / komt na den grooten Hont aen 't zuyden 17 uren 24 minuten/ of 6 uren 36 minuten daer voor.

Andromeda.

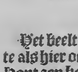
Het beelt van Andromeda staet aen den hemel in gestalte als hier onder: die in de gordel komt voor den grooten Hont aen het zuyden 5 uren 40 minuten.

Die in de Zuydelijckste Voet komt 4 uren 48 minuten voor den grooten Hont aen het zuyden.

De Sterre geheeten Fomahant, staet een goet stuck recht bezuyden het vliegende Peert / in 't uytterste van de Water-vloet van Aquarius/ 't is een groote ende klare Sterre / en komt 16 uren en 6 minuten naer Syrius, of 7 uren 44 minuten daer voor aen het zuyden.

Cetus, de Walvisch.

Daer na volght de Walvisch/ en heeft twee schoone Sterren in de Steert/ de noordelijckste komt voor den grooten Hont aen 't zuyden 6 uren 28 minuten / 24 minuten daer na komt de zuydelijckste aen het zuyden.

De klaerste in de mont geheeten Menkar, verthoont haer met twee andere/ in dusdanige gestaltenisse.

Aries, ofte de Ram.

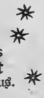
In 't Voor-hooft van Aries oft den Ram staet een klare Sterre / verschijnende met die in de hoorne staen / in forme als hier neffens / en komt 4 uren 43 minuten voor den grooten Hont aen 't zuyden.

Het hooft van Medusa.

Wat noordelijcker volght het hooft van Medusa / als hier afghebeelt staet / de klaerste van dien komt voor den grooten Hont aen het zuyden drie uren 46 minuten.

Perseus.

Daer recht benoorden volgt de klare in Perseus zijde / van gestalte als hier neffens staet / ende komt voor Syrius aen 't zuyden 3 uren en een half.

Stier, Taurus.

Daer naer volght het Beeldt van den Stier / in 't hooft staen sommige Sterren in maniere van een Fuyck of een liggende Vyekorf / de grootste en lichtste die oock de oostelickste is / geheeten het ooge van den Stier / Aldebaran ofte Oculus Tauri, komt 2 uren 14 minuten voor den grooten Hont aen het zuyden.

Wagen-man, Erichtonius.

Het Beelt van Auriga ofte de Wagen-man / vertoont hem een weynigh naer den Stier in het zuyden / in gestalte als hier neffens staet / de grootste en klaerste geheeten den Bock / Hircus ofte Capella, komt een uur veertigh minuten voor den grooten Hont aen het zuyden.

De rechter Schouder gaet seven-en-vijftig minuten voor den grooten Hondt door het zuyden.

De rechter voet die oock ge-

De rechter voet die oock ghenoemt wert de Noorderhoorn van Taurus / gaet een uur 22 minuten voor den grooten Hont door het zuyden.

De Reuse Orion.

Ontrent ter selver tijdt komt den Reuse Orion, zijnde van Figure als hier neffens / heel kenneljck / de slincker schouder komt voor Syrius aen 't zuyden een uur en 24 minuten.

De rechter schouder komt acht-en-vijftigh minuten voor den grooten Hont aen het zuyden.

De groote en klare in de slincker voet / Regel ghenaemt / gaet een uur 32 minuten voor den grooten Hont door het zuyden.

De eerste van de drie in den Gordel / die men de drie Koningen noemt / gaet een uur en 16 minuten voor Syrius door het zuyden.

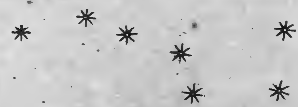
Vier minuten daer na komt de tweede oft middelste aen het zuyden.

Negen minuten naer de eerste komt de laetste ofte derde drie Koningen aen het zuyden. Dese drie Koningen staen altijt en wijsen een weynig over den grooten Hont henen / daer aen de selve goet om kennen is.

Volgen sommige Sterren die haer in het Noorden verthoonen, ende daerom sommighe Noord-sterren genaemt werden.

De groote Wagen.

DE sterren van de groote Wagen / zijn van forme als dese Figuer verthoont / seer dienstige ende bequame sterren voor de gene die verre om zuyden varen / komen

op de na beschreven tijdt op haer hooghste.

De Achter-wielen komen in 't noorden op het hooghste na dat Syrius of den grooten Hont vier uren 12 minuten door 't zuyden is gepasseert.

Het zuyderste van de Voor-wielen komt in 't noorden op 't hooghste ofte recht boven den Pool / 5 uren en 5 minuten naer dat den grooten Hont door 't zuyden is gepasseert.

Het noordelijckste Voor-wiel volght 23 minuten daer naer op 't hooghste.

Het naeste Paert van de Wagen / komt op 't hooghste in 't noorden / 6 uren 8 minuten / na dat den grooten Hont door het zuyden is gegaen.

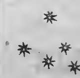
Het Middelste Paert komt een half uur daer na op het hooghste.

Het voorste ofte uytterste Paert aen de wagen / komt op het hooghste 7 uren en 4 minuten naer dat Syrius door het zuyden is gegaen.

N O T A.

Van de Noord-Sterre / haer declinatie / ende hoe men die sal gebruycken met de Wachters / wert hier naer beschreven.

Het Draken-hooft.

Het Draken-hooft is van forme als hier neffens staet / de zuydelijckste / dat is de klaerste / komt op 't hooghste in 't noorden 11 uren en 5 minuten naer dat Syrius door 't zuyden is gepasseert.

Cassiopea.

Het Beelt van Cassiopea verthoont hem beneden den Pole in 't noorden / als hier neffens staet / de voorste staende in de Setel / komt in 't noorden op het hooghste 6 uren en 36 minuten voor den grooten Hont.

Een half uur daer na volght de borst Schedir genaemt.

Vijfthien minuten daer naer volght die op de heupe.

Noch 27 minuten laeter volght die op de Knie.

N O T A.

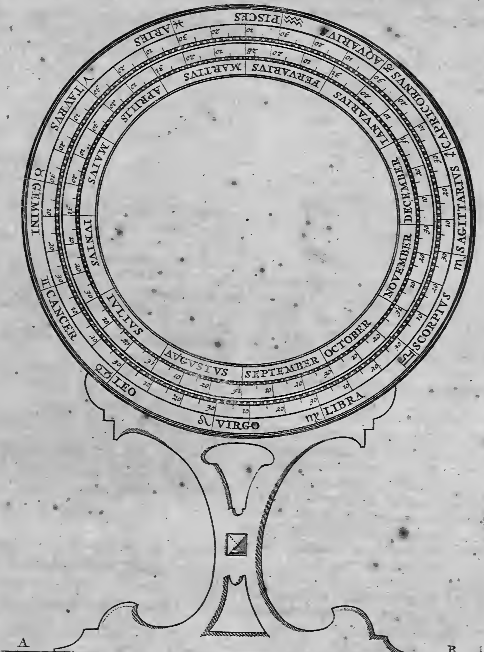
Hoe men Cassiopea met de Noort-sterre sal ghebruycken / wort hier naer beschreven.

N O T A.

Men sal weten / dat soo wanneer dese voorsz. Noordsterren in 't Noorden op het hooghste komen boven de Pool / datse effen twaelf uren daer na op het leeghste komen daer recht onder.

Het

Het ſeventhiende Hooft-ſtuck. Om de ure te vinden des daeghs en des nachts.

DE ure by daegh te vinden op alle hooghten / geſchiet alderbequaemſt en ſeecker dooꝛ ſulck Equinoctiael Compas als in 't 36 Hooft-ſtuck van de Water-getyden afgebeelt ſtaet. Des nachts kanmen die vinden dooꝛ een Nachtwyſer/ als de vooꝛgaende figuer : die heeft 2 ronde ſchyven/ d'eene is onberoerlick/ de ander beroerlick/ op de onderſte onberoerlycke ſtaen de twaelf tekenen des Hemels neffens de maenden en dagen des Jaers. Op de beroerlycke/ de uren/ deſe dꝛaept met noch een wyſer (wiens eene reghte zyde reſpondeert recht op het middel-punt) om een nagel met een gat ofte pyp / daer men deur ſien mach. 't Gebꝛuyck des Nacht-wyſers is duſdanigh : Men ſet eerſt de tant neffens de twaelfſte ure aen de beroerlycke/ ſchyve/ aen de dagh des jaers op de onderſte onberoerlyckſte ſtyf / en hout het inſtrument om hooge met de onderſte kant van de voet A. B. recht water-pas/ alſo dat men dooꝛ het gat van de nagel de noozdſter mach ſien/ dꝛaeyende dan de wyſer opwaert en nederwaert, ſoo lange/ tot dat de achterſte wielen van de groote Waghen komen aen de wyſer/ dat ſoo zynde / de wyſer ſal dan wyſen aen de beroerlicke ſchyve de rechte ure. Soo men in plaets van de achterwielen des grooten waghens ghebꝛuyckt de klaerſte der Wachters ſal vier uren 15 minuten later zyn / als de wyſer ſal toonen / om dat de vooꝛſchꝛeve wielen van de groote wagen de Wachters ſoo veel tyt vooꝛgaen.

Men kan oock de ure vinden uyt de rechte aſcenſien der Son ende der ſterren/ aldus : Alſmen eenighe ſterre in het zuyden ſiet/ wiens rechte aſcenſie bekent is/ en men weet oock de rechte aſcenſie der Sonne op die dagh : So treckt men de Sons aſcentie van d'aſcentie der Sterre/ 't ghene daer van overblyft deelt men tot uren dooꝛ 15 / (want 15 graden maecken een uur) die wyſen aen de rechte ure van dien tyt. Soo de Sons aſcenſie meerder als de Sters aſcenſie/ in ſulcken gheval ſal men 360 graden adderen by de aſcenſie der Sterre/ en als dan doen als vooꝛſz. is.

Het eerſte Exempel.

Op den 10 Apꝛil 's avonts ſie ick in 't zuyden 't hart des Leeuws/ diens rechte aſcenſie is 147 graden. De Sons rechte aſcenſie op dien dagh is 19 graden/ die afgetrocken van de aſcenſie des ſters / daer blyft over 128 graden/ die gedeelt dooꝛ 15/ ick vinde 8 uren ende 8 overſchietende graden / want 15 graden een ure maecken/ ſoo maeckt yeder graed 4 minuten/ de overige 8 graden maken noch 32 minuten van een ure / 't ſal op die tyt laet zyn 8 uren 32 minuten/ te reeckenen van de middagh af.

Het tweede Exempel.

OP den 5 November s' nachts vinde ick in 't zuyden de Sterren Aldebaran 't. zuyder-oogh des Stiers/ diens reghte aſcenſie is 64 graden / de Sons rechte aſcenſie op dien dagh 220 graden / 't welck is meerder als die van Aldebaran, daerom doe ick tot de aſcenſie des Sters 360 graden/ is te ſamen 424 graden/ daer uytgetrocken de Sons rechte aſcenſie 220/ daer blyft over 204 graden / vooꝛ het verſchil des tydts tuſſchen de Son ende de vooꝛſz. Sterre / 't welck gedeelt dooꝛ 15 komt 13 uren/ en noch 9 overſchietende graden/ die maken 36 minuten / het is dan 13 uren en 36 minuten van de middach / dat is een ure 36 minuten na der middernacht.

Om de aſcenſie te vinden op yder dagh des jaers / ſoo der Sonne als de Sterre / hebben wy hier by-ghevoeght twee tafelkens/ het eene van de Son/ aenwyſende van vyf tot vyf dagen de Sons aſcenſie/ waer uyt die vooꝛ andere daghen daer tuſſchen licht om vinden is. Het ander vooꝛ 30 der vooꝛnaemſte vaſte ſterren / beyden alleen by graden / alſoo ſulcx tot deſen handel kan genoegh doen.

Tafel van de rechte Ascensie der Sonne.

Het eerste Cijffer-getal wijst den dagh des Maents, het tweede de graden van de ascensie der Son op dien dagh.

Janu. da.	gra.	Febr. da.	gra.	Mart. da.	gra.	April. da.	gra.	May. da.	gra.	Juni. da.	gra.
5	287	5	319	5	346	5	14	5	42	5	73
10	292	10	324	10	351	10	19	10	47	10	78
15	297	15	329	15	355	15	24	15	52	15	83
20	303	20	334	20	360	20	28	20	57	20	88
25	308	25	339	25	4	25	33	25	62	25	94
31	314	28	342	31	10	30	38	30	68	31	99

Julius. da.	gra.	Augu. da.	gra.	Septe. da.	gra.	Octo da.	gra.	Nove. da.	gra.	Dece. da.	gra.
5	104	5	135	5	164	5	191	5	220	5	251
10	109	10	140	10	168	10	195	10	225	10	257
15	114	15	145	15	173	15	200	15	231	15	263
20	119	20	149	20	177	20	205	20	236	20	268
25	124	25	154	25	182	25	210	25	241	25	274
31	130	31	159	30	187	31	215	30	246	31	281

Tafel van de rechte Ascensie van dertigh der voornaemste vaste Sterren.

Ster	Graden
DE gordel Andromedæ	12 graden
De klaerste in 't hooft des Rams.	27 graden
De klaerste in de mont des Walvis/ Menkar.	41 graden
Het zuyder-oogh des Stiers/ Aldebaran.	64 graden
De slincker schouder Erichtonij Capella.	72 graden
De slincker voet Orions/ Regel.	74 graden
De slincker schouder Orions.	84 graden
De groote Hont/ Syrius.	97 graden
Het noorder-hooft der Tweelingen.	108 graden
Het zuyder-hooft der Tweelingen.	111 graden
Den kleynen Hont/ Procyon.	110 graden
De klaerste in de Waterslange/ Cor Heydræ.	137 graden
't Hert des Leeuws Regulus.	147 graden
De steert des Leeuws.	172 graden
De Rechter vleugel Virginis/ Vindemiatrix.	191 graden
De Coornaer/ Spica Virginis.	196 graden
De klaerste in Bootes/ Arcturus.	210 graden
De Zuyder Wage.	218 graden
De Noorder Wage.	224 graden
De klaerste in de noorder Kroone.	230 graden
't Hert van 't Scorpioen/ Antares.	242 graden
't Hooft van Herculus.	254 graden
't Hooft des Slangendragers.	259 graden
De steert des Arents.	282 graden
De klaerste in den Arent/ Vulter.	293 graden
De mont des Peerts Pegasi.	321 graden
De klare in 't eynt des Waters Aquari/ Fomahant.	339 graden
De schoft Pegasi/ Marcab.	342 graden
D' uytterste in de vleugel Pegasi.	358 graden
De Noordelijckste in de Walvischs-steert.	360 graden

Het achthiende Hooft-stuck. Van den Horizont ofte Sicht-eynder.

DAer de Hemel en de Aerde ofte het water op ons ghesichte aen malkander komen/ dat wert ghenoemt Horizont ofte sicht-eynder/ om dat ons gesicht aldaer eyndight ende niet wijder kan strecken: wort oock van onse Nederlantsche de Kimmen genoemt/ welcke Circkel den Hemel in twee gelijke deelen deelt/ so dat de eene helft even

van ons gesien wort/ en de ander helft en kan van ons niet gesien worden/ mits hy onder den Horizont verborgen is/ dat geschiet in dusdanige maniere/ de Aerde (als in 't derde hooft-stuck geleert is/ staet als een Centrum in 't midden des Hemels/ welcke door sijn onmetelijcke wijdte soo verre is verscheyden van de Aerde/ dat de geheele dickte van het aertrijck ten aensien van den Hemel/ niet meer en bedraegt als een punt ofte stip/ ofte ten minsten soo weynigh dat het van ons ghesicht niet kan ghemerckt werden/ en het gene wy met ons gesicht langhs het aertrijck oft water konnen begrypen (het welck niet verder kan strecken als 3 mylen) schynt in onse oogen/ door dien 't soo kleyne spatie is/ niet anders dan recht water-pas te zijn/ soo dat ons gesicht in den hemel valt/ ghelijck of wy in 't midden des werelts stonden en recht water-pas van ons saghen/ waer door 't gesicht dat effen den halven Hemel van ons ghesien/ en de ander helft van ons niet gesien wort/ even in dier voeghen als men leght een Liniael over 't Centrum eens Circkels/ soo blyft even de helft des Circkels daer boven/ en d'ander helft onder.

't Zenith is 't punt des Hemels recht boven ons hooft/ allenthalven even verre van den Horizont verscheyden/ wert oock Polus des Horizonts genaemt.

Verklaringe.

Den Horizont wert aenghemerckt op tweederley wijse: na den waren/ en sienlijcken Horizont. De ware Horizont gaet recht water-pas aller wegen van ons gesicht/ ofte door 't Center der Sphera/ die deelende in twee effen gelijcke deelen/ is over al van het Zenith verscheyden 90 graden/ het gerechte vierdepart eens Circkels.

De sienlijcke/ is 't uytterste van 't deel des Aerdrijcks of waters/ dat wy met de oogen konnen sien/ 't welck niet wijder van ons streckt als 3 of 4 Duytsche mijlen. Wanneer ons oogh is neffens het vlack des waters/ de waren Horizont en sienlijcken zijn dan een/ sonder onderschept: maer ons ooge daer af verheven zijnde/ het gesicht valt (over de rondigheyt des Aertrijcks) alomme laegher als water-pas/ en dien volghens de sienlijcke Horizont laegher als de ware. Hoewel dit weynigh bedraeght in de handelinge der zee-vaert (als door de refractie des sienlijcken Horizonts gemoet werdende) wy hebben voor de curieuse hier by ghevoeght dit Tafelken/ daer in men siet hoe veel den sienlijcken Horizont laeger is als den waren op besondere hooghten van voeten.

Het ooge verheven zijnde boven 't water. Voeten.	Den sienlijcken Horizont is legher als den Waren. Minuten.
2	1
4	2
8	3
14	4
20	5
27	6
37	7
39	8
53	9
66	10
82	11
100	12
140	13
163	14
186	15

Exempel.

Het ghesicht verheven zijnde van 't vlack des waters 14 voeten in de eerste Colom/ daer neffens staet 4 minuten dat den sienlicken Horizont leeger is als den waren/ 't gesicht 140 voeten verheven/ den sienlijcken Horizont is leeger als den waren 13 minuten.

Het Negenthiende Hooft-stuck. Van de Meridiaen ofte Middagh-Circkel.

DE Meridiaen is een Circkel in den Hemel (door ons gedacht soo geveelt) die loopt door beyde Polen des Werelts/ recht over ons hooft heen/ kruys-wijs door den Equinoctiael/ en doorsnydt den Horizont recht in 't noorden en zuyden/ de Sonne komende aen dese Circkel/ is dan op 't hooghste/ en dan is 't juyst middagh/ van gelijcken de Sterren als sy aen desen Circkel komen/ zijnse oock gelijck de Sonne/ op het hooghste van den Horizont/ ende recht zuyden/ so haest alsse daer door gepasseert zyn/ soo beginnense weder te dalen.

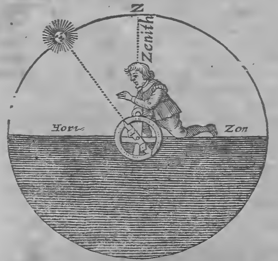
Het twintighste Hooft-stuck. Van de hooghte der Sonne ofte Sterren.

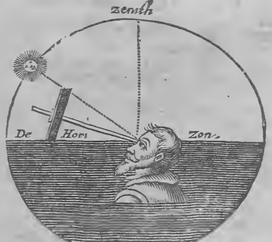
DE hooghte der Sonne of Sterren/ is anders niet dan de wijtte die daer is tusschen den Horizont ofte Kimmen/ en de Son ofte Sterren selve/ om dit grondigh te verstaen/ moet men dit recht aenmercken: dat soo men bedenckt een punt in den Hemel dat recht boven ons hooft staet/ dat dat selve over al even verre is verscheyden van de Horizont/ soodanigen punt wert het Zenith genoemt/ dewijle nu den gantschen omtreck des Hemels inhout 360 graden/ en dat effen de helft boven den Horizont hem vertoont: soo volght dat voorsz. punt ofte Zenith allenthalve van den Horizont is verheven 90 graden/ het zy dat ghy u keert na 't noorden/ zuyden/ oosten/ westen/ ofte eenigh ander gewest. Wanneer nu de Sonne rijst boven den Horizont/ en opstygende van den Horizont na het voorsz punt of Zenith toe/ dat het selvige syne hoogde is/ als by exempel: Soo hy ten halven is gheklommen van den Horizont

na 't Zenith toe / soo is hy 45 graden hoogh / is hy op het derdendeel geresen van den Horizont / soo is hy 30 graden hoogh. Desgelycks oock van de hooghte der Sterren.

Het een-en-twintighste Hooft-stuck.

Hoe men de hooghte der Sonne sal meten.

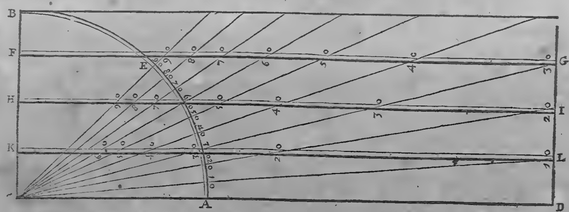

OM de hoogte te vinden daer toe zijn by de Mathematici veelderhande behendige Instrumenten ghevonden / maer twee zijnder die boven alle andere bequaem zijn / om by der Zee te gebruycken / dat is den Astrolabium ende de gemeyne Graed-boge.

't Gebruyck van den Astrolabium is simpel ende alleman bekent : Het Instrument met de Ringh houdende / laet men de Sonne schynen door de gaetjens van de ooren / so wyst dan het uytterste des wysers (te tellen van onderen op) hoe veel graden de Sonne zy verheven boven den Horizont / als de voorige Figure aenwijst.

De Graet-boge stelt men het eynde des Stoer beneven het ooge / ende men schuyft het kruys soo lange herwaert en derwaert / tot dat men met het bovenste eynde van het kruys effen komt op de halve Sonne ofte Sterre / ende met het onderste juyst op den Horizont : het kruys sal u dan thoonen op de Stoek / hoe veel graden daer zyn tusschen den Horizont ende de Sonne ofte Sterre / dat is : hoe vele graden sy hoogh zijn / wel-verstaende so ghy reeckent naer sulck ghetal / daer van de 90 by het oogh-eyndt staet / anders soo ghy telt na sulck ghetal / het welck begint te tellen van 't hoogh-eynde af : het sal u thoonen hoe veel graden de Sonne ofte Sterre staet van u Zenith ofte Hooft-punt naer den Horizont toe / gelyck men uyt dese Figure lichtelijck bemereken kan.

Het twee-en-twintighste Hooft-stuck. Hoe men een Graed-boge perfectelijck sal maken ende teeckenen.

DE Graed-bogen werden dick-wils gemaeckt den eenen naer den anderen / als manneken na manneken / en dat menighmael sonder oordeel of kennisse of de patronen goet zyn of niet / daer men nochtans wel van versekert behoort te wesen / want daer niet weynigh aen gelegen is / waerom ick hier hebbe gestelt tweederley manieren / seer licht om verstaen / hoe men de selve met goet fondament heel correct sal maken.

Maeckt u een effen berdt ende beklebet met goedt vast pampier / ende treckt aen d'eene kant een rechte Linie / als hier in de boven-staende figure de linie C. A. D. treckt dan daer op noch een linie als B. C. alsoo dat B. C. A. zy een rechte en juyste winckel-haeck / neemt dan een stijve Passer / en set den eenen voet in den hoeck C. en beschryft metten anderen een Circkel als B. E. A. soo dat A. E. B. zy een recht quadrant oft vierdepart van een Circkel, dien deelt in twee gelijcke deelen / als in E. de eene helft als A. E. deelt in 90 deelen of graden / aldus : Verdeelt eerst in drie deelen / daer na elck derdendeel weder in 3 / dan ist in 9 deelen verdeelt / deelt die dan elck in 2 / ende de deelkens dan weder in 5 / so sal 't dan in 90 verdeelt zijn. Neemt dan een recht liniael / en leght het een eynde op het Centrum C. ende voort op elck punt besonder / die ghy in de Circkel hebt gedeelt / en treckt alsoo linien uyt het Centrum C. deur alle voorsz. punten in den Circkel / soo lange alsse op u bert konnen staen / gelijck ghy in de voorgaende figure meught sien, dat alles gedaen zynde / so is u Instrument volmaeckt / ende gereet om u Stocken daer op te teeckenen. Om dat te doen / soo neemt met een Passer juyst en perfecteijck de halve lenghde van u kruys ofte schuyve / en set den eenen voet in het Centrum C. en steeckt den anderen naer B. als in F. desgelijcx van D. recht op naer K. als in G. sulcke twee punten ofte steecken treckt met een recht liniael tot malkanderen / als hier de linie F. G. en merckt dan vlijtigh / wanneer dese Linien F. G. doorloopen en doorsneden wert / van de Linien die daer komen uyt het Centrum door de Graden ofte Punten van het Quadrant / want dese doorsnijdinghe wysen aen op de voorsz. Linie F. G. de rechte tekeninge van u Graed-stock / dat is : ghy sult u stock even alsoo teeckenen / als ghy siet dat dese Linie F. G. getekent wert / van de linien die uyt het Centrum C. daer deur loopen. 't Zy dat de Kruyssen langh of kort zijn / men volght altyt de selfde ordre / als geleert is / ghelijck in de voorgaende Figure de Linie H. I. is getrocken door een een korter kruys / als het voorgaende / ende K. L. door een dat noch korter is / te weten / wiens helft even soo langh is als de Linie C. K.

De tweede maniere gaet de eerste in perfectheydt ende curieusheyt te boven / so verre men met de Passer wel perfectelijck kan deelen / ende geschiet aldus : Treckt op een hart effen bert dat met Pampier bekleeft is / een rechte Linie / soo langh als u stock is : Neemt wel perfectelijck met de Passer de halve lenghde van u kruys / daer toe ghy de Stoek begeert te tekenen / en steeckt die soo menighmael langhs de voorschreven linie als ghy kont / en deelt elck der voor-

voorſchreven lenghde in thien duyſent ghelijcke deelen.

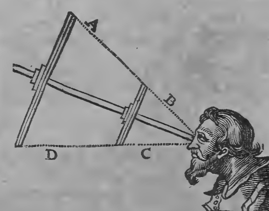
Daer na beſiet dit navolghende Tafelken / dat wijſt u aen / hoe vele der ſelve punten ofte deelen ghy ſult tekenen voor elcke graed / ende dat ſuldy te werck ſtellen als volght: Van het eynde des ſtocks af / het welck ghy wilt dat het oogh-eynde zijn ſal / ſteeckt juyſt de halve lenghde des cruys / ende maeckt daer een dwers ſtreepken / van daer af ſteeckt voort voor elcke graet ſo vele van de voorſeyde deelen / als u het volgende Tafelken aenwijſt / als by Exempel: voor de eerſte graet ſuldy ſteecken 176 delen / voor de tweede 355 deelen / voor de derde 538 deelen / en ſoo voort / welverſtaende dat men t'elckens deſe lengte van punten of deelen af-ſteecken ſal / van het voorſz. dwers ſtreepken af dat op de halve lengde des cruys is getekent. Maer ſo ghy de halve lengde des cruys niet en kont verdeelen in 10000 deelen / ſo deelet geheele cruys alſoo / ende neemt dan voor elcke graet half ſoo veel als u het Tafelken aenwijſt. Kondy dat noch niet doen / ſoo deelt het halve cruys in duyſent deelen / ende laet dan de achterſte letter van het Tafelken achterwegen / als daer ghy voor de eerſte graet ſoud nemen 176 deelen / daer ſuldy dan nemen 17 deelen / latende de achterſte letter achterwegen: Maer ſo ghy ſoo kleyne cruyſkens voor haddet / dat ghy de helft daer van niet kleynder en kont deelen als in hondert deelen / ſoo ſuldy de twee achterſte letteren van 't Tafelken af laten. Dan dat ſuldy weten / dat hoe ghy de cruyſſen in meerder deelen verdeelt / hoe u teeckeninge beter ende perfecter valt.

gr.	deel.	gr.	deel.	gr.	deele.	gr.	deele.	gr.	deelen.
1	176	19	4019	37	10057	55	21716	73	56612
2	355	20	4281	38	10503	56	22708	74	61154
3	538	21	4550	39	10965	57	23759	75	65958
4	724	22	4826	40	11445	58	24874	76	71445
5	913	23	5108	41	11943	59	26059	77	77769
6	1106	24	5399	42	12460	60	27321	78	85144
7	1303	25	5697	43	12998	61	28667	79	93854
8	1504	26	6003	44	13558	62	30108	80	104301
9	1708	27	6318	45	14142	63	31663	81	117062
10	1918	28	6643	46	14751	64	33315	82	133007
11	2131	29	6976	47	15386	65	35107	83	153469
12	2349	30	7320	48	16051	66	37046	84	180811
13	2572	31	7675	49	16746	67	39152	85	219038
14	2799	32	8040	50	17475	68	41445	86	276362
15	3032	33	8418	51	18239	69	43955	87	371885
16	3270	34	8807	52	19042	70	46713	88	561810
17	3514	35	9210	53	19887	71	49758	89	1135891
18	3764	36	9626	54	20777	72	53137	90	oneynd.

Het drie-en-twintighſte Hooft-ſtuck. Van het verkorten der Graed-ſtocken, en hoe men alle gebreken der Graed-bogen helpen en gemoeten ſal.

DE Graed-Booghen wel ende behoorlijck gemaeckt zijnde / als in het voorgaende Capittel is geleert / ſoo komen eenighe onverſtandighe ende ſnijden een ſtuck van het oogh-eynde van de Stock af / de lenghde van een Graet / anderhalf ofte twee / ſonder dat ſy daer van andere reden weten te gheven / dan dat het ſoo moet zijn / en dat ſy het alſo bevinden / maer ſeeckerlijck indien ſy bevinden dat ſy hare peylinghe ofte ſchietinghe met ongekorte Stocken niet en bevinden ſoo het behoort / dat en is niet der Stocken / maer haer eygen ſchult / dat is / dat ſy de Graed-boghen niet recht en konnen gebruycken / noch de gront daer van niet verſtaen. Eenighe andere die wat wijſer willen zijn / geven voor reden / dat ſulcks moet geſchieden om de holligheyt des ooghs dat de Stock anders niet en kan komen alſoo te ſtaen / dat het een eynde over een kome met het middel-punt van ons gheſicht / dit heeft een weynigh ſchijn van waerheyt / maer is ghelijckewel onrecht: want men de ſtock ſeer wel kan ſetten / ſoo wel aen de binnenſte hoeck van ons ooge / als aen de buytenſte / dat ons geſicht kome te reſponderen neffens het juyſte eynde van de ſtock. Dat dit de waerheydt is ſullen wy met goede reden proeven / ende te verſtaen geven.

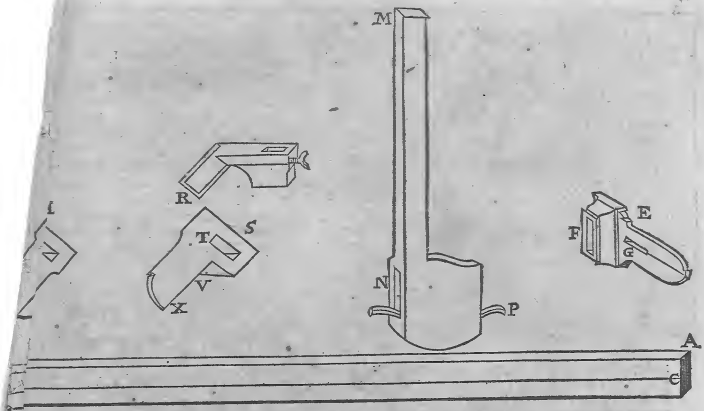
Set het groote cruys met het middelſte op gelijcke graden / te weten / elck op alſulcke als daer toe op de Stock getekent zijn / ende voegt de ſtock / (de cruyſſen alſoo ſtaende houdende) alſoo aen u ooghe / (het zy aen de buytenſte ofte binnenſte kant / dat is al even eens) dat ghy de eynden der cruyſſen ſoo wel onder als boven recht over malkanderen kondt ſien / in manier als deſe Figuer aenwijſt: Soo men dan rechte linien trock over de eynden der cruyſſen / als A B. ende D. C. die ſouden haer vergaren in 't rechte middel-punt van ons geſicht. Ende gemerckt de cruyſſen op ghelijcke graden geſtelt zijn / ſoo ſouden oock ſoodanige linien komen te vergaren juyſt op het eynde van de ſtock / aengeſien het voorſchreven eynde repreſenteert het Center des Quadrants daer op de Boge is gheteyckent. Soo dan de voorſz. linien ofte eynde der cruyſſen reſponderen beyde recht op het eynde des ſtocx ende oock in het gheſicht / ſoo volght nootwendigh en blijckt openbaer dat het eynde des ſtocx ende het geſichte recht neffens malkanderen / ofte (om eygentlijck te ſpreecken) alle beyde recht in het Center des

Quadrants ſtaen. Daerom wanneer ghy met de Graed-boghe wilt peylen de hooghte van de Sonne ofte eenighe Sterre: ſoo neemt ten naeſten by acht hoe veel graden die is verheven boven den Horizont / ende ſtelt u twee cruyſſen op ſoo veel graden / voeght dan de ſtock neffens u ooge alſoo / dat ghy de eynden der cruyſſen recht over malkanderen ſiet / in manieren als boven is geleert / in ſulcker geſtalt als ghy dan bevint dat de Boge aen u ooge ſtaet / effen alſoo ſult ghyſe dan ſtellen (het eene cruys af-gedaen zijnde) als ghy op ſodanige hooghte yet wilt peylen / dit 's een ſekere ende onbedriegelijcke regel / ende ghy en ſult (de ſelve volgende) nimmermeer konnen miſſen.

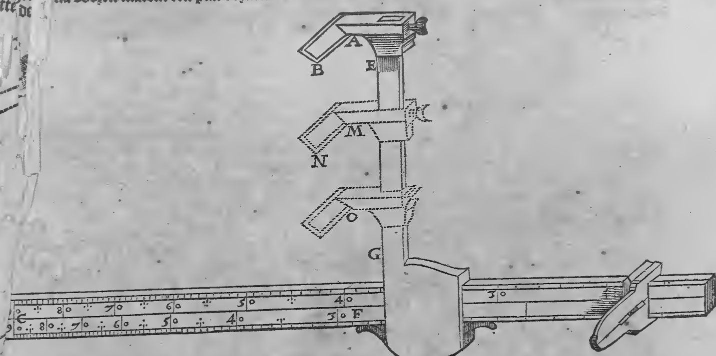
Het vier-en-twintighſte Hooft-ſtuck. Hoe men de hooghte der Sonne vint uyt de ſchaduwe.

DE gemeene Graed-boog is een ſeer bequaem Inſtrument / om by der Zee hooghte te nemen / aen de Sonne / als beſonder aen de ſterren. Maer als de Sonne hoog verheven ſtaet / en is die niet ſo wel te gebruycken / om dat de hitte ende de groote klaerheyt de oogen ſeer hinderlijck ende quaet om verdragen is. Om ſulcks te mijden / men kan ſeer bequamelijck der Sonne hooghte vinden uyt ſyne ſchaduwe / aldus: Maeckt een Stock / drie of vier voeten (na dat het u gevalt) langh / wel recht geſchaeft / een halve duym dick / ende twee duymen oft meer breet / op dat hy altijt recht mach blijven / als hier volgende A.B. op het midden van de breede zijde (juyſt ten halven tuſſchen den bovenſte ende onderſte kant / treckt een rechte Linie C.D. Maeckt een Schuyfken als E. met een gat F. dat men aen de ſtock A.B. ſteecken / ende daer langs heen en weder mach ſchuyven / ook over dwers een ſmal ſicht-gaetken daer in / als G. alſoo dat wanneer dat ſchuyfken aen de ſtock ſtaet / dat dat ſicht-gaetken dan komt te ſtaen recht neffens de middel-Linie des ſtocx C. D. niet hoogher noch leeger. Maeckt noch een ſchuyfken als H. en daer midden op ook een ſmal ſicht-gat / als K. ende een ſchuyn gat I. om dat daer mede te ſteken aen het uytterſte eynde des ſtocx aen B. alſo dat het niet recht maer ſcheef of overhoecx daer aen ſta / na uyt-wyſen van de Linie B. D. L. en dat het ſicht-gaetken K. kome te ſtaen (gelijck het ander ſicht-gaetken G. aen het ſchuyfken E) noch hoogher noch legher als de Linie C. D. juyſt neffens het punt D. ofte men mach in plaetſe van dat ſicht-gat dat ſelve Cruyſken van de onder-kant af ſnijden tot op de Linie daer het ſicht-gat in ſtaet / gelijk te ſien is (aen 't Cruyſken S. Linie X.V. Maeckt noch een cruys van anderhalve ofte twee voeten langh / van form als M. N. met een gat aen N. daer mede dattet winckel-

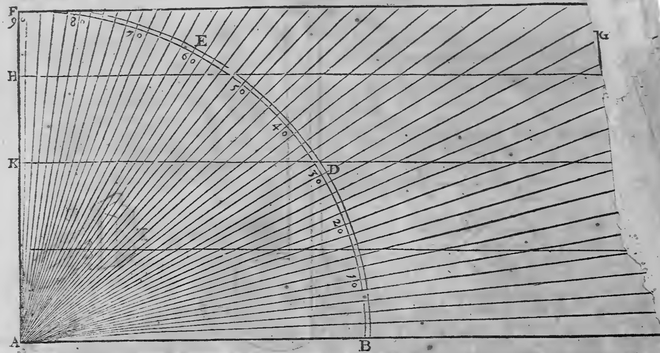

...cht voorschreven Stock ghesteecken/ en daer ...s weder geschoven mach werden/ en op dat ...e seecker daer op ga / so maeckt in de on- ...ps/ ...t gat een stalen of Koperen veer / die ...dese de stock sleept ende vast dwinght als ...nen maeckt noch een kleyn kruysken/ als ...nen mede dat men het magh steecken aen ...N. ende met een schroefken van ach- ...niet hoogh ofte leegh/ als 't gebruyck ver- ...en het na vooren maeckt een plat oorken een ...tte de

duym of anderhalf breet / als R. niet recht noch vlack/ maer scheef ofte over-hoecks / alsoo dat wanneer alle dese deelen aen een zijn ghevoeght na behooren/ dat het vlack van dat oorken en het scheeve vlack van het Schuyfken H. altijdt met malkanderen even-wijdigh staen / dat is/ datse altijt ghelijcke hoecken maken / of t'samen even veel uyt de winckel staen tegen de stock A.B. Dese deelen aldus berept ende aen malkander ghestelt zijnde / de form van sulck Instrument is ghelijck in dese volgende Figuer ge- teeckent N°. 2.

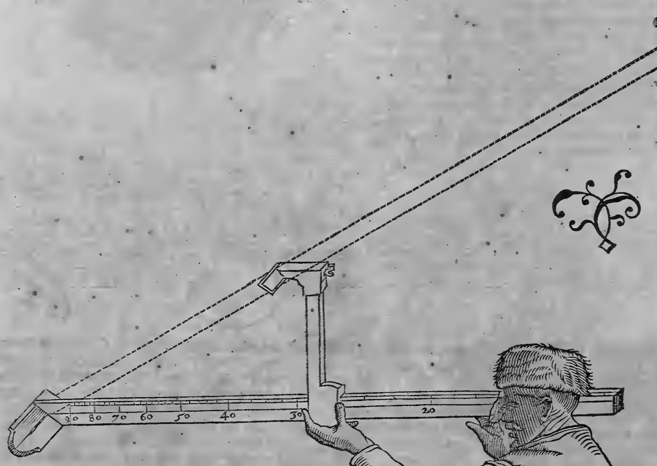

...n de stock tot het gebruyck bequaem te tekenen/ ...s:
...kt een effen berdt / ontrent soo breet als het lange ...gh is/ en soo langh als de stock A. B. bekleeft dat ...vast papier/ treckt aen d'eene kant een rechte Li- ...n dese Figure de linie A. B. C. set een stijve passer ...ne voet in het punt A. en beschrijft met d'ander ge- ...n een circkel soo wijt als de breette van 't bert dra- ... / als B. D. E. F. hout de passer soo open staende/ ...den eenen voet in B. ende den anderen in de getrocke... ...rckel/ soo wijt als die reycken magh/ als in E. deelt ...oghe B. E. in twee gelijcke deelen in D. en steeckt de ... ofte D. E. van E. voort langhs de Circkel tot ... dan een Linie van F. tot in A. den hoeck F. A. ...echte winckel/ en de Boge B. D. E. F. een ge-

recht quadrant ofte vierendeel van een Circkel/ de Deelen E. D, D. E. en E. F. deelt elck weder in drie deelen / en elck van die in tween/ en die deelkens dan weder elck in vijven/ soo sal dan dat quadrant ofte vierendeel ronts in 90. gra- den verdeelt zijn. Die graden mach men oock in minder deelen/ als halven/derden/ ofte vierdedeelen/ verdeelen soo men wil. Het Quadrant aldus verdeelt zijnde / leght een recht liniael met het een eynde op 't punt A. en met het ander op elcke punt vande deelinge/ en treckt alsoo linien uyt het punt A. door alle die ander punten/ soo lange alsse op 't bert konnen staen/ als in de volgende figuer te sien is. Dat gedaen zijnde/ het gereetschap is berept: Om dan de stock te teeckenen/ soo neemt eerst met een Passer de juyste wijt- te / die daer is tusschen E G. de voorste kant van het lange kruys en A. B. de onderste kant van 't oorken aen 't kley- ne

ne kruyſken/ als in de Figure N°. 2. ende ſteeckt die op de ſtock van 't punt D. aen 't ſchebe ſchuyfken innewaert na C. op dat punt treckt een dwers ſtreepken/ van daer moet men de tekeninge beginnen. Neemt de wijdte tuſſchen de middel-linie des ſtocx en de onder-kant van 't oorken/ dat aen 't bovenſte kruyſken is: als in de figure N°.2. van F. tot A. ſteeckt die op 't quadrant van A. na F. in H. en van C. na G. in I. en treckt de linie H. I. Merckt dan hoe alle de linien komende uyt A. het Center des Quadrants/ deſe linie H. I. deurſnijden: even alſoo moet de ſtock (beginnende van 't punt C. af met 90.80.70/ &c.) geteeckent zijn. Maer ſoo men alſo doende/ niet ſo veel graden op de ſtock en konde bekomen/ alſmen tot het gebruyck begeerde: ſoo ſet het bovenſte kleyn kruyſken een derde ofte vierdepart na u gevallen leeger aen 't groote kruys/ alſo dat de onderſte kant van 't oorken A. B. (in de Figu ſtaen aen M. N. neemt dan in plaetſe van E. M. en ſteeckt die op 't Quadrant van van C. in L. en treckt de linie K. L. die is ſnijden van de linien (komende uyt het deelinghe des Quadrants) gheteekent na b men moet een ſeecker teeeken maken aen 't lan om dat kleyn Kruyſken even alſoo te ſetten a twee teeekeningen ſoude willen ghebruyeken. noch meer teeckeningen op de ſelve ſtock wil n verſchuyve dat bovenſte kleyn Kruyſken m waert / en doe als voorſchreven is / maer me vergeten t'elekens ſeeckere teeckens te maeck langhe kruys / om het kleyn kruyſ ken wel te ſe teeckeninge die men begeert te gebruycken.

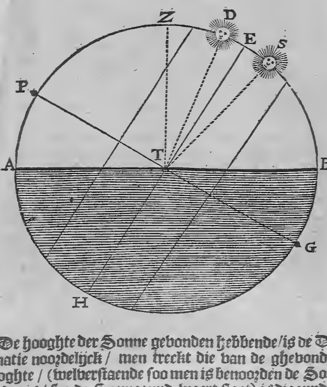
A

Om deſe Graed-boge uyt de tafelen volmaeckter te tekenen / treckt men op een effen bert met pampier bekleeſt een rechte linie/ ſo langh of langer als de ſtock die men begeert te teeckenen. Met de paſſer neemt men daer na de wytte tuſſchen de middel-linie des ſtocks / en de onderſte kant van 't oorken aen 't kleyne kruyſken (als in de N°.2.) F.A. of F. M. of oock F. O. 't zy dan wat t men begeert te maken/ ſteekt die genomen wytte mael langs de voorſz. linie alſmen kan/ en elck die deelt men in 10000 deelen. De tafel hier neffens

hoe veel der selver deelen men voor elcke graedt ofte vierendeel van een graet sal op de stock af-steken/ beginnende (als in de voorsz. figure N°. 2) van 't punt C. d'Eerste colomne des tafels wijst aen de graden/ de tweede de minuten/ de derde/ deelen/ die men voor de graden en minuten daer neffens moet nemen / als by voorbeeldt : Voor d'eerste halve graedt ofte 30 minuten 87/ voor een graedt 175/ voor 2 graden en 15 minuten 393 / maer voor 6 graden 45 minuten 1184 deelen. Soo men een korte wijtte / als van F. M. ofte F. O. niet en konde in 10000 deelen verdeelen/ men mach die in half soo veel deelen verdeelen / en daer tegens weder half soo veel deelkens voor elcke graet ofte syn gedeelt nemen. Kan men dat noch niet doen/ men deelet in 1000 deelen / latende dan t'elckens oock een letter van de getalen in de Tafel achter weghen / als daer men voor den eersten graedt soude nemen 175 neemt 17 en soo na / men kan noch een half / voor den achtsten graed in plaetse van 1405 men neemt 140 en so voort.

Ten laetsten / treckt twee even-wijdige Linien op het schebe schuyfken / staende aen 't uytterste eynde van den stock die men wel bescheydelijck mach sien / daer van de eene ga midden door het sicht-gaetken / als O. P. de ander soo veel hooger als het oorken aen het bovenste kleyne schuyfken breet is/ als Q R. soo men het tusschen die twee even-wijdige Linien heel wit maeckt/ 't sal tot het gebruyck te beter ende dienstiger zijn. Dese Graed-boogh alsoo volmaeckt zijnde / 't gebruyck daer van om de hooghte daer by te nemen / is dusdanigh : Men set met de rugge na de Sonne/ (als in de figure hier neven staende) ende siende door het sicht-gaetken van 't beweeghlijck schuyfken/ siet men te gelijck den Horizont ofte Kimmen midden door het ander sicht-gat van het schebe vast-staende schuyfken/ en houdt dat soo recht als men kan / ofte soo men een kruysken daer toe gebruyckt als in de Figure N. 1. is geteeckent met S. soo houdt men de onderkant V. X. recht op den Horizont / ghelijck met een ander ghemeene Graed-boogh. Met de handt schuyft men dan 't lange Kruys heen en weder langs de stock/ tot dat de schaduwe van het Oorken aen het bovenste kleyn Kruysken valle in het witte velt/ op het schebe vast-staende schuyfken aen het eynde des stocks/ recht tusschen die twee even-wijdige linien/ boven het sicht-gat / te weten alsoo : datmen te gelijck sie de Kimmen door beyde de sicht-gaten / ende de schaduw van het voorschreven oorken dat recht boven tusschen die voorschreven even-wijdige Linien ; dat soo te gelijck bekomen hebbende / het groote kruys staet dan recht neffens de graet van de rechte hooghte der Sonne/ te weten/ na alsulcke teeckeningh / als het voorige kleyn Kruysken/ ('t zy hoogh of leegh) gestelt is.

De hooghte der Sonne gebonden hebbende/ is de Declinatie noordelijck / men treckt die van de ghebonden hooghte / (welverstaende soo men is benoorden de Sonne/ dat is/ soo de Sonne zuyd-waert staet) is die zuydelijck/ men doetse daer by/ soo vindt men de hooghte van den Equinoctiael/ die getrocken van 90 / men bekomt de hooghte van den Pool ; als by voorbeelt :

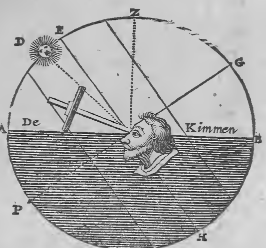
By Exempel.

Laet in dese figure hier neffens de Sonne in het zuyden van de Horizont verheven staen B. D. 70 graden : de Declinatie na den noorden E. D. 10 graden : Soo men die treckt van B. D. 70/ daer blijft over B. E. 60 graden/ de hoote van de Equinoctiael/ die getrocken uyt B. Z. ofte E. G. 90. daer blyft over E. Z. ofte B. G. 30 / even als P. A. de hooghte van de Poole.

By Exempel.

Of ghy waert bezuyden de Linie Equinoctiael / ende die Declinatie benoorden / gelijck A. B. de Horizont/ P. de noorder en G. de zuyder Pool/ H. E. de Equinoctiael Z. Zenith/ ende D. de Sonne / soo neemt u hooghte en sult vinden 60 graden / dat en is niet syn hooghte maer syn Complement ofte verVullinge als D. Z. en syn Declinatie 15 graden is D. E. die treckt van D. Z. rest 45 graden E. Z. het is kennelijck dat E. G. te samen 90 graden/ en Z. B. oock 90 graden/ so moet dan E. Z. so groot zijn als G. B. treckt dan E. Z. 45 graden van 90 graden/ sal resten 45 graden voor G. B. voor so vele de Pool in 't zuyden/ op dien tijdt verheven was.

Maer soo men dese stock teeckent met verkeert getal / te weten/ dat men in plaets van 90 stelt 0/ voor 80/ 10/ voor 70/ 20/ en soo voort / gelijck men gemeenlijck de gemeene Graed-bogen tekent / die men na de Sonne gebruyckt/ men sal dan ter contrarie de noordelijcke declinatie toe doen ende de zuydelijckste af trecken / en alsoo ten eersten sonder

meerder rekeninge de hooghte bekomen / als by voorbeelt. Soo men/ als in 't voorgaende/ de Sonne peylde/ zijnde aen D. verheven 70 graden/ men sal in plaetse van 70 op de stock vinden / 20 / dat en is niet de hooghte des Sons uyt den Horizont B. D. maer de verVullinge van de hooghte tot 90 graden/ als D. Z. dat is de wijtte tusschen de Sonne ende het Hooft-punt ofte Zenith / soo men dan daer by voeght de noordelijcke Declinatie D. E. 10 graden / dat is te samen E. Z. 30 graden/ de wijtte tusschen den Equinoctiael ende het Hooft-punt / en even aen P. A. de verheffinge van den Pool.

Desgelijcks soo de Sonne heeft zuydelijcke Declinatie/ en verheven is van den Horizont 50 graden / als in S. men sal op de stock niet vinden 50 graden voor B. S. maer 40 graden voor S. Z. de wijtte tusschen de Sonne ende het Hooft-punt. Soo men dan S. E. de zuydelijcke declinatie af treckt van S. Z. 40 / daer blijft over E. Z. 30 graden voor de wijtte tusschen den Equinoctiael ende het Hooft-punt / even aen P. A. des Polus hooghte.

Dat het eene Schuyfken by 't gesicht beweeghlijck is / dat geschiet om twee oorsaken ; d'eerste om dat men 't inwaert ofte uytwaert soude mogen schuyven / na dat het aen 't gebruyck ende schuyven van 't groote kruys te passe komt : de tweede / om dat men 't by hoogh weder of hol water veel ofte weynigh (na de ghelegentheyt mach vereysschen) mach inwaert setten : om te beter daer mede te konnen meten / want by hol water heel lange instrumenten niet soo wel te ghebruycken zijn / als die wat korter zyn.

De voorsz. Graed-boogh is uytnemende bequaem / om heel seker de hooghte daer mede te meten op een vast lant / sonder den Horizont ofte Kimmen te gebruycken. Om dat te doen/ men legt de stock op een Tafel ofte eenige andere vlacke plaets recht water-pas/ met het ooghe eynde recht na 't zuyden / ende met het ander eynde (daer 't schebe schuyfken aen staet) na 't noorden / op twee effen houte blockens so veel verheven / dat 't lange kruys sonder heen en weder mach schuyven / wanneer de Sonne dan recht in het zuyden komt / (dat is / als de stock op beyde zijden evenveel bescheenen wert) men schuyft dan het lange Kruys heen en weder/ soo lange tot dat de schaduwe van het oorken aen het kleyn kruysken recht valle tusschen de twee evenwijdige linien op het scheebe kruysken / dat ghedaen zijnde / men vint dan neffens het lange Kruys aen de stock de sekere hooghte des Sons / die hebbende / men bekomt daer uyt na de voorgaende leeringe des Pools hooghde ofte breette van de plaetse daer de Peylinge is geschiet.

Wat men meer van het gebruyck deses Instruments soude mogen seggen/ kan genoegh uyt het gene geseyt is/ begrepen werden.

Volght de Tafel, waer na de voorsz. [illegible]aed-Boge mach geteeckent werden.

De eerste Colomne wijst aen de Graden, de tweede de Minu[illegible] boven elcke Graedt, de derde het getal van punten, tot soodanige Graden ende Minuten behoorende.

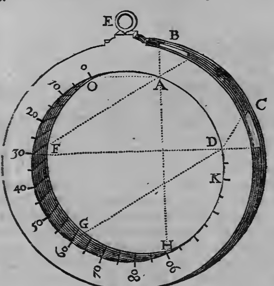
gr.	mi.	deelen.	gr.	mi.	deelen.	gr.	mi.	deelen.	gr.	mi.	deelen.	gr.	mi.	deelen.	gr.	mi.	deelen.
0	0	0	15	0	2680	30	0	5773	45	0	10000	60	0	17320	75	0	3[illegible]20
	15	43		15	2726		15	5832		15	10088		15	17496		15	[illegible]983
	30	87		30	2773		30	5890		30	10179		30	17675		30	3[illegible]667
	45	131		45	2820		45	5949		45	10265		45	17856		45	3[illegible]375
1	0	157	16	0	2867	31	0	6009	46	0	10355	61	0	18040	76	0	40[illegible]03
	15	218		15	2915		15	6068		15	10446		15	18227		15	4[illegible]866
	30	162		30	2962		30	6128		30	10538		30	18418		30	4[illegible]653
	45	306		45	3010		45	6188		45	10630		45	18611		45	4[illegible]468
2	0	349	17	0	3057	32	0	6249	47	0	10724	62	0	18807	77	0	43315
	15	393		15	3105		15	6310		15	10818		15	19007		15	44194
	30	437		30	3153		30	6371		30	10913		30	19210		30	45107
	45	480		45	3101		45	6432		45	11009		45	19416		45	46[illegible]57
3	0	524	18	0	3250	33	0	6494	48	0	11106	63	0	19626	78	0	4704[illegible]
	15	568		15	3297		15	6556		15	11204		15	19840		15	4807
	30	612		30	3346		30	6619		30	11303		30	20057		30	4912
	45	655		45	3394		45	6682		45	11403		45	20278		45	5023
4	0	699	19	0	3443	34	0	6745	49	0	11504	64	0	20503	79	0	51445
	15	743		15	3492		15	6809		15	11606		15	20732		15	52671
	30	787		30	3541		30	6873		30	11708		30	20965		30	53955
	45	831		45	3590		45	6937		45	11812		45	21203		45	55300
5	0	875	20	0	3640	35	0	7002	50	0	11917	65	0	21445	80	0	56713
	15	919		15	3689		15	7067		15	12024		15	21692		15	58196
	30	963		30	3739		30	7133		30	12131		30	21943		30	59757
	45	1007		45	3789		45	7199		45	12239		45	22199		45	61402
6	0	1051	21	0	3839	36	0	7265	51	0	12349	66	0	22460	81	0	63137
	15	1095		15	3889		15	7332		15	12460		15	22727		15	64971
	30	1139		30	3939		30	7400		30	12578		30	22998		30	66911
	45	1184		45	3990		45	7467		45	12685		45	23275		45	68969
7	0	1228	22	0	4040	37	0	7535	52	0	12799	67	0	23548	82	0	71154
	15	1272		15	4091		15	7604		15	12915		15	23847		15	73478
	30	1317		30	4142		30	7672		30	13032		30	24442		30	75957
	45	1361		45	4193		45	7743		45	13151		45	24343		45	78606
8	0	1405	23	0	4245	38	0	3815	53	0	13270	68	0	24751	83	0	81443
	15	1450		15	4296		15	7883		15	13391		15	25065		15	84489
	30	1495		30	4348		30	7954		30	13514		30	25386		30	87769
	45	1539		45	4400		45	8026		45	13638		45	25715		45	91309
9	0	1584	24	0	4452	39	0	8098	54	0	13764	69	0	26051	84	0	95144
	15	1629		15	4505		15	8170		15	13891		15	26394		15	99310
	30	1673		30	4557		30	8243		30	14020		30	26746		30	103854
	45	1718		45	4620		45	8317		45	14155		45	27106		45	108829
10	0	1763	25	0	4663	40	0	8391	55	0	14281	70	0	27475	85	0	114300
	15	1808		15	4716		15	8466		15	14415		15	27852		15	120346
	30	1853		30	4770		30	8541		30	14550		30	28239		30	127062
	45	1899		45	4923		45	8617		45	14687		45	28635		45	134566
11	0	1984	26	0	4877	41	0	8693	56	0	14826	71	0	29042	86	0	143006
	15	1989		15	4931		15	8770		15	14966		15	29459		15	152570
	30	2034		30	4986		30	8847		30	15108		30	29887		30	163498
	45	2080		45	5040		45	8925		45	15252		45	30326		45	176105
12	0	2126	27	0	4095	42	0	9004	57	0	15398	72	0	30777	87	0	190811
	15	2171		15	5150		15	9083		15	15547		15	31240		15	208188
	30	2217		30	5206		30	9163		30	15697		30	31716		30	229038
	45	2263		45	5261		45	9244		45	15849		45	32205		45	254518
13	0	2309	28	0	5317	43	0	9325	58	0	16003	73	0	32708	88	0	286362
	15	2355		15	5373		15	9407		15	16160		15	33226		15	327302
	30	2401		30	5429		30	9490		30	16318		30	33759		30	381885
	45	2447		45	5486		45	9573		45	16480		45	34308		45	458293
14	0	2493	29	0	5543	44	0	9657	59	0	16643	74	0	34874	89	0	572900
	15	2540		15	5600		15	9742		15	16808		15	33457		15	763900
	30	2506		30	5657		30	9827		30	16977		30	36059		30	114588
	45	2632		45	5715		45	9913		45	17147		45	36680		45	229181

He[t vier-]en-twintighste Hooft-stuck. Van 't gebruyck des Zee-Ringhs.

D[e As]trolabiums die men huydendaeghs gemeenlijk [in Z]ee ghebruyckt / wel-verstaende die met een Diop[tra] daer twee penullen op staen/ en zijn niet seer gedienstvan weghen de stadige bewegenisse van de scheven om [d]ie te gebruycken / ofte ten zy dat de penullen op den Dioptra seer na by den anderen gestelt staen/ want als dan gebruycken de Schippers somwijlen het Astrolabium/ by het af-meten des Sons. Noehtans soo en kan al-soodanig Astrolabium geen perfectie in hem hebben/ want de Dioptra in deselve Astrolabium omtrent 2 of drie duymen ten hooghsten van den anderen gelegen zijn/ ende soo indien/ in so een korte spacie een kleyn erreur ofte misslagh in het observeren der schaduwe geschiet/ gelijck door de bewegenisse lichtelijck kan ghebeuren / soo moet de Dioptra op de graden van den Limbus een groote misslagh ende faute aenwysen.

Daerom so hebbe ick hier voor-gestelt dese gefigureerde en afgebeelde Ringe / welcke u laet bereyden van Messigh/ omtrent een ofte anderhalf voet wijt/ ende twee duymen ofte drie breet: Want in 't gebruyck van die selve en hebt ghy niet van doen een Dioptra / maer ghy laet de Sonne door de gaetkens schijnen: voorts op dat de schaduwe des te perfecter ende nauwer kan waer ghenomen worden / soo laet aen beyde zyden die Ringh bedecken/ alleene dat daer openinge gelaten werde / om die graden/ die op de binnen-kant gheteeckent staen / bequamelijck te konnen aenschouwen ende gebruycken.

Dese graden vallen eens soo wijt van den anderen / als wel in den Limbo des Astrolabij: Om oorsaecke dat de schaduwe alhier valt uyt de circumferentie / ofte uyt de Kimmen / ende niet (gelijck in de andere Astrolabiums gebeurt) uyt den Centro / en om sulcx soo wert na de leere der Geometrie de gantsche circumferentie van de Ringe in 180 graden afgedeelt / daer ter contrarie in de andere Astrolabiums de Limbus ofte omringh 360 graden inhoudet.

Het beginsel der graden begint by de letter O. recht water-pas teghens het gaetken over dat naest by het hantvatsel gelegen is: daer werden twee gaetkens of schreven in de Ringe gestelt / door de welcke men de schaduwe laet vallen/ de eene staet by de letter B. gelegen ontrtnt 10 graden van het hanghsel E. daer by de Ringh ghehangen wordt. Het ander gaetken C. staet juystelyck 30 graden van het gaetken B gelegen. Om oorsake: als de Sonne niet seer hoogh en is boven den Horizont / soo ontfanght men de schaduwe door het gaetken C. ende die tellinge der graden begint als dan niet van de letter O. als voor geseyt is / maer van de letter F. staende recht water-pas teghens C. over / juyst 30 graden van O. gelegen.

Dese Ringh aldus gemaeckt zijnde / soude ick wel / de alderbequaemste achten/ om in Zee de hooghte der Sonne af te peylen / niet tegenstaende de Schippers huydendaeghs ghebruycken die Graed-boge / die nochtans syn fauten ende mis-slagen grootelijcks onderworpen is.

Het vijf-en-twintighste Hooft-stuck. Van de breedte der Landen.

De breedte der Landen en is anders niet dan distantie ofte wijdte / die daer is tusschen de Landen ende de linie Equinoctiael / en wert getelt tweederley / te weten noordelycke ende zuydelijcke / tot den getale van 90 toe. De landen die gelegen zijn recht onder den Equinoctiael/ die en hebben geen breette / maer die noord-waert daer af liggen / die hebben noordelijcke breette: ende die zuydwaert daer af liggen/ die hebben zuydelijcke breette.

Exempel.

Het Eylant van S. Thomè, en Rio de Gaban in Guinea/ zijn gelegen recht onder de Linie / ende daerom en hebbense geen breette / noch noordelijcke noch zuydelijcke. De Cape S. Vincent, in Spangien is gelegen noord-waert van de linie op 30 graden/ derhalven is de noorderbreette van de Caep S. Vincent 37 graden. Den hoeck van Lezart in Engelandt is gelegen noord-waert van de linie 50 graden / daerom is de noorder-breette van Lezart 50 graden. Cape de bona Esperance is gelegen bezuyden de Linie 34 en een halve graedt/ derhalven is de zuydelijcke breette van de Cape de bona Esperance 34 graden en een half/ op gelijcke wijse wert het verstaen ende getekent met alle andere Landen ende Steden.

Het ses-en-twintighste Hooft-stuck. Van de hooghte der Landen, ende wat die is.

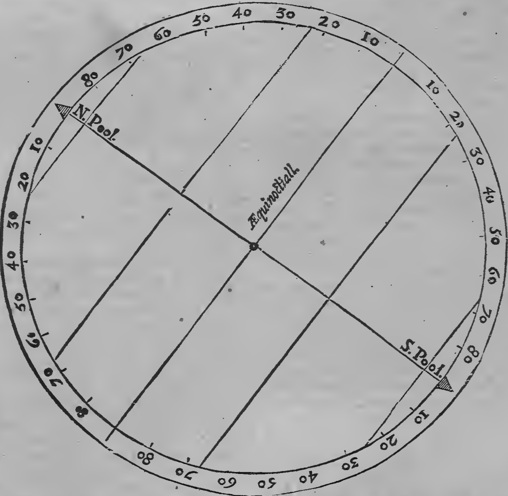
De hooghte en breette der Landen/ hoewel het in hem selven geen saecke is / soo zijnse nochtans malkanderen altijt gelyck.

Eenigh Landt gelegen zijnde op de breette van 30 graden/ is oock gelegen op de hooghte van 30 graden / het werdt by de Zee-vaerders sonder onderschept genomen/ en oock by velen wat het is/ of wat het eygentlijck in heeft ofte bedupt/ weynigh verstaen / nochtans is een Stuerman (die eenige Landen op de hooghte sal aensoecken) seer veel aen 't verstant van dien gelegen / want niemant kan / sonder dit wel te verstaen / eenighe Instrumenten ('t zy Astrolabiums ofte Graed-bogen / ja de Paseaerten selve) met reehtsinnigh en grondigh verstant gebruycken/ want die dingen alle op een fondament gebout zijn/ en als een keten aen malkanderen hangen/ yemant sal my mogelyck tegen-werpen ende seggen: datter vele Stuer-lieden zyn die haer sulcx niet wel verstaen / ende nochtans al tot veel plaetsen konnen komen daer sy begeeren te wesen/ dat en ontkenne ick niet / maer seght my / hoe menighmael zynse verlegen/ hoe dickwils zynse beducht en bevreest/ en hoe selden dorven sy haer op haer hooghte die sy gepeylt hebben/ verlaten ofte vastelijck vertrouwen/ als sy eenigh landt daer op sullen aensoecken / hoe veelmael is 't door desen ghebeurt dat by faute van sulcke wetenschap de Schepen achter Engelandt/ ofte op Vranckrijck verzeylt zyn / die de Canael tusschen Vranckrijck en Engelandt meynden te treffen/ ende dat op soo korten ende bekenden vaer-water/ als komende uyt Spangien of Vranckrijck/ hoe soudet sodanige Luyden gaen/ soose quamen de Linie te passeeren / en datse eenige Eylanden souden gaen soecken / ofte datse na eenige maenden in Zee omgheswerft hadden/ 't landt souden aensoecken. Immers sal my ongetwijffelt een yegelijck dit toe-stemmen: dattet veel beter ende veyliger is selfs siende een wegh te gaen / dan gelyck als een blinde van een ander gelept te werden / die men dan doch oock niet en kan weten of hy wel of qualijck siet. Om dan weder te komen tot onse propoost van de hooghte der Landen/ die en is niet anders/ als de hoogte van den Polus boven den Horizont / dat is te seggen: soo vele graden als de Polus in eenigh landt is verheven boven den Horizont / soo veele is de hooghte van sulcken landt / en dese hooghte komt altijt over-een met de breette, als boven geseyt is/ dat waer men hem wendt of keert/ dat altijt de eene helft des Hemels hem verthoont boven den Horizont/ en dat effen de andere helft daer onder verborgen is. In het eerste Capittel dat de 2 Polen recht tegen malkanderen over staen / waer uyt klaerlijcken wert verstaen ende licht begrepen: Dat so wanneer men op het Aertrijck is recht onder de Linie Equinoctiael / dat als dan beyde de Polen der werelt recht in den Horisont liggen/

gen / den eenen in 't zuyden en den anderen in 't noorden. Soo vele dan als men van den Equinoctiael af-vaert naer het noorden / ende in noorder breede toe neemt : Even soo vele rijst den noorder-Pool boven den Horizont / ende den zuyder Pool daer-en-tegen daelter soo vele onder / ende ter contrarie : So veel graden als men van den Equinoctiael af-vaert na 't zuyden / ende in zuyder breede toe neemt : Even soo veel graden verheft hem den zuyder Pool boven den Horizont / ende den Noord-Pool daelt soo veer daer onder / dit kan duydelijcker verstaen werden door soodanigen figuerlijcken voorbeelt / als hier neffens afgebeelt staet.

In dese naervolgende figuer daer in representeert de onderste beroerlijcke schijve den Hemel / N. den noorder Polus / en S. den zuyder Polus / Æ. den Equinoctiael : de bovenste kant van de halve beroerlijcke Circkel vertoont den Horizont / d'een helft des Hemels is daer boven / en de ander helft juyst daer onder. De ronde Cloot in 't midden beteeckent 't Aertrijck / daer op siet ghy een manneken / dat men over het Aertrijck na het zuyden ende noorden magh bewegen.

Om nu naecktelijck ende perfectelijckte mercken het gene voorsz. is / te weten wat de hooghte is / ende datse altijt met de breette over een komen / soo brenght het manneken op 't Aert-Clootken recht onder den Equinoctiael / dat is

dat het geen breette en heeft / noch noordelijcke noch zuydelijcke so suldy sien / dat beyde de Polen aen den Horizont legghen / ende datse geen van beyden daer boven verheven noch daer onder ghesoncken zijn / ende oock met eenen mercken / dat de gene die onder den Equinoctiael woonen / geen hoogte of verheffinge des Pools en hebben / gelijckse geen breette en hebben. Maer indien ghy het manneken so veele beweegt na 't noorden / dattet op 't Aertryck thien graden verloopt / dat is / dat het op de Noorder breette van 10 graden komt : Soo suldy met eenen oock sien / dat den Noorder Polus thien graden boven den Horizont in het noorder sal hoogh of verheven wesen / ende den zuyder Pool 10 graden in het zuyden daer onder. Soo ghy het manneken meerder na het noorden op het Aerdtryck beweeght / te weten 30 / 40 / ofte 50 graden / noorder Pool sal hem oock even soo vele verheffen / ende den zuyder Pool daer teghen soo veel daer onder sincken. Alsoo dat by soo verre ghy het manneken na het noorden beweeght tot de breette van 90 graden / soo sal den Noorder Polus oock 90 graden verheven wesen / dat is : den Polus sal staen recht boven syn hooft / ende den Equinoctiael sal rondom komen aen den Horizont. 't Geene aldus is ghesept van de verheffinge der Noorder Polus / dat is even op sulcke wyse oock te verstaen van den Zuyd-pool : want soo ghy op de voorschreven Figure het manneken beweeght op het Aerd-klootken naer het zuyden / soo sal hem den Zuyder-Pool verheffen boven den Horizont / soo veele als 't manneken in breette naer 't zuyden vertiert / en den Noorder-pool sal oock soo veele onder den Horizont sincken.

Een saecke is hier aen te mercken / dat soo veele als den Polus boven den Horizont rijst / dat den Equinoctiael daer tegen altijt effen soo veel daelt / en wanneer de Polus daelt dan rijst oock weder den Equinoctiael.

Maer boven al staet hier op te letten : dat het getal van de hooghte van den Pool t'samen met de hooghte van den Equinoctiael altijt effen 90 graden uyt brenghen / soo dat / wanneer de Polus in het noorden is verheven 30 graden / den Equinoctiael is in 't Zuyden verheven 60 graden. Maer is den Zuyd-Pool verheven boven u Horizont / 20 graden / ghy sult den Equinoctiael in 't Noorden verheven hebben 70 graden / dit kan seer klaerlijck verstaen en bewesen werden aldus : Wy sien altijt den halven Hemel boven den Horizont (als boven is ghesept) 't welck is tweemael graden uyt den zuyden van den Horizont af tot over ons hooft heenen weder in 't noorden aen den Horizont / de wijl u tusschen den Equinoctiael en den Pole 90 graden is / en altijt blijft / als Capittel twee geleert is : soo volght dattet overblijfsel dat beneden den Pool ende den Equinoctiael blijft / t'samen oock 90 maeckt : Daerom so wanneer ons de hooghte van den Equinoctiael bekent is / ende dat men die treckt uyt 90 / 't gene daer van over blijft / is altijdt de hooghte van den Pool. Dit alles kan in de voorgaende Figuer oock oogenschijnlijck gemerckt werden.

Het seven-en-twintighste Hooft-stuck. Van het verschil en vergelijcken der Declinatie op verscheyden plaetsen des Aerdrijcks.

DEse Tafelen van des Sons declinatie zijn gerekent op de Meridiaen ofte lengde des Aerdrijcks van het West-eynde van Enghelandt. Die van daer Oostelijcker zijn / hebben de Declinatie minder / soo wanneer de Son van de linie af gaet / ende in declinatie toe neemt / 't zy na het

...yden (soo tusschen den 20 Martij ende ... tusschen den 23 September ende den ... e meerder/ als de Son weder na de linie ... benoorden ofte bezuyden de linien/ soo ... ecember en 20 Martij/ als tusschen den ... 23 September.

... die van daer westelijcker zijn/ hebben de ... atie (dat is als de Son van de linie af- ... oorden ofte bezuyden de linien) meerder/ ... de Declinatie (dat is als de Sonne we- ... oe loopt/ het zy oock benoorden ofte be- ... minder. Dat gheschiet uyt oorsaeck des ... ie oostelijcker zijn/ hebben de Son vroe- ... ste aen haren Meridiaen/ en daeromme ... linatie minder/ en de afnemende meerder/ ... ie westelijcker zijn/ krygen de Sonne la- ... en/ en daeromme hebbense de wassende ... der/ en de afnemende minder/

Het eerste Exempel.

...telijcker zijn met wassende Declinatie.

...rtij/ in het tweede Jaer na het Schrickel-jaer/ be- ... eten de Declinatie des Sons op den middagh tot ... Indien. Eerst besie ick op een Aerd-kloot of in eeni- ... e veel Bantam oostelijcker leyt als Engelants-eynt/ ... 20 graden (op een graed of twee nemen wy hier geen ... verschil weynigh in dese handel bedraeght (Dewijle ... t het om loopen des Hemels ofte des geheelen Aert- ... graden/ van doene heeft 24 uren/ soo ondersoeck ick ... oeft om te loopen 120 graden/ en segghe aldus: 360 ... vier-en-twintigh uren/ wat 120 graden? Facit ... uyt bevinde ick dat de Son 8 uren eerder aen het zuy- ... ntam als aen Engelants-eynt/ dat is: dat de Sonne ... den staet/ so wanneer het aen Engelants-eynt/ 4 uren ... is. Daer na soeck ick in dese Tafelen op den voorschre- ... e Declinatie des Sons/ en vinde twee graden/ en (uyt ... s volgende daeghs 2 graden 24 minuten) dat de Decli- ... p die tijt in 24 uren toe neemt 24 min./ segge daerom: ... wast de Declinatie 24 minuten/ hoe veel in 8 uren? ... / daer uyt is openbaer/ dat terwijle de Son loopt van ... ver Bantam tot aen de Meridiaen van Enghelandts- ... eclinatie acht minuten wast ofte toe-neemt/ dat die ... minuten minder is/ als dese Tafelen aenwijsen. Des ... atie tot Bantam dan op dien dagh/ is niet meer als een ... nuten benoorden de linie.

Het tweede Exempel.

Met afnemende Declinatie.

Op den 15 September des selfden Jaer begeer ick te weten de Declinatie der Sonne op de middagh/ tot Bantam/ die vinde ick op dien dagh in dese Tafelen voor de lenghde van Enghelants-eynt 3 graden 0 minuten/ en (uyt de Declinatie des volgende daeghs 2 graden 36 minuten/ dat die op die tijt des Jaers alle dagen ontrent 24 minuten vermindert. Dewijle dan de Son (als in het eerste exempel is ghesegt) 8 uren eerder aen het zuyden komt tot Bantam als aen Engelants-eynt/ segge ick: In 24 uren vermindert de Declinatie 24 minuten/ hoe veel in 8 uren? Facit 8 minuten daer uyt is bekent/ dat terwijle de Son loopt van de Meridiaen van Bantam tot die van Enghelants-eynt de Declinatie 8 minuten afneemt/ en daerom tot Bantam 8 minuten meerder is als dese Tafelen aenwijsen. De Declinatie der Sonne op dien dagh tot Bantam is dan 3 graden 8 minuten.

M E R C K T.

Hier uyt volgt: dat een selve Stier-man (oost-waert na Indien zeylende) komende op sulcke twee verscheyden tijden voor de Strate van Sunda/ en de hooghte des Pools van een selfde hoeck lants na de Son willende peylen/ dese Tafelen sonder soodanigh insicht gebruyckte/ hy soude al wel peylende/ daer door (d'eene reyse 8 minuten te veel en d'ander 8 minuten te weynigh Declinatie nemende) 16 minuten in het vinden aen sijne hooghte verschillen/ waeromme in verre reysen op sulcks te letten staet.

Het derde Exempel.

Van die Westelijcker zijn met wassende Declinatie.

Een Schip komende op den 6 October/ in het 3 Jaer na het Schrickel-jaer in de groote Zuyd-zee neffens de Custe van Peru/ de Stierman begeert te weten de Declinatie des Zons aldaer op de middagh/ hy bevint (uyt een Aerd-kloot ofte eenighe ander Tafel) dat die Custe stijf 80 graden westelijcker leyt als Engelants-eynt. De Son dan moet boven van 't zuyden over Engelants-eynt tot aen het zuyden der voorschreven Custe van Peru stijf 80 graden/ daer toe is van noode ontrent 5 uren en een half/ so dat wanneer de Son aldaer in 't zuyden staet/ het is van Engelants-eynt 5 uren en een half na de middagh. Hy vint in dese tafelen Declinatien van dien dagh vijf graden ses minuten bezuyden de Linie/ en (uyt die van den volgende dagh 5 graden 29 minuten) dat op die tijt in 24 uren Declinatie 23 minuten wast/ daerom sal hy seggen: In 24 uren wast declinatie 23 minuten/ hoe veel in sestehalf uir? Facit stijf 5 minuten/ en daer uyt bevinden/ dat terwijle de Son loopt van de Meridiaen van Engelants-eyndt tot die van de Cust van Peru stijf 5 minuten toe-neemt/ en daer over de Declinatie op dien dach aldaer 5 minuten meer is als de Tafelen aenwijsen. De Declinatie dan op dien dagh aen de Custen van Peru is 5 graden 11 minuten.

Het vierde Exempel.

Met afnemende Declinatie.

Ick neem sulcks gheschiede aen de voorschreven Custe van Peru op den 8 September des selven Jaers/ dese Tafelen wijsen aen de Declinatie van dien dagh 5 graden 46 minuten/ en des volghenden daeghs 5 graden 23 minuten/ soo dat op die tyt des Jaers in 24 uren tijts de Declinatie 23 minuten vermindert. De Stier-man sal dan reeckenen aldus/ in 24 uren vermindert de Declinatie 23 minuten/ hoe veel in sestehalf uur? Facit 5 minuten stijf: en daer uyt bevinden/ dat sijn Declinatie aldaer 5 minuten minder is als dese Tafelen aenwijsen. De Sons Declinatie dan op dien dagh/ is aen de Custe van Peru 5 graden 14 minuten.

Daer uyt kan verstaen worden/ als vooren in de Exempelen van oostelijcker is geseyt/ dat een Stier-man aen de Custe van Peru op alleen (en dese tafelen van Declinatie sonder het voorschreven insicht gebruyken) al wel ende recht peylende/ daer door 10 minuten verschil soude vinden in de hooghte.

Het vijfde Exempel.

Twee schepen by een zijnde/ scheyden uyt dese Landen/ het een vaert oost-waert/ en komt na sijn rekeninge op den 26 September in 't eerste Jaer na 't Schrickel-jaer op de ander zijde des Aertrijcks/ ick neem 180 graden in lenghde verscheyden van Engelants-eyndt/ vint in dese Tafelen de Declinatie des Sons op dien dagh 1 graed 0 minuten. Het ander Schip vaert west-waert/ en gemoet het eerste op de voorschreven plaets naer sijne reckeninge niet op den 26. maer op den 25 September/ en vint de Declinatie in dese Tafelen voor dien dagh een graed 24 minuten/ verschillen alsoo in de tijt een dagh/ en volgens in de Declinatie 24 minuten/ 't welck ontstaet uyt dese oorsaeck: Het eerste gevaren teghens den opganck des Sons 180 graden/ heeft sijn tijt 12 uren verkort. Het ander gevaren met de Son 180 graden/ heeft sijn tijt 12 uren verlanght/ en daer door een nacht minder gehadt als het eerste. Dewijle dan de Declinatie op die tijt in een etmael 24 minuten toe-neemt/ soo moet die oost-waert gevaren is/ 12 minuten Declinatie minder/ en die west-waert gevaren is/ 12 minuten meerder reecken als de Tafelen uytwijsen/ en sullen soo beyde eenderley Declinatie/ te weten 1 graed 12 minuten behouden.

Het acht-en-twintighste Hooft-stuck. Hoe men de Polus hooghte sal vinden by de Sonne.

Om de hooghte van den Polus te vinden by de Son/ soo staet voornamelijck een saecke aen te mercken/ te weten of ghy zijt benoorden ofte bezuyden de Son/ dat is of de Son staet noord-waert ofte zuydwaert van u/ dat wert wel licht ghemerckt/ als men op 't Aerdtrijck wat verre is verscheyden van de linie ofte van de Son: maer wanneer de Son na-by over het hooft gaet/ soo en kan men dat uyt het ooghe niet wel sien. Stelt daerom een Compas voor u/ dat ghy siet waer het zuyden ende noorden is/ neemt dan u Astrolabium/ ende hanght hem alsoo dat de eene kant recht staet na het zuyden/ ende den anderen naer 't noorden/ soo suldy seer nau ja op een hayr sien/ of de Son wanneerse op 't hooghste komt/ staet noord-waert of zuydwaert van 't Zenith. Wildy dan de hooghte van den Polus soecken/ soo wanneer ghy zijt benoorden de Son/ dat is: als de Son zuydwaert van u staet: soo neemt eerst de juyste hooghte/ ende by soo verre de Declinatie der Sonne is noordelijck/ soo treckse af van u gevonden hooghte/ 't gene dat overblijft is de hooghte van den Equinoctiael in 't zuyden/ die getrocken uyt 90 (als in 't voorgaende Capittel is geleert) soo kryght ghy de hooghte van den Noorder-Polus.

Exempel.

In dese Figuer zy P. den Noorder en G. de Zuyder-pool/ E. H. den Equinoctiael/ A. B. den Horizont/ Z. het Zenith/ en D. de Son. Laet de hooghte der Sonne B. D. boven den Horizont zijn 60 graden/ de noordelijcke Declinatie E. D. 8 graden. Soo ghy dan D. E. 8 graden trecht van B. D. de hooghte der Sonne/ soo sal u over blijven B. E. 25/ dat is de hooghte des Equinoctiaels/ die ghetoghen uyt 90. blijft 38. de hooghte van den Noorder Polus A. P. als in 't vervolgh van 't vier-en-twintighste Hooft-stuck is bewesen.

Is de Declinatie zuydelijck/ so voeghtse by de genomen hooghte/ indien dat dan t'samen-ghevoeghde ghetal minder is als 90/ soo wijset u aen

Hoe men de hooghte ſal vinden, als men is recht onder de Sonne.

DE voorgaende regulen wel verſtaen zijnde / ſal die ſeer licht om begrijpen zijn. Indien ghy zijt recht onder de Sonne / te weten dat de Sonne is verheven 90 graden / ſoo ſuldy effen ſoo veel graden benoorden ofte bezuyden de Linie zijn / als de Sonne noordelijcke of zuydelijcke Declinatie heeft.

Verklaringe.

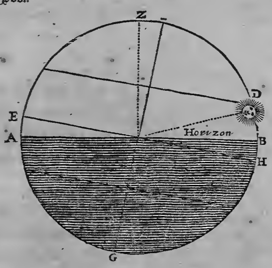
Genomen dat ghy de hoogte der Sonne boven den Horizont bevint 90 graden / en dat hy na 't noorden is gedeclineert 16 graden / ghy ſult oock 16 grad. benoorden de Linie weſen / en den Noorder-pool ſal oock ſoo veele verheven zijn. Maer en heeft de Sonne geen Declinatie / dat is datſe ſtaet in de Linie ſelve / ſo ſuldy verſtaen / dat ghy oock recht onder de Linie zijt / en volghens dien / beyde de Poolen aen den Horizont ſonder eenige verheffinge.

Hoe men noordwaert de hooghte ſal vinden by de Sonne ter plaetſen daerſe niet onder en gaet.

DE gene die des Somers naer Moſcovien varen / komende in de maenden van May / Junius en Julius ontrent de Noord-Caep / bevinden dat de Sonne aldaer in die tijt niet onder en gaet / maer altijdt boven den Horizont blijft. Soo dat men niet alleen na de voorſz. regulen des Pools hooghte en mach ſoecken by de Sonne als die in het zuyden is op 't hooghſte: maer oock als hy is in het noorden op het laeghſte / in manieren hier na beſchreven: Neemt de hooghte der Sonne metten Graed-boghe alſſe in 't noorden op 't laeghſte is gekomen / en voeght daer by de vervullinge van de Declinatie (dat is een getal 't welck met de Declinatie te ſamen 90 maeckt / of ſoo veel als de Sonne ſtaet van den Pool) ende ghy ſult effen vinden de hooghte van den Pool. Ofte ſoo ghy treckt de hooghte der Sonne van ſijne Declinatie / ſoo ſuldy vinden hoe diep den Equinoctiael in 't noorden is ghesoncken onder den Horizont / of in 't zuyden daer boven verheven / dat getrocken van 90. ſal u van gelijcken toonen de hooghte van den Pool. Beyde deſe wijſen ſullen wy verklaren met een

Exempel.

Beſiet de navolgende Figure / dat zy B. D. de hooghte der Sonne boven den Horizont in het noorden 7 graden / H. D. de Declinatie / der Sonne 20 graden. Soo ſal dan D. P. de vervullinge van de Declinatie / of de diſtantie der Sonne van den Pool zijn 70 graden. Soo men nu P. D. de vervullinge van de Declinatie 70 voeght by B. D. ſeven / de hoochte der Sonne / ſoo ſal men vinden 77 graden voor B. P. de hooghte van den Pool.

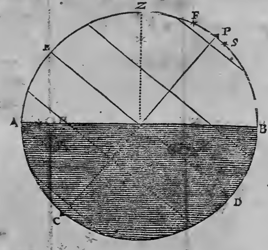

Het tweede Exempel.

Ofte ſoo ghy de hooghte der Sonne B. D. 7 treckt van H. D. 20 de Declinatie der Sonne. Soo ſalder over blijven 13 voor H. B. en ſoo vele is den Equinoctiael in het noorden geſoncken onder den Horizont. Soo ghy dat dan treckt uyt H. P. 90 / ſoo blijft u over B. P. 77 de hooghte des Pools als boven.

Het negen-en-twintighſte Hooft-ſtuck. De hooghde des Pools te vinden by de Sterren.

OM de hooghte te vinden by de Sterren die omtrent den Equinoctiael ſtaen / men handelt daer mede (aftreckende of toe doende hare Declinatien) even als met de Son. Die omtrent de Polen ſtaen / men treckt af of doet toe hare diſtantie van den Pool / tot haer gemeten hooghde / ende vint ſoo de hooghde des Pools.

Het eerſte Exempel.

Laet A.B. zijn den Horizont / P. den noorder Pool / E.D. den Equinoctiael / S. de Noord-ſterre ſtaende onder den Pool: Ick meet de hooghde des Noord-ſters S. B. boven den Horizont 46 graden: en in de Tafel hier voor vinde ick de diſtantie des Noord-ſters van de Pool P. S 2 graden 42 minuten / die voegende by de gevonden hooghde B. S. maeckt te ſamen 48 graden 42 minuten voor P. B. de hooghte des Pools.

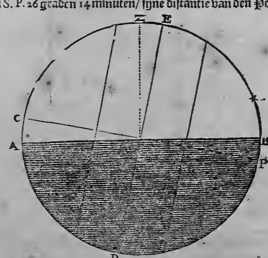
Het tweede Exempel.

Zy F. de klaerſte der Wachters boven den Pool / verheven boven den Horizont F. B. 58 graden / daer af getrocken ſijn diſtantie van de Pool F. P. 14 graden 14 minuten (als de Tafel hier vooren aenwijſt) daer blijft voor P. B. de hooghte des Pools 43 graden 46 minuten.

Soo men komt bezuyden de Linien / en de Sterren omtrent den Noorder-Pool wil gebruycken / ſoo mach men de gevonden hooghde trecken van de diſtantie des Sters van den Pool / en ſoo vinden de diepte des Noorder Pools onder den Horizont / even als de hooghde des Zuyder-Pools daer boven.

Het derde Exempel.

Laet S. zijn het noorderſte achterwiel des grooten Wagens / ſijn hooghde boven den Horizont in het noorden B.S. 20 graden / die getrocken van S. P. 26 graden 14 minuten / ſijne diſtantie van den Pool / daer

blijft over B.P. 6 graden 14 minuten / dat de Noorder Pool is geſoncken onder den Horizont / even als C. A. de hooghde des Zuyder Pools.

Gelijck de Sterren zuyd-waert recht in het zuyden op haer hooghſte zijn / ſoo zijnſe noord-waert oock recht in het noorden boven den Pool op het hooghſte / ofte onder den Pool het laeghſt / dat kan men aen vele / die wat verre van de Pool ſtaen / ten naeſten by op 't oogh ſien / te weten / als ſy onder oft boven de Noord-ſterre ſtaen / maer niet recht, overmits de noord-ſter ſelve door ſijn eygen draeyen om de Pool / aen d'een en d'ander zyde buyten 't recht noorden wijckt / ſoo dat men het rechte laeghſte ofte hooghſte (als ſy 't noorden genaecken) al metende moet ondervinden.

Om te weten wanneer de noord-ſter op 't hooghſte ofte laeghſte is / ſoo neemt acht op de groote Wagen / als die onder de Noord-ſterre komt / alſoo dat wanneer men een Loot-lijn laet hangen / recht over de Noord-Ster / dat die dan komt te hanghen te midden tuſſchen de Waghen en de Peerden deur / dan is de Noord-ſter recht op het hooghſte boven de Pool / ofte wanneer de Wagen alſoo boven de Noord-ſter komt / dat als men een Loot-lijn laet hangen tuſſchen de Wagen en de Peerden deur / dat die dan oock recht hanght over de Noord-ſter / dan is de Noord-ſter recht onder de Pool op het laeghſte / gelijck in de navolgende Figuren afgebeelt ſtaen.

Ofte als de Ster in de borst van Cassiopea komt recht boven de Noord-ster/ dan is de Noord-ster/ boven de Pool op het hooghste.

Als die recht onder de Noord-ster is/ dan is de Noord-ster op het laegste onder den Pool/ na uytwijsen van dese neffens staende Figuren.

De Sterren des grooten Waghens zijn yder bekent. De Sterren in Cassiopea/ daer van zijn vijf seer klare de voornaemste/ van ghestalte als hier neffens uytgebeelt staet. De tweede van die/ dat is/ die alderveerste van de Noord-ster versheyden staet/ is die in de borst/ en staet seer na even verre van de Noord-ster/ als 't noorderste voor-wiel des grooten Wagens. Soo men een recht stoexken op 't ghesicht hout met het eynde tusschen de Waghen en de Peerden deur/ en met het midden over de Noord-ster/ het ander eynde sien/ dan streecken over de voorschreven Ster in Cassiopeas borst.

Het dertighste Hooft-stuck.

't Gebruyck des Noord-sters, als men die peylt na de Wachters, en het noorderste achter-wiel des grooten Wagens.

DEwijle aen veele Stier-luyden veele der vaste Sterren met hare namen onbekent zijn/ en haer daer over houden alleen aen 't gebruyck des Noord-sters na de streken van 't Compas: wy hebben tot gherijf van alsulcke/ van nieuws gereeckent tweederley Tafelen/ d'eene na de Wachters (die wy van 't verloop tot dese tijdt toe ghebetert hebben/) d'ander na het noordelyckste achter-wiel des grooten Waghens/ beyde op de vier streecken van Noord/Zuyd/Oost en West: En alsoo na sulcke maniere van doen de Noord-ster op verscheyden Polus hooghden verscheyden stant heeft: wy hebben de Tafelen gerekent na verscheyden hooghden ofte breedte op Aerdryck van 10 tot 10 graden/ als volght:

Op de hooghte van 10 graden.

Als de klaerste der wachters staet in 't
- Oost/ dan is de Noord-ster 1 graed 28 minuten beneden de Pool.
- Noord/ is de Noord-ster 2 graden 18 minuten beneden de Pool.
- West/ is de Noord-ster 1 graed 22 minuten boven de Pool.
- Zuyd/ is de Noord-ster 2 graden 18 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 20 graden.

Als de klaerste der wachters staet in 't
- Oost/ is de Noord-ster 1 graed 31 minuten beneden de Pool.
- Noord/ is de Noord-ster 2 graden 18 minuten beneden de Pool.
- West/ is de Noord-ster 1 graed 19 minuten boven het Aspunt.
- Zuyd/ is de Noord-ster 2 graden 19 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 30 graden.

Als de wachters staet in 't
- Oost/ is de Noord-ster 1 graed 35 minuten beneden het Aspunt.
- Noord/ is de Noord-ster 2 graden 18 minuten beneden het Aspunt.
- West/ is de Noord-ster 1 graed 14 minuten boven de Pool.
- Zuyd/ is de Noord-ster 2 graden 19 minuten hooger als 't Aspunt.

Op de hooghte van 40 graden.

De wachters in 't
- Oost/ de Noord-ster is dan 1 graed 39 minuten beneden de Pool.
- Noord/ de Noord-ster is 2 graden 17 minuten laeger als de Pool.
- West/ de Noord-ster is 1 graed 10 minuten boven de Pool.
- Zuyd/ de Noord-ster is 2 graden 19 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 50 graden.

De wachters in 't
- Oost/ de Noord-ster is dan 1 graed 44 minuten beneden de Pool.
- Noord/ de Noord-ster is 2 graden 17 minuten laeger als de Pool.
- West/ de Noord-ster is 1 graed 3 minuten boven de Pool.
- Zuyd/ de Noord-ster is 2 graden 20 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 60 graden.

De wachters in 't
- Oost/ de Noord-ster is 1 graed 52 minuten beneden de Pool.
- Noord/ de Noord-ster is 2 graden 16 minuten beneden de Pool.
- West/ de Noord-ster is 53 minuten hooger als de Pool.
- Zuyd/ de Noord-ster is 2 graden 20 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 70 graden.

De wachters in 't
- Oost/ is de Noord-ster 2 graden 5 minuten beneden de Pool.
- Noord/ is de Noord-ster 2 graden 15 minuten beneden de Pool.
- West/ is de Noord-ster 32 minuten boven het Aspunt.
- Zuyd/ is de Noord-ster 2 graden 22 minuten boven het Aspunt.

Op de hooghte van 80 graden.

De wachters in 't
- Oost/ de Noord-ster is 2 graden 33 minuten beneden de Pool.
- Noord/ is de Noord-ster 2 graden 12 minuten beneden de Pool.
- West/ is de Noord-ster 33 minuten laeger als het Aspunt.
- Zuyd/ is de Noord-ster 2 graden 44 minuten hooger als de Pool.

't Gebruyck des Noord-sters, na 't Noorderste Achter-wiel des Grooten Wagens.

Op de hooghte van 10 graden.

Als 't Noorderste achter-wiel des grooten waghens staet
- In 't Oost/ dan is de Noord-ster 1 graed 1 minute hooger als de Pool.
- In 't Noord/ is de Noord-ster 2 graden 27 minuten beneden de Pool.
- In 't West/ is de Noord-ster 1 graed 13 minuten laeger als de Pool.
- In 't Zuyden/ is 't onder den Horizont uyt het gesicht.

Op

Op de hooghte van 20 graden.

Het Noorderste achter-wiel des Wagens
- Oost / is de Noord-ster 54 minuten hooger als de Pool.
- Noord / is de Noord-ster twee graden 27 minuten onder de Pool
- West / is de Noord-ster twee graden 27 minuten beneden de Pool.
- Zuyd / is de Noord-ster twee graden 27 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 30 graden.

Het Noorderste achter-wiel des Wagens
- Oost / is de Noord-ster 47 minuten hooger als de Pool.
- Noord / is de Noord-ster twee graden 27 minuten onder de Pool.
- West / is de Noord-ster 1 graed 26 minuten beneden de Pool.
- Zuyden / is de Noord-ster twee graden 27 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 40 graden.

Het Noorderste achter-wiel des Wagens
- Oost / is de Noord-ster 38 minuten boven den Pool.
- Noord / is de Noord-ster twee graden 27 minuten onder de Pool.
- West / is de Noord-ster 1 graed 34 minuten beneden de Pool.
- Zuyden / is de Noord-ster twee graden 28 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 50 graden.

Het Noorderste achter-wiel
- Oost / is de Noord-ster 2 minuten boven de Pool.
- Noord / is de Noord-ster twee graden 26 minuten onder de Pool.
- West / is de Noord-ster twee graden 45 minuten onder de Pool.
- Zuyd / is de Noord-ster twee graden 28 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 60 graden.

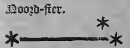
Het Noorderste achter-wiel
- Oost / is de Noord-ster 24 minuten boven de Pool.
- Noord / is de Noord-ster twee graden 26 minuten onder de Pool.
- West / is de Noord-ster twee graden 1 minute onder de Pool.
- Zuyd / is de Noord-ster twee graden 28 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 70 graden.

Het Noorderste achter-wiel des grooten Wagens
- Oost / de Noord-ster is 41 minuten onder de Pool.
- Noorden / de Noord-ster is 2 graden 25 minuten onder de Pool.
- West / de Noord-ster is twee graden 22 minuten onder de Pool.
- Zuyden / de Noord-ster is twee graden 29 minuten boven de Pool.

Op de hooghte van 80 graden / en kan het noordelijckste achter-wiel des Waghens nimmermeer op ghelijcke hooghte met de Noord-ster van de Horizont komen.

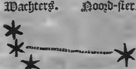
Verklaringe van 't Oost, West, Zuyd en Noord der Wachters, en des grooten Wagens.

De Wachters Oost / dat is / als de klaerste ofte middelste staet na 't Oosten / even hoogh boven den Horizont als de Noord-sterre / na uytwijsen deses eersten Figuers.

De Wachters Noorden / is / als de klaerste staet recht boven de Noord-ster / als in dese tweede Figuer.

De Wachters in 't West / dat is / als de middelste der Wachters staet naer 't West van de Noord-ster / en daer mede even hoogh boven den Horizont / als in dese derde Figuer.

De Wachters in 't Zuyden / dat is / als de klaerste van die staet recht onder de Noord-ster als in dese vierde Figuer.

Op de selve manier als van de Wachters / is oock te verstaen het Oost / West / Zuyd / en Noord / van 't noorderste achter-wiel des grooten Wagens / aldus:

Het Noorderste achter-wiel in het noorden / dat is / als dat staet recht boven de Noord-ster / na uytwijsen deses eersten Figuers.

Het Noorderste achter-wiel des Waghens in 't Oost / is / als dat selve staet oost-waerts even hoogh boven den Horizont als de Noord-Ster / ghelijck in dese tweede Figuer.

Dat selve achter-wiel des Waghens in het Zuyden is / als 't staet recht onder de Noord-ster / als in dese derde Figuer.

Dat selfde achter-wiel in 't West / dat is / als 't staet West-waert even hoogh als de Noord-ster boven den Horizont / als in dese vierde Figuer.

't Gebruyck der voorschreven Tafelen.

Men verbeyt tot dat men de klaerste der Wachters / ofte het noordelijckste achterwiel des grooten Wagens heeft op eenige der voorsz. streecken / dan peylt men de hooghte des noord-sters boven den Horizont. Uyt die gevonden hooghte / met de gissinge te samen / weet men ten naesten by de Pools hooghde / immers na ghenoegh / om uyt de voorsz. Tafelen te vinden / hoe veel de Noord-ster hooger oft laeger staet als de Pool. Is die hoogher / men treckt dan af: is die laeger / men voeght dat by de gemeten hooghte / en vindt alsoo de rechte hooghte des Pools.

Dese voorschreven Tafelen zijn ghereeckent alleen van tien tot tien graden / en alsoo men meest is tusschen soodanighe hooghten / sal men (op ander hooghten komende) merck nemen / hoe veel graden men is of boven of onder dese ghereeckende palen / en met een / hoe groot het verschil is tusschen alsulcke twee / als men hem vindt / dat waer-genomen hebbende / men neemt van dat verschil na

reden

reden van de hooghte daer men is / min of meer van de voorschreven getallen / dat selve af ofte toe doende / na de saeck vereyscht.

Het eerste Exempel.

Op de hooghte van 46 graden / Begeer ick te weten / hoe veel de Noord-ster te laegh staet als de Wachters in 't oost staen / merck nemende hoe groot 't verschil is tusschen de hooghte van 40 ende 50 graden / vinde vijf minuten vermeerderende / segge daerom: 10 graden verschil in hooghte geeft 5 minuten / wat 6 graden? Facit 3 minuten / die gevoeght by de 1 graed 39 minuten / die ick vinde in de Tafel neffens de 40 graden (om dat 't verschil van 40 tot 50 graden is wassende) vinde alsoo 1 graed 42 minuten.

Het tweede Exempel.

Op de hooghte van 48 graden / Begeer ick te weten / hoe veel de Noord-ster te hoogh staet / als 't noordelijckste achterwiel des Wagens in 't oost staet / 't verschil in de Tafel tusschen 40 ende 50 graden hooghte is 14 minuten verminderende / segge daerom: 10 graden verschil in hooghte geven 14 minuten / wat 8 graden? facit 11 minuten stijf / die getrocken van 38 minuten / staende neffens de 40 graden hooghte (om dat het verschil van 40 tot 50 graden vermindert) vinde 27 minuten / dat de noord-ster op de voorschreven hooghte van 48 graden te hoogh staet.

Het een-en-dertighste Hooft-stuck. Van 't verhoogen der Hemelsche Lichten door de dampen.

'T IS door d'ervaringh bekent / dat Son / Maen / en alle Sterren den Horizont meer en meer genakende / oock meer en meer hooger schijnen als sy waerlijck zijn / d'oorsaeck daer van hout men te zijn de dampen / die gestadelijk (door de warmte des waters ende der Aertsche vochtigheden) van het Aerdtrijck rijsen / die hoe naerder den Horizont / hoe dicker zijn / en daer door de lichten te meer doen verheffen. Hoe men oock den Polus naerder komt / hoe soodanige dampen meerder / en daer door de opdoeningen der Hemelsche Lichten boven haer plaetsen / meerder zijn. De vermaerde Astronomus Tycho Brahé heeft die door scherp ondersoeck in sijn Clima op de breette van 55 graden 56 minuten bevonden / als dese volgende Tafelkens aenwijsen.

Tafel van des Sons Verheffinge.

De Son hoogh	0	graden	schijnt	34	minuten	hooger dan hy eygentlijck is.
	1	graed	schijnt	26	minuten	
	2	graden	schijnt	20	minuten	
	4	graden	schijnt	15	minuten	
	7	graden	schijnt	13	minuten	
	10	graden	schijnt	10	minuten	
	16	graden	schijnt	7	minuten	
	23	graden	schijnt	3	minuten	
	32	graden	schijnt	1	minute	

Tafel van der Sterren Verheffinge.

De Sterren hoogh	0	graden	schijnen	30	minuten	hooger als sy eygentlijck zijn.
	1	graed	schijnen	22	minuten	
	2	graden	schijnen	15	minuten	
	4	graden	schijnen	11	minuten	
	7	graden	schijnen	8	minuten	
	11	graden	schijnen	5	minuten	
	15	graden	schijnen	3	minuten	

't Ghebruyck der voorschreven Tafelen van der Verheffinge.

SOo men meet des Sons hooghte boven den Horizont minder als 32 graden / men sal soo veel aftrecken als het Tafelken op het ghetal van de ghevonden hooghte aenwijst: Soo men meet de distantie der Sonne van het Zenith meer als 58 / men sal ter contrarie soo veel toe doen als de Tafel neffens de vervullinge tot 90 van de gemeten distantie van het Zenith aen-wijst. De Son meer als 40 graden boven den Horizont / en 50 graden van het Zenith zijnde / gaen dese opdoeningen ofte verheffingen te niet.

Het eerste Exempel.

Ick meet de hooghte der Sonne boven den Horizont 4 graden / de Tafel der verheffinge der Sonne wijst my de Son 15 minuten hooger te schijnen danse in der daet is / treckt dan die 15 minuten af van mijn gemeeten hooghte / en behoude voor de ware hooghte der Sonne 3 graden 45 minuten.

Het tweede Exempel.

Ick meet de distantie der Zonne van het Zenith 74 graden / de vervullinge daer van tot 90 is 16 / daer neffens in de Tafel der Sonne vinde ick 7 minuten / dit doende by de gevonden distantie / vinde alsoo voor de rechte distantie der Sonne 74 graden 7 minuten.

Gelijck geseyt is van de Son / na de Tafel der Sonne / alsoo moet men doen met de Sterren na de Tafel der Sterren.

Het eerste Exempel.

Ick meet in het Noorden op 't laeghste de hooghte des middelsten Peerts aen de groote Wagen / 7 graden boven den Horizont / daer neffens vinde ick in der Sterren Tafel 8 minuten / die getrocken van de gemeeten hooghte / voor de ware hooghte 6 graden 52 minuten.

Het tweede Exempel.

Ick meet de distantie van 't Zenith des Sters die men noemt de grooten Hont 86 graden / de vervullinghe daer van tot 90 is 4 / daer neffens vinde ick in de Tafel 11 minuten / die gevoeght by de gevonden distantie / ick vinde 86 graden 11 minuten.

Het twee-en-dertighste Hooft-stuck. Van de Horizont en Zenith.

DE Horizont ofte Sicht-eynder / alsoo (genaemt om dat ons gesicht daer aen geeyndight is) een groote Circkel / deelende de Sphera in twee gelijcke deelen / daer van wy het eene daer boven sien / het ander is daer onder gesoncken uyt ons gesicht.

't Zenith is 't punt des Hemels recht boven ons hooft / allenthalven even verre van den Horizont verscheyden / wert oock Polus des Horizonts genaemt.

Verklaringe.

Den Horizont wert aenghemerckt op tweederley wijse: na den waren / en sienlijcken Horizont. De ware Horizont gaet recht water-pas allerwegen van ons gesicht / ofte door 't Center der Sphera / die deelende in twee effen gelijcke deelen / is over al van het Zenith verscheyden 90 graden / het gerechte vierdepart eens Circkels.

De sienlijcke / is 't uytterste van 't deel des Aerdrijcks of waters / dat wy met de oogen konnen sien / 't welck niet wijder van ons streckt als 3 of 4 Duytsche mijlen. Wanneer ons oogh is neffens het vlack des waters / de waren Horizont en sienlijcken zijn dan een / sonder onderscheyt: maer ons ooge daer af verheven zijnde / het gesicht valt (over de rondigheyt des Aertrijcks) alomme laegher als water-pas / en dien volghens de sienlijcke Horizont laegher als de ware. Hoewel dit weynigh bedraeght in de handelinge der zee-vaert (als door de refractie des sienlijcken Horizonts gemoet werdende) wy hebben voor de curieuse hier by ghevoeght dit Tafelken / daer in men siet hoe veel den sienlijcken Horizont laeger is als den waren op besondere hooghten van voeten.

Het ooge verheven zijnde boven 't water. Voeten.	Den sienlijcken Horizont is legher als den waren. Minuten.
2	1
4	2
8	3
14	4
20	5
27	6
37	7
39	8
53	9
67	10
82	11
100	12
140	13
163	14
186	15

Exempel.

Het ghesicht verheven zijnde van 't vlack des waters 14 voeten in de eerste Colom / daer neffens staet 4 minuten dat den sienlicken Horizont leeger is als den waren / 't gesicht 140 voeten verheven / den sienlijcken Horizont is laeger als den waren 13 minuten.

Het drie-en-dertighste Hooft-stuck. Van de Pas-Caerten.

HEt is een yegelijck kennelijck / besonder de gene die de Fundamenten der Cosmography verstaen / dat de Aerde met de Zee te samen is een gheheel rondt lichaem / waerom het niet doenlijck is / dat men de selve oft de deelen van dien in een platte forme ofte Caerte eygentlijck alsoo kan bewerpen ende af-teeckenen / datse gheheel sonder gebreck souden zijn / wat het onmoghelijck is het plat met het rondt in alle deelen te verghelijcken: Soo dat ghemeyne platte Pas-Caerten dickwils in sommighe plaetsen de waerheyt missen / besonder de groote langhe Zeplagien / ende verre van den Equinoctiael begrijpen. Maer de Pas-Caerten die ghemeynlijck hier te Lande werden gebruyckt / soo van de Oostersche / en Westerse Zee-vaert / die zijn genoegh sonder gebreck / ofte de gebreken zijn ten minsten soo kleyn datse niet hinderlijck zijn.

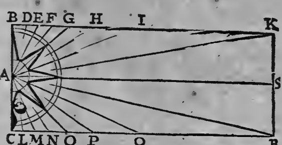
Is een uytnemend en bequaem Instrument om by der zee te gebruycken / ende en hebben onse Voorouders die de selve eerste hebben geinventeert / den Zee-varende Lieden geen kleyn voordeel / behulp en profijt ghedaen. Het Gebreck datter in is / is hier in gheleghen / en wort aldus bespeurt: Soo men in Zee soude willen bezeylen eenighen drie-hoeck / de twee eerste zijden sullen konnen worden bezeylt op haer streckinghen ende distantien / maer van de tweede tot de derde plaetse (dat is de derde zijde des driehoecks) sal het beyde aen de streckinghe ende distantie faelieeren.

Exem-

Exempel.

Ick zeyle van Lezart met een rechte Cours tot de Eylanden van Canarien / ende van daer weder naer de Eylanden van Corvo ende Flores / op welcke twee voorsz. streckinghe ende distantien mijne Pas-Caerte wel ende perfectelijck is gemaeckt: Maer so ick nu weder van Corvo wil zeylen na Lezart/ van daer ick eerst af-zeylde / de Pas-Caerte sal my een oncorrecte wegh wijsen / te weten / het sal wyder in de Pas-Caerte schijnen dan het inder waerheydt is / oock sal het in de streckinghe verschelen/ soo dat ghy uwe cours noordelijcker sult moeten stellen dan u de Pas-Caert thoont.

Op so kleynen wegh als boven is geseyt/ wort dit niet veel gemerckt/ ende verschelt weynigh: Maer de ghene die varen op West-Indien/ die worden 't wel ghenoegh ghewaer. In het uytvaren nemen sy haren wegh verre om aen zuyden / ende vinden aldaer haer Caerten op behoorlijcke lengden/ overmits de Caerten daer toe gemaeckt zijn/ maer in het weder-keeren als sy haren wegh noord-waert nemen/ soo vinden sy de wegh veel korter dan de selve Caerten haer thoonen. d'Oorsake daer van is dese: Alle Linien in de platte Pas-Caerten Zuyden ende Noorden werden getrocken over al effen verre van malkanderen / van de Equinoctiael af tot aen den Pool. Maer op een rondt 't welck naer gelijckenisse van het Aerdtrijck is gemaeckt/ zijnse niet gelijck wijdigh/ maer komen hoe noordelijcker hoe naerder aen malkanderen. Soo dat twee streecken van Zuyden ende Noorden op de breette van 60 graden/ maer half soo wijt van malkanderen en zijn / als op den Equinoctiael/ en onder den Pool komense geheel aen malkanderen. Derhalven soo twee schepen zijnde onder den Equinoctiael van malkanderen verscheyden 200 mijlen / beyde recht Noorden mochten aen-zeylen sonder beletsel / sy souden komende op de hooghte van 60 graden / maer 100 mijlen van malkanderen zijn/ en soose voort de selve cours mochten vervolghen / souden ten eynden onder den Pool by malkanderen komen: Maer soo men sodanighe twee schepen haer coursen af-steeckt in een platte Pas-Caert de distantien sullen altijdt in de Caert effen blijven/ waer uyt ghenoeghsaem blijckt / dat alle plaetsen in de Pas-Caerten verre noord-waert ghelegen/ veel te groot zijn/ 't en ware datse inghetrocken werden / 't welck evenwel niet gheschieden kan sonder ander plaetsen noch valscher te maken.

Het vier-en-dertighste Hooft-stuck.

Hoe veel mijlen men op een yeder Compas-streeck moet zeylen, eer men een graed in breedte op 't Aertrijck windt.

Op de streeck van zuyden of noorden / als van A B ofte C zeylt men voor een graed 15 mijlen. en men blijft onder den selven Meridiaen.

Op de streeck van noorden ten oosten/ ofte zuyden ten oosten / als van A tot D of L. zeylt men voor een graed vyftien mijlen en een half.

Men is dan buyten de Meridiaen daer men afgezeylt is/ als van B tot D 3 mijlen

Noord noordoost en zuyd zuydoost als van A tot E ofte M. zeylt men voor een graed 16 mijlen.

Men is dan buyten den Meridiaen als van B tot E 6 m.

Noordoost ten noorden en zuydoost ten zuyden / als van A tot F ofte N 18 mijlen.

Men is dan buyten de selve linie als van B tot F 10 mijlen.

Noordoost en zuydoost zeylt men voor een graed/ als van A tot G en O 21 mijlen.

Men is dan buyten de Zuyd en Noord-linie / daer men af gevaren is/ als van B tot G of C O: 15 mijlen.

Noordoost ten oosten en zuydoost ten oosten/ als van A tot H ofte P voor een graed 27 mijlen

Men is dan buyten de eerste Meridiaen / als van B tot H ofte C P 22 mijlen.

Oost noordoost of Oost zuydoost als van A tot I ofte Q voor een graed 39 mijlen.

Men is dan buyten den Meridiaen als van B tot I ofte C tot Q 36 mijlen.

Oost ten noorden ofte oost ten zuyden/ als van A tot K ofte R voor een graed 76 mijlen en een half.

Dan is men buyten de eerste Meridiaen als van B tot K ofte van C tot R 75 mijlen.

Oost ofte west zeylende / als van A tot S. men blijft tusschen de Pool ende den Equinoctiael op eenderley breete des Aerdtrijcks.

Het vijf-en-dertighste Hooft-stuck.

Van het veranderen der Compassen; Ende hoe men de Afwijckinge der Naelde, ofte veranderinge van 't Compas vindt.

De Naelden ofte het Stael onder de Compassen met de Zeyl-steen gestreken/ treckt tot verscheyden plaetsen verscheydelijck / tot sommige recht na 't Noorden/ tot andere wijcktse na het Oosten / en elders na het Westen. Als by Exempel: By de eylanden van Corvo en Flores (de westelijckste van de Vlaemse Eylanden) By Helmshuy / weynigh bewesten de Noord-Caep. Omtrent 30 mijlen west-waert van de zuyd-hoeck van Spits-bergen/ beoosten de Cabo de Bone Esperance / aen de Cabo das Aguilhas/ ende tot meer plaetsen / soo in Oost als West-Indien, wijst de gestreken Naelde recht Noorden. Westwaert van de Vlaemsche Eylanden beoosten de Noordkaep/aen Nova Zembla. Aen de Cust van Spits-berge/ en beoosten de Cabo das Aguilhas op de geheele Indische zee/ wijst die van het noorden west-waert/ ende beoosten de Vlaemsche Eylanden/ bewesten de Cabo de Bona Esperance en meer andere plaetsen/ van 't noorden oost-waert. De af-wijckingh der Naelde is dan tweederley/ te weten/ van 't noorden na het westen/ die wy westeringh of noordwesteringh / ende van het noorden na het oosten / die wy Oosteringh ofte Noord-oosteringh noemen. Elck van die is oock tweederley/ te weten/ vergrootende en verkleenende Oosteringh: insgelijcks vergrootende en verkleenende Westeringh. Vergrootende Oosteringh of Westeringh/ is / de welcke als men van Westen na Oosten vaert / vergroot / en verkleenende / die als dan verkleent. 't Selve kan duydelijcker verstaen werden by dusdanigen.

Exempel.

Soo men zeylt van de Eylanden Corvo en Flores / daer de Naelde recht wijst / oost-waert aen de Cust van Spangien: de Naelde begint (ende allenghskens meer en meer) van het Noorden af te wijcken na het Oosten/ tot dat men bezeylt de lenghde van de Straet de Gibralter/ daer die op het hooghste is (soo men houdt) derthien graden / dat is de vergrootende Noord-oosteringh. Van daer voort zeylende langhs de Middellantsche Zee / die begint te verkleynen tot neffens de Mondt van de Veneetsche Golfe / daerse te niet gaet / en de Naelde weder recht noorden treckt / dat heet verkleynende Noord-oosteringh.

Exempel.

Soo men zeylt van de Cabo das Aguilhas (daer de Naelde recht noorden wijst / oost-waert aen na Indien / die Naelde begint van het noorden af te wijcken na het westen/ tot dat men komt weynigh beoosten het Eylandt Sint Brandaon / daer die op 't hooghste is twee-entwintigh graden of twee geheele streken / dat is vergrootende Noordwesteringh. Van daer voort-zeylende/ die begint te verkleynen tot neffens de zuyd-punt van Celebes/ daer de Naelde weder recht treckt/ dat heet verkleynende Noord-westeringh.

Voor de gemeene Zee-vaert van hier te Lande op Oosten/ Noorwegen/ Engelant en Vranckrijck of Spangien werden de Stalen (om de Lely te doen recht noorden wijsen) onder de Roosen vast gheleyt / omtrent twee derden deelen van een streeck/ van het Noorden na het Oosten. De streckingen en coursen van het eene Lant tot het ander in de gemeene Pas-Caerten van die vaer-waters / weder oock gemaeckt na sulcke Compassen/ sulcks dat men die daer mede bezeylt/ sonder dat men behoeft de Compassen te veranderen / ofte eenighe andere reeckeninge daer op te maken.

Op verre reysen over de groote Zee/ daer de Naelde nu na 't westen/ dan na het Oosten een streeck/ twee ofte meer af-wijckt/ is het hooghnoodigh scherpelijck daer op te letten/ soo over wat zijde / als hoe veel die van het Noorden wijst/ om verseeckert te zijn/ wat cours men (zeylende) behoudt.

Om de afwijckinge van 't Compas te vinden/ dat is hoe veel de Lely beoosten ofte bewesten het noorden wijst / soo soeckt men eerst het rechte Noorden (om de afwijckinghe daer uyt te verstaen). aldus: Maeckt een dooskien wel recht na de Winckel-haeck / vierkant / van tamelijcke diepte/ als hier volghens A B C D E F G. daer midden in onder een glas / laet een Compas op een Pen drijven / alsoo dat het alle kanten van de Doose even na komt/ als S T. deelt dat aen de buyte-kant van de Roose in vier-mael tnegentigh graden / ende leght de Naelde daer onder / evengelijcke aen het Compas daer men na zeylt. Binnen aen d'een zijde van de Doose (die wy de noord-zyde noemen) maeckt een scherp koperen kantken / recht ten halven tusschen A en D. soo hoogh uyt de zijde A D verheven / dat het Compas daer dicht by heen / doch vry mach drijven/ als H.

Buyten op de zuyd-zijde B C G F. aen de onder-kant maeckt een balckxken / als F G. omtrent een halven duym op de boven-kandt breedt/ op elck eynde maeckt een gaetken aen I en K. beyde even verre van 't vlack B C G F. en treckt van het eene tot het ander een rechte Linie / die men wel klaer mach sien / als I K. Op de boven-kant ten halven tusschen B C. maeckt een Penneken / soo langh als het onderste Balcxken breet is/ als L. ende even soo verre/ als de Linie I K. op dat Balcxken uyt het vlack verscheyden staet; even soo verre oock van 't selve vlack maeckt een snaerken oft eenigh ander glat koordeken vast met elck eynde in die twee gaetkens van dat voorsz. Balcxken/

reden van de hooghte daer men is / min of meer van de voorschreven getallen / dat selve af ofte toe doende / na de saeck vereyscht.

Het eerste Exempel.

Op de hooghte van 46 graden / Begeer ick te weten / hoe veel de Noord-ster te laegh staet als de Wachters in 't oost staen / merck nemende hoe groot 't verschil is tusschen de hooghte van 40 ende 50 graden / vinde vijf minuten vermeerderende / segge daerom: 10 graden verschil in hooghte geeft 5 minuten / wat 6 graden? Facit 3 minuten / die gevoeght by de 1 graed 39 minuten / die ick vinde in de Tafel neffens de 40 graden (om dat 't verschil van 40 tot 50 graden is wassende) vinde alsoo 1 graed 42 minuten.

Het tweede Exempel.

Op de hooghte van 48 graden / Begeer ick te weten / hoe veel de Noord-ster te hoogh staet / als 't noordelijckste achterwiel des Wagens in 't oost staet / 't verschil in de Tafel tusschen 40 ende 50 graden hooghte is 14 minuten verminderende / segge daerom: 10 graden verschil in hooghte geven 14 minuten / wat 8 graden? facit 11 minuten stijf / die getrocken van 38 minuten / staende neffens de 40 graden hooghte (om dat het verschil van 40 tot 50 graden vermindert) vinde 27 minuten / dat de noord-ster op de voorschreven hooghte van 48 graden te hoogh staet.

Het een-en-dertighste Hooft-stuck. Van 't verhoogen der Hemelsche Lichten door de dampen.

'T IS door d'ervaringh bekent / dat Son / Maen / en alle Sterren den Horizont meer en meer genakende / oock meer en meer hooger schijnen als sy waerlijck zijn / d'oorsaeck daer van hout men te zijn de dampen / die gestadelijk (door de warmte des waters ende der Aertsche vochtigheden) van het Aerdtrijck rysen / die hoe naerder den Horizont / hoe dicker zijn / en daer door de lichten te meer doen verheffen. Hoe men oock den Polus naerder komt / hoe soodanige dampen meerder / en daer door de opdoeningen der Hemelsche Lichten boven haer plaetsen / meerder zijn. De vermaerde Astronomus Tycho Brahé heeft die door scherp ondersoeck in sijn Clima op de breette van 55 graden 56 minuten bevonden / als dese volgende Tafelkens aenwijsen.

Tafel van des Sons Verheffinge.

De Son hoogh	0 graden schijnt 34 minuten		hooger dan hy eygentlijck is.
	1 graed schijnt 26 minuten		
	2 graden schijnt 20 minuten		
	4 graden schijnt 15 minuten		
	7 graden schijnt 13 minuten		
	10 graden schijnt 10 minuten		
	16 graden schijnt 7 minuten		
	23 graden schijnt 3 minuten		
	32 graden schijnt 1 minute		

Tafel van der Sterren Verheffinge.

De Sterren hoogh	0 graden schijnen 30 minuten	hooger als sy eygentlijck zijn.
	1 graed schijnen 22 minuten	
	2 graden schijnen 15 minuten	
	4 graden schijnen 11 minuten	
	7 graden schijnen 8 minuten	
	11 graden schijnen 5 minuten	
	15 graden schijnen 3 minuten	

't Ghebruyck der voorschreven Tafelen van der Verheffinge.

SOo men meet des Sons hooghte boven den Horizont minder als 32 graden / men sal soo veel aftrecken als het Tafelken op het ghetal van de ghevonden hooghte aenwijst: Soo men meet de distantie der Sonne van het Zenith meer als 58 / men sal ter contrarie soo veel toe doen als de Tafel neffens de vervullinge tot 90 van de gemeten distantie van het Zenith aen-wijst. De Son meer als 40 graden boven den Horizont / en 50 graden van het Zenith zijnde / gaen dese opdoeningen ofte verheffingen te niet.

Het eerste Exempel.

Ick meet de hooghte der Sonne boven den Horizont 4 graden / de Tafel der verheffinge der Sonne wijst my de Son 15 minuten hooger te schijnen danse in der daet is / treckt dan die 15 minuten af van mijn gemeeten hooghte / en behoude voor de ware hooghte der Sonne 3 graden 45 minuten.

Het tweede Exempel.

Ick meet de distantie der Zonne van het Zenith 74 graden / de vervullinge daer van tot 90 is 16 / daer neffens in de Tafel der Sonne vinde ick 7 minuten / dit doende by de gebonden distantie / vinde alsoo voor de rechte distantie der Sonne 74 graden 7 minuten.

Gelijck geseyt is van de Son / na de Tafel der Sonne / alsoo moet men doen met de Sterren na de Tafel der Sterren.

Het eerste Exempel.

Ick meet in het Noorden op 't laeghste de hooghte des middelsten Peerts aen de groote Wagen / 7 graden boven den Horizont / daer neffens vinde ick in der Sterren Tafel 8 minuten / die getrocken van de gemeeten hooghte / voor de ware hooghte 6 graden 52 minuten.

Het tweede Exempel.

Ick meet de distantie van 't Zenith des Sters die men noemt de grooten Hont 86 graden / de vervullinghe daer van tot 90 is 4 / daer neffens vinde ick in de Tafel 11 minuten / die gevoeght by de gevonden distantie / ick vinde 86 graden 11 minuten.

Het twee-en-dertighste Hooft-stuck. Van de Horizont en Zenith.

DE Horizont ofte Sicht-eynder / alsoo (genaemt om dat ons gesicht daer aen geeyndight is) een groote Circkel / deelende de Sphera in twee gelijcke deelen / daer van wy het eene daer boven sien / het ander is daer onder gesoncken uyt ons gesicht.

't Zenith is 't punt des Hemels recht boven ons hooft / allenthalven even verre van den Horizont verscheyden / wert oock Polus des Horizonts genaemt.

Verklaringe.

Den Horizont wert aenghemerckt op tweederley wijse: na den waren / en sienlijcken Horizont. De ware Horizont gaet recht water-pas allerwegen van ons gesicht / ofte door 't Center der Sphera / die deelende in twee effen gelijcke deelen / is over al van het Zenith verscheyden 90 graden / het gerechte vierdepart eens Circkels.

De sienlijcke / is 't uytterste van 't deel des Aerdrijcks of waters / dat wy met de oogen konnen sien / 't welck niet wijder van ons streckt als 3 of 4 Duytsche mijlen. Wanneer ons oogh is neffens het vlack des waters / de waren Horizont en sienlijcken zijn dan een / sonder onderscheyt: maer ons ooge daer af verheven zijnde / het gesicht valt (over de rondigheyt des Aertrijcks) alomme laegher als water-pas / en dien volghens de sienlijcke Horizont laegher als de ware. Hoewel dit weynigh bedraeght in de handelinge der zee-vaert (als door de refractie des sienlijcken Horizonts gemoet werdende) wy hebben voor de curieuse hier by ghevoeght dit Tafelken / daer in men siet hoe veel den sienlijcken Horizont laeger is als den waren op besondere hooghten van voeten.

Het ooge verheven zijnde boven 't water. Voeten.	Den sienlijcken Horizont is legher als den Waren. Minuten.
2	1
4	2
8	3
14	4
20	5
27	6
37	7
39	8
53	9
67	10
82	11
100	12
140	13
163	14
186	15

Exempel.

Het ghesicht verheven zijnde van 't vlack des waters 14 voeten in de eerste Colom / daer neffens staet 4 minuten dat den sienlicken Horizont leeger is als den waren / 't gesicht 140 voeten verheven / den sienlijcken Horizont is laeger als den waren 13 minuten.

Het drie-en-dertighste Hooft-stuck. Van de Pas-Caerten.

HEt is een yegelijck kennelijck / besonder de gene die de Fundamenten der Cosmography verstaen / dat de Aerde met de Zee te samen is een gheheel rondt lichaem / waerom het niet doenlijck is / dat men de selve oft de deelen van dien in een platte forme ofte Caerte eygentlijck alsoo kan bewerpen ende af-teeckenen / datse gheheel sonder gebreck souden zijn / wat het onmoghelijck is het plat met het rondt in alle deelen te vergheliicken: Soo dat ghemeyne platte Pas-Caerten dickwils in sommighe plaetsen de waerheyt missen / besonder de groote langhe Zeylagien / ende verre van den Equinoctiael begrijpen. Maer de Pas-Caerten die ghemeynlijck hier te Lande werden gebruyckt / soo van de Oosier / en Westerse Zee-vaert / die zijn genoegh sonder gebreck / ofte de gebreken zijn ten minsten soo kleyn datse niet hinderlijck zijn.

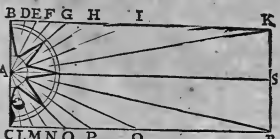
Is een uytnemend en bequaem Instrument om by der zee te gebruycken / ende en hebben onse Voorouders die de selve eerste hebben geinventeert / den Zee-varende Lieden geen kleyn voordeel / behulp en profijt ghedaen. Het Gebreck datter in is / is hier in gheleghen / en wort aldus bespeurt: Soo men in Zee soude willen bezeylen eenighen drie-hoeck / de twee eerste zijden sullen konnen worden bezeylt op haer streckinghen ende distantien / maer van de tweede tot de derde plaetse (dat is de derde zyde des driehoecks) sal het beyde aen de streckinghe ende distantie faeljeeren.

Exem-

Exempel.

Ick zeyle van Lezart met een rechte Cours tot de Eylanden van Canarien / ende van daer weder naer de Eylanden van Corvo ende Flores / op welcke twee voorsz. streckinghe ende distantien mijne Pas-Caerte wel ende perfectelijck is gemaeckt: Maer so ick nu weder van Corvo wil zeylen na Lezart / van daer ick eerst af-zeylde / de Pas-Caerte sal my een oncorrecte wegh wijsen / te weten / het sal wyder in de Pas-Caerte schijnen dan het inder waerheydt is / oock sal het in de streckinghe verscheelen / soo dat ghy uwe cours noordelycker sult moeten stellen dan u de Pas-Caert thoont.

Op so kleynen wegh als boven is geseyt / wort dit niet veel gemerckt / ende verscheelt weynigh: Maer de ghene die varen op West-Indien / die worden 't wel ghenoegh ghewaer. In het uytvaren nemen sy haren wegh verre om aen zuyden / ende vinden aldaer haer Caerten op behoorlijcke lengden / overmits de Caerten daer toe gemaeckt zijn / maer in het weder-keeren als sy haren wegh noord-waert nemen / soo vinden sy de wegh veel korter dan de selve Caerten haer thoonen. d'Oorsake daer van is dese: Alle Linien in de platte Pas-Caerten Zuyden ende Noorden werden getrocken over al effen verre van malkanderen / van de Equinoctiael af tot aen den Pool. Maer op een rondt 't welck naer gelijckenisse van het Aerdtrijck is gemaeckt / zijnse niet gelijck wijdigh / maer komen hoe noordelijcker hoe naerder aen malkanderen. Soo dat twee streecken van Zuyden ende Noorden op de breette van 60 graden / maer half soo wijt van malkanderen en zijn / als op den Equinoctiael / en onder den Pool komense geheel aen malkanderen. Derhalven soo twee schepen zijnde onder den Equinoctiael van malkanderen verscheyden 200 mijlen / beyde recht Noorden mochten aen-zeylen sonder beletsel / sy souden komende op de hooghte van 60 graden / maer 100 mijlen van malkanderen zijn / en soose voort de selve cours mochten vervolghen / souden ten eynden onder den Pool by malkanderen komen: Maer soo men sodanighe twee schepen haer coursen af-steeckt in een platte Pas-Caert de distantien sullen altijdt in de Caert effen blijven / waer uyt ghenoeghsaem blijckt / dat alle plaetsen in de Pas-Caerten verre noord-waert ghelegen / veel te groot zijn / 't en ware datse inghetrocken werden / 't welck evenwel niet gheschieden kan sonder ander plaetsen noch valscher te maken.

Het vier-en-dertighste Hooft-stuck.

Hoe veel mijlen men op een yeder Compas-streeck moet zeylen, eer men een graed in breedte op 't Aertrijck windt.

Op de streeck van zuyden of noorden / als van A B ofte C zeylt men voor een graed 15 mijlen. en men blijft onder den selven Meridiaen.

Op de streeck van noorden ten oosten / ofte zuyden ten oosten / als van A tot D of L. zeylt men voor een graed vijfthien mijlen en een half.

Men is dan buyten de Meridiaen daer men afgezeylt is / als van B tot D 3 mijlen

Noord noordoost en zuyd zuydoost als van A tot E ofte M. zeylt men voor een graed 16 mijlen.

Men is dan buyten den Meridiaen als van B tot E 6 m.

Noordoost ten noorden en zuydoost ten zuyden / als van A tot F ofte N 18 mijlen.

Men is dan buyten de selve linie als van B tot F 10 mijlen.

Noordoost en zuydoost zeylt men voor een graed / als van A tot G en O 21 mijlen.

Men is dan buyten de Zuyd en Noord-linie / daer men af gevaren is / als van B tot G of C O: 15 mijlen.

Noordoost ten oosten en zuydoost ten oosten / als van A tot H ofte P voor een graed 27 mijlen

Men is dan buyten de eerste Meridiaen / als van B tot H ofte C P 22 mijlen.

Oost noordoost of Oost zuydoost als van A tot I ofte Q voor een graed 39 mijlen.

Men is dan buyten den Meridiaen als van B tot I ofte C tot Q 36 mijlen.

Oost ten noorden ofte oost ten zuyden / als van A tot K ofte R voor een graed 76 mijlen en een half.

Dan is men buyten de eerste Meridiaen als van B tot K ofte van C tot R 75 mijlen.

Oost ofte west zeylende / als van A tot S. men blijft tusschen de Pool ende den Equinoctiael op eenderley breette des Aerdtrijcks.

Het vijf-en-dertighste Hooft-stuck.

Van het veranderen der Compassen; Ende hoe men de Afwijckinge der Naelde, ofte veranderinge van 't Compas vindt.

De Naelden ofte het Stael onder de Compassen met de Zeyl-steen gestreken / treckt tot verscheyden plaetsen verscheydelijck / tot sommige recht na 't Noorden / tot andere wijckt se na het Oosten / en elders na het Westen. Als by Exempel: By de eylanden van Corvo en Flores (de westelijckste van de Vlaemse Eylanden) By Helmshuy / weynigh bewesten de Noord-Caep. Omtrent 30 mijlen west-waert van de zuyd-hoeck van Spits-bergen / beoosten de Cabo de Bone Esperance / aen de Cabo das Aguilhas / ende tot meer plaetsen / soo in Oost als West-Indien / wijst de gestreken Naelde recht Noorden. Westwaert van de Vlaemsche Eylanden beoosten de Noordkaep / aen Noba Zembla. Aen de Cust van Spits-berge / en beoosten de Cabo das Aguilhas op de geheele Indische zee / wijst die van het noorden west-waert / ende beoosten de Vlaemsche Eylanden / bewesten de Cabo de Bona Esperance en meer andere plaetsen / van 't noorden oost-waert. De af-wijckingh der Naelde is dan tweederley / te weten / van 't noorden na het westen / die wy westeringh of noordwesteringh / ende van het noorden na het oosten / die wy Oosteringh ofte Noord-oosteringh noemen. Elck van die is oock tweederley / te weten / vergrootende en verkleenende Oosteringh: insgelijcks vergrootende en verkleenende Westeringh. Vergrootende Oosteringh of Westeringh / is / de welcke als men van Westen na Oosten vaert / vergroot / en verkleenende / die als dan verkleent. 't Selve kan duydelijcker verstaen werden by dusdanigen.

Exempel.

Soo men zeylt van de Eylanden Corvo en Flores / daer de Naelde recht wijst / oost-waert aen de Cust van Spangien: de Naelde begint (ende allenghskens meer en meer) van het Noorden af te wijcken na het Oosten / tot dat men bezeylt de lenghde van de Straet de Gibralter / daer die op het hooghste is (soo men houdt) derthien graden / dat is de vergrootende Noord-oosteringh. Van daer voort zeylende langhs de Middellantsche Zee / die begint te verkleynen tot neffens de Mondt van de Veneetsche Golfe / daerse te niet gaet / en de Naelde weder recht noorden treckt / dat heet verkleynende Noord-oosteringh.

Exempel.

Soo men zeylt van de Cabo das Aguilhas (daer de Naelde recht noorden wijst / oost-waert aen na Indien / die Naelde begint van het noorden af te wijcken na het westen / tot dat men komt weynigh beoosten het Eylandt Sint Brandaon / daer die op 't hooghste is twee-en-twintigh graden of twee geheele streken / dat is vergrootende Noord-westeringh. Van daer voort-zeylende / die begint te verkleynen tot neffens de zuyd-punt van Celebes / daer de Naelde weder recht treckt / dat heet verkleynende Noord-westeringh.

Voor de gemeene Zee-vaert van hier te Lande op Oosten / Noorwegen / Engelant en Vranckrijck of Spangien werden de Stalen (om de Lely te doen recht noorden wijsen) onder de Roosen vast gheleyt / omtrent twee derden deelen van een streeck / van het Noorden na het Oosten. De streckingen en coursen van het eene Lant tot het ander in de gemeene Pas-Caerten van die vaer-waters / weder oock gemaeckt na sulcke Compassen / sulcks dat men die daer mede bezeylt / sonder dat men behoeft de Compassen te veranderen / ofte eenighe andere reeckeninge daer op te maken.

Op verre reysen over de groote Zee / daer de Naelde nu na 't westen / dan na het Oosten een streeck / twee ofte meer af-wijckt / is het hooghnoodigh scherpelijck daer op te letten / soo over wat zijde / als hoe veel die van het Noorden wijst / om verseeckert te zijn / wat cours men (zeylende) behoudt.

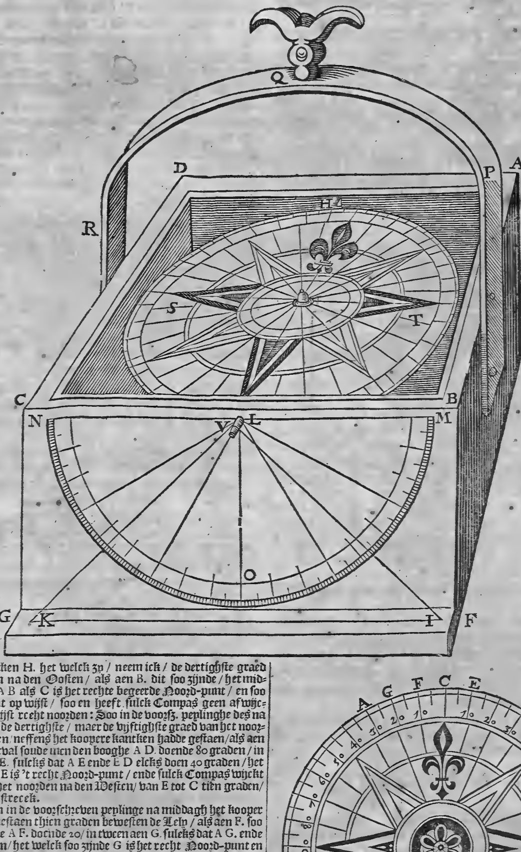
Om de afwijckinge van 't Compas te vinden / dat is hoe veel de Lely beoosten ofte bewesten het noorden wijst / soo soeckt men eerst het rechte Noorden (om de afwyckinghe daer uyt te verstaen) aldus: Maeckt een dooshen wel recht na de Winckel-haeck / vierkant / van tamelijcke diepte / als hier volghens A B C D E F G. daer midden in onder een glas / laet een Compas op een Pen drijven / alsoo dat het alle kanten van de Doose even na komt / als S T. deelt dat aen de buyte-kant van de Roose in vier-mael tnegentigh graden / ende leght de Naelde daer onder / evengelijcke aen het Compas daer men na zeylt. Binnen aen d'een zijde van de Doose (die wy de noord-zyde noemen) maeckt een scherp koperen kantken / recht ten halven tusschen A en D. soo hoogh uyt de zijde A D verheven / dat het Compas daer dicht by heen / doch vry mach drijven / als H.

Buyten op de zuyd-zijde B C G F. aen de onder-kant maeckt een balckxken / als F G. omtrent een halven duym op de boven-kandt breedt / op elck eynde maeckt een gaetken aen I en K. beyde even verre van 't vlack B C G F. en treckt van het eene tot het ander een rechte Linie / die men wel klaer mach sien / als I K. By de boven-kant ten halven tusschen B C. maeckt een Penneken / soo langh als het onderste Balcxken breet is / als L. ende even soo verre / als de Linie I K. op dat Balcxken uyt het vlack verscheyden staet; even soo verre oock van 't selve vlack maeckt een snaercken oft eenigh ander glat koordeken vast met elck eynde in die twee gaethens van dat voorsz. Balcxken /

als aen I ende K. ende met het midden in de kerve van dit voorschreven Penneken aen V. alsoo/dat sulck snaercken stijf gespannen zijnde over al effen verre staet verscheyden van het vlack BCGF. uyt het punt L. Maeckt oock een halve Circkel een weynig uyt het vlack verheven/als MON. alsoo dat de Linie MN zy evenwydigh met de boven-kant van de Doose/of het balexken/en de Linie LO. deelende dien halven Circkel in twee Quadranten/ winckel-recht op IK. deelt die halve Circkel aen de binne-kant in twee-mael 90 graden.

Ten laetsten/ maeckt een henghsel van kooper ofte hout/als PQR. daer aen dat Dooshen alsoo hanghe/ dat het opperste vlack ABCD. recht Water-pas/ de zuyd-zijde BCGF. oock de kanten BFCG. en de Linie L.O. recht in het Loot hanghen. Dit aldus toe-gerust/ het ghebruyck daer van is dusdanigh.

Drie ofte vier uren voor de middagh min of meer/ keert men de kant CG. recht tegen de Sonne/ alsoo dat de schaduwe van de eene zijde des snaers LK. valle recht op ofte langhs de Linie KI. en men besiet wat graedt des Compas als dan komt te staen neffens het kooper-kantken H. 't welck ick neeme te zijn de dertighste graed van het noorden na den westen/als in de tweede Figuer hier volgens aen A. Op 't selven oogenblick neemt men oock waer de hooghte der Sonne aen de schaduwe van het Penneken L. in de halve Circkel M. O. N. (ofte men neemt die scherper ende seeckerder met een Graed-boghe of Astrolabium) die wy hier nemen te zijn 25 graden/die teeckent men alles tot gedachtenis op. Voorts wacht men soo lange na de middagh/ tot dat de Sonne wederom is ghedaelt tot op de selfde hooghte als voren van vijf-en-twintigh graden/ ende keert dan de kant BF. recht tegen de Sonne/ alsoo dat de schaduwe van de zijde des snaers L. I. valle weder recht langhs de Linie I. K. en besiet wat graed van het Compas dan komt te staen neffens

het koopere kantken H. het welck zy/ neem ick/ de dertighste graed van het Noorden na den Oosten/ als aen B. dit soo zijnde/ het midden des booghs AB als C is het rechte begeerde Noord-punt/ en soo de Lely daer recht op wijst/ soo en heeft sulck Compas geen afwijckinghe/ maer wijst recht noorden: Soo in de voorsz. peylinghe des na middaghs/ niet de dertighste/ maer de vijftighste graed van het noorden na den Oosten/ neffens het koopere kantken hadde gestaen/als aen D. in sulcken gheval soude men den booghe AD. doende 80 graden/ in tween deelen aen E. sulcks dat AE ende ED elcks doen 40 graden/ het welck soo zijnde/ E is 't recht Noord-punt/ ende sulck Compas wijckt met de Lely van het noorden na den Westen/ van E tot C tien graden/ dat is seer na een streeck.

Maer by aldien in de voorschreven peylinge na middagh het kooper kantken hadde ghestaen thien graden bewesten de Lely/ als aen F. soo deelt men de booge AF. doende 20/ in tween aen G. sulcks dat AG. ende GF elck doen thien/ het welck soo zijnde G is het recht Noord-punt en de Lely van sulck Compas wijckt van het noorden na den Oosten van C tot G 20 graden/en alsoo met alle andere voor-beelden.

Dit staet hier by aen te mercken: dat men voor de middagh twee/ drie/ vier/ ofte meermaels mach peylen/ op verscheyden hooghten der Sonne/ als by gelijckenis: de eerste reyse als de Sonne hoogh is thien graden/ de tweede als die vijfthien/ de derde als die twintigh graden hoogh is/en des namiddaghs wederom op gelijcke hooghten uyt de vergelyckinge van soo veel verscheyden peylingen/ bevint men hoe de een met de ander over een komt/ en alsins een selve Noord-punt krijght/ men is te meer verseeckert dat men wel gepeylt heeft.

Het ses-en-dertighste Hooft-stuck.

Van de Water-getyden.

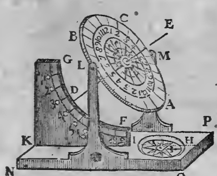
'T IS door de ervaringh bekent/ dat de vloet en ebbe van de Maen geregeert werden/ oock dat met alle nieuwe en volle Manen de vloeden hoogher loopen als ghemeen/ dat men dan springh-vloet noemt/ en met de quartieren ten laeghsten: sulcx dat men met ghenoeghsame seeckerheyde

van

van te voren weet/ uyt voorgaende waerneminge (hoe wel de rechte oorsaecke daer van den menschen noch is verborgen) de uur van toe-komende ghetyden/ en op wat streeck de Maen op elcke besondere plaets hoogh water maeckt/ tot groot voordeel en behulp van de Zee-vaert.

Wy hebben de Tafelen van de Water-ghetyden hier by ghevoeght/ na het ghemeen ghebruyck/ te weten/ neffens elcken Compas-streeck alle de bekende plaetsen/ daer de Maen/ op sulcken streeck zijnde/ hoogh water maeckt. Ofte op wat streeck de Maen moet wesen/ als sy tot die by-een-ghestelde plaetsen hoogh water of vol zee maeckt.

Om te weten op wat streeck de Maen is/ gheschiet op tweederley wyse/ met peylen/ ofte met rekenen na den ouderdom der Maen. Het peylen na eenighe streeck/ mach niet geschieden na een gemeen black-drijvende Compas/ door dien dat alleenlijck den Horizont afdeylt in ghelycke streecken/ en aenwijst in wat Verticael circkel ofte Azimuth de Son ofte Maen staen/ maer na een Compas dat (verheven zijnde na de superficie des Equinoctiaels) den Equinoctiael even alsoo in gelijcke deelen afdeelt/ als de ghemeene black-drijvende Compassen den Horizont

doen. Sulck Equinoctiael Compas is van maecksel als hier afgebeelt staet. Daer aen verthoont de schijve A B C 't black des Equinoctiaels/ de wijser E D de asse des werelts. De voorsz. schijve moet op beyde zyden soo onder als boven gheteeckent zijn binnen met een Compas/ aen de buyten-kant met tweemael twaelf uren/ en neffens het oost en west aen L en M op twee pinnen als op een asse alsoo hanghen/ dat die op en neder gekeert/ en de wijser aen 't onderste eynt aen D aen 't quadrant F D G op alle Pools hooghten gestelt mach werden.

Soo men dan sulck Compas stelt met de onderste bodem Water-pas/ de Linie H K recht noorden en zuyden/ te weten H na het noorden/ en K na het zuyden/ en het onderste eyndt des wijsers neffens alsulcken graedt aen het Quadrant F G als de hooghte des Pools daer men hem op bevint: soo sal dan de schyve A B C staen ghelijckformigh met de superficie des waren Equinoctiaels/ en de wijser E D de asse des werelts.

Het peylen op sulck of een gemeen Compas geeft groot verschil/ hoe nader den Equinoctiael hoe grooter/ gelijck uyt de volgende exempelen kan verstaen werden.

Het eerste Exempel.

Op de hooghte van vijftigh graden of daer omtrent/ de Son zijnde in 't beginsel Cancri op 't meest na 't noorden ghedeclineert/ is op een ghemeen Compas ten half acht uren eerst oost/ en ten half vijven al west/ dat is: hy gaet van het oost door het zuyden tot het west in neghen uren/ maer van het west door het noorden tot weder in het oost in 15 uren.

Het tweede Exempel.

Op de hooghte van dertigh graden/ hy komt weynigh voor half thien uren aen oost/ en weynigh na half drien in het west/ gaet alsoo in min als sestehalf uren van het oost door het zuyden in het west/ maer van het west door het noorden tot het oost gaet hy meer als 18 uren.

Het derde Exempel.

Het Draken-hooft zijnde in het beginsel Arietis/ en de Maen in het beginsel Cancri/ die maeckt dan 5 graden meer declinatie als de Son/ en gaet daer door op de voorsz. hooghte van 30 graden meer als een uur rasscher van het oost tot het west/ als de Son/ te weten in ontrent vier uren/ en weder van het west tot het oost in ontrent twintigh uren.

Onder de Linie/ en de Son geen Declinatie hebbende/ gaet smorgens op recht in 't oost/ en rijsende blijft oost/ tot dat hy boven het hooft door 't Zenith gaet in het west/ en blijft al dalende west/ tot weder aen den Horizont/ is alsoo na een ghemeen black-drijvende Compas d'eene halve dagh oost/ en de ander west/ sonder op eenige andere streeck te komen. Alsoo en ist niet op dusdanigh Equinoctiael compas; de Son en Maen beyde gaen altijt even veel tijt over elcke streeck/ te weten/ van het oost tot het zuyden 6 uren/ van zuyden tot het west 6 uren/ en van 't west door het noorden weder tot het oost in tweemael 6 uren.

Exempel.

Onder de Linie zijnde/ en de Son in d'Equinoctiael/ ick stel het eynd des wijsers E recht noorden/ het ander eynde D na het zuyden aen de boven-kant des quadrants aen G, de wijser E D sal dan water-pas legghen/ ghelyck des Werelts asse en de schijve recht in het loot over eynde ghelijck den waren Equinoctiael aldaer. De Son opkomende boven den Horizont/ sal de schaduw des wijsers op de Schuyve wijsen op 't oost en op de seste ure/ voort opgaende/ rijst hy over de kant des schyfs/ en deelt die met de schaduw in gelycke tijt in even deelen/ 45 graden hoog boven den Horizont zijnde/ de schaduwe des wijsers sal wysen op het zuydoost/ en de negenste ure/ in 't Zenith geklommen zynde/ de schaduw sal recht in 't loot neder staen op 't zuyden/ en de 12 ure/ weder 45 graden (dat is ten halven in 't west) gedaelt zijnde/ de schaduw sal staen op 't zuydwest de derde ure na de middagh/ maer aen den Horizont komende/ de schaduw sal staen op 't west en de seste ure.

Gelijck dit geseyt is van de Son/ 't is even alsoo te verstaen (soo veel de streecken aengaet) met de Maen.

Om door de tijdt ofte ouderdom der Maen te reeckenen/ daer toe zijn in de volgende tafelen onder elck streeck gestelt twee Colomnen Cijffer getal/ de eerste zijn de dagen van d'ouderdom der Maen/ ofte de verloopen dagen van dat de Maen nieuw of vol is geweest/ de tweede zijn de uren ende minuten des selven daeghs/ in welcke de Maen aen sulcken streeck komt/ en aen de plaetsen daer neffens hoogh water maeckt.

Exempel.

Acht dagen na dat de Maen nieu ofte vol is/ begeer ick te weten wanneer die zuyden komt/ ofte tot Embden/ Enckhuysen ende diergelijcke plaetsen (daer een noorden ende zuyden Maen vol zee maeckt) hoogh water maeckt. Ick soeck onder de streeck van noorden ende zuyden in de eerste Colomne den achtsten dagh/ vinde daer neffens in de tweede 6 uren 24 minuten. Op dien dagh dan sal de Maen te 6 uren en 24 minuten noorden en zuyden komen/ en op alsulcke plaetsen hoogh water maken.

't Gety verachtert alle daghen 48 minuten/ dat is vier vijfde deelen van een ure/ soo men dan weet op wat ure de nieuwe ofte volle Maen op eenighe plaetsen vol zee maeckt/ soo reeckent men van die tijdt af alle daghe vier vijfde deelen van een ure later/ en vindt soo de rechte tijdt van het hoogh water.

Exempel.

Als de Maen nieuw of vol is/ soo is 't tot Amsterdam/ Rotterdam (en over al daer een zuydweste en noordooste Maen vol zee maeckt) te drie uren hoogh water/ een dagh na die nieuwe ofte volle Maen te drie uren 48 minuten. Twee daghen daer na te vier uren en 36 minuten/ en vier dagen na de nieuwe of volle Maen te 6 uren 12 minuten.

Tafelen van de Water-Getijden.

Zuyden ende Noorden.

da.	ur.	mi.		
0	12	0	Aen de Jutsche Eylanden.	Vallen
1	12	48	Voor de Hever / Eyder / ende	van stroo-
2	1	36	Elve. Tot Embden en Delf-	men op de
3	2	24	ziel. Voor Enckhuysen / Hoorn	selve stre-
4	3	12	en Urck. Aen alle de kusten	ke.
5	4	0	van Vlaenderen.	—— ——
6	4	48	Aen 't Voorlant.	Van de
7	5	36	Tot Doveren in de Pier.	Nesse tot
8	6	24	Tot Bevesier aen 't landt.	Beunen.
9	7	12	Tot Hamton aen de Kay.	
10	8	0	Voor Sierenbergh en 't Ras	
11	8	48	van Blanckaert.	
12	9	36	Tot Olfertsnes.	
13	10	24	In de Condaet.	
14	11	12	Te Jubleter op de Reede.	
15	12	0		

Zuyden ten westen en Noorden ten oosten.

da.	ur.	mi.		
0	12	45	De Maes binnen.	Vallen
1	1	33	Ter Veer binnen.	van stroo-
2	2	21	Tot Vlissingen.	men op de
3	3	9	Neffens Bevesier in Zee.	selve stre-
4	3	57	In de Camer.	ke.
5	4	45	Tot Winckel-zee.	—— ——
6	5	33	In Garn-zee.	Van
7	6	21		Beunen
8	7	9		tot de
9	7	57		Somme.
10	8	45		Oock van
11	9	33		Estapels
12	10	21		tot Beu-
13	11	9		nen.
14	11	57		
15	12	45		

Zuyd zuydwest en Noord noordoost.

da.	ur.	mi.		
0	1	30	Onder Heyligelant.	Vallen
1	2	18	Voor de Maes ende Goeree.	van stroo-
2	3	6	Voor der Veere.	men op de
3	3	54	Voor Armuyen.	selve stre-
4	4	42	Voor Rammekens op het	ke.
5	5	30	Vlack. Voor de Wielingen.	—— ——
6	6	18	Aen alle de Zeeusche Kusten.	Van Ca-
7	7	6	Voor de Teemse van Londen.	lis tot
8	7	54	Voor Jarmuyen.	Beunen.
9	8	42	In Duyns op de Reede.	
10	9	30	Neffens de Cingel.	
11	10	18	Aen 't West-eynd van Wicht.	
12	11	6	Buyten Calis ende Swarte-	
13	11	54	nes. In Blavet.	
14	12	42	Boelijn aen Lant.	
15	1	30		

Zuydwest ten zuyden en Noordoost ten noorden.

da.	ur.	mi.		
0	2	15	Buyten Fontenay.	Vallen
1	3	3	Buyten Blavet.	van stroo-
2	3	51	Onder Boelyn.	men op de
3	4	39	Voor de Wielinge.	selve stre-
4	5	27	Voor de Mase.	ke.
5	6	15		—— ——
6	7	3		Midden
7	7	51		door de hoof-
8	8	39		den. Van
9	9	27		Duynkerc-
10	10	15		ken tot Gre-
11	11	3		velingen.
12	11	51		Van Sta-
13	12	39		pels tot Fe
14	1	27		cam. Van
15	2	15		Dortmont tot Exmont.

Zuydwest ende Noordoost.

da.	ur.	mi.		
0	3	0	t'Amsterdam / Rotterd. Dort /	Vallen
1	3	48	Zieriezee. Voor Nieukasteel.	van stroo-
2	4	36	In Robbenhoofts-bay. Voor	men op de
3	5	24	de Tese: Hartepol buyten de	selve stre-
4	6	12	Vlaemse banken. In de hoof-	ke.
5	7	0	den. Voor Conquet. Pleymar-	—— ——
6	7	48	kes / Groy / Armentiers / Heys	Van C. de
7	8	36	Kiliaets Porthus de Rivier	Hague tot Ornay.
8	9	24	van Bordeaux. De zuyd-kust	Door 't Ras
9	10	12	van Britaignen / Gascoignen	van Ornay.
10	11	0	en Poictou. De kust van Bis-	Van Garn-
11	11	48	cayen / Gallissien / Portugall	zee tot de Kiscassen.
12	12	36	ende Spangien. Aen alle de	Van Muyl
13	1	24	West-kust van Yrlant. Tot	foort tot
14	2	12	Boeckenes en Ozeanes. In	Ramsey.
15	3	0	Hitlant ende aen Fayerhil.	

Zuydwest ten westen en Noordoost ten oosten.

da.	ur.	mi.		
0	3	45	Tusschen de Hoofden ende de	Vallen
1	4	33	Mase. Tot Rouanen. In de	van stroo-
2	5	21	Sorles. Voor S. Mattheus-	men op de
3	6	9	hoeck in Bristou en Klaes-	selve stre-
4	6	57	duynen. In de Voert tus-	ke.
5	7	45	schen Heyzant. Voor den	—— ——
6	8	33	Bos. Tot S. Marten. Voor	Van Strup-
7	9	21	Rochelle. Voor Brouwage.	faert tot Diepen
8	10	9	Tot Rouanen / in de Riviere	Van Lezart
9	10	57	van Bordeaux. Binnen de	tot Gout-
10	11	45	gaten ghelegen aen de Kusten	staert Van
11	12	33	van Spangien / Portugael /	C. de Clare tot Londen.
12	1	21	Gallissien / de zuyd-zyde van	
13	2	9	Brittaignen / Gascoignen / en	
14	2	57	de West-kust van Yrlant.	
15	3	45		

West zuydwest en Oost noordoost.

da.	ur.	mi.		
0	4	30	Van Tessel tot de Hoofden in	Vallen van
1	5	18	de Vaerwaegh. Voor de Hom-	stroomen.
2	6	6	mer. Voor Flamborgh ende	Van Oosten-
3	6	54	Scheerenborgh. Abbewrack.	de tot S. Ca-
4	7	42	In Vaelmuyen. In 't Muys-	thelyns. Van
5	8	30	hol. Seven Eylanden. Sint	Bargfleur tot
6	9	18	Pauwels buyten de Haven.	Strupsaert.
7	10	6	Tusschen Garnzee en Sept	De Breesont
8	10	54	Isles in 't Vaer-water. In de	uyt en in van
9	11	42	Breesont. Buyten de Four.	C. de Claro
10	12	30	Aen alle de Zuyd-kusten van	tot het eylant
11	1	18	Yrlandt / als Kinsael / Kurck /	Saltes tus-
12	2	6	Jochel / Waterfoort / ende de	schen Londen
13	2	54	Caep de Clara.	en de Holmen
14	3	42		tot Bristou toe. Van de
15	4	30		Sorles tot Engelandts-eyndt. Van Goutsteert tot poortlant.

West ten zuyden en Oost ten noorden.

da.	ur.	mi.		
0	5	15	In Torbay en Dortmuyen.	Vallen
1	6	3	In Pleymuyen en Fawyck.	van stroo-
2	6	51	In de Zee van Gales.	men op de
3	7	39	In Vaelmuyen.	selve stre-
4	8	27	In Muylfoort.	ke.
5	9	15	Tot Ramsey in Wals-Enge-	—— ——
6	10	3	lant.	Van Isle
7	10	51	Tegens Londay.	Bas tot de
8	11	39	Voor Lint in Engelant.	Four. Van
9	12	27	In alle Havenen op de Zuyd-	Dorsey tot
10	1	15	kusten van Yrlant.	C. de Clare /
11	2	3		van de Sor-
12	2	51		les tot Le-
13	3	39		zart. Van
14	4	27		Poortlandt tot Wicht.
15	5	15		Van Wicht tot Bevesier.

West ende Oost.

da.	ur.	mi.		
0	6	0	Voor Hamborgh.	Vallen
1	6	48	Voor Bremen.	van stroo-
2	7	36	Voor 't Marsdiep of Tessel.	men op de
3	8	24	Tot Hul.	selve stre-
4	9	12	Tot Blackney ende Wels.	ke.
5	10	0	Voor Antwerpen.	—— ——
6	10	48	Ter Goes.	Van de
7	11	36	Tot Concallo en S. Malo.	Kiskassen
8	12	24	S. Pauwels in de haven.	tot Berg-
9	1	12	Buyten de Sorlis in 't Ca-	fleur. Van
10	2	0	nael.	Enghe-
11	2	48		landts-
12	3	36		eyndt tot
13	4	24		Lezart.
14	5	12		
15	6	0		

West ten noorden en Oost ten zuyden.

da.	ur.	mi.		
0	6	45	Tusschen Fawijck en Vael-	Vallen
1	7	33	muyen in de Canael.	van stroo-
2	8	21	Tot Bristou aen de Kay.	men op de
3	9	9	Voor S. Nicolaes en Podes-	selve stre-
4	9	57	semke.	ke.
5	10	45	Tot Weymuyen aen de Kay.	—— ——
6	11	33		Van Isle
7	12	21		Bas tot
8	1	9		Marwa-
9	1	57		nen langs
10	2	45		't Lant.
11	3	33		
12	4	21		
13	5	9		
14	5	57		
15	6	45		

West noordwest en Oost zuydoost.

da.	ur.	mi.		
0	7	30	Aen de Nes by Wieringen.	Vallen
1	8	18	In Tessel op de Koopvaer-	van stroo-
2	9	6	ders Reede.	men op de
3	9	54	Tot Kilduyn.	selve stre-
4	10	42	Midden in de Kanael in de	ke.
5	11	30	Vaerwegh.	—— ——
6	12	18	Neffens Goutsteert in de Ca-	Van het
7	1	6	nael.	Eylandt
8	1	54	Tusschen Muyshol en Vael-	Bryack
9	2	42	muyen in zee.	tot Sint
10	3	30	Neffens Pleymuyen in Zee.	Malo.
11	4	18	Tot Lezart aen 't lant.	Van
12	5	6		Bergh-
13	5	54		fleur tot
14	6	42		Seyn-
15	7	30		hooft.

Noordwest ten westen en Zuydoost ten oosten.

da.	ur.	mi.		
0	8	15	Buyten de Kiskassen in de	Vallen
1	9	3	Canael.	van stroo-
2	9	51	Neffens Wicht in de Canael.	men op de
3	10	39	Van Wicht tot Bevesier by	selve stre-
4	11	27	't Lant.	ke.
5	12	15	Aen de Kust bewesten het	—— ——
6	1	3	Voorlant.	Achter
7	1	51	Buyten het Vlie.	Garnzee
8	2	39		in 't vaer-
9	3	27		water.
10	4	15		Buyten
11	5	3		de Seven
12	5	51		Eylanden
13	6	39		
14	7	27		
15	8	15		

Noordwest ende Zuydoost.

da.	ur.	mi.		
0	9	0	Voor de Ooster ende Wester-	Vallen
1	9	48	Eemsen.	van stroo-
2	10	36	Voor 't Vlie.	men op de
3	11	24	Voor de Scholbagh.	selve stre-
4	12	12	Aen de Vriessche Kusten.	ke.
5	1	0	Op 't Vriesse ende Wieringer	—— ——
6	1	48	Vlack.	In de
7	2	36	Voor Crammer / Winter-	wijck van
8	3	24	duyn ende Jarmuyen.	Benuijt.
9	4	12	Binnen de Seyne.	Tusschen
10	5	0	Aen 't oost-eynde van Wicht.	Morlaix
11	5	48	In 't Ras van Poortlant.	ende de
12	6	36	Tusschen Garnzee en de Kis	Driakel-
13	7	24	cassen.	potten.
14	8	12		
15	9	0		

Noordwest ten noorden en Zuydoost ten zuyden.

da.	ur.	mi.		
0	9	45	De Naelden van Wicht.	Vallen
1	10	33	In de Canael neffens Wicht.	van stroo-
2	11	21	De Kiscassen.	men op de
3	12	9	Neffens Garnzee in de Ca-	selve stre-
4	12	57	nael.	ke.
5	1	45	Neffens Leptstaf ende Jar-	—— ——
6	2	33	muyen buyten de bancken.	Voor
7	3	21	Ter Gouwe.	Concallo.
8	4	9	Tot Wolfs-horn.	Voor het
9	4	57		Eylandt
10	5	45		van Sint
11	6	33		Michiel
12	7	21		in de Wye
13	8	9		
14	8	57		
15	9	45		

Noord noordwest en Zuyd zuydoost.

da.	ur.	mi.		
0	10	30	Tot Olfornes ende Herwits	Vallen
1	11	18	buyten de Bancken.	van stroo-
2	12	6	Tot Leptstaf op de Reede.	men op de
3	12	54	Jarmuyen op de Reede.	selve stre-
4	1	42	Voor de Teemse van Londen.	ke.
5	2	30	Tot Margat.	—— ——
6	3	18	Tot Wicht binnen.	Van
7	4	6	Tot Beunen / Diepen ende	Bergh-
8	4	54	Seynhooft. In de Fosse van	fleur tot
9	5	42	Caen. Tot Strupsaert / ende	Alhonga
10	6	30	alle de Custen van Nor-	van Caep
11	7	18	mandyen ende Picardyen.	Dorsy tot
12	8	6	Tot Sint Helene ende Cater-	het eylant
13	8	54	oort.	Dardan.
14	9	42		
15	10	30		

Noorden ten westen en Zuyden ten oosten.

da.	ur. mi.		
0	11 15	Tusschen Creupel-zant/ ende de Kreyl.	Vallen van stroomen op de selve streke.
1	12 3		
2	12 51	Tot Olfersnes binnen.	
3	1 39	Tot Hanton.	
4	2 27	Tot Portsmuyen ende aen Wolfers-horn.	
5	3 15		
6	4 3	Tot Calveroort in Wicht.	Van Sint Matheus hoeck tot de Backovens van Fontenay tot Sint Matheus hoeck.
7	4 51	Voor de haven van Caen.	
8	5 39	Binnen de Teemse van Londen.	
9	6 27		
10	7 15		
11	8 3		
12	8 51		
13	9 39		
14	10 27		
15	11 15		

Het seven-en-dertighste Hooft-stuck. Om de Ouderdom der Maen te vinden.

OM dat te doen sonder Almanack/ moet d'Epacta of sleutel des Jaers bekent zijn/ die vindt men upt het Gulden getal/ en't Gulden ghetal aldus: Besiet hoe veel jaren verloopen zijn van 't jaer ons Heeren 1500/ die deelt door 19/ wat u overschiet/ is 't Gulden ghetal van sulck jaer/ blijfter niet over/ 't Gulden getal dan is 19.

Exempel.

Ick begeer te weten 't Gulden getal van 't Jaer 1668/ stellende de 1500 jaren ter zijden/ ick deel de 168 door 19/ vinde 8 mael/ en datter 16 overschiet/ 't Gulden getal van 't Jaer 1668 dan is 16.

't Gulden ghetal vermeerdert alle jaren met het beginsel des Jaers/ met een/ als in 't Jaer 1668 sal 't zijn 16/ in 't jaer 1669. 17/ en so voort tot 19/ daer na weder 1/2/3/ &c.

d'Epacta verandert jaerlijcx op den 1 Martij/ vermeerderende met 11 tot 30 toe/ meer werdende als 30/ verlaet men de 30/ het overighe is d'Epacte. Men vint die door 't Gulden getal aldus: Telt het Gulden getal op de drie litten van u duym/ beginnende met 1 aen 't onderste lit/ tot het Gulden getal van u voor-gestelt Jaer/ eyndight soodanige tellingh aen 't onderste lit/ d'Epacte en 't Gulden ghetal zijn even veel: eyndight die aen 't tweede lit/ addeert 10: aen 't derde lit 20/ by sulck Gulden getal: sulck getal dan is d'Epacte van sulck Jaer.

Exempel.

Ick begeer te weten d'Epacte voor 't Jaer 1668/ 't Gulden ghetal is 16/ tellende op de 3 litten des duyms/ beginnende met 1 aen het onderste lit/ de tellinge eyndight met 16 aen 't onderste lit/ voegende daer 0 by 16 't Gulden getal/ komt 16/ 't welck is voor d'Epacta van dat Jaer.

Na den Ouden-stijl is 't Gulden ghetal even als na den Nieuwen-stijl/ maer d'Epacte 10 meer/ daerom soo men 10 voeght by d'Epacte van den Nieuwen-stijl/ men heeft d'Epacte voor den Ouden-stijl/ als voor 't Jaer 1668/ 10 by 16/ (d'Epacte des Nieuwen-stijls) komt 26/ voor d'Epacta des Ouden-stijls.

Om sonder rekenen d'Epacte te vinden/ als 't Gulden getal bekent is/ soo na den Ouden als Nieuwen-stijl/ besiet het volgende Tafelken/ daer se neffens malkander gestelt zijn.

Gulden Getal.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Nieuw Epact.	1	12	23	4	15	26	7	18	29	10	21	2	13	24	5	16	27	8	19
Oude Epact.	11	22	3	14	25	6	17	28	9	20	1	12	23	4	15	26	7	18	29

De Epacte bekent/ men voeght die by het getal der verloopen maenden van Martio af tot de maent daer men in is/ de selve Maent mede gherekent/ brenght dat te samen effen 30 upt/ 't is dan den eersten dagh van sulcken maent nieuwe Maen/ soo veel het min is als 30/ soo veel dagen isser noch tot de nieuwe Maen.

Exempel.

In 't Jaer 1668 begeer ick te weten wanneer de Maen nieuw sal zijn in de maent July/ d'Epacta van dat Jaer is 16/ voegende daer by 5 voor 't getal van de verloopen maenden van Martio af (de maent July daer in ghereeckent) maeckt 21/ daer aen ghebreeckt 9 tot 30/ de Maen sal dan 9 dagen daer na (dat is op den 9 July) nieuw zijn.

d'Epacte/ het ghetal der maenden van Meert af/ en de dagh des maents te samen-gevoeght/ sulck getal (ofte wat het meer upt brenght als 30) bewijst de ouderdom der Maen.

Exempel.

Om op den 28 May 1668 te weten de ouderdom der Maen: ick voeghe d'Epacte 16 by 3 de verloopen maenden/ en 28 voor de 28 daghen/ maeckt t'samen 47/ de 30 daer af blijft 17 voor de ouderdom der Maen op dien dagh. Dit alles is te verstaen na den Nieuwen-stijl.

Om sonder reeckenen de tijt van de nieuwe Maen te vinden/ is hier by gevoeght een Almanack voor 12 achter-een-volgende jaren/ gecalculeert op de Meridiaen van Amsterdam/ aenwijsende de dagh en ure van alle nieuwe en volle Manen/ midtsgaders der quartieren. 't Gebruyck daer van is dusdanigh: Neffens de Manen in elcke maendt staen 3 colomnen cijffers/ de eerste wijst de dagh des maents/ de tweede de uren/ en de derde de minuten van de nieuwe ofte volle Maen/ te rekenen van de middagh dies daeghs af/ tot de middagh des volghenden daeghs na 't gebruyck der Astronomijns.

Exempel.

In 't Jaer 1668 wil ick weten op wat dagh ende ure het nieuwe Maen sal zijn in de maent October/ soeck daerom in dat jaer de maent October/ en vinde nieuwe Maen den 5 dagh 12 uren en 47 minuten/ tellende van dien middagh af 12 uren 47 minuten/ dat loopt tot des anderen daeghs daer aen volghende den 6 's morgens/ 47 minuten na middernacht.

Om te weten wat dagh van de weeck het is/ moet eerst bekent zijn de Sondaeghs-letter van dat jaer/ en met wat letter elcke maent begint. De Sondaeghs-letteren vindt men onder elck Jaers Almanack/ de Schrickel-jaren hebbender Twee/ de eerste ghebruyckt men tot den 25 February d'ander voort tot het eynde des Jaers/ en yeder maent begint met soodanigen letter als dit volgende Tafelken aenwijst.

Januarij	begint met	A	April	begint met	G
Februarij		D	May		B
Maert		D	Junij		E
Julij	begint met	G	October	begint met	A
Augustus.		C	November		D
Septem.		F	December		F

Dewijl dan Julius begint met een G soo begint in de cirrkel letters hier onder te tellen aen G en voort rondtom tot 10/ dat valt op B dat is de Sondaghs-letter van dat Jaer/ na de 25 February/ alsoo dit Jaer een Schrickel-jaer is/ het sal dan Sondagh zijn. Soo met alle andere.

In 't Schrickel-jaer moet men den 24 en 25 beyde op de F tellen/ om dat den 25 dagh oock met een F als de 24 daer in gevoeght wert.

A
G B
F C
E D

Almanach voor den tijdt van Twaelf achter-een-volgende Jaren.

Van des Sons Cyclo, oock Cyclo Indictionali of Roomsche Indictie.

BY den Cyclus des Sons wert verstaen 28 Jaren/ in welcken tydt de Sondaghs-Letter tot syn beginsel keert. Wilt ghy den Cyclum des Sons (t'onrecht der Sonnen Circkel genaemt) weten voor 't Jaer 1668. soo addeert 9 tot het selve getal/ om dat Christus in 't thiende Jaer des Cycli geboozen wert: Dat getal te samen deelt met 28/ soo vint ghy in de quotient hoe dickmaels de Cyclus verloopen is van Christi geboorte af/ ende dat daer overschiet is des Jaers Cyclus.

Exempel.

Begeerdy de Cyclum des Sons te weten van 't Jaer 1668/ soo addeert 9/ komt 1673/ dat divideert met 28/ soo komt in de quotient 59/ soo veel-malen de Cyclus verloopen is van Christi geboorte af/ dewijle daer 25 over-schiet/ soo is des Sons Cyclus 25 voor 't Jaer 1668.

De Roomsche Indictie is van de Romeynen inghestelt/ ten tyde zy de geheele Werelt onder haer gewelt ghebrocht hadden/ 't is een ghetal van 15 Jaren/ die deelden sy in drie Lustra.

In de eerste Lustro of vijf Jaren vergaderden sy Gout tot des Keysers schattinge.

In de tweede Lustro vergaderden sy Silver tot betalinghe der Soldaten.

In de derde vergaderden sy Yser en Stael tot reparatie van hare Wapenen/ die hier van meer begeert/ Lese Tit. Liv. lib. 1.

De Roomsche Indictie begint altijt op de eerste dagh September.

Om Jaerlijcks te weten de hoe-meenighste Indictie het is/ soo addeert 3 tot den datum van u begeerde Jaer/ want men hout Christus geboozen te zijn in 't derde Jaer Indictionis/ dat ghetal divideert met 15/ 't geen overschiet is de Indictie voor dat Jaer/ schieter niet over/ soo is de Indictie 15. De quotient toont hoe dickwils de Indictie verloopen is.

Exempel.

Ick begeer te weten d'Indictie Anno 1668/ ick addeere 3 daer toe komt 1671/ dat divideere ick met 15/ soo werdt in de quotient 111/ en 6 schieter over/ dat is de Roomsche Indictie voor dat Jaer.

Almanack van 't Jaer 1668. Nieuwen-stijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	leste quart.	6	17	21
	nieu maen	13	7	49
	eerste quar.	20	12	54
	volle maen	28	16	46
Februar.	leste quart.	5	1	25
	nieu maen	11	19	27
	eerste quar.	19	8	45
	volle maen	27	8	45
Martius.	leste quart.	5	10	33
	nieu maen	12	8	8
	eerste quar.	20	4	30
	volle maen	27	21	44
Aprilis.	leste quart.	3	15	31
	nieu maen	10	21	50
	eerste quar.	18	23	12
	volle maen	26	7	54
Mayus.	leste quart.	2	22	26
	nieu maen	10	12	15
	eerste quar.	18	15	11
	volle maen	25	15	58
Junius.	leste quart.	1	6	21
	nieu maen	9	2	52
	eerste quar.	17	4	38
	volle maen	23	22	57
	leste quart.	30	16	43
Julius.	nieu maen	8	18	3
	eerste quar.	16	15	37
	volle maen	23	5	50
	leste quart.	30	5	52
August.	nieu maen	7	8	52
	eerste quar.	14	23	41
	volle maen	21	13	43
	leste quart.	28	21	49
Septem.	nieu maen	5	23	12
	eerste quar.	13	5	12
	volle maen	19	23	24
	leste quart.	27	15	39
October.	nieu maen	5	12	49
	eerste quar.	12	11	10
	volle maen	19	11	56
	leste quart.	27	11	22
Novemb.	nieu maen	4	1	27
	eerste quar.	10	17	50
	volle maen	18	3	26
	leste quart.	26	7	11
Decemb.	nieu maen	3	13	4
	eerste quar.	10	3	25
	volle maen	17	21	42
	leste quart.	26	1	44

't Gulden-getal en d'Epacta is 16. De Roomsche Indictie 6. De Sondaghs-letters A G. De Achter-winter 7 weecken. Quincquagesima ofte Vastelavont den 12 February. Paesch den 1 April. Christi Hemelvaert den 10 May. Pincxster den 20 May. Advent den 2 December. Dit Jaer sullen vier Eclipsen zyn / als twee aen de Son / ende twee aen de Maen. De eerste aen de Son den 10 May / ontrent middernacht. De tweede aen de Maen den 26 May / 's morgens ten 4 uren / het begin by ons te sien. De derde / aen de Son den 4 November / na de middagh ten 3 ure kan van ons ghesien worden. De vierde / aen de Maen den 18 November / 's avonts ten half vieren / wiens eynde by ons te sien is.

Almanack van 't Jaer 1669. Nieuwen-stijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	nieu maen	1	23	50
	eerste quar.	8	16	21
	volle maen	16	17	9
	leste quart.	24	17	37
	nieu maen	31	10	2
Febr.	eerste quar.	7	8	6
	volle maen	15	12	9
	leste quart.	23	6	10
Martius.	nieu maen	29	20	12
	eerste quar.	9	1	42
	volle maen	17	5	11
	leste quart.	24	14	41
	nieu maen	31	6	48
Aprilis.	eerste quar.	7	19	53
	volle maen	15	18	59
	leste quart.	22	20	8
	nieu maen	29	17	50
Mayus.	eerste quar.	7	14	8
	volle maen	15	6	38
	leste quart.	22	0	41
	nieu maen	29	6	6
Junius.	eerste quar.	6	7	6
	volle maen	13	11	40
	leste quart.	20	6	20
	nieu maen	27	15	19
Julius.	eerste quar.	5	22	27
	volle maen	12	23	14
	leste quart.	19	6	14
	nieu maen	27	10	4
August.	eerste quar.	4	12	1
	volle maen	11	6	17
	leste quart.	18	0	30
	nieu maen	26	1	38
Septem.	eerste quar.	2	23	14
	volle maen	9	13	33
	leste quart.	16	14	22
	nieu maen	24	17	44
October.	eerste quar.	2	8	18
	volle maen	8	23	3
	leste quart.	16	7	57
	nieu maen	24	9	45
	eerste quar.	31	15	51
Novemb.	volle maen	7	10	30
	leste quart.	15	3	59
	nieu maen	23	0	45
	eerste quar.	29	22	46
Decemb.	volle maen	7	0	41
	leste quart.	15	0	48
	nieu maen	22	14	17
	eerste quar.	29	6	41

't Gulden-getal is 17. d'Epacta 27. De Roomsche Indictie 7. De Sondaghs-letter F. Achter-winter negen weecken vyf dagen. Quincquagesima of Vasten-avont den 3 Meert. Paesch den 21 April. Christi Hemelvaert den 30 May. Pincxter 9 Juny. Advent den eersten December. Dit Jaer sullen twee Eclipsen aen de Son geschieden / en geen in de Maen / de eerste aen de Son den 30 April smorgens ten 6 uren / de tweede aen de Son den 24 October savonts ten 10 uren. 't Eynde van de eerste kan van ons gesien worden / maer de laetste buyten ons gesicht.

Almanack van 't Jaer 1670. Nieuwen-stijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	volle maen	5	17	28
	leste quart.	13	21	4
	nieu maen	21	2	5
	eerste quar.	27	12	46
Februar.	volle maen	4	11	46
	leste quart.	12	13	1
	nieu maen	19	12	20
	eerste quar.	26	5	20
Martius.	volle maen	6	6	19
	leste quart.	14	5	51
	nieu maen	20	21	36
	eerste quar.	27	19	53
Aprilis.	volle maen	4	23	41
	leste quart.	12	16	41
	nieu maen	19	6	23
	eerste quar.	26	11	59
Mayus.	volle maen	4	15	0
	leste quart.	11	23	41
	nieu maen	18	15	32
	eerste quar.	26	4	46
Junius.	volle maen	3	3	29
	leste quart.	10	3	35
	nieu maen	17	1	28
	eerste quar.	24	21	45
Julius.	volle maen	2	12	58
	leste quart.	9	7	39
	nieu maen	16	14	6
	eerste quar.	24	14	5
	volle maen	0	22	54
August.	leste quart.	7	12	56
	nieu maen	15	2	44
	eerste quar.	23	6	12
	volle maen	0	7	1
Septem.	leste quart.	5	21	22
	nieu maen	13	18	19
	eerste quar.	21	20	44
	volle maen	28	15	12
October.	leste quart.	5	9	42
	nieu maen	13	11	37
	eerste quar.	21	9	22
	volle maen	28	0	18
Novemb.	leste quart.	4	1	41
	nieu maen	12	5	30
	eerste quar.	19	19	40
	volle maen	26	10	55
Decemb.	leste quart.	3	20	47
	nieu maen	11	22	49
	eerste quar.	19	4	51
	volle maen	25	23	36

't Gulden-getal is 18. d'Epacta 8. De Roomsche Indictie 8. De Sondaghs-letter E. Achter-winter 7 weken 4 dagen. Quincquagesima of Vasten-avondt den 16 Februarij. Paesschen den 6 April. Christi Hemelvaert den 15 May. Pincxster den 25 May. Advent den 30 November. Dit jaer sullen ons 4 Eclipsen vertonen / als twee aen de Son / en twee aen de Maen. De eerste aen de Maen den 5 April / 's middaghs. De tweede aen de Son / den 19 April / 's avondts ten 7 uren. De derde aen de Maen den 29 September / 's morghens ten 3 uren / kan by ons gesien worden. De vierde aen de Son den 13 October / 's avondts ten 11 uren / buyten ons gesichte.

Almanack van 't Jaer 1671. Nieuwen-stijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	leste quart.	2	17	46
	nieu maen	10	14	19
	eerste quar.	17	11	47
	volle maen	24	13	18
Februar.	leste quart.	1	14	48
	nieu maen	9	3	37
	eerste quar.	15	19	28
	volle maen	23	6	51
Martius.	leste quart.	3	10	12
	nieu maen	10	14	6
	eerste quar.	17	6	49
	volle maen	24	23	59
Aprilis.	leste quart.	2	2	40
	nieu maen	8	23	1
	eerste quar.	15	15	52
	volle maen	23	16	41
Mayus.	leste quart.	0	15	38
	nieu maen	8	15	25
	eerste quar.	15	4	40
	volle maen	23	7	51
	leste quart.	31	0	48
Junius.	nieu maen	6	14	25
	eerste quar.	13	19	51
	volle maen	21	22	10
	leste quart.	29	6	44
Julius.	nieu maen	5	22	42
	eerste quar.	13	11	38
	volle maen	21	10	28
	leste quart.	28	10	52
August.	nieu maen	4	8	38
	eerste quar.	12	5	16
	volle maen	19	21	26
	leste quart.	26	15	35
Septem.	nieu maen	2	20	53
	eerste quar.	10	22	46
	volle maen	18	7	17
	leste quart.	24	21	32
October.	nieu maen	2	11	47
	eerste quar.	10	16	0
	volle maen	17	16	52
	leste quart.	24	7	34
Novemb.	nieu maen	1	5	29
	eerste quar.	9	7	54
	volle maen	16	2	27
	leste quart.	22	21	43
	nieu maen	30	24	28
Decemb.	eerste quar.	8	21	44
	volle maen	15	12	49
	leste quart.	22	15	10
	nieu maen	30	19	21

't Gulden-getal en d'Epacta is 19. De Roomsche Indictie 9. De Sondaghs-Letter D. De Achter-winter 6 weecken 3 dagen. Quincquagesima ofte Vasten-avont den 8 Februarij. Paesschen den 29 Maert. Christi Hemelvaert den 7 May. Pincxster den 17 May / Advent den 29 November. Dit Jaer sullen 6 Eclipsen geschieden / als vier aen de Son / en twee aen de Maen. De Eerste / aen de Son den 11 Maert. De tweede / aen de Maen den 25 Maert. De derde aen de Son den 8 April. De vierde / aen de Son den 3 September. De vijfde / aen de Maen. den acht-thiende September. De 6 / aen de Son den 2 October / alle buyten onsen gesichte / uytgesept de leste in de Maen.

Almanack van 't Jaer 1672. Nieuwen-stijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	eerste quar.	7	8	52
	volle maen	14	0	7
	leste quart.	21	10	46
	nieu maen	29	12	50
Februar.	eerste quar.	5	17	19
	volle maen	12	12	52
	leste quart.	20	11	37
	nieu maen	28	3	10
Martius.	eerste quar.	5	23	50
	volle maen	13	2	49
	leste quart.	21	3	12
	nieu maen	28	14	48
Aprilis.	eerste quar.	4	6	21
	volle maen	11	17	51
	leste quart.	19	10	43
	nieu maen	26	23	57
Mayus.	eerste quar.	3	14	9
	volle maen	11	9	15
	leste quart.	19	11	24
	nieu maen	26	7	25
Junius.	eerste quar.	2	0	6
	volle maen	10	0	30
	leste quart.	17	23	14
	nieu maen	24	14	28
Julius.	eerste quar.	1	12	23
	volle maen	9	15	18
	leste quart.	17	7	48
	nieu maen	23	21	36
	eerste quar.	31	3	10
August.	volle maen	8	5	19
	leste quart.	15	13	58
	nieu maen	22	6	15
	eerste quar.	29	21	4
Septem.	volle maen	6	18	30
	leste quart.	13	18	50
	nieu maen	20	17	14
	eerste quar.	28	14	30
October.	volle maen	6	4	46
	leste quart.	13	0	24
	nieu maen	20	7	10
	eerste quar.	28	9	48
Novemb.	volle maen	4	18	7
	leste quart.	11	8	38
	nieu maen	19	0	7
	eerste quar.	27	4	25
Decemb.	volle maen	3	4	52
	leste quart.	10	20	15
	nieu maen	18	19	4
	eerste quar.	26	21	14

't Gulden-getal en d'Epacta is 1. De Roomsche Indictie 10. De Sondaeghs-letters C B. Achter-winter 9. weken 2 dagen. Quincquagesima of Vasten-avont den 27 Februarij. Paessch den 17 April. Christi Hemel-vaert den 26 May. Pincxster den 5 Juny. Advent den 27 November. Dit Jaer sullen vier Eclipsen haer verthoonen / als twee aen de Son / en twee aen de Maen. De eerste aen de Son den 28 Februarij. De tweede / aen de Maen den 13 Maert. De derde / aen de Son den 22 Augustus De vierde / aen de Maen den 6 September / doch sullen geen van allen by ons gesien worden.

Almanack van 't Jaer 1673. Nieuwen-stijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	volle maen	2	15	14
	leste quart.	9	11	19
	nieu maen	17	14	36
	eerste quar.	25	11	10
Februar.	volle maen	1	1	42
	leste quart.	8	5	58
	nieu maen	16	8	59
	eerste quar.	23	21	30
Martius.	volle maen	2	12	38
	leste quart.	9	23	43
	nieu maen	18	0	50
	eerste quar.	25	4	33
Aprilis.	volle maen	1	0	10
	leste quart.	8	18	44
	nieu maen	16	13	46
	eerste quar.	23	9	46
	volle maen	30	12	44
Mayus.	leste quart.	8	12	44
	nieu maen	15	23	43
	eerste quar.	22	14	44
	volle maen	30	1	54
Junius.	leste quart.	7	4	28
	nieu maen	14	7	42
	eerste quar.	20	21	34
	volle maen	28	16	29
Julius.	leste quart.	6	18	52
	nieu maen	13	14	41
	eerste quar.	20	7	10
	volle maen	28	7	29
August.	leste quart.	5	6	22
	nieu maen	11	21	44
	eerste quar.	18	19	56
	volle maen	26	22	53
Septem.	leste quart.	3	15	35
	nieu maen	10	5	49
	eerste quar.	17	11	52
	volle maen	25	14	14
October.	leste quart.	2	22	56
	nieu maen	9	15	47
	eerste quar.	17	6	23
	volle maen	25	4	57
Novemb.	leste quart.	1	5	13
	nieu maen	8	4	28
	eerste quar.	16	2	31
	volle maen	23	18	52
	leste quart.	30	12	19
Decemb.	nieu maen	7	20	9
	eerste quar.	15	23	8
	volle maen	23	6	51
	leste quart.	29	21	31

't Gulden-getal is 2. d'Epacta 12. De Roomsche Indictie. 11. De Sondaghs-letter A. Achter-winter 7 weecken. Quincquagesima ofte Vasten-avondt den 12 Februarij. Passchen den 2 April. Christi Hemel-vaert den 11 May / Pincxster den 21 May. Advent den 3 December. Dit Jaer sullen Twee Eclipsen des Sons geschieden / en geen aen de Maen. De eerste aen de Son den 16 Februarij / savonts ten 7 uren. 1 min. de welcke gesien sal werden van de gene die ten Westen woonen / in den onderganck der Sonne. De tweede aen de Son den 12 Augustus / smorghens ten 9 uren 16 min. waer van een weynigh by ons gesien kan worden / alsoo de Eclipsis niet groot sal wesen.

Almanack van 't Jaer 1674. Nieuwen-ſtijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	nieu maen	6	14	12
	eerſte quar.	14	18	16
	volle maen	21	17	50
	leſte quart.	28	9	41
Februar.	nieu maen	5	9	14
	eerſte quar.	13	10	23
	volle maen	20	3	47
	leſte quart.	27	0	16
Martius.	nieu maen	7	3	47
	eerſte quar.	14	23	14
	volle maen	21	13	17
	leſte quart.	28	16	44
Aprilis.	nieu maen	5	20	26
	eerſte quar.	13	7	51
	volle maen	19	22	50
	leſte quart.	27	9	56
Mayus.	nieu maen	5	10	24
	eerſte quar.	12	13	18
	volle maen	19	8	54
	leſte quart.	27	3	24
Junius.	nieu maen	3	21	44
	eerſte quar.	10	17	13
	volle maen	18	20	14
	leſte quart.	25	20	19

	Maen.	da.	ur.	mi.
Julius.	nieu maen	3	6	56
	eerſte quar.	9	21	41
	volle maen	17	9	5
	leſte quart.	25	12	4
Augustus.	nieu maen	1	14	54
	eerſte quar.	8	4	43
	volle maen	15	23	44
	leſte quart.	24	2	30
	nieu maen	30	22	30
Septem.	eerſte quar.	6	15	19
	volle maen	14	15	45
	leſte quart.	22	14	57
	nieu maen	29	6	37
October.	eerſte quar.	6	5	32
	volle maen	14	9	4
	leſte quart.	22	1	41
	nieu maen	28	16	12
Novem.	eerſte quar.	4	23	12
	volle maen	13	1	55
	leſte quart.	20	10	17
	nieu maen	27	3	39
Decemb.	eerſte quar.	4	19	39
	volle maen	12	17	50
	leſte quart.	19	17	46
	nieu maen	26	17	46

't Gulden-getal is 3. d'Epacta 23. De Roomſche Indictie 12. De Sondags-letter G Aehter-winter 5 weken 6 dagen. Quinquag. of Vaſten-avont den 4 Febr. Paeſſchen den 25 Maert / Chriſti Hemelvaert den 3 May. Pincxſter den 13 May/Advent den tweeden December. Dit Jaer ſullen 3 Eclipſen haer vertoonen / als een aen de Son / en twee aen de Maen. De eerſte aen de Maen / den twee-en-twintighſten Januar. 5 uren 54 minuten 22 ſecund. na middernacht/ en ſal dueren 3 uren 20 min. 6 ſecund. De tweede / aen de Son den 5 Febr. ſavonts ten 8 uren 36 min. De derde / aen de Maen den 17 Julius 9 ure 11. min. 34 ſecund. na de middagh/ en ſal geheel verdonckeren / en kan van ons geſien worden/ als oock het eynde van de eerſte.

Almanack van 't Jaer 1675. Nieuwen-ſtijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	eerſte quar.	3	16	29
	volle maen	11	7	54
	leſte quart.	18	1	17
	nieu maen	25	10	3
Februar.	eerſte quar.	2	13	0
	volle maen	9	19	53
	leſte quart.	16	10	30
	nieu maen	24	3	36
Martius.	eerſte quar.	4	7	10
	volle maen	11	5	49
	leſte quart.	17	21	22
	nieu maen	25	21	22
Aprilis.	eerſte quar.	2	21	56
	volle maen	9	14	26
	leſte quart.	16	11	1
	nieu maen	24	14	0
Mayus.	eerſte quar.	2	8	45
	volle maen	8	22	30
	leſte quart.	16	1	48
	nieu maen	24	4	57
	eerſte quar.	31	15	53
Junius.	volle maen	7	6	50
	leſte quart.	14	17	53
	nieu maen	22	17	48
	eerſte quar.	29	20	20

	Maen.	da.	ur.	mi.
Julius.	volle maen	6	16	6
	leſte quart.	14	10	43
	nieu maen	23	4	48
	eerſte quar.	29	0	0
Auguſt.	volle maen	5	3	22
	leſte quart.	13	3	49
	nieu maen	20	14	26
	eerſte quar.	27	5	11
Septem.	volle maen	3	16	58
	leſte quart.	11	20	29
	nieu maen	18	23	26
	eerſte quar.	25	13	3
October.	volle maen	3	9	2
	leſte quart.	11	12	11
	nieu maen	18	8	19
	eerſte quar.	25	1	43
Novem.	volle maen	2	2	56
	leſte quart.	10	2	19
	nieu maen	16	17	56
	eerſte quar.	23	17	38
Decemb.	volle maen	1	21	42
	leſte quart.	9	14	0
	nieu maen	16	4	42
	eerſte quar.	23	12	45
	volle maen	31	15	36

Het Gulden-ghetal en d'Epacta is 4. De Roomſche Judictie 13. De Sondaeghs-letter F. Aehter-winter 8 weeeken 5 daghen. Quinquageſima ofte Vaſtelavont den 24 February. Paeſch de 14 April. Chriſti Hemelvaert den 23 May./ Pincxſter den 2 Juny. Adveyt den 1 December. Dit Jaer ſullen twee groote Maen-Eclipſen gheſchieden/ als oock een aen de Son. De eerſte aen de Maen den 11 January/ ſavonts ten 8 uren 1 min. 11 ſecund. en ſal dueren 3 uren 50 min. 38 ſecund. van 't begin tot het eynde. De tweede aen Son den 25 January 10 uren 8 minute na de middagh / De derde / aen de Maen den 7 July / ſmorgens / ten 4 ure 2 min. 46. ſecund. en ſal dueren 3 uren 47 minuten 18 ſecunden / beyde des Maens ſullen van ons geſien konnen worden.

Almanack van 't Jaer 1676. Nieuwen-ſtijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	leſte quart.	7	23	17
	nieu maen	14	17	10
	eerſte quar.	22	9	29
	volle maen	30	7	30
Februar.	leſte quart.	6	6	34
	nieu maen	13	7	11
	eerſte quar.	21	5	21
	volle maen	28	20	40
Martius.	leſte quart.	6	13	30
	nieu maen	13	22	39
	eerſte quar.	22	1	15
	volle maen	29	7	6
Aprilis.	leſte quart.	4	21	22
	nieu maen	12	14	39
	eerſte quar.	20	17	36
	volle maen	27	14	49
Mayus.	leſte quart.	4	7	12
	nieu maen	12	6	49
	eerſte quar.	20	6	37
	volle maen	26	22	49
Junius.	leſte quart.	3	16	15
	nieu maen	10	21	46
	eerſte quar.	18	15	0
	volle maen	25	5	48

	Maen.	da.	ur.	mi.
Julius.	leſte quart.	2	9	8
	nieu maen	10	12	3
	eerſte quar.	17	22	45
	volle maen	24	14	14
Augustus.	leſte quart.	1	1	5
	nieu maen	9	1	9
	eerſte quar.	16	3	30
	volle maen	22	23	34
	leſte quart.	30	18	42
Septem.	nieu maen	7	12	50
	eerſte quar.	14	8	20
	volle maen	21	12	4
	leſte quart.	29	13	6
October.	nieu maen	6	23	48
	eerſte quar.	13	14	47
	volle maen	21	3	2
	leſte quart.	29	7	21
Novem.	nieu maen	5	10	11
	eerſte quar.	12	0	48
	volle maen	19	21	16
	leſte quart.	28	0	44
Decemb.	nieu maen.	4	19	53
	eerſte quar.	11	14	36
	volle maen	19	16	37
	leſte quart.	27	15	24

't Gulden-getal is 5. De Epacta 15. De Roomſche Judictie 14. De Sondaghs-letters E D. Achter-winter 6 weecken 4 daghen. Quinequageſima ofte Vaſten-avondt den 15 Februarÿ. Paeſch den 5 April. Chriſti Hemelvaert den 14 May. Pincxſter den 24 May, Advent den 29 November. Dit Jaer ſullen drie Eclipſen geſchieden/ als twee aen de Son en een aen de Maen. De eerſte/ aen de Son den 11 Juny / 9 uren 48 minuten na middernacht / en ſal dueren 2 uren 33 minuten 54 ſecunden. De tweede/ aen de Maen den 25 Juny/ ſavonts ten 6 uren. De derde aen de Son den 5 December / ſmorghens ten 8 uren 24 minuten / beyde aen de Son ſal van ons geſien worden.

Almanack van 't Jaer 1677. Nieuwen-ſtijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	nieu maen	3	6	47
	eerſte quar.	10	7	29
	volle maen	18	11	49
	leſte quart.	26	3	11
Februar.	nieu maen	1	17	52
	eerſte quar.	9	2	35
	volle maen	17	5	9
	leſte quart.	24	11	43
Martius.	nieu maen	3	5	50
	eerſte quar.	10	22	23
	volle maen	18	19	40
	leſte quart.	25	17	51
Aprilis.	nieu maen	1	18	42
	eerſte quar.	9	18	31
	volle maen	17	7	2
	leſte quart.	23	23	2
Mayus.	nieu maen	1	8	25
	eerſte quar.	9	10	42
	volle maen	16	15	57
	leſte quart.	23	5	52
	nieu maen	30	23	6
Junius.	eerſte quar.	8	1	41
	volle maen	14	23	17
	leſte quart.	21	14	43
	nieu maen	29	13	47

	Maen.	da.	ur.	mi.
Julius.	eerſte quar.	7	13	50
	volle maen	14	6	2
	leſte quart.	21	2	18
	nieu maen	29	4	7
Augustus.	eerſte quar.	5	23	28
	volle maen	12	11	54
	leſte quart.	19	16	54
	nieu maen	27	19	37
Septem.	eerſte quar.	4	4	44
	volle maen	10	21	9
	leſte quart.	18	10	15
	nieu maen	26	9	50
October.	eerſte quar.	3	12	29
	volle maen	10	9	16
	leſte quart.	18	5	9
	nieu maen	25	23	14
Novemb.	eerſte quar.	1	18	23
	volle maen	8	23	21
	leſte quart.	17	0	55
	nieu maen	24	11	37
Decemb.	eerſte quar.	1	2	44
	volle maen	8	14	18
	leſte quart.	16	18	58
	nieu maen	23	22	40
	eerſte quar.	30	13	55

't Gulden-getal is 6. d'Epacta 26. De Roomſche Indictie 15. Sondaghs-letter C. Achter-winter 9 weken 2 dagen. Quincq. of Vaſtel-avont den 28 Febr. Paeſch den 18 April. Chriſti Hemelvaert den 27 May. Pincxſter den 6 Juny. Advent den 28 Nov. Dit Jaer ſullen 3 Eclipſen verſchijnen / als 2 aen de Son / en een aen de Maen/en geen van allen ſal by ons geſien worden. De eerſte aen de Maen den 17 May/ ſmorgens ten 3 uren 57 min. en ſal dueren van 't begin tot het eynde 3 uren 26 ſec. haer grootheydt $8\frac{1}{4}$ duym / en ſal zijn op dien tijdt 26 graden 43 minuten in Scorpius. De tweede/aen de Son den 31 May/ontrent middernacht. De derde/aen de Son den 24 November/ſnachts ten 11 uren 37 min.

Almanack van 't Jaer 1678. Nieuwen-ſtijl.

	Maen.	da.	ur.	mi
Januar.	volle maen	7	11	25
	leſte quart.	15	14	16
	nieu maen	22	5	53
	eerſte quar.	29	4	8
Februar.	volle maen	6	6	46
	leſte quart.	14	4	54
	nieu maen	20	19	24
	eerſte quar.	27	20	30
Martius.	volle maen	8	0	50
	leſte quart.	15	15	5
	nieu maen	22	5	56
	eerſte quar.	29	13	6
Aprilis.	volle maen	6	16	23
	leſte quart.	13	22	4
	nieu maen	20	16	0
	eerſte quar.	28	8	40
Mayus.	volle maen	6	5	2
	leſte quart.	13	2	34
	nieu maen	20	3	22
	eerſte quar.	28	2	1
Junius.	volle maen	4	15	13
	leſte quart.	11	6	54
	nieu maen	18	15	57
	eerſte quar.	26	18	16

	Maen.	da.	ur.	mi.
Julius.	volle maen	3	23	12
	leſte quart.	10	13	7
	nieu maen	18	7	58
	eerſte quar.	26	8	50
Augustus.	volle maen	2	6	34
	leſte quart	8	21	57
	nieu maen	16	21	3
	eerſte quar.	24	21	29
	volle maen	31	13	58
Septem.	leſte quart.	7	10	34
	nieu maen	15	13	13
	eerſte quar.	23	8	2
	volle maen	29	22	24
October.	leſte quart.	7	2	18
	nieu maen	15	5	39
	eerſte quar.	22	16	36
	volle maen	29	8	40
Novemb.	leſte quart.	5	21	24
	nieu maen	13	21	34
	eerſte quar.	21	0	0
	volle maen	27	21	25
Decemb.	leſte quart	5	18	8
	nieu maen	13	11	56
	eerſte quar.	20	7	11
	volle maen	27	12	57

Het Gulden-getal en d' Epacta is 7. De Roomſche Indictie 1. De Sondaghs-letter B. de Achter-winter 8 weecken 1 dagh. Quincquageſima ofte Vaſtelavont den 20 Februarÿ. Paeſch den 10 April. Chriſti Hemelvaert den 19 May. Pincxſter den 29 May. Advent den 27 November. Dit Jaer ſullen twee groote Maen-Eclipſen gheſchieden/ en gheen aen de Son. De eerſte aen de Maen den 6 May/ 5 uren 2 minuten na de middagh/ over dagh vooꝛvallende/ daerom van ons niet geſien kan worden. De tweede aen de Maen den 29 October / ſavonts ten 8 ure 49 minuten 20 ſecund. en ſal dueren van 't begin tot het eynde 3 uren 48 minuten 4 ſecunden/ haer grootheyt 9 duymen/ en by ons te ſien.

Almanack van 't Jaer 1679. Nieuwen-ſtijl.

	Maen.	da.	ur.	mi.
Januar.	leſte quart.	4	15	5
	nieu maen	12	0	49
	eerſte quar.	18	15	52
	volle maen	26	6	33
Februa.	leſte quart.	3	10	30
	nieu maen	10	11	42
	eerſte quar.	17	2	58
	volle maen	25	1	0
Martius.	leſte quart.	5	2	58
	nieu maen	11	21	20
	eerſte quar.	18	16	19
	volle maen	26	16	40
Aprilis.	leſte quart.	3	15	47
	nieu maen	10	6	4
	eerſte quar.	17	7	28
	volle maen	25	9	1
Mayus.	leſte quart.	3	0	29
	nieu maen	9	13	56
	eerſte quar.	16	23	36
	volle maen	25	0	55
Junius.	leſte quart.	1	5	20
	nieu maen	7	23	57
	eerſte quar.	15	16	30
	volle maen	23	12	44
	leſte quart.	30	9	40

	maen.	da.	ur.	mi.
Julius.	nieu maen	7	10	31
	eerſte quar.	15	9	23
	volle maen	22	22	28
	leſte quart.	29	13	44
Augustus.	nieu maen	5	23	3
	eerſte quar.	14	1	39
	volle maen	21	6	47
	leſte quart.	27	20	35
Septem.	nieu maen	4	13	46
	eerſte quar.	12	17	24
	volle maen	19	15	7
	leſte quart.	26	6	49
Octob.	nieu maen	4	6	27
	eerſte quar.	12	7	11
	volle maen	18	23	48
	leſte quart.	25	21	11
Novemb.	nieu maen	3	4	3
	eerſte quar.	10	19	10
	volle maen	17	9	42
	leſte quart.	24	14	52
Decem.	nieu maen	2	16	15
	eerſte quar.	10	4	45
	volle maen	16	21	41
	leſte quart.	24	11	7

Het Gulden-getal is 8. d'Epacta 18. De Roomſche Indictie 2. De Sondaghs-letter A. De Achter-winter 7 weecken. Quincquageſima ofte Vaſten-avont den 12 Februarÿ. Paeſch den 2 April. Chriſti Hemelvaert den 11 May. Pincxſter den 21 May. Advent den 3 December. Dit Jaer ſullen ons vier Eclipſen vertonen / als twee aen de Son/ en twee aen de Maen. De eerſte/ aen de Son / den 10 April / 6 uren na de middagh. De tweede / aen de Maen den 25. April/ ſavonts ten 9. uren 1. min. en ſal dueren van 't begin tot het eynde 2 uren 14. min. 42. ſecund. De derde / aen de Son den 4 October/ ſavonts ten 6. ure 27. min. De vierde/aen de Maen den 19. October / ontrent de middagh. De eerſte/aen de Maen kan alleen van ons geſien worden.

Tafel

T A F E L,

Tot gerief van alle Lief-hebbers van de Navigatie.

Van het Ooſter-Water, om bequamelijck te vinden op yder Folio, alle de Zee-Caerten, Cuſten, en de voornaemſte plaetſen deſes Boecks.

't Eerſte Boeck van 't Ooſter-Water.

't Tweede Boeck.

't Derde Boeck.

't Vierde Boeck.

T A F E L,

Van 't Weſter-Water.

't Eerſte Boeck van 't Weſter-Water.

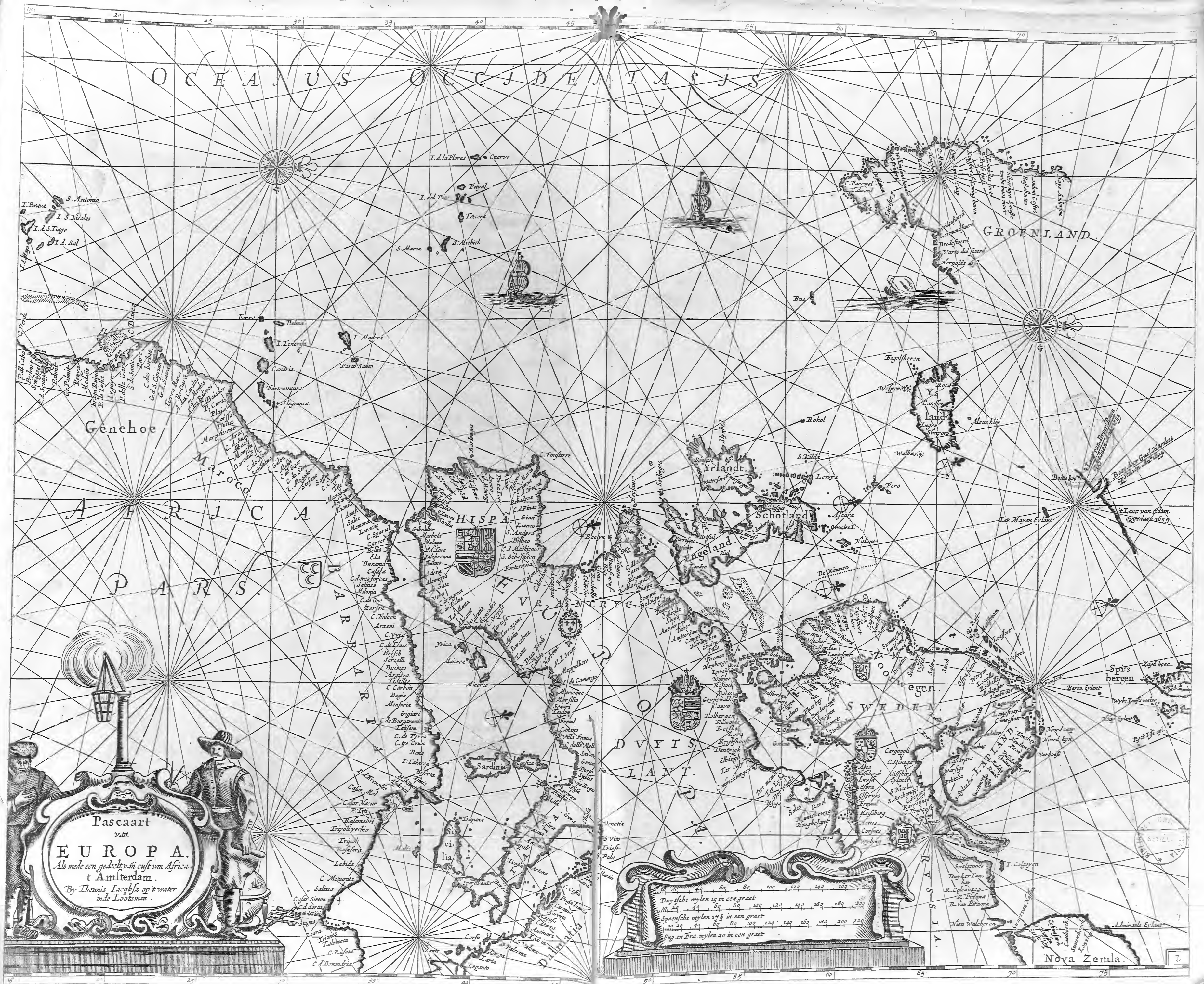
't Tweede Boeck.

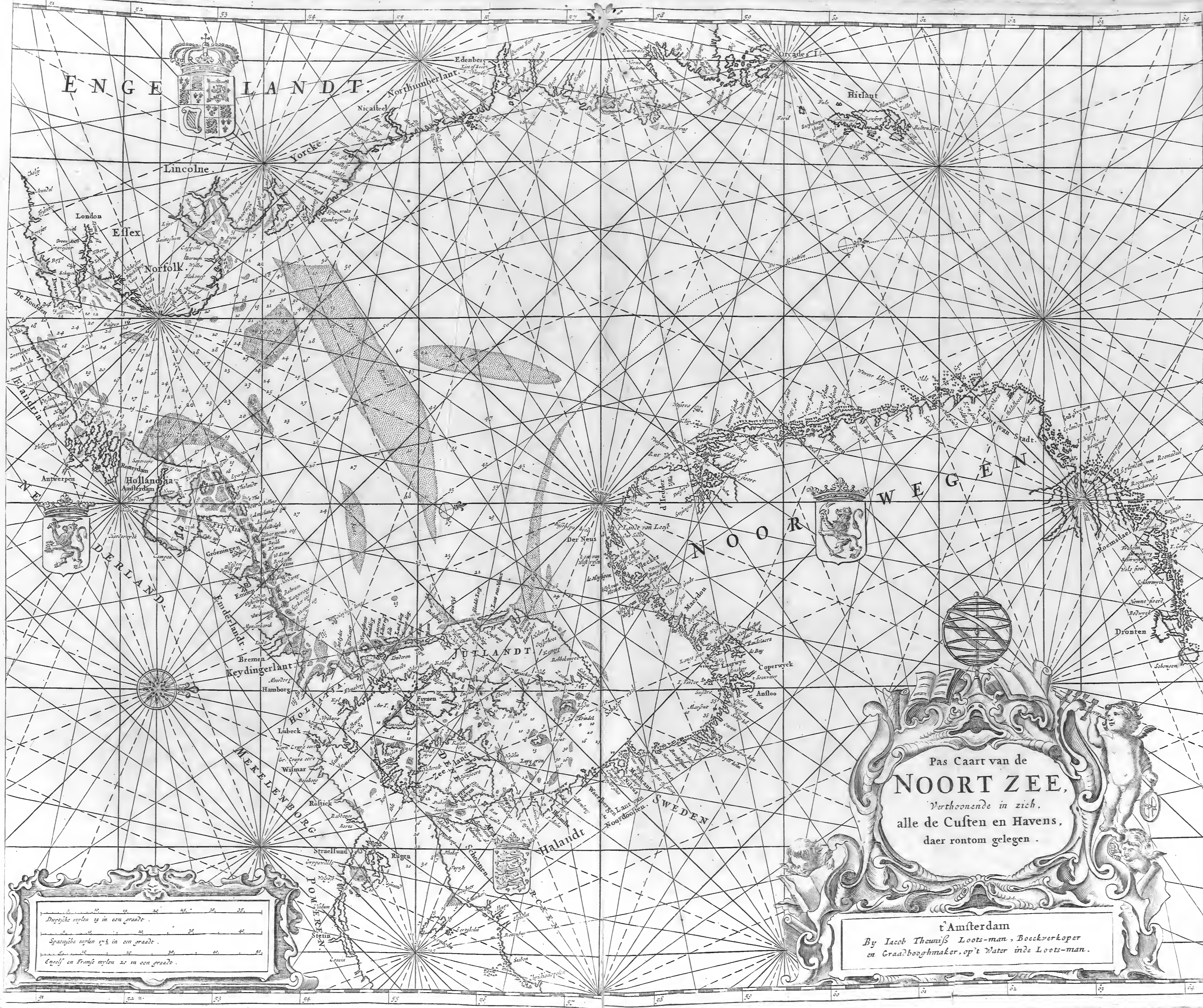

't Derde Boeck.

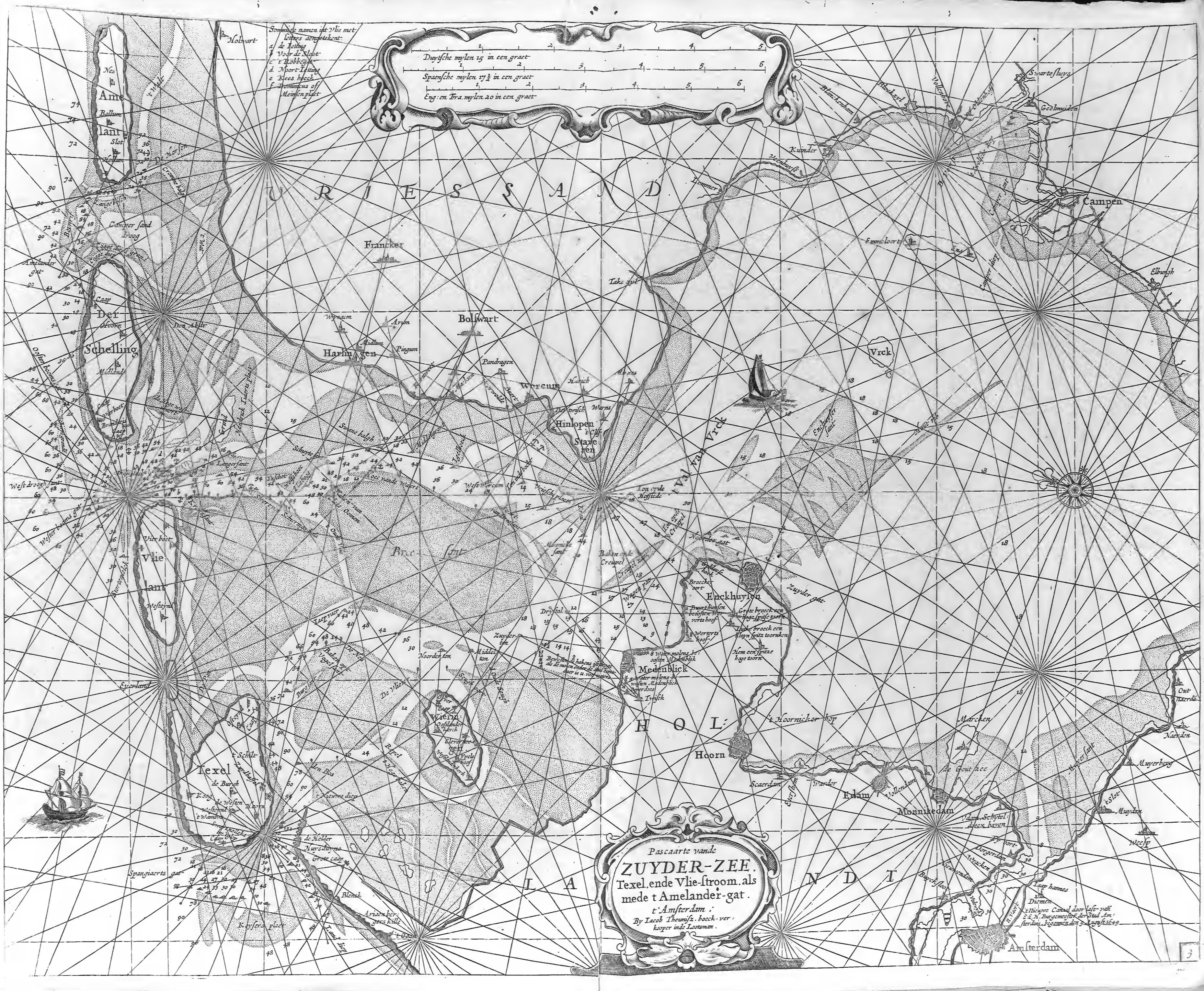

't Vierde Boeck.

Pascaart
van
EUROPA,
Als mede een gedeelt van cust van Africa
t Amsterdam.
By Theunis Iacobsz op 't water
inde Lootsman.
OCEANUS OCCIDENTALIS
GROENLAND.
AFRICA PARS
BARBARIA
Maroco.
Genehoe
HISPA
EUROPA
VRANCRYC
DUYTS LANT
Yrlandt.
Schotland
Engeland.
Londen
Noorwegen.
SWEDEN
LAPLAND
RUSSIA
Spits bergen
Nova Zemla.
Ysland
Sardinia
Corsica
Sicilia
Dalmatia
I. Madera
Canaria
Tercera
S. Michiel
I. Colgoyen
'tLant van Edam opgedaen 1655
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet

Pas Caart van de
NOORT ZEE,
Verthoonende in zich,
alle de Custen en Havens,
daer rontom gelegen.
t'Amsterdam
By Iacob Theunisß Loots-man, Boeckverkoper
en Graadbooghmaker, op't Water inde Loots-man.
Duytsche mylen 15 in een graadt.
Spaensche mylen 17½ in een graadt.
Engelse en Franse mylen 20 in een graadt.
ENGELANDT.
NOORWEGEN.
NEDERLAND.
JUTLANDT
SWEDEN
MEKELENBORG
POMEREN
HOLSATIA
DENE
Orcades I.
Hitlant
Edenberg
Northumberlant
Nicasteel
Yorcke
Lincolne
London
Essex
Norfolk
De Hoofden
Flandria
Antwerpen
Rotterdam
Hollandia
Amsterdam
Groeningen
Emden
Embderlandt
Bremen
Keydingerlant
Hamborg
Lubeck
Wismar
Rostick
Straelsund
Rügen
Stetin
Fuynen
Zee-landt
Halandt
Waerbergen
Noordoosten
Der Neus
Lant van Leest
Vlecker
Maerdon
Coperwyck
Ansloo
Bergen
Lant van Stadt
Dronten
Schonoen

Pascaarte vande
ZUYDER-ZEE,
Texel, ende Vlie-stroom, als mede t Amelander-gat.
t'Amsterdam:
By Iacob Theunisz. boeck-verkooper inde Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng: en Fra: mylen 20 in een graet
VRIESSAND
HOLLANDT
Ame lant
Der Schelling
Vlie lant
Texel
Wieringen
Vrck
Francker
Bolswart
Harlingen
Worcum
Hinlopen
Staveren
Enckhuysen
Medenblick
Hoorn
Edam
Monnikedam
Marcken
Naerden
Muyerberg
Muyden
Weesp
Amsterdam
Campen
Elburgh
Swartesluys
Geelmuyden
Kunder
Blanckenham
Emmeloort
Take syl
de Helder
Huysduyne
Spangiaerts gat
Keysers plaet
Everland
Amelander gat
Molkwart
3

Eerſte Deel

Van de Nieuwe Groote

LOOTS-MANS ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

EERSTE BOECK

VAN DE

Ooſterſche en Noordſche Schip-vaert.

Inhoudende

De Beſchrijvinge van de Noord-Zee, de Cuſten van Hollandt, Vrieſlandt, Holſteyn, Jutlandt, Meklenborgh en Denemarcken tot Valſterboen, en 't Eylandt Rugen: als mede de Kuſt van Noorwegen tot Dronten, als oock d'Ooſt-zijde van Engelandt ende Schotlandt.

De Eerſte Verthooninge,

VAN DE

Zuyder-Zee / Vlie-Stroom / Vlie/ en 't Amelander-Gat.

DIe van Amſterdam wil zeylen na 't Dal van Urck, zeylt mits waters na Ty-oort / en van daer over Pampus met een diep-gaende Schip (vijf ellen of meer diep gaende) houdende de Kerck van Marcken buyten het Landt van Udam/ (genaemt Schijteldoecks-Haven /) tot dat de tooren van Zuyder-Wou verby Kinniger-buert komt: dat zyn de Huysen halfwegh tuſſchen Schijteldoecks-Haven ende Durgerdam / gaet dan landewaert ooſt/ tot dat de Nieuwe Kerck t'Amſterdam ontrent Durgerdam komt / hout die ſoo / tot dat de Weeſper Kerck voor-by 't Huys te Muyen is / ſodanigh dat die Muyen weynigh naerder ſtaet als het Huys te Muyen/ hout Weeſp alſo/ tot dat Edam komt buyten het Ooſt-eynde van Marcken. In dit Vaer-water is 't een half elle dieper/ dan of men recht deur zeylde.

Pampus.

Maer om Muyer-zant te ſchouwen, plachmen de Huyſen die op Ty-oort plachten te ſtaen te brengen bezuyden de Heyliger-ſtee tot Amſterdam/ daer kan men wat giſſinge na maken/ dat zijn goede langhs-mercken/ als Monickendam is omtrent het Weſt-eynde van Schijteldoecks-haven/ ende dat huys te Muyen/ tuſſchen Weeſp ende de Kerck te Muyen/ dan is men neffens Muyer-zant. Om recht deur over Pampus te zeylen, ſal men de Diemer-tooren over ofte ontrent den hoeck van Ty-oort houden/ ſoo langh ghy Ty-oort ſien meugt/ dat is een recht langhs-merck om over Pampus te zeylen.

Komende neffens het ooſt-eynde van Marcken / moet men noordooſt aen/ of wel ſo ooſtelick na 't Dal van Urck/ dat zijn 5 mijlen. Op een myl weeghs by Urck komende/ ontmoet men een hart Zant/ de Hout-ribbe/ ſtreckende zuydooſt en noordweſt/ dwars over 't vaer-water/ daer is niet meer waters / als op 't Vlack van Wieringen of van Vrieſlant, men kan daer op oock geen dieper water vinden als recht deur. Als Enchuyſen noordweſt en noordweſt ten weſten van u leyt/ dan zijt ghy op de Hout-ribbe. Eer men tegen 't Zant komt kan men des nachts 't Vuer op Urck ſien. Als Urck of 't Vuer noordelijcker als noordooſt van u is/ ende dat ghy drooghte kryght / dat 's buyten twijffel van de Hout-ribbe want ſo meugt ghy 't Enchuyſer-zant niet bezeylen. Uyt den zuyden komende zijt ghy niet eer om Enchuyſer-zant/ dan als de Kerck op Urck buyten de Buert-huyſen komt/ die is dan ooſt ten zuyden/ ende ooſt zuydooſt van u/ ſoo ghy dan noordweſt ten weſten / ofte weſt noordweſt aen gaet / ſult ghy dicht by de kant van 't zant langhs loopen.

Hout-ribbe.

Met een diep-gaende ſchip moet men de Kerck wat deur de huyſen brengen/ tot datſe ooſt zuydooſt van u ſtaet/ dan mach men noordweſt ten weſten aen gaen of ſoo men Memelick buyten de hoeck van de Ven houdt/ ſo kan men geen zant noch drooghte bezeylen. Als mede ſo ghy uyt den noorden komende/ Urck niet ooſtelycker als ooſt zuydooſt van u brenght, ſo en meugh dy aen Enchuyſer-zant oock niet miſdoen. Van Urck na de Tonnen op de Kreupel en

Mercken van Enckhuyſer-zant.

Hof-stede is de cours noordwest ten westen / daer mede loopt men tot aen de Zuyder-Ton op 't Wieringer vlack. In 't laveren mach men Medenblick wel een weynigh binnen den hoeck van de Ven brengen/ maer Medenblick daer buyten zijnde/ is men recht in 't Vaer-water.

Mercken van de Ton op de Hof-stede en Kreupel

Tusschen Urck en de tonne op de Hof-stede / noordoost wel soo oostelijck van Enchuyser Tooren/ leyt een Plaetken van hart Zant/ streckende na 't eynde van Enchuyser zant/ is niet dieper als 't Vriesche Vlack / daer beoosten ist diepste water / maer bewesten (by sommige het Katte-gat genoemt) is men eerder om de hooge Hooren of Enchuyser-zant en is goet voor Schepen die niet diep en gaen.

De dwers-mercken van de Tonnen beyde op de Kreupel en Hof-stede/ zijn Groote-broeck en Hem (twee scherpe toorens) recht over malkanderen / en Warns een scherp toorentjen in Vrieslandt/ aen de zuyd-kant van 't Klif van Stavoren/ dan hebt ghy de lengte van dese tonnen/ die elck op 3 vadem leggen/ d'een aen de Oost-wal/ d'ander aen de West-wal op de steert van de Kreupel. 't Vaer-water is daer 5 vadem min een elle steeck-gront / als de Tooren te Medenblick komt benoorden 't Huys te Medenblick/ soo verre alst huys breet is/ so zijt gy Kreupel-zant gepasseert/ gaet dan na de ton op de Krepl n. w. en n. w. ten n. aen/ na dat de Wint of Stroom is / 't vaer-water is daer schaers 5 vadem diep. Tegens de Krepl in 't uyt-zeylen of om de Krepl in 't in zeylen / dat is recht binnen de Krepl aen de noord-wal / langs Nap leyt (na de ton op de Hof-stede) een hart zant ofte Plaet/ de Zuyd-krepl ghenoemt/ met leegh water is daer niet meer dan ses ellen waters / tusschen de Banck en de noord wal ist 3 vadem diep/ weecke gront/ en daer bezuyden ofte bewesten 4 vadem. Als Mirnes een plomp toorentken in Vrieslant komt over een lanck Lant-huys bezuyden 't klif van Staveren/ dan komt ghy recht neffens dat voorschreven Plaetken.

Krepl.

Zuyd-krepl.

Mercken van de Krepl

De mercken van de Tonne op de Krepl/ zijn de scherpe Toorens van Twisk over de Kooren-meulen / bewesten Medenblick/ en dat plomp Toorenken van Mirnes aen de zuyd-kant of de oost-kant van 't klif. 't Vaer-water is daer diep vijftehalf vadem en vijf vadem steeck-gront/ de Ton leyt op vier vadem/ alst noot doet mach men wel een Kabels lengde daer beoosten om. Van de Ton op de Krepl tot de Ton op de Vriesche Plaet / is de cours noorden ten oosten / als de Toren van Twisk komt recht benoorden Medenblick/ hout die dan soo staende/ soo lange ghy hem sien meught/ ghy en sult tusschen die Plaet en de Krepl dan geen ondiepten onder-zeylen.

Vriese Plaet.

Monicke-zant.

Tusschen de Ton op de Krepl en de Vriesche Plaet aen de west-wal langs Nap/ leyt een hart zant/ genaemt Monnicke-zant dat kan men treffen alsmen wat om de west is.

Om de Krepl komende mach men (met een schip dat niet diep gaet) noorden ten oosten over de steert van Bree-zant/ recht na de ton op 't west van Worcum aen gaen/ maer met diep-gaende Schepen moet men 't vaerwater houden/ om het diepste water op 't Vlack te treffen/ brengt Pandragen een stomp torentken (staende bewesten Worckum) bewesten de Buert huysen/ die oock bewesten Worcum staen/ ende zeylt daer op aen/ dat is een goet langs-merck van de ton op de Vriesche Plaet wilt recht op die ton aen loopen/ alsdan Warns en Mirnes benoorden Stavoren op een komen/ dan hebt gy de lenghte van de Ton/ die leyt aen de west-kant van de Plaet/ men moet daer bewesten loopen/ daer is 't diepste water / uyt den noorden komende / mach men de Vriesche Plaet aen de oost-wal onder-zeylen.

Voor by de voorsz. Ton op de Plaet zynde/ gaet noord noordoost aen tot dat Pandragen komt tusschen de Buert huysen en Voor-wolde/ so ghy dan het klif hebt deur Staveren/ so hebdy 't diepste water op 't droogste van 't Vlack/ men loopt gemeenlyck dan een weynig noordelijcker na de ton in de bocht/ en daer bewesten heen / die leyt recht in 't vaer-water op 8 ellen/ dan beoosten de ton langhs ist diepste water/ hoe meer in de bocht na Vrieslant hoe dieper. Het merck van dese ton is het kleyne plompe Toorentken van Mirnes bezuyden aen Molqueren. Brenght dat plompe torentken in Molqueren/ en hout dat so staende dan komdy in 't Vaer-water van de ton van West-worcum/ dat is een seer goet merck als de Tonnen wech zijn.

Ton in de bocht

Ton van West-worcum

De oude dwars-mercken van de ton in de Bocht / zijn Mirnes/ Molqueren/ Hemelum/ en een lange buert huysen / als dien aen vieren staen. Tusschen de tonnen op de Vriesche Plaet en in de bocht is het droogste van 't Vlack. Als de tonne in de bocht op u zijde is/ gaet dan noorden ten westen aen / wel soo westelijck na de tonne west na Worcum/ die leydt aen de Oost-wal op 8 ellen met laegh water op dese merken: een scherp toorentken verre in 't Lant/ Harigh geheeten/ komt over een buert huysen benoorden Hinloopen/ genoemt Oertwisch/ het rechte diep daer neffens is drie vadem. De oude mercken zijn twee Dorpen naest Mackum op de water-kant / n. o. daer af staende/ als die een weynigh deur malkanderen zijn / siet men noch twee toornkens een stuck benoorden Bolswaert/ op een weynig by malkanderen / ontrent als de andere op de water-kant verscheyden staen/ het eene heet Idsegahuysen/ de dwars-mercken zijn/ een hoogh Huys aen 't oost-eynde van Coudom/ dat komt op een Wint-booms lengde na aen 't zuyd-eynde van Hinloopen. Van daer tot de ton op Igelhoeck is de cours noorden/ de mercken daer van zijn: een scherp toornken met het eerste lange Dorp benoorden Workum/ genaemt Gaest/ als dat toornken in 't binnenste glop komt van dat lange Dorp/ soo hebt ghy de tonne/ dat is een goet dwars-merck/ de langhs-mercken zijn/ de scherpe tooren van Pingom/ op de plompe tooren van Corenwaert/ op de waterkant/ en Pangdragen aen een kleyn Huys benoorden 't Dorp met het Glop/ of als de Meulen van Staveren staet tusschen de stadt ende 't Block-huys van Staveren/ dit zijn goede langhs-mercken van de ton op Igel-hoeck.

Igel-hoeck.

Middel gront.

Van Igel-hoeck tot de middel-gront is de cours noorden/ het rechte diep in de middel-gront is 7 vadem. In 't vaer-water tusschen west van Worckum en Igel-hoeck is 't rechte diep 4 vadem steeck-gront/ de oost-wal is vlack/ en de west-wal schor. De ton van de middel-gront leyt op de mercken / de twee scherpe toorens Arum en Pingom over een ontrent noordoost van u / of Bolswaert recht benoorden een Landt-huys benoorden Mackum/ dat zyn goede dwers-mercken van de middel-gront. Langs-mercken zyn: als Kinswaert (dat is Loper) komt achter de Kerk van Zurich/ dan zijt ghy recht in 't vaer-water. De Kerck van Zurich staet op de water-kant op een uyt-hoeck ontrent noordoost ten noorden van de ton / of als de plompe tooren van Wynaem (benoorden Harlinghen) komt tusschen Middelum en 't oost-eynde van Harlingen/ dan zijt ghy recht in de middel-gront / aen welcke kant dat Wynaem staet/ die wal zijt gy oock naest/ de west-wal is schor/ de oost-wal redelyck vlack / men mach die op drie vadem over loopen / ende komen weder op de 5 vadem na Vrieslant toe/ van de middel-gront uyt-waert tot het Vlie mach men aen de west-wal geen steerten onder-zeylen.

Swanebalgh.

De Ton in de middel-gront voor-by zynde / gaet dan n. n. o. aen na de ton op Swanebalgh / die leyt oock 3 vadem aen de oost wal / de dwars-mercken daer van zijn Bolswaert/ over een kort huysken bezuyden Corenwaert. Als men tusschen de Tonnen van de middel-grondt ende Swanebalgh aen de oost-wal oostelicker over loopt als op 3 vadem/ dat men weder op 4 of 5 vadem gheraeckt/ mach men uyt-zeylende achter de droogten van Swanebalgh zeylen / of wil men inwaert / achter de droogten van de middel-gront/ die west-wal hier neffens mach men Looden op vierdehalf of vier vadem teghen over de ton op Swanebalgh/ aen de west-wal is goede Ancker-gront.

Schuyte-zant.

Van de ton op Swanebalgh tot de ton op Schuyte-zant is de cours noordwest wel soo noordelijck/ de dwars-mercken zyn Wynaem over het hooghste van Harlingen/ de langs-mercken Bolswaert benoorden de Sluys die benoorden Woens leyt. Dees ton leydt op ses vadem aen de oost-wal / op een steert ofte hoeck / die men uyt-zeylende mach onder-zeylen / 't rechte diep daer neffens is seven en acht vadem/ de west-wal is redelyck vlack/ die mach men Looden op vier vadem / de oost-wal is schor / dan recht buyten die ton wert die vlack heel tot Kees-hoeck toe / en men mach die Looden tot de Sloot. In 't op-zeylen mach men de west-wal tegen over Schuytesant op een weynigh zuydelycker/ op drie of vierdehalf vadem onder-zeylen/ in een Doodebalg achter een steert/ genaemt de hoeck van de

Waert/

Waert/maer op vier vadem van de wal blijvende/kan men aen de steert niet qualijck varen / op-zeylende met een voor-vloet/hout de oost-wal / lichtelick wert men daer mede in de voorsz. Valch achter de Weert gevoert. Op de punct van die Waert staet een drie Baken/en twee daer bewesten of benoorden/ die men de Bakens van Claes-oomen noemt / en daer bezuyden staet een Baken op Dominicus Plaet/of sose de Lootsluyden noemen/Meynsen Plaet. De mercken om langhs dit langhe Rack te zeylen zijn : Mackum met een Meulen op de water-kant/en een Dorp met een plomp toorenken bezuyden Mackum/ gheheeten Jdsegahuysen/ als Pandragen komt tusschen Mackum ende dat Dorp / soo kan men aen de voorsz. steert of Doodebalgh niet misdoen/ komt Pandragen Jdsegahuysen naest/ so zijt ghy de voorschreven steert of Plaet te na / of komt Pandragen Mackum naest/soo zijt ghy het oostlant te na.

Rees-hoeck.

Van Schuyte-zant tot de Ton op Rees-hoeck / is de cours west noordwest/of noordwest ten westen / na de wint of stroom is/in dat lange Rack gaen weynigh meer als halve Getijden langhs het Diep/ de achter-vloet en voor-ebbe vallen dwars daer over west-waert/de achter-ebbe en voor-vloet recht contrarie oost-waert. De mercken van de ton op Rees-hoeck zijn Franiker tooren / tusschen de Molen en de Stadt van Harlinghen/of in de Haven aen de Masten van de Schepen die in de Haven leggen. Dese ton leydt aen de oost-wal/'t rechte vaer-water daer neffens is 8/9 en 10 vadem. Tusschen Rees-hoeck ende Schuyte-zandt / of tusschen de Baeckens van Claes-oomen en de hoeck van de Waert leyt een smal Plaetken langs Rar/ by-na midden in 't vaer-water/de west-wal naest/daer 't niet dieper op is als 4 of vierdehalf vadem/met 2 ofte 3 worpen (als men laveert) is men daer over.

Oude Vlie.

West-waert van de ton op Rees-hoeck leyt het oude Vlie/ streckt eerst zuyd zuydwest in/en voort na de ton op de Nes op de Tessel-stroom. De achter-vloet mette voor-ebbe vallen seer sterck dit Gat in / men mach 't van buyten onder-zeylen op 4 vadem. De mercken daer van zijn / de Franiker tooren recht bezuyden de tooren van Harlinghen. Van daer af uyt-waert tot Schierincrhals is de west-wal heel steyl / op 8 vadem is men dicht aen de wal. Het Vaer-water tusschen dese tonnen ende neffens de ton op d'Elleboogh is 10 en 11 vadem diep.

Wolfs-hoeck. Schor-ton of ton op de Elle-boogh.

Van Rees-hoeck tot Wolfs-hoeck is de cours eerst noord-west en noordwest ten noorden tot de ton daer tusschen beyden/by sommighe genoemt de Schor-ton/ en by de Lootsluyden de ton op de Elleboogh/en voort van daer tot de ton op Wolfs-hoeck noorden of wel soo oostelijck / die leydt op vier vadem aen de oost-wal.

Schie-rincks-hals.

Van de ton op Wolfs-hoeck tot de ton op Schierincr-hals is de cours noord noordwest en noordwest ten noorden/ na dat de wint of stroom is. Benoorden of beoosten de ton op Wolfs-hoeck gaet een wijdt gat zuydoost op verre in de gronden/ soo diep als het rechte vaer-water / gheheeten het

Inschot

Inschot / van buyten komende mach men daer onder-zeylen op 7 vadem. De voor-vloedt valt van Schierincrhals seer sterck daer in / en de voor-ebbe ter contrarie seer sterck daer uyt / op de steert van Schierincrhals / daer menigh Schip deur verzeylt.

Schierincrhals is een steert die van de west-wal af schiet/ daer op leydt een witte ton op 3 of 4 vadem / van buyten in komende mach men die op 6 vadem onder-zeylen / 't rechte diep tusschen Wolfs-hoeck en Schierincrhals is 9 vadem.

Lange-zant.

Van Schierincrhals tot Langhezant is de cours noord-west en noordwest ten noorden/daer tusschen beyden aen de west-wal is vlack water/ ende de beste Reede van de geheele Vlie-stroom/daer gaet oock weynigh stroom/'t rechte diep is acht/9 en 10 vadem. Langezant mach men in 't op-zeylen aen de oost-wal onder-zeylen / dan soo men blijft op seven of acht vadem / mach men noch aen Langhe-zant noch aen Schierincrhals niet misdoen. Als het oostelijckste huys op Grind komt een weynigh benoorden het westelijckste/ dan heeft men effen de lenghde van de ton op Langhe-zant/ van Langezant tot de Sloot is de cours voort noord noord-west/ 't rechte diep thien vadem/ of men loopt by de bakens op Krake-zant langhs tot in de Sloot.

Monic-kesloot. Vlie-lant.

Vlielant is 2 groote mijlen lanck/en seer kenbaer. Twee witte duynen leggen op het oost-eynde/ aen de west-kant is 't Nolligh Landt / een Kerck met een Meulen daer beoosten staet op 't west-eynde / van daer schiet een Rif af een groot stuck in Zee. Tusschen Vlielant en Eyerlant bewesten dit Rif/ gaet een diep in/ genaemt 't Wester-gat ofte West-vlielander-diep/ voor Visschers/ maer niet voor groote schepen/ want daer is boven 4 of vijf ellen waters niet / aen de oost-kant staet een kaep met een Meulen / 't welck mercken zijn om de gronden te schouwen die voor 't Vlie leggen/het oost-eyndt van Vlielandt en de west-kant van Tessel leggen ses mijlen van malkanderen.

Der Schel-ling.

Beoosten Vlielant leyt der Schellingh/is ontrent derdehalf mijl langh. Daer op staen twee Kercken/en op het west-eynde een hoogen plompen toren/geheeten Brandaris/daer by staet een Meulen. Ontrent midden het Landt staet een scherpe toren/ genaemt Midlants. Daer beoosten staet noch een hoogen spitsen toren/ geheeten den Horn : tusschen Midlants en den Hoorn staet een Meulen. Op het oost-eynde legghen hooghe Blincken of Duynen. Op het west-eynde staet een Vyerboedt / daer des nachts op ghevyert wert/ en twee kapen/de groote dient voor een merck van het Oosterbooms-gat/en de kleyne voor het Westerbooms-gat.

Stortemelck.

Om Stortemelck (dat is het Lant-diep van Vlielant) in te zeylen/so brengt de kaep op 't oost-eynt van Vlielant en de Vyerboet over een/die sullen dan van u staen zuyd zuydoost ofte een weynigh oostelijcker/zeylt daer op aen/sult recht op de uytterste ton vallen/die leydt op 5 vadem / op 't uytterste van lange Banck/die Banck is op de noord-zijde redelick vlack/so dat men (uyt den noorden komende) op 't loot daer by langs mach loopen op 5 of 6 vadem/en soo oock de voorsz. uyterste ton vinden. Men mach wel ter noot maer niet verre beoosten de uytterste ton over 't eynd van de lange banck heen loopen op 3 vadem of 8 ellen/na de wal/doch niet beoosten de tweede ton / maer een goet stuck daer bewesten heen / die leydt recht bezuyden de punct van een andere smalle steert / daer op is neffens de ton niet meer waters als elf voeten / tusschen die steert en de langhe Banck loopt een Kille in de gronden om de oost / van 5 vadem diepte. 't Gebeurt somtijts dat de Schepen komende over het eynd van de lange Banck/en weder dieper water vindende / meynen in 't rechte diep van Stortemelck te wesen/daer op om loeven/ maer loopen in die voorsz. Schaer of Kille tusschen die twee voorsz. steerten in / niet sonder groot perijckel met een westelijcke wint/ daer sy te rugge weder uyt moeten. Uyt den westen komende by Vlielant langs op 4 of 5 vadem/ sal men oock niet missen de voorsz. uytterste ton in 't ghesicht te loopen. Die by nacht ontrent Stortemelck vervalt/brengt de Vyerboedt zuydoost van hem / ende loopt daer op aen tot by de wal / die sal bewesten de uytterste ton heen loopen. In Stortemelck legghen 7 swarte tonnen/ met een witte/ in zeylende moet men de swarte alle aen baghboort laten/en daer bezuyden langhs loopen/de witte aen stuerboort/ ghelijck alle andere witte tonnen / so in 't Booms-gat/de Jettingh/als op de Vliestroom.

In het in komen van Stortemelck moet men de wal wat schouwen/want die tegen over de eerste ton een drooghte heeft.

De tweede ton/geheeten de buytenste drooghe Drie/ leyt op elf voet op de Drumpel / of 't drooghste van 't gat / daer bezuyden is oock niet meer als elf voeten water/ dan werdt weynigh daer voor-by weder 16 voeten diep. De derde heet de binnenste drooge Drie/leyt op sestien voet/het rechte diep daer tusschen beyden is drie vadem. De vierde werdt gheheeten Heyck-hoeck / tusschen dese en de derde is 't in 't Vaer-water vijf vadem diep / teghen over de vierde leydt de witte Ton aen de Strant / daer neffens loopt een steertken van de wal/dat men uyt-zeylende mach onder-zeylen. Tot dese witte ton / ofte tot de vierde ton van buyten af / streckt het oost noordoost in : van de vierde tot de vijfde ontrent oost/ en voort meer en meer zuydelijcker. De vijfde ton heet de uytterste Hoeck-ton. De seste de middelste Hoeck-ton/ en de sevenste of laetste de innerste hoeck-ton. Tusschen de uytterste en de middelste hoeck-ton/de uytterste naest/ loopt een steert van de wal die men van buyten mach onder-zeylen/ die

die wast somtijts aen tot by de ton/dan breeckt de diepte by de wal weder deur / en scheurt de steert heel aen de noord-wal. Van de innerste ton loopt men voor-by de strant van Vlielant langhs/of zuyden aen na de ton op de Plaet.

Het Oosterboomkens-gat verloopt van jaer tot jaer/en wort geheel droog/ is onbequaem voor schepen uyt te loopen/ valt derhalven niet van te beschrijven.

Wester-Booms-gat.

OM het Westerbooms-gat in te zeylen komende van bewesten/ brenght de caep en tooren van Brandaris over-een/ die is dan oost en oost ten zuyden van u/ daer sult gy op aen loopen en vinden de buytenste ton / daer is 6 badem waters/ houdt de Caep en tooren dan noch so staende/ tot ghy by de tweede ton komt/brenght dan de tooren een groote hand-spaeck lengde bezuyden de Caep/ en zeylt daer op aen / soo sult ghy tusschen een swarte en witte ton heen zeylen/ daer is 't op 't droogste 17 voet met laeg water/van daer komdy tot ses en 7 badem / en komt alsoo in 't rechte Boomsgat/aen de noord-wal is 't diepste/'t is wijt en breet dat men dit gat wel soude konnen in laveren / de Stroom loopt daer recht in/self by stil weder.

De Jettingh. Om de Jetting in te zeylen/komende door 't Kobbe-gat om de Kozijne-plaet/ loopt men na de ton op Lange-zant/ en voort tusschen de witte en swarte tonnen heen / latende in het op-zeylen de swarte aen baghboort / en de witte aen stierboort/ tot dat men komt tegen de Bakens op de Nakens/men kan gemackelijck van ton tot ton sien/ zeylt dan voort by de bakens op de Nakens langhs / oost zuydoost aen / tot dat Brandaris komt dicht by Grind / maer niet daer aen/hout die so staende/en loopt zuyd-waert aen/ sult de ton op de steert van Hendrick tJaers-plaet op 't lijf zeylen/die mach men aen de oost-zijde onder-zeylen. Laet die aen baghboort/en loopt daer bewesten heen zuyd zuydoost na de leste ton/ die leyt op de zuyd-punt van de voorschreve Hendrick tJaers-Plaet. Tegen over de Bakens op de Nakens leggen aen de zuyd-wal twee witte tonnen/de oostelijckste op een steert die men af-zeylende mach onder-zeylen. Daer bezuyden tusschen de twee laetste swarte tonnen/ by de west-wal is de Reede/daer de Schepen (die na Harlingen willen) setten om te lichten.

M E R C K T.

Alle diepten hier vooren verhaelt/soo van Stortemelck als van het Boomkens-gat/ zyn geseydt van het laeghste water / met half vloet ist drie voet dieper / 't vloeyt op de voorschreve plaetse met een dagelijcks getij sestehalf of ses voeten op en neder. De getallen van de diepte in de Caert van 't Vlie en Amelander-gat geteeckent / zijn te verstaen van voeten / als by exempel: by de uytterste ton van 't Boomkens-gat staet 66/ dat zijn 66 voeten of elf badem/ de ses voeten voor een badem gerekent.

Amelander-gat.

TWee mijlen beoosten der Schellingh leyt Amelandt/ streckende oost noordoost ende west zuydwest drie groote mijlen. Op het west-eynde van Amelandt staet een Caep/ een groven plompen tooren / gheheeten den Holm/ het dack van dese Kerck is af-ghebroken / maer de achter-gevel met het dack staet boven de zijd-muren / beoosten de Kerck van Holm staet een meulen/met een Huys bewesten de meulen/oock een breede Tins. Ontrent te neffens daer Midlander Kerck plag te staen/liggen drie of vier Blincken / die laegh vlack en lanck zijn / na het oost-eynde is 't Holligh lant met wit vermenght. Van 't west-eynde van Amelant loopt een Rif af 2 mylen in Zee/geheeten Born-rif/dat is op de buyten zijde heel steyl / komt dat niet naerder als op 12 badem: uyt den oosten komende/mach men dat niet onder-zeylen / dan op seven badem/daer by langs zeylende/loopt men geen Kluyt-worp daer buyten heen. *Born-Rif.*

Die 't Amelander-gat in wil zeylen / brengt de Caep op 't oosteynde van der Schelling/staende recht over de toren van Hoorn / die sullen dan van u zijn zuyd zuydwest of een weynig westelijcker/ loopt daer op aen tot dat de Caep op Amelant en de tooren van Holm over een zijn/ verlaet dan d'eerste mercken/ en zeylt op de tweede ton aen/so sult ghy d'uytterste ton vinden/ die leyt een stuck binnen d'uytterste punct van Born-rif/komende uyt den westen/ loopt by de strant van der Schellingh langhs op sestehalf badem met laeg water/ sult niet missen de voorsz uytterste ton op 't lijf te zeylen/ de toren en kaep op Amelant sullen oock over een komen en van u staen oost een weynigh zuydelijcker. By der Schellingh op vier badem langhs komende / suldy de Rogge-dieps gronden niet onder-zeylen/daer tegens over leyt d'eerste ton aen de zuyd-zijde van Born-rif/loopt daer bezuyden heen / de Tooren en Caep over-een houdende/ tot verby de tweede ton / legghende neffens 't west-eynde van Camper-zant / 't Vaer-water tusschen dese twee tonnen is vijf en ses badem. *Rogge-dieps-gronden.* *Camper-zant.*

Voor-by de tweede ton/brenght de tooren een eynde benoorden de Caep / en dan om de Plaet te schouwen/ moet men oost noordoost na de derde ton op Gerrits Honden/ aen de Plaet leggen twee witte tonnen/d'eerste tegen over de voorsz. derde swarte ton/ d'ander teghen over de vierde swarte ton / van de derde ontrent zuydoost verscheyden/ laet al de swarte aen bagboort / en de witte aen stierboort/ en gaet soo tusschen beyden deur / aen de noord-kant is de Plaet tamelick vlack / men mach die op 't Loot aen doen/ let wel op een voor-eb / die valt seer sterck dwars over dat gat noord noordwest over Born-rif in Zee. Tusschen de tweede en derde ton in 't vaer-water ist 8 en 9 badem diep/ tusschen de derde ende de voorsz. Plaet 7 badem / voor-by de vierde ton zijn beyde de wallen schor / en 't vaer-water diep 8/9/10 en 12 badem/ voort zuyd zuydoost tot den tooren van Hoelem/ over de zuyd-hoeck van Amelandt komt daer de Schuyten leggen / soo suldy in de Bocht komen/ daer ist aen de zuyd-wal vlack en goet setten/ op 5/ ses badem/de noord-wal is heel schor. Om het inwaert te zeylen na de Horsen/gaet van de Bocht oost noordoost by de wal langs op vijf of ses badem tot dat Heyn-ooms kamer (een root pannen huys) een hant-spaeck lenghde benoorden of beoosten Hoelemer Kerck komt/ settet daer op 5 ofte 6 badem/ sult daer leggen op goede gront voor alle winden beschut/ daer gaet weynigh strooms/ in dat vaer-water is 't twaelf badem/de noord-wal is heel schor. *Gerrits Honden.*

Om in de Horsen te zeylen/so gaet oost noordoost uyt de bocht langs de zuyd-zijde/op 5 of 6 badem/ soo langh als Heyn-ooms kamer (zijnde een root pannen huys) komt een spaeck lenghde benoorden of beoosten Hoelms Kerck/ daer kont ghy Anckeren op vijf of ses badem/leggende bevrijdt voor alle winden / en is goede gront / en daer gaet weynigh Ty / in 't rechte vaer-water is 't twaelf badem diep de noord-kant is heel steyl/ dese voorsz. diepte is met leegh water gelijck in 't Vlie.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tot Amsterdam maeckt hoogh water een zuydweste en noordooste Maen/tot Hoorn/ Enckhuysen en Urck een noorden en zuyden maen.

Tusschen Kreupel-zant en de Kreyl een noorden ten westen en zuyden ten oosten maen/op 't Vriesche en Wieringer-vlack een noordweste en zuydooste maen. In 't Vlie en Amelander-gat maeckt hoogh water een zuydooste en noordweste maen. De vloet valt door 't Vlie dwars over de gronden om de oost/tot by na half Vloet/eerse het Boomkens-gat in treckt. Desgelijcx de Ebbe ter contrarie valt om de west dwars over de gronden tot by-na half Ebbe / eerse recht uyt het gat valt. De achter-vloet draeyt met de voor-eb om/en vallen langhs Vlielant Stortemelck uyt/dan de voor-vloet loopt Stortemelck recht in.

Van diepten ontrent dese plaetsen.

De Eylanden/Vlielant/der Schellingh en Texel/ mach men sien op 15 en 16 badem.

Neffens der Schellingh is de gront wit zant.

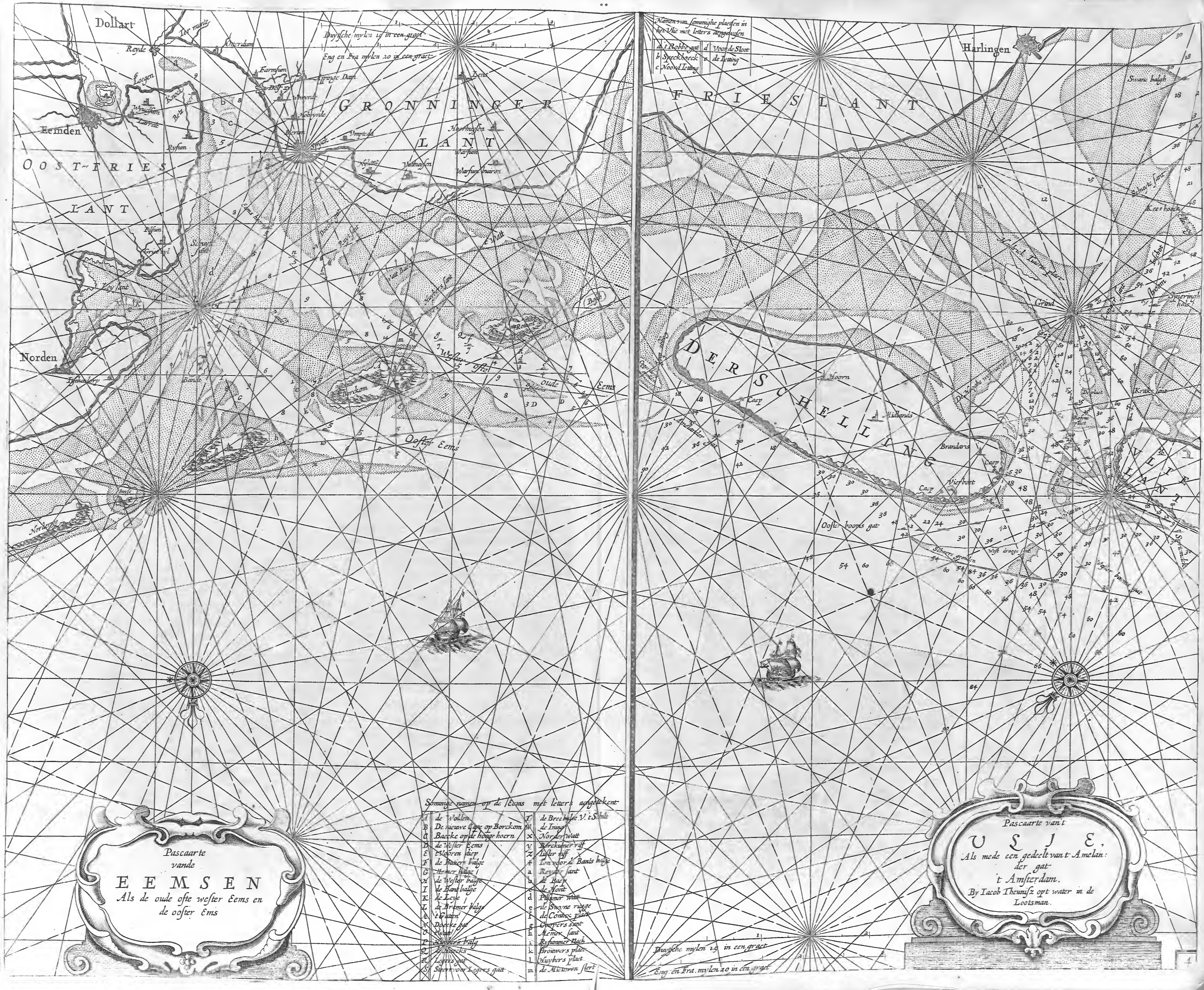
De Schorre gronden of Pieter-zant en Born-rif zijn buyten heel steyl/dicht daer by is 't 12 of 13 badem diep.

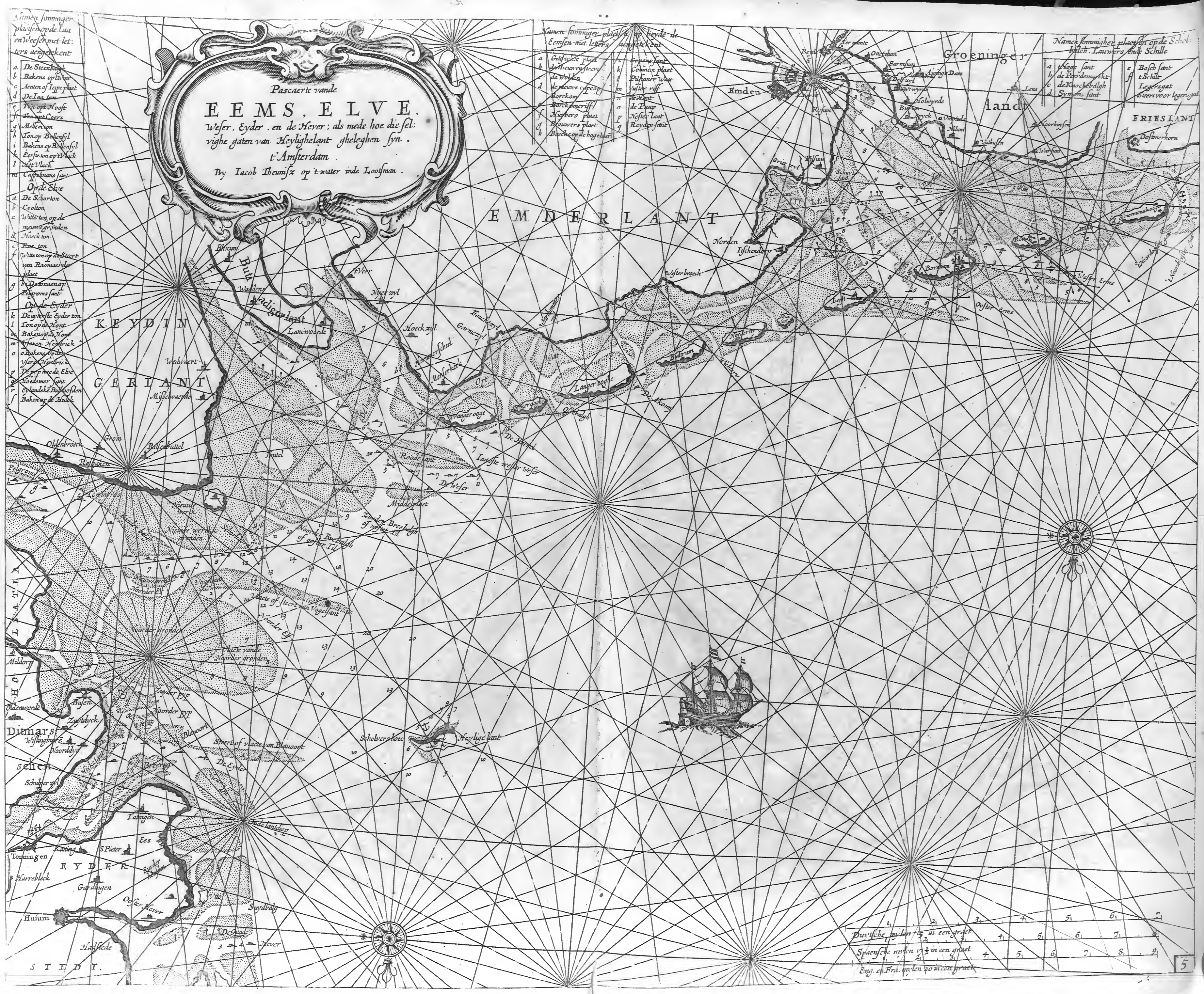
Amelant mach men sien op 12 badem / de diepte van 13 en 14 badem loopt verre t'Zee-waert af/ sulcks dat men op 15 badem niet en mach sien.

Streckingen en Courssen.

Pieter-zant of de Schorre gronden en Born-rif legghen verscheyden n. o. ten oosten/ en z. w. ten westen 3 mijlen.
Van 't Vlie tot het noordoost-eynde van de Breeveertien / is de cours west noordwest 6 mijlen.
Van 't Vlie tot Tinbuy of Nicasteel/is de cours west n. w. 66 mijlen.
Van 't Vlie tot Hitlant is de cours noordwest ten noorden wel so noordelijck 118 mijlen.
Van 't Vlie tot Fayerhil n. w. ten noorden 118 mijlen.
Van 't Vlie tot Schuytenes/is de cours noorden en noorden ten westen tusschen beyden/ ontrent 83 mijlen.
Van 't Vlie tot der Neus noorden ten oosten wat oostelijcker / ontrent 63 mijlen.

Van

Pascaarte vande
EEMSEN
Als de oude ofte wester Eems en de ooster Ems
Pascaarte van't
VLIE,
Als mede een gedeelt van t Amelan: der gat
't Amsterdam.
By Iacob Theunisz opt water in de Lootsman.
Sommige namen op de Eems met letters aengetekent
A de Wollen
B De nieuwe Cape op Borckom
C Baecke op de hooge hoorn
D de Wester Eems
E t Vooren diep
F de Butiers balge
G Memer balge
H de Wester balge
I de Bant balge
K de Leye
L de Bremer balge
M t Gatten
N Doecke gat
O t Watt
P Huybers balg
Q de Meecks
R Legers gat
S Steert voor Legers gatt
T de Breebalge V. t Schilt
w de Iring
x Norder Watt
y Borckumer riff
z Iuster riff
Ton voor de Bants balge
a Reyder sant
b de Baep
c de Hont
d Pilsumer watt
e de Swyne rugge
f de Coninx plaet
g Coopers sant
h Memer sant
i Rysummer Nack
k Brouwers plaet
l Huybers plaet
m de Mieuwen steert
Namen van sommighe plaetsen in het Vlie met letters aengewesen
a t Robbe gat
b Speckhoeck
c Noord Letting
d Voor de Sloot
e de Letting
Duytsche mylen 15 in een graet
Eng en Fra mylen 20 in een graet
Dollart
Reyde
Eemden
Norden
OOST-FRIES LANT
GRONNINGER LANT
FRIESLANT
Harlingen
DER SCHELLING
VLIELANT
Borckom
Oude Eems
Ooster Eems
Hoorn
Midlands
Brandaris
Oster booms gat
Grind
Swane balgh
Kees hoeck
Kraks sant
4

Pascaerte vande
EEMS, ELVE,
Weser, Eyder, en de Hever: als mede hoe die sel:
vighe gaten van Heylighelant gheleghen syn.
t'Amsterdam
By Iacob Theunisz op 't water inde Lootsman.
EMDERLANT
Groeninger landt
FRIESLANT
KEYDINGERLANT
HOLSATIA
Ditmarschen
EYDER
STEDT.
Emden
Norden
Heylige lant
Borkom
Iuist
Langer ooge
Wanger ooge
De Weser
Oudenwoorde
Tonningen
Husum
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
5

Van 't Vlie tot op 't Rif op 16 badem noorden ten oosten wel soo oostelijck

Van 't Vlie tot Boevenbergen/ is de cours noord noordoost of een weynigh oostelijcker 49 mijlen.

Van 't Vlie tot Rincopper of Numerdiep noord noordoost of een weynigh oostelijcker ontrent 51 mijlen.

43 mijlen.

Van 't Vlie tot het eylant Silt/ aen de Jutse Cust noordoost 34 mijlen.

Van Born-rif tot der Neus is de cours noorden ten oosten of een weynigh noordelijcker 61 mijlen.

Van Born-rif tot Heyligelant n.o. ten o. wel so oostelick ontrent 22 m.

Van Born-rif tot Wranger-oog is de cours oost noordoost 20 mijlen.

Van Born-rif tot de Wester-Eems 6 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Dus vertoont der Schelling alsmen daer by langs zeylt/ ontrent anderhalf mijl van Lant.

Dus vertoont Vlielant alsmen ontrent anderhalf mijl dwars daer af is.

Amelant vertoont aldus/ alsmen ontrent anderhalf mijl dwars daer af is.

De Tweede Verthooninge,

VAN DE

Scholbalgh/ Lauwers/ Schille/ beyde de Eemsen/ de Weser/ Elbe/ en d'Eyder/ oock andere Zee-gaten tusschen beyden.

Schiermonik-oogh. Schiermonick-oogh leydt van Amelandt verscheyden oost noordoost twee kleyne mijlen/ is een leegh slecht Eylandeken/ een groote myle langh/ daer en is niet-kennelijcks op/ als twee kapen met een witte Duyn op 't west-eynde/ anders zijn 't al swarte Duynen ofte Heuvelen/ en leegh/ doch hooger als op 't oost-eynde/ vermenght met wit/ het oost-eynde heeft een vlacke strant/ met leege ruyge Duynkens. Die twee kapen die op 't west-eynde over een brengende/ en daer op aenloopende/ vint men de uytterste ton/ die buyten 't gat leyt in zee/ op 7 vadem. Dickwils leggen twee/ en oock wel drie tonnen in 't gat/ laet die aen stuerboort/ loopt daer beoosten henen/ daer binnen zynde/ vindy vaeckens oock aen de oost-wal/ die volght men tot Oostmerhorn/ daer mooghdy 't setten. De streckingen als oock de diepten veranderen in dat gat dickwils/ oock in weynigh tyts/ also dat wy daer niet sekers af konnen schryven.

Rottum Drie mijlen oost noordoost van Schiermonick-oogh leyt het eylant Rottum/ en tusschen beyden een kleyn Eylantken den Bosch/ voor eenige Jaren waren (door 't beplanten met Helm) eenige kleyne Duynkens daer op ghegroeyt/ maer zijn nu weder wech gespoelt/ en loopt de Zee met hooge vloeden daer heel over heen/ tusschen die eylanden/ te weten/ den Bosch en Schiermonick-oogh plagh een gat in te gaen redelick diep/ genaemt de Lauwers/ dat nu meest toegheworpen is/ door de voorschreve strant van den Bosch/ die aengewassen is heel tot aen 't Oog/ so datter maer een engh Killeken is tegenwoordig/ beoosten den Bosch gaet de Schille in/ oock veranderlyck/ somtydts diep/ somtyts ondiep/ nu dus/ dan soo instreckende/ sulcks dat wy daer niet af schrijven konnen/ dat seker is.

't Eylant Rottum is een kleyn Eylandeken/ 1 mijl lang en kenbaer/ seer hoog en steyl is 't west-eynde/ ende voorts Duynigh leegh lant. Twee kapen staen aen 't oost-eynde/ de grootste staet op 't oost-eynde op de strant/ de ander staet aen de zuyd-kant van 't Duyn. Daer staen 2 Huysen/ een op 't west-eynde/ d'ander midden in 't Lant in de leeghte.

Een groote half mijl van Rottum leyt 't Eylant Borckum een kenbaer Eylant/ langh anderhalf myl/ als men uyt der Zee komt/ doet het hem gemeenlick in drien op/ gelijck oft drie Eylanden waren/ komende uyt den westen doetet hem in vieren op/ want 't water tot drie plaetsen daer deur loopt met hooge vloeden. Den E. Raet van Embden heeft een hoogen dicken tooren doen setten op 't west-eynde/ die men sien kan verre in Zee/ bewesten aen dien tooren staet een leeg Kercksjen/ van 't west-eynde schiet een Rif af/ een groot stuck in Zee/ 't Borckummer-rif genaemt/ daer bezuyden tusschen Borckum en Rottum loopt de Wester-Eems in/ 't alderbeste gat dat op dese kusten gelegen is.

De Olde ofte Wester-Eems.

SO set de kapen op Rottum over een/ die sullen dan staen zuydoost wel soo oostelijck uyt der zee komende/ zeylt daer vry op aen/ so suldy de uytterste ton vinden/ dan suldy de tooren van Borckum oost wel so zuydelijck van u hebben/ en 't west-eynde van Rottum zuydoost ten zuyden/ en leyt op de steert van de Geltsacks-Plaet/ is een witte ton met een vaentjen/ leydt op ses vadem met leegh water/ is geteeckent in de Caert met letter A. *Geltsack Plaet.*

Van de eerste tot de tweede/ is de Cours zuydoost ten zuyden/ is getekent met letter B/ is d'eerste swarte ton op 7 vadem aen de zuydwal/ laet dese ton in 't in zeylen aen stuerboort leggen/ en de witte aen baghboort/ dan hebt gy van dese voorsz. swarte ton/ den toren op Borckum oost/ en de kapen op Rottum zuydoost ten oosten van u. Van de eerste swarte ton tot de tweede/ derde/ vierde ton met letter C, D, E, is de Cours oost ten zuyden. Uyt den westen komende neffens de Lauwers of Bossant/ so houdt de slagh van de wal op 5 vadem/ tot dat ghy daer verby zijt/ zeylt dan vry oost aen/ so suldy binnen Geltsacks-Plaet door loopen/ op vyf/ vier ende drie vadem/ daer na op acht vadem/ en komen also by de vierde swarte ton/ en leyt op vier vadem.

Borckummer-rif. Het Borckummer-rif is van buyten aen ende op 't eynde vlack: als de kapen op Rottum zuydoost van u staen/ so kondt ghy over 't Rif henen. Sult so op de steert van 't Rif met laegh water niet min als seven ellen waters hebben/ want het is vlack en breet/ aen de binne-kant is 't heel schor en steyl/ en schiet met een Inham of bocht in/ maer men mach 't wel aen Looden.

Huyberts-Ton. Van de vierde ton tot in de bocht van Rottum/ is de cours o. z. o. is getekent met F, en leydt op 7 vadem/ van dese tot de hooge Plaets-ton is de seste swarte Ton getekent G, en leydt op 7 vadem/ als mede voort tot de Huyberts-ton H, is de cours oost ten zuyden/ als de Caep op de zuyd-zijde en de Tooren over een komen/ die staen z. z. w. van malkander/ soo zijt ghy neven de uytterste Huyberts-ton/ gaet dan oost zuydoost aen/ tot de binnenste Huyberts-ton I, leyt mede als de eerste Huyberts-ton op 6 vadem/ aen de west-kant van dese Tonnen hebt ghy Huyberts-plaet/ die nu van Huyberts-zant afgescheyden is/ en men mach hem onder-zeylen met laegh water/ is in 't Vaer-water 12/ 13 en 14 vadem waters/ van de binnenste Huyberts-ton I, tot de Ton voor 't Watt/ genaemt Steven Jansz. Ton K, is de cours zuydoost/ en leyt op 8 vadem/ verby de ton op Huyberts-plaet komende moetmen wat af wycken/ om Borckum en Nieuwen-steert te schouwen/ die van de Wolden of zuydeynde van Borckum afschiet/ die mach men op 5 vadem onder-zeylen/ alsmen in 't vaer-water wil. *Steven Jansz. Ton. Nieuwen-steert.*

West-waert van Steven Jansz. ton staen 5 Bakens/ daer bezuyden gaet het Watt in / noorden ten oosten ontrent van Steven Jansz ton/so veer als de binnenste Huyberts ton van Steven Jansz ton leyt/schiet mede een Uythoeck ofte Rif uyt/ Kansel genaemt/maer men mach 't onder-zeylen op vijf badem/ de mercken van dit Rack / ende om de steert ofte Kansel te schouwen/ zijn dese : op 't zuydeynde van Borckum leggen twee Duynkens/ genaemt de Wolden / hout den Tooren van Borckum aen de west-kant van de Duynkens/so suldy de Kansel niet bezeylen/in dit Rack ist negen en acht badem diep.

Kansel.

Van Steven Jansz ton tot Doecke ton L/ is de cours oost zuydoost / daer vint ghy bezuyden van dese ton een baken M/ Ruyte-baken genaemt/ de ton leyt op 5 badem/ ende in 't vaer-water ist 3 badem diep / de vloedt valt seer sterck achter dese ton / Doecke-gat in / daer men op verdacht moet zijn. Van Doecke ton/ tot de Camper ton / is de cours oost zuydoost / geteeckent met N / van daer naer de tonne van Eems-horn O/ is de cours zuydoost/ leggen beyde op 5 badem / midden in 't vaer-water ist diep 7 badem/ de mercken van de ton van Eems-horn zijn dese/ als 't klooster van den Dam (een platte Kerck) komt over een met Holwijrde / soo hebt ghy de lenghte van de ton/ dan staen dese mercken ontrent zuyden ten westen van u / van de ton aen Eems-horn zuydoost streckende/ vindt ghy aen de zuyd-wal vijf Bakens/ zeylt daer al om / van daer aen de Groeninger-dyck zuyd zuydwest / tot dat ghy de kerck van Uytwijrde en 't klooster van den Dam in een hebt/ loopt de kant van Delf-zijl dan naest / want Doecke ton verby wesende / meughdy de west-wal voort Looden tot Otterdum toe / op 5/ 6/ 7 badem / en komt die oock niet naerder/ want die is vry steyl / de oost-wal in het op-zeylen mach men hier onder Looden op 6 badem/ achter een Plaet genaemt de Hont/ een hart zant/ en vet inwaert leyt noch een ander Plaet / ghe heeten de Paep / oock een hart zant/loopt tusschen beyden een Killetje door:maer de west-wal is weeck en Kley-gront tot Otterdum toe/ men moet al de west-wal houden / ende volghen de Bakens die daer langhs de kant staen / dat Rack streckt zuyd zuydwest en zuyden ten westen/ ende alsoo in de Bocht om/ zuyd zuydoost/ ende by Groeninger Lant zuydoost.

Ruyte-Baken.

Mercken van Eems-horner-Ton.

De Ooster-Eems.

SO loopt op de gronden van Borckum op 5 badem/ende set de tooren op Borckum met de nieuwe Kaep(daer onlancks geset) over een / dan sullen sy zuyden van u staen/ ofte uyt de west komende/ so hout de tooren op Juyst/oost ende oost ten noorden van u/soo vindt ghy de eerste ton ofte buytenste ton op 5 badem/van de buytenste tot de tweede is de cours oost ten noorden/ van de tweede tot de derde oost zuydoost / legghen al op 5 badem/ in 't vaer-water ist eerst 5/ 6/ 8 ende 10 badem diep.

Het eynde van 't Juyster-rif / tusschen de buyten ende de tweede ton / is aen de binnen-kant soo heel schor ofte steyl/ dat men niet Looden en mach/ maer vet innewaert van de tweede ton ist vlack / van daer mach men 't bequamelijck Looden.

De derde ton leyt op de punct van de Brouwers-Plaet aen de oost-zijde van borckum die men onder-zeylen mach/ de steert is aen de noord-zijde heel schor / van de derde ton zeylt noch al oost zuydoost aen / tot dat ghy komt neven 't baken op de Hooghe-horn / daer is een goede Reede op 5/6 ofte 7 badem/ en goet te leggen voor zuydelijcke wint/ dan met een vloet moet men wel oost en wel so noordelijck aen gaen om niet binnen de punct van de voorsz Brouwers Plaet te komen/'t Juyster-rif is binnewaert van de tweede ton of vlack/ soo dat men op 5 of 6 badem Looden mach/ als ghy een weynigh beoosten de derde ton zijt/soo gaet zuydoost aen / de Ooster-Eems is daer neffens wijt en breedt / het oost-eynde van Borckum is vlack / dan men moet 't Loot niet sparen/ als men met een diep-gaende Schip daer uyt ofte in zeylt / ende so met een zuydooste cours komt ghy aen de Koninck-plaet/daer op de punt ofte steert een ton leydt / ende op de Plaet een Baken/ dese ton ende Baken laet men aen stuerboordt legghen. Tot noorden in Oost-Vrieslant staen 2 toorens / dicht by den anderen/ waer van de eene plomp en grof is/ende d'ander laegh ende smal : als dese Toorens komen met het noord-eynde van Bandt (een kleyn Eylandeken op 't Watt) nevens malkander / dan hebt ghy de ton op Koninck Plaet/ dat zijn goede Langhs-mercken / en als Juyster tooren komt noord noordoost van u/ dat zijn goede dwars-mercken van de selve tonne.

Brouwers-Plaet.

Koninck Plaet.

Van de ton op de Koninck-plaet tot de Ton op de Westerbalg/is de cours zuydoost tot der tijt dat ghy beyde kapen op Bandt over een hebt/ dan is de ton zuyd zuydwest van u : van de eerste ton op de Westerbalgh tot de tweede is de cours al zuyd zuydwest / gelijck de gantsche Westerbalgh is/ gy kont niet misdoen als ghy beyde de kapen die op Bandt staen over een hout staende om de Balgh uyt te loopen/ maer op 't laetst een weynigh westelijcker. Van de Balgh Baken naer de baken op Eems-horn is de cours zuyden ende noorden / van dese Baeckens 't Gaetjen door te zeylen voort tot de Knock / is de cours zuyd zuydoost van daer naer Loeger-horn oost.

Langeroogh leydt oost noordoost een mijlken van Baltrum is twee groote mijlen langh/ de strant van buyten is heel schoon/ 't heeft 3 of 4 Duynen wit/daer aen kent men het/die leggen van 't west-eynde tot ontrent midden 't landeken/zijn boven plat/de Akumij gaet tusschen dit Eylant en Baltrum in / 't is geen gat voor groote Schepen/ daer leggen twee tonnen in/het streckt by de strant van dit Eylant uyt/ noordoost en daer na wat oostelijcker/ maer daer is niet veel seeckerheyt/ 't verloopt dickwils.

Langeroogh.

Akumij

Oost noordoost ontrent een half mijl van Langer-oog leyt het eylantken Spijckeroogh/ een kleyn mijlken lang/ 't heeft niet sonders daer aen dat men 't soude kennen/maer is een Nollich heuvelich swart lant/ tusschen dit Eylant en Langeroogh gaet d'Ossenbalgh in. Wrangeroogh leydt een half mijlken beoosten Spijckeroogh / is een groote mijl lang/ een wit eylant/ op 't west-eynde staet een groote dicke Toren met twee spitsen / alwaer 's nachts op gevyert wort / op 't oost-eynde leggen hooge witte Duynen. Als de spitsen van de voorsz. Tooren over een staen/ dan is men by de uytter ton van de Weser / die tooren mach men heel verre in Zee sien. Tusschen dit Eylant en Spijckeroogh gaet de Harrel in/ ontrent zuyd zuydoost / maer men kanse niet vertrouwen/ want sy is veranderlijck.

Spijcker-oog

Ossenbalgh.

Wrangeroog.

Harrel.

De Akumij en Harrel beyde werden Betont/doch evenwel zijn 't maer gaten voor kleyne schepen / gelijck alle andere gelegen tusschen de Ooster-Eems en de Wester.

Het lant streckt van Born-rif tot Wrangheroogh oost noordoost en west zuydwest 19 of 20 mijlen.

Om in de Wester Weser oft Jaa te zeylen/met een zuyden windt / houdt na de strant van Wrangheroogh tot op vier badem / maer de windt west zijnde / blijft op vijf badem / en loopt soo by de strandt van Wrangheroogh / een groot stuck binnen of voor-by de voet-strandt van Wrangeroogh / soo bekomdy de eerste ton op vijf badem/ zijnde leegh water / dan is de Menser kerck zuyden van u. Hier neffens is het roode zant seer schor/laet dat aen baghboort/ de ton aen stuerboort in-komende. Van de zuyd-wal komt hier by dese ton een steert af schieten / dat is de binnenste hoeck van de Steenbalg die kan men op vierdehalf badem onder-zeylen / de eerste op de punct van de voorsz. steert. De Steenbalgh gaet beoosten Wrangeroogh in/ de zuyd-zijde daer van is schor / maer de noord-zijde is vlack / die kan men looden. In dese Balg ist met leeg water vijf ellen diep/ van de eerste tot de tweede en de derde tonne is de Cours oost/ de tweede leyt op derdehalf badem / de derde dat is de Jaa ton leydt op drie badem/op den drumpel van de Plaet/ genaemt de Hooge wegh. Tusschen de eerste en de derde ton krijght men wel tweemael diepte van vijf of ses badem/en dan weder twee of derdehalf badem.

Om van de Jaa op de Weser te komen/zeylt by de derde ton over de drumpel van de Hooghe wegh/ oost noordoost aen / met leegh water is op de voorsz. drumpel by de derde ton niet meer als vijftchalf elle/daer over zijnde isser weder meer diepte/ dan zydy in de Weser / de Ebbe valt seer stijf n. n. w. de Jaa uyt/en de vloedt ter contrarie seer hart innewaert / soo dat men met stilachtigh weder over stroom niet kan geraecken/ daer moet men wel op letten in 't kave-

len

len op u stroomen. Die de Jaa voort op wil zeylen/ moet de voorsz. derde ton aen baghboort laten/ en gaen dan meest zuyden op na Hornmerscheel/ by den Dijck komende is de Jaa heel breet/ daer neffens buyten de voorsz. Dijck staet een Baken of twee/ voor schepen die over 't Wat willen/ wilt ghy voorder de Jaa op/ soo hout de west-wal/ tot neffens de Kerck sonder tooren/ die by den dijck staet/ verlaet dan de west-wal om de Aenten of Jeppe-plaet die van 't Veer af gaet langhs de west-wal/ en somtyts droogh valt/ de west-wal streckt weynigh zuydelijcker als zuydoost.

Een zuyden en noorden Maen maeckt hoogh water op de Jaa/ met een gemeen ghety vloeyter derdehalf vadem op en neder.

De Weser.

WIlt ghy op de Weser zeylen/ so komt het eylant Wrangeroogh niet nader dan 7 vadem/ op 7 vadem zijnde/ soo verlaet de wal/ en komt noorden aen op elf vadem/ daer vindy de eerste tonne buyten in 't diep van de Weser op de steert van 't roode zant/ legghende op 7 vadem/ Menser Kerck plat sonder tooren staende in Vrouwkens-lant/ is dan zuyd zuydoost van u/ by d'eerste ton zijnde/ en 't west-eynde van Wrangeroog zuyd zuydwest van u zynde/ soo loopt ghy over de steert van 't Roode zant op vijf vadem van de uytter tonne tot de tweede/ derde/ vierde en vijfde/ is de cours recht oost/ leggen alle op 7 vadem/ het roode zant naest/ de tweede ton leydt op Menser Kerck noorden ten westen/ de derde recht noorden/ de vierde noorden te oosten/ en de vijfde noord noordoost/ de vijfde is de ton op 't Hooft ghenaemt/ die kent men aen een stenghe een halve vaem lang met een witte knoop daer op/ staende op de vijfde ton. Daer over leydt een witte ton/ aen de witte gronden/ tusschen alle de voorsz. tonnen moetmen wel Tye gissen/ de vloet valt uyt den noordwesten over het roode zant/ en de ebbe recht anders/ 't diep neffens de voorsz. tonnen is elf vadem/ maer neffens de ton op het Hooft vijf vadem met laeg water.

Middel Plaet.

Recht voor de Weser leyt de Middelplaet/ de binnenste kant begint recht benoorden de ton op 't Hooft by de witte gronden/ en streckt langs Rax tot de derde ton van buyten aen te reeckenen/ is aen beyde zyden vlack om op 't loot aen te doen/ aen de west-zyde van de voorsz. Plaet leyt een witte ton/ omtrent zuyden en noorden verscheyden van Menser Kerck/ laet die aen bagboort in komende. Die van de ton op 't Hooft beoosten dese Plaet uyt na d'Elve wil zeylen/ die loodet by de witte gronden op 4 of 5 vadem tot al heel in Zee. De Cours van de ton op 't Hooft (om de Weser op te zeylen) tot de seste ton is zuydoost en noordwest/ dan is Menser Kerck van u zuydwest ten zuyden/ daer ontrent is 't vaer-water 20 vadem diep/ van dese ton tot de sevende/ de Wapper ton of de zuydwester-ton genaemt/ om dat Menser Kerck zuydwest daer af leyt. De Jaa ton leyt ontrent zuyden of zuyden ten westen van dese ton/ van de Wapper-ton (de ton op 't Cours oock genaemt) tot de Mellem Ton/ is de Cours oost zuydoost die kan men op ses vadem onder-zeylen. Dan is Menser Kerck van u z.w. ten westen/ van de Mellem ton tot de ton

Ton op Bollen-zijl.

op Bollen-zijl is zuydoost wel soo oostelijck/ kavelt wel u Stroom/ want de vloet valt gheweldigh de west-wal in. Langhworder Kerck leydt recht zuyden ten oosten van de ton op Bollen-zijl/ daer teghen over op de punct van de swarte gronden leydt een witte ton/ en die mach men met half vloet niet nader komen als vijftehalf vadem men kan die punckt op 4 vadem onder-zeylen/ in 't in komen. Van dese ton op Bollen-zijl tot des selfs Baken is de cours zuydoost ten zuyden of zuyd zuydoost/ Langworder-kerck leyt ontrent zuyden van 't voorsz. baken/ men laet dat aen stuerboort alsmen in komt. Daer is goede Reede binnen dat baken voor een westelijcke windt/ van de bakens op Bollen-zijl tot d'eerste ton op 't vlack/ is de cours zuydoost tot een eynt beneden 't baken/ en dan o.z.o. als ghy deur de Klock-gaten moogt sien van Langworder tooren dan zyt ghy by d'eerste ton/ dan is Langhworder Kerck ontrent zuyd zuydwest van u/ van dese Ton tot de tweede/ is de cours oost zuydoost. Tusschen dese 2 tonnen staen 5 bakens aen baghboort op de swarte gronden. Van de tweede ton op 't vlack tot het Meylandt is de cours zuydoost ten zuyden. Nevens Wadtnis of het Meylandt komende/ gaet dan dicht by de groene wal langhs/ tot binnen Blicxem/ daer is goede Reede voor groote Schepen.

Op de Jaa ende Weser/ maeckt een zuyden en noorden Maen het hooghste water/ het vloeyter derdehalf vadem op en neder.

Zuyd-gronden.

Beoosten de Weser legghen de Zuyd-gronden van de Elve/ daer gaen twee diepe Balgen in/ thien/ twaelf en derthien vadem diep/ de Til of Breebalgen genaemt/ de westersche leydt soo verre uytwaert/ dat men 't Nieuwe-werck van daer qualijck sien kan.

Komdy beoosten de Weser op de zuydergronden/ en vint u verlegen/ soo zeylt de zuyd-gronden op 4/ 5 of 6 vadem aen/ maer niet nader/ want sy zyn schor/ so ghy by de gronden langs loopende/ op de selve cours 8/9/ 10 of 12 vadem steeck-gront krijght/ so is dat de Breebalgh/ of Wester-til/ neemt dan de slagh aen wat zijde ghy wilt/ loodet by de gronden om/ op 4 of 5 vadem/ so kont gy onder de zanden luwte en goede Reede vinden en voor alle winden mogen beschut leggen.

Wester-Til.

De Wester-til streckt oost zuydoost in/ by de noord-wal is 't diepste/ aen de zuyd-wal mach men in 't uyt-zeylen geen steerten onder-zeylen/ maer in 't in-zeylen wel/ het inkomende strecktse zuydelicker op/ daer zijn verscheyden balgen en canalen daer men deur zeylen magh voor die daer bedreven zijn.

Oostér-Til.

Tusschen de Wester-til en den Hont-balgh/ loopt de Ooster-til of Bree-balgh diep 7 vadem/ den oostelijcksten hoeck/ genaemt Schor-horn/ meugt ghy komende uyt den westen/ op 7 vadem onderzeylen/ sy streckt eerst oost zuydoost in/ maer een weynig binnewaert oostelicker. Kiest wat wal ghy wilt/ binnen komende/ sult daer luwte krijgen van de zanden voor alle winden/ op 't drooghste is het 7 vadem diep.

Hont-balgh.

Bewesten de Schorton of Schorhorn leyt de Hont-balgh/ die daer in wil met kleyne Schepen/ om over het Watt in de Weser te zeylen/ moet by de Schor-ton zijnde/ zuyd zuydoost aen. Buyten is dese Balgh tamelijck wijt/ hout de cours tot by de bakens/ laet de selve aen stuerboort leggen. Men magh die Schor-horn van buyten aen wel in looden/ maer niet de west-wal/ daer by leggen Platen/ die men kan onder-zeylen van buyten aen op 2 vadem/ men mach gantsch niet aen de Schor-horn misdoen.

Heyli-ge-lant.

Heyligelant (allwaer nu 's nachts gevyert wort tot behulp van den Zee-varenden/) leyt van de buytenste ton in de Weser noorden wel so oostelijck. By daegh en goet gesicht kan men Heyligelandt by de ton op 't Hooft op de Weser sien. Die 't Heyligelandt uyt den westen komende/ eerst begint te sien verneemt een hooge rootachtige steyle hoeck boven heel plat. Die nu so uyt den westen komende onder Heyligelant wil setten/ loopt 't selve lant aen op 10 of 12 vadem/ na de zuyd-hoeck toe zeylende en 't lant genakende/ sult gy een klip gewaer worden/ gelijck zijnde een smallen toren/ (dicht by 't hooge lant) genaemt de Monick: is by na so hoog als het hooge lant/ een derdepart van een mijle: ontrent zuyd zuydoost van die klippen leydt een steen onder water op 7 vadem/ so gy op 8 of 9 vadem blijft so loopt gy buyten dese steen om/ als de Monick bedeckt wordt van 't ander lant/ zijdy neffens dese steen/ de voorsz. Monick een hantspaeck lengde buyten 't ander lant komende/ is daer goet setten op 10/11 vadem/ de gront is schoon en suyver/ ten waer van wracken van gebleven Schepen of verloren Anckers/ die daer veel zyn/ daer zijdy beschut voor een west zuydweste/ noordwesten/ en noorden wint. 't Rifken dat van de hoek afschiet daer de Monnick by staet/ kan men op 3 vadem loden oock kan men op 5 vadem van de wal/ de voornoemde steen mis loopen/ te weten tusschen den steen en 't Rifken deur. Maer dieper op 7 vadem loopende/ sult de steen op 't lijf zeylen op 8 of 9 vadem kondy niet misdoen.

Monic.

Klip onder Water.

Heyligelant heeft aen de Noord-zijde een quaet Rif twee derdendeelen van een myl in zee schietende/ daerom men de noord-zijde niet naerder kan komen als 9 of 10 vadem.

Scholbaers-hoeck.

Die benoorden Heyligelant om begeert/ en so verre komt dat het Oost-eynde van Heyligelant zuyden en zuyden ten oosten van u komt/ mach dan wel na Scholbaers-hoeck toe zeylen/ die is vlack/ en mach men op 5/ 6 en 7 vadem looden/ wildy op 8 vadem daer af loopen/ so blijfdy 2 mylen van de wal/ 't rechte vaer-water is tusschen Hever en Heyligelant niet meer als 9 of 10 vadem diep/ komende om

De

de hoeck by de reede/zijnde Scholvaers-hoeck noordoost/ en 't klif zuydwest van u/daer ist goet setten op 5 vadem.

Scholvaers-hoeck daer de zuyd-haven binnen leydt/ streckt hem van 't hooge lant ontrent oost in/ van 't buytenste eynde van Scholvaers-hoeck streckt een Banck drie vadem tot den hoeck toe daer den Moniek staet/ daer binnen ist seer goet leggen voor Schepen die niet diep en gaen/ dat heet de Zuyd-haven.

Een noord noordooste en zuyd zuydweste maen maeckt het hooghste water.

De Elve.

Ontrent sestehalf mijl zuydoost ten oosten van Heylighelandt/ leydt de uytterste tonne van de Elve/ de Schor-tonne genaemt/aen de uytterste punct van de nieuwe werck-gronden aen de zuyd-zyde van de Elve. Aen de noordzyde leggen de noorder-gronden die noordwest verre vlakachtig tzee-waert streecken. Vogel-zant 't zuydeynde der noorder-gronden loopt oock van de voorsz. ton west ten noorden/ met een smalle steert klaer hart zant/ ontrent een half myl breet/hoe verder van de wal hoe dieper/derdehalf myl van de voorsz. ton daer op ontrent 11 vadem/ als men noorden van de Schor-ton aen zeylt/komt men daer over op 3 en vierdehalf vadem/ maer 't diept haest weder af op 5/7/8 en 10 vadem weecke gront/ dat is in de Kil van de

Noord-Elve.

Noord-elve. Bezuyden dat voorsz Vogel-zant in 't rechte vaer-water ende Elve (uyt den westen komende) ist oock weeckachtighe gront/ 14 en 13 vadem diep/ zuyd-waert daer van teghen de zuyder-gronden over/ is de gront heel hart/en de gronden seer steyl/ men mach die niet nader komen (besonder by doncker weder) als op 11 of 12 vadem so men die naerder komt/ mach men de Wester-til of zuyder Breebalg onder-zeylen/ die loopt zuyd op in de gronden te niet. Als men (uyt den westen) na d'Elve zeylt/ vint men tusschen Heylighelandt en de Weser/ en daer ontrent een stuck oost-waert diepte van 20 vadem/ tot dat men komt stijf ten halven de Schor-ton van Heyligelant af te reeckenen/ dan begint het te droogen van 18 op 16 en 14 vadem/ by de Schor-ton is maer 12 vadem waters.

By nacht of doncker weder de schorre-gronden langhs komende met een zuydelijcke wint op 12 of 13 vadem/ en oost ten noorden aengaende/ ontmoet men de vlackte van de Nieuwe-werck gronden benoorden de Hontbalgh op 8 en 7 vadem/ daer moet ghy u ancker vallen laten/ en het licht of dagh verwachten/ dan zydy ontrent de Schorton/ met noordelicke winden moetmen verder van de zuyd-wal op de voorsz vlackte op elf en twaelf vadem setten. By de voorsz. smalle steert/ die van Vogel-zant af schiet/ gaet een groote Slenck in de noorder-gronden/ 't welck men de

Noorder-Elve.

noorder Elve noemt/is so wijt voor aen/ dat men ruym genoegh daer in laveren mach/ maer achter wortse enger/ en ten lesten looptse op niet/ haer eynde nemende by na tegen de witte ton die op d'Elve leyt/op de steert van de nieuwe gronden/ is ghelijck de rechte Elve 13 en 12 vadem diep/ weecke gront/ van buyten inwaert meer als ten halven/ by donker gebeurtet dickwils dat de schepen daer in geraken (meynende in de rechte elve te wesen) met groot perijckel/besonder met west noordweste winden daer weder uyt gheraken/ want sy moeten daer weder te rugge uyt. Van Heyligelant oost zuydoost aen zeylende/ vint ghy 12 en 13 vadem/een mijl daer af zynde/'t witte Clif uyt het gesicht verliesende/ dan krijght men een eenparighe diepte van 13 vadem oock weecke gronden tot binnen de noorder Elve. Als men bevint dat men daer in vervallen is/ mach men (alst Nieuwe-werck weynigh zuydelijcker als zuydoost ten zuyden van u is) over de steert van Vogel-zant heen op 5 vadem/en komen soo tegen de Schor-ton op de Elve.

Die by doncker van de Reede van Heyligelant t'zeyl wil gaen/ set syn Cours zuydoost ten oosten/loopt alsoo over de steert van Vogel-zant op 7 en 8 vadem/ hartachtigh zantgront/ dan een weynigh zuydelijcker weder loopende/ krijgdy weder 12 en 13 vadem weeckachtige gront/ dat ist Vaer-water ofte diep van de Elve tusschen de Schorregronden en Vogel-zant/zuydelijcker loopende/ krijgt men weder harde gronden van de zuyder-gronden/ die zijn heel steyl en hart/ als men daer op 11 vadem is/ moet men die wederom af-wijcken tot op 12 of 13 vadem/ en alsoo na de Schor-ton/ tot de vlackte van de Nieuwe-wercks gronden/en verwachten also licht of dagh.

Van Heyligelant by daegh komende/ krijgende in 't gesicht 't Nieuwewerck/brengt dat met de C. die op 't Nieuwe-werck staet over een/ en gaet daer op aen/soo suldy de Schor-ton op 't lijf loopen/ die leyt op Schor-horn op 10 of 11 vadem. Van de voorsz Schorton tot Kool-ton/ dat is de tweede ton/ is de cours recht oost/ die leyt op 8 vadem. Op 't Nieuwe-werck staen 3 boeren huysen/ 't middelste daer van en de toorens van 't Nieuwe-werck komen over een als men by de tweede komt/ de cours van dese ton tot de derde is oost ten noorden wel so oostelijck/naest oost ten noordē/en leyt op 6 vadem. Van dese tot de vierde ton is de cours oost ten noorden op 5 vadem. Tusschen dese tonnen (recht binnen de derde) gaet een diepe Balgh in de nieuwe

Kinder-balgh.

gronden/streckt o.z.o. de Kinderbalg genaemt/voor aen isse wijt/en 9 vadem diep met half vloet/int laeste looptse te niet komende by de zuyd-gronden langs loopen/kan men lichtelijck daer in geraken/ de derde ton leyt daerom een weynig te meer van de zuyd-wal af/om die Balg beter te missen tusschen de derde en vierde ton/op de noord-zyde van 't diep leyt een witte ton op 3 vadem/op de steert van de Nieu-

Nieuwe gronden.

we-gronden/ die mach men van buyten komende onderzeylen/laet die aen bagh-boort/maer de swarte aen stuerboort.

't Nieuwe-werck leydt van de voorsz witte ton zuyd zuydwest verscheyden/ beoosten de voorsz ton is de noordwal heel schor. De vijfde ton leydt van dese verscheyden regt oost/en leyt op de 3; of 4 vadem/ de seste ton dat is de Hoeck-ton/ oock recht oost verscheyden van de vijfde/ en leyt op 6 vadem in 't Vaer-water/ benoorden dese voorsz swarte tonne/ van de Kool-ton tot de Hoeck-ton 6 en 7 vadem. Op het Eylant van 't Nieuwe-werck is 1631 een baeck geset/zijnde neffens die Hoeck-ton siet men dat Baken met de tooren op 't Nieuwe-werck over-een zuydwest ten zuyden. Van de Hoeck-ton tot de ton in 't Ros is de Cours zuydoost/ die leyt op 7 of 8 vadem/als 't Ros Baken aen 't torentken van Gron of Groen komt/ dan is men by de ton/ half wegh de Hoeck-ton en de ton in 't Ros/ leyt noch een ton aen de zuyd-wal/ die is daer tusschen beyden heel schor. Oost zuydoost van de Hoeck-ton tegen de ton in 't Ros over/ weynigh vet innewaert/ leyt een witte ton op de steert van Roomarl-plaet/ die kan men onder-zeylen als men uyt ten westen komt op vier of 5 vadem/ 't scherp toorentken van Woort komt bewesten Oldenbroeck/ het welck een Kerck is met twee spitsen op een toren/ dan zijn deselve zuyden van u/ van daer inwaert kan men Roomarl-plaet op 6 vadem looden sonder misdoen/ anders is die van buyten aen heel schor. Van 't Ros Baecken tot Brunsbuttel zijn 4 mijl/tusschen de ton in 't Ros/en de ton op Roomarl-plaet begint een zant/leggende midden langs 't vaer-water/ontrent anderhalf mijl lanck/genaemt Pelgrims-zant/ daer op is doorgaens maer 2 vadem waters/ daer op legghen drie swarte tonnen/ en aen de noord-wal daer te neffens twee witte/zeylt daer tusschen deur/ benoorden 't zant langs/ daer voor-by zijnde/komt gy op 't vlack/ daer leggen noch twee tonnen/die men in 't op-zeylen oock aen stuerboort moet laten/eer men tot Brunsbuttel komt. Alle diepten hier voren gedacht/zijn gerekent op half vloet.

Van Brunsbuttel tot de Ton op Hals-horn of Drybur-ger-zant is de Cours oost en oost ten noorden/by 't noordlant langhs/van Saltes-horn tot de ton tegens de Steur/ oost ten zuyden/en oost zuydoost/ van de Steur tot de ton op Gringeroorts-zant/ zuydoost en zuydoost ten oosten/ die leyt tegens Bylen-burg/ meer als half in 't diep. Tusschen dese tonnen en de ton op de Steur leyt noch een ton in 't Vaer-water. Van de ton van Gringer-oort tot de ton op Strader-zant/ zuydoost ten zuyden/ en zuyd zuydoost/ dese ton laet men aen stuerboort. Van Stader-zant tot Willems-vliet of de ton op de Luy/ is zuydoost en zuydoost ten zuyden/en van daer tot de ton oost zuydoost/ van daer tot de ton op Hanebal/ is de cours oost en west/ van Hanebal tot de ton van Blanckenes-zant/ oost en oost ten noorden/ men hout die ton over een groote boom/en loopt so by 't noord-landt langhs/tot dat men de ton voor-by is. Van Blanckenes-zant tot de ton in de Bocht/ is de cours oost

zuyd-

zuydoost/en van daer tot Eeck-hout oost ten noorden/inde de rechte Kille/aldaer ist 3 of 4 badem diep/ daer leggen de groote schepen om te laden en lossen.

De Eyder.

De Eyder.

Vyf kleyne mijlen benoorden d'Elve leyt d'Eyder/met veel uytsteeckende droogten verre buyten Lant/voornamelijck aen de zuyd-zyde/ aen de noord-zijde van 't diep by 't lant van Eyder-stee langhs/leyt een zant/de Breede-Rugge of Nieuwe-gronden ghenaemt / aen de zuyd-zyde van d'Eyder leydt Blau-oort / den Yseren Hendrick / den Hont/en Heckezant. Besuyden den Yseren Hendrick gaet noch een diep in/genaemt de Noord-pijp/ daer kan men in zeylen/en by de Hont weder op de Eyder uyt komen. Seven swarte tonnen leggen op d'Eyder aen de zuydzijde van 't diep/die moet ghy alle aen stuerboort laten/ en een aen de noord-wal die men moet aen bagboort laten/ de uytter ton leydt van de Schor-ton recht noorden verscheyden/en van Heyligelant een weynigh noordelijcker als oost 5 of 6 mijlen/alsmen met een ooste ganck op 't Lant aen komt/ wort men op 't Landt van Eyder-stee benoorden d'Eyder ghewaer/een scherpen Tooren/tamelijck hoogh/Gardingen genaemt/brenght die aen de zuyd-kant van de Duynkens/ die aen de noordzyde van d'Eyder leggen/ de zuyderhoofden genaemt/sal alsdan die Tooren van u staen noordoost ten oosten/of weynig oostelijcker/ daer op aengaende/ suldy de uyterste ton op 't lijf loopen/alsdan de scherpe tooren van Wesling-buren/in 't lant van Ditmarssen/een weynig zuydelijcker als oost van u komt / soo hebt ghy de lenghte van de voorsz. ton. St. Pieters Kerck staende op de Eyder-stee bewesten Gardingen/ niet verre van de zee-kant/ sal dan n. n. o. van u zijn / met dusdanigen ganck aen-komende op de voorsz. mercken van Gardingen en de Zuyder-hoofden / loopt men over de vlackte van Blaeu-oort die men de steert van de Hont plach te noemen / de selve streckt van Blaeu-oort of by na ten halven Heyligelandt/ uyt den noorden komende brenght Weslingh-buren oost/ of weynigh zuydelicker van u / zeylt daer op aen / tot dat Gardingen aen de Zuyder-hoofden komt/ of St. Pieters Kerck n. n. o. van u / soo kondy oock de uytterste ton niet missen. Van dese ton tot de tweede/derde ende vierde/ is de Cours al o. z. o. de tweede leydt op 3 badem een elle minder/ met laeg water/ daer ist gat droogste/de derde op 4 badem/ de vierde op 5 badem / de derde en vierde van buyten leggen aen de noordzyde van Blaeuoort/ aen de zuyd-zyde van 't diep. Laet die alle aen stuerboort in zeylende/van de vierde tot de vijfde is de Cours oost wel so noordelijck/die leyt neffens de Hont/aen een punct die van Hecke-zandt af streckt / die men van buyten komende onder-zeylen kan/ daerom laet die aen stuerboort / en loopt daer benoorden langhs. Tusschen dese ton en de vierde/ leyt noch een ton aen de noord-zyde van 't diep op de zuyder-punct van de Nieuwe-gronden / die laet men aen baghboort / en loopt daer bezuyden om. Van de ton op de Hont tot de seste is de cours n. n. o. en 2 badem diep. Van de seste tot de sevende noordoost ten noorden / en het diep 't welck benoorden de tonnen langhs gaet 3 badem. De seste ton voor-by zijnde/ volght voort de Baeckens die aen de noord-wal staen tot aen den Hulck/ gaet daer dicht bezuyden of beoosten heen/ om een steert te schouwen die van de oost-wal af komt/ die men in een doode Balgh onder-zeylen kan.

Van de Hulck tot Schipper-zyl is de cours o. z. o. in dat Rack staen de Bakens aen de zuyd-wal op de Ballast-plaet / daer moet men benoorden by langhs loopen. Van Schulper-zyl tot Tonninghen is de cours noord noordoost. Voor Tonningen is de Eyder op 't droogste/ en met laegh water niet dieper als anderhalf badem. Van daer na Frederick-stadt is diepte ghenoegh / de diepte zijn alle te verstaen met leegh water die hier te vooren ghedacht zijn. Van Tonninghen na Wollersum streckt de Eyder voort noordoost ten oosten. Van Wollersum na Harebleck noord noordwest / van Harebleck na Reymers-bode noordoost. Van Reymers-bode na Nyen-zyle oost zuydoost. Van Nyen-zyle na den Nyen-veere zuyden.

Tonningen. Fredrik Stadt.

Tusschen de vierde en vijfde ton staen twee Bakens/ een weynig bezuyden de voorsz. twee tonnen/ 't westelickste op de oost-hoeck van Blaeu-oort of Yseren Hendrick/'t oostelickste op de steert van den Hont/ tusschen die twee bakens gaet een diepte zuydoost of zuydoost ten oosten deur / daer kan men by de Baeckens op deur zeylen/den Yseren Hendrick aen stuerboort latende tot in 't eynde van de Noord-pijp/die daer van west in Zee streckt. De Noord-pijp kan men looden uyt der Zee by de zuyd-wal in / op 3 en 4 badem/tot aen de Bakens/en daer by om n. w. of wat westelycker op na de Eyder. Oock kan men by de voorsz. zuyd-wal langhs loopen tot om het Baken op Hoedemer-zant/ en voort tusschen 't kleyn Eylandeken Bul-hoofden en Buyssen / de bakens op Hoedemer-zant langhs/ met veel kromten en bochten zuydwaert aen/en komen ten laetsten ontrent noordoost van 't Nieuwe-werck op de oude Elve uyt / dat is niet wel te bevaren / als van de ghene die daer heel bedreven is. By de noord-wal van de Eyder dicht bezuyden de Duynkens de Zuyder-hoofden genaemt/loopt oock noch een Landt-diep oost en oost ten noorden in/en 't komt by de Hulck uyt op de Eyder/maer dat is voor kleyne Schepen/blijft maer vijf voet waters.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Voor de Scholbalg/de Lauwers/en de Schille/oock voor de Wester-Eems maeckt een zuydooste en noordweste maen hoogh water.

Voor Embden en Delfzyl/een noorden of noorden ten oosten/en zuyden of zuyden ten westen maen.

In de Ooster-Eems en Borckummer-balgh een zuyd zuydooste en noord noordweste maen.

Voor de gaten tusschen de Ooster-Eems en de Weser/een zuyden en zuyden ten oosten/en een noorden en noorden ten westen maen.

In 't vaer-water tusschen 't Vlie en de Elve / komt de voor-vloet uyt de Noord-zee/en draeyt allenghskens met de Son om/vallende het halve gety langhs de wal oost noordoost/ en de ebbe west zuydwest.

Voor de Weser en Elve / oock in de Eyder maeckt hoogh water een zuyden en noorden maen. De vloet komt daer uyt den noordwesten/en de ebbe uyt den zuydoosten / en vallen seer sterck over die uytsteeckende gronden.

Van Diepten ontrent dese Plaetsen.

Schiermonickoogh mach men sien op 12 en 13 badem / drie groote mijlen buyten lant.

Rottum en Borckum mach men sien op 14 en 15 badem.

Neffens Borckum is de gront grof root zant / met sommigh swart daer onder.

Juyst mach men op 13 badem sien / twee mijlen buyten 't landt is 't 12 badem diep.

Buys en Noorderny mach men van de Companje sien/op twaelf en 13 badem.

Baltrum / Langeroogh en Wrangeroogh / mach men sien op 14 en 15 badem.

Neffens Butjadigerlant/Reydigerlandt en Ditmarssen/ legghen de gronden soo verre buyten landt/ dat men de Kusten niet en kan sien/ of men moet in de Mars klimmen.

Om Heylighelandt is 't 7/ 8 en 9 badem diep / te weten aen de binne-kant/ maer aen de west-zijde 15/16/18 en oock 19 badem/op sulcke diepte mach men van bewesten 't lant van Heyligelant sien.

Streckingen en Courssen.

Dese Kust langhs dese Eylanden/streckt o. n. o. en west zuydwest.

Van Borckummer-rif tot Wrangeroogh/o. n. o. — 12 mijlen.
Van de Ooster-Eems of Juyster-rif tot de Schor-ton o. n. o. — 15 mijl.
Van de Eemse tot Flamburger-hooft/ w. wel so noordelijck — 58 mijlen.
Van de Eemse tot Boevenbergh noorden ten oosten — 42 mijlen.
Van de Eemse tot Heyligelant/ n. o. ten oosten/ en n. o. — 15 mijlen.
Van Wrangeroogh tot het Nieuwe-werck/o. n. o. ontrent — 6 mijlen.
Van de Uytter-ton op de Elve tot de Eyder n. — 5 of 6 mijlen.
Van Langeroogh tot Heyligelant n. n. o. ontrent — 8 mijlen.
Heyligelant en de Uytter-ton in de Weser/leggen verscheyden/noorden wel soo oostelijck / en zuyden wel soo westelijck / de ton op 't Hooft in de Weser en Heyligelant leggen verscheyden / noorden ten westen en zuyden ten oosten — 6 mijlen.
De Schorn-ton of Nieuwe-werck en Heyligelant leggen verscheyden ontrent z. o. wel soo oostelijck/ en n. w. wel soo westelijck — 6 mijlen.
De Uytter-ton in de Eyder en Heyligelant/leggen verscheyden/w. ten zuyden/ een weynigh zuydelijcker/ en o. ten noorden wel soo noordelijck/ ontrent — 5 mijlen.
Van Heyligelandt tot de Holmen voor Jarmuyen / w. z. w. wat westelycker — 54 mijlen.
Van Heyligelant tot Flamburger-hooft/ w. wel soo westelijck 65 mijl.
Van Heyligelant tot Nikasteel w. wel soo noordelijck — 83 mijlen.
Van Heyligelandt tot het Liet in Schotlandt/ w. ten noorden wel soo noordelick — 95 mijlen.
Van Heylighelandt tot Boeckenes noordwest wel soo westelick/ ontrent — 96 mijlen.
Van Heyligelandt tot Hanghlip in Hitlandt/n. w. ten noorden/ wel soo westelijck — 123 mijlen.
Van Heyligelant tot Boevenbergen noorden ten westen — 31 mijlen.
Van Heyligelant tot de Hoorn of Doodenbergh/ noorden — 20 mijlen.
Van Heyligelant tot Knuyts-diep of Ryper-diep / noorden ten oosten/ wel soo oostelijck — 16 mijlen.
Van Heyligelant tot het Diep van Silt of List/noorden ten oost. 12 m.
Van Heyligelandt tot Ameren ofte Smalle-diep / n. n. o. wat oostelycker — 7 mijlen.
Van Heyligelant tot de buytenste ton in de Hever/ n. o. — 6 mijlen.
By klaer gesicht siet men Heyligelant by de buytenste ton in de Hever.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Dus verthoont Schiermonickoogh anderhalf mijl dwars van u.

Dus verthoont Borckum en Rottum alsmen daer by langhs zeylt/anderhalf mijl buyten lant.

Dus verthoont het Eylant Juyst ontrent anderhalf mijl daer by langhs zeylende.

Dus verthoont het Eylant Buys/anderhalf mijl dwars van u zijnde.

Dus verthoont het Eylant Noorderny/anderhalf mijl dwars van u zijnde.

Dus is Baltrum gedaen/anderhalf mijl buyten Lant zijnde.

Dus is Langeroogh gedaen/anderhalf mijl daer by langhs zeylende.

Dus vertoont Spijckeroogh/anderhalf mijl daer by langhs varende.

Dus is Wrangeroogh gedaen/anderhalf mijl dwars van u.

Heyligelant n. o. ten oosten 4 mijl van u/toont aldus.

Heyligelant noorden ten oosten van u/thoont aldus.

Dus vertoont 't Nieuwe-werck/komende voor de Elve.

De Derde Verthooninge,
VAN DE
Kusten van de West- en Oost-zijde van Jutlandt:
Mitsgaders de Belt/ tot voorby Lalant en Langelant tot aen Barts/ en Meun.

DIe van 't Nieuwe-werck of Schor-ton na de Hever wil zeylen/set sijn Cours noorden 8 mijlen/ ontrent half wege komende suldy ontmoeten 't voorsz. zant Blau-oort / op 2 of 3 vadem. Om niet op de gronden te raken/ die verre buyten 't landt uytstrecken / moet men in dit vaer-water op de stroomen wel acht nemen / de Voor-vloedt valter seer stijf dwars over de gronden te landewaert/de ebbe ter contrarie.

Die van Heyligelant na de Hever zeylen wil/moet noordoost aen gaen/wel soo oostelijck/na de wint en stroom is/ en loopen de gronden aen op 6 vadem / dan suldy een scherp en redelijck hoogh Toorentken ghewaer worden / ghenaemt Pijlworm/die moet ghy noordoost ten noorden van u brengen/ een mast lenghde bezuyden 't zuyderste Koe-huys op 't eylandeken Nubal/hout die so staende/ en zeylt daer op aen/ so suldy vinden de uytterste Ton / gaet noordoost en noordoost ten oosten aen/ van de uytterste Ton tot de tweede/daer zijnde sal Pijlwormer tooren noord noordoost van u staen/ van de tweede gaet voort inwaert noordoost ten oosten/ voorder inkomende / suldy 2 bakens aen stuerboort vinden/ op een droogh zant / de Quade ghenaemt / daer tegen over komt de Noord-balgh / in de rechte Hever / van 't eerste tot het tweede/en derde Baecken/is de Cours oost ten noorden/ zeylt al by de Bakens heen / de selve aen stuerboort latende. Daer benoorden tusschen het eerste en derde Baken is 't vol Zanden en Platen daer men achter zeylen mach. By 't derde baken komt de Zuyder-balgh in de Hever / van 't derde baken tot de twee andere bakens / is de cours noordoost ten oosten/daer voorby zijnde/ komt men by het Groene-landt aen stuerboort/daer is een vierkant diep/ruym en wijt/van daer kondy midtswaters zeylen tot Hoesem aen de Brugge/of daer ontrent over al setten waer men wil.

Hoesem

De Hever is buyten aen de noordwal schor/daerom hout de zuyd-wal tot binnen de bakens/in 't gat is met halfvloet derdehalf vadem waters/'t is seer vlack buyten 't gat. Buyten de Hever een goet stuck/leyt oock een Banck/ daer men op letten moet als men daer in wil zeylen. Een zuyden en noorden maen maeckt daer hoogh water.

Buyten de voorsz. banck de Quade/gaet de Zuyd-balgh in/op 't eylandeken Uytto aen/en daer benoorden by langs/ het is van buyten tot Uytto een groote mijl te zeylen. Van Uytto voort streckt die noordoost ten noorden in / en komt by het derde baken op de Hever uyt.

Benoorden de Hever streckt de Noord-balgh in/ ontrent oost ten noorden/of west ten zuyden van Pijlworm/recht op 't voorsz. Eylandeken Nubal aen / laet dat aen bagboort/ loopt daer by langs/en komt so tegen 't voorsz. droogh zant (de Quade) op de Hever. Oock kondy de Noord-balgh in komende van 't Eylandt Nubal noord-waert op-zeylen tot aen 't eynde van de strant/ tot neffens een platte Kerck/ en daer setten achter de drooghten/ dat is een diepe Balgh.

Smalle-Diep.

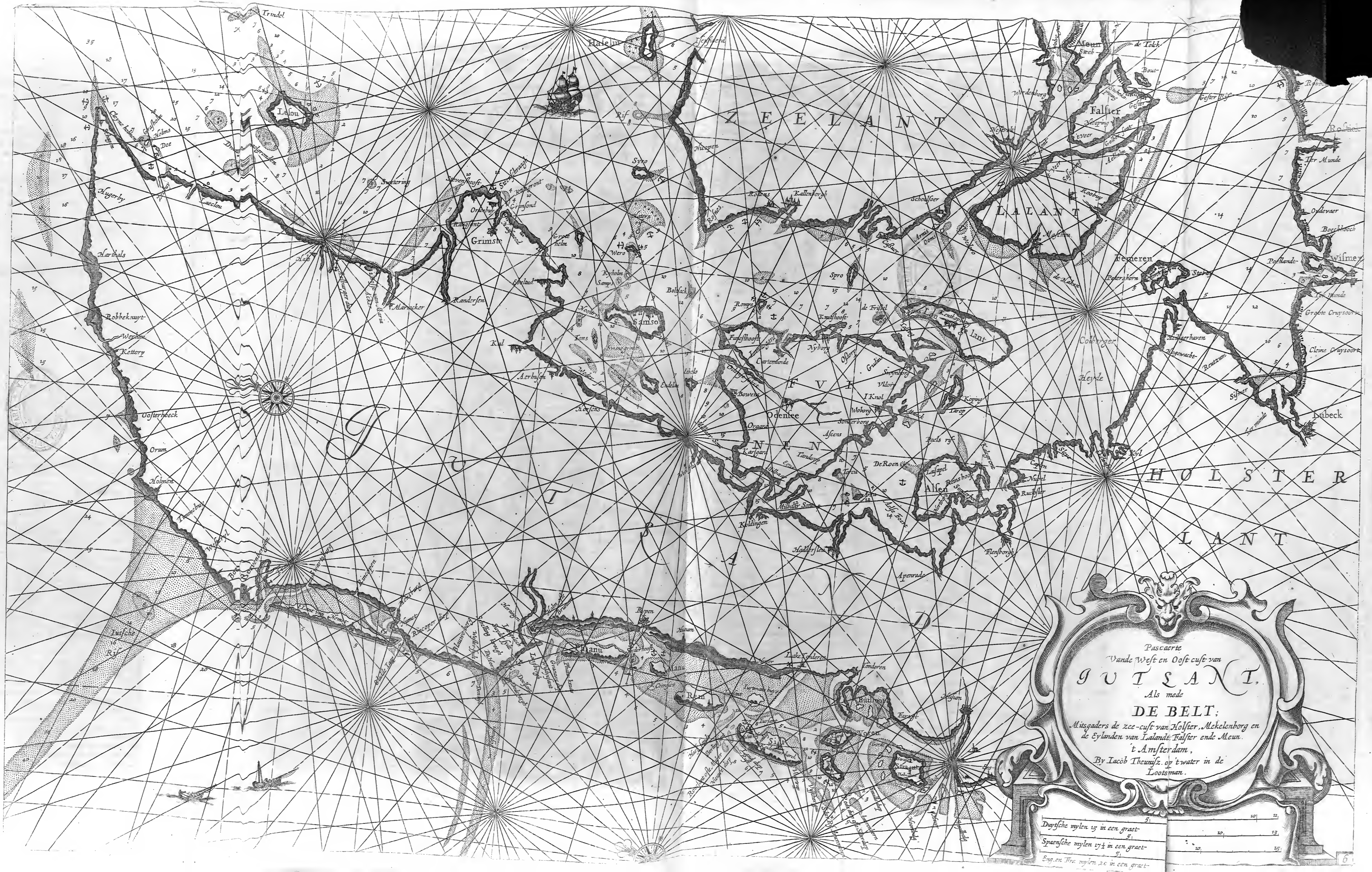
Smalle diep.

BEnoorden de Hever 2 ofte 3 mijlen leydt dat Smalle-diep. Die van Heyligelant daer na toe wil zeylen/moet noordoost ten noorden de gronden aen loopen / ontrent west ten noorden van Pijlworm/'t zuyd-eynde van Ameren sal als dan ontrent noorden van u wesen/houdt dan na de zuyd-wal/en loodet daer by om/daer mooghdy niet aen misdoen: de gront gaet verre buyten 't lant vlack op. Daer legghen aen de noord-zijde veel zanden / drooghten en uyt-hoecken/ die men kan onder-zeylen / daerom zeylt by de zuyd-wal langs/noorden ten oosten/noord noordoost/en noordoost ten noorden in/sult so een drooghte of barningh vinden/ laet die aen baghboort/of ghy sult in een Doode-balgh loopen/daer in 't eerste seven vadem diepte is/maer ten laetsten looptse te niet / men mach by die voorsz. drooghte oock by 't Loot langhs loopen / tot dat men daer binnen komt / neffens het Zuyd-eynde van Ameren zijnde / kan men de Noord-wal noch onder-zeylen/achter een Schaer die van het Wat van Vooren afschiet/houdt daerom de zuyd-wal/ tot dat ghy tegens het eylant Vooren komt.

Roode-Diep.

Roode-diep.

UYt der Zee ofte van benoorden komende / en willende in 't Roode of Silter-diep zeylen / loopt het Eylandt van

Pascaerte
Vande West en Oost cust van
GUTLANT,
Als mede
DE BELT;
Mitsgaders de zee-cust van Holster, Mekelenborg en
de Eylanden van Lalandt, Falster ende Meun.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op 't water in de
Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra mylen 20 in een graet
ZEELANT
LALANT
Falster
Meun
Femeren
FVI NEN
Odensee
Samso
Alsen
HOLSTER LANT
Lubeck
Wismer
Flensborg
Haddersleu
Apenrade
Ripen
Tonderen
Kallenborgh
Lesou
Trindel
Skagen
Grimste
Aerhusen
Koldingen
Sylt

Ameren in 't gesichte. Ontrent midden op Ameren leyt een witte ronde Bergh / een weynigh hoogher dan de andere heuvels in een leege slechte valeye / stelt die noordoost van u/ en loopt dan daer op aen/tot binnen het Rif dat van Voortrap afschiet / 't welck gemeenlijck Ameren-born genaemt wort/ soo en meughdy daer aen niet misdoen/ sult dan op de punct van het Rif niet min als 3 badem waters hebben/ binnen 't selve Rif is 11/12 of 13 badem waters/gaet so/tot het noord-eynde van Ameren noorden ten oosten van u is/ loopt dan op 't noord-eynde van Ameren aen / tot binnen 't drooge zant/daer kondy(waer 't u belieft) setten/of so verre ghy wilt in-zeylen en looden al by het Rif langs. De strant van Ameren is schoon sonder steerten / die men kan onder-zeylen. Als de voorsz. Bergh van Ameren oost noordoost van u is / en daer op aen zeylt / loopt ghy 't voorsz. Rif van Silt te naer / de Bergh is dan oock in tween ghedeelt / de noorderste is dan de kleynste.

Ameren Born.

Om van Heyligelant komende/ in het Roode of Silter-diep te zeylen / soo brenght het noord-eynde van Ameren noorden ten oosten van u/ tot dat ghy tusschen Ameren en het Rif van Silt in komt/loopt dan by de strant van Ameren in / tot om de noord-hoeck van Ameren / en soo langhs om oost / tot dat Ameren zuyden en zuyd zuydwest van u leydt / verder om oost en kondy dit gat niet in-zeylen / dan komt men teghens het Eylandt van Vooren / noordwaert mach men tusschen Vooren en Silt heen loopen / heel tot voor List. In Silter-diep is op 't drooghste 3 badem waters/ daer over zijnde/wort het weder 8/9/10 en 12 badem. Daer legghen 2 Reven of quade zanden/ het eene ontrent west zuydwest van Ameren/ droogh boven water/dat is seer verre vlack/ te weten op 3/4 en 5 badem/ van de Jutten wordt 't Born of Ameren-born geheeten/hoe wel dattet aen Ameren niet vast en is / want het Roode-diep gaet daer deur tusschen beyden in/'t en is oock aen de Voortraps/of dat zuyd-eynde van Silt niet vast / hoe-wel dat het daer af komt schieten / daer tusschen gaet een diep in Zee van anderhalf badem/daer de Visschers dagelicx uyt varen om te visschen/ principalijck die van het Eylandt Vooren/ dit is 't uytterste zant aen dese Kust gelegen: die dit vaer-water veel gebruycken/ soo op Rijpen of de quartieren daer ontrent / zijn seer vervaert voor dit Ameren-born / als sy van Heylighelandt af komen / sy vinden dese Drooghte ontrent west zuydwest van Ameren / van 't zuyd-eynde van Ameren schiet het andere Zant af ontrent zuyden ende zuyden ten westen in Zee/ langhs 't Lant / dat wert oock van veelen de Born of Ameren-Born genaemt. Die van Heylighelandt af komt/ en om de noord wil wesen / en derf niet seer breesen voor dese drooghten/ sy schiet meest by 't lant uyt.

De Haven van List.

De Haven van List.

BEnoorden Silter-diep/ontrent 5 mijlen/leyt de haven van List/loopende benoorden het Eylant Silt in. Om daer in te zeylen alsmen van bezuyden komt/ loopt so lange om de noord op 6 en 7 badem / tot dat ghy een kleyn Eylandeken (binnen lants) siet buyten den hoeck/daer op staet een Huys/ Jurtmans-huys genaemt / als dat Huys een mans lenghde buyten den hoeck van List komt / gaet dan oost ten zuyden/ en oost zuydoost in / houdende die mercken alsoo staende / tot dat ghy binnen den hoeck van List zijt/ wijckt dan om den hoeck zuydwaert op / en settet voor des Voochts-huys/ daer ist 9 of 10 badem.

Haef-zant.

Buyten in 't gat leyt een Plaet of zant/ ghenaemt Haef-zant / laet dat aen baghboordt als ghy in komt / het is van buyten aen seer vlack / bequaem om te looden / alsmen van benoorden komt. Om dat te schouwen / uyt den noorden komende/wijckt so verre van de wal/dat het Root-klif buyten de Duynen komt/ of dat ghy dat ruym in sien meught/ dan mooghdy wel over Haef-zant met een Schip dat niet seer diep en gaet / van ghelijcken als ghy uyt het gat van List komt en om de noord wilt/ zeylt soo verre uyt/dat ghy het klif sien kont / so meught ghy dan over dit voornoemde zant/dat streckt van het zuyd-eynde van Rem af / een goet stuck in Zee.

Aen de zuyd-zijde van 't gat van List legghen noch twee zanden/ ghestreckt langhs de wal / niet seer verre buyten de strant / het innerste of noordelijckste is geheeten Barlingh-zant / het uytterste Rust of Rusting / dat streckt om de zuyd tot by na neffens het roode-klif / het Landt-diep gaet in tusschen dese zanden en de strant van Silt. Die van bezuyden komende/ daer wil in zeylen / soeckt by tijdts de strant van List aen/ontrent 't Roode-klif/ om de Rusts wille/die van 't noord-eynde van List af streckt weynigh buyten de strant. Als ghy de slagh van de wal hebt/ende een stuck binnen dat Roode-klif komt/ontmoet men een vlackte van de wal/ die moet ghy wat schouwen / dan meught ghy die wel looden/ hout al de voet-strant/ daer kondy niet aen misdoen. Van de binnen-hoeck van List schiet oock een Rifken af/ daer moet ghy u voor wachten. Binnen den innersten hoeck van List komende meughdy setten waer 't u goet dunckt.

Barlingh-zant. Rust oft Rusting

Om na Lutke Tonderen te zeylen/ soo laet dat zant dat bezuyden Jure-zant leydt aen stuerboort / en loopt tusschen beyden deur. Die na Hoesem of Silt wil zeylen over Watte/ moet dat zant aen baghboort laten. Op Vooren staen 2 of 3 Boomen / hout die over de Westersche Kerck of Tooren/ en loopt alsо na Vooren toe.

Tusschen de Rust en Barlingh-zant gaet een schoon diep gat deur/ 't Nieuwe-diep genaemt/ recht bezuyden Roock-zant heen/ dat is een drooghte/ legghende t'Zee-waert van Rust en Barlingh-zant. Om dat Nieuwe-diep in te zeylen set het witte Clif of Silt oost en oost ten noorden van u / en loopt daer op aen/sult so in 't Nieuwe-diep tusschen die twee Bancken heen loopen / latende Roock-zant / of de Maber aen baghboort van u/ gaet soo by Rust heen/ maer en komt die oock niet naerder als op 4 badem/tot dat ghy in 't Lant-diep komt / dan de drooghte van de wal krijghende / loopt voort by de voet-strant langhs inwaert aen / als in de beschrijvinge van 't Lant-diep is verhaelt.

Roock-zant.

Noch een Landt-diepken gaeter tusschen Haef-zant of Haef-zant en 't Eylant Rem in / van ontrent anderhalf badem waters/ het Eylant Rem is twee groote mijlen lanck/ buyten seer vlack / sulcks dat men 't landt op 6 of 7 badem nauwlijcks sien mach.

Buyten 't Eylandt van Silt ontrent 6 mijlen leyt noch een Banck langhs de wal van 8 of 9 badem / 't is ontrent anderhalf mijl lanck / tusschen dese Banck en het Eylandt ist 13 badem diep/op 9 badem buyten het Eylant van Silt zijnde/ dan leyt Heyligelant ontrent zuyden van u.

Banck in Zee.

Knuyts/ of Rijper-diep.

WIldy van 't gat van List na Knuyts of Rijper-diep/ soo set u Cours noorden en zuyden ontrent 5 mijlen/ maer Rijper-diep leydt van Heylighelandt noorden wel soo westelijck verscheyden.

Die van bezuyden komt / en wil in Knuyts of Rijper-diep zeylen/die loopt by 't vlacke van Rem ende Manu om/ na het zuyd-eynde van Phanu toe/genaemt Zuyder-hooft of Zuyder-hooghte/ so suldy op een droog zant twee kapen sien/ een stuck weegs bezuyden Zuyderhooft/ brengt die een weynigh door malkanderen / te weten de binnenste of langste / een weynigh / of een hant-spaeck lenghde benoorden de kortste of uytterste/dan sullense o. n.o. van u zijn/zeylt daer dan so op aen/ sult so vinden de uytterste ton / leggende aen de noord-wal op 4 badem / in 't gat Olde Rijper-diep ghenaemt / laet die Ton aen baghboort / en gaet voort innewaert oost ten noorden/oost/ en oost ten zuyden/ na de tweede ton / daer loopt men oock bezuyden om / want daer te neffens komt een vlackte van de noord-wal af schoon van de uytter kaep na de tweede ton toe/ schouwt die / en houdt de slagh van de zuyd-wal/ Coer-zant genaemt/en loopt op 't loot eerst oost ten noorden/ daer na oost/ ten lesten oost ten zuyden daer by in/daer suldy niet minder vinden als 10 voet water / met leegh water daer binnen is wederom 6/7/8 badem. De kapen gepasseert zijnde/ so loeft dan noordwaert op/ om 't zant daer de kapen op staen/daer kondy dan waer 't u gelieft setten. 't Is daer wijt en breet/oock diep en schoor/ men kan daer geen quaet doen. De Rijper Schepen wachten daer op de wint/ die uytwaert willen. 't Is ontrent 7 badem achter 't Eylant Manu diep / daer loopt men oock te Reede / men kan naer het diep na Rijpen op-varen / maer heel tot Rijpen niet met groote Schepen/ loopt dicht by Rijpen ten eynde. Sulcx datter een drooghen hals tusschen beyden is / daer niet meer als drie ellen diepten en is. Men

Knuyts of Rijperdiep.

Coer-zant.

kan oock achter Rem om zeylen na Jurzant met kleyne schepen/ daer is ontrent 7 voet waters met laegh water.

Om Knipet-diep in te zeylen / als ghy uyt den noorden komt/ loopt na 't zuyd-eynde van Phanu/ tot ghy de voorsz kapen gewaer wert / en doet dan als vooren geleert is. Dit is het beste / gaet niet met hoogh weder / want 't is buyten verre vlack en nauw/ maer als ghy 't gedat hebt/ mooghdy beyde de wallen wel sien barnen als 't yet wat koelt. Een noord noordooste en zuyd zuydweste Maen maeckt daer hoogh water.

Lupsbergh. Langelegh.

Noordoost ten noorden van 't noord-eynde van Phanu leyt een Berghsken/ genaemt Lupsberg/ een weynigh daer benoorden leyt een lange slechte Zant-berg/ genaemt Langelegh/ van daer streckt het Lant na Zuyder-zijd toe/ west noordwest en oost zuydoost.

't Grouwe-diep.

't Grouwe-diep

'T Grouwe-diep gaet tusschen de Noord-hoeck van Phanu en Langelegh in. Die daer in begeert te zeylen/ komende uyt den zuyden/ moet langhs het lant Phanu heen loopen/ by 't noord-eynde om/ (dat is verre vlack) als ghy wat dieper water krijght / suldy 3 of 4 heuvelen sien ontrent noordoost van u op 't hooge lant/ Holm of Bruynum genaemt/ met een plomp toorentjen. Brenght dat Kercrken een kabel-lenghde benoorden de heuvelen/ gaet dan noordoost in/ en houdt de zuyd-wal tot binnen dat drooghe zant dat van Phanu af schiet/ ghenaemt Smeur-zant / doch de wallen zijn vlack van buyten/ Smeur-zant ghepasseert zijnde/ gaet dan over na de Wisdijck/ en settet daer neder tot dat ghy 't leeghste water hebt/ dan kondy na Hartingen zeylen/ en gaen te voet na Wart of Woert/ legghende 6 of 7 mijlen in 't Lant/ de Rivier is seer krom/ op de welcke Edelmans gaerden leggen.

Smeur zant. Wart.

Een noord noordooste en zuyd zuydweste Maen maeckt daer het hooghste water/ en 't vloeyter met een daghelijcks Tye ontrent 6 voet op en neder.

Schellingh-kroeg. Zuyder zijd.

Ontrent 3 mijlen noordwest ten noorden van Phanu/ leyt Schellingh-kroegh / tusschen beyden leyt Zuyder-zijd een Rivierken/ 8 of 9 voeten diep. 't Landt tusschen Langelegh en Zuyder-zijd is hompeligh lant / Duynachtigh met Helm bewassen/ op Zuyder-zijd te lande komende / en niet konnende in komen/ so soeckt het lant van Langelegh/ daer meughdy op aen loopen sonder vreesen / houdende op derdehalf vadem/ so meughdy dese kroegh niet mis zeylen/ want ghy meught dit lant van Langeleg af tot binnen de Kroeg looden op derdehalf vadem/ maer op drie of vierdehalf vadem houdende/ suldy het drooge zant misloopen/ buyten de voorschreve Kroeg om/ Schellingh-kroegh streckt meest noordwest in/ men leyt daer binnen voor alle winden beschut.

Uyt den noorden komende / en willende in dese Haven of Kroege wesen/ loopt by Droogh zant om / op 3 vadem/ by het binnenste hoeckjen van 't Drooghe zant / daer schiet een steertjen af/ maer men kant wel sien/ en hem daer van wachten/ by het oost-eynde van dat zant komende / loeft daer by om tot in dese Kroeg/ en settet daer op 2 vadem en een voet/ hier is het wijt/ men macher wel laveren. Een noord noordooste en zuyd zuydweste Maen maeckt hier het hooghste water/ hoe men verder om de noord komt aen Jutlant/ hoe daer meerder stroom gaet/ en minder op en neder vloeyt.

Dooden bergh.

Den Dooden-berg een hompel van een Duyn die alleen leydt / leydt aen 't voorsz Drooge zant aen 't Noord-eynde/ daer wat af zijnde/ leydt hy onder het ander landt/ dat men hem niet sien en kan/ dan bezuyden of benoorden komende/ kan men hem sien. 't Is al een schoone Strant van den Dooden-bergh tot aen 't zuyd-eynde van 't Drooghe zant/ men mach daer by om looden/ uyt den noorden komende/ en luwte krijgen voor een noordweste of westelijcke wint.

Den Horn benoorden den Dooden-berg/ tusschen Zuyder-zijd en Wester-zijd maeckt een Horn van 't landt / daer bezuyden streckt de kust west noordwest en oost zuydoost na 't Grouwe-diep / daer benoorden/ noorden / en zuyden na Wester-zijd / 't welck een Dorp is / legghende tusschen den Blaeuwenberg en den Horn. Ontrent desen hoeck of Horn/ loopt een lange Banck west zuydwest in zee/ ontrent 9 mijlen/ genaemt Reefs-horn / by sommige Duyvels-horn genaemt/ die leyt op sommige plaetsen geheel droogh/ voornamelijck 5 of 6 mijlen van de wal/ daer die niet dieper is dan derdehalf of scherp 2 vadem. Een Schip daer op zeylende kan men schaers van lant sien / by 't lant is hy op 't diepste/ te weten ontrent 4 vadem. Alhier van benoorden komende met een diep-gaende Schip/ moet men wel in acht nemen/ dat hy op de noordwest-zijde heel schor is/ ja soodanigh/ dat men den eenen worp 22/ den anderen worp 15 vadem/ en de derde worp maer 3 vadem heeft. Benoorden Reefs-horn te lande komende/ kan men op 6 of 7 vadem by de wal langhs looden/ tot by den voorsz. Horn/ men sal dan noch een droog rif vinden van 't lant af loopende/ den Uyl genaemt/ 't welck op de noord-zijde seer schor is / van benoorden komende/ komt het niet naerder als 7 vadem. Daer bezuyden begint Reefs-horn van de wal af te loopen/ daer is een smalle bank/ daer suldy niet minder als 4 vadem vinden / tot 2 of 3 worpen toe/ na dattet voort gaet/ dan krijght men terstont weder 5 vadem/ loodet voort by dat drooge zant om / daer men begeert te wesen. Naer sommigher opinie begint Doggers-zant van dese banck. 's Morgens vroegh uyt Rinckoppers-diep t'zeyl-gaende met een zuydwesten gangh en een goeden noordoosten wint / dan is men ontrent Deeldagh noch op 9 vadem: waer uyt niet qualijck en schijnt / dat Doggers-zant sijn begin aen dese banck soude hebben.

Reefs-Horn. Den Uyl.

Om hier ontrent het lant te kennen/ ontrent 3 mijlen benoorden den voorsz. Horn/ leydt een hooge Bergh een weynigh van de strant (geheeten den Blaeuwen-bergh) gaende aen beyde zijden slecht neder / is wat swarter als het ander lant met Helm bewassen. Bezuyden desen Blaeuwen-berg leyt dat Visschers-dorp Wester-zijd / tusschen dat Dorp en den Horn leydt een swarte hompel / oock een Edelmans huys/ anders is 't altemael heuvelachtigh lant.

Rinckopper-diep.

BEnoorden den voorsz. Blaeuwen-bergh legghen 3 of 4 leeghe Blencken / en by het gat van Numen noch twee groote witte Zant-bergen dicht by den anderen. Benoorden dese Zant-bergen loopt dat gat van Numen in. Tusschen dit gat en Dooden-berg streckt het lant meest zuyden en noorden/ ontrent 5 mijlen/ al t'samen schoone strant/ van dese voorsz. Kust ist kennelijckste den voorsz. Blaeuwen-bergh/ en die 2 voorsz. blencken of Duynen. Om in Rinckopper-diep of 't gat van Numen te zeylen / leydet by het lant van Wester-zijds langhs op 6 of 7 vadem/ tot dat ghy komt tot de twee voorsz. groote witte Duynen / dan suldy op de zuyd-kant van 't gat sien op een leegh landt 2 kapen/ daer op elck een Ton staet: Brenght die over een/ ghy sult die tonnen dan noorden of noorden ten oosten van u vinden te staen / zeylt daer op aen / ghy sult een Ton vinden by soo verre die ghelept is. Recht voor 't gat van Numen leyt een Zant-plaet/ genaemt Gladde-jaep / om het zuyd-gat in te zeylen / soo laet die Plaet aen bagh-boort / en loopt dicht by de zuyd-wal of Voet-strant in (daer de voorsz. Blencken op leggen) op de kapen aen/ moogt daer aen niet misdoen/ loopt vry op 't loot daer by in / dat is het sekerste so by de strant in te zeylen/ alsmen op 't looden wel past. Gladde-jaep voor-by zijnde/ loopt dan na de noord-wal toe/ daer meugdy by om zeylen/ so dicht als ghy wilt/ het is een leegen slechten hoeck/ heel schoon en seer schor / binnen desen hoeck komende/ mooght ghy 't setten waer ghy wilt. Dit gat streckt van buyten meest noorden en noorden ten oosten / tot binnen de Gladde-jaep/ dan wat oostelijcker na de voornoemde hoeck toe. Het is een wel-bestroomt gat/ om datter so grooten Haf of Voert binnen leydt/ 't vloeyter weynigh op en neder/ niet meer als derdehalf voet / met een daghelijcks ghetye. Een zuydweste en noordooste Maen maeckt daer 't hooghste water. Benoorden Gladde-jaep loopt noch een gat in/ daer en is niet meer dan vier ellen waters.

Rinckopper-diep. Gladde Jaep.

Binnen het gat van Numen ist voor Loots-mans water / dan schepen die niet diep en gaen/ mogen wel op zeylen/ besonder met een leegh water. Het diep loopt by de strant van Numit langhs / daer by houdende en mach men niet misdoen/ so haest als men daer afwijckt mach men de steerten of Scharen onderzeylen/ die van 't Watt af strecken na 't lant van Numit: daerom loopt so lange by de voorsz strant langhs/ tot dat een Kercrken met een plompe Tooren (ontrent oost van u/ tegen het hooge lant van den Holm) aen de

zuyd-

zuyd-kant van 't hooghe landt komt / dan zijdy binnen de steerten ende uyt-zanden / verlaet dan de Strant en gaet noordoost en noordoost ten noorden in / tot dat een ronde heuvel komt dicht bezuyden of recht over een blau Kercxken op 't hooge lant van den Holm. Gaet dan voort noordoost ten oosten in/tot dat het voorsz. blauwe Kercxken komt over een Edelmans huys beneden dicht aen 't water in 't leeghe lant. Zeylt dan noorden en allencxkens noorden ten oosten aen tot voor Rinckoppen/ 't is daer ruym en breet/ 't rechte diep twee vadem en een elle. Rinckoppen en 't gat van Numen leggen van malkanderen drie mijlen.

Benoorden Rinkoppen gaet een riviercken in 't lant/daer twee Stedekens vijf of ses mijlen in het landt op legghen/ 't eene Hostobro/en 't ander Huysbuy genaemt.

Een half mijl bezuyden Boevenberg gaet noch een gaetken uyt t' Zee innewaert/ genaemt Trosmont / daer staen twee Masten/die hout men over een/ en soo loopt men 't in/ daer binnen leydt een Dorpken/ genaemt Trosmont/ men mach van daer over 't Watt na Rinckoppen zeylen.

Tros-mont.

Dit gaetken en is voor geen gat te reeckenen/ wort somtijts toegeworpen / en somtijts mogen daer weder Schuyten of Krapers /en kleyne Schepen uyt en in. Van Rinckopper-diep of het gat van Numen tot Boevenberg streckt het landt meest noorden ten zuyden acht mijlen / is tusschen beyden over al een schoone strant met witte Duynen / met Helm bewassen. Daer by langhs zeylende / mach men dat blaeuwe binnen-lant van Rinckoppen/ Holms ghenaemt/ over dit lant henen sien.

Tusschen Boevenbergh en den Reefs-horn leggen sommige Bancken van 7/8 en 9 vadem/oock die dieper zijn.

Boe-ven-bergh.

Boevenbergh is een langhe slechte Bergh / in 't midden staet een hooghe ronde Heuvel of Bergh / daer op staet een Kerck met een Tooren/komende dwars op Boevenbergen te lande/verthoont het sich aen drie Bergen / de middelste is de hooghste/ daer op staet de voorsz. Kerck met een stompe Tooren / op beyde zijden van die Bergh staen noch andere Kercken/maer die en zijn soo hoogh niet/ men mach 't landt sien op 13 en 14 vadem. De gront is grof root zant / met sommige kleyne steenkens daer in.

Boevenberghen oost noordoost van u zijnde / verthoont het sich als een langhachtighe Bergh in 't midden met een weynigh dals / aen 't noorden met een Kerck / oock aen 't zuyden met een Kerck/noch een Bergh daer benoorden.

Van Boevenbergen tot de Holmen/streckt het lant noord noordoost 7 of 8 mijlen / tusschen beyden is een Inwijck/ swart heuvelachtigh Duyn-lant met Helm bewassen / hier en daer staet een plomp Toorentken in 't landt. Ontrent 4 mijlen van 't landt leyt een Banck van 10 vadem/dan die en duert niet langh of men krijght weder dieper water.

't Rif.

Tusschen Boevenbergen en de Holmen/streckt 't groote Jutsche Rif west in zee / daer over loopende op 12 of 13 vadem / leydt als dan der Neus van u noordwest ten noorden 18 mijl / op 17 vadem daer over loopende/ mach men 't lant sien/aen de noord-kant ist grof zant/aen de zuyd-zijde steenachtig als Erten en Boonen/van dit Rif loopende kan men noordwest/noordwest ten noorden/en noordwest / en eyndelijck noorden ten westen / tot een groot stuck voorby Hitlant / en dan wederom west zuydwest en zuydwest ten westen voor-by Sint Kilda/ noordwest van Schotlandt/ het welck men de Kimmen hiet. West noordwest van Boevenberghen ontrent 6 mijlen/ ist 16 vadem diep/ grof steenachtigh zant / 8 mijlen van lant is 't 20 vadem diep/ grof steenachtigh zant gelijck als Erten.

Kim-men.

Ontrent 22 mijlen zuydwest ten westen van Boevenbergen ist 25 vadem root en swart zant-gront/dat is gront van Doggers-zant.

Holms.

De Holms is een slechte hoeck / aen de noordoost-zijde schor neder-gaende/ midden op den Bergh staet een vierkante Kerck sonder Tooren. Als dat hooghste van 't landt zuyd zuydoost van u is / en men het noord-eynde effen sien mach/ soo is 't 15 vadem diep/grof zant met steenkens daer onder. Noordoost ofte wel soo oostelijck twee mijlen van de noord-hoeck van de Holmen af / te weten tusschen de noord-hoeck van de Holmen / en den Ooster-hoeck / leydt een Steen-banck / in manieren als de Trindel van Lesou/ daer is niet meer als 12 voet waters/ twee-derden-deelen waters blijven ontrent tusschen die Steen-banck en de noord-hoeck van de Holmen / en het ander derdendeel tusschen den Ooster-hoeck en de voorsz. Steen-banck / verscheyden Schepen zijnder op ghebleven/ de voorsz. Oosterhoeck leydt ontrent drie mijlen beoosten de Holms / is oock een hooge schorre hoeck / als de Holms. Neffens de oostersche hoeck schiet een Rif af een half mijl in Zee / dat mach men op 7 vadem om looden. Eenighe seggen dat men tusschen dat Rif en dat lant deur mach zeylen.

Robbeknupt leydt noordoost van de Holmen 7 mijlen/ bewesten Robbeknupt in den Inwijck/ na den oosterschen hoeck. Robbeknupt naest staen 5 Kercken met stompe toorens/ daer legghen oock noch twee blaeuwe landen tusschen den ooster-hoeck en Robbeknupt in den Inwijck/men siet oock een ghespleten duyn eer men tot Robbeknupt komt/ daer ist al vlack strant / een af-waterken gaet beoosten de Holmen in/ghenaemt Misdorp. Recht bewesten dat witte klif van Robbeknupt gaet een Riviercken in / daer een Stedeken op leyt Werlom genaemt.

Robbe-knupt.

Robbeknupt is een hooge ronde Bergh/recht op 't hooge staet een kerck met een scherpe toren. Oost-waert van desen hoeck is een groote Inwijck na Hart-hals toe. Neffens Robbe-knupt is 't verre vlack / 15 vadem diepte zijnde / is men 2 mijlen van de wal. Ontrent 3 mijlen van de wal leyt een banck van 9 vadem/streckende langhs de wal. Neffens Robbe-knupt leyt een steen ontrent een mijl van 't lant.

Hart-hals.

Drie mijlen noordoost ten oosten van Robbe-knupt leyt Hart-hals / tusschen beyden staet een plompe Tooren naest aen Robbe-knupt. Men kan daer het hooge lant van Laklou over dat hooge lant henen sien.

Hart-hals is een langhe slechte Bergh / aen 't oost-eynde wat schor/neffens Hart-hals leydt een drooge of steenachtige gront ontrent een quartier mijls van de wal / waer op (soo men seyt) wel Schepen ghebleven zijn/dan wert weynigh bezeylt.

Scha-gen.

Van Hart-hals tot Schaghen/ gaet oost noordoost aen 6 mijlen. 't Lant beoosten Hart-hals/is al t'samen duynig en heuvelachtigh lant/men kan 't hooge landt van Laklou over dit lant henen sien/ langs dese Zee-kusten en vint men geen so lange slechte bergen/ als Boevenbergen/de Holms/ Hart-hals en Robbe-knupt. Een stuck binnen den hoeck van Schagen staet een platte Kerck met een plompe Tooren/ghenaemt out Schagen/ die selve zuyd zuydoost van u zijnde / soo loopter een Rughsken of vlackte van de wal af/ wijckt daer wat van de wal af/ anders is 't al schorre strant tusschen Hart-hals en Schagen/doch men mach dit Zandeken wel om looden op 5 en 4 vadem/soo na als men wil.

Op 't uytterste van Schagen staet een Vyer-baken/als een kaep aen te sien / als de Kerck zuydwest ten westen van u is / soo zijn de Vyer-boeten en den Tooren over een / dan zydy neffens het Rif van Schagen / dat streckt hem van den hoeck af / oost noordoost en oost ten noorden/ een groote half mijl in Zee.

Die van bewesten komt/ en by 't landt langhs om 't Rif wil zeylen / moet wel op sijn looden passen / mach de stach van de wal nemen soo na hy wil/ na dat de wint is/ op 8/7/ 6/5/4 en oock wel op 3 vadem sonder misdoen / behoeft niet te schroomen / als hy maer wel op sijn Loot past / met een zuydweste windt mach men 't om zeylen op 3 of 4 vadem. Als men de Vyer-boet krijgt aen de oost-kant van de huysen van Schagen/dan komt men tegen de west-kant van 't Rif/als de Vyer-boet en de Kerck over een zijn / dan ismen aen de oost-kant van 't Rif. Als de Vyer-boet komt ontrent ten halven de Huysen/de west-kant naest/dan zydy recht op de punct van 't Rif / de diepte die men dan heeft / die sal men wel behouden sonder drooger te werden/ 't zy dat men noordwest of zuydwest heen zeylt.

Van bezuyden komende mach men 't Rif niet Looden/ 't is aen de zuyd-kant schorachtigh en steyl/ 't is niet gheraden dat naerder te komen als op 12 en 13 vadem / besonder by nacht of doncker weder.

De mercken om aen dit Rif niet te misdoen/zijn dese uyt den westen komende.

Mercken van Schager-rif.

Als de oude Kerck en 't Vyer-baken over een zijn / dan komdy op de west-kant van 't Rif, van bezuyden of van beoosten komende / als de oude Kerck in 't zuyd-eynde van 't

Dorp komt/so komt ghy op de zuyd-kant van 't Rif. Als de Tooren ende vyer-baecken zuydwest ten westen van u zijn/so zijnse over een/dan zijdy neffens dat Rif/als de tooren of vyer-baken west zuydwest en west ten zuyden van u is/so zydy binnen 't Rif/by nacht kanmen dit by 't Compas peylen/ en alsoo weten of men binnen of buyten dat Rif is/als de vyer-stoocker wel vyert. Op beyde zijden van 't Rif kan men 't setten/so dat men oock kan ruymen op 7 of 8 badem. Sommige seggen / dat men tusschen 't Rif en 't lant oock door soude mogen alst noot doet/op 2½ badem.

Tusschen Schaghen en Maesterlandt of Noorwegen ist al steeck-gront / hoe naerder Noorweghen hoe dieper water / als men uyt de Sont komt en in 't vaer-water is/ en dan op 18/21/22 badem geen gront werpt / dat is een teecken dat men om Schager-rif is.

Stroomen uyt de Belt.

Als men uyt den westen om Schaghen komt/ en na de Sont of Belt wil/ moet men op de stroom goede acht nemen/ die gemeenlijck uyt de Belt na Noorwegen toe valt/ besonder als de wint een wyle oost/ of noordoost gewaeyt heeft/en kan een Schip by donker weder onder Noorwegen brengen eermen 't gissen soude. 't Is gebeurt dat een schip met stilte komende zuydwest van 't Schagher-rif in 8 uren dreef/ op 2 mijlen onder 't landt van Noordoosten/ ontrent 4 mijl bewesten Maesterlant/ soo grooten stroom schoot noordoost-waert by 't Rif langs/dit gebeurt selden/ maer is seer op te letten om goede gissinge te maken.

Om van Schagen in de Belt te zeylen.

Om van Schagen in de Belt te zeylen.

VAn Schagen tot Zee-buy/is de cours zuyden ten westen wel so zuydelijck 5 mijl/ en op die Reede 5 badem waters/ de kleyne Helmen legghen hier tusschen beyden 2 mijl van Zee-buy/ en 3 mijl van Schagen. Die de Belt in wil zeylen laet die aen stuerboort/ en gaet zuyden ten westen wel so zuydelick aen/ tot ontrent Zee-buy/tusschen de Helmen en 't vaste Lant kan men oock deur-zeylen na Zee-buy/daer vint men op 't minste 3 badem waters/maer buyten de Helmen tusschen het noord-eynde van Lezou/ ist 10 badem diep/en ontrent 3 mijl wijt/al t'samen steeck-gront.

Alle gelegentheyt van de Helmen en Lezou/is by de verthooninge van 't Schager-Rack breeder beschreven. Vele Dwael-gronden leggen tusschen Lezou en Zee-buy daer maer 3/4/ vijf en ses badem waters is/ en alsulcke blackte isser wel binnen of bezuyden Zee-buy/maer de rechte Kille tusschen de dwael-gronden van Lezou en de blackten van Zee-buy deur/is seven/acht badem diep.

Tusschen de kleyne Helmen en Zee-buy 't vaste Lant nader als Lezou leggen meer dwael-gronden/daer maer 10 elf en sommighe plaetsen 12 voeten waters is. Maer 8 of 9 voeten diepgaende/ behoeft men daer voor niet te schroomen/ ghy kondt by noot door de kleyne Holms loopen.

Om Aelburger-diep in te zeylen.

Om Aelburgerdiep in te zeylen.

VAn Zee-buy tot Aelburgher-diep is de cours zuyden ten westen 5 mijlen/ op de noord-zijde van 't gat staet een plompen Tooren genaemt Hals/ in 't gat leyt een ton/ op 't zuyd-lant staen 2 kapen/ brenght die over een/daer op suldy de ton vinden/'t gat streckt eerst west ten zuyden in/ ontrent een kabel-lenghde / slaet dan noordwest ten westen op recht na Hals toe/en loopt by de noordwal in tot neffens Hals/ van de zuyd-hoeck van 't landt schiet een blackte af/ die moet men schouwen/ neffens Hals zijnde gaet men zuydwest ten westen na de bocht / in de kromte moet men de noordwal wat schouwen/dan weder noordwest ten westen by de noord-zijde langs tot de tweede kromte toe/dan zuyd zuydwest/ daer na w. z. w. tot de stadt toe/ voor in 't gat by de ton ist twee badem diep. Dan om daer in te zeylen ist best dat men een Loots-mans neemt. By de zuydwal gaet oock een diepken in / van drie en vierdehalf elle. De stadt Aelburgh leyt drie mijlen de Rivіere op in 't lant/ oock leggen bewesten langhs dese kusten sommighe bancken/ daer moet men dat lant wat schouwen.

Als men van de Helmen na Stevens-hooft zeylt / tusschen de dwael-gronden en de blaeckten van Zee-buy deur/ soo ontmoet men een blacke gront ontrent ten halven Stevens-hooft en Zee-buy/ van vijf/ses en seven badem. Dese drooghte is genaemt Sweteringh/ leyt ontrent twee mijlen beoosten Aelburger-diep/de kille daer tusschen beyden is ontrent thien of elf badem diep.

Sweteringh.

Haselin.

Van Aelburgher-diep tot Haselin is de Cours ontrent zuydoost ten oosten weynigh oostelijcker vijfthien mijlen.

Stevens-hooft.

Van Aelburgher-diep tot Stevens-hooft/ is de cours z. o. ten zuyden/ontrent 7 mijlen/daer tusschen beyden leyt het landt in een groote inwijck / daer de 2 stedekens Mariacker en Randersen in leggen / Mariacker leyt van Aelburger-diep zuyden en zuyden ten westen 3 mijlen/ en van Stevens-hooft 4 mijlen. Tusschen Mariacker en Stevens-hooft leyt de Riviere van Randersen/ die loopt krom om/ verre in 't lant tot het Stedeken Schandelburgh toe.

Mariacker/ Randersen.

By 't Bosje van Mariacker loopt een rif van 't lant af/ en streckt hem dicht aen Stevens-hooft/langhs 't landt is in 't begint 12 voet/ en wordt tot 3 a 4 badem schoon zant-gront / binnen 't Rif ist sevendehalf / en 7 badem steeck-gront / een weynigh buyten Stevens-hooft ist rudsigh of steenachtige gront/maer dicht aen lant is Zant-gront.

Haselin

Van Stevens-hooft tot Hasalin is de cours oost zuydoost thien mijlen. Haselin is buyten om al vol buylen/reven en gronden. Breeder beschrijvinghe van Haselin en Anout vindy in de verthooninge van 't Schager-rack.

Grunt-buy. Kalck-gronden.

Bezuyden Stevens-hooft leyt een Stedeken genaemt Grunt-buy/daer leggen de Kalck-gronden over de Riviere van Grimsont in een inwijck / dat is een zant van twee of drie voeten waters/ maer niet verre daer af ist thien badem diep / men machse op vier badem met het loot aen doen. Men kan de Grimsondt op-zeylen naer Grimstee toe/dat is een laed-plaetse voor Boepers.

Groote Helm. Ebeltud.

Van Stevens-hooft tot de groote Helm is de cours zuyden en zuyden ten westen ontrent 5 mijlen. Het lant streckt van Stevens-hooft tot de hoeck van Ebeltud zuyden ten westen. Ebeltud is een Stedeken/ legghende neffens den grooten Helm lantwaert in. Tusschen den grooten Helm en Jutlandt ist ses en seven badem diep / by de hoeck van Ebeltud en Stevens-hooft ist acht / neghen en thien badem. De groote Helm heeft twee Reven/een op de noordoost-zijde en 't ander op de zuydwest-zijde.

Siero.

Van Stevens-hooft tot Siero is de cours zuydoost ten zuyden/en zuyd z. o. ses mijlen/ daer tusschen beyden verscheyden droogten leggen van 3/4 badem/maer Stevens-hooft naest / van de zuydoost-hoeck van Siero streckt een Rif na Rusnes toe/is aen de oost-kant heel steyl en steenig/men mach daer wel dicht by langs lopen op 8 of 10 badem. Als men weynigh meer als een schips lengde daer af blijft: een stuck van 't Rif daer benoorden ist goet leggen voor zuydelijcke winden op 5/6/7 ofte 10 badem / blacke schoone en op-gaende Zant-gront: voort noord-waert en rondom mach men 't setten/behalven aen 't zuyd-eynde.

Wero.

Van den grooten Helm tot Wero is de Cours zuyden ontrent drie mijlen/'t is daer vier en vijf badem diep.

Van Wero loopt een droogte af tot aen Kay-holm oock om de Eylandekens Samps/ ist al vol drooghe gronden/ die loopen af tot aen het groote Eylant van Sampso.

Sampso.

Van den grooten Helm tot aen 't Eylant Sampso ist z. z. w. en 3 of 4 mijl van 't noord-eynde van Sampso schiet een rifken af noorden in zee/ daer moetmen dicht by om loden/om in de Reede van Sampso te komen/alsmen daer by wil setten. Daer op de Reede ist 10 badem diep / daer is men onder de Swane-gronden voor alle winden beschut.

Van het zuyd-eynde van Ebeltud tot Aerhuysen is de cours w. ten z. en w. z. w. 4 mijl/'t is daer al 2 en 3 badem diep. Die voor Aerhuysen op de Reede wil setten / brengt den grooten tooren in het midden tusschen de twee andere spitsen/ daer is de beste gront en goede Reede/ op drie/ vier of 5 badem. Bezuyden Aerhuysen gaet de Wedersont in/ tusschen Jutlandt en Sampso/ die daer in zeylen wil/ die moet daer wel ervaren zijn/'t isser vol reven en ondiepten. Men mach oock dat vaer-water by nachte niet ghebruycken / om alle de zanden en drooghten wille / by daghe moet men oock wel neerstigh toe sien / en 't loot niet sparen/ doch men kan 't over al setten en reede maecken.

Wedersont.

Van den grooten Helm komende/en willende door Wedersont zeylen/ so laet men 't Eylant Tons ende de Swane-gronden aen baghboort/loopende voort al by de Jutse Kust langhs / op twee of 3 badem tot voor-by Horsens of

't Ey-

't Eylant Endelau. Tusschen Endelau en het vaste landt is het nauw water / streckende van de Wedersont deur de Swane-gronden zuyden deur / het is aen beyde zijden droogh/en maer een kil om deur te varen.

Swanegronden.

Als men van Melversont komt / en deur de Wedersont wil zeylen/so is 't beter by de Jutsche Kust langhs te loopen tot neffens de Riviere van Horssens : daer moet men dan wat van af wijcken/ en zeylen op het Eylant Tons aen/ so looptmen tusschen de noorder en Zuyder-gronden deur/latende 't Eylandt Tons aen stuerboort. Als men voor-by Tons is / sal men dicht by de noord-hoeck van Sampso uytloopen/na 't lant van Ebeltud toe/'t is altemael eenderley cours van Horsens tot Tons / voort tot Sampso ende den hoeck van Ebeltud / te weten noordoost ten oosten en zuydwest ten westen 6 mijlen. Van Horssens of Endelau tot de Melversont is de cours zuyden ten westen 5 mijlen.

Melver sont.

De Melversont is diep 20 en 25 vadem/ seer krom in te komen/gaet tusschen Funen en Jutlant in/beyde hooge landen. Van 't eylant Ebelo tot Melversont is de cours zuyd zuydwest een weynigh zuyderlijcker vier groote mijlen.

Ebelo.

Van de Reede van Sampso tot Ebelo is de cours zuyden ten westen vier mijlen/van 't zuyd-eynde van Sampso tot Ebelo is de cours zuydwest ten zuyden 3 mijlen.

Roems.

Van Sampso tot Roems is de cours zuydoost ten oosten 4 mijlen.

De noordwest-Kust van Funen streckt zuydwest en zuydwest ten westen 6 mijlen / het Eylandeken Ebelo leyt een groote mijl van de selve af / recht voor Bouwens/ doch men mach tusschen dit Eylandt en Funen niet deur. Bezuyden 't Eylandt leyt een grooten steen onder water / tusschen desen steen en het eylant is de Reede voor Bouwens/ op acht of negen vadem.

Reede voor Bouwens.

Tusschen Siero en Wero leydt een boos Rif/ lanck en breet/ hem streckende verder dan ten halven Siero : alsmen tusschen de twee voorsz Eylanden door-loopen wil boven Russenesse/ soo moet men de twee deelen waters laten leggen aen de zijde van Wero / en gaen zuyden ten westen aen na Roems/ dat is seven mijlen.

Haters-Rif.

Dit Rif is Haters-Rif genaemt/ zijnde aen de oost-kant heel hart en steenachtigh/van Boltsack af komende sal men 't Eylandt Wero dicht aen loopen om dat Rif te schouwen/ het Canael tusschen het Rif en Wero is niet wijt / en drie en vierdehalf vadem diep.

Komende van Roems of Rosnes om door Werosont te zeylen/soo brenght den grooten Helm aen de oost-kant van Wero/en hout die so staende/en zeylt daer op aen/ soo kondy aen Haters-Rif niet misdoen.

Tusschen Siero en Haters-Rif/ en wat zuydelijcker / is de gront heel oneffen / van vijf/ ses/ seven / acht en negen vadem. Aen de zuyd-zijde van Haters-Rif ist goet setten voor noordelijcke winden op ses en seven vadem.

Siero leydt van Rosnes verscheyden / noord noordoost ontrent vier mijlen.

Van de hoeck van Rosnes loopt een rifken af t'zeewaert van de hoeck / daer beoosten tusschen Rosnes en Haselin streckt een Rif af wel anderhalf mijl in Zee/ dat leyt op 't eynde droog/ en is daer by heel steyl/ dicht by 't eynde heen ist acht vadem diep.

Van Rosnes tot Spro ist zuyden en zuyden ten oosten 7 mijlen. Tusschen Rosnes en Spro leyt Callenberg/ dat oock een laet-plaetse is/ en ontrent 2 mijlen bezuyden Callenbergh streckt een vlackte langs de kust ontrent twee derdendeel van een mijle van de wal/van vijf vadem diepte.

Callenbergh.

Men moet mede de zuyd-hoeck van Callenbergh schouwen/ want daer schiet een rif af een half mijl in zee / soo doeter mede benoorden een lange vlackte langhs de wal / maer niet diep t'zee-waert/tusschen Callenberg en Rosnes is goet leggen voor oostelijcke winden.

Van 't oost-eynde van Spro loopt een steenigh Rifken af/en daer tegen over van 't landt komt een vlackte asschieten/tusschen beyden ist vier a vijf vadem diep.

Aen de zuyd-zijde van Spro ist mede heel vuyl wel een half mijl buyten de wal.

Casseur

Maer achter of nevens Spro leydt Casseur een schoone haven/daer men aen de kap leggende/het goet in het Schip dragen laet.

Tusschen Spro en Casseur ist 40/ 50/ 60 vadem diep/ maer midden in 't vaer-water leggen eenighe bancken van 5 of 6 vadem water/ maer kleen / soo dat men strack van de gront af is.

Van Spro tot Langelant is de cours zuyden en zuyden ten oosten verscheyden drie mijlen.

Die beoosten Wero langs komt door 't Canael tusschen Wero en Haters-rif na Roems wil zeylen/die ga recht zuyden aen / soo sal hy ontrent een vierendeel van een mijl beoosten de Bolt-sack heen loopen / en recht beoosten Roems verballen. Desgelijcx die van Roems of een weynigh daer beoosten recht noorden aengaet/die verbalt tusschen Roems en Haters-rif recht in het vaer-water. Tusschen Roems en Funen mach men door-loopen op twee vadem/ maer met groote Schepen en mach men daer niet deur.

Van 't noord-eynde van Funen schiet een Rifken af ontrent een quartier van een mijl in Zee.

Ontrent een mijl oost ten noorden van Roems leydt een droogte van 3/ 4 en 5 vadem/ die is steyl/ en drooght so schielick op/ dat yemant daer van niet wetende / en met het loot vindende/ daer van wel verschricken soude.

Bezuyden Roems in 't lant Funen leyt een Stedeken om te laden / Cartemonde ghenaemt. 't Gat gaet van beoosten in/ en is aen de west-zijde vlack / daer en leggen geen tonnen in 't gat / en is niet meer water als 5/ 6 of somtijts seven voet.

Cartemonde.

Van Roems tot Spro is de cours zuydoost ontrent 4 mijlen. Tusschen Spro en Knupts-hooft ist diep 12 en 13 vadem. Maer tusschen Roems en Spro ist diep 10/12 vadem.

Spro.

Recht bezuyden Nyborgh om den hoeck van Knupts-hooft in Funen/ leyt de Haven van Nyborg/als men om den Hoeck is/loopt men recht op de stad aen/ontrent noordwest/'t isser 6 en 7 vadem diep/men leyt daer met de Schepen aen de Kay/ en later in dragen Scheeps-ladinge.

Nyborgh

Van Knupts-hooft tot Langelant is de cours zuydoost drie mijlen / dan laet men Spro aen baghboort legghen. Van 't zuydwest-eynde van Spro schiet een Rifken af/dat moet men schouwen.

Aen 't noord-eynde van Langelant leggen de Eylandekens van Frissel/ die zijn rontom heel vuyl.

Frissel.

Van Knupts-hooft tot het eylant Tassing/ is de Cours zuyden en zuyden ten oosten drie mijlen / men laet alsoo de Frissel aen de slinckerhant leggen/en loopt tusschen de Frissel en Funen door. Wilt ghy tot Swinborgh wesen soo gaet van de Frissel na 't zuydoost-eynde van Funen zuyd zuydwest aen/ u sal ontmoeten een Eylandeken daer moogt ghy aen beyde zijden aen loopen/ tusschen Tassingh en dat Eylandeken deur / of ghy meught by 't landt van Funen langs loopen/ tot dat ghy komt aen 't Stedeken van Swinborgh tegens het Eylant van Tassingen over. Tegen over de hoeck van Funen leyt een eylandeken genaemt Olms/ dan moet ghy west-waert op slaen. Men mach oock wel aen d'ander zijde van Tassingh om-loopen/ en laten het Eylandt Ar met de vuyle gronden die tusschen Ar en het zuydoost-eynde van Funen leggen / aen baghboort van u blijven / 't en is op die gronden niet dieper als ses voeten. Als ghy nu by het eylandeken Olms ofte by de zuydoost-hoeck van Funen komt/soo moet ghy (als voren ghesept) west op slaen om de hoeck van Funen na Woborgh toe. Op de zuydzijde van dese voorsz gronden gaet oock een diep deur / 't welck west tusschen de gronden en het Eylandt Ar deur gaet/ op dit Eylant Ar leydt een Stedeken ghenaemt Coping: dese vuyle gront is lang twee mijlen/en het Eylant Ar oock twee mijlen lang/ strecken beyde oost en west. Het Munnicke Eylandt leydt ten eynde van dese gronden voor Woborgh / het heeft twee Reven / 't eene komt van 't zuydoost-eynde en schiet oost in Zee / 't ander komt van de noord-hoeck en streckt noordoost in Zee.

Olms.

Coping

Munnick.

Als ghy benoorden dese gronden/te weten tusschen Funen en dese gronden deur zeylt na Woborg toe/ so ontmoet ghy oock dese voorsz. Munnick/ met noch een Eylandeken of twee / die laet aen de slinckerhant leggen / en loopt al by 't lant van Funen langhs ontrent west / tot den hoeck van Askens toe/ die is van de zuydoost-hoeck verscheyden 4 mijl.

Askens Areu en Coren.

Van de oost-hoeck van Askens tot de Eylandekens Coren en Areu is de cours west ten noorden en west noordwest 2 mijlen/

2 mijlen/ dese twee Eylandekens legghen tegen malkanderen over/ het een aen Jutlant/ en 't ander aen Fuynen/ men loopt daer tusschen twee reven deur/ die tegen malkanderen komen loopen/ 't is daer vier en vijf vadem diep.

Hadder sleu.

Benoorden of bewesten Areu/ leyt de voert van Haddersleu/ streckt ontrent west ten zuyden in/ twee mijlen in 't lant daer leyt Haddersleu.

Van Areu of Toreu tot Melversont is de cours noord noordwest 4 mijlen/ die loopt men daer van bezuyden in eerst

Koldingen.

west-waert na de Voert van Koldinghen/ een wijde voert/ die een mijle in 't lant gaet/ als men deur de Melversont wil wesen laet men die aen de slinckerhant leggen/ en gaet oost-waert op na het stedeken de Melver/ daer men dan weder in 't kromme komt. De Melversont gaet noord-waert upt met een groote kromte/ en men komt also op 't breede water weder upt benoorden Fuynen/ gelijck hier voren geseyt is.

Men mach oock van Areu of de Aelsche voert in zeylen/

Apenrade.

zuyd zuydwest heen na Apenrade/ en also achter dat eylant Aelsens om/ tot in de voert van Flensborgh.

De Melversont en 't Eylandeken Areu leggen verscheyden zuyd zuydoost en noord noordwest.

Om van Areu of de Melversont de Aelsche voert upt te

Koen.

zeylen/ so gaet van Areu of Toreu naer de Koen oost ten zuyden 2 mijlen/ voort tusschen het Eylant Fuynen deur/ dat is: te weten benoorden de Koen heen/ want men mach daer bezuyden niet om: de Koen is een quaet ondiep Rif/ komende van Aelsen af schieten/ daer het aen vast leyt/ dat buytenste eynde leyt droogh/ gelijck Anouter-Rif. Van de Koen tot Ar of Koping is de cours oost ten zuyden 4 mijlen.

Van 't zuydoost-eynde van Aelst komt een groot Rif af

Poolse Rif.

schieten na Ar toe/ ghenaemt het Poolse Rif/ men moet tusschen Ar en dat Rif deur loopen/ latende twee deelen waters aen de Aelse zijde/ en een deel na Ar toe/ en loopen alsoo op 't zuyd-eynde van Langhelant aen/ tot dat men teghen Coping komt. Van Ar tot het zuyd-eynde van Langhelant is de cours oost zuydoost drie mijlen. En van het Poolse Rif tot het zuyd-eynde van Langelant is de cours west ten zuyden vijf mijlen.

Men mach tusschen Langhelant en Ar deur loopen om de noord/ en komen by Nyborgh weder in de Belt: 't is van 't zuyd-eynde van Langelant noorden ten westen vijf mijlen.

Tassing

Tassingh mach men aen beyde zijden om zeylen/ en laten Ar en die vuyle gronden ter zijden legghen/ ten is op die gronden niet dieper als ses voeten.

Tusschen de voorsz. gronden en Fuynen mach men oock deur loopen in de Aelsche voert na de Eylandekens van Areu en Toreu/ als hier vooren geseyt is.

Voert van Apenrade.

Van het eylandeken Areu tot Apenrade is de cours zuyden ten westen 4 mijlen/ de voert van Apenrade is een open wijde voert/ daer op leyt dat voorsz. stedeken van Apenrade.

Van de Rivière van Apenrade tot de kromte van Sonderborgh/ (die tusschen 't eylant Aelsen en 't vaste Lant in gaet) is de cours oost 2 mijlen/ daer mach men deur zeylen/ achter dat eylandt van Aelsen om na Sonderborgh toe/ en voort tot in de voert van Flensborgh. Tusschen het Eylant en 't vaste landt ist heel naeu en krom/ maer komende op de voert van Flensborgh so wort het wijder en breeder.

Voert van Flensborgh.

De voert van Flensborgh gaet tusschen Sonderborgh en Holsterlant in/ is een wijde voert. Die daer in zeylen wil/ die moet hem wel wachten voor de Holsterse zijde/ als men tusschen beyden de Landen begint te komen/ en lopen langs het Landt van Aelst in: want van Nubel of Holsterlandt

Kalck-gronden.

strecken de Kalck-gronden af ten halven het diep. Dese voert streckt west ten zuyden in/ tot dat men komt voor de Rivier. Daer leydt voor aen de Rivier een Eylandeken aen de rechter-hant/ daer moet men beoosten in loopen/ en gaen al west ten zuyden en west/ tot dat men komt binnen de kromte van de Rivier of voert/ dan gaet men wederom zuydwest op/ men siet dan de stadt Flensborgh voor hem leggen.

Bezuyden de voert van Flensborgh legghen noch drie voerden of Rivieren daer groote Schepen in mogen/ te weten/ de Slye/ Nilhof-voert/ en de voert van Kiel/ het Landt streckt van Flensborgh af tot Kiel zuyd zuydoost/ of wat oostelijcker/ vijf mijlen.

Slepe.

Van Sonderborgh tot de Slepe is de cours z. o. ten oosten 3 mijl/ dat is een wijde diepe voert/ streckende eerst ontrent w. in/ en als men binnen is/ so loopt se voor-by Sleeswijck ontrent z. w. ten westen/ daer komen oock veel groote schepen upt. De stadt Gottorp leyt oock op dese riviere.

Nilhof-voert.

Tusschen de Slepe en de Kiel leyt Nilhof-voert/ daer leyt een stedeken op/ genaemt Eeckelenfoord.

Kiel.

De voert van Kiel is een wijde voert/ streckt ontrent zuydwest in/ men mach daer oock met groote Schepen in.

Van Kiel tot het west-eynde van Femeren ist oost ten noorden ontrent ses mijlen.

Van het Poolse Rif na Femeren (over de Kolbergherheyde) is de cours oost zuydoost thien of elf mijlen/ maer van het zuyd-eynde van Langelant tot Femeren ist zuydoost ten oosten ses mijlen.

Femeren.

Het Canael tusschen Femeren ende Lalandt is vijf/ ses vadem diep. Men mach rontom Femeren zeylen/ 't is daer al vlacke gront: Tusschen Femeren en Holsterlant mach men deur loopen op 4 of 5 ellen/ daer op leyt een Stedeken ghenaemt Heyligher-haven/ daer men 't setten mach met vlack-gaende schepen/ om Tarwe of Gerst te laden.

Heyligerhaven.

Van 't Eylant Femeren tot Gester-Rif oost ten noorden ontent 7 mijlen. Maer van Femeren tot de Trave van Lubeck ist z. z. w. 8 mijlen. Daer gaet een goet diep in voor groote Schepen/ is diep op de banck ses ellen waters.

Daer is oock een groote inwijck ende een goede Haven/ daer men voor alle winden (uytgenomen een noordooste en noord noordooste wint) seker legghen mach. Van de Trave van Lubeck tot Gester-rif/ is de cours noordoost en zuydwest ontrent 14 mijlen.

Diep van Wismer

Van de Trave van Lubeck tot het Diep van Wismar is de cours eerst noordoost ten oosten/ daer na oost noordoost/ daer gaet een schoon diep in voor alderleye Schepen.

Om in 't Diep van Wismar te zeylen/ so set den Tooren op 't zuyd-lant zuyden van u/ en zeylt so in/ tot dat de Toren staende op 't oost-lant by dat Oostersche Huys/ komt aen de vijf ofte ses Huysen/ by die Huysen staen wat Boomen by een/ van dat oost-landt komt een Rifken af loopen/ streckende noordwest ten noorden van 't oost-landt af/ als die tooren komt aen die Huysen/ soo gaet zuyd zuydoost in/ in dat diep is ses ellen water. In de Somer legghen daer 2 tonnen in 't gat/ de eene op de steert van 't Zant/ dat van 't oost-landt af komt loopen/ en d'ander op de vlacke gront/ men loopt daer tusschen beyden deur. Dit diep van Wismer leyt van Femeren verscheyden/ zuyd zuydoost ontrent 5 of 6 mijlen. Maer van Wismer tot Gester-rif is de cours noord noordoost 9 of 10 mijlen.

Rostock

Ontrent zuyden van Gester-rif leyt Rostock/ daer gaet oock een goet diep in van 5 ellen/ 't is daer seer vlack/ men mach 't aen beyde zijde met plecht-gaerde in tasten. Wismer en Rostock leggen ontrent 6 of 7 mijlen verscheyden.

Robbenes.

Een stuck beoosten Rostock leyt een hoogh lant/ Robbenes genaemt/ daer van schiet een groot Rif of vlackte t'zeewaert naer Gester-rif toe/ het is tusschen Gester-Rif ende die vlackte niet dieper als 12 of 13 vadem: komt men Gester-Rif naest/ so drooghtet terstont op/ maer komt men dese vlackte naest/ soo wort het allencxkens drooger. Gester-Rif (als vooren is gheseydt) is een droogh Rif/ en loopt wel twee mijlen in Zee.

Berts.

Beoosten dese voorsz. vlackte leyt Berts/ daer gaet een diep in van drie ellen/ aen de west-hoeck streckt een Rif af/ dat moet men schouwen.

Golverzont.

't Eylant Langelant is ontrent 6 mijl lang/ streckt zuyden ende noorden/ daer beoosten teghen over leyt de Golversont/ streckende benoorden Lalant in/ al geheel op tot Nestvelt ende Wordenborgh toe/ ende komt in de Groen-sont/ ende in dat Wolve-gat weder in de Oost-zee. Voor de Golver-zont leggen 3 Eylandekens/ het eene aen de punct van

Wedero.

Lalant/ is ghenaemt Wedero/ en isser oock met een Rif aen vast/ so dat men daer niet tusschen deur mach zeylen. Daer benoorden loopt men in de Golver-zondt/ latende dat selve aen stuerboort: de ander twee legghen benoorden 't voorsz. eylant Wedero/ 't eene is genaemt Arnis/ 't andere Ooms.

Arnis. Ooms.

Ooms is een kleyn slecht Eylandeken/ maer Arnis is het grootste/ dat leydt Zeelandt naest/ en is vol gheboomte. Van 't Eylandt Ooms streckt een Rif af zuydwest t'Zeewaert/ dat wel een mijl langh is/ en op 't eynde vlack/ dat mach men op 't loot over-loopen.

Als men de Golver-zont in wil zeylen / so laet men dese twee Eylanden aen baghboort leggen. Het Eylant Langhelant over / een Rif of Hacke / streckende van Lalandt af wel ten halven over de Belt: om dat te schouwen / moet men op een vierendeel van een mijl beoosten Langhelandt langhs loopen / of als ghy de twee deelen waters laet aen Lalants zijde / en 't ander derdendeel aen de zyde van Langelant / so en suldy dat oock niet bezeylen.

Rif van Lalant.

Als men uyt den zuyden komende de Belt in wil / en dat dan de tooren van Maskou die op Lalant staet noordoost ten oosten van u komt te staen / soo zijt ghy dan dat Rif gepasseert / en leydt als bezuyden u. Het is hier in dit Canael tusschen Lalant ende het zuyd-eynde van Langelant / vyf / ses en seven badem diep.

Van 't zuyd-eynde van Langhelant tot Femeren / is de cours zuydoost en z.o. ten oosten verscheyden 5 mylen.

Als men nu van Langelant af komt / ende het Rif of de Hake van Lalant gepasseert is / so streckt daer de zuyd-kust van Lalant oost en west: daer by langs leyt een Zant / dat wort het Roode-zant ghenaemt / en streckt tot voor Golver-zont / die tusschen Lalant en Gester in loopt.

Roode-zant.

Benoorden dit Zant is een Reede van 7/8 ende 9 ellen waters / voor de Stedekens Aelholm ende Roobuy / daer men Noten en Gerste ladet.

Aelholm en Roobuy

Tusschen Lalant en Gester / neffens dit Roode-zandt (als geseydt is) loopt de Golver-zont in / die mach men aldaer in loopen / en komen in de Belt weder uyt / dan in dit gat is weynigh diepte, daer leydt een Steen-banck binnen dwars over het gat. Het stedeken Nycopen leyt op 't Eylant Falster, een myle binnen Gester.

Nycopen.

Van Gestro schiet Gester-Rif af / wel twee mijlen in Zee / is heel droogh.

Gester-Rif.

Beoosten Gester-rif leyt een eylant Bout geheeten / het is daer ontrent al vlack water / te weten 3 en 4 badem.

Beoosten Bout gaet de Groen-zont in / voor-by 't stedeken Stuybe-kupp / en komt benoorden Lalant weder in de Belt uyt. De Groen-zont streckt ontrent west en west ten noorden op 3 badem / daer leyt een droogte aen de slincker-hant van 't gat ghenaemt de Tolck / die moet men schouwen / daer beoosten moet men in / men mach by 't lant van Meun in / op 7 of 8 ellen / dat voorsz. Stedeken Stuybe-kupp leyt ontrent een myl binnewaert.

Bout. *Groen-zont.* *Tolck.* *Stuybekupp.*

Van Gester-rif tot Meun is de cours noord noordoost ses mylen / maer van Bout tot Meun ist noordoost ontrent vijf mijlen.

Van de Golver-zondt naer Meun leyt dat Landt in een Inwijck / men mach daer Reede maecken voor een noordoosten / noordwesten en westen wint / op 5 of 6 badem. Die uyt de Zondt komt / en bezuyden Meun wil wesen / die mach Meun soo na komen als hy wil / en loeven by den hoeck west-waerts op / en setten 't daer waer 't hem belieft op 5 of 6 badem.

Aen de noord-zijde van Meun mach men 't oock setten op 6 badem / achter een Rifken dat van den noord-hoeck afschiet / voor een oosten / zuyden / zuydwesten en westen wint / 't is daer over al vlack ende goede gront.

Meun.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In de Pijp / Eyder en Hever / maeckt een zuyden en noorden maen het hooghste water / de vloet komt daer uyt den noordoosten / en de ebbe uyt den zuydoosten / en loopen soo over de noord-gronden.

In 't diep van List of Silt / maeckt een zuyden en noorden maen het hooghste water / de vloedt komt daer uyt den noordwesten / en valt seer weynigh langhs het lant / de ebbe ter contrarie.

In Knupts-diep maeckt een zuyd zuydweste en noord noordweste maen 't hooghste water: de vloet komt hier oock uyt den noordwesten / en valt maer een groot quartier langhs 't lant / de ebbe ter contrarie.

In de haven van Zuyder-zijd, 't Grouwe-diep en Schelling-kroeg / maeckt een zuyd zuydweste en noord noordooste maen het hooghste water / de vloet komt uyt den noordwesten / en valt over Reef-horn na de Jutsche eylanden / de ebbe wederom ter contrarie van het landt na de Noord-Zee.

Van Diepten ontrent dese Plaetsen.

De gronden van de Hever en de Bancken van 't Smalle-diep buyten strant en de Eyder-stee / leggen wel anderhalf myl buyten de kusten van 't Lant.

Tusschen Heyligelant en Ameren of strant is 't 10 of 11 badem diep / op sulcke diepte mach men beyde de Landen sien / als men boven in 't Wandt klimt. Strant kent men by de tooren van Piel-worm / staende op 't zuyd-eynde van 't lant: op 't Eylant Strant staen meer Kercken ende Toornen / dan geen soo kenbaer als Piel-worm / Ameren is een groote mijl langh / heeft al leege Duynen met helm bewassen.

Het eylant Silt mach men sien op 10 badem: op dit eylant ('t noord-eynde naest) leydt een hoogh schor root klif / aen beyde zijden schuyns neergaende / op de zuyd-zijde van 't klif staet een platte kerck met een leegh Klock-huys / en daer beoosten noch een kerck met een hooghen dicken tooren Heydom genaemt, 't noord-eynde van 't landt wert List / en 't zuyd-eynde Doortrap genaemt.

Streckingen en Coursſen.

Van de Eyder tot Hever streckt het landt noord noordwest ende zuyd zuydoost 4 mylen.

Van de Hever of het zuyd-eynde van Strandt tot het zuyd-eynde van Ameren noord noordwest 4 mylen.

Twee mijlen noorden van Ameren leyt Silt / is ontrent 4 mijlen lanck / en streckt zuyden ten oosten en noorden ten westen.

Van 't noord-eynde van Silt ghenaemt List / tot het zuyd-eynde van Rim of Rem is 't noordoost en zuydwest een mijl / Rem is langh derdehalf myl / streckt meest zuyden en noorden. Van 't noord-eynde van Rem tot het zuyd-eynde van Manu is 't n. o. en z. w. een mijl / men mach 't niet wel in 't gesicht bekomen / om de gronden en groote vlackten die daer neffens t' Zeewaert strecken.

Manu en Phanu legghen ontrent anderhalf mijl van malkanderen. Manu is ontrent een half mijl langh. Phanu ontrent derdehalf of 3 mijlen / en streckt van Phanu na Knupts-diep zuyd zuydoost ende n. n. w. Dit Eylant heeft oock een schoone strant / dat noord-eynde na 't Grouwe-diep / is seer vlack.

Van Phanu tot den Doodenbergh is 't ontrent 3 mijlen / daer tusschen leggen de Havenen van 't Grouwe-diep en Schellingh-kroegh.

Van de Doodenbergh of de Horn tot het gat van Numen of Rinckopper-diep noorden ten westen	6 mijlen.
Van Rinckopper-diep of 't gat van Numen tot Boevenberghen noorden ten westen	8 mylen.
Van den Doodenbergh tot Boevenbergen streckt het landt van Jutlant noorden ten westen en zuyden ten oosten	14 mylen.
Van Boevenbergen tot de Holms n. n. o.	7 mijlen.
Van Holms tot Robbe-knupt n. o.	7 mijlen.
Van Robbe-knupt tot Harts-hals / n. o. ten oosten	3 mylen.
Van Harts-hals tot Schagen o. n. o.	6 mijlen.
Van Schagen tot Lesou / z. z. o.	6 mylen.
Van Schagen tot de kleyne Helmen / zuyden	3 mijlen.
Van Schagen tot Zee-buy / zuyden ten westen / wel so zuydelick	5 mijl.
Van de Helmen tot Zee-buy west ten zuyden	2 mijlen.
Van Zee-buy tot Aelburger-diep zuyden ten westen	7 mylen.
Van Aelburger-diep tot Mariacker zuyden en zuyden ten westen	3 m.
Van Aelburger-diep tot Stevens-hooft z. o. ten zuyden	7 mijlen.
Van Aelburger-diep tot Haselin z. o. ten oosten	15 mylen.
Van Stevens-hooft tot Haselin o. z. o.	10 mylen.
Van Stevens-hooft tot den grooten Helm / zuyden ten westen ontrent	5 mylen.
Van Stevens-hooft tot den hoeck van Ebeltud / z. z. w.	5½ mylen.
Van Stevens-hooft tot Spro z. o. ten zuyden en z. z. o.	6 mijlen.
Van de groote Helm tot Wero z. z. o.	3 mijlen.
Van de groote Helm tot Sampso z. w. ten zuyden	3 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Ebeltud tot Aerhuysen /, west ten zuyden ende west zuydwest	4 mylen.
Van de Reede van Sampso tot Ebelo zuyden ten westen	4 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Sampso tot het Eylandt Ebelo is de cours ontrent z. w. ten zuyden	3 mijlen.
De noordwest-kust van Fuynen streckt z. w. ten westen	6 mijlen.
Van Ebelo tot Melverzont / z. z. w. wat zuydelijcker	4 mijlen.
Van Endelou tot Melversont zuyden ten westen	5 mijlen.
Van Sampso tot Roems z. o. ten oosten	4 mylen.
Van Spro tot Rosnes z. z. w.	4 mijlen.
Van bewesten Spro tot Roems zuyden ten westen en z. z. w.	7 mylen.
Van Wero tot Bultsack zuyden ten westen	4 mijlen.
Van Wero tot Romps zuyden ten oosten.	6 mylen.
Van Romps tot Knupts-hooft z. ten o. en zuyd zuydoost	4 mijlen.
Van Knupts-hooft tot Langelant zuydoost	3 mylen.
Van Knupts-hooft tot Cassingh z. en zuyden ten oosten	3 mijlen.
Van 't zuydoost-eynde van Fuynen tot den oost-hoeck van Askens west en west ten noorden	4 mijlen.
Van de hoeck van Askens tot de Eylandekens van Toren en Areu west ten noorden en west noordwest	2 mijlen.
Van Areu tot Melversont n. n. w.	4 mylen.
Van de hoeck van Rosnes tot Spro zuyden en z. ten oosten	7 mijlen.
Van Rosnes tot Cassuer zuyd zuydoost	7 mijlen.
Van Spro tot Langelant / z. en zuyden ten oosten	3 mijlen.
Van 't noord-eynde van Langelant tot het zuyd-eynde z.	5 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Langhelandt tot 't Eylant Ar is de cour west noordwest	3 mijlen.
Van 't Eylant of Kopingh tot de Roen west ten noorden	4 mijlen.
Van de Roen tot 't Eylandeken Areu west noordwest	2 mijlen.
Van Areu tot Apenrade zuyden ten westen	4 mylen.
Van de Reviere Apenrade tot de Engte van Sonderborg o.	2 mylen.
Van Sonderborgh tot Slye zuydoost ten oosten	3 mijlen.
Van zuyd-eynde van Langelandt tot Femeren is de cours zuydoost en zuydoost ten oosten	6 mijlen.
Van Heyligelant tot de Eyder oost ten n. en w. ten zuyden	5 mijlen.
Van Heyligelandt tot de buytenste ton in de Hever noordooost en zuydwest	6 mijlen.

Men kan leggen by de uyterste ton in de Hever / en sien Heyligelant met goet gesicht.

Van Heylighelandt tot Ameren of Smalle-diep / n. n. o. wel soo oostelijck / en zuyd zuydwest wel so westelyck	8 mylen.
Van Heyligelant tot dat diep van Silt of List n. ten o.	14 mylen.
Van Heyligelant tot Knupts-diep of Rijper-diep / noorden en noorden ten oosten	18 mijlen.
Van Heyligelant tot de Horn of Doodenbergh n. en zuyden	23 mylen.
Van 't Knupts-diep of 't Eylandt Phanu tot 't Vlie zuydwest ten zuyden	38 mijlen.
Van 't Eylant Silt tot 't Vlie noordoost en z. w.	35 mylen.
Van Rinkopper ofte Numer-diep tot het Vlie zuyd zuydwest ofte een weynigh westelijcker ontrent	44 mijlen.

Van Boevenbergen langhs Jutlandt buyten de gronden tot de Elve/ of de uytterste ton z. ten o. ontrent 36 mijlen.
Van Boevenbergen tot Heyligelandt zuyden ten oosten wel soo zuydelijck ontrent 32 mijlen.
Van Boevenbergen tot het Vlie of Bornrif z. z. w. 51 mijlen.
Van Boevenbergen tot het Voorlant z. w. ten zuyden 88 of 90 mijlen.
Van Boevenbergen tot de Holmen voor Jarmuyen z. w. 70 mijlen.
Van Boevenberghen tot Flamburger-hooft w. z. w. een weynigh zuydelijcker 76 mijlen.
Van Boevenbergen tot Scharenburgh west z. w. een weynigh zuydelijcker 76 mijlen.
Van Boevenbergen tot de Rivier van Nieu-kasteel of Tinbuy/ w. ten zuyden ontrent 80 mijlen.
Van Boevenbergen tot Boeckenes w. ten n. 80 mijlen.
Van Boevenbergen tot der Neus n. w. ten noorden 18 mijlen.
Van 't Rif op 16 vadem/ tot het Vlie zuyden ten westen 48 mijlen.
Van 't Rif op 18 vadem/tot de Hoofden of Calis z. z. w. ontrent 90 m.
Van de Holms tot der Neus n. w. 14 of 15 mijlen.
Van de Holms tot Vlecker n. w. ten n. 14 mijlen.
Van de Holms tot Maerdou noorden 20 mijlen.
Van de Holms tot Langesont n. ten o. 26 of 27 mijlen.
Van de Holms tot Farder n. n. o. 30 mijlen.
Van Schagen tot Tinbuy w. z. w. 103 mijlen.
Van Schagen tot der Neus west 24 mijlen.
Van Schagen tot Vlecker w. ten noorden 19 of 20 mijlen.
Van Schagen tot Reyperwijck w. ten noorden en w. n. w. 18 mijlen.
Van Schagen tot Maerdou n. w. ten westen 16 mijlen.
Van Schaghen tot Langesondt n. w. ten n. of een weynigh noordelijcker 17 mijlen.
Van Schagen tot Fardero noorden ten westen 17 mijlen.
Van Schagen tot Ottrom noorden ten oosten wat oostelijcker 19 mijl.
Van Schagen tot Maesterlant o. n. o. 9 mijlen.
Van Schagen tot Nydingh o. ten zuyden 11 of 12 mijlen.
Van Schagen tot Waersbergen is de cours o. z. o. 14 of 15 mijlen.
Van Schagen tot de Trindel z. o. 6 mijlen.
Van Schagen tot buyten de Trindel om/ z. o. ten oosten 6 mijlen.
Van Schagen tot Lezou of 't noord-eynde van 't Rif z. z. o. 6 mijlen.
Van 't Poolse Rif leggende aen 't eylant Aelst tot Femeren/ is de cours oost zuydoost 10 of 11 mijlen.
Van Sleye tot Kiel z. o. 9 mijlen.
Van Kiel tot Femeren is de cours o. ten noorden 6 mijlen.
Van Femeren tot de Trave van Lubeck/ z. z. w. 7 of 8 mijlen.
Van de Trave van Lubeck tot Wismer-diep/ is de cours eerst n. o. ten oosten/ daer na o. n. o. t'samen 7 mijlen.
Van Rostock tot Robbenes/ is de cours n. o. 4 mijlen.
Van Robbenes tot Doorn-bosch n. o. ten oosten 5 mijlen.
Van Femeren tot Wismer-diep z. z. o. 5 mijlen.
Van Femeren tot Rostock o. z. o. 6 of 7 mijlen.
Van Femeren tot Gester-rif o. ten noorden 7 mijlen.
Van de Trave van Lubeck tot Gester-rif n. o. 14 mijlen.
Van Wismer-diep tot Gester-rif n. n. o. 9 of 10 mijlen.
Van Rostock tot Gester-rif is de cours noorden 5 of 6 mijlen.
Van Gester-rif tot Doorn-bosch oost 7 mijlen.
Van Gester tot Meun n. o. 5 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

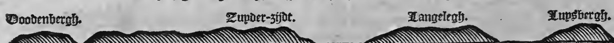

Dus verthoont het Eylant Ameren.

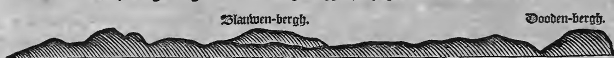

Dus verthoont het lant van Eyder-stee benoorden de Eyder.

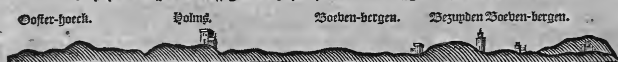

Dus is het Eylant Silt gedaen/ alsmen daer voorby zeylt.

Dus verthoont het lant van Zuyder-zijdt, bezuyden de Doodenbergh.

Dus is 't lant gedaen tusschen de Horn of Dooden-bergh en 't gat van Numen.

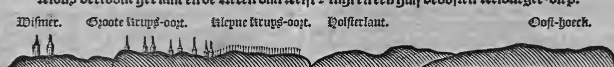

Dus doet hem 't lant op tusschen de Holmen en Schagen/ alsmen daer by langhs zeylt.

Dus verthoont het lant tusschen Boeven-bergen en de Holms/ alsmen daer by langhs zeylt twee mijlen van lant.

Aldus vertoont het lant en de Kerck van Aelst 2 mijl en een half beoosten Aelburger-diep.

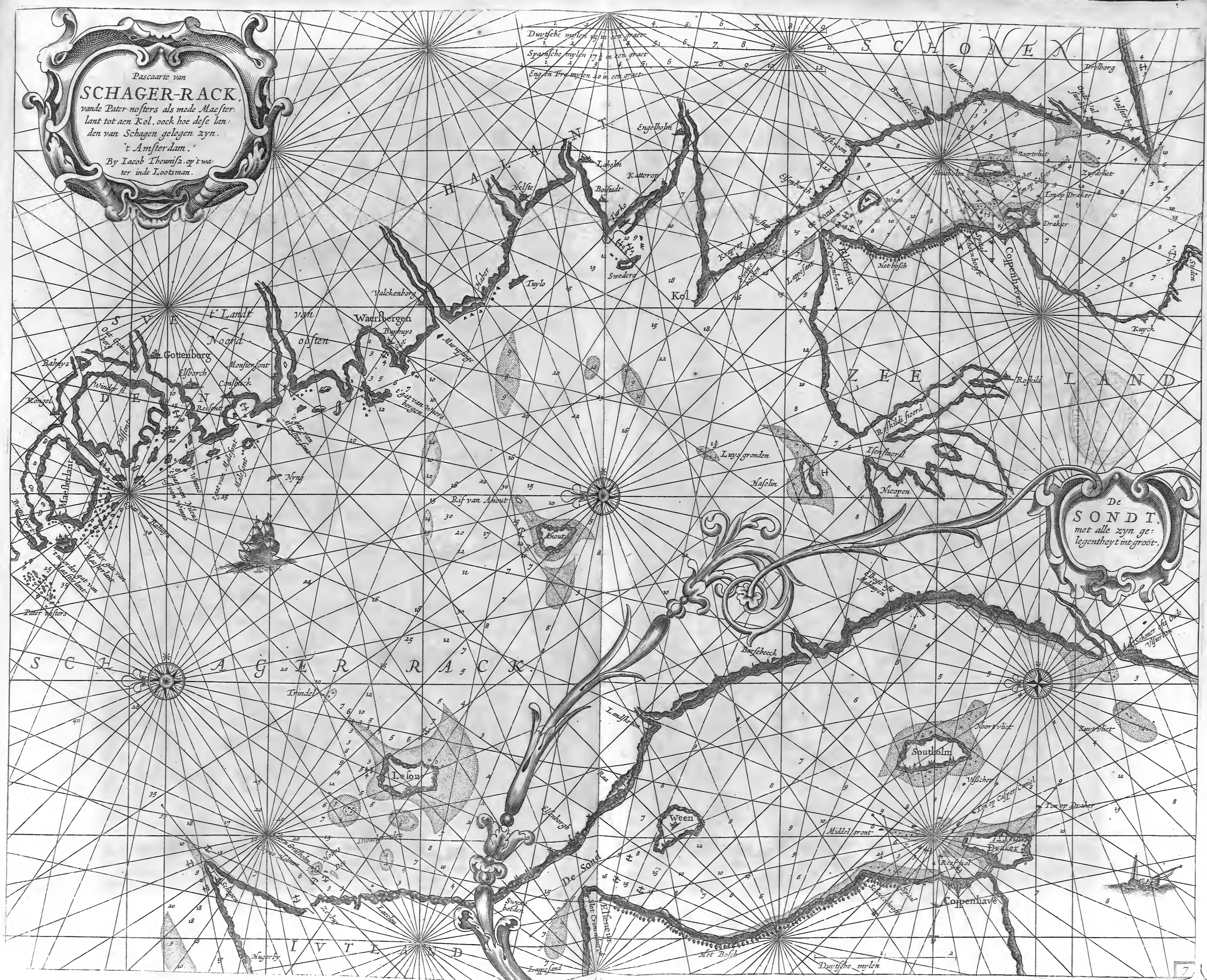

Alsmen na Lubeck zeylt tusschen 't lant van Kruys-oort en Holsterlant heen/ soo is 't aen weder-zijden aldus.

Aldus is de kust van Meklenborgh gedaen tusschen Kruys-oort en Dorn-Bosch of de Jelle/ als men daer by langhs zeylt/ een mijl buyten lant.

De

Pascaarte van
SCHAGER-RACK,
vande Pater-nosters als mede Maester-
lant tot aen Kol, oock hoe dese lan-
den van Schagen gelegen zyn.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op 't wa-
ter inde Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
De
SONDT,
met alle zyn ge-
legentheyt int groot.
SCHONEN
HALANT
SVE
DEN
t' Landt van Noord oosten
ZEELAND
SCHAGERRACK.
IVTLAND
Gottenborg
Waerlbergen
Valckenborg
Engelholm
Laholm
Katteroy
Helste
Kol
Swedero
Tiylo
Nyng
Anout
Rif van Anout
Luys gronden
Haselin
Nicopen
Roskild
Roskildi fioerd
Isefioerdt
Kuyck
Copenhaven
Helsenoor
Het bosch
Ween
Draker
Trindel
Leson
Dwael gronden
Landtskroon
Elsenborgh
De Sond
Southolm
Noortvliet
Zuytvliet
Middel gront
Coppenhave
Het Bosch
Duytsche mylen
Pater nosters
Maesterlant
Hugerby
Barsebeeck
Elboge ofte Malmuyen
Schoner ofte Oude Vlsterbon
Lappesand
Swyne boden
7

De Vierde Verthooninge,

VAN HET

Schager-Rack / van de Pater-Nosters tot Kol/ en voorts door de Sondt tot Falsterbon/ als mede de Sondt in 't groot.

Maesterlant.

BEnoorden Maesterlandt leydt en groote rye klippen/die Paternosters genaemt worden/die verre t'zee-waert uyt-strecken / daer achter / te weten: aen de zuyd-zijde gaet een wijde Voert te landewaert in / daer aen leyt een groote hooge en ronde klip of bergh/ ghenaemt Britto/ bezuyden de Voert leyt Maesterlant.

Die van Schagen na Maesterlant wil zeylen/die moet oost noordoost aengaen/soo sal hy de voorsz. bergh Britto in 't gesicht krijgen/die sal hy oost noordoost van hem setten / en daer op aen zeylen / tot dat hy komt by 't Pater-Noster/ die moet hy laten aen bagboort/ en zeylen daer by langs/als oost noordoost/en oost ten noorden aen/ so sal hy het eylant van Maesterlandt in 't gesicht loopen / daer op staet een grooten steenen Warder/ daer somtydts een mast met een ton op staet/en somtijts niet. Men mach aen beyde zyden van 't Eylant so wel benoorden als bezuyden om loopen/is de wint van den westen of zuydwesten/soo loopt men best het Wester of Noorder-gat in/ of is de wint van den zuyden of zuydoosten/ soo ist best het Zuyder-gat in te loopen. 't Noorder-gat streckt by de zuyd-kant meest oost ten zuyden/en oost zuydoost in / maer 't Zuyder-gat oost en oost ten noorden. Alsmen binnen het Eylant komt/ soo zeylt men daer by om/tot voor het Stedeken/ dat siet men dan voor hem leggen. Daer set men 't met een Ancker t'Zeewaert voor uyt/en maeckt een Tou achter uyt aen de Rap vast/leggende alsoo met het achter-schip aen de wal. Recht midden in 't Zuyder-gat leydt een klip boven water/ daer mach men aen beyde zijden om zeylen/maer binnen de klip leyt een blinde klip onder water/en daer bezuyden oock een groote Rudse/maer een weynigh meer uytwaert als de gene die boven water leyt. Noch leyter een blinde klip onder water aen 't Eylant op de noord-zijde van de voorsz. klip/ die boven water leydt / voor de welcke men sich wachten moet. Daer is over al goede Ancker-gront. Van daer kan men binnen de klippen deur zeylen na Kalf-zont / Bahuys en Nileus.

Kalf-zont.

Ontrent 3 mijlen van Maesterlant/ leyt Kalf-zont/die daer uyt der zee komende/in wil zeylen/die loopt bezuyden een groote klip langhs/ daer een Warder op staet: Aen de zuyd-zijde van 't gat zijn 't al groote klippen maer aen de noord-zijde al kleyne. Als men binnen de klippen komt/ om den hoeck van 't Noord-landt/daer kan men op 15 of 16 vadem setten op goede Ancker-gront. Van Kalf-zont loopt men voort na Bahuys/ en men laet dan Connel aen de slincker-hant leggen. Oock kan men van Kalf-zondt binnen de klippen deur na de Rivier van Nileus zeylen.

Winneu. Nileus.

Zuyd zuydoost 3 mijlen van Kalf-zond leyt dat Eylant Winneu/ daer bezuyden gaet dat gat van Nileus of Gottenburg in/een ruyme wijde voert/streckende noord noordoost in/op 8/9 en 10 vadem. Laet Winneu aen bagboort en loopt tusschen den hoeck van 't vaste Landt ghenaemt Kelderhooft/ en 't eylant kleyn Denemarcken in/ en voort by 't vaste lant aen de zuyd-zijde langhs tot voor-by Elsborgh by Gottenborgh / 't is daer over al schoon sonder vuylen die niet hinderen mogen.

Gottenburgh.

Men mach oock benoorden Winneu daer in zeylen/laet dan Winneu en noch sommighe lange klippen aen stuerboort / en het Ruyge Eylandt of kleyn Denemarcken aen baghboort/ en voort by de hoeck van 't vaste landt/aen de zuyd-zijde in/als geseyt is.

Zuyd zuydoost twee mijlen van Winneu/ leydt Male-zond en Consback. Male-zont is ront/en men kan op 7 of 8 vadem daer om zeylen/ daer onder is oock goede Reede/ twee kabels-lenghde west noordwest van Male-zont/leyt een blinde klip onder water/en noch een gelycke water/een Boogh-schoot van 't lant/daer staet een warder op.

Male-zont.

De Haven van Consback/ leydt van Male-zondt oost noordoost/ daer staen twee groote Warders elck op een klip by 't lant/daer tusschen streckt de Haven in/die Haven is 10 vadem diep / schoon en goede Ancker-gront / om de leege hoeck komende/siet men Consback noord-waert van hem leggen.

Consback.

Om in Consback te zeylen / meught ghy dicht by die noord-hoeck in loopen/ en voort recht noorden in / aen de oost-zijde leggen sommige groote klippen/hoogh genoegh boven water / die laet men al aen stuerboort / dicht by de west-wal ist best en schoon/ hoe nader de wal / hoe beter men mach over al by de west-wal setten/ op thien/ twaelf en veerthien vadem.

Van Male-zont zuydwest/en zuydwest ten westen/een groote myl t'zee-waert / leydt de vuyle en seer schadelijcke Nyng of Nyding: 't Landt op Nyng is ontrent een half myl langh. Het Rif aen 't noord-eynde loopt tot ontrent een myl aen 't landt van noordoosten/ en is een half myl breet/ heel oneffen en scherpe steenen/ op sommige plaetsen acht/ seven / vijf ende vier voeten waters. De steert die zuydwaert afschiet is smal/ en loopt van 't landt van noordoosten ofte ontrent twee mylen. Daer op is vijf / vier / en drie voeten waters. Buyten Nyngher-rif anderhalf myl noordwest heen / blijft men al op ses ende seven vadem. Men mach tusschen Nydingh en Male-zondt / ofte het vaste lant ghenoegh deur zeylen/ dan 't is daer al black water.

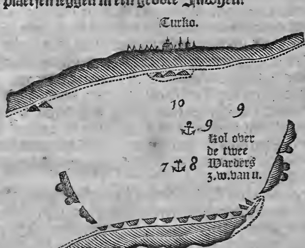

Van Nydingh tot Waersbergen is de cours zuydoost 4 mylen/ daer tusschen beyden (twee mylen bezuyden Malezont) leyt de Monster-zont/ dat is een Rivier of voert die te Landewaert in streckt/ daer op leggen sommige Stedekens/ als Vlymedes/ Horne en Gosewaer. *Monsterzont*

Van Monster-zont 2 mylen zuydwaert leyt Waersberghen. Om daer in te zeylen/ loopt men by 't oost-landt in. Aen de hoeck van 't eylant dat aen de noordwest-kant voor de Haven leyt/ leyt een Rudse onder water/ en van de hoeck daer 't Slot op staet leydt oock een blinde Klip/ die moet men alle beyde schouwen/ en mitswaters (tusschen 't voorsz eylant en 't vaste lant daer 't Slot op de hoeck staet) in loopen/ en setten 't tegens het slot binnen den hoeck van 4 of 5 badem. Wildy na Mercken in Waersbergen zeylen/ so set Outboey benoorden het Slot/ en gaet noord noordoost in/ daer leyt een klip gelycke water/ die laet aen stuerboort/ en settet beneden 't Slot op 4 of 5 badem/ als voorschreven is. *Waersbergen.*

Twee mylen bezuyden Waersberghen/ leydt de Rivier van Valckenborgh/ aen de noord-zyde van de selve leyt een Eylandt genaemt Muriptinghe/ twee mylen daer bezuyden/ leyt een Eylant genaemt Tullo/ tusschen dat Eylant en Valckenborgh te landewaert/ leyt een hooge Bergh/ genaemt Haver/ wit aen te sien als oft zant-lant was: 't zeevarende volck noemen hem jonge Kol/ om de gelyckenisse die hy met Kol heeft/ van hooghte en fatsoen/ werdt oock somtyts voor Kol aengesien. *Valckenburgh.*

Oost-waert van Tullo ontrent twee mijlen/ leyt Helmstee op een af-waterken/ daer en konnen niet dan Boots en Boeyers in. *Helmstee.*

Twee mylen van Helm-stee leydt dat Stedeken ofte Slotken Laholm/ daer gaet oock een rivierken lant-waert in. Een myle west-waert van Laholm leyt Bos-stadt/ dese plaetsen leggen in een groote Inwyck. *Laholm*

't Eylandt Swedero.

Dat Eylant Swedereur leyt bewesten Bos-stadt twee mylen/ daer kan men van beyde zyden achter om loopen om Reede te maken. Van benoorden ist ruym en wyt om in te komen/ doch van 't noord-eynde van Swedereur loopt een rudisch rifken af/ loopende benoorden de klippen die aen 't noord-eynde van Swedero heen leggen/ die laet aen stuerboort/ en settet achter 't eylant tusschen de groote en kleyne klippen/ op 7 badem beneffens het witte Kerckxken van Turko/ also dat de groote Klip met de twee Warders aen 't zuyd-eynde zuydwest van u is/ en Kol over die voorsz. Klip staet/ daer ist best te leggen/ en daer zyt ghy beschut voor alle winden. Om daer bezuyden weder uyt te loopen/ laet die twee Klippen met de Warders aen stuerboort/ en loopt daer byp dicht na Kol toe. *Swedereur.*

Komende van Anout/ en door zuydelijcke winden kan men niet boven Kol loopen/ men moet van Kol noordoost ten noorden na Swedereur/ en loopen dicht by die twee voorsz klippen met de warders aen 't zuydeynde van Swedereur om/ tot achter 't Eylant/ en settet als voorsz/ daer is weecke gront. Een noorden wint waeyt daer open in.

De cours van Swedereur tot Col/ is z.w. ten zuyden/ tusschen beyden leyt een groote Inwyck/ daer op leyt dat stedeken Engel-holm/ daer men oock Reede maken mach. *Kol.*

Om van Schagen na Kol te zeylen.

VAn het Rif van Schaghen tot het Eylant Lesou/ is de cours z. z. oost/ maer de punct van 't Rif en de Trindel leggen verscheyden recht zuydoost en noordwest 6 mylen.

Het Eylant Lesou is rontomme met veel vuyle dwaelgronden/ Reben en uyt-schiet van zanden omcingelt. Van 't zuydoost-eynde daer de Kerck op staet/ streckt so grooten Rif of vlackte af/ dat het op 2 mylen van lant/ daer bezuyden niet dieper en is als 2 badem/ daer mach men reede onder maecken/ voor een zuyd zuydooste wint. Van de zuydwest-hoeck/ desgelijcx streckt so groote vlackte af/ dat als de voorsz platte Kerck/ o. en o. n. o. van u is/ men het lant op twee mylen niet en mach genaecken. Maer het noord-eynde mach men so na komen dat men daer onder te Reede mach komen/ voor zuydelijcke en zuydooste winden/ op 3/4/5/6 en 7 badem/ de Kerck ontrent zuyden van u. *Lesou.*

Van 't noordoost-eynde streckt oock een rif af/ regt na de Trindel toe/ dat magmen om loden/ alsmen tusschen Lesou en de Trindel deur zeylt/ dat is hoe nader Lesou hoe drooger/ en hoe nader de Trindel hoe dieper. Dicht by de Trindel aen de binne-kant/ of west-zyde ist 5 en 6 badem diep. *Rif van Lesou.*

De Trindel is een steenachtige Zant-plaet/ driekantig en langwerpig van fatsoen/ is niet meer als 4 voeten diep/ en ontrent twee Morgen-lants groot/ leyt gestreckt meest langhs het vaer-water van 't noordoost-eynde van Lesou verscheyden n. o. of een weynig oostelijcker ontrent 2 groote mylen/ aen de noordoost-zyde van de Trindel leyt altijt een groote ton/ daer aen men die van verre mach kennen. *Trindel*

Als de hoeck van Schaghen noordwest ten westen ontrent een mijl van u is/ daer ist 17 en 18 badem diep/ maer als de hoeck west en west ten zuyden van u leyt ontrent een myl/ daer ist 34 of 35 badem diep. Maer die om Schagen komt zeylen/ en buyten het Rif om loopt op 10/11/ ofte 12 badem/ en van daer zuydoost of zuyd zuydoost aen gaet/ behout een langhe wijl al diepte van 15 en 16 badem/ wel 2 mylen weegs eer hy 20 of 25 badem krijgt. Als men dan weder vlacker water kryght van 10/8/7 en 6 badem/ dat gaet dan binnen de Trindel deur. Als men die voorsz diepte van de vlackte ontmoet/ en noch voort z. z. o. aen zeylt/ so moet men wel op syn loot passen/ het selfde veel gebruycken om die voorsz vlackte/ die van 't noordoost-eynde van Lesou na de Trindel toe streckt/ die kan men (als gheseyt is) op 5/4/ en oock wel op 3 badem over-loopen. Als de noordoost-hoeck van Lesou begint zuyd zuydwest van u te komen/ so komt men tegen het Rif of vlackte aen/ maer als de hoeck zuydwest van u is/ dan is men over het drooghste van 't Rif. Als het west-eynde van Lesou zuydwest/ en de Kerck zuydwest ten zuyden van u is/ so is men ontrent neffens de ton van de Trindel. *Diepten ontrent Schagen.*

Drie mylen zuyden ten westen van Schagen/ leggen de kleyne Helmen/ niet verre van de wal/ dat zyn drie eylandekens/ het zuydelijkste noemen de Jutten Deyen of de Dee/ 't middelste Holms/ en 't noordelyckste Grasholm/ daer by leyt noch een kleyn Eylandeken. Men mach tusschen het zuydelycke en het middelste deur zeylen/ maer het zuyde- *Helms.*

lickste

lickste moet men dan naest loopen/ daer tusschen beyden deur is vier vadem waters.

Onder de Helmen is goede Reede/ voor zuydooste en zuyd zuydooste/ en zuydelijcke winden. Die daer onder te Reede wil lopen/ (van Schagen komende) die moet de strant aenlopen op 3 vadem/ en loopen daer by langs tusschen de strant en de Helmen in/ tot dat hy binnen de klippen is/ daer mach men setten/ of oock deur loopen by de voet-strant langhs op 3 vadem. Als de klippen van de Helms oost en oost ten noorden van u zijn/ daer is Reede op vier en vierdehalf vadem. De beste Reede om achter de Helms te legghen voor kleyne Schepen/ is tusschen de middelste en zuydelijckste Eylandekens/ het vaste lant wat nader als de Eylanden/ maer voor groote Schepen ist best te leggen by de Grasholm.

Die so verre niet binnen de Helmen wil leggen/ die mach 't oock wel uytterlick setten onder 't hooge lant van Laclou/ also dat de Helmen zuydoost van hem zijn op 4/5/6 of 7 vadem/ daer ist oock seer goet leggen voor zuyde en zuyd zuydooste winden op schoone gront van kley/ wit en swart zant.

Tusschen Schagen en de Helmen ist diep in 't vaer-water 18/ 16 en 15 vadem. Tusschen de Helmen en 't vaste lant is op 't minste 3 vadem water. Als men komt van benoorden tusschen beyden deur tot op 't zuyd-eynde van de klippen/ soo loopter een Rifken van de Helmen af na de strant toe/ daer de groote steenen legghen/ ghenaemt Boutser-rif/ maer op 3 vadem houdende mach men aen dit Rifken niet misdoen: Men mach by dat zuyd-eynde wel weder uyt loopen na zee-buyt toe/ so dat men rontom de Helmen mach zeylen met Schepen die niet seer diep en gaen.

Tusschen de Helmen en Lesou/ een goet stuk van de Helms ist 20 en 25 vadem diep steeck-gront/ maer oost van de Helmen 1 mijl/ leggen sommige steenen of drooghten daer men hem van wachten moet. Bewesten Lesou leggen de dwael-gronden/ benoorden 't voorsz. rif dat van de zuydwest-hoeck van Lezou (daer de platte Kerck op staet) afstreckt/ die zijn seer oneffen/ van 3/ 4/ 5 en 6 vadem diep. Van dese en meer andere vlackten/ leest de beschrijvinge van de Belt.

Dwael-gronden.

Klippen tusschen Lesou en de Holms.

Ontrent een mijl noord noordoost van 't west-eynde van Lezou/ zuyd zuydoost wel soo zuydelijck van de punct van Schaghen/ en oost zuydoost van de kleyne Helmen/ daer leggen twee of drie kleyne leeghe Eylandekens ofte Rudsen weynigh boven water/ tusschen die Holmkens en de Helmen ist 20 vadem/ maer tusschen de Holmkens en Lezou 5 vadem diep/ daer benoorden ist verre vlack/ 4 en 5 vadem diep Zant-gront.

Om by nacht van de Helms of van 't hooge lant Laclou af te zeylen na Lezou/ met een zuydweste of zuyd zuydweste wint/ so zeylt niet hooger om die voorsz Eylandekens en drooghten wille/ als zuydoost ten oosten/ met die cours sult ghy die drooghten of vlackten (streckende om de noord van die voorsz Holmkens) over-loopen op 6 of 7 vadem/ daer na wort het weder dieper/ 9/ 10 en 12 vadem/ gaet dan oost zuydoost aen soo langhe tot het oost-eynde van Lezou zuydwest van u is. Als dat oost-eynde begint zuyden ten westen van u te komen/ soo komt ghy tegen de vlackte aen/ die van 't noordoost-eynde van Lezou na de Trindel streckt/ het drooght van 14/12/ en 10 vadem/ tot op 8/6/ en 4/ oock wel tot 3 vadem/ soo ghy Lezou wat na zijt/ die 3 vadem duert al een goede wijle/ dan wort het weder dieper/ 4/6/12/ en 15 vadem/ en voort heel diep. Als het voorsz. noordoost-eynde van Lezou zuydwest van u is/ dan zijt ghy vry van die vlackte. De Helmen en de Trindel leggen verscheyden oost ten zuyden/ en west ten noorden 5 mijlen.

Om binnen de Trindel te zeylen.

Alsmen van Schaghen komt met een zuydweste of west zuydweste wint/ en dat men binnen de Trindel (dat is tusschen de Trindel en Lezou) wil deur zeylen/ ist best dat men sulcken cours gaet/ dat men zuydoost ten zuyden mach behouden/ so loopt men ontrent midtswaters heen/ tusschen de Trindel en de voorsz. rudsen of lege klipkens deur (die noord noordwest van de noord-hoeck van Lezou ende zuyd zuydoost van de punct van Schager-rif legghen.) Op 't diepste in dit vaer-water tusschen Schagen en Lezou ist 23 en 24 vadem/ daer over zijnde komt men teghen een banck van 8/ 7/ en 6/ oock wel op 5 vadem/ dan is men ontrent recht west/ weynigh noordelicker of zuydelicker van de ton op de Trindel. Daer na wort het weder dieper/ so men in 't rechte vaer-water is/ te weten: 7/8/10/ en oock wel 12 vadem.

Om het Rif op de noordoost-hoeck van Lezou niet te onder-zeylen/ ist goet dan wat oostelicker te loopen/ te weten zuydoost of zuydoost ten oosten/ tot teghen 't voorsz. Rif dat van de noordoost-hoeck van Lezou afstreckt/ dat mag men looden/ en daer by om loopen op 5/ 4/ en oock 3 vadem. Als de noordoost-hoeck van Lezou (dat is de heuvelachtighe hoeck) zuyden ten westen van u is/ soo komt men tegen het Rif/ en als de hoeck zuyd zuydwest van u is/ soo is men recht neffens het Rif/ maer de hoeck zuydwest van u zijnde/ soo is men het Rif ghepasseert: Daer voor-by zijnde na Anout toe/ wert het 30/ 35/ en oock wel 40 vadem diep.

Die by nacht ontrent de Trindel komt/ moet sijn loot stadig gebruycken op de buytenste zijde/ dat is aen de oost-zijde van de Trindel/ en mach men die by nacht niet nader komen als 9 of 10 vadem/ dan is men daer niet verre van. Als men dicht buyten de Trindel langhs zeylt/ by klaer weder en dat men buyten op de barck-houten van 't schip gaet staen met de voeten by 't water/ dan mach men Lezou effen sien/ so men dan by klaer weder/ soo buyten op 't Schip staende Lezou niet en mach sien/ als men ontrent neffens de Trindel is/ soo loopt men wijt en verre genoegh buyten de Trindel heen.

Diepte tusschen Anout en Lesou.

De Trindel en het Rif van Anout legghen verscheyden noordwest/ en zuydoost/ of soo sommighe segghen zuydoost en noord noordwest 7 of 8 mijlen. Tusschen Anout en Lezou in 't vaer-water ist diep 25 vadem/ maer daer bewesten/ te weten recht tusschen de Eylanden Anout en Lezon ist al vlack water/ van 7 en 8 vadem/ men mach daer over de vlackten heen/ tusschen Anout en Lezou tot in de Belt. Anout is op de west-zijde heel vuyl/ en verre daer af Zee-waert leggen veel oneffen dwael-gronden van 2/ 3/ en 4 vadem.

Als ghy met een westelijcke wint/ van Lezou na Anout wilt zeylen over de vlackte van Lezou/ loopt op 3 of 4 vadem/ ghy en derft niet oostelijcker aen zeylen/ als z. o. ten o. al is het schoon by nacht/ het sal met sulcken wint en Cours Anout genoegh mis zeylen. Als ghy dan gist de lenghde van 't Rif te hebben/ gaet dan voort z. z. o. en z. ten o. om boven Kol te zeylen. Dan by dagh of als ghy van u sien meught/ niet leger als zuyd zuydoost. Als men van de voorsz. punct van Lezou af zeyldt na Anout/ met een zuydweste of west zuydweste windt als voorsz. is/ ende gissingh maeckt by nacht te komen by Anout/ soo kan men niet beter doen/ als gaen 8/ 10/ ofte 12 Glasen na dat het koelt/ zuyd zuydoost aen tot teghen de vlackte van Anout/ en verwachten den dagh/ op dat men niet te verre beneden de punct van 't Rif loopen/ te qualijcker boven Kol soude mogen komen. Desgelijcx als ghy van Kol af komt met een zuydweste of zuydelijcke windt/ en ontrent een half mijl buyten Kol langhs loopt/ en derft ghy niet noordelijcker zeylen als noordwest ten noorden/ dan zeylt oock een goet stuck beneden de punct van Anouts-rif langhs/ en soo voort na Lezou toe. Maer als ghy met een noordooste wint uyt de Sondt of van Kol komt/ moet ghy al dicht by Kol uyt loopen/ soo sult ghy boven het Rif van Anout zeylen.

Die tusschen Lezou en Anout moet by-leggen of laveren en na de Sondt wil/ die houdt hem aen de west-zijde van 't vaer-water/ als hy een mijl of twee boven Lezou is/ op die voorsz. vlackten van 4/ 5/ 6/ en 7 vadem. Als ghy dan op een mijl of twee aen Anout begint te komen/ daer wert 't weder dieper en oneffen/ den eenen worp wel een vadem dieper als d'ander. Alsmen die oneffen gront begint te krijgen van 16/ 20/ en oock wel 30 vadem/ dan is Anout noch ontrent twee mijlen zuyden van u; by Anout komende wort het heel oneffen/ dan 30/ dan haest weder 15/ 17/ en oock 20 vadem.

Wilt ghy uyt den zuyden/ om 't Rif van Anout komende/ na Lesou zeylen/ met een z. w. wint/ soo en gaet niet westelijcker als noordwest/ soo ghy westelijcker aen gaet het zy west noordwest/ of noordwest ten westen/ soo komt ghy haest op de vlackte tusschen Anout en Lezou/ en sult vinden eerst 10/ en dan 6/ 5/ en 4 vadem. Als ghy met de noordweste ganck Lezou in 't ghesicht begint te krijghen/ dan leydt het hoogh/ dan is het west-eynde ontrent west noordwest/ en het noordoost-eynde/ daer dat Rif af streckt ontrent noord noordwest van u. Als ghy so na Lesou komt dat ghy met klaer weder het oost-eynde uyt de Mars

mooght sien/ ontrent noordwest van u/ daer ist 30/32 of 34 vadem diep/dat duert so lange tot dat die voorsz. oost-hoeck zuydwest van u is/ maer als de hoeck zuyd zuydwest van u is/ dan zijt ghy recht neffens of op de punct / of op 't drooghste van 't Rif / daer loopt ghy dan over op 3/4 of 5 vadem/ als die voorsz. hoeck zuyden ten westen van u komt/dan zydy 't Rif gepasseert.

Diepten by Anout.

Tusschen Anout en Waersberghen / in 't vaer-water/ist 21/22 en 23 vadem diep / daer tusschen beyden leyt oock een Banck van 10/12/14 en 16 vadem. Als de noorderste hooghe Bergh van Waersberghe noordoost van u is/ dan is de punct van Anouts Rif zuydwest van u/ maer als die Berg noordoost ten oosten van u is / en dat ghy Noorwegen wat nader zijt als 't Rif / dan zijdy op die Banck. Als ghy by nacht daer op komt / soo gaet zuyden of zuyden ten oosten aen/na dat de wint is/soo krijght ghy weder dieper water. Daer leydt noch een Banck tusschen 't Rif van Anout en Valckenborgh/ 't selve streckt tot Halant toe, die is op sommighe plaetsen niet dieper als 8 vadem. Als de punct van 't Rif ontrent zuyden ten oosten / en 't hoogh van Anout ontrent zuyden ten westen van u zijn drie mijlen / daer leydt oock een Banck van 14 of 15 vadem.

't Rif van Anout.

Het Rif van Anout streckt van de noordoost-hoeck van Anout af ontrent oost noordoost een groote mijl in Zee/leyt op 't eynde droogh boven water / en is uytnemende schor en steyl. De noord-kant/alsmen uyt den westen of noorden komt/kan men looden/ en loopen daer by langs op 17 of 18 vaden/maer uyt den zuyden komende en mach men 't geensins op 't loot ghenaecken/want aen de zuyd-kant dicht aen 't Rif ist 30 en 35 vadem diep.

Reede onder Anouts Rif.

Aen de noord-kant van 't Rif mach men tot veel plaetsen setten op 10/11/ 12 en 13 vadem. Als ghy settet op 11/12/ of 13 vadem/alsoo dat de Vuerboet z. o. ten zuyden / en het hoog van Anout (te weten 't west-eynde) ontrent zuydwest ten westen van u is/soo leyt dan 't uytterste eynde van 't Rif oost ten noorden van u / daer ist heel goet legghen voor oost zuydooste/ zuydooste / zuyden / en zuyd zuydweste winden. Als ghy van daer t'zeyl gaet/en na de Sont wilt/ so moogdy vry sonder schroomen / 't zy by nacht of doncker weder by 't Rif langhs loopen op 16/17 of 18 vadem/tot het eynde toe/ op sulcke diepte houdende/ en kondy daer aen niet misdoen. By 't eynde komende wort het 24 en 25 vadem diep.

Diepten tusschen Anouts rif en de Sondt.

Maer als ghy op de punct komt/ en zuydoost begint aen te gaen / soo hebdy terstont dicht aen 't Rif geen gront op 30 en 35 vadem.

Het Rif van Anout en Kol legghen verscheyden van den anderen zuydoost en noordoost ontrent 8 mijlen / by klaer weder mach men Kol en Anout beyde gemackelijck van beneden sien/als men tusschen beyden is. Om van 't Rif na de Sondt te zeylen met een west zuydweste wint/ en behoefdy niet hoogher aen te zeylen / met een wel bezeylt Schip/ als zuyd zuydoost/met sulcken cours suldy hoog genoeg boven Kol zeylen/komende tegen de kust van Zeelant/die mooghdy looden op 14/12/10 en 8 vadem. Tusschen Anout en Zeelant in 't vaer-water ist 18 en 20 vadem diep. Tusschen Anout en Zeelandt 15 en 16 vadem/maer in 't vaer-water tusschen Anout en Kol ist 20/21/22 en 23 vadem diep.

Daer bezuyden ofte bewesten ist vlacker/te weten/19/18/ oock wel 14/13 en 12 vadem/na dat men westelijck komt/ maer na Noorweghen toe ist dieper / te weten: 24/25/28 en oock 30 vadem/daer uyt men mercken mag of om de Noorweeghse-zijde naest/beoosten 't vaer-water of om de west is.

Verscheyde Bancken.

Ontrent noordwest van Kol drie mijlen/ en zuydoost ten oosten van Anout/daer leydt een Banck van 9/10 en 12 vadem/ontrent oost ten zuyden van Anout so verre dat men 't niet wel van beneden/ maer uyt de Mars wel sien mach/ en noordwest van Kol/ daer leydt oock een Banck van 16 vadem grofzant-gront/ als oft Rif-gront waer.

Zuyden ten oosten ontrent 6 mijlen / van de punct van Anouts-rif/ zuydoost ten zuyden van 't zuyd-eynde van Anout/en west ten noorden van Kol ontrent 4 mijl leggen de Luys-gronden/daer op en is niet meer water als acht voet.

Luys-gronden.

Die van Anouter-rif af komende na de Sondt wil/ en niet zuydelicker en gaet als zuydoost/die en sal dese gronden niet onder-zeylen / maer met een zuyden ten oosten cours soude hy daer verballen. Die uyt de Sondt komende na Anout wil / soude met een west noordweste ganck van de Sondt af / die selve oock onder-zeylen / daerom die met een scherpe wint van Anout na de Sondt / of van de Sont na Anout wil/ die zy daer op verdacht.

Haselin.

Het Eylant Haselin / leydt verscheyden van Anouts-rif zuyden 8 mijlen/ en van Kol zuydwest ten westen 6 mijlen/ dat is aen de noord-zijde of buytenkant heel vuyl vol reven en ondiepten / maer aen de zuyd-zijde of binnen-kant / na Zeelandt toe ist redelijck schoon / soo dat men daer Reede maecken mach. Van 't oost-eynde van Haselin streckt een Rif af noord noordoost/ en noordoost ten noorden na Noorwegen toe wel twee mijlen in zee / tot op een mijl na aen de Luys-gronden/ die met zuydelijcke of noordelijcke winden hier moet laveren / en wat verre west-waert in die wijck loopt/ die moet wel toe sien en hem daer voor wachten/ want alsoo 't daer ontrent heel ongelijck is van diepten en oneffen gronden / soo en kan men die niet wel op 't loot aen doen/ maer de Kust van Zeelant mach men op 6 of 7 vadem op 't loot genaecken.

Diepten in Schager-rack.

Soo ghy by lange donckere nachten of Mist/ weder in 't Schager-Rack quaemt te moeten laveren / soo neemt acht op dit navolgende: Zijt ghy tusschen Schagen en Lezou/ soo meught ghy u vryelijck om zuyd of west houden / maer u loot veel ghebruycken/ ontrent de Helms en Schaghen meught ghy de wal genaken tot op 10 / 12 of 15 vadem eer ghy behoeft te wenden: Zijt ghy na u gissing neffens Lesou / daer meught ghy tot op 10 of 15 vadem by komen: Maer soo ghy zijt tusschen Lesou en Anout / daer meught ghy op de vlackte loopen/ tot op 5/6/7/8 of 10 vadem. Zijt ghy tusschen Anout / Haselin en Kol / daer meught ghy de zuyd-wal aen loopen tot op 15 / 16 vadem / maer tusschen Haselin en Zeelandt op 10 of 12 vadem. Het is in alle manieren gheraden liever hem te houden aen de zuyd-wal als na de Noorweeghse zijde / maer men moet wel op sijn loot passen/ en 't selve veel gebruycken.

Haselin.

Van Kol tot het eylant Haselin is 't zuydwest ten westen 6 mijlen/ men mach tusschen Haselin en Zeelandt deur zeylen tot in de Beldt / de kust van Zeelandt is een schoone strant/ bewesten Kroonenburgh by 't Visschers Dorp/daer leyt een Banck die men meynt met een Rif aen 't vaste lant vast is/ leydt een kleyne half mijl van landt/ is op de Banck twee vadem / en dicht aen lant 4 vadem waters / als mede een stuck bewesten Haselin loopter een Rifken af t'zee-waert dat men schouwen moet.

Roskildifioerd.

Oost zuydoost van Haselin gaet een groote wijde voert in 't lant/die buyten in 't begin wel een mijl wijt is/daer ist goet setten voor een noordooste wint op 5 of 6 vadem. Dese Voert deylt hem te landewaert in drien / de eerste of oostelijckste ghenaemt Roskildifioerd streckt in 't lant zuyden en zuyden ten westen wel vier of 5 mijlen/de tweede na Isicby en Holbeck/ is binnen wel twee mijlen wijt/ en in 't midden leyt een groot Eylant. De derde streckt na Draecx-holm/ oock wel vier mijlen zuydwest/en noordoost/gelijck de Zeekust na de Belt doet.

Isenvoert.

De kust van Zeelant tusschen Haselin en de Sont is een schoone kust/ uyt-gesept de Banck tegen over Visschers Dorp / men mach op 't landt daer by langhs-zeylen op 6 en 7 vadem/ maer by nacht en komt die niet naerder als 12 of 13 vadem/want tot sommige plaetsen is 't schor/en drooght haestig op. Daer dat nieuwe Kercxken staet/ daer neffens is veer af vlack/3/4 vadem/en bewesten 't Bosch/ dat bewesten Lappezant is/mach men op 4 vad. by de wal komen sonder misdoen/ maer tegen Lappe-zant komende/ moet men verder van de wal af houden op 7 of 8 vadem/of men soude achter de punct van Lappezant geraken.

Lappe-zant.

Lappe-zant leydt ontrent het vierendeel van een mijl benoorden Elseneur of 't Slot van de Sont/aen de west-zijde van 't vaer-water gestreckt langhs de kust van Zee-lant. Om Lappe-zant te schouwen/ soo neemt acht op dese mercken / daer staet een Huys bewesten de Konincx-meulen/ bewesten 't Slot Kroonenburgh / hout de Schoor-steen van dat Huys bewesten de Gevel van de Konincx-meulen / soo meughdy geen quaet aen Lappe-zant doen / loopt daer by langs op ses/ seven/ acht vadem/ soo langhe tot dat het oost-eynde van 't Eylandt Ween / komt een weynigh buyten het Slot van de Sondt / houdt dat soo staende/ en zeylt soo op 6 of 7 vadem vry dicht by 't Slot langhs/alles wat u hin-

deren

deren mach meughdy wel groen deur 't water sien leggen.

Om achter Lappe-zant te setten. Wilt ghy uyt de Sont ruymen / en achter Lappe-zant setten/ soo zeylt neffens het voorsz. Koninex-huys de Kom ofte Koninex-meulen ghenaemt/ alsoo dat die ontrent z. of zuyden ten w. of z. ten o. van u staet/ settet daer op 6/7 ofte 8 vadem/ daer ist goet leggen uyt de stroom en zant-gront/ maer wilt gy 't setten op 12/13 of 14 vadem/ daer ist steeck-gront / en daer gaet stercke stroom met zuydelicke of z. o. wint/ maer ghy lecht daer beter op 't ruym/ om weder in-waert te zeylen/ oft gebiel dat de wint haestigh uyt-schoot ten noordwesten. 't Is gebeurt dat daer een gheset hadde wat beoosten de Koninex-meulen op 6 of 7 vadem/ de wint schoot in der nacht ten noordwesten/ als sy 't Ancker lichten/ viel 't Schip na lant toe / en eer sy 't voor de wint om kregen/ liepen op 3 vadem over de punct van Lappe-zant.

Van Kol tot Elseneur of de Sont / is de cours z. o. en z. o. ten zuyden drie of 4 mylen. Ontrent ten halven tusschen Kol en Elsenborgh legghen de Swyne-boeden / en *Swyne-boeden.* dat zijn een deel vuyle rudsen en blinde klippen/ die een goet stuck van Lant t'zee-waert strecken. Als ghy van Kol komende na de Sont zeylt / so hout dat eylant Ween bedeckt achter 't Slot Kroonenburgh/ soo en meughdy die voorsz. Swyne-boeden niet onder-zeylen. Als ghy dan gist die gepasseert te zijn/ so loopt voort midswaters in / om Lappe-*Om Lappe-zant te schouwen.* zant te myden/ of so ghy 't oost-eynde van Ween dan weder brengt recht buyten 't Slot/ of op 7 of 8 vadem van de Zeelantsche zyde hout/ en meughdy aen Lappe-zant niet misdoen. Binnen 't Slot komende/ daer meughdy 't setten waer dattet u belieft. De Schepen in 't gemeen setten 't al by 't Lant langhs heel tot bezuyden Elseneur/ daer ist diep 15 en 16 vadem/ maer met een zuydooste wint is daer quaet leggen. Na het Eylandt Ween toe leydt een banck van 8 en 9 vadem/ daer ist beter leggen/ dan is wat verre van lant.

Om uyt de Sont na Kol te zeylen. Als ghy uyt de Sondt na Kol wilt zeylen / en ten eynde Lappe-zant komt / soo gaet noordwest ten westen om de Swyne-boeden te schouwen/ tot dat Kol noord noordoost van u is / gaet dan vry noordwest ten noorden / of noord noordwest na de wint is / want met een noordoosten wint moet ghy al vry dicht by Kol uyt loopen/ noord noordwest heen/ om boven het Rif van Anout en Lesou te zeylen.

Om na Elboge of Malmuyen / en Lants-Kroon te zeylen.

WIlt ghy uyt de Sont na Elboge/ of Malmuyen zeylen/ so gaet van Ween zuydoost/ en zuydoost ten zuyden / so suldy den Tooren of de Stadt voor u sien leggen/ zeylt daer recht na toe/ 't is in dat vaer-water meest 7 of 8 vadem diep/ als gy binnen de Sout-holmen komt/ droogt het haestigh op / van de 7 vadem op 5/ maer voor de stadt ist vlack water/ daer meughdy 't setten op 3/ 4 of 5 vadem so ghy wilt / meught oock aen 't eynde van 't Hooft legghen op 3 vadem/ daer ist goet leggen/ maer met een noordweste wint is daer quade Reede/ die waeyt daer open in.

Om bezuyden de Sout-holms weder uyt te loopen/ na Valsterboen of Steden/ so wacht u voor de Sout-holmen/ die zijn rondom vuyl/ van 't noord-eynde schiet een Rifken af vry wat verre: op de oost-zijde aen 't zuyd-eynde loopt *Noord-vliet.* het seer verre vlack af. Daer leydt oock de Noord-vliet/ dat is een steenen Rif onder water / maer men mach wel groen sien leggen/ die sult ghy aen de Sout-holmsche zyde/ te weten aen stuerboort van u laten leggen/ maer de Zuyd-*Zuyd-vliet.* vliet die neffens oude Valsterboen leyt/ sult ghy aen baghboort leggen laten/ en lopen also daer tusschen beyden deur/ 't is in dat vaer-water op het drooghste 4 vadem diep. Als ghy van Malmuyen af komt/ en dat den tooren van Koppen-haven komt aen 't zuyd-eynde van de Sout-holms/ dan zydy voor-by de Noord-vliet. Als men dit deur zeylt/ moet men hem wel wachten voor dese voorsz. gronden.

Men mach dit oock wel uyt-loopen by de Strandt van Schoonen langhs / latende beyde de Noord-vliet/ en Zuyd-vliet aen stuerboort leggen / en die strant looden op 4 of 5 vadem/ gelijck dat Rif van Valsterboen.

Die in Lants-kroon wil zeylen/ moet weten datter een drooghte voor 't gat leydt/ daer moet men bezuyden om in loopen: daer staet een kercxken aen de noordzyde voor aen/ ende een Edelmans Huys wat vet lantwaert in/ brenght die Kerck over dat Huys/ so zijdy van de drooghte bevrijdt/ zeylt dan in/ op den hoeck aen/ en settet op drie vadem.

Benoorden Oude Valsterboen gaet een diep in/ genaemt Hul of Hul-water/ is een diep gat voor ghemeene schepen/ *Hul-water.* gaet op 3 en 4 vadem/ meest n. o. in/ men mach by de Voetstrant van oude Valsterboen in looden/ op 3 vadem/ latende out Valsterboen aen de rechter-hant/ 't isser ruym en breet.

Hoe men uyt de Sondt door den Droogen/ ende in het Reef-sol sal zeylen.

DIe uyt de Sont na den Droogen wil zeylen/ ga z. ten oosten aen / of hy mach by dat Bosch langhs looden op 5 of 6 vadem / soo en sal hy de Noorder-tonne niet mis *Noorder-ton.* zeylen/ want die leydt op 5 of 6 vadem aen 't noord-eynde van de Middel-gront/ beoosten de ton is 't 7 vadem diep/ maer in 't rechte vaer-water neffens dese ton ist 9 of 10 vadem diep/ de mercken van dese ton zijn/ als dat eynd van 't Bosch w. z. w. van u is/ dan zijdy neffens de Noorder-ton/ en dan staeter een plompe tooren een moy stuck bezuyden dat bosch: ooek komen daer 3 heuvelen aen de noord-kant van de Stadt/ dat zijn al mercken van de Noorder-ton.

Middel-ton. Van de noorder-ton tot de Middel-ton/ zuyden ten oosten. Alsmen by de Middelton komt/ dan komt de zuyderste meulen bezuyden de stadt Koppen-haven / en den plompen tooren komt op een Hantspaeck lenghde aen den spitsen tooren/ dat zijn de mercken van de Middelton/ of de tweede ton in den Droogen/ 't is daer 8 of 9 vadem diep.

Derde Ton. Van de tweede tot de derde/ en voort tot de ton op Casper Caniel/ is de cours z. ten o. 't Witte Slot komt dan over den spitsen tooren: dat zijn de mercken van de vierde *Ton op Casper-Caniel.* ton of ton op Casper-Caniel: de derde leyt aen 't zuyd-eynde van middel-gront/ ten is daer niet seer wijt / maer schoor aen beyde Landen/ 't diep daer neffens is 7 of 8 vadem. Als men daer laveren moet/ so moet men wenden/ so haest alst begint te droogen/ soo wel aen d'een zyde als aen d'ander.

De vierde ton leydt aen het noord-eynde van Draker/ op 't Vlacke/ daer tegen over leyt een Steen boven water/ gheheeten de Visscher / oost ten noorden van de ton / men *Visscher.* mach aldaer de Sout-holm wel looden/ want het is daer vlack water/ tusschen de derde en dese vierde ton komt een gat van Koppen-haven uyt-loopen/ dat men Casper Caniel noemt/ of het Koninex-diep.

Van de vierde ton of Casper-Caniel tot Draker-rif/ is de cours zuyden en zuyden ten oosten / 't landt van Draker mooghdy looden op drie/ vier en vijftehalf vadem.

Rif van Draker. Het Rif van Draker leyt een goet stuck weeghs buyten Draker/ het strect by-kans een myle Oostwaert in Zee. De mercken van de ton op Draker-rif zijn dese: Als den tooren van Koppen-haven komt bezuyden Draker aen het Bosch/ soo zydy neffens de ton. Het Drooghste water dat ghy ontmoet/ tusschen dese ton op Draker-rif en de voorsz vierde ton/ is vijf vadem min een elle.

Om by nacht door den Droogen te zeylen/ soo gaet van 't Eylant Ween zuyden en zuyden ten westen / so lange tot dat ghy neffens den hoeck van 't Bosch komt/ op 4 vadem/ hout dan wat van de wal af/ en gaet z. o. ten o. aen/ tot dat gy komt op 7 vadem/ dan voort z. z. o. tot dat ghy over de Middel-gront zijt/ d'eerste of noordelijckste ton al voorsz. is leyt op 5 of 6 vadem. Maer ghy meucht daer bewesten op 3 of 4 vadem wel over / houdt dan wat af / tot dat ghy komt op 8/ 9 of 10 en 11 vadem/ en zeylt dan voort zuyden na Casper-Caniel/ daer wert het te met drooger/ te weten ontrent 8 vadem. Neffens Draker ist oneffen om te looden/ d'eene worp 5 / d'ander 4 vadem / maer gaet u cours/ ten ware ghy wist dat ghy d'eene wal van Draker ofte Sout-holms nader waert als d'ander. Van Draker wert het weder 6 en 7 vadem diep. Recht zuydoost van Draker ontrent een goet half myl / leydt een steen drie voet onder water / en is ontrent twee Roeden in 't vierkant groot/ daer Cornelis Jansz. Buys-man uyt de Streeck 1628 in September met het Schip op geweest is.

Om naer Reef-sol ofte Coppen-haven te zeylen.

Om na 't Reef-sol te zeylen. WIldy na Reef-sol of Koppen-haven zeylen/ komende van benoorden uyt de zont/ so loopt bewesten de noor-

der

der ton een stuck heen/ om de Plaet of Middel-gront (die bewesten de ton in den Droogen leyt) te mijden/ die is op 't noord-eynd niet dieper als 12/ en aen 't zuyd-eynde 8/9/ en tot sommige plaetsen 10 voeten diep/ al harde steenighe en rudsige gront/ hout de slagh van de wal aen de west-zijde op 2/ 3 of 4 vadem/ so diep gy wilt/ tot Koppen-haven toe/ aen die zyde moogdy niet misdoen/ 't is daer ruym en wijt/ streckt zuyden ten westen in/ in 't midden tusschen de wal en de middel-gront ist 5/ 6 en 7 vadem diep. Soo ghy daer moest laveren/ so komt de middel-gront niet nader als vier vadem/ maer de west-wal mooghdy op 't loot aen doen/ so na elst u belieft. Van 't noord-eynde van 't Eylant Draker/ loopt een Rif noord-waert af/ op de punct van dat Rif leyt een ton/ die men noemt de ton in 't Reef-sol/ laet die aen baghboort/ en loopt tot voor de Stadt en settet daer.

Ton int Reef-sol.

Komende uyt den zuyden/ en begeert na Reef-sol te zeylen/ so loopt beoosten de voorsz vierde ton (genaemt de ton op Casper Caniel) heen/ loopt daer dicht by om/ en gaet n. w. aen tot in het Koninx-diep/ na de ton in 't Reefs-col toe/ die leggen van een verscheyden/ recht n. w. en z. o. Ghy sult dan recht voor uyt in 't noordwest oock sien te landewaert in/ een plompen tooren recht over een groot Huys ofte Spitael dat dicht op de Zee-kant staet/ hout die soo over een/ en gaet daer op aen/ soo suldy recht midtswaters in loopen/ 't is daer in 't Vaer-water 5/6/7 en 8 vadem diep. Dit Koninx-diep is al wat oneffen van gront: daerom past wel op u loot/ en komt de noord-wal/ dat is de middel-gront/ niet te naer/ die is heel vuyl en rudsich/ van de zuyd-wal (ontrent ten halven tusschen die twee voorsz. Tonnen) streckt een drooghte af/ soo dat ghy den eenen worp hebt 5 of 6/ en d'ander wel 3 vadem.

Mercken van die Ton in het Reef-sol.

In 't Reef-sol by de ton komende/ die op de punct van 't noorder Rif van Draker leydt/ laet die aen baghboort/ en loopt daer by om/ zuyden aen/ na Koppen-haven toe. De mercken van dese ton zijn dese: daer leydt een ronde heuvel of groote steen/ ontrent een halve mijl te landewaert in/ als die recht oost van u is/ dan komt die oock over een plompe tooren/ die ontrent een mijl te landewaert in staet/ dan zydy neffens de ton of de punct van 't voorsz. Rif. Dese mercken zijn dienstigh by tyden als de ton daer niet en leydt. Een weynigh benoorden de ton legghen de groote Schepen/ die op de wint leggen op 5 of 6 vadem/ daer is goede Ancker-gront.

Kuyck.

Van de ton op Draecker-Rif na Kuyck/ is de cours zuydwest 4 groote mylen/ maer na 't Rif van Valsterboen of Steden/ ist zuyden en zuyden ten westen 4 mylen/ in 't vaer-water tusschen Draker en Valsterboen ist 6/7/8 vadem diep/ dan tusschen Valsterboen en Steden 10 of 12/ en 13 vadem/ maer by Steden diepst.

Reede onder Steden

Onder Steden mach men 't setten/ so daer bezuyden voor noordelijcke/ als daer benoorden voor zuydelijcke winden. Wilt ghy 't setten voor noordelijcke winden/ soo loopt tusschen Steden en Meun/ een goet stuck in de wijck/ alsoo dat de schorre hoeck van Steden ontrent n. n. o. van u leyt/ set het daer op 8 of 9 vadem/ ghy sult verschut leggen voor noorden en noordweste winden. Maer wildy 't setten voor een zuyden of zuydweste wint/ soo set het benoorden Steden/ alsoo dat de zuydoost-hoeck zuyden ten oosten/ of zuyd zuydoost/ en de noordwest-hoeck noordwest/ of west noordwest van u is/ daer is goet leggen op 7 vadem/ de gront is daer kleyn/ wit en swart zant. Wildy van daer t'zeyl gaen na den Droogen/ soo gaet niet noordelijcker als noordoost/ so lange tot dat ghy komt by 't Rif van Draker/ loopt dan daer by om op vijf vadem.

Benoorden Steden loopt de Kust van Zeelant in een groote inwijck na Kuyck/ 't is daer west-waert vlack water van 5/6 en 7 vadem/ en goede Ancker-grondt/ men mach daer over al setten.

Het Rif van Valsterboen streckt ontrent zuydwest een groote mijle t'Zee-waert/ is een vuyl/ steenigh/ en rudsigh Rif/ op 't eynde leydt een Ton/ op 4 of 5 vadem mach men 't op 't Loot om loopen/ met kleyne ofte vlack-gaende Schepen/ men hout voor een merck van dit Rif/ dat als de Tooren van Valsterboen/ en het Slot over een komen/ dat men dan is neffens de punct van 't Rif.

Mercken.

Die van benoorden komt/ en om Valsterboen wil zeylen met een noordelijcke of noordooste wint/ en dat wat na om 't Rif wil nemen/ en op 5 of 6 vadem komt/ die moet wel wacker op sijn loot passen: Als oude Valsterboener-kerck komt ten halven 't Slot en de kerck van Valsterboen/ dan komt 't quaetste en droogste van 't Rif noch aen/ dat duert tot dat Oude Valsterboener-kerck komt beoosten de huysen van Valsterboen/ eer is men het Rif niet gepasseert. So men vroeger soude willen naer by om loeven/ met een diepgaende Schip/ soude men groot perijckel loopen: tegen 't Rif komende/ heeft men met eenen worp vijf en 4/ en korts daer na drie vadem/ al harde steenachtige gront. Daerom ist best met een Schip dat 6 of 7 ellen diep gaet/ dit Rif niet nader te komen als op ses of seven vadem.

Soo ghy van oosten komende/ om Valsterboen wilt zeylen/ en met een noordooste wint langhs de wal loopt op 6 of 7 vadem/ en Valsterboen ontrent noorden of n. n. o. van u is/ so drooght het seer haest op 2 of derdehalf vadem. Daerom hout u verder van de Wal/ op 10 of 12 vadem/ tot dat het Slot eerst n. o. of n. o. ten n. van u is/ of dat oude Valsterboener-kerck komt half wegen het Slot van Valsterboen/ ende Valsterboener-kerck/ dan meugt ghy 't Rif van beoosten niet onder-zeylen (maer op 5 vadem daer by om lopen/ dan moet ghy wel op u loot passen. Maer so ghy 't Rif wilt aen soecken op 4 of 5 vadem/ als oude Valsterboener-kerck komt aen 't oost-eynde van Valsterboen/ ghy sult groot prijckel loopen om aen de gront te geraken.

Als men binnen 't Rif komt/ mach men op 4 vadem by de kust van Schoonen langhs loopen/ sonder misdoen.

Van Meun tot Steden/ is de cours n. w. ten n. 3 mijlen: daer tusschen beyden gaet de Wolf-zont/ of dat Wolve-gat in/ dat loopt voor-by Werdenborgh en Nest-vel/ door de Golver-zont in de Belt uyt.

Meun en Valsterboen leggen verscheyden/ noorden ten oosten en zuyden ten westen 4 mijlen.

Vallen van Stroomen in dese Vaer-waters.

In 't Schager Rack tusschen Maester-landt en Waersbergen/ gaet de stroom meest al mette windt/ en 't ravelt daer somtijts op sommighe plaetsen al ofter drooghten waren/ dit kan men by stil weder bevinden/ als men een loot op de gront laet sincken.

By Schaghen komt de stroom ghemeynlijck/ of den meesten tijt de Belt uyt vallen/ na 't lant van Noordoosten toe/ besonder als de windt een wyl uyt den oosten/ of noordoosten heeft ghewaeyt/ en loopt by Noorwegen langs om de Noord. Yemant komende van Anout af/ willende by nacht na Schagen zeylen met een westelijcke wint/ of komende van bewesten/ om Schaghen met een zuydelijcke wint/ willende na de Sont/ die kan door dese stroom metter haest onder Noorwegen wesen/ eer dat hy 't soude vermoeden. Leest hier van breeder voor in de beschrijvinge der stroomen van de Belt.

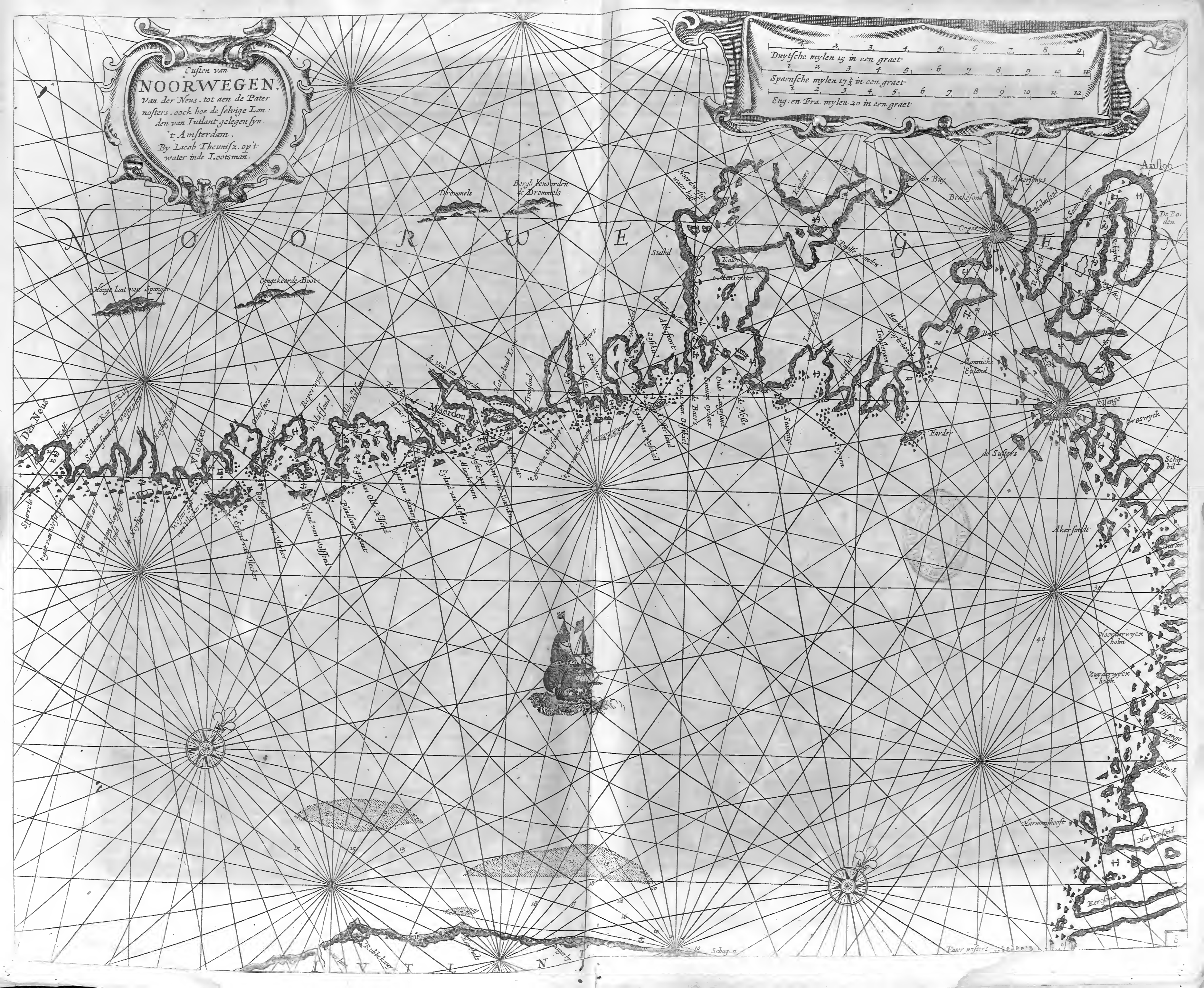
In dit vaer-water tusschen Schagen en de Sont/ en voort in/ en door de Sondt tot om Valsterboen ist hoogh noodigh dat een Stuerman of Schipper dapper op mercke/ en hem niet en verslape/ om de meenighvuldige periculen (so van drooghten en reven aldaer gelegen) te mogen ontgaen: die gene die op 't beste bedreven is/ sal daer ghenoegh te doen hebben.

Door de Sont en den Drooghen/ loopt de Stroom ghemeynlijck met de wint/ maer wel 't meeste van de tijt om de noord/ alsser een harden oosten windt voor handen is/ of alst uyt den oosten ghewaeyt heeft/ dan stroomt het al noordwaerts uyt.

Hoe dese plaetsen van malkanderen verscheyden zijn.

Van het west-eynde van Pater-noster/ tot Maester-landt/ is de cours oost noordoost — 2 mijlen.
Van Maester-lant tot Winneu/ zuydoost — 4 mijlen.
Van Winneu tot Male-zond/ zuyd zuydoost — 2 mijlen.
Van Male-zont tot Waersbergen zuyd zuydoost — 4 mijlen.
Van Waersbergen tot Cuplo zuydoost — 4 mijlen.
Van Cuplo tot Laholm zuydoost ten oosten — 4 mijlen.
Van Laholm tot den hoeck van Cuerko/ achter Swedereur/ is de Cours west zuydwest — 2 mijlen.
Van Cuerko tot Engel-holm zuydoost — 3 mijlen.
Van Engel-holm tot Kol/ west — 4 mijlen.
Van Maester-lant tot Nyding zuyd zuydoost — 6 of 7 mijlen.
Van Male-zont tot Nijdingh/ z. w. en z. w. ten w. — 1 groote mijl.
Van Nydingh tot Waersbergen zuydoost — 4 mijlen.
Van Waersbergen tot Kol zuyden ten oosten — 9 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Swederoe tot Kol/ zuydwest — 3 mijlen.
Van de Pater-Nosters tot Schagen/ z. w. ten westen — 9 mijlen.
Van 't rif van Schagen tot Maesterlant/ o. n. o. — 10 mijlen.
Van 't rif van Schagen tot Nijdingh/ z. o. ten z. — 11 mijlen.
Van 't rif van Schagen tot Waersbergen is de Cours o. z. o. — 15 mijlen.
Van 't rif van Schagen tot Kol/ buyten de Trindel heen/ zuyden — 23 m.
Van 't Rif van Schagen tot Lezou/ zuyd zuydoost — 6 mijlen.
Van 't Rif van Schagen tot de Trindel/ zuydoost — 6 mijlen.
Van de Trindel tot Anouter-rif z. o. ofte wat zuydelijcker — 8 mijlen.
Van Anouter-rif tot Kol/ zuydoost — 8 mijlen.
Van Anouter-rif tot Haselin/ zuyden ruym — 8 mijlen.
Van Kol tot Haselin/ zuydwest ten westen — 6 mijlen.
Van Kol tot Elseneur/ is de cours z. o. en z. o. ten zuyden — 3 of 4 mijl.
Van Lappe-zant tot Ween/ zuyd zuydoost — 2 mijlen.
Van Elseneur tot de noorder-ton/ in den Droogen/ z. ten o. ontrent 5 m.

Van

Custen van
NOORWEGEN,
Van der Neus, tot aen de Pater nosters: oock hoe de selvige Lan: den van Iutlant gelegen syn.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op't water inde Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng: en Fra. mylen 20 in een graet
N O O R W E G E N
Drommels
Bergh benoorden de Drommels
Hooge lant van Spanger
Omgekeerde Boot
Der Neus
Maerdou
Stathil
Coperwyck
Anslo
de Bey
Brakesond
Farder
de Susters
Akersondt
Noorderwyck holm
Zuyderwyck holm
Harmenshooft
Kersond
Schagen
Pater noster

Van Elseneur tot Lants-kroon/ o. z. o. 3 mijlen.
Van Ween tot Malmuyen/ z. o. ten z. en z. o. 5 mijlen.
Van Malmuyen tot Reefs-zol/ west 4 mijlen.
Van Malmuyen tot Steden/ z. w. wel so zuydelijck 8 mijlen.
Van de Ton op Draker-rif tot Kuyck/ z. w. 4 mijlen.
Van de Ton op Draker-Rif/ tot Steden/ is de Cours Zuyden ten Westen 4 groote mijlen.
Van de Ton op Draker/ of Draker-rif/ tot de ton op Valsterboens-rif, zuyden 4 mijlen.
Van Meun tot Steden/ n. w. ten noorden 3 mijlen.
Van Meun tot Valsterboen noorden ten oosten 4 mijlen.
Van Meun tot de Ton op Valsterboener-rif/ n. ten oosten 3 of 4 mijl.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus verthoont hem 't lant tusschen Maesterlant en Waersbergen.

Aldus verthoont het lant van Waersbergen/ alsmen van Anout na de Sont daer door-by zeylt.

Aldus doet hem Anout op/ alsmen van Lezou af komt.

Aldus doet hem Lezou op/ alsmen van Schagen daer na toe komt.

Aldus is Zeelant gedaen/ alsmen van Anout komende na de Zont zeylt.

Aldus is Schoonen gedaen van Kol af tot Valsterboen/ alsmen door den Droogen zeylt.

De Vijfde Verthooninge,

VAN DE

Kusten van Noorwegen/ van de Pater-Nosters tot der Neus.

Pater-Noster.

HArmens-hooft en 't west-eynde van de klippen die men Pater-nosters noemt/ leggen verscheyden noorden ten westen / wat westelicker / en z. ten o. wat oostelicker 4 mijlen / daer bezuyden zeylt men in Maester-lant. Op de Kust tusschen Farder en Maester-landt is meest over al goede Anckergront op 35 en 40 badem.

Harmens-hooft.

Van Harmens-hooft tot Zuyderwijcx-holm/ is de cours noorden ten westen 4 mijlen / tusschen beyden leyt Booghschaer / maer twee mijlen bezuyden Harmen-zondt / leydt Kerck-zont/ dat is een groote Rivier die verre te lantwaert in streckt.

Noorderwijx holm. Zuyderwijcks-holm.

Bezuyden Ottrom legghen Noorderwijcx-holm / ende Zuyderwijcx-holm / twee groote Eylanden op een groote Voert/ die verre en diep landtwaert op streckt / daer op leggen verre lantwaert in veel stedekens / als Oltburgh/ Oldewat/ Aleroes/ en Draegens / van daer komen veel vette waren. Aker-zont leydt van Zuyderwijcx-holm verscheyden/ noordwest ten westen 4 mijlen.

Het Eylant Aker-zont / dat mach men rontom zeylen/ daer benoorden leydt een groote Inwijck of Voert / te landewaert in streckende/ geheeten Ottrom.

Beoosten Graswijck / oock tusschen de Susters en Aker-zont leyt Schip-hil/ dat is een Haven daer men Sparren/ ende andere vette Waren ladet.

Aker-zont. Susters Graswijck.

Van Akersont tot de Susters / west ten noorden 3 mijlen/ tusschen beyden leydt Graswijck binnen de Susters. Van Graswijck tot Farder is de cours oost noordoost ses mijlen. Die daer in wil / laet de scherpe hoeck aen baghboort / binnen leydt een ronde klip daer men aen beyde zijden om zeylen kan/ daer is goede Ancker-gront. Noorden van dese klip leydt een groote Inwijck / bequaem om met groote Schepen op de wint te leggen : binnen leyt oock een rondachtige Klip. By 't west-landt loopt men langhs/ dat streckt eerst noorden in / en om 't Eylandt noord noordoost/ men laet dat Eylant aen stuerboort en loopt noord noordwest by dat West-lant in.

Bast.

Van de Susters tot Bast / is de Cours noordwest vier mijlen. Achter de Susters / bezuyden den hoeck van Roge/ leyt de Haven van Elsangh/ van Farder verscheyden n. o. ten o. 4 mijlen. Als men van Farder afloopt binnen de Rudsen deur / die binnen de Susters leggen tot tegens het landt aen / daer vint men een groote graeuwe Klip/ die laet men aen baghboort legghen / en de kleyne Rudsen die daer binnen legghen aen stuerboort / en soo voort by het Westlandt om/ soo opent hem dan het gat/ dat is nau/ en binnen ist vlack water en weecke gront.

Roge.

Van Bast tot Roge is de cours oost ten noorden ontrent 2 mijlen. Aen 't oost-eynde van Roge mach men 't setten/ daer is een slechte strant / tusschen het Kalf en Roghe mach men deur loopen/ maer die onder Fleto zijn wil / soo loopt men tusschen de twee kleyne Rudsen deur.

Soen-water. Koper-wijck.

Als men van Bast of Farder/ na 't Soen-water zeylt/ so ontmoet men een rooden hoeck tusschen het Soen-water en de Koper-wijck. Die in 't Soen-water wil wesen loopt daer beoosten heen / maer die in de Koper-wijck begeert te wesen / moet daer bewesten heen wijcken / ende die aen stuerboort laten leggen. Als men dan binnen de Lammeren komt/ so wert men een Kercxken gewaer op 't west-landt/ daer is de Laed-plaetse van de Koper-wijck. Men mach van daer oock voort op zeylen tot Brakenesse toe. Aen de noord ofte oost-zijde leyt Holm-zont.

Brakenesse. Holm-zont.

Soen-water. Farder.

Van het eylant Farder/ tot het Soen-water is de cours noorden wat oostelijcker/ maer tot Bost noorden een weynigh westelijcker. Het Soen-water streckt meest noorden in/ daer op leggen veel Havenen ende Laed-plaetsen / meest al aen de rechte hant in 't in-komen. Ten eersten komt Mossonot een Inwijck/ die oost-waert op gaet. Daer na komt Wijck-stee / dat is een Inwijck achter een Eylant/ daer na Schip-hil een Zant-bay/ een seer goede Reede : dat gaet soo al voort noord-waert op tot Ansloo toe/ dan keeret hem zuyd-waert op tot in de Bodem.

Wijck-stee. Schip-hil.

Farder.

Van Farder tot Laerwijck / is de cours west zuydwest drie mijlen. Daer tusschen beyden leyt een stedeken Tons-

bergen/ in een groote Inwijck. Van Bast tot het Eylant Farder is de cours zuyden een weynig oostelijcker ontrent 4 mijlen/ daer tusschen beyden leyt een buylen hoeck. Bezuyden Bast leyt Marcken-boet/ en die Inwijck van Asko/ maer benoorden Bast leyt Lou-zont.

Laerwijck. De Laerwijck is een groote wijde voert/ daer veel Inwijcken en Laed-plaetsen zijn/ daer men legghen mach en Vueren-hout ladet. Van de oost-hoeck streckt een groote rije klippen af/ een goet stuck weeghs zuydoost ten oosten in zee/ en beloopen bykans de halve Inwijck/ genaemt de Laerwijkse Swijnen/ daer moet men hem wachten. Binnen in dese voert ist vlaek water en droog/ so dat daer verre binnewaert geen groote Schepen vlot mogen leggen.

Stavange. Een mijl beoosten de Nesse / of oost-hoeck van Langezont leydt Stavanghe/ dat zijn sommige uyt-klippen/ daer men van beyde zijden mach achter zeylen / daer beoosten leyt de Voert van Laerwijck.

Nesse. Om in de Nesse te zeylen/ dat is aen de noord-zijde achter de oostelijcke hoeck van Lange-zont/ so loopt men tusschen de groote klip daer de Warder op staet / en het landt van oude Langhe-zondt deur/ latende de voorsz. klip aen stuerboort/ en so voort om dat ruyghe Eylant in de Nesse/ die leyt achter een Cingelachtige strant/ men leyt daer onder een eingel van Klippen/ als root zant/ daer leggen oock sommige kleyne Rudsen neffens de eingel. Dit is een goede bequame haven en licht om in te komen. 't Is daer 24 en 25 vadem diep.

Lange-zont. De Langhe-zondt is een van de schoonste Havens van Noorweghen/ leydt verscheyden van Joffer-landt noord noordoost een groote mijle/ voor oude Lange-zont leyt een hooge ronde klip/ daer een groote ronde Warder op staet/ tot kennis van dese Haven.

Koninx haven. Koninex-haven dat is het zuydelijckste ofte westelijckste gat van de Langhe-zont / gaet tusschen de westelijckste ruyge hoeck / en het Koninex-eylant in/ men loopt dan beoosten (de baerse die van de voorsz ruyge hoeck af leyt) heen. In de Bocht van Lange-zont is Ancker-gront 50/ 60 en 70 vadem / en 10 vadem by de Baerse. Om dat in te zeylen loopt men al mitswaters in/ en settet in Konineks-haven op 28 en 30 vadem.

Om van Westkiel binnen 't Joffer-lant deur te zeylen/ streckt de voert door 't naeuwe / eerst noordoost en noordoost ten noorden/ daer na o.n.o. en daer na weder n.o. dan komt men op een plaets daer de voert wat wijder is / daer leyt een blinde die moet men aen stuerboort laten/ en kiesen de noord-wal/ daer voor-by zijnde/ komt men weder in een heel naeuwe Voert/ die streckt meest noordoost deur (is tot sommighe plaetsen so naeu / dat de noeken van de Rae bykans aen de klippen raecken.) Door dat nauw zijnde/ gaet men noordoost ten oosten/ en oost noordoost/ tot dat men komt neffens de Langhe-zondt/ daer mach men dan noord noordwest in-zeylen/ of aen Zee zeylen so men wil.

Reede achter Joffer-lant. Achter 't Joffer-lant mach men 't oock setten op 15 en 20 vadem.

Baerse. Van de Baerse tot de noordelijckste klippen van 't Jofferlant/ dat is de zuydelijckste ofte westelijckste hoeck van Langhe-zont/ is de Cours zuyd zuydwest een groote mijl. Gaende zuyd zuydwest van buyten de Baerse / soo vindt ghy een derdepart water na Joffer-lant toe/ een blinde die ghy heel onder water siet ontrent seven voet. Tusschen de Baerse en 't Joffer-lant leggen twee havens/ Oostkiel en Abbefoort/ daer zeylt men in beoosten de Uytklippen van 't Jofferlant. Van die voorsz. noordeliekste Uytklippen van 't Jofferlant tot Oost-kiel ist noordwest ontrent een mijl/ maer tot Abbefoort noord noordwest/ en noorden ten westen oock een mijl.

West-kiel. Men mach (uyt den zuyden of van West-kliel komende) binnen Jofferlant deur zeylen tot in Oost-kiel ende Abbefoort.

Alsmen komt tegen West-kiel/ so siet men te landewaert drie hooge bergen/ oock het hooge landt van Langhe-zont noord-waert van hem leggen/ dat is altemael seer kenbaer lant/ die 't eens siet en daer op let / sal 't daer na weder komende/ wel kennen.

Sant-voort. Joffer-lant. Een mijl bewesten Westkiel leyt de haven Santvoort/ daer recht beoosten leydt Jofferlant. Om in West-kiel te zeylen laet men alle die groote klippen / die van 't Jofferlandt af streecken / aen stuerboort / en alle de voorsz. kleyne Rudsen van Santvoort / oock een witte Holm daer een Stengh op staet aen baghboort/ en loopt eerst noordwest/ daer na noord noordwest/ en ten laetsten noorden in tot om de west-hoeck / daer na wijckt men noordwest op / aen de noord-zijde van de Eylanden die binnen de haven leggen/ daer is een Vosse of af-vallende water / daer set men 't op 20 of 25 vadem.

Neffens Santvoort leydt een banck in Zee / die is tot sommighe plaetsen niet dieper als drie ofte vier vadem/ en streckt oost-waert tot neffens West-kiel.

Om in Santvoort te zeylen laet men alle de kleyne Rudsen aen stuerboort / en loopt alsoo by 't lant langhs tot binnen de langhe Holmen die aen baghboort blijven/ en so recht de Wijck in. Dit is een schoone haven/ men komter van beoosten in. Longhen leydt een groote mijl bewesten Santvoort.

Mercken van Oxefoort en Longen. Alsmen is voor Oxefoort en Longhen / soo legghen de Drommels ontrent west noordwest van u.

Longen. Voor Longen leyt een ront Eylandeken of klip / aen de oost-zijde van de haven/ daer op staet een Mast met een ton op een Warder. Om daer in te zeylen/ moet men dicht by dat lant daer de Warder met de ton op staet in lopen dicht by de ton heen/ maer daer staet een hant aen stuerboort van het gat / die wijst aen/ dat daer neffens een blinde klip onder water leyt / daer moet men wat van de wal afwijcken. Daer binnen zijnde magh men oost-waert weder in Zee loopen/ en komen op de Voert van Santvoort uyt.

Oxefoort. Ontrent een mijl bewesten Longen leydt de Haven van Oxefoort/ dat is een groote wijde Voert / streckende eerst buyten tusschen de klippen noorden in / voor aen bewesten het gat leyt een lange klip/ die laet men aen baghboort/ en een stuck weegs voor-by de lange klip leyt een blinde klip onder water/ die laet men aen stuerboort/ en loopt al noorden aen tot de west-hoeck van 't lant/ daer neffens leyt oock een blinde die men schouwen moet. Alsmen dan binnen de west-hoeck komt / soo moet men noordwest en noordwest ten noorden innewaert zeylen/ en setten 't aen de noordzijde van de haven / daer is 't ruym en wijt met veel inwijcken/ daer men over al setten mach op 20 en 25 vadem.

Tromzont. Ontrent een mijle bewesten Oxefoort gaet de Tromzont in/ een schoone voert: Voor in 't in-komen staen op de oost ofte noord-kant twee Warders op een hooge bergh/ daer moet men by in zeylen / en daer neffens mach men 't oock setten/ men mach van daer voort in zeylen achter het Eylandt van Trom en 't lant van Maerdou in / tot in de Voert van Maerdou.

Bewesten Tromsont leydt Maerdou/ tusschen beyden leydt een Wit Kercxken op de Zee-kant / een half mijl beoosten Maerdou.

Mercken in Maerdou. Als de Drommels noordwest en noordwest ten noorden van u zijn/ dan zydy recht neffens Maerdou/ so gy so op de Drommels uytter zee aenloopt / suldy recht op Maerdou vervallen / dat is een seker merck om te weten of men neffens Maerdou/ of daer beoosten ofte westen is/ maer als men dicht voor het Landt of voor het gat is/ mach men de Drommels niet sien / om dat sy van het voor-landt dan bedeckt zijn. Onder het Eylant te setten daer is het vlackste water/ maer met een noordweste of noord noordweste wint en is 't niet soo goet van daer te komen / als uyt de haven/ maer met een oostelijcke wint is 't beter van daer t'zeyl te komen/ en in zee te geraken.

t Ooster gat van Maerdou. Het Ooster-gat streckt west zuydwest in/ daer leydt een blinde klip aen de rechter-handt als men in zeylt / daerom moet men dicht by 't Eylant in loopen. 't En is daer in 't gat niet dieper als drie vadem/ maer binnen komende wert het weder dieper/ men settet daer onder 't Eylant op 12 of 13 vadem/ of men loopt west-waert op de voert als voorsz.

Om binne de Nieu-Holmen deur/ in Maerdou te zeylen. Met scherpe wint of anders mag men op dit wester-gat van Maerdou inzeylen/ bewesten de Nieuw-holmen in/ aldus: Bewesten de zuyderste Nieuw-holmen/ niet verre daer af/ leggen twee kleyne Klipkens even boven water/ en wat wijder daer af noch twee klippen die wat grooter zijn/ daer tusschen beyden loopt men mitswaters deur/ latende de twee kleyne aen stuerboort / ende de twee groote aen baghboort legghen/ dat gat streckt meest noorden en noorden ten oosten deur. Ten eynde de Nieuwe-holmen komende / mach men noordoost-waert zeylen achter Maerdou/

dou / of west-waert in de Haven als voorsz. is/ upt dese Haven gaet by tijden vrij wat strooms / ende de westelijcke winden boegen dit gat tusschen die hooge wallen ghemeenlijck upt / daerom die met een westelijcke windt hier in wil komen / moet wel op sijn hoede wesen/en sijn Mars-zeyls laten staen / of soude lichtelijck de Haven niet konnen krijgen/ maer tegen danck daer upt drijven.

Neffens het west-eynde van 't Eylandt Maerdou leydt een blinde klip onder water/daer moet men hem van wachten / als men aldus beoosten de Nieuwe-holmen in zeylt. Binnen de voorsz. west-hoeck van 't Eylant Maerdou komende / mach men noordoost-waert op daer achter loopen/ en setten 't op 12/13 badem/of noord noordwest-waert op in de voert zeylen/ en daer setten aen de west-zijde op 16/14 of 12 vadem/ na dat men verre daer in zeylt / voor in de voert of Haven ist 34 vadem diep.

De Haven van Maerdou.

Het Eylandt Maerdou staet boven op al vol boomen/ en daer rontom zijn 't al kale Klippen. Aen elcke zijde van 't Eylandt gaet een gat in. Het wester-gat gaet bewesten dat Eylant/en het Ooster-gat daer beoosten in. Om het Wester-gat in te zeylen / soo laet men de Nieuwe-holmen (dat zijn een deel klippen en Eylanden bewesten 't eylant Maerdou) aen baghboort/en het Eylandt aen stuerboort/ en loopen so tusschen beyden noordwest ten noorden in/maer met een zuydweste wint moet men al noordwest aen zeylen. Op de noordelijcke Nieuwe-holm staet een Warder.

Kerck-zont. Hesnes. Bewesten Maerdou loopt men in Kerck-zondt / en noch een half mijl oostelijcker leyt de Haven van Hesnes. Op 't Eylandt Hesnes staen twee Warders / daer nevens ist seer diep / maer na het Kercrken ist droogher / te weten ontrent 30 vadem. De Upt-klippen daer ontrent zijn al roodt van coleur. Aen de west-zijde van het gat leydt een blinde Klip onder water/genaemt Koenaghel/op 't lant staen twee stenghen/ als die over een komen is men neffens de Koenaghel/ die twee voorsz. stenghen staen op een grauwen Holm/laet die aen stuerboort / en gaet soo al innewaert aen/ het is daer hoogh lant/en de Drommels leggen van daer noord noordwest te landewaert in. Men mach daer binnen de Klippen deur tot in Maerdou zeylen.

Hamer-zont. Bewesten 't Eylant Hesnes/ leyt Hamer-zont/streckende noord noordoost in. Aen de west-zijde van 't gat leyt een blinde Klip die men schouwen moet / en zeylen dicht by het eylant langs dat aen de oost-zijde van 't gat leyt/en setten 't achter het Eylant neffens de Warder/op dertigh vadem.

Het ooster-gat streckt beoosten dat eylant n. w. en z. o. in en upt/op de west-zijde leydt een klip met een Warder.

Oude Hilzont. Blint-zont. Bewesten Hamer-zont leydt oude Hilzont / maer aen de hoeck van de west-zijde van oude Hilzont leyt dat Eylandt Blind-zont/ daer beoosten leggen veel groote Klippen/ met met 2 of 3 Warders daer op. Om in oude Hilzont te zeylen/ loopt men beoosten Blind-zont met de Klippen die daer aen leggen/heen/die latende aen baghboort/ en de voorsz groote Klippen of Holmen met de Warders al t'samen aen stuerboort / by het west-landt in / daer zijn verscheyden schoone voerden/daer men in zeylen en setten mach/sonder misdoen.

Men mach om den hoeck west-waert op wijcken en zeylen tusschen de Eylanden deur/dat men geen zee sien en mach.

Wolf-zont. Bewesten oude Hilzont/leyt Wolfzont/ daer voor leggen twee groote Eylanden die verthoonen haer aen hooghe grauwe Klippen / met drie of vier Warderen daer op / daer men die aen bekent. Wolf-zondt is een naeu gat om in te zeylen/daer staen twee Masten of Stengen op 't west-lant/ daer moet men dicht by in/latende die aen baghboort/en een deel kleyne Klippen aen stuerboort / tot dat men komt achter het groote Eylandt / daer de groote Warders op staen/ daer mach men 't setten/en voor alle winden beschut leggen. Men mach van daer voort binnen de Klippen deur loopen/ ende komen by de oude Hilzont weder upt in Zee / of men mach oock dat ooster-gat van Wolf-zont upt loopen / daer staet een groote Warder op 't gat aen de west-zijde / op een ronde hooge Klip/daer mach men by upt of oock by in zeylen waer men wil.

Keperwijck. Bewesten Wolf-zont/leyt Keperwijck/ een ruyme wijde voert / streckende noorden en noorden ten westen in. Om daer in te zeylen loopt men by het lant van Wolf-zont (leggende aen de oost-zijde van dese Haven) in / latende alle de Klippen oock (daer de Stenghen van Wolf-zont op staen) aen stuerboort/ en alle de Klippen van Kant-zont aen baghboort / tot dat men komt ten eynde of achter in de Haven/ dan wijckt men westwaert op om den hoeck/en settent daer/ dat is een goede Haven voor Schepen die om de west begeeren te wesen/2 mijlen bewesten Keperwijck/leyt Vlecker.

Ende als men is neffens het Ooster-gat van Vlecker/so leyt recht dwars te landewaert van u een hooge ronde berg/ die men noemt het omgekeerde Boot/ die steeckt upt boven alle landen daer ontrent/ en upten westen komende tegens Vlecker/ verthoonen haer drie hooge binnen-landen / die allenghskens na de Drommels toe te niet schijnen te gaen.

Ooster-gat. Het Ooster-gat van Vlecker gaet tusschen het Eylandt Vlecker en de hoeck van Kantzont west noordwest in / als men daer voor komt / mach men de vosse open in sien. Om daer in te zeylen / soo laet men alle de swarte klippen neffens de hoeck van Kantzont aen stuerboort/en de groote graeuwe klippen met het Eylandeken daer de Warders op

 staen

staen aen baghboort / als men dan komt by de voornoemde Dieven-holm/loopt men daer bewesten in de Zant-bay/en setten 't als voorsz. is.

Men mach van beyde zijden/so van bewesten als van beoosten dat Eylant in de Haven van Vleckereur zeylen. Het Wester-gat streckt noord noordoost in. Als men van Heylige-zont afkomt so mach men tot de voert open in sien/ men zeylt by de uyt-scharen van Heylige-zont langs tot binnen het Eylandt Vlecker/en wijckt dan west-waert na 't landt tot binnen Dief-holm daer de galgh op staet / en settet by 't west-lant op 15/16 of 20 vadem/ men brengt daer een ancker voor uyt/en achter uyt maeckt men een tou op het Lant aen de klippen vast. Men mach van daer weder beoosten dat eylandt Vlecker het ooster-gat uyt oost noordoost in zee loopen / men laet dan het eylandeken met de Warders dat aen 't oost-eynde van 't eylant Vlecker leyt met alle de groote klippen daer by/aen stuerboort/en alle de swarte Holmen aen baghboort.

Vlecker Wester-gat van Vleckereur.

Van Vlecker tot der Neus / is de cours zuyd zuydwest 6 mijlen / en tot het Eylandt Heylighe-zont west zuydwest twee mijlen/ daer op staen twee groote Warders/men zeylt bewesten dat Eylandt in / by Geve langhs / 't welck is een groote hooghe swarte Klip die 't merck is om 't landt aen te verkennen / men laet hem aen baghboort in 't in zeylen/ tot dat men daer binnen is/men settet dan onder dat voorsz. Eylandt. Daer te neffens loopt een groote Voert te landewaert in / daer men in zeylen mach / en daer veel Schepen Laden. Daer bewesten leyt een Haven/genaemt Scheer-zont of Wester-rijsen/ om daer in te zeylen/ laet men Sparrels west-waert aen de slincker-hant / en alle de groote Holmen of Rudsen aen stuerboort oost-waert/ en loopt soo innewaerts tot in de Haven.

Heylige zont.

Scheer-zont.

Bewesten Scheer-zont leyt der Neus / (dat is de zuydelijcke punt van Noorwegen aen de Noord-zee) west-waert streckt de kust een stuck weeghs by 't lant van Leest langhs/ west noordwest / maer daer beoosten / (buyten de Klippen heen tot by het Eylandt Vlecker) oost noordoost ontrent 8 mijlen/ van daer voort noordoost tot de Langhe-zont ontrent 12 mijlen. Dese Kust is al van enckele hooghe steyle steene bergen (en daer buyten met menichte van steen Klippen en Rudsen beset /) wonderlijck om sien / maer heeft veel schoone diepe Havens / met seer goede Ancker-gront / daer men groote menighte van hout ladet.

D'eerste haven beoosten der Neus is genaemt de Kloof of de Koe en Kalf (na twee uytnemende en kenbare heuvelen/ d'een wat grooter als d'ander / die in die haven op 't hooghe lant leggen / en van onse Schippers also genoemt worden.) Die in dese haven wil zeylen/ komende van bewesten/sal een stuck beoosten der Neus ontmoeten een groote klip ghenaemt Metelijn/met een Warder daer op/daer voor by zijnde/sal hy vinden een andere uyt-klip/daer oock een Warder op staet/ghenaemt Sparrels. Tusschen dese beyde klippen loopt men in dese haven de Kloof. Als men tegen de Sparrels komt/ daer leyt een blinde klip onder water / daer men hem voor wachten moet. Een stuck binnen Sparrels leydt noch een klip in 't vaer-water / maer boven water / die laet men aen baghboort/so in zeylende opent hem 't gat allenckens/en so komt men tegens de Kloof aen: daer binnen komende / wijckt men west-waert op om den hoeck / en settet daer in een Zant-bay op 15 of 16 vadem/ alsoo dat die twee voorsz. heuvelen Koe en Kalf noordoost van u staen.

Kloof/ Koe en Kalf.

Metelyn.

Sparrels.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Hoe-wel dat het water aen dese kusten van Noorwegen op en neder valt/ so en hout het nochtans geen seker gety: daer gaet op sommighe tijden des Jaers/en voornamelijck des voor-jaers sulcken styven stroom om de west langs Noorweghen/dat een Schip met een zuydweste storm by leggende/niet en sal neder-drijven als 't zeyl voeren mach. Hoe naerder by 't Landt onder Noorwegen hoe daer harder stroom gaet. Dese stroom komt vallen uyt de Belt / tegen 't Lant van Noordoosten aen/ en draeyt soo by de kust van Noorwegen langhs uyt na de Noord-Zee. Leest daer van breeder in de beschrijvinghe van de Belt. Van de Stadt Dronten en daer benoorden / houdt het ghety en reguleert sich na de Maen/gelijck op andere plaetsen.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

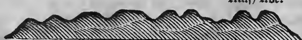
Van het west-eynd van de Pater-Nosters tot Hermens-hooft/noorden ten westen wat westelijcker — 4 mylen.
Van Hermens-Hooft tot Zuyderwijck-holm noorden ten w. — 5 mylen.
Van Zuyderwijck-holm tot Aker-zont zuydoost ten oosten — 5 mijlen.
Van Aker-zont tot de Susters west ten noorden — 3 mylen.
Van de Susters tot de Vast n. w. — 4 mylen.
Van de Roode-hoeck tot Vast z. z. w. — 3 mijlen.
Van de Koper-wijck tot Vast zuyden ten oosten — 3 mijlen.
Van het Soen-water tot Farder zuyden of wel so westelijck — 6 mylen.
Van Vast tot Farder z. een weynigh oostelijcker — 4 mijlen.
Van 't Munnicke-Eylant of Roge tot Farder z. z. w. ontrent — 4 mijlen.
Van Farder tot Laerwijck w. z. w. — 3 mijlen.
Van het Eylant Farder tot Lange-zont w. z. w. — 6 mijlen.
Van Joffer-lant tot Vlecker z. w. — 14 mylen.
Van Lange-zont tot het Joffer-lant z. z. w. — een groote mijl.
Van Ooster-rijsen tot Maerdou z. z. w. — 2 mijlen.
Van 't Joffer-Lant tot Maerdou z. w. — 6 mijlen.
Van Maerdou tot Wolf-zont of Reper-wijck w. z. w. — 6 mijlen.
Van Maerdou tot Blind-zont z. w. — 4 mijlen.
Van Blind-zont tot Wolf-zont z. w. — 2 mijlen.
Van Wolf-zont tot Vlecker w. z. w. en z. w. ten w. — 2 mijlen.
Van Reperwijck of Wolf-zont tot der Neus w. z. w. — 8 mijlen.
Van Vlecker tot der Neus w. z. w. — 6 mijlen.
Van Schare-zont tot der Neus w. z. w. — 2 mijlen.
Van der Neus tot Schagen/oost — 24 mijlen.
Van der Neus tot de Holmen in Jutlant is de cours z. o. 14 of 15 mylen.
Van der Neus tot Boeven-bergen z. o. ten z. — 18 mylen.
Van der Neus tot Heyligelant/ zuyden ten oosten/ en z. z. o. — 50 mijlen.
Van der Neus tot de Eems z. wel so oostelijck — 54 mylen.
Van der Neus tot Born-Rif z. ten w. wel soo zuydelijck — 61 mijlen.
Van der Neus tot Texel of Mars-diep z. ten w. — 70 mylen.
Van der Neus tot Walcheren zuyden ten westen — 94 mijlen.
Van der Neus tot de Hoofden is de Cours z. z. w. een weynigh westelijcker — 107 mijlen.
Van der Neus tot de Holmen voor Jarmuyden z. z. w. een weynigh westelijcker — 78 mijlen.
Van der Neus tot Flamburger-hooft zuydwest — 75 mylen.
Van der Neus tot Scharenburgh zuydwest — 74 mijlen.
Van der Neus tot de Riviere van Nicasteel zuydwest ten westen wel so westelyck — 78 mylen.
Van der Neus tot het Liet in Schotlandt w. z. w. een weynigh westelijcker — 77 mijlen.
Van der Neus tot Boeckenes w. een weynig noordelijcker — 66 of 68 m.
Van der Neus tot Fayer-Hil w. n. w. — 70 mijlen.
Van der Neus tot Hitlandt is de Cours n. w. ten w. — 75 mylen.
Van de Kloof/ of Koe en Kalf tot Schagen is de Cours oost ten zuyden wel soo oostelijck — 23 mylen.
Van Vlecker tot de Holms in Jutlant z. o. ten z. — 14 mijlen.
Van Vlecker tot Schagen oost ten zuyden — 19 of 20 mijlen.
Van Reperwijck tot Schagen oost ten z. en o. — 18 mijlen.
Van Maerdou tot de Holms is de cours zuyden — 18 mijlen.
Van Maerdou tot de Holms is de cours zuyden — 18 mijlen.
Van Maerdou tot Schagen/ is de cours z. o. ten o. — 15 of 16 mijlen.

Hooghten.

Na 't getuygenisse van de Lees-kaerten soude de Hoeck van der Neus leggen op — 57 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Kalf/Koe.

Aldus verthoont de Koe en 't Kalf 3 of 4 myl/ noorden ten oosten van u zijnde.

Kalf/Koe.

Aldus verthoont de Koe en 't Kalf alsmen uyt den westen komende daer beneffens is.

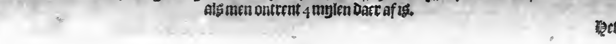

Aldus is der Neus gedaen 3 of 4 mijl west van u zijnde.

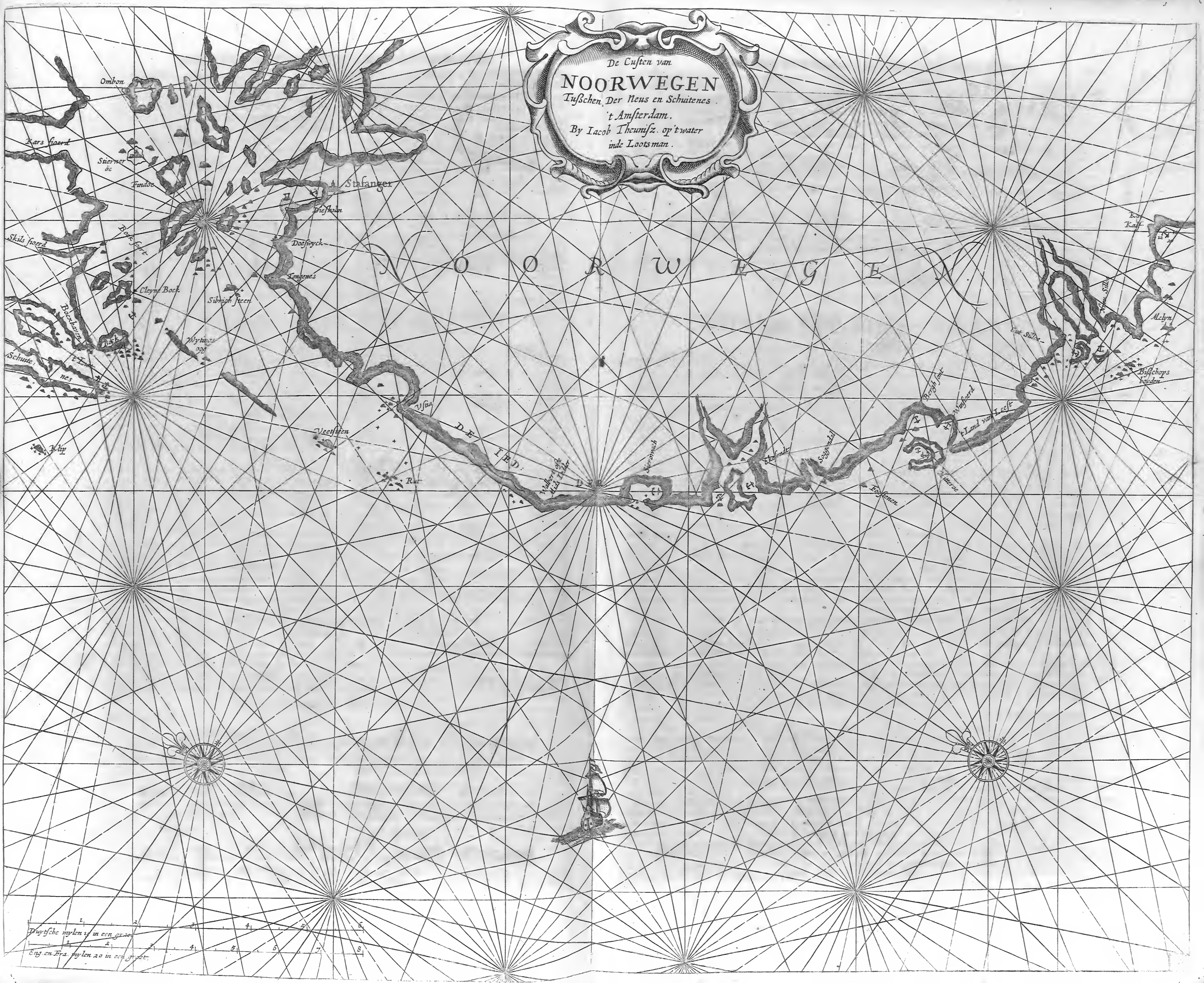

Aldus vertoont hem 't lant beoosten Langezont/alsmen ontrent 4 myl van lant/uyt den westen daer by langs zeylt.

Der Neus. 't Lant van Spanger.

Aldus verthoont het lant van Noorwegen tusschen der Neus en Vlecker/ als men ontrent 4 mylen daer af is.

De Custen van
NOORWEGEN
Tußchen Der Neus en Schuitenes.
't Amsterdam.
By Iacob Theunisz. op 't water
inde Lootsman.
NOORWEGEN
Ombon
Kars fioerd
Findoe
Stafanger
Skils fioerd
Doeswyck
Tongenes
Cleyne Bock
Sibrich steen
Bock
Klip
Veetsteen
Vstia
DE IED
Ekesondt
Soggendal
Land van Leest
Melyn
Bisschops hoeden
Duytsche mylen 15 in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet

Het lant tusschen Vleckereur en Maerdou of de Drommels verthoont aldus alsmen uyt den westen komende/ daer by langhs zeylt.

Aldus vertoont 't lant tusschen Mardou en Langezont/ alsmen ontrent Longen is 4 mijl buyten lant.

Aldus is 't lant van Noordoosten gedaen tusschen Zuyderwijer-holm en Maesterlant/ alsmen daer by langhs zeylt/ drie mijlen buyten Lant.

De Seste Verthooninge,

VAN DE

Kusten van Noorwegen / tusschen der Neus ende Schuytenes.

Der Neus.

EEn weynigh bewesten den Hoeck van der Neus/ leggen twee havens / nieuw en out Silloe of Silleu / sommighe noemen dit een Haven (ghelijck men 't oock noemen mach) en onderschepden 't met een Ooster en Wester-gat/ want men kan van d'een in d'ander met schuyten varen binnen de Klippen deur/ maer niet met groote schepen.

Nieuw Silleu.

Om in 't Ooster-gat of in Nieu Silloe te zeylen / moet men hem wachten voor de Bisschops-boeden / dat zijn een deel uyt-klippen weynig bewesten den hoeck van der Neus/ recht midden voor dese voert/ laet die aen baghboort/ en zeylt al by 't Lant van der Neus in tot een stuck binnen de voorsz. Bisschops-boeden. Daer suldy dan noch een blinde Klip vinden die moet ghy schouwen / loopt daer benoorden om/ en wijckt dan west-waert op / achter het Eylandt Nieu Silloe / en settet daer teghens de witte Kerck binnen de voorsz. Klip.

Bisschops-Boeden

Om in 't wester-gat of out Silloe te zeylen / soo loopt bewesten de uyt-Klippen en Bisschops-boeden om / en zeylt op 't zuyd-eynde van 't lant te Leest aen/ daer by komende/ loopt daer by langhs oost-waert aen / maer wacht u voor sommighe klippen / die van 't binnenste Eylandt af leggen aen stuerboort/ daer binnen zijnde / set het teghens het Eylant waer dattet u believt.

Out Silloe. 't Lant te Leest.

Van der Neus tot het Eylandt Hitteroe of Hittereu streckt de Kust langhs het lant van Leest / west noordwest vier mijlen. Bezuyden of bewesten dat Eylandt zeylt men in de haven van Winsoert / die streckt noordoost in / maer daer benoorden loopt men in Bergh-zondt / oost noordoost tusschen dat Eylant en het Lant in.

Hittereu. Winsoert. Bergh-zont.

In dat Eylant is oock een goede Haven/ daer moet men van benoorden in zeylen / 't is een gat dat niet seer wijt is/ als men daer binnen komt / wijckt men oostwaert of zuydwaert op en settet aldaer.

Twee mijlen benoorden Hitteroe leyt een Haven / ghenaemt Soggen-dal/ daer leyt een Holm voor/ daer binnen mach men 't setten / 't is een goede Reede voor de ghene die om de Zuyd begeert te wesen. Daer tusschen beyde / niet verre buyten 't Landt legghen twee uyt-klippen langhs de wal/ geheeten de Fock-steenen/ den eenen leyt een weynigh meer t' Zee als den anderen.

Soggendal.

Een mijl benoorden Soggen-dael/ leydt Ekesont/ daer voor leyt een Eylant / daer men van beyde zijden mach inzeylen/ het Zuyder-gat streckt noordoost in / daer binnen komende/ set men 't aen de noord-zijde van de Haven in een inwijck / daer is de beste Reede op 8 of 9 vadem. Het noorder-gat streckt oostelijck in / daer binnen zijnde mach men het tot verscheyde plaetsen setten.

Ekesont.

Een mijle benoorden Ekezont leyt een Haven/ genaemt Sierowach. Om daer in te zeylen / komende van benoorden/ soo loopt op de Zuyderste Zant-bay aen / tot dicht by de wal/ soo doet hem dat gat op/ Loeft dicht by de oost-zijde langhs/ tot by de noorder-wal/ loopt dan daer by om zuydwaert op/ en uyt de west-hoeck daer neffens leydt een Blinde twaelf voeten onder water / daer binnen zijnde / laet het Ancker vallen op seven ofte acht vadem / en brenght een touw aen de west-wal/ daer leghdy voor alle Winden beschut. Dit is een goede Haven voor die om de Noord begeert te zijn.

Sierowach.

Benoorden Sierowach leydt het Landt de Jedder/ dat streckt van Sierowach eerst noordwest ten noorden 2 mijlen tot den hoeck Walbert of Mids-jedder / en voort noorden noch 4 mijlen/ dat is altemael een heel schoone Kust sonder eenighe vuylen oft Havens/ behalven gheheel aen het noord-eynde / daer van loopt een Rifken af noordwest in Zee na de Veesteen toe.

Walbert of Mids-Jedder.

De Veesteen is een groote Klip/ leggende ontrent anderhalf mijl buyten landt/ van Mids-jedder verschepden n. n. west 4 mijlen / daer tusschen beyden een groote mijl bezuyden de Veesteen legghen sommighe leeghe swarte Klippen/ gheheeten Rut. Als van Mids-jedder zeylt na Veesteen noord noordwest aen / soo doet hem de Veesteen op gheheel rondt ghelijck een roock Hop / en soo zeylende soude lichtelijck op de voorsz. klip van Rut vervallen/ maer een weynig meer t' zeewaert zijnde / verthoont de Veesteen een weynigh langer aen de west-zijde/ dan mach men aen de Klippen van Rut niet misdoen.

Veesteen. Rut.

Ontrent 2 mijl noord noordwest van de Veesteen / leydt een Eylant daer een Kerck op staet / genaemt Wijttinghsoogh / maer noord noordoost van de Veesteen 3 mijlen leydt een ander Eylandt voor de Voert van Stavangher / ghenaemt Sybrichsteen.

Wijttinghsoogh. Sybrigsteen.

Wilt ghy in Stavangher zeylen / komende van bezuyden/ so zeylt tusschen de Veesteen en 't Meylant deur/ latende oock de voorsz. Rudse/ Rut genaemt/ aen stuerboort legghen / maer wacht u wel voor dat steen-rifken/ dat van het noord-eynde van de Jedder af streckt / zeylt soo innewaert tot dat de Veesteen zuydwest van u leydt / dan gaet noordoost in / na den hoeck van Conghenes / dat is een langhe hoeck en laegh Lant/ aen de zuyd-zijde van de voert.

Als ghy nu van de Veesteen na Congenes toe zeylt/ soo suldy sien dat Eylandt Sybrichsteen voor de Voert / dat hem in tween op doet / dat laet aen baghboort / en zeylt by den hoeck van Conghenes in / maer daer leydt een klip noord-waert van den hoeck af/ zeylt tusschen de klip en den hoeck deur ontrent oost en oost zuydoost in / tot Doeswijck / als ghy binnen het Slot van Doeswijck zijt / daer mooghdy 't setten. Maer wilt ghy voort zeylen voor het

Conges-nes. Doeswijck.

Sta-vanger. Stedeken van Stavanger/ so laet de Diefholm aen stuer-boort/ en zeylt zuydoost en zuyd zuydoost in/ tot voor het Stedeken/ en settet daer waer ghy begeert.

Maer als ghy van benoorden komt en na Stavangher wilt zeylen/ soo loopt tusschen de Veesteen en Wyttings-oogh deur/ en gaet dan noordoost aen na Sybrichsteen en de hoeck van Tongenes/ en doet voort als boven is geleert.

Schuy-tenes. Van de Veesteen tot Schuytenes is de Cours noord noord w. 4 mijl/ maer van Schuytenes tot Sybrichsteen tusschen Wyttings-oogh deur is de cours oost 4 mijlen.

Uyt-siers. Drie mijl w. en w. ten noorden t'zeewaert van Schuytenes/ daer leggen de klippen de Uytsiers genoemt. Ontrent n.n.o. 26 mijlen van Schuytenes leyt een Banck die men meent dat aen ofte ten minsten dicht by Doggers Zant streckt/ worpen 't eerst op 18 vadem/ en ontrent 14 mijl z. ten westen gezeylt hebbende/ bevonden 38 of 39 vadem/ en noch 4 myl over de selvige cours geloopen hebbende/ hadden 24 en 25 vadem/ en noch 7 mijl op dito cours/ vonden 23 vadem fyn zant-gront/ en daer na hadden 24 en 25 vadem/ dit selvighe is bevonden door Gaeltje Jans/ de oude Stuerman van Staveren/ komende van Schuytenes.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen dese Kusten van Noorwegen van der Neus af tot voor-by Bergen/ tot Stadt toe/ wast en valt het water/ maer hout geen seker Gety/ maer van daer na Dronten en daer benoorden hout het gety/ en reguleert hem naer de Maen/ gelijck op andere plaetsen.

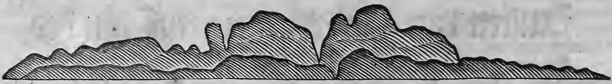
Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van der Neus tot Hitteroe/ is de cours w. n. w.	4 mijlen.
Van Hitteroe tot Ekezont is de cours noordwest	3 mijlen.
Van Ekezont tot Sierowach noordwest ten noorden	1 mijl.
Van Sierowach tot Mids-Jedder n. w. ten noorden	2 mijlen.
Van Mids-Jedder tot Rut/ is de cours n. n. w.	3 mijlen.
Van Rut tot de Veesteen noorden ten westen	anderhalf mijl.
Van de Veesteen tot Sybrichsteen noord noordoost	3 mijlen.
Van de Veesteen tot Schuytenes noord noordwest	4 mijlen.
Van Sybrichsteen tot Schuytenes binnen Wyttings-oog deur/	w. 4 m.
Van der Neus tot de Uytsiers noordwest	22 mijlen.

Hooghten.

Na 't getuygenisse van de Lees-Kaerten/ soude de hoeck van der Neus leggen op de hooghte van	57 graden 30 minuten.
't Zuyd-eynde van 't Eylant Schuytenes op	58 graden 34 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus is 't landt van de Jedder gedaen/ als 't noordoost vier mijlen van u is.

Aldus vertoont het lant van de Jedder/ als 't oost noordoost 4 of 5 mijlen van u is.

De Sevende Verthooninge,

Hoe men 't Liet van Bergen op sal zeylen,

Tusschen Schuytenes en den Bock gaet 't Liet van Berghen in/ Schuytenes is ontrent drie mijlen lanck/ aen het zuyd-eynde legghen sommighe blinde klippen en buylen/ wildy die mijden (uyt der Zee komende) soo hout het hooge van Bock een weynig buyten den hoeck van Schuytenes/ soo en suldy die niet bezeylen/ maer soo ghy Bock brenght dicht by oft aen de hoeck van Schuytenes/ en soo daer op aen zeylt/ om dicht by de hoeck van Schuytenes om te loopen/ ghy sult gewisselijck op de voorsz. blinden en buylen zeylen.

't Groot Warder Van 't zuyd-eynde van Schuytenes streckt dat Liet eerst in noorden en noorden ten westen anderhalf mijl tot het groote Warder/ dat is een Reede soo genaemt/ na vier groote Warders/ die daer te neffens op 't lant van Schuytenes staen/ tot kennisse van die Reede/ daer legghen ghemeenlyck de schepen op de wint te wachten/ so die noord-waert als die zuyd-waert begeeren te wesen/ 't is daer seer goet leggen op 5/ 6/ 7/ 8 vadem/ soo wel voor zuydelijcke als noordelijcke winden/ men mach 't oock setten benoorden de Warders om een hoeck/ op 5/ 6/ 8/ 10/ 12 vadem/ daer leyt men voor zuydelijcke winden beschut.

Koper-wijck. Weynigh bezuyden de Warders leydt een inwijck/ genaemt de Koperwijck/ daer binnen is oock een goede Haven/ voor die om oost wil wesen/ en met een westelijke wint begeert t'zeyl te gaen/ met een oostelijke of noordelijke wint is 't daer quaet ruymen of uyt te komen. Voor aen in dese Wyk leyt een blinde klip/ geheeten de Kopernagel/ daer op staet altijt een groote stock/ daer by die goet te schouwen is. **Koper-nagel.**

Voor aen de zuyd-hoeck van Schuytenes aen d'oost-zijde/ is noch een inwijckxken of twee/ daer men 't setten mach.

Bocks-haven. Recht benoorden Bock aen de oost-zijde van 't Liet is oock een inwijck/ genaemt Bocx-haven/ daer men te Reede mach loopen. Alle dese Reeden/ als oock de Koperwijck zijn bequaem voor de gene die uyt den zuyden komende/ by faute van wint het groot Warder niet konnen krijgen. Een weynigh zuydelicker als de Koper-wijck aen de oost-zijde van 't Liet benoorden Bock/ streckt een voert noorden te landewaert in/ die doet hem als men uyt den zuyden komt veel wijder en schoonder op als 't rechte vaer-water/ soo dat die ghene die daer niet wel bedreven is/ niet anders soude meynen of dat was 't rechte Canael/ en so lichtelijck een verkeerde wegh op slaen. Daerom ist oorbaer en noodig dicht by Schuytenes langs te zeylen/ en van de west-wal niet te scheyden tot neffens de Koper-wijck/ dan is men binnen den hoeck van die voorsz. voert.

Notou. Ontrent een groote half mijl benoorden het groote Warder leydt Notou/ daer staet een wit Kercxken en sommige huysen/ daer neffens in de Wijck is 't oock goet setten voor noordelijcke winden/ en goede Reede voor die om de noord wil wesen. Desgelijcx is 't goet setten benoorden den hoeck van Notou voor de gene die om de zuyd begeert te wesen.

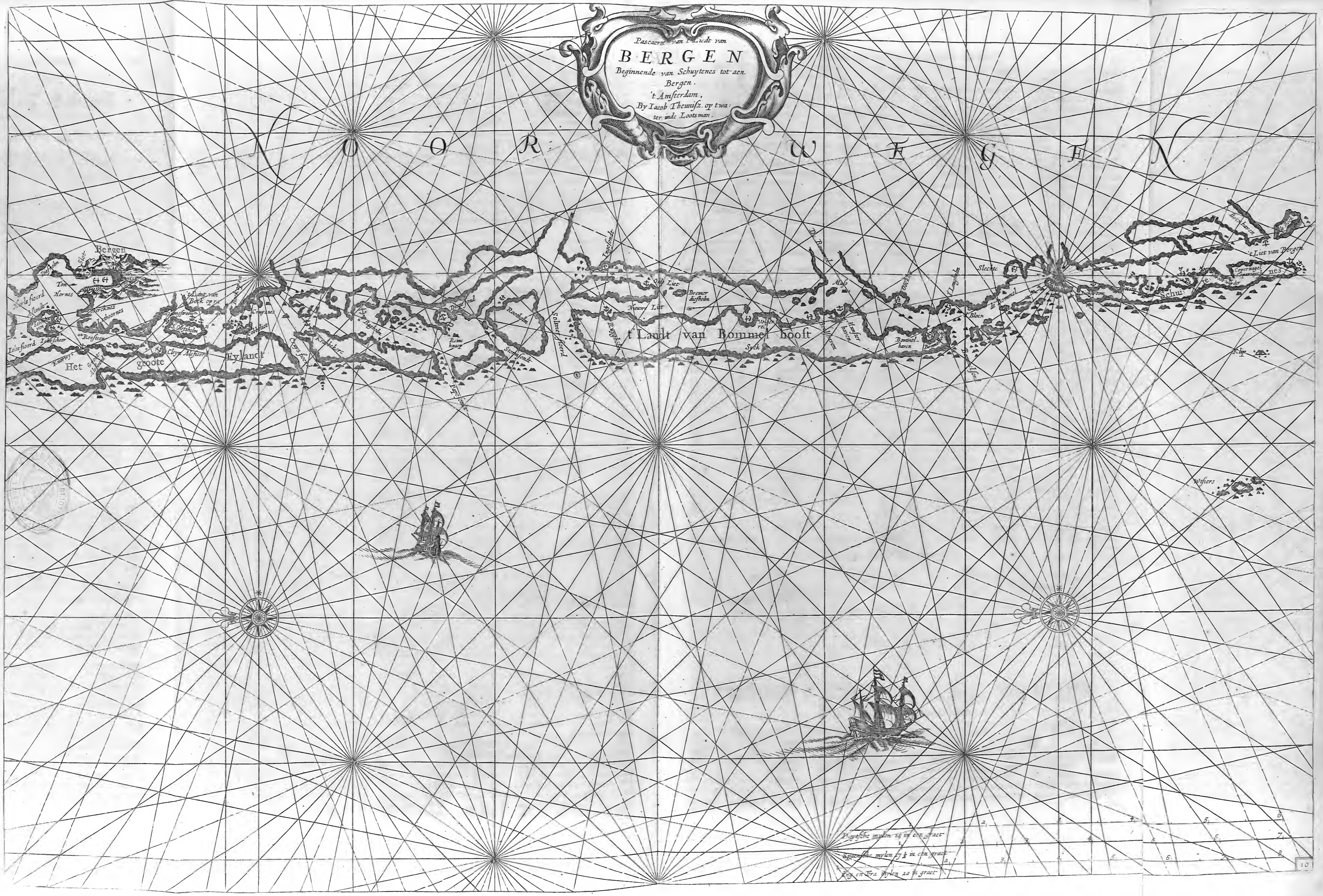
Sich-stroom. By na aen het noord-eynde van Schuytenes is oock een Reede/ genaemt Sichstroom/ daer 't oock goet leggen is.

Wy-brants-oogh. Aen 't noord-eynde van Schuytenes leydt een groote Holm/ als men het Liet op of af vaert kan men daer tusschen beyden door in zee sien. Aen die Holm is oock een goede Reede achter een klip of Holmken/ genaemt Wybrants-oogh/ daer is het goet setten voor alle winden.

Tusschen de voorsz. Holm en 't vaste lant zeylt men door een heel naeu gat/ dat weynigh meer als een schips-lenghde wijt is. Aen de oost-kant/ dat is aen de zijde van het vaste Landt daer leyt een Rudsken of blinde klip/ daerom moet men dicht by de west-zijde/ dat is/ dicht by de Holm langhs zeylen om dat voorsz. Rudsken te myden.

De Bom-mel. Van Wybrants-oogh over de Bommel tot de Blocx/

gaet

Pascaerte van 't Liedt van
BERGEN
Beginnende van Schuytenes tot aen
Bergen.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op t water inde Lootsman.
NOORWEGEN
Bergen
't Liet van Bergen
t'Landt van Bommel hooft
Het groote Eylandt
Wifiers
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in graet
10

gaet aen noord noordwest/ maer eerst wat westelijcker/ ontrent anderhalf mijl/ daer tusschen beyden is 't aen de west-zijde al gebroken lant/ groote en kleyne Holmen. Ontrent ten halven tusschen beyden gaet een gat in zee/ daer men veel in en uyt zeylt/ is schoon/ ruym en wijt. Die dat uyt-loopen wil/ komende van benoorden/ wert dat lichtelijck ghewaer als hy ontrent een half mijl voor-by de Blox is. Aen de west-zijde legghen twee groote Holmen die uytsteeckende groot zijn/ laet die aen baghboort/ en loopt daer by zuyd zuydwest uyt in zee.

Die uyt der zee dit in loopen wil/ die sal als hy ten eynde Schuytenes komt/ veel kleyne Holmen sien/ die moet hy al voor-by zeylen/ tot dat hy die voorschreven twee groote Holmen in 't gesichte krijght/ en daer by in zeylen/ latende de selve aen stuerboort/ so sal hy dan een stuck bezuyden de Blocx of Long-holm op 't Liet komen.

De Blocx. De Blocx zijn twee klippen/ legghende seer na ghelijcke water/ die laet men aen baghboort in 't op-zeylen/ en loopt dicht by de oost-wal langs/ tusschen de Blocx en Long-holm deur. *Longh-holm.* Long-holm leydt een weynigh voor-by de Blocx/ daer achter is een goede haven daer 't goet leggen is. Recht daer benoorden leggen noch twee Holmkens/ daer neffens leydt een blinde die men mijden moet.

Van de Blox voort over de Bommel is 't noch anderhalf mijl/ eerst noorden/ daer na noord noordoost/ al by 't Landt van Bommel-hooft langhs/ 't zuyd-eynde van dat landt is een hooge steyle hoeck/ genaemt Bommelhooft/ daer bezuyden loopt een gat west zuydwest in Zee/ ghenaemt Bommel-zont. *Bommelzont.* Dit gat is van buyten goet te kennen.

Het lant van Bommel-hooft is ontrent 3 mijlen langh/ en het eerste lange Eylant benoorden Schuytenes/ is altemael laegh slecht lant/ behalven aen dat zuyd-eynde/ dat is so steylen hoeck/ als of 't met een bijl recht afgehouwen was. Ontrent te midden tusschen beyde eynden van dit Eylandt (aen de zee-kant) leydt oock een seer hooghe ronde bergh/ ghenaemt Sick / *Sick.* van fatsoen by-na als een Suycker-broodt of mans hoet / steeckt veer boven alle dat laeghe landt uyt/ die mach men ghemackelijck by beyde de eynden van dit Eylandt sien en noch veerder/ 't is daer aen seer goet te kennen. Om dit voorschreven gat in te zeylen van uyt der zee/ brenght men die steylen hoeck van Bommel-hooft *Bommel-hooft.* oost noordoost of wat noordelijcker van hem/ en zeylt alsoo voor-by een groote menighte kleyne Holmen en klippen/ die men aen stuerboort laet/ dicht by de voorsz. hoeck in en om noord-waert aen/ latende de voorsz. hoeck aen baghboort.

Recht om den hoeck van Bommel-hooft aen de binnekant leydt een haven/ genaemt Bommel-haven/ daer leydt een klip voor de mondt/ met noch een blinde tusschen die klip en de noord-hoeck van de haven. Om daer in te zeylen moet men van bezuyden de klip in komen/ tusschen de zuyd-hoeck en de voorschreven klip in/ latende de klip aen stuerboordt van hem/ soo haest men binnen de haven komt/ laet men het ancker vallen/ 't is daer binnen ruym en wijt/ en men leydt daer voor alle winden beschut.

Munster-haven. Ten eynden de Bommel/ leyt Munster-haven in 't lant van Bommel-hooft aen de west-zijde van Liet/ recht om den hoeck. Dat is een goede haven voor de ghene die om de zuyd wil/ ende door contrarie wint niet voort kan/ daer staet een wit kercxken/ daer set men 't neffens op 10 of 12 vadem.

Beuls-haven. Van Munster-haven tot Beuls-haven/ is 't noorden een vierendeel mijls/ daer is 't oock goet setten voor zuydelijcke winden/ *Folger-Reede.* voort is het noorden wel soo oostelijck tot Folger-Reede/ daer beneven leydt een Eylandeken/ daer achter of neffens aen d'een of d'ander zijde mach men 't setten voor alle winden. Men mach daer oock rondom zeylen/ en aen beyde zijden in en uyt loopen soo men wil.

Bremer dief-holm. Van Munster-haven tot Bremer-holm streckt het Liet noorden wel soo oostelijck ontrent anderhalf mijl/ daer deelt hem het Liet in tween/ te weten/ in het Oude en Nieuwe-Liedt/ het Oude Liedt gaet beoosten Bremer-holm en het Eylandt dat daer benoorden leydt deur/ maer het Nieuwe Liet daer bewesten heen.

Oude Liet. Het Oude Liet is niet wel te bezeylen/ voor de gene die daer niet wel bedreven is/ groote schepen die 12 of 13 voeten diep gaen/ en mogen daer oock niet deur. Stijf ten halven van Bremer-holm in 't enghe van 't Oude Liet/ leydt een Drumpel daer niet meer water op is als 13 of 14 voet/ daer recht benoorden leyt een inwijck aen de oost-wal/ genaemt Inge-sont/ daer 't goet setten is/ oock leyt daer een inwijck aen de west-zijde/ ten halven die voorschreven drooghte en Bremer-holm/ daer men 't oock setten mach.

Nieuwe Liet. Het nieuwe Liedt is ruym en diep ghenoegh. Neffens Bremer-holm in 't daer-water de west-zijde naest/ leydt een blinde klip/ daer men hem van wachten moet. Om die te mijden moet men acht nemen op 't Eylandeken voor Folgher-Ree/ soo men dat hout dat men mach sien buyten den noord-hoeck van Folger-Ree/ dan kan men die blinde niet bezeylen/ maer soo men dat Eylandeken brenght achter de voorschreven hoeck/ soo dat men 't niet sien en kan/ sal men die op 't lijf zeylen sonder missen. Hier op moet men in 't op en af zeylen wel letten.

Ruyge-Holm. Te midden in 't Nieuwe Liet leydt Ruyge-holm/ daer leydt men met de schepen aen twee-ringhen vast/ d'eene is op 't Eylandeken/ en d'ander op de hoeck daer benoorden/ daer brenght men touwen aen.

Root-Holm. Van 't Nieuwe Liet tot de hoeck van Root-holm is 't noord noordoost een half mijl/ daer tusschen beyden gaet de Soltmer-Fioert west zuydwest in zee/ dat is een schoon ruym en wijt gat. Aen de zuyd-zijde leggen sommighe blinden/ maer als men midtswaters uyt loopt/ mach men daer aen niet misdoen.

Solmer Fioert. Van uyt der zee kent men dese Soltmer-Fioert aen de voorsz. hooge en kennelijcke ronde bergh Sijck/ die leydt anderhalf mijl daer bezuyden/ ontrent ten halven/ tusschen dit gat en Bommel-Fioert. 't Lant aen de zuyd-zijde van Soltmerfioert na Sijck toe/ zijn al kleyne witte klippen/ laet die aen stuerboort/ en loopt soo midswater oost noordoost in/ soo kan men aen de voorsz. blinde klippen die aen de zuydzijde van dit gat leggen geen quaet. Daer leyt oock een blinde buyten voor dit gat in Zee/ aen de zuyd-zijde een weynigh van de noord-hoeck van 't landt van Bommel-hooft af/ met Zeelijcke en harde winden barnt de Zee daer gheweldigh op/ maer hy leydt wel vijf of ses vadem onder water. Als men hier binnen komt/ heeft men Root-holm aen bagboort/ daer by loopt men noordoost heen tot om den voorschreven hoeck.

Van den hoeck van Root-holm na 't naeuwe/ is 't noorden/ en door dat naeuwe n. n. w. en n. ten westen stijf een half mijl/ in dat naeuwe is 't so enge dat men effen daer deur laveren mach/ aen de west-zijde van 't naeu leyt een Holmken/ daer neffens is goede ancker-gront op 13 en 14 vadem.

Keyne-knaep. Van het Naeuwe tot de Keyne-knaep is de cours noordwest ten noorden anderhalf mijl/ dat is een kleyne Holm sonder boomen/ rondom schoon/ daer mach men aen beyde zijden om zeylen/ neffens de Keyne-knaep aen de oost-wal leyt Diepe-sont/ een goede haven voor die om de zuyd begeeren te wesen/ *Diepe-Sont.* heeft voor aen een naeuw gat/ daer oock niet meer als 3 vadem diepte en is/ maer binnen is 't daer ruym en wijt/ 21 vadem diep. Bewesten de Keyne-knaep heen ist wijtste/ daer beoosten om leydt een hoeck/ daer neffens leydt een Holmken af/ men mach tusschen dien hoeck en dat Holmken deur zeylen.

Bagh-holm. Van de Keyne-knaep tot Bagh-holm is de cours noorden ten oosten stijf een mijl/ daer tusschen beyden legghen sommighe Eylanden en Holmen/ die moet men alle aen stuerboort laten legghen/ men mach daer tot verscheyden plaetsen door die Holmen en daer achter om zeylen/ en komen ten laetsten weder by Bagh-holm op 't Liet/ maer dat en is niet te doen dan voor de gene die daer sonderlingh bedreven is: Men soude lichtelijck achter die Eylanden soo verdoolen/ dat men niet weten soude hoe men weder te recht soude komen: Aen de oost-zijde van Bagh-holm mach men 't setten/ maer van 't noord-eynde schiet een steen-rifken af/ daer moet men hem voor wachten.

Krabbe kerck. Van Bagh-holm tot Krabbe-kerck/ is 't noorden/ ontrent twee-derden-deelen van een mijl/ dat is een tamelijcke haven voor zuydelijcke winden/ maer kleyn/ daer moghen niet meer als twee ofte drie Schepen leggen.

Van Krabbe-kerck tot Bock op Rae/ is 't noorden wel soo oostelijck een kleyne mijl/ daer tusschen beyden loopt de Kruys-voert west zuydwest en zuydwest ten westen in zee/

dat

dat is van uyt der zee een kennelijcke haven / aen drie bergen (by na als de Drommels aen de oost-zijde van Noorwegen / maer niet so hooghe) die daer te neffens in 't landt leggen / werden oock van sommighe de Noord-drommels genoemt / als die n. o. of daer ontrent van u zijn / dan zijdy open voor de Kruys-fioert / voor het gat leyt een Holm / de zuyd-zijde naest / daer van strecken een deel rudsen t'zeewaert / het wijtste en ruymste is daer benoorden heen. Men mach oock wel beoosten de Holm tusschen die en het lant deur zeylen / dan daer is 't naeu / doch schoon en klaer sonder eenighe buylen; Als men daer binnen is / gaet men voort oost noordoost en noordoost ten oosten inwaert aen / en vervalt alsoo op het Liet tegens Kruysnes een weynigh bezuyden Bock op Rae.

Noord-Drommels.

Bock op Rae is een Eylandeken / daer men aen beyde zijden mach om zeylen / daer bewesten heen is het gemeenste vaer-water en oock diepst. Als men daer beoosten om zeylt / en aen 't noord-eynde van Bock komt / daer is 't heel naeu / en daer recht in 't Vaer-water (de oost-wal wat naerder als Bock) leyt een blinde klip / daer staet altydt een stock op / om die te mijden / laet men die aen stuerboort / en loopt daer bewesten heen / tusschen die klip en Bock en is het niet dieper als 16 voeten / recht bewesten neffens Bock leydt noch een Eylant / daer neffens mach men 't oock setten op Bock-Liet. Bewesten dat Eylant gaet dat Robbe-Liet deur / dat zeylt men deur by scherpe wint / of als men laveren moet om dat het wijder is / als aen een van beyde zijden van Bock op Rae.

Bock op Rae. Robbe-Liedt.

Van Bock na de Wattingh-stroom is 't noorden een mijl / daer mach men geen quaet zeylen / als men niet op het lant zeylt / want daer leggen geen buylen / behalven aen de west-wal leyt een blinde klip dicht by lant / daer met laegh water ontrent 10 voeten water op blijft. Op het eynde van de Watting-stroom is de cours n. w. ontrent een Goteling-schoot / of een vierendeel van een mijl / dan komt men neffens kleyn Alefioert / dat is een Haven aen de west-wal / daer goet setten is / soo voor een noorden als zuyden wint / achter een hooge ronde Holm daer leydt men beschut / van daer tot de Reesteen is 't noorden ontrent anderhalf mijl / daer tusschen beyden aen de west-wal leyt groote Alefioert dat is oock een haven beyde voor noordelijcke ende zuydelijcke winden / daer te neffens is 't vaer-water ontrent twee musket-schooten wijt. De Reesteen is een klip onder water leggende neffens den hoeck / daer twee hooge Bergen staen die men de Lethoreus noemt / dat zijn twee hooghe spitse heuvelen / die men verre sien mach / als men dat Liedt op of afvaert. Op de Reesteen staet altydt een stock / om die daer door te moghen schouwen / men mach oock daer beoosten heen zeylen / maer daer bewesten is 't wydtste en het rechte vaer-water / daer neffens aen de west-wal leyt Knorwijck / een Haven daer men oock Reede maken mach.

Wattingh-stroom. Kleyn Ale-fioert. Reesteen. Groot Ale-fioert. Lethoreus. Knorwijck.

Van de Reesteen tot Werekenes is de cours o. n. o. ontrent een vierendeel mijls / het Eylandt Aslant laet men dan aen baghboort noord-waert van hem leggen / daer aen leggen noch twee Havenen / daer men te Reede mach loopen / den eenen genoemt struys-haven / en d'ander Schoorholm. Bewesten Aslant mach men zeylen na Jeltefioert en daer uyt loopen ontrent noordwest in Zee.

Wercekenes. Struys haven. Schoorholm.

Als men uyt der zee tot Jeltefioert in komt / soo komt men bewesten Aslant tegen de Reesteen op 't Liet.

Jeltefioert.

Aen de zuyd-hoek van Aslant leyt Jelteschaer / een kleyne ronde Holm / daer op staet een groote Ysere ring / alsmen het Liet op komt / en by stilte perijckel lijt van de stroomen om de Noord ghedreven te werden voor-by Aslant / dan brenght men met de Schuyt een Tou daer aen vast / men mach rondtom die voorsz. klip swaeyen sonder perijckel.

Jelteschaer.

Van Werckenes tot Hornes is 't oost / een kort verlaet / daer by komende siet men de stadt van Berghen voor hem leggen / men set het daer voor in de Wage / op elf / twaelf of derthien vadem.

Hornes.

Benoorden Aslant leyt het Eylant Harle / dat is ontrent vier mylen langh / daer mach men als men uyt den noorden komt aen beyde zijden om loopen / en komen also in de Wage van Bergen. De Harlefioert gaet ontrent noorden ten westen en noord noordwest tusschen Aslant en het lant van Harle uyt.

Harle. Harlefioert.

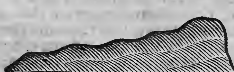
Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Schuytenes tot Bommels-hooft noord noordwest wel soo noordelijck — 5 mijlen.
Van Bommels-hooft tot Kruys-foort n. n. west — 7 mijlen.
Van Kruys-foort tot Harle noordwest — 10 mijlen.
Van Schuytenes tot Uytsiers / west en w. ten n. — 3 mijlen.
Van de Uytsiers tot Jeltefoort of de Waghe van Bergen noorden ten westen — 20 mijlen.
Van Schuytenes tot het Vlie z. ten o. wel so zuydelijck — 82 mijlen.
Van Schuytenes tot het Tessel z. en z. ten o. — 85 mijlen.
Van Schuytenes tot Walcheren z. — 106 of 108 mijlen.
Van Schuytenes tot de Holms voor Jarmuyen / zuyden ten westen of wat westelijcker — 85 of 86 mijlen.
Van Schuytenes tot Flamburger-hooft / z. w. ten z. — 78 of 80 mijlen.
Van Schuytenes tot Tin-buy is de cours z. w. — 75 mijlen.
Van Schuytenes tot Boeckenes / w. ten z. wel so zuydelijck — 54 mijlen.
Van Schuytenes tot Hitlant / w. ten n. en w. n. w. — 54 mijlen.
Van Schuytenes tot het noord-eynde van Hitlant / w. n. w. — 60 mijlen.
Van de Uytsiers tot het Vlie / zuyden ten oosten — 80 mijlen.
Van de Uytsiers tot de klippen Uytweer / n. ten w. — 32 mijlen.
Van Jeltefioert of de Wage van Bergen tot Hitlant west — 46 mijlen.
Van Jeltefioert of de Wage van Bergen tot het noord-eynde van Hitlant / w. en w. ten n. — 46 mijlen.

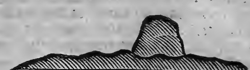
Hooghten.

De Wage van Bergen leyt op — 60 graden 6 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus doet de Bock op / alsmen bezuyden Schuytenes is voor dat Liet.

Aldus is den Bergh Sijck gedaen / alsmen benoorden Schuytenes is.

De Achtste Verthooninge,

VAN DE

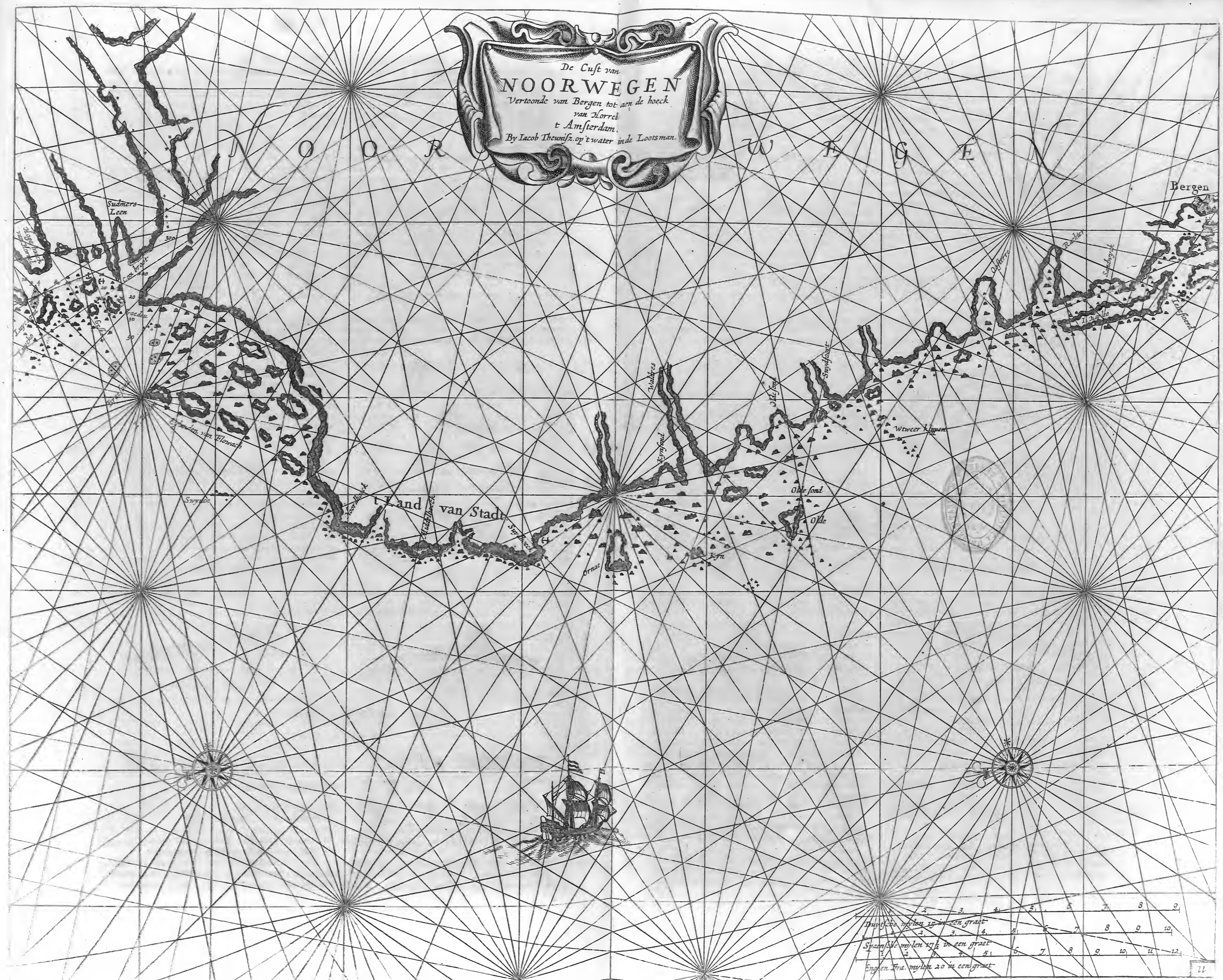
Kusten van Noorwegen / tusschen Jeltefioert en de hooge Hoeck van Horrel.

Van Jeltefioert of de Waghe van Berghen tot Olde / streckt de kust noord noordwest en noorden ten westen / ontrent 12 mijlen / dat is al gebroken landt / met menighte van klippen / daer men binnen deur zeylen mach / de Noordtsche Jachten komen van Stadt af al binnen dat gebroken lant en klippen deur / achter het Eylant Harle heen / tot Bergen toe: ontrent vierdehalf mijl bezuyden Olde / leyt een groote rye klippen / streckende twee of drie mijlen buyten d'andere klippen / dwars van de wal t'zee-waert / gheheeten de Uytweeren / tusschen die en Olde leydt een goede Haven / geheeten Zuydfoort / daer legghen twee Eylanden voor / daer men tusschen beyden in loopt tot binnen de Haven.

Uytweeren.

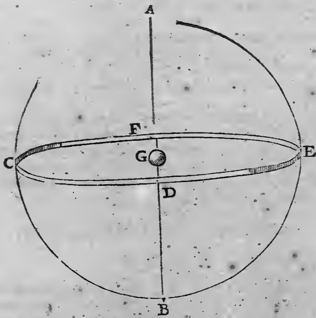
Olde is een hooghe klip / legghende alleen / een stuck van lant en van de andere klippen by 't lant verscheyden / maer heeft sommige kleyne klippen om hem leggen / oock strecken

Olde.

De Cust van
NOORWEGEN
Vertoonde van Bergen tot aen de hoeck
van Horrel
t Amsterdam.
By Iacob Theunisz. op 't water inde Lootsman.
NOORWEGEN
Bergen
Sudmers Leen
t Land van Stadt
Wtweer klippen
Olde sond
Olde
Ornaet
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Engh en Frat. mylen 20 in een graet

Verklaringe.

DE Linie A. G. B. in dese Figuer / gaende van 't punt A. door 't Center G, als een diameter aen 't punt B. daer tegen over/ verthoont de Asse des Werelts/ en de punten A en B. de Polen/ A. na 't noorden de noorder/ en B. na 't zuyden de zuyder-pool.

Het seste Hooft-stuck. Van de Linie Equinoctiael.

IN 't midden des Hemels / over al even verre van beyde Polen/ wert geimagineert een groote Circkel / deelende de gheheele Sphera in twee even ghelijcke deelen/ die ghenoemt wert den Equinoctiael/ om dat / wanneer de Son komt aen ofte onder dien Circkel / 't welck ghesciet den 21 Martij en 23 September / dagh en nacht over al op Aerdrijck even lanck zijn. De kennisse deses Circkels is voor alle andere nut in de Zee-vaert: om daer by te mercken/ hoe verre men/ 't zy noord-waert ofte zuyd-waert/ op het Aerdrijck van de selve afwijckt: oock werden daer by gereeckent de tijden en uren des daeghs, de Declinatien der Sonne en der Sterren/ en andere nuttigheden meer.

Verklaringe.

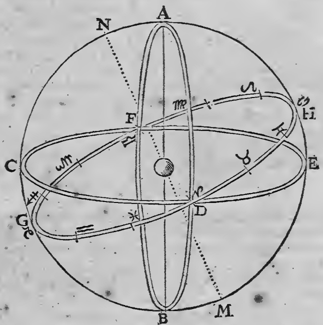
IN de voorgaende Figuer zijn A. en B. de Polen der Werelt C. D. E. F. is de Linie Equinoctiael in het midden des Hemels even verre van beyde Polen/ A en B. deelt de geheele Sphera / A. C. B. E. in twee gelijcke deelen / als C. A. E. het noorder/ en C. B. E. het zuyder-deel.

Hier uyt is te mercken / dewijle den gheheelen omloop des Hemels wert gedeelt in 360 graden / dat de Polen van malkander staen 180 graden / en tusschen de Polen en den Equinoctiael over weder-zyden blyft aller-weghen 90 graden. Dese Linie wert gheteeckent in de Pascaerten met een roode linie van oost en west, deur het beginsel der graden / soo die na het noorden / als na het zuyden werden getelt.

Het sevenste Hooft-stuck. Van de Linie Ecliptica ofte Sonne-wegh.

DE Linie Ecliptica leydt scheef over den Equinoctiael/ die deelende / op twee punten recht teghen over malkander / in twee even ghelijcke deelen / en wert oock door de selve in twee gelijcke deelen ghedeelt/ het eene leydt tusschen den Equinoctiael en de noorder-Pool/ het ander tusschen den Equinoctiael en de zuyder-Pool: syne meeste afwyckinghe over weder-zyden van den Equinoctiael na beyde Polen is 23 graden 31 minuten en een half. De Ecliptica wert gedeelt in 12 gelijcke deelen/ en elck van dien een besonder teecken toegeschreven. De Son gaet langhs dese Circkel sonder immermeer daer uyt te wycken/ en deur-loopt se met haer eyghen natuerlijcke loop alle jaren eens / en ghelijck de Polen der Wereldt staen over al even verre van den Equinoctiael/ soo heeft dese Ecliptica oock zijn 2 Polen over al even verre van de selve verscheyden.

Verklaringe.

IN dese Figuer zijn als boven A. B. de Polen der Werelt/ C. D. E. F. den Equinoctiael/ G. D. H. F. de linie Ecliptica/ snijdende en deelende den Equinoctiael/ en oock hem selve/ in twee gelijcke deelen/ in de punten D en F. die men Equinoctien noemt/ het eene aen D. het Equinoctium der Lente/ het ander aen F. het Equinoctium des Herfsts. De een helft D. H. F. het noorder-deel / leydt tusschen den Equinoctiael D. E. F. en A. den noorder-Pool/ op 't meeste aen E. H. daer afgeweken 23 grad. 31 minuten en een half: d'ander helft E G. D. 't zuyder-deel/ leyt tusschen den Equinoctiael F. C. D. en de zuyder-Pool B. desgelijcx op 't meeste/ als C. G. daer af geweken 23 graden 31 minuten en een half. Het noorder-deel wert gedeelt in ses tekens / die men de noordelijcke noemt/ beginnende aen D met de klimmende teyckens na 't noorden/ Aries / Taurus/ Gemini/ tot aen H. het punt van de meeste afwijckinghe. Van daer met de dalende teyckens van het noorden / Cancer / Leo/ Virgo / tot aen de Linie Equinoctiael in F. het Equinoctium des Herfsts. Het zuyder-deel desgelijcx wert ghedeelt in ses teeckens / die men de zuydelijcke noemt / beginnende aen F. met de dalende teyckens na 't zuyden/ Libra/ Scorpius / Sagitarius/ tot aen G. het punt van de meeste afwijckinghe na 't zuyden: van daer voort met de klimmende teyckens na 't noorden/ Capricornus/ Aquarius/ Pisces/ tot weder aen de linie Equinoctiael/ in 't Equinoctium der Lente D. De drie eerste noordelijcke teeckens doorloopt de Son van den 21 Martij tot den 21 Junij/ de andere van den twaelfden Junij tot den 23 September. De eerste drie zuydelijcke van den 23 September tot den 23 December / en d'ander van den 23 December tot weder den 21 Martij. De Poolen der Ecliptica zijn M. en N. staende over al even verre van de Ecliptica G. H. en soo verre van de Polen der Werelt A. en B. als d'Ecliptica op 't meest is ghewecken van de Linie Equinoctiael aen H. E. en C. G. te weten 23 graden 31 minuten en een half.

Door yder teycken van de Ecliptica passeert een halve circkel (so men imagineert) van de noorder-Pool tot in de zuyder-Pool des Zodiacx, en zijn soo 12 halve Circuls ofte 6 heele Circkels / die men Circkels der lenghte noemt/ die wysen ons aen tot wat teycken des Zodiacx yder Sterre van den Hemel is behoorende / of in welcke yder Sterre staet. Wyders soo wort een yeder teycken of twaelfste part van de Ecliptica afgedeelt in 30 graden, sulcx dat de gantsche Ecliptica in 360 graden afghedeelt is. Alsmen neemt van yeder zijde van de Ecliptica de breedte van 8 graden/ dese breede Circkel breedt zijnde 16 graden/ waer van de Ecliptica het middel is/ wort eygentlick den Zodiack genoemt/ onder welcken de seven Planeten haer cours ende ganck hebben ofte houden/ gaende somtydts zuyd-waerts

van de Ecliptica af / somtijdts noord-waerts van de Son (ghelijck boven ghesept is:) hout altijdt sijnen ganck in de Ecliptica.

Het achtste Hooft-stuck. Van de Coluren.

COluri zijn twee circulen / gaende kruys-wijs deur beyde Polen des Werelts / deelende elck den anderen in de Polen in tween en t'samen de geheele Sphera / Equinoctiael / Zodiack ofte Ecliptia / en alle parallelen in vier gelijcke deelen / d'eene gaende deur de punten der Equinoctien / wert ghenoemt de Colurus der Equinoctien d'ander deur de punten der Solstitien de Colurus der Solstitien. De Son dese circkelen (door sijn jaerlijckse loop in den Zodiack) roerende / deelt het jaer in vier deelen / als Lente / Somer / Herfst en Winter.

Verklaringe.

IN dese voorgaende Figuer is A. F. B. D. de Colurus der Equinoctien / gaende deur D en F. de punten der Equinoctien in de beginselen Arietis en Libra / en deur de Polen A. en B; ende A N. C. G B M. E. H. de Colurus der Solstitien / gaende deur H en G. punten der Solstitien / in de beginselen Cancri en Capricorni / daer de Ecliptica op 't meest is afghewecken van de Linie Equinoctiael / deur de Polen der Werelt A. en B en deur de Polen des Zodiacx M. en N. deursnydende malkander kruyswijs met rechte hoecken in de Polen A. en B. en deelende de Zodiack ofte Ecliptica in 4 deelen / als D H, H F, F G en G.D, waer van de Son het eerste belwandert in de Lente / het tweede in de Somer / 't derde in de Herfst / 't vierde in de Winter.

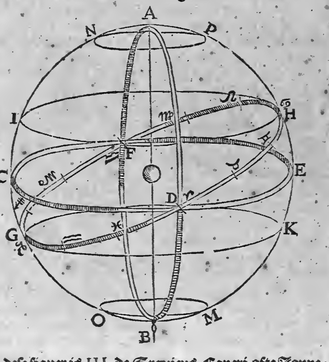
Dese voorsz. Circulen der Sphera zijn alle groote Circulen / dat is op 't wijtste der Sphera omschreven / deelende de selve altijt in twee gelijcke deelen. Volgen noch 4. kleyne Circulen / die de Sphera in ongelijcke deelen verdeelen.

Het negenste Hooft-stuck. Van de Tropiken en Circulen Arcticus en Antarcticus.

TRopici zijn twee Circulen / d'een noordwaert / d'ander zuyd-waert van den Equinoctiael / en even-wijdigh met de selve / die door 't omloopen der Sphera van de punten der Ecliptica alderwijtste van de Equinoctiael verschepden / beschreven werden / d'een na het noorden heet Tropicus Cancri / d'ander na 't zuyden Tropicus Capricorni.

Circulus Arcticus de noorder Circkel / en Circulus Antarticus de zuyder Circkel / werden deur 't omloopen der Sphera / beschreven van de Polen der Ecliptica.

Verklaringe.

IN dese figuer is H I. de Tropicus Cancri ofte Zonne-keer des Kreefts / die door 't omloopen der Sphere wert beschreven van 't punt H, het beginsel Cancri: wert alsoo ghenaemt / om dat de Son aen dat punt komende / op het wijtste van den Equinoctiael na het noorden / van weder deur den Kreeft na den Equinoctiael keert. G. K. is de Tropicus Capricorni / Sonne-keer des Steen-bocx / wert beschreven door 't omloopen der Sphera van 't punt G. het beginsel Capricorni: is so genoemt / om dat de Son aen dat punt komende / op 't wijtste van den Equinoctiael na 't zuyden / dan weder deur de Steen-bock na den Equinoctiael keert.

N. P. is de Circulus Arcticus / en M. O. de Circulus Antarcticus / die werden beschreven door 't omloopen der Sphera van de Polen des Zodiacx N. en M. Dese zijn even verre verschepden van de Polen des Werelts A. en B. als de Tropici van de Linie Equinoctiael / te weten 23 graden 31 minuten en een half.

Het thiende Hooft-stuck. Van de Meridiaen.

DE Meridiaen is een groote Circkel / gaende door beyde de Polen der Werelt door het Zenith / over beyde zijden Kruyswijs door den Equinoctiael / en recht in 't zuyden en noorden door den Horizont.

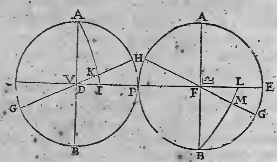
Verklaringe.

DE Meridiaen ofte middagh-Circkel heeft sijnen name van Meridies / dat is middagh / om dat de Son komende in 't zuyden aen desen Circkel middagh maeckt / alle Hemelsche lichten opgaende / en aen desen Circkel komende / zijn op haer hooghste van den Horizont verheven / daer doorgaende / beginnen die weder te dalen: soo men op Aerdrijck verreyst ofte verzeylt / recht noord-waert ofte zuyd-waert / men blijft altijt onder een selvige Meridiaen: maer soo men Oost-waert ofte West-waert wijckt / men krijght altijt gestadigh een ander Meridiaen.

Het elfde Hooft-stuck. Van des Sons Declinatie.

DEs Sons declinatie is sijne Distantie van de Linie Equinoctiael / die is tweederley / na het noorden ende zuyden.

Verklaringe.

DEs Sons Declinatie wert veroorsaeckt uyt sijnen loop langhs de Linie Ecliptica aldus: Laet A. zijn de noorder en B. de zuyder Pool der Wereldt / C P E. den Equinoctiael / G. H. G. de Linie Ecliptica. De Son op den 21 Martij komende in 't beginsel Arietis aen D. komt oock in de Linie Equinoctiael / heeft derhalven geene declinatie noch noordelijcke noch zuydelijcke / maer voortgaende langhs de Ecliptica van D. na H. en komende tot aen K. in 't beginsel Tauri / hy sal afghewecken of gedeclineert zijn van de linie Equinoctiael na 't noorden van I. tot K. 11 graden 30 minuten. Voortgaende tot aen H. is op 't meeste ghedeclineert van P. tot H. 23 graden 31 minuten en een half. Van daer sijn ganck vervolghende van H. tot F. komt in 't beginsel Libra weder aen de Linie sonder declinatie. Van F. voortgaende na G. tot in M. het beginsel Sagitarij / hy sal afghewecken ofte gedeclineert zijn van de Linie F. E. na 't zuyden van L. tot M. 20 graden

13 mi-

ter een rye klippen van af / vry een goet stuck zuydwest in Zee : ontrent noordwest en noordwest ten noorden van Olde/ legghen twee rye klippen / daer van sommighe onder/ en sommighe boven water legghen. Als men benoorden ofte bezuyden Olde is / doet het hem op met een groote Zadel aen twee Heuvelen / en aen beyde zijden ront nedergaende/ maer dwars ofte west-waert daer van zijnde / leydt het aen een hooghe ronde heuvel / by-na als Kol. Men mach uyt den zuyden komende/ beoosten achter Olde om / noordoost tot Olde-zont in loopen / en komen benoorden Olde weder uyt.

Kijn.

Benoorden Olde-zont 3 mijl / leyt Kijn/ oock een groote klip/ daer men rondom zeylen mach/ doet hem op met twee scherpe heuvelen/ by-na als een Koe-klaeuw of Bisschops-Mijter / tusschen Kijn en Olde gaet een groote voert in 't landt / daer op legghen twee stedekens / Waldres en Ester-dal/ noordwest ten westen van Kijn legghen drie ofte vier klippen / en sommighe klippen onder en sommighe boven water.

Waldres en Esterdal.

Twee of 3 mijlen benoorden Kijn/ leyt Oznael/ oock een groote klip/ die vertoont aen een groote hooge ronde bergh/ 2 mijlen of derdehalf daer benoorden leydt de zuyd-hoeck van Stadt. Maer Oznael en Olde legghen verscheyden ontrent noorden en zuyden 5 ofte 6 mijlen.

Stadt.

Tusschen Oznael en de zuyd-hoeck van Stadt/ gaet een groote wijde Voert in/ van daer mach men binnen door 't ghebroken lant zuyd-waert na Berghen varen. Weynigh binnen de zuyd-hoeck van Stadt is een Inwijck / daer men te Reede mach loopen neffens een Zee-hoede/ en beschut leggen voor een weste wint.

Noord-hoeck van de Stadt.

Het landt van Stadt streckt van de zuyd-hoeck tot de noord-hoeck/ noord noordoost en zuyd zuydwest/ is een vaste ongebroken kust / doch met veel kleyne klippen dicht aen de wal bezaeyt / maer geene daer men achter om zeylen mach/ om eenigh gheschut voor de zee te hebben. De Noordsche Jachten van alle plaetsen daer benoorden/ ja al die van de Noord-kaep afkomen/ konnen al de Kust van Noorwegen tot Bergen toe bezeylen binnen de klippen deur / behalven neffens dit landt van Stadt/ daer moetense buyten om door de Zee loopen.

Havens aen stad

Tusschen die twee voorsz. hoecken zijn noch twee Havenkens / daer men te Reede mach loopen / dan zijn weynigh ofte niet by de Hollanders bekent.

Benoorden Stadt streckt het landt met veel Eylanden tot de Bree-zont/ noordoost ses mijlen. Ontrent ten halven leyt een eylandeken of groote klip / geheeten Swijnoe (dat is Varckens Eylandt) een mijl van landt buyten de ander Eylanden van Flowach. Alsmen dicht by de noord-hoeck van Stadt is/ en noordoost aen gaet/ loopt men binnen dat Eylandeken Swijnoe deur / maer met een noordoost ten noorden gangh daer buyten om.

Swijnoe.

Die na Roems-dael / ofte op de Voerden van Sudmer wil wesen / moet de Bree-zont in loopen / die gaet ten eynden de Eylanden van Flowach / oost en oost ten zuyden in/ 't uytterste van die Eylanden is geheeten Hessen. Ten eynden die voorsz. Eylanden komende/ sult ghy oost van u ontrent 2 mijlen sien een groot hoogh kort Eylant/ ghe-heeten Goedeu/ of van sommige Gatschezant/ en recht daer bezuyden wat inwaert/ een groote swarte klip/ van fatsoen als een roock Hoy/ of by-na als een Suycker-broot/ wert van 't Scheeps-volck genoemt het Kocx-broot : zeylt daer recht op aen / dan brenght die voorsz. klip niet aen of onder dat Eylant/ maer houtse vry daer buyten af/ of ghy soudt sekerlick op de voorsz. blinde klippen zeylen/ die aen de noord-zijde van de Bree-zont onder water leggen. Om de selve blinden aen de noord-zijde van de Bree-zont te schouwen/ is dit oock een goet merck / als de noord-hoeck van Stadt komt te schuylen achter het noorderste Eylant van de Eylanden van Flowach/ soo komt men tegen de drooghte/ soo langhe men de voorschreven noord-hoeck mach sien/ ruym buyten dat Eylandt is men vry van de klippen/ t'schuyl-gaende is men aen de klippen.

Bree-zont.

Goedeu

Van het Eylandt Goedeu ofte Gotschezant / loopt oock een Rifken zuyd-waert ofte zuydoost-waert daer af/ by dat Eylandt komende loopt by dat Rifken om/ tusschen dat en de voorschreven swarte klip in / en settet recht binnen dat Rifken onder Goedeu / loopt niet verre daer binnen / om een blinde te mijden/ die wat meer inwaert leydt ; niet verre van landt daer staen twee kleyne Warderkens op de wal/ een weynigh binnen 't Rifken / tot kennisse van de Reede. Achter of benoorden Goedeu/ leydt het Eylandeken Geske/ daer op staet een Kercxken aen de zuyd-zijde / daer neffens mach men het oock wel setten op 8 ofte 10 vadem schoone gront.

Recht binnen Goedeu aen de oost-zijde van Geske/ leydt een ander Eylant grooter als Geske/ ghe-heeten Walderoe/ aen beyde zijden van de zuydoost-hoeck van dat Eylandt mach men 't setten op goede schoone gront / en beschut leggen voor alle winden.

Van neffens Geske en Walderoe / streckt een groote menighte klippen / noordwest soo verre in Zee / dat men komende met een noordweste gangh / buyten by Swijnoe langhs verre daer binnen soude vervallen.

Die uyt den noorden komt / mach bewesten by die klippen langhs na Goedeu zeylen / en laten die voorschreve blinden legghen aen de noord-zijde van de Bree-sondt aen stuerboort van hem/ en loopen by de hoeck van Goedeu om als vooren.

Oock mach men benoorden Goedeu/ te weten : tusschen Goedeu en Geske in loopen / en setten 't binnen Geske ofte onder Walderoe/ maer 't en is niet heel wel te doen/ dan voor de ghene die daer heel bedreven is. Daer legghen veel klippen en blinden / daer men hem voor wachten moet. Tot de Bree-zondt in/ is het best en seeckerste.

Om van Walderoe na Roems-dael te loopen / gaet noord-waert aen by het groote Eylandt Luycko langhs/ 't is in dat vaer-water thien/ twintigh/ veertigh/ sestigh/ en tachtentigh vadem / maer effen voor-by Luycko loopt een Steen-rif dwars over het vaer-water tegen den hoeck van 't vaste Lant aen : Men moet daer te neffens van de Eylanden aen baghboort afwijcken / en tamelijck dicht by dien hoeck van dat voorsz. Steen-rif/ te weten/ op drie vadem of daer ontrent daer over zijnde wert het weder seer diep / van 10/20/ terstont 100 en 200 vadem / loopt al by het landt aen stuerboort / en vry dicht daer by langhs / en laet alle Eylanden aen baghboort legghen / ghy sult soo in de Rivier van Roems-dael vervallen.

Zuydoost-waert van 't voorsz. Eylant Goedeu of Gotschezant/ gaet een groote diepe Rivier te landewaert in/ Honigh-dal/ en meer andere Laed-plaetsen.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Jeltefioert of de wage van Bergen/ tot de klippen van Uytweer/ n. n. w. en n. ten westen ontrent	8 of 9 mijlen.
Van de Uytweer-klippen tot Olde / noord noordwest / en noorden ten westen	3 of 4 mijlen.
Van Olde tot Kijn/ n. ten oosten/ en n. noordoost	3 mijlen.
Van Olde tot Oznael n. en noorden ten o.	5 ofte 6 mijlen.
Van Oznael tot de Zuyd-hoeck van Stadt/ n. n. o.	derdehalf mijl.
Van de zuyd-hoeck van Stadt tot de noord-hoeck / noord noordoost	6 mijlen.
Van de noord-hoeck van Stadt tot Swijnoe of Swijnoost/ noordoost/ en noordoost ten noorden	3 mijlen.
Van Swijn-oost tot het uytterste van Flowach / ofte de Bree-zondt/ n. o. ten o.	3 mijlen.
Van de noord-hoeck van Stadt tot het Eylandt Hessen ofte Bree-zont noordoost	6 mijlen.
Van Hessen tot Goedeu o. en o. ten zuyden	2 mijlen.
Van Swijneu buyten de Roems-daelsche Scharen / na Boede is de cours n. o. ten n. en noordoost.	
Van Stadt tot het noord-eynde van Hitlant w. z. w.	50 mijlen.
Van Stadt tot de oost-hoeck van Yslant w. n. w.	150 mijlen.
Van Stadt tot Groenlandt noordwest ontrent	250 mijlen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tusschen Berghen en Stadt wast en valt het water / maer 't en houdt geen seecker Gety / een zuyd zuydweste en noord noordooste Maen maeckt daer meest vol Zee.

Tusschen Stadt / Luyck-sondt en Boe maeckt hoogh water een zuyd zuydweste/ en noord noordooste Maen.

Hooghten.

De Wage van Bergen leyt op	60 graden 6 minuten.
De Uytweer-klippen leggen op	60 graden 56 minuten.
Het Eylant Kijn op	61 graden 30 minuten.
Stadt op	62 graden.
Bree-zond of 't Eylant Goedeu op	62 graden 50 minuten.
Luyck-zont op	63 graden 6 minuten.
De Stoppels en Boeden op	63 graden 48 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

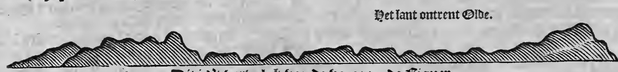
Het lant ontrent Noordfioert en Zuydfioert/ als 't oost ten zuyden van u leyt.

Dus verthoonen de Eylanden Oznael/ Rijn/ en Olde/ bezuyden de Stadt.

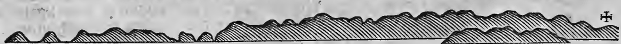
Als de zuyd-hoeck van Stadt noordoost ten noorden van u leyt/ vertoont die en 't lant van daer zuyd-waert achter Oznael/ Rijn en Olde/ gelijck in de volgende Figuert wert afgebeelt.

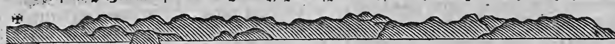

Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figuer.

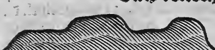
Als den hoeck van Stadt zuyd zuydoost ses mijlen van u leyt/ verthoont die aldus.

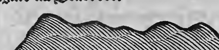
Als Stadt zuyd zuydoost van u is/ en Goeden oost 3 mijlen / dan vertoont het lant tusschen Stadt en Breesont/ gelijck in dese en navolgende Figuer afgebeelt is/ men is dan op en voor de Breesont.

Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figuer na Stadt toe.

Dit is de verthooninge van 't eylant Luycko als 't oost ten noorden van u is.

Dus verthoont het Eylant Goeden oost van u zijnde.

De Negenste Verthooninge,

Hoe men 't Liet van Dronten op zeylen sal.

Benoorden of noordoost-waert van Gelke / leggen (onder andere menigte van klippen en kleyne Eylandekens) 5 groote Eylanden/ het eerste geheeten Luco/ is een hoog Eylant/ gelijck oock het tweede: tusschen die twee gaet een gat ontrent zuydoost in/ geheeten Luyck-zont. Op het derde/ geheeten Harmsoe/ leyt oock een hoogh gebergte/ maer is aen beyde eynden leeghachtigh: het vierde en kleynste geheeten Lemsoe of het Laghe Eylandt/ verthoont sich aen twee ofte aen drie laeghe Heuvelen. Het vijfde geheeten Flemsoe ofte het Roef-eylant/ is een groot en laegh Eylant/ maer schijnt uyt der Zee kleyn aen te sien/ door dien daer maer een Heuvel op leydt / niet seer groot / en van fatsoen als de Roef van een Boeyer / op het west-eynde hooghst. Binnen de oosthoeck van dat Eylant is een goede Reede in een bocht/ daer men beschut mach leggen voor alle winden.

[Luco. Luyck-zont. Harmsoe. Lemsoe Flemsoe. Roef-Eylant.]

Benoorden ofte beoosten Flemseu/ of het Roef-Eylandt/ gaet een gat in/ geheeten Nogwe-fioert / streckende oost ten zuyden in/ dat mach men in-loopen na Roems-dael.

Buyten dese voorsz. Eylanden van Luco af tot Boede toe/ leyt een groote menighte uyt-klippen/ groote en kleyne/ genaemt de Roemsdaelsche Scharen.

[Roemsdaelsche Scharen.]

Oost-waert van 't Roef-eylant ofte Flemsoe / leyt onder ander klippen een Eylandeken / het Eylandt Lever / daer mach men aen beyde zijden om zeylen / 't zy dat men van Roems-dael na Beere-sondt ofte Boe uyt-vaert / ofte van Boe of Beere-sondt inwaert wesen / en binnen de voorsz. Eylanden deur loopen wil.

[Beere-zont.]

Beere-sondt is een Haven / binnen sommighe klippen/ recht bezuyden ofte bewesten den Hoeck van Boe/ 't is daer goet leggen/ maer niet goet in te komen sonder Loots-man of yemant die daer wel bedreven is.

[Boe.]

Boede is een uyt-hoeck/ met een Hals ofte smalle streeck lants/ aen 't vaste lant vast/ daer bezuyden langs mach men inwaert loopen / en zuyd-waert op na Beere-sondt ofte aen de noord-zijde achter Boe in een Inwijck te Reede loopen/ by sommige Huysen daer men beschut mach legghen voor een weste wint.

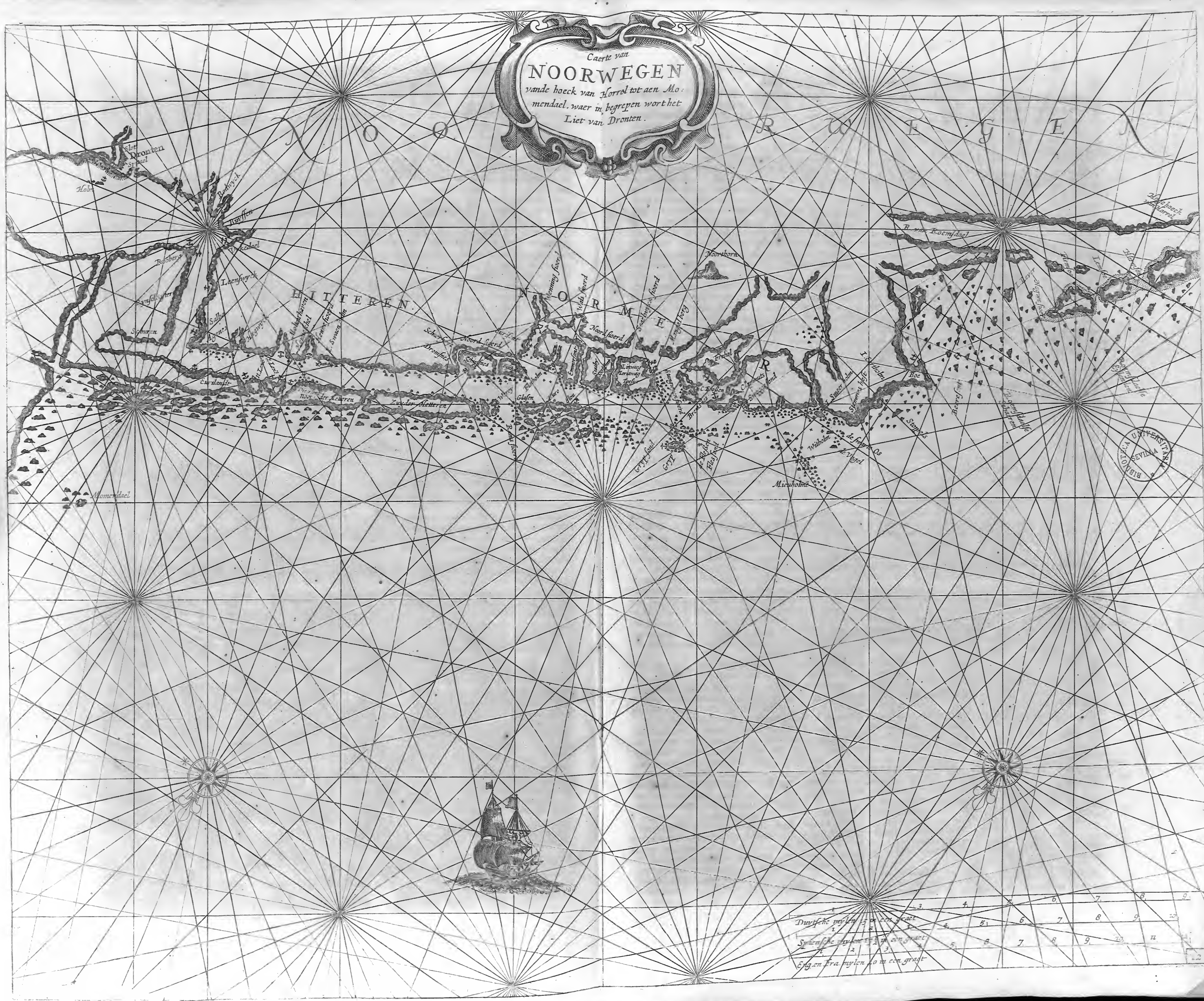
Van Boe tot Stemmes-hest / streckt de kust ontrent noordoost twee kleyne mijlen/ daer tusschen beyden ontrent ten halven/ leggen menighte van kleyne leeghe swarte uyt-klippen/ als geseydt/ langhs de wal/ geheeten de Stoppels: tusschen die en 't vaste landt mach men niet met groote Schepen deur zeylen sonder groot perijckel / de Noordsche Jachten loopen daer achter om / setten 't oock daer binnen achter een Holm / die in groote een weynigh van de andere uyt steeckt/ en ontrent te midden in de Stoppels of het vaste landt wat nader leydt/ geheeten de Eer-holm. Alle de Eylanden tusschen Beere-sondt/ of Flowach en Boe/ behooren onder Roems-dael.

[Stoppels.]

Van Stadt tot Stemmes-hest of Stemmesnes / is de Cours buyten de Eylanden langhs/ noordoost ten noorden ontrent twintigh mijlen.

[Stemmeshest.]

Stemmes-hest is een hooge kenbare hoeck/ doet hem op als men die uyt den zuyden oft westen komende/ in 't gesicht krijgt aen twee Heuvelen/ daer neffens gaet dat Liet in met verscheyden gaten/ ontrent een Gotelingh-scheut van dien hoeck leyt een swarte ronde klip geheel alleen/ niet seer groot/ ge-

Caerte van
NOORWEGEN
vande hoeck van Horrol tot aen Momendael, waer in begrepen wort het Liet van Dronten.
NOORWEGEN
HITTEREN
NOORMER
Slot Dronten
Momendael
Noorthorn
Noorder Keteren
Zuyder Metteren
Duytsche mylen 15 in een graet
Sweedsche mylen
Engelsche mylen

T A F E L,

Van de Declinatie der Sonne, na den Nieuwen-ſtijl.

HET SCHRICKEL-JAER.

da.	January. gr. mi.	Februar. gr. mi.	Maert. gr. mi.	April. gr. mi.	May. gr. mi.	Iuny. gr. mi.	July. gr. mi.	Auguſt. gr. mi.	Septemb gr. mi	October. gr. mi.	Novemb gr. mi.	Decemb. gr. mi.
1	23. 5	17. 7	7.11	4.57	15.25	22.15	23. 9	17.54	8. 1	3.32	14.58	22. 3
2	23. 0	16.50	6.48	5.20	15.43	22.23	23. 4	17.39	7.39	3.55	15. 7	22.12
3	22.54	16.32	6.25	5.43	16. 0	22.30	22.59	17.23	7.17	4.18	15.26	22.20
4	22.48	16.14	6. 2	6. 6	16.17	22.37	22.54	17. 7	7.55	4.42	15.45	22.28
5	22.41	15.56	5.39	6.29	16.34	22.44	22.48	16.51	6.33	5. 5	16. 3	22.35
6	22.34	15.38	5.15	6.52	16.51	22.50	22.42	16.34	6.10	5.28	16.21	22.42
7	22.26	15.19	4.52	7.14	17. 8	22.56	22.36	16.17	5.48	5.51	16.39	22.49
8	22.18	15. 0	4.28	7.36	17.24	23. 1	22.29	16. 0	5.25	6.14	16.56	22.55
9	22.10	14.41	4. 5	7.59	17.40	23. 6	22.22	15.43	5. 2	6.37	17.13	23. 1
10	22. 1	14.21	3.41	8.21	17.55	23.10	22.14	15.25	4.39	7. 0	17.30	23. 6
11	21.52	14. 2	3.17	8.43	18.11	23.14	22. 6	15. 7	4.16	7.23	17.46	23.11
12	21.42	13.42	2.54	9. 5	18.26	23.18	21.57	14.49	3.53	7.46	18. 2	23.15
13	21.32	13.22	2.30	9.27	18.40	23.21	21.48	14.30	3.30	8.59	18.18	23.19
14	21.21	13. 1	2. 7	9.48	18.55	23.24	21.39	14.11	3. 7	8.31	18.33	23.22
15	21.10	12.40	1.43	10. 9	19. 9	23.26	21.29	13.52	2.44	8.53	18.48	23.25
16	20.59	12.19	1.20	10.30	19.23	23.28	21.19	13.33	2.31	9.15	19. 3	23.27
17	20.47	11.58	0.56	10.51	19.36	23.30	21. 9	13.14	1.58	9.37	19.18	23.29
18	20.35	11♓37	0.32	11♉12	19.49	23.31	20.59	12.55	1.34	9.59	19.32	23.30
19	20♒23	11.16	0♈.8	11.33	20♊2	23.32	20.48	12.35	1.11	10.21	19.46	23.31
20	20.10	10.54	0N15	11.54	20.14	23.32	20.36	12.15	0.47	10.43	20. 0	23.32
21	19.57	10.33	0.39	12.14	20.26	23♋32	20.24	11.55	0.24	10. 4	20.13	23♑32
22	19.43	10.11	1. 3	12.34	20.38	23.31	20♌12	11♍34	0. S.0	11♏25	20♐26	23.32
23	19.29	9.49	1.27	12.54	20.49	23.31	20. 0	11.14	0♎24	11.46	20.38	23.31
24	19.14	9.27	1.50	13.14	21. 0	23.30	19.47	10.53	0.47	12. 7	20.50	23.29
25	18.59	9. 4	2.14	13.34	21.10	23.29	19.34	10.32	1.11	12.28	21. 2	23.27
26	18.44	8.42	2.38	13.53	21.21	23.27	19.21	10.11	1.34	12.49	21.13	23.25
27	18.2[illegible]	8.19	3. 1	14.12	21.31	23.24	19. 7	9.50	1.58	13.10	21.24	23.22
28	18.13	7.57	3.25	14.31	21.41	23.21	18.53	9.29	2.21	13.30	21.34	23.19
29	17.57	7.34	3.48	14.49	21.50	23.17	18.39	9. 7	2.45	13.50	21.44	23.15
30	17.41		4.11	15. 7	21.59	23.13	18.24	8.45	3. 8	14.10	21.54	23.11
31	17.24		4.34		22. 7		18. 9	8.23		14.29		23. 6

T A F E L,

Van de Declinatie der Sonne, na den Nieuwen-ſtijl.

Het Eerſte Jaer na't SCHRICKEL-JAER.

da.	Ianuary. gr. mi.	Februar. gr. mi.	Maert. gr. mi.	April. gr. mi.	May. gr. mi.	Iuny. gr. mi.	Iuly. gr. mi.	Auguſt. gr. mi.	Septemb. gr. mi.	October. gr. mi.	Novemb. gr. mi.	Decemb. gr. mi.
1	23 1.	16.54	7.17	4.51	15.20	22.13	23.10	17.59	8. 8	3.25	14.42	22. 1
2	22.55	16.36	6.54	5.14	15.38	22.21	23. 5	17.44	7.46	3.48	15. 1	22.10
3	22.49	16.18	6.31	5.37	15.55	22.28	23. 0	17.28	7.24	4.12	15.20	22.18
4	22.42	16. 0	6. 8	6. 0	16.13	22.35	22 55	17.12	7. 2	4.35	15.39	22.26
5	22.35	15.42	5.45	6.23	16.30	22.41	22.50	16.55	6.39	4.58	15.57	22.34
6	22.28	15.23	5.22	6.35	16.46	22.47	22.44	16.39	6.16	5.22	16.15	22.41
7	22.20	15. 4	4.85	7. 8	17. 3	22.53	22.38	16.22	5.54	5.45	16.33	22.48
8	22.12	14.45	4.35	7.30	17.19	22.58	22.31	16. 5	5.31	6. 8	16.51	22.54
9	22. 3	14.26	4.11	7.53	17.35	23. 3	22.24	15.48	5. 8	6.31	17. 8	23. 0
10	21.54	14. 6	3.48	8.15	17.51	23. 8	22.16	15.30	4.46	6.54	17.25	13. 5
11	21.44	13.47	3.24	8.37	18. 6	23.12	22. 8	15.12	4.23	7.17	17.42	23.10
12	21.34	13.27	3. 1	8.59	18.21	23.16	21.59	14.54	4. 0	7.39	17.58	23.14
13	21.24	13. 6	2.37	9.20	18.36	23.20	21.50	14.36	3.36	8. 2	18.14	23.18
14	21.13	12.46	2.13	9.42	18.51	23.23	21.41	14.17	3.15	8.24	18.30	23.21
15	21. 2	12.25	1.50	10. 3	19. 5	23.26	21.32	13.58	2.50	8.47	18.45	23.14
16	20.50	12♓4	1.26	10.24	19.19	23.18	21.20	13.39	2.27	9. 9	19. 0	23.27
17	20.38	11.43	1. 2	10.45	19.33	23.29	21.12	13.20	2. 3	9.31	19.15	23.29
18	20.26	11.22	0.39	11. 6	19.46	23.30	21. 1	13. 0	1.40	9.53	19.29	23.30
19	20.13	11. 0	0♈15	11♉27	19.59	23.31	20.50	12.40	1.17	10.15	19.43	23.31
20	20♒0	10.39	0N.9	11.48	20.11	23.32	20.39	12.20	0.53	10.37	19.57	23.32
21	19.46	10.17	0.33	12. 8	20♊23	23.32	20.28	12. 0	0.30	10.54	20.10	23♑12
22	19.32	9.55	0.57	12.28	20.35	23♋32	20.16	11♍40	0.♎6	11.20	20♐23	23.32
23	19.18	9.33	1.20	12.48	20.46	23.31	20♌4	11.20	0.17	11♏41	20.35	23.31
24	19. 3	9.11	1.44	13. 8	20.57	23.30	19.51	10.59	0.41	12. 2	20.47	23.30
25	18.48	8.48	2. 8	13.27	21. 8	23.29	19.38	10.38	1. 4	12.23	20.59	23.28
26	18.33	8.26	2.31	13.47	21.18	23.27	19.25	10.17	1.28	12.43	21.10	23.26
27	18.17	8. 3	2.55	14. 6	21.28	23.24	19.11	9.56	1.51	13. 4	21.21	23.23
28	18. 1	7.40	3.18	14.25	21.38	33.21	18.57	9.35	2.15	13.24	21.32	23.20
29	17.45		3.42	14.43	21.47	23.18	18.43	9.14	2.38	13.44	21.42	23.16
30	17.28		4. 5	15. 2	21.56	23.14	18.29	8.52	3. 2	14. 4	21.52	23.12
31	17.11		4.28		22. 5		18.14	8.30		14.23		23. 7

13 minuten. Aen G. komende/ is hy van E. tot G. op het meeste ghedeclineert na het zuyden/ van daer loopt hy dan tot aen D. weder aen de Linie Equinoctiael / voldoende sulcken loop in een Jaer.

Het twaelfde Hooft-stuck. Des Sons Declinatie te vinden op yeder dagh des jaers.

HEt Sonne-Jaer (dat is de tijdt dat de Son gaet uyt een seecker punct in de Ecliptica/ en weder in dat selve keert) en is niet van 365 dagen effen/ maer ontrent 5 uren en 49 minuten (dat is weynigh min als 6 uren) meer: waeromme dat men altijdt na drie Jaren tot het vierde/ 4 mael 6 uren/ dat is noch een dagh/ in Februario toe doet/ om het jaer of revolutie des Sons in effen dagen te tellen/ sulck vierde jaer werdt daerom ghe heeten een Schrickel-jaer. So men dan de declinatie der Sonne wil stellen by dagh-tafels: 't is noodigh te maecken 4 besondere tafelen van vier sodanighe aen een volgende jaren. 't Voorsz verschil dat vier revolutien des Sons niet effen over een komen met sulcke vier jaren brenght bylanckheydt van tijde soo veel verschil in de declinatie/ dat het noodigh is ten minsten alle 20 jaren sodanige tafelen te vernieuwen.

Om uyt soodanighe Tafels op yder dagh des jaers te vinden de declinatie des Sons/ is van noode te weten twee dingen: het eerste/ in wat jaer dat men is/ of in 't Schrickel-jaer/ ofte in het eerste/ tweede ofte derde Jaer naer het Schrickel-jaer. Het tweede/ wat Tafel dat men tot sulck bekent jaer moet gebruycken.

Om het eerste: deelt de jaren onses Heeren boven 1600 door 4/ soo de deelinge gelijck uyt komt/ sonder overschot/ sulck jaer is dan een Schrickel-jaer van 366 dagen: maer soo uyt de deelinge eenigh getal overschiet/ sulck overschot wijst/ het hoe veelste dat sulck u voorghestelt jaer na het Schrickel-jaer is.

Het eerste Exempel.

ICk begeer te weten wat het jaer 1664 voor een jaer is. Verlatende de 1600/ deel ick de overighe 64 door 4/ dat komt effen uyt sonder overschot (want 16 mael 4/ is 64) daer uyt bevind ick 't jaer 1664 een Schrickel-jaer te zijn.

Het tweede Exempel.

OM te weten wat het jaer 1667 voor een jaer is/ verlatende de 1600/ deel ick de 67 door 4/ en bevinde dat ter 3 overschiet (want 16 mael 4/ is 64/ die van 67/ blijft 3) daer uyt bemerck ick 't jaer van 67 het derde na 't Schrickel-jaer te zijn.

Om 't selve te weten sonder reeckenen/ besiet dit navolghende Tafelken/ d'eerste Colomme zijn Schrickel-Jaren/ de tweede/ derde/ en vierde colomme zijn de drie Jaren na de Schrickel-jaren.

Schrickel-jaren;	1ste Jaer.	2de Jaer.	3de Jaer.
1668	1669	1670	1671
1672	1673	1674	1675
1676	1677	1678	1679
1680	1681	1682	1683

HEt tweede: om te weten wat Tafel men tot yeder jaer moet ghebruycken/ dat staet boven elck der volgende Tafelen aengewesen.

Het eerste Exempel.

IN het tweede jaer na 't Schrickel-jaer op den 20 May begeer ick te weten des Sons declinatie: Ick soeck in de Tafelen in het tweede jaer de maent May/ en daer onder in de eerste Colomme des cyffers den 20 dagh/ vinde daer neffens in de tweede Colomme 20/8/ dat is 20 graden 8 minuten de declinatie der Sonne. En dewijle dat is tusschen den 20 Martij en 23 September/ dat de Son is benoorden de Linie/ soo is de declinatie noordelijck.

Het tweede Exempel.

OP den 12 Februarij van 't Schrickel-jaer/ begeer ick te weten de declinatie der Sonne/ soeck daerom in de Tafel van het Schrickel-jaer de Maent Februarius / en telt in d'eerste Colomme den 12 dagh/ vinde daer neffens 13 graden 42 minuten voor de declinatie der Sonne / op dien dagh: dewijl dat is tusschen den 23 September / en 20 Martij/ dat de Son gaet bezuyden de linie/ de declinatie is dan zuydelijck.

Volgen de Tafelen van de declinatie der Sonne/ gerekent eygentlijck op de Eerd-rijcx lengde/ ofte Meridiaen van Engelandts-eyndt / om redenen dat die meest ontrent die lenghte van onse Nederlandtsche Zee-vaerders werden gebruyckt/ soo in het aen-doen van de Canael der zee/ als langhs de Custen van Vranckrijck / Portugael en Spangien.

Swarten Os. — geheeten den swarten Os / tusschen die en den hoeck gaet een gat (na de voorsz. klip oock den swarten Os genoemt) noordoost ten oosten in, is niet seer wyt /en op 't drooghste 4 of 5 vadem met leeg water diep/hoe naerder aen den Os hoe dieper/ en hoe naerder 't vaste lant hoe drooger water/ recht binnen de klip (den swarten Os) leydt een andere groote klip of Eylant/ bleeck van coleur/ gheheeten Wit-holm / die laet men in-zeylende oock aen baghboort / men mach tusschen die en den swarten Os niet deur zeylen/ van d'een tot d'ander is 't vol klippen en blinden.

Wit-holm.

Blinde. — Een weynigh binnen of ten eynde Wit-holm leydt een blinde klip / die moet men oock aen baghboort laten. By stil weder ofte slecht water kan men die niet wel sien/ maer alst yet wat koelt kan men die aen 't barnen mercken. Aen stuerboort binnen Wit-holm leydt een ontallijcke menigte klippen/ als geseyt, langs de wal/ in die klippen een weynig binnen of beoosten den hoeck van Stemmes-hest leydt Smeer-holm/ een Eylant/ daer men achter te Reede mach loopen/ en voor alle winden beschut legghen/ behalven met o. en n. ooste winden/ die waeyen daer open in / met sulcke winden kan men daer oock niet uyt komen/ noch met z.z.o. zuyden/ z. zuydwest/ en zuydweste winden / kan men daer oock niet in komen/ men moet van benoorden daer in zeylen tot achter het Eylandt / in 't gat (dat is niet boven een kabel lenghde wyt/ en 8 of 10 vadem diep) leydt een kleyn ront klipken/ ontrent een vadem boven met hoogh water/ daer mach men aen beyde zyden om loopen.

Smeer-holm.

De Vogel. — Noord noordwest ontrent een half myl van den swarten Os leyt noch een grooter en breeder/ maer leeger klip/ geheeten de Voghel/ die leydt met hoogh water weynigh boven/maer met een Springh loopt de Zee daer over heen.

Tusschen die en den swarten Os/ schijnt noch een ruym en wit gat in te strecken, van daer tusschen beyden is 't vol blinden en vuylen onder water / by slecht water en is 't geensins geraden dat in te loopen/ maer met hoogh weder, of hol water/ en dat men niet beter mocht/ soude men op 't breken en barnen van 't water daer in mogen loopen.

Mieu-holmen. — Een groote half myl n. noordwest van de Voghel/ leggen noch sommige klippen streckende om de oost geheeten de Mieu-holmen/ tusschen die en de voorsz. klip de Vogel gaet een ruym en wyt gat in/ heel schoon sonder eenige vuylen / dat (na de klip) oock de Voghel genoemt wert/ al wat daer hinderen mach/ kan men sien. De mercken om dat gat uyt der zee te vatten/ zyn twee seer kennelijcke bergen / die van daer oost en oost ten noorden te landewaert in leggen/ de westelyckste is een leegachtige Heuvel en rondachtigh van fatsoen/ by na als een platachtighe Hoet/ gheheeten de Klap-muts. De oostelyckste is een hooghe steyle spitse Bergh / boven aen d'een zyde met een Kerf als een Trap/ geheeten Mangel-bergh/ als die over een zyn/dan zynse ontrent oost en oost ten noorden van u/en dan is men oock recht open voor dat gat/ om daer in te zeylen/ hout die voorsz twee bergen over een / en zeylt daer oost en oost ten noorden op aen/ of (als ghy binnen de Vogel komt) wat oostelycker/ alsoo dat ghy de voorsz bergen een weynigh op baghboort voor uyt hebt/ tot tegen 't vaste lant dan voort oost noordoost by de wal langhs / (so gy na Dronten wilt) tot dat Eylandeken Edou ofte Oedoe.

Klap-muts en Mangelberg.

Ontrent een myl binnen de Vogel leggen 2 klippen / de westelyckste is hoogh en rondachtigh/ d'ander is leegh en oock rondt/ en leydt oostelycker van d'eerste na landt toe/ men loopt met de voorsz. cours oost en oost ten noorden van de Vogel af/ ontrent een Gotelingh-schoot bezuyden die twee klippen heen. Ten halven tusschen die en de Vogel (doch die twee klippen naest) leggen twee blinden/ die laet men met de selve cours oock aen baghboort / men siet die altijt branden/ 't en zy by heel slecht water.

Twee blinden

Tusschen die twee voorsz. klippen en de Mieu-holmen mach men oock deur zeylen/ te weten/ benoorden die klippen heen tot op het Liet/ latende die twee klippen aen bagboort en de Mieu-holmen aen stuerboort.

Om benoorden de Mieu-holmen langhs op het Liet te komen. — Benoorden de Mieu-holmen en de twee voorsz. klippen langhs/ is oock een gat daer men door zeylen mach tot op 't Liet/ men laet die twee klippen zuyd-waert aen stuerboort/ en sommige andere klippen daer benoorden aen baghboort van hem leggen/ en komen soo oock op het Liet.

Een kleyne of twee-derde-parten van een myl / binnen die twee voorsz. klippen leydt een groote blinde klip recht midden in 't vaer-water/ die altyt brant/ en met leeg water boven komt/ daer mach men aen beyde zyden om. Van die blinde tot Swegge-zont is de cours oost en oost ten noorden een kleyne myl/ maer de Vogel of den swarten Os en Swegge-zont/ zyn verscheyden ontrent derdehalf myl.

Swegge-zont — Swegge-zont is een kleyne haven achter drie groote klippen met een Eylandeken van een quartier myls langh daer beoosten aen/ als men daer by langs zeylt/ yet wat van de wal zijnde/ en kan men dat eylant van 't vaste landt niet onderscheyden/ maer 't schijnt al geheel lant te zijn/ die daer niet heel wel bedreven is/ kan't niet eer bekennen een eylant te zijn/ voor dat hy dicht daer by komt / om daer achter te loopen. Men mach beoosten dat Eylant ofte bewesten in Swegge-zont zeylen/ na dat het aen de wint te pas komt.

Bewesten Swegge-zont of die drie voorsz. klippen/ aen 't west-eynde van 't voorsz eylandeken leyt een groote menighte klippen en Rudsen. Om 't Wester-gat in te zeylen/ laet men die alle aen stuerboort / en men loopt tusschen die en de drie voorsz klippen in: ten eynde die drie klippen komende/ moet men daer bezuyden by om loeven/ noordoostwaert of noord-waert op / en setten 't daer achter op 7 of 8 vadem/ daer leyt men beschut voor alle winden/ dan met een storm uyt den westen kan de zee daer vry wat deur rollen ; men mach oock voorder achter de klippen in-zeylen/ tot achter 't voorsz. Eylandeken in een kleyn naeu inwijcken/ daer leyt men op derdehalf of drie vadem / oock voor alle winden beschut. In dese Haven Swegge-zont / leggen de schepen ghemeenlyck op de wint en wachten. Die om de west begeert te wesen/ mach bezuyden die drie voorsz klippen uyt loopen / en die om de oost wil / mach tusschen 't lant en het Eylant deur zeylen noord-waert uyt / maer dat gat is heel naeu/ en niet boven twee vadem diep.

Bremsnes. — Een half myl beoosten Swegge-zont / leyt het gat van Bremsnes/ een kleyn quartier myls daer binnen/ aen stuerboort staet een kercken met sommighe huysen/ dat werdt men achter een hoeck gewaer/ alsmen wat inwaert komt/ daer woont de Voogt van Noormer-Leen/ men plach daer te moeten komen setten ende vertollen / dan nu woont des Koninckx Tollenaer daer tegen over/ in kleyn Foossen/ soo dat men nu ter tyt/ of daer/ oft in kleyn Foossen mach loopen om te vertollen/ na dat het te pas komt.

Om voor Bremsnes te setten/ neemt acht op twee Zee-boeden / die neffens het Kercken op de water-kant staen/ neffens de innerste is de beste Reede / oock de beste gront/ laet u Ancker daer vallen / op 20/15/8 of 10 vadem/ dat is na by de wal/ want de gront is daer seer steyl opgaende/ en maeckt u met een kabel-tou aen de Zee-boeden vast / daer leyt men voor alle winden beschut / men mach oock nergens daer ontrent Anckeren als op die voorsz plaets/ door de groote diepte en heel steyle gronden.

Kleyn Foossont. — Kleyn Foossen of Foossont/ is een enge Haven/ leggende noord-waert teghen over Bremsnes tusschen twee landen. Op dese twee plaetsen leggen de schepen gemeenlyck op de wint en wachten: die om de oost willen voor Bremsnes/ die om de west willen in kleyn Foossen.

Men mach oock van Foossen oost-waert tusschen die voorsz landen deur zeylen/ en komen in Stangwijcxfioerde weder op 't ruym in 't Liet van Dronten / dan 't is een heel naeu gat / en niet wel om doen voor de ghene die daer niet heel wel bedreven is.

Flessont. Flessen. — West n. w. van 't gat van Bremsnes/ gaet een gat deur de klippen/ gheheeten Flessont/ na drie ronde klippen ghenaemt de Flessen / die buyten de oost-kant van dat gat op een ry leggen en daer aen seer kennelick is/ recht binnen de drie Flessen leydt een groote swarte platte klip / by of in 't gat van Bremsnes zynde/ leyt die w. n. w. of wat noordelycker van u. Om van daer dat gat uyt te loopen / zeylt recht op de voorsz swarte platte klip aen/ en loopt daer bezuyden vry dicht by heen / latende die ende Flessen aen stuerboort benoorden die platte klip en de Flessen is 't vol Rudsen en blinden / ghy sult dan twee andere ronde klippen / die ontrent een Gotelingh-schoot o. n. o. ofte n. o. ten oosten van malkanderen leggen / aen baghboort van u laten / buyten de Flessen komende / sult ghy buyten alle

klippen zijn/ dan een stuck daer bewesten leyt een groote rye klippen/ streckende w.n.w. een goet stuck in zee/ daer meughdy w.n. west by langhs loopen tot het eynde / of buyten de Flessen komende/ wat noordelijcker u cours stellen/ om met der haest Zee te winnen/ in dat voorsz. gat is niet vuyls dat hinderen mach/ dan dat men siet. Van buyten kent men dat gat aen de voorsz. drie Flessen.

Frekol. *Noord-Horn.*

De mercken om Flessont uyt der Zee te vinden / zijn twee hooge Bergen/ d'eene geheeten Frekol/ leyt op een Eylant zuydoost-waert niet verre van Bremsnes/ d'andere geheeten Noord-horn leydt verre te landewaert in. Frekol is een bergh met 2 Heuvelen / daer van is de zuydelijckste de kleynste en laeghste. Noord-horn is een veel hooger bergh/ boven spits/ en leyt altijt wit van Sneeuw bedeckt/ als dese bergh en de voorsz. zuydelijckste Heuvel van Frekol over een staen (dan zijnse zuydoost ten zuyden van u) en dat men daer op aen zeylt/ sal men sonder missen recht op een voor Flessont vervallen/ 't is een gat van kort verlaet/ en seer gerijffelick/ gelijck oock Grijp-zont voor de gene die van Dronten/ Edou/ of eenige andere plaets/ op 't Liet komende/ voor de nacht de gaten van de swarten Os/ ofte Vogel niet konnen bezeylen/ om daer in Zee te loopen.

Stang-wijcks-Fioerde *Hamer-zont.*

Ontrent een vierendeel mijls / beoosten Bremsnes leydt Stanghwijcrfioerde/ een ruyme wijde Voert/ aen de oost-hoeck leyt een groote menigte klippen/ daer binnen leyt een haven gheheeten Hamer-zont / daer en is niet in te komen dan met een Loots-man / ofte men moest daer sonderlingh wel bedreven zijn.

Joriaen wagh. *Lin-wagh.*

Een vierendeel mijls binnen de voorsz. hoeck aen de noord-zijde van Stanghwijcrfioerde/ legghen twee Laed-plaetsen/ Joriaen-wagh en Linwagh/ men loopt daer achter sommighe klippen noordwaert in/ dan 't is oock Lootsmans water.

Zuydoost-waert van Joriaen-wagh mach men verre te landewaert in zeylen / op veel verscheyden Voerden/ als Stanghwijcrfioerd/ Schaelwijcrfioerd/ Noordfioerd/ Walsfioerd/ Wenning-fioerd/ en meer andere. Op het landt van Joriaen-wagh / leyt 't hooghe geberghte van Toester aen twee bergen / daer beoosten op 't naeste lant leyt het geberghte van Stadt-buy/ oock aen twee bergen hoogher als Toester / dese berghen van Toester en Stadt-buy/ als men uyt de west komt langhs het Liet / leggen recht achter malkander / en schijnen dan niet meer als een Bergh te zijn/ maer daer neffens zijnde op 't Liet of in Zee/ verthoont elck aen tween/ dat is te samen vier seer hooge bergen/ en werden ghemeenlijck met malkander sonder onderschept Toester Poester geheeten.

Toester Poester

Tusschen Toester en Stadt-buy loopt een nauwe Voert deur/ tot op 't Noord-fioerdt / gheheeten Sool-sont/ beoosten Stadt-buy loopt noch een Voert deur / tot op 't Noord-fioert/ gheheeten Emmer-sont/ daer binnen aen de noord-zijde dicht by de Noord-fioerdt / is een Laet-plaetse daer men goede deelen ladet.

Sool-zont. *Emmer zont.*

Een quartier mijls op 't Liet beoosten Emmer-sondt loopt noch een voert in/ voor aen wijt en breet/ binnewaert deelt die aen tween/ daer zeylende laet men Fis-holm en het Geele Eylandt aen baghboort/ en een klipachtigh Eylant/ geheeten het Vlacke Eylandt / met veel Holmen aen stuerboort. 't Geele Eylant is niet wel van 't vaste lant te onderscheyden/ voor de gene die daer niet wel bekent is/ het eynde van de Noord-fioerd loopt daer achter om / en maeckt dat tot een Eylant/ de Noortse Jachten loopen veel daer achter om/ bezuyden 't Vlacke Eylandt leydt een Holm/ gheheeten Flact-holm of Vlack-holm / daer tusschen beyden is 't goet setten op 10 of 12 vadem/ en beschut voor alle winden/ door dese Fioerd loopt men in Eurzont/ een Laed-plaetse/ ghelegen aen de Noord-fioerdt / daer staet een Kercrken aen de west-zijde van 't Vlack eylant/ tusschen de Holm is oock een goede haven/ daer men op drie/4 of 5 vadem mach leggen/ is niet wijt/ dan schoon. Beoosten 't Geele Eylant leydt het hooge lant van Dromsnes/ van daer oost-waert voorts het Liet op na Dronten of Agenes is het meest al heel landt/ en niet soo gebroken als daer bewesten.

't Geele Eylant. *Vlack-holm.* *Eur-zont.* *Droms-nes.*

Neffens de klippen van Hamer-sondt (legghende aen de Oost-kant van Stanghwijcr-fioerdt) leyt een schoon gat/ geheeten Grijp-sont/ een van de beste gaten/ om van uyt der Zee op 't Liet te komen / is ontrent een vierendeel mijls wijt/ en gaet recht beoosten Grijp in.

Grijp.

Grijp is een kleyn ront Eylandeken / legghende van de Vogel verscheyden noordoost ten oosten ontrent 5 mijlen/ daer op woonen veel Visschers / die van daer t'Zee varen visschen op verscheyden Bancken van 40/50/70/80/ en 100 vadem: 3/4/5/6/ en sommige 8 mijlen buyten lant/ die sy op mercken van de wal weten te vinden. Aen de noord-zijde van Grijp leggen niet dan 2 of 3 klippen dicht aen de wal/ eenighe segghen dat daer ontrent Ancker-gront is op 12 vadem / aen de zuyd ofte west-zijde is 't vol klippen en Rudsen/ dan leggen meest al boven water/ ontrent ten halven tusschen Grijp en de 3 Flessen / een stuck buyten alle andere klippen leydt een blinde weynigh onder 't water/ die buyten die klippen langhs loopt mach daer op voordacht zijn: om Grijp-sont uyt der Zee te vatten/ soo brenght dat hoogh gheberghte van Toester Poester / oost zuydoost van u / en zeylt daer op aen / ghy sult niet missen het Eylandt Grijp in 't gesicht te loopen / dat is licht uyt de andere klippen te kennen/ aen de menighte van visschers huyskens/ die daer op / en op geen andere Eylandekens of klippen daer ontrent en staen / laet dat Eylandt aen stuerboort / en gaet eerst oost zuydoost op Toester aen/ 't eylandt Grijp voor-by zijnde / brenght Toester een paer streecken op baghboort voor uyt/ en gaet soo zuydoost in/ sult dan tusschen Hamerzont en Toester op 't Liet komen. Van daer tot het Eylandeken Edou zijn ontrent 3 mijlen/ ongevaerlijck 2 mijlen daer bewesten/ ofte een mijl beoosten Grijp-zont/ op het Liet leyt noch een blinde klip seer na gelijcke water / by-na midden in 't vaer-water de noord-zijde naest/ men siet de zee daer altijdt opbreken en barnen/ laet die aen baghboort/ en loopt daer bezuyden om/ daer is 't ruymst/ men mach ter noodt oock daer benoorden tusschen die en de de andere klippen deur/ dan het is daer nauw.

Grijp-zont. *Edou.*

Edou ofte Edoe is een leeghachtigh slecht Eylandeken/ een kleyne mijl langh/ en heel smal/ dat is het eerste lant aen baghboort op 't Liet daer men beschut af heeft van de zee/ daer bewesten is 't niet dan ghebroken landt / klippen ende Rudsen / daer de zee tusschen deur rolt/ niet verre van het west-eynde/ op de zuyd-zijde van Edou staet een Wit Kercrken / daer neffens of weynigh daer beoosten mach men 't setten op 8/9/ ofte 10 vadem. De wal is steyl opgaende gront: Soo men die genaeckt tot op vier vadem/ is men terstont vast/ doch de gront is sacht. Alsmen uyt den westen komende/ daer setten wil/ moet men by 't west-eynde van 't Eylandt komende/ gestadigh met het Loot na de Ancker-gront uyt-tasten/ soo haest men die voelt/ het Ancker laten vallen/ neffens dat voorsz. witte Kercrken/ ofte een weynigh daer beoosten/ alsoo dat het Kercrken komt te staen over de huysen: Alsmen het Ancker laet vallen op thien vadem/ en na 't lant swaepende/ het Tou uyt-viert/ het Schip sal dan komen te legghen op 6 vadem/ 't Liet is daer te neffens ontrent een half mijl wijt.

Kurou.

Op 't oost-eynde van Edou is noch een Haventje / gheheeten Kurou / en is soo kleyn datter niet meer als 2 ofte 3 schepen mogen leggen. Daer leydt een swart klipken niet verre van de wal/ men loopt tusschen dat klipken en het Eylant in/ en setten 't tusschen beyden/ men leydt daer voor alle winden beschut/ dan de gront en isser niet schoon.

Glaseu. *Rams-fioert.*

Aen 't oost-eynde van Edou leyt noch een langhachtigh Eylant / gheheeten Glaseu. Daer beoosten loopt een groote wijde Voert in zee/ geheeten Ramsfioerde/ doch is by weynighen bekent / met noordelijcke winden loopt de Zee daer deur met groote rollingen en deyningen op 't Liet.

Werop.

Van Ramsfioerde oost-waert leydt dat landt van Hittereu / twee groote langhe Eylanden / noorder Hittereu/ en zuyder Hittereu/ te samen ontrent vijf mijlen langh / alsoo dat de ghene die daer neffens 't Liet op zeylt / niet anders kan mercken of hy zeylt tusschen twee vaste landen in. Aen het zuyd-eynde ofte west-eynde van Hittereu/ dat is/ aen de oost kant van Ramsfioerde legghen twee Holmen / geheeten Werop/ daer machmen tusschen beyden in zeylen/ en setten op goede witte zant-gront / men mach oock voort tusschen de Holmen deur zeyen tot binnen op 't Liet/ men laet dan een blinde klip aen stuerboort / neffens de zuydelijckste Holm leggen.

Van

Dromsnes. Van het Eylandt Edou tot het hooghe landt (ofte den hoeck) van Dromsnes / is verscheyden noordoost ten oosten en oost noordoost ontrent derdehalf mijl bewesten dien hoeck / te weten / tusschen dien hoeck en 't landt / daer bewesten / gheheeten Schipnes / leydt een Haven / gheheeten Schaerswijck / voor in 't in komen van de Haven ontrent midts-waters / doch Schipnes wel soo na als Dromsnes / leyt een blinde klip / die met leegh water droogh valt / daer mach men aen beyde zijden om / recht binnen den hoeck aen de zuyd-zijde staet een Boeren-huys / daer neffens set men 't op 5 / 6 / ofte 7 badem / schoone opgaende gront / die men aen looden mach / dese Haven leydt ontrent een mijl meer oost-waert als Ramssioerde / aen de zuyd-zijde van 't Liet / bequaem om Reede te maecken voor de ghene die de nacht beloopt / bewesten dese voorsz. Haven Schaerswijck langhs het landt van Schipnes / leggen veel klippen by de wal / sommighe onder en sommighe boven water / daerom moet men daer de zuyd-wal wat schouwen / maer de noord-wal langhs Hittereu is heel schoon: 't Liet is daer ontrent breedt / en wel een groote half myl wijt.

Schaerswijck. Schipnes.

Lexen. Ontrent vier mijlen beoosten Schaerswijck / aen de Noord-zijde van 't Liet / legghen de twee Eylanden van Lexen / te weten Noorder en Zuyder Lexen / zijn t'samen ontrent een half mijl langh; 't Liet streckt daer tusschen beyden oost noordoost ende noordoost ten oosten.

Aen de Zuyder Lexen is een Inwijck / daer een ronde klip voor leydt / maeckende daer binnen een schoone Haven / gheheeten de Haven van Lexen, de beste van 't gantsche Liet: Jan Geurtsz Boogaert van Amsterdam / heeft op syn eygen kosten / tot gerijf voor de Schepen die daer moghen komen / op de voorseyde ronde klip een groote Ysere Ringh doen maken / men settet beoosten ofte bewesten de voorsz. klip waer dat men wil / op ses / seven / acht badem / en brengt een Kabel-tou aen de voorsz. Ringh / hoe men verder in de bocht tusschen de klip en het lant in loopt / hoe 't drooger is / dan al schoone suyvere gront.

Reede onder Noorder Lexen. Op het noord-eynde van noorder Lexen / is oock een plaets daer goede Ancker-gront is / bequaem om Reede te maken.

Moltou haven. Tegen over de haven van Lexen leyt noch een haven / gheheeten Moltou / daer de Schepen des Herfst-daeghs dickwils setten / om met een oosten wint t'zeyl te gaen / om dat men van Lexen met oostelijcke winden qualijck t'zeyl geraken kan / een kleyne myl bezuyden of bewesten dese havens van Lexen en Moltou / aen de zuyd-wal leydt een Holm / daer een Warder op staet / geheeten Swaen-holm / daer mach men rondom zeylen / achter die Holm is 't goet setten / soo wel voor die om oost als om west begeert te wesen / op vier of vijf badem schoone zant-gront.

Swaen holm.

De zuyd-zijde van 't Liet / van Schaers-wijck af / heel tot Heghwijck / dat is een mijl of anderhalf bewesten den hoeck van Agenes / is meest schoon / met weynigh vuylen. Maer van Heghwijck voort tot Agenes / is de kust vuyl en rudsich / de noord-zijde langs Hittereu is oock redelijck schoon / behalven aen 't noord-eynde leggen sommige klippen / geheeten de Teerlingen / die strecken een stuck van de wal zuyd-waert in 't Liet. Een weynigh beoosten Hemnefioerd / teghen over Hemneschel (een boere Gaerde op een hoogh lant) daer is 't Liet op 't naeuste / en niet meer als een half vierendeel mijls wijt.

De Teerlingen. Hemneschel.

Hemnefioerd. Hemnefioerd leyt tegen over het noord-eynde van Hittereu / is een Inwijck daer veel Sagen staen / ende menigte van goede deelen gesneden en geladen worden.

Benoorden of beoosten de Teerlingen / aen 't noord-eynde van Hittereu / tusschen Hittereu en Lexen in / leyt een haven / gheheeten Diepsont / de Noortse Jachten uyt den zuyden komende / loopen daer in / achter Lexen heen om de Noord.

Van Lexen tot den hoeck van Agenes / aen de zuyd-zijde of tot Eurilant aen de noord-zyde / streckt het Liet noch voort O.N.O. en noordoost ten oosten 2 groote mijlen.

Agenes Agenes is de noordelijckste hoeck van 't Liet / daer moet men by om als men na Dronten wil.

Foossen Garten Tusschen noorder Lexen en Eurilant leggen twee Eylanden / het zuydelijckste heet Foossen / 't noordelyckste Garten / bezuyden Foossen langhs mach men deur zeylen tot in Zee / maer niet sonder Loots-man.

Om van Lexen na Agenes te zeylen / loopt by de noord-wal langhs / die is de schoonste / die zuyd-wal is vuyl. Een Kabel-lenghde ofte anderhalf bewesten den hoeck Agenes leydt een blinde klip / niet verre van de wal. Om die en andere vuylen meer te schouwen / soo houdt by de noord-wal langhs / maer wacht u in geene bochten ofte inwijcken te loopen / soo lange tot dat ghy de Huysen op Agenes kondt sien / zeylt dan daer na toe / soo en suldy aen de zuyd-wal geen vuylen onder-zeylen. Aen de hoeck van Agenes is oock een groote Yseren Ringh / om de schepen aen te meeren. 't Is daer diep en steyle afgaende vuyle gront. Om daer te setten moet men wel dicht by de wal wesen / eer men gront kan vinden / dan maeckt men voort met een tou aen de voorsz. Ringh vast / dicht aen de wal is 't ontrent vijf of ses badem diep / vuyle gront.

Eurilant. Aen de noord-zyde van 't Liet / tegen over de hoeck van Agenes leyt Eurilant / een vlack schoon groen landt / daer op staet een wit Kercxken / ontrent een vierendeel myls van de wal af te landewaert / by-na als 't Kercxken van Edou / daer neffens is een goede reede / schoone vlack opgaende zant en kley-gront; men set daer neffens d'eerste Zee-boedt / op 7 / 8 / of 9 badem goede kley-gront / op 16 / 17 / of 18 badem leydt men verre van de wal / by Faute van goede wint / of dat men om Agenes niet en kan komen / of van de nacht beloopen wordt / set men 't daer ghemeenlijck. By Agenes loopt altijdt groote stercke stroom uyt om de west / ende door dien de landen van daer zuydwaert aen weder-zijden heel hoogh zijn / en de wint zuydelijck zynde / daer tusschen beyden altyt om de noord uytboecht / en mach men daer in 't op-zeylen met laveren niet winnen / maer in het af-zeylen mach men deur de stroom met laveeren groot voordeel doen.

Salva. Recht om de hoeck van Agenes aen stuerboort is een groote Inwijck / geheeten Salva / daer is een goede Ancker-gront en goet setten / dan met noordelijcke winden is 't moeyelijck daer uyt te komen voor de gene die om de west ofte uyt-waert begeert te wesen.

Van Agenes tot den hoeck Roobergh / streckt dat Liet zuyd zuydoost twee groote mijlen / ontrent ten halven ofte wat meer aen de west-zijde leyt noch een Inwijck / geheeten Lens-wijck / daer men Reede mach maken.

Roobergh. Reede. Roobergh is een vlackachtighe hoeck / beoosten of benoorden om dien hoeck is goede Reede op 6 of seven badem / een goet stuck van de wal / bewesten den hoeck / wert oock veel gheset van de Noordse Jachten / maer de gront en isser niet schoon / daer over is een onbequame reede voor groote schepen.

Urkedal. Bursen Bodwijck. Tegen over Roobergh legghen verscheyde Inwijcken en Havens / als Urkedael / Bursen / Bodwijck / en meer andere / daer veel deelen gesneden ende geladen worden.

Van Roobergh tot den Holm van Dronten is de cours oost twee mijlen / als men een weynigh voor-by Roobergh is / wert men die haest gewaer tegen 't hooge landt aen beoosten Dronten. 't Is daer tusschen beyden wijt en breet. Van den hoeck Roobergh streckt het landt noordelijck op / soo verre dat men het water tot sommige plaetsen qualijck mach over sien. By de Holm komende / men mach aen beyde zyden om / daer achter zeylen: men brenght den Holm noord-waert van hem / en setten 't daer bezuyden / op ses / seven oft acht badem / na dat men dicht aen ofte verre daer van leyt / daer is schoone kley-gront: Den holm en de Elf ofte Rivier van Dronten / legghen verscheyden noorden en zuyden ontrent een Goteling-schoot / daer tusschen beyden is over al goede Ancker-grondt / en diepten van twintigh en een-en-twintigh badem.

Ontrent een Boogh-scheut noordoost van de Holm leggen twee blinde klippen / die met leeg water boven komen / so wanneer die effen onder vloeyen / dan mach men met een Schip / dat elf voet diep gaet / over het drooghste van 't gat tot binnen de Elf zeylen.

De Elve van Dronten in te zeylen is Loots-mans water / daer staen gemeenlick 2 ofte 3 masten tot bakens / dan daer is geen vaste reeckeninge / noch gissinge na te maken / sy werden dickwils verstelt: somtyts staense aen de oost-zyde / somtydts aen de west-zyde / oock somtyts aen beyde zyden: een schip lengde of twee binnen de bakens komen-

de/ komt men aen een Singelachtige hoeck aen stuerboort/ daer loeft men by op/ tot aen de Kap/ in 't gat valt het met spring-stroom by-na droogh/ dan binnen is't dieper.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Van Stadt tot Dronten maeckt hoog water een zuyden ten oosten/ en noorden ten westen Maen/ met een Springh valt het anderhalf vadem op en neder/ met een dagelijcks Gety schaers een vadem.

De stroomen en loopen daer niet langhs het landt/ maer de vloet valt dwars teghen het landt aen/ en d'ebbe ter contrarie dwars van de wal t'Zee-waert.

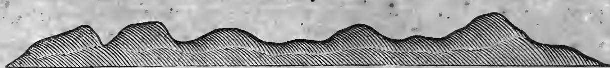
Streckingen en Courssen.

Van Stemmes-hest tot Grijp n. o. ten oosten	5 mijlen.
Van Grijp tot d'Eylanden van Momendael n. o.	14 mijlen.
Van Grijp tot Heyligelant/ n. n. o. en n. o. ten noorden	20 mijlen.
Van Grijp tot Kust noorden en noorden ten oosten	48 mijlen.
Van Grijp tot het noord-eynde van Hitlant z. w. ten westen	88 mijlen.
Van Grijp tot het zuyd-eynde van Fero w. z. w.	125 mijlen.
Van Grijp tot d'oost-hoeck van Yslant w. en w. ten noorden	175 mijl.

Hooghten.

De Eylanden Wit-holm en Smeer-holm leggen op	63 graden 54 min.
Het Eylant Grijp op	64 graden.
De Stadt Dronten op	64 graden 34 min.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

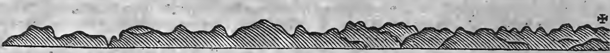
Dus verthoont den hoeck van Stemmes-hest of Heyst.

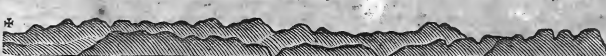

Dus verthoonen de Eylanden van Roems-dael/ als 't middelste van de drie hooghste en het westelijckste zuydoost van u is/ ontrent twee mylen.

Dus verthoont het lant tusschen Stemmes-hest en Breesont/ alsmen buyten by de Roemdaelse Eylanden en Scharen langhs zeylt.

Dese twee Figuren behooren by de † † aen malkanderen.

Het lant van Grijp/ west-waert of zuyd-waert na Stemmes-hest/ verthoont als dese twee Figuren hier boven/ als men daer by langhs zeylt/ 5 mijlen buyten Lant.

De Thiende Verthooninge,

VAN DE

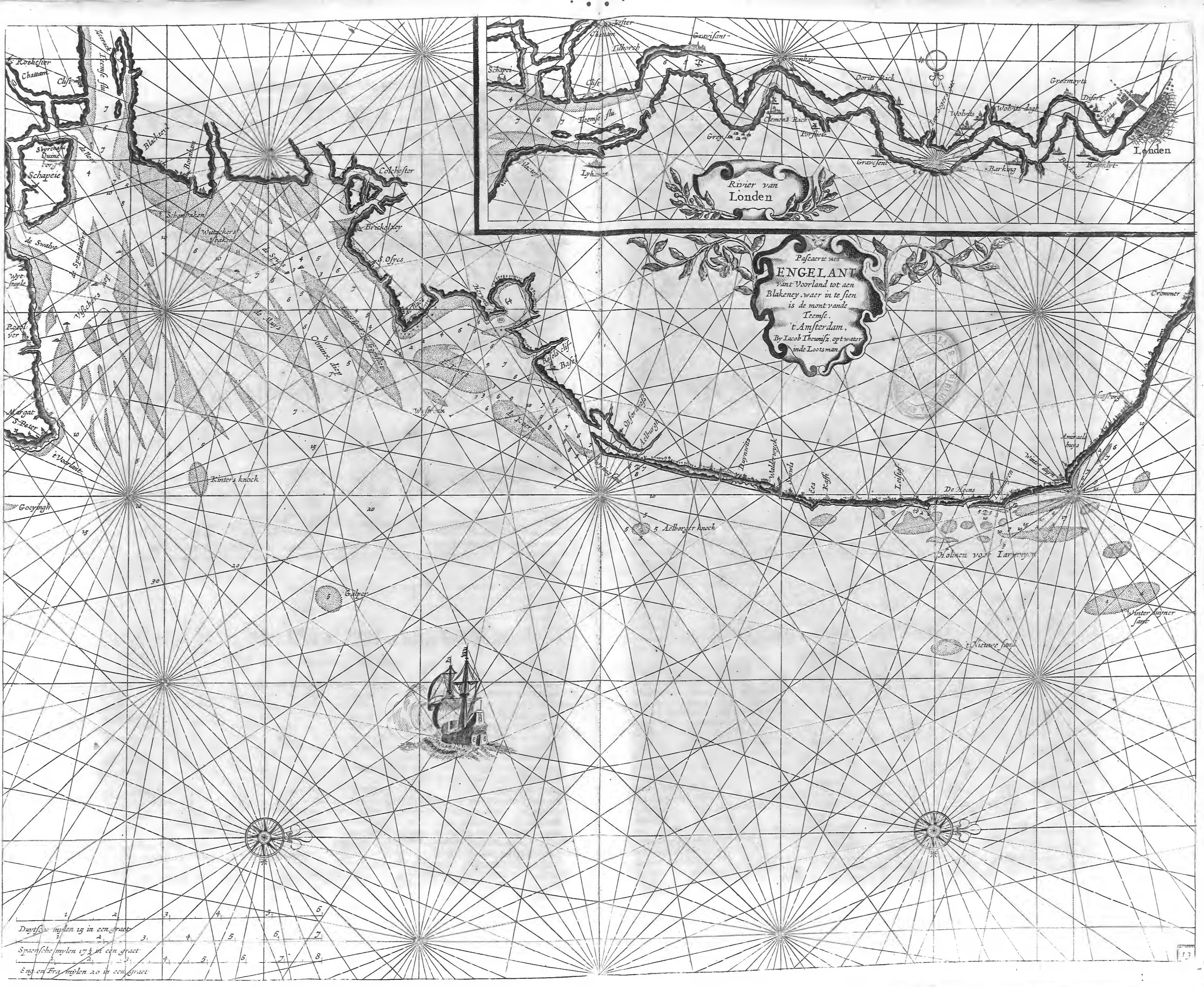
Oost-Kust van Engelandt/ van de Rivier van Londen tot Welles.

Om op de Rivier van Londen te zeylen.

Door tweederley weghen mach men de Rivier van Londen bezeylen/ van bezuyden by 't Voorlant langs/ en van benoorden by de Naes heen. Wilt ghy van bezuyden daer in zeylen/ soo moet ghy voor eerst het Voor-landt schouwen/ het is daer neffens vry verre van de wal vlack/ brenght het Voorlant oock niet zuydelijcker van u als zuydwest/ om niet teghen de noord-gronden aen te loopen/ die strecken verre t'zee-waert. By 't lant komende/ loopt daer by langs/ maer en komt dat so na niet/ dat ghy het spits van de tooren van Marigat achter 't landt uyt u gesicht verliest/ of ghy komt de wal te na/ maer soo ghy so verre van de wal blijft dat ghy de voorsz tooren boven 't hooghe landt kont sien/ of effen in 't ghesicht houdt/ soo en kondy aen de zuyd-gronden niet misdoen/ komende neffens Marigat/ dan zijt ghy de voorsz. vlackten ofte zuyd-gronden gepasseert/ loopt dan vry na de wal toe/ en op twee Kabel-lenghden daer by langhs/ om de noord-gronden te schouwen/ die strecken verre om de zuyd na 't lant toe/ zeylt so al by de wal langs/ west aen tot dat de Roo-kolvers/ dat zijn twee toorens op een kerck/ over een komen/ so sult ghy de eerste ton op de Lassen in 't gesicht loopen/ die leydt op die voorsz. mercken van de Roo-kolvers/ daer by zijnde/ kondy de andere ton oock sien/ die leyt ghelijck de eerste oock aen de noord-wal/ en daer teghen over aen de zuyd-wal staet een baken/ daer moet men tusschen beyden deur zeylen/ latende de ton aen stuerboort/ en 't baken daer teghen over aen baghboort/ van daer mach men met kleyne ofte ondiepgaende/ maer niet met diepgaende schepen/ met hoogh water over de Swaluwe heen loopen/ west noordwest aen na Schapoye/ want het is daer vlack water/ met diepgaende Schepen moet men door 't Visschers-diep na Blanckteyl. Men mach van Marigat af oock wel met kleyne schepen op 't loot by de wal langs zeylen met een hoogh water heel tot Schapoye/ maer men moet dat langs zeylende/ 't gety kavelen/ want de vloet valt seer sterck in de Swaluwe/ en de ebbe ter contrarie daer sterck uyt. By Schapoye komende/ loopt op twee kabel-lengden daer by langhs om die steert van de Spangiaert te schouwen/ tot dat ghy voor-by Quinenborgh zijt/ wijckt dan van de zuyd-wal af om de Loer of Noor te schouwen/ dat is een zant dat van de zuyd-hoeck van de Rivier komt af-schieten een goet stuck om de oost/ op 't uytterste daer van staet

Roo-kolvers.

De Spangiaert. Loer.

Pascaerte van
ENGELANT
Vant Voorland tot aen
Blakeney, waer in te sien
is de mont vande
Teemse.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. opt water
inde Lootsman.
Rivier van
Londen
Londen
Gravesent
Barking
Colchester
Brickelsey
Basel
Aelburgh
Cromwer
Winter duyn
Holmen voor Iarmuyn
Winter duyner sant
't Nieuwe sant
Aelborger knock
Kinters knock
Galper
Goeyngh
't Voorlant
Margat
S. Peter
Schapeie
de Swalue
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet

staet altijdt een baecken daer aen men die bekennen mach/ loopt daer benoorden heen / dat latende aen baghboort / en voort mitswaters 't Zee-rack in/ om de gronden die van de noord-wal af strecken te schouwen / gaet soo voort inwaert aen na Grave-zant toe.

Vissers diep.

Met diepgaende Schepen langhs het Voor-landt op de Teemse te zeylen / moet men (als men de tonnen op de Lassen gepasseert is) door het Visschers-diep zeylen na Blackteyl / dat streckt van de tweede ton op de Lassen na de eerste ton in't Visschers-diep/noordwest en noordwest ten westen/ die leydt op de Noord-kant van 't Zant dat men de Spangiaert noemt/dese twee tonnen legghen een groot stuck van malkander / van de ton op de Lassen af-zeylende / is 't een goet stuck weeghs al vlack water / soo dat men met hoogh water daer over loopen moet/maer de ton op de Spangiaert genaeckende/ wort het te met dieper water. Die dit wil over zeylen/ moet sijn gety wel kavelen/ de vloet valt daer by na dwars over 't diep zuydwest-waert heen / ende de ebbe ter contrarie / de tweede ton in het Visschers-diep is ghenaemt de ton op Hooseads / die laet men aen stuerboort / ende ton op de Spangiaert aen baghboort/ men komt daer voor-by zijnde, teghen Blackteyl bezuyden het Schou-baken in 't rechte diep / de oost-hoeck van Schapoye sal dan ontrent zuyden van u leggen.

De Spaengiaert.

Van 't Schou-baken is de cours zuydwest tot den hoeck van Blackteyl / daer loopt een haeck af die men uyt den noorden komende / mach onder-zeylen op 5 ofte 6 vadem/ maer so ghy u van de wal hout op 7 vadem / en kondy daer niet achter zeylen : van Blackteyl tot het baken op de Noor is de cours west zuydwest / laet dat aen baghboort als vooren geseyt is / en loopt voort tusschen beyden midtswaters de Rivier in na Gravesent.

Om benoorden op de Rivier van Londen te zeylen.

Om in de Rivier van Londen te zeylen van benoorden/ moet men de kusten aensoecken benoorden Orfordnes, dat is benoorden alle zanden, daer leggen Aelburg/ Duynwits/ Walderwijck / Souwls/ en Rovehit, by de onse Kaffi ghenoemt / alle tusschen Orfordnesse en Leytstaf : Kaffi is een scherpe tooren/ gelijck oock Leytstaf/maer Souwls/Walderwijck/ Aelburgh / en Orfordnes zijn al stompe torens

Souls. Duynwits.

Souwls en Duynwits legghen beyde op de hooghte/ daer tusschen beyde is een Valey, daer in siet men Walderwijck/ als men daer neffens is. Duynwits is wel 't kennelijckste van alle die voorsz. plaetsen / heeft 2 stompe toorens en aen beyde zijden sommige boomen/ daer bezuyden leyt Aelburg dat is oock seer kennelijck / heeft een hooghe stompe tooren met drie meulens/ de twee staen benoorden/ ende de derde bezuyden Aelburgh/als men daer neffens is/maer zuydwaert zeylende/komense ten laetsten alle drie daer bezuyden/'t lant buyten Aelburgh en daer bezuyden is heel leegh vlack singelachtigh lant/ tusschen Aelburg en Duynwits ontrent ten halven tusschen beyden leyt een Bosch/dat is aen beyde eynden hoogh/ en in 't midden leegh met een Zael / dat siet men gemeenlijck eerst/ als men daer ontrent te lande komt/ en is wel 't kennelickste om die kust te verkennen / 't landt daer buyten en om de zuyd is heel leegh vlack singelachtich lant.

Aelburgh.

Orfordnes.

Ontrent anderhalf mijl bezuyden Aelborg leyt Orfordnes/ daer tusschen beyden staen oock twee bosschen boomen / die verthoonen haer van verre als kasteelen / ofte toorens / Orfordnes is een stompe tooren / met een dick of breet Kasteel/ oock met een dicke stompe tooren / by-na van fatsoen als de tooren van Karoy / van bovenen oock gheklooft met gaten daer in als Klock-gaten.

Voor Duynwits mach men setten, daer ist goet leggen op 8 of 9 vadem/ weeckachtige gront/ voor Aelburg in zee is de beste reede van die geheele kust daer ontrent op 6 en 7 vadem.

Aelburgher-knock.

West van Aelburgh ontrent anderhalf mijl/ leydt A breknock ofte Aelburger-knock / dat is een zant dat met leegh water niet dieper en is als 7 of 8 voet, men mach dat rondom looden op 5 vadem / maer ten is niet geraden dat nader te komen/ met Zeelijcke winden wort men dat genoegh gewaer aen het barnen ende breecken der Zee / maer met landelijcke of westelijcke winden ende moy weder en breeckter de Zee niet op : met een Ebbe die daer om de noord loopt/ ravelt het gemeenlijck daer seer op/ ghelijck op meest alle de bancken van Enghelandt / niet eygentlijck op de bancken/ maer daer teghen / want op 't drooghste ofte midden van de Bancken is altijdt het slechtste water/ gelijck men dat over al bevint.

Mercken van Aelburgher-knock.

Als Aelburgh west van u is / en de twee torens van Orfordnes over een zijn/ daer sult ghy Aelburgher-knock vinden/dat zijn seeckere mercken van dat zant.

Wyttingh-zant.

De Wijttingh of Wijttingh-zant / is een langhachtigh smal Zandt/ leydt neffens Orfordnes en het singelachtighe lant bezuyden Aelburgh, ghestreckt langhs Kaer/ maer het zuyd-eynde leyt verder van lant als het noord-eynde. Daer is met leegh water niet boven 6 of 7 voeten water op / men zeylt gemeenlick uyt den noorden komende daer bewesten/ dat is tusschen 't lant en Wijttingh-zant deur/ na de Naes/ men mach oock daer beoosten langhs heen zeylen / tusschen Wijttingh-zant en de Oostelijcke punct van de Koert ofte Koer-zant (dat sommige 't Rib noemen) deur.

De Koert.

Het noord-eynde van de Wijttingh streckt tot dicht aen de wal / leydt verscheyden van de toorens van Orfordnes zuydoost ten zuyden / is soo uytnemende steyl en schor / dat ghy den eenen worp sult hebben neghen/ d'ander worp daer aen vijf vadem / dan zijdy niet meer als een Schip lenghde daer af/ eer ghy weder werpen kond zijdy daer teghen aen/ als men met het voor-schip daer teghen aen sit / is 't achter vijf of ses vadem diep / langhs de binnekant is 't oock over al soo steyl/ dat men 't niet looden mach, maer op de buytenste zijde mach men op vijf vadem op 't loot daer by langhs loopen tot binnen de zanden.

Uyt den noorden komende/ willende binnen de Wijtting deur / moet men dicht by de wal langhs loopen / en by den hoeck van de Singel bezuyden Aelborgh/ zuydwest om/ tot binnen de noord-hoeck van de Wijttingh. Als de toorens van Orfordnes noordwest ten noorden van u komen / dan zijt ghy recht neffens de Noord-punct van de Wijttingh/ daer binnen zijnde gaet wederom zuydelijcker / te weten/ zuydwest ten zuyden na Basels-klif.

So ghy bezuyden Wijtting-zant mocht vervallen/ ofte uyt den zuyden komende / daer benoorden wilt in-zeylen/ so brenght de Toorens van Orfordnes west noordwest ofte noordwest ten westen / maer voor al niet noordelijcker als noordwest van u/ en zeylt daer op aen tot tegen de Singel-strant, loopt dan daer voort by in, als voorschreven is, so sult ghy verre genoegh benoorden de Wijttingh heen loopen.

Om beoosten de Wijttingh in te loopen.

Wilt ghy beoosten ofte bezuyden de Wijttingh in zeylen/ brengt de torens van Orfordnes noord noordwest of noordwest ten noorden/ ofte noordwest van u/en zeylt daer op aen/ tot dat het Bosch boomen dat op de naeste hoeck bezuyden Basels-klif staet/ komt aen Basels-klif, dan sal dat ontrent west zuydwest van u staen / hout dat voorsz. Bosch aen de zuyd-kant van het Klif/ en zeylt daer vry op aen / soo sult ghy recht in 't vaer-water loopen / tusschen de Wijttingh en de steert van Koer-zant in/ maer soo ghy die voorsz boomen / meer als een Hant-spaeck lenghde buyten dat klif brenght / ghy sult niet missen teghen de punct van de Koert aen te loopen / dat voorsz. Bos boomen is seer kennelijck/ want daer ontrent en staen geen ander boomen.

Ofte brenght de tooren van Basel west zuydwest van u/ en zeylt daer op aen tot tegen Wijttingh-zant/op 5 of 6 vadem / ende leyt het daer soo op 't loot in/tot tegen Basel/ofte dat ghy dieper water krijght.

Als ghy tegen Basel komt / 't zy dat ghy benoorden ofte bezuyden Wijttingh-zandt in komt/ moet ghy wat van de wal af houden / om een Rifken ofte smal steertken dat neffens Basels-klif van de wal af schiet / dat moet men met diepgaende Schepen wat schouwen / daer blijft met laegh water niet meer als twee vadem / men kan 't ghemeenlijck wel sien door 't ravelen van de stroom.

Om in een gat deur de Koert te zeylen.

Men mach oock bezuyden 't Rib / dat is de steert van de Koer ofte Koer-zandt aldus in-zeylen / brenght de Tooren van Basel noord noordwest / ofte weynigh noordelijcker van u/ en zeylt daer op aen/ ghy sult so benoorden of deur de Koerte / tot een gat in-loopen / van acht vadem diepte / de oost-wal aldaer is Schor / komt die niet naerder als acht vadem/ maer by de west-wal meugdy op 't loot by de Koert langhs om loopen tot binnen de zanden.

Basel.

Basel ofte Bandzy soo de Enghelse dat noemen / heeft een hooghe stompe Tooren/ leydt wat te landewaert achter 't Klif / alsmen van benoorden komt siet men Basel benoorden

noorden ofte bewesten het klif / maer men verzeylt het heel daer achter/ soo dat het ten laetsten daer bezuyden weder uyt komt.

Om in Harwits te zeylen.

Wilt ghy voor-by Basel zijnde na Harwits / so brenght Basel aen dien steylen hoeck bezuyden Basel daer de boomen op staen/ hout die mercken soo staende/ en loopt so by de wal langs tot dat ghy over de punct van de Singel zijt/ de mercken daer van zijn twee hooghe boomen te landewaert in/ als die ontrent noord noordwest van u zijn/ dan komen die over een met den tooren van Harwits / dan zijdy recht over de punct van de Singel/ dan krijght ghy dieper water/ te weten/ vier/ vijf vadem/ of wat meer/ tegen het hooghste water loopt dan by den hoeck om innewaert aen / het gat streckt recht noorden in / maer voor aen midden in 't gat leydt een blinde steenighe Rudsighe gront/ die moet men schouwen / men macher aen beyde zijden by d'een of d'ander wal om / maer by de Oost-wal langhs ist best / daer binnen zijnde mach men geen quaet zeylen als men niet bottelyck op de wal zeylt/ men mach daer over al setten waer men wil/ voor het Stedeken op vijf/ ses/ seven vadem men mach oock wel veer achter in de wijck varen/ 't is daer over al schoon.

Het Vaer-water tusschen Orfordnes ofte Wyttinghzant en de Naes/ streckt meest zuydwest ten zuyden/ is 6/7 en 8 vadem diep met laveren mach men de wal aen-loopen op vijf en vier vadem/ maer dicht by de zanden is 't dieper/ te weten/ acht/ negen en thien vadem/ hoe naerder de zanden hoe dieper water.

De Naes.

Maer om van Basel na de Naes te zeylen / soo neemt acht op den Tooren van Basel / als die komt op een Wind-boom lenghde na aen 't zuyd-eynde van 't Klif/ soo houdt die soo staende / soo langhe tot dat het Huys op de Naes komt over de twee Ackers die teghen 't hooghe van 't landt aen legghen/ ofte over een swart Hooft (op de kant van de Zee) komt/ zeylt dan daer op aen/ tot dat de Tooren van Harwits noord noordwest van u komt in 't valeyken van een roodt Klif/ verlaet dan die eerste mercken/ hout den Tooren van Harwits in dat valeyken / en gaet zuyd zuydoost aen / tot dat de derde hoeck van de Naes komt buyten de twee andere hoecken/ ghy sult soo tusschen de Naes en de Roert deur loopen / daer en blijft met leegh water niet meer als 8/ 10/ en tot sommighe plaetsen twaelf voeten water/ 't en is daerom niet geraden dit deur te loopen/ 't en zy dat het ten minsten een quartier gevloeyt heeft of met een diepgaende Schip met half vloet / 't is daer seer oneffen van gront / rudsigh en steenigh / den hoeck van de Naes is heel steenigh / vuyl en oneffen / hoe nader de wal neffens dien hoeck hoe ondieper / maer hoe nader de zanden hoe dieper.

Als dan de derde hoeck van de Naes komt buyten de twee andere hoecken of 't ander landt/ en dat het weder begint af te diepen/ te weten 4 ofte 5 vadem / gaet dan zuydwest wel soo zuydelijck/ of zuydwest ten zuyden/ na de ton op Lange-zant. Neffens de Naes is Lange-zant heel schor/ so dat het niet wel op 't loot is aen te doen voor de gene die daer niet wel bedreven is / maer wat zuydelijcker mach men op 4 en vierdehalf vadem daer by langhs loopen tot dat men de Ton op Lange-zant in 't ghesicht krijght / de noord-wal bezuyden de Naes is oock vlack/ daer mach men oock op het lant by langhs loopen sonder hinderen.

Lange-zant.

Tonnen op Lange-zandt ende de Spiets.

De ton op Langhe-zant leydt op derdehalf vadem met half Vloet/ die laet men aen bagh-boort / en de Ton op de Spiets aen stuerboort/ die leyt een weynigh droogher/ en leggen ontrent zuyden ten oosten / en noorden ten westen een Musket-schoot van malkander / de Cours tusschen beyde de tonnen is z. z. o. en noord noordwest / maer men moet syn gety wel kavelen/ het zy dat men met een vloedt of met een ebbe daer deur loopt/ op de Spiets tusschen die twee Tonnen is met een half vloet stijf vierdehalf vadem/ of by de 4 vadem in het rechte Killeken/ recht bezuyden de Ton op de Spiets staen 2 masten boven water van een gebleven Schip/ dat goede mercken zijn. Over de Spiets zijnde / is de Cours na Witakers baken/ zuyd zuydwest. Ontrent ten halven tusschen beyden staen noch twee masten aen de west-zijde / en teghen over die masten leydt een Middel-plaet/ daer een Ton op leyt aen de west-zijde/ het

Spiets.

Witakers Baken. Middel plaet.

Vaer-water is bewesten de Middel-plaet heen/ tusschen die voorschreven Ton en de Masten deur.

Koninx diep.

Benoorden die voorsz Middel-plaet/ gaet een gat by de zuyd-zijde van Langhe-zant uyt/ dat men uyt en oock in zeylen mach/ gheheeten het Koninx-diep. Soo ghy van Witakers baken komt/ voor-by Middel-plaet / soo verre dat ghy de tonnen van Lange-zant of de Spiets in 't ghesicht krijght/ gaet dan wijt noordoost/ en noordoost ten oosten na de zee toe / of op 't Loot by Lange-zant langhs/ maer so ghy bezuyden de Middel-plaet soud willen na zee loopen/ ghy soud met een oost noordooste gangh achter een haeck van de Muys vervallen. Dit Konincks-diep is een gereet gat/ en wort meest by alle Schepen ghebruyckt om uyt te loopen.

Om het Koninx diep in te zeylen.

Om dit gat in te loopen van uyt der Zee/ so brenght den hoeck van de Naes noordwest van u / zeylt daer op aen/ tot dat ghy tegen Goemfliet ofte Langhe-zant aen komt op vijf vadem ; gaet dan daer by langhs ontrent west zuydwest en zuydwest ten westen in / en hout de slagh van Lange-zant/ ghy sult niet missen de Ton op de Spietse en de voorschreven Masten daer bezuyden in 't ghesicht te loopen.

Het Schou-baken.

Van Witakers baken na 't Schou-baken is de Cours zuyd zuydwest wel soo westelijck/ neffens 't Schou-baken komende / soo leyt de oost-hoeck van Schaepoye ontrent zuyden van u / van 't Schou-baecken is de Cours voort zuydwest tot den hoeck van Blackteyl / daer loopt een hoeck af / die men uyt den noorden komende mach onderzeylen/ maer soo ghy van de wal blijft op seven vadem/ en kondy daer aen niet misdoen/ maer op 5 vadem loopt men daer binnen / diergheljcken hoeck is oock recht bezuyden 't Schou-baken / die men uyt den zuyden komende mach onder-zeylen.

Blackteyl.

De Noor.

Van Blackteyl tot het Baken op de Noor of Loer / is de cours west zuydwest / de Loer is een zant / streckende van de zuyd-hoeck van 't vaste landt aen de Rivier verre om de oost/ daerom laet dit Baken aen bagh-boort/ en gaet voort west aen midtswaters/ tusschen beyde landen de Rivier in/ als hier voor in de beschrijvinge van het Visschers-diep is geseyt.

Van Aelburgh voor-by Duynwits tot Kaffi streckt de kust noorden ten oosten wel soo oostelijck / en zuyden ten westen/ ofte wel soo westelijck vier mijlen/ maer van Kaffi tot Leyt-staf noorden en zuyden twee mijlen.

Soulwl. Duynwits. Kaffi.

Tusschen Duyn-wits en Kaffi leydt de Haven van Soulwl / dat is een kleyn ondiep riviercken / een weynigh binnen deylt het hem in drien/ op de noordelijckste arm leyt Soulwls/ op de middelste Walderwijck/ op de zuydelijckste Duynwits.

Kaffi heeft een hoogen spitsen tooren / daer neffens leyt een Banck / niet verre van lant / die valt met laegh water by-na droogh/ dan met half vloet mach men tusschen die en 't landt deur zeylen op 3 vadem / op de buyten-kant is hy seer schor/ soo dat men die niet nader mach komen als negen of thien vadem.

Als de Tooren van Ees of Eeston west noordwest van u is/ soo zijdy bezuyden die Banck / en als de tooren van Kaffi zuydwest ten westen van u is / soo zydy daer benoorden.

Leyt-staf.

Twee mijlen benoorden Kaffi leyt Leydt-staf / en noch twee mijlen of derdehalf daer benoorden leyt Jarmuyen. De tooren van Leyt-staf is een spitse hooghe tooren / staet een groote Musquet-schoot meer te landewaert in als de Huysen / soo dat men den tooren aen beyde zijden van de Huysen mach bezeylen/ van Leyt-staf af beginnen de bancken ofte Holmen van Jarmuyen/ en strecken om de noord voor-by Jarmuyen/ al heel tot neffens Winter-duyn/ daer deur gaen verscheyden gaten en Canalen / daer men deur zeylen mach op verscheyden mercken / voor de ghene die daer bekent is / men mach binnen die Bancken deur zeylen/ van Leyt-staf heel tot voor-by Winter-duyn.

Om binne de Bancken van Jarmuyen te komen.

Wilt ghy van by Leyt-staf binnen de bancken deur loopen/ so neemt acht op de Overboeden die neffens Leyt-staf staen/ dat zijn twee witte Huyskens/ 't eene staet beneden op de Singel aen de zee-kant / en 't binnenste op een kleyn Heuvelken wat meer te landewaert in/ als men uyt den

zuyden

zuyden komt / verthoonen haer die benoorden de Stadt/ maer komen ten laetsten daer neffens, des naehts wert daer altijt op ghevyert / om ooek by nacht daer in te zeylen: brenght die voorsz. Vyer-boeden noordwest ten noorden/ of wel soo noordelijck van u/ en zeylt daer vry op aen/ 't zy by nacht ofte by daegh/ de Kerck van Leyt-staf komt dan bezuyden de stadt over een Lants-huys by de water-kant/ als ghy teghen het gat komt / daer is met leegh water niet meer als 3 vadem diepte / hout die voorsz. Vyer-boeden al over een / of brenght die binnenste liever een weynigh benoorden de uytterste/ om te schouwen een Plaetjen dat aen de zuyd-zijde van 't diep leyt/ maer het gat is redelijck wijt/ loopt tot tegen de strant aen op derdehalf of twee vadem/ so na als ghy wilt of meught/ en gaet dan noord-waert by de wal op/ ghy sult dan een weynigh om de Noord gezeylt zijnde/ een vlackte ontmoeten/ daer met leegh water minder als twee vadem diepte blijft / met ghveladen Schepen moet men 't voor die vlackte setten/ en 't hoogh water verwachten / het vloeyt daer ontrent 8 voeten op en neder. Soo haest ghy over die vlaekte zijt/ wort het 5/6/ en 7 vadem diep/ wijekt dan na de wal / en zeylt daer na toe/ soo komt ghy voor de Brouwerye/ daer is de reede daer men 't set op vier/ vijf of 6 vadem/ van daer noord-waert na Jarmuyen langhs de wal is 't over al goet Anckeren en goede gront.

Haven van Jarmuyen.

Ontrent het vierendeel van een mijl of wat meer bezuyden de Stadt Jarmuyen is de Haven van Jarmuyen/ heeft twee houte Hoofden/ daer zeylt men tusschen beyden in/ tegen 't hooghste water / als het sterckste van de Vloet verloopen is/ met half vloet is het periculeus/ om de stercke stroomen / die souden u lichtelijck in de Boeht tegen de wal aen leyden tegen u danck/ 't is oock best by 't Zuyder-hooft langs in te loopen/ daer is 't diepst. Tot Jarmuyen op de Reede set men 't ghemeenlijck benoorden de Haven/ recht neffens de Stadt op 5/ 6/ 7/ of 8 vadem / hoe men naerder de landen is/ hoe dieper water men heeft/ maer al goet zant/ en steeck-gront.

Reede voor Jarmuyen.

Wilt ghy op de Reede van Jarmuyen zeylen / door de Holmen/ soo set dat scherpe toorenken dat benoorden Jarmuyen in 't landt staet / over het breede kasteel/ of set de Meulen aen de noord-kant van de Stadt: hout die mercken soo staende / en gaet soo west noordwest in / ghy sult in dat gat niet minder water vinden als 8 of 9 vadem/ met half Vloet: dit gat is ghenaemt S. Nicolaes-gat/ aen de noord-zijde is het diepste / daer binnen zijnde is de Reede recht voor de Stadt/ op vijf en ses vadem.

S. Nicolaes-gat.

Neffens ofte teghen over de Haven van Jarmuyen gaet oock een gat deur de Holmen / om daer deur te zeylen komende uyt den zuyden/ so set Zuyd-hoen over de noord-kant van de Haven / de groote Boom tusschen Noord-hoen/ ende dat platte Huysken ofte Slotken/ zeylt daer op aen/ en hout die mereken alsoo staende/ tot dat ghy binnen de Holmen zijt/ daer binnen leyt een plaet aen de rechter-hant recht benoorden de Haven / gheheeten Middel-gront/ daer mach men aen beyde zijden omme te landewaert tot op 5 vadem/ maer na de Holmen/ of daer vooosten om op 8 ende 9 vadem.

Van Jarmuyen tot winter-duyn/ streckt de kust noorden ten westen en noord noordwest twee mijlen.

Wilt ghy van Jarmuyen voort binnen de Bancken deur zeylen om de noord/ zeylt al by 't lant langhs/ en hout de slagh van de wal op 5/ 6/ ofte 7 vadem/ tot dat ghy de twee Vyer-boeden / die recht benoorden Keson staen/ over een hebt/ zeylt dan recht daer op aen/ het zy by daegh ofte by naeht / by nacht wort daer op gevyert / ghy sult so over een vlaekte loopen tusschen twee tonnen deur / die elek op een steert van een zant legghen / zeylt vrymoedigh op die voorschreven vyer-boeden tot weder teghen de wal aen/ op vijf of ses vadem by de wal komende/ loopt daer by langs/ en houdt de slagh daer van / als te vooren / heel tot Winter-duyn toe.

't Rif by Winter duyn.

Neffens Winter-duyn loopt een quaet Rif af / daer het periculeus is by naeht om te zeylen/ so men 't wat te na wil nemen / dat is op 't eynde soo steyl dat men op 3 of derdehalf vadem geen Schip-lengde daer af is/ maer alsmen uyt den zuyden komende/ hem hout op 6 of 7 vadem/ kan men dat niet bezeylen/ bezuyden dat Rif op 't lant staet een Vyer-tooren die seer kennelijck is met een Vyer-baken / ooek noch een kleyn wit Huysken / als die over een komen is men neffens de punet.

Benoorden dat Rif op het lant staen twee witte Vyer-boeden daer men des nachts op Vyert/ om dit Rif te schouwen / als men neffens de punct komt / soo zijn dese ooek over een / soo dat dese voor dwars-mercken ende andere daer bezuyden voor langhs mercken strecken / voor de gene die uyt den zuyden daerom wil zeylen / uyt den noorden komende langhs de wal op 5 oft 6 vadem tot by die Vyer-boeden / op de noord-zyde moet men wat van de wal af houden/ eer die over een komen/ of men soude tegen 't Rif aen loopen/ als die over een zijn/ dan staense zuydwest ten westen van u/ en als de hooge vyerboed bezuyden Winter-duyn zuydwest wel so westelick van u komt/ dan zijdy neffens de punet van 't Rif.

Men mach ooek niet verre buyten dat Rif om loopen/ of men soude lichtelijck tegen de gronden daer beoosten aen gheraecken / besonder als men van benoorden komt/ want 't en is daer tusschen beyden niet wijt.

Van Winter-duyn tot Haesberger-oort streckt dese kust noordwest twee mijlen / tusschen Haesborgh en het Admiraels-huys staet een vervallen Tooren op de strant / als men die en den Tooren van Haesborgh over een hout/ komende uyt den noorden / soo loopt men oock recht op de punet van het voorschreven Rif.

Drie mijlen buyten lant leydt Winter-duyner-zant/ het zuyd-eynde leydt ontrent oost/ en het noord-eynde/ noord noordoost van Winter-duyn verscheyden.

Neffens 't Admiraels-huys niet verre van de wal leydt ooek een plaetjen daer geen schip over maeh / dan alsmen 't op ses of seven vadem houdt / en kan men dat niet bezeylen/ men mach oock op twee vadem tusschen de plaet en 't Lant deur loopen.

Van Haesborgh tot Krammer / streekt de kust voort noordwest ten westen en west noordwest derdehalf of drie mijlen.

Het lant streckt van Krammer tot Bornum / eerst west noordwest en west ten noorden / daer na west en west ten zuyden 7 of 8 mijlen / van Krammer tot Blakeny ist 2 of 3 myl. Tot Blakeney staet een hooghen Tooren die men verre over 't lant heen sien mach/ als die komt aen het kleyn toorenken/ soo hebt ghy de eerste ton van 't gat/ die leyt aen het zuyd-eynde van de Pol/ dat is een zant aen de West-zijne van 't gat van Blakeney / gaet van die eerste ton na de andere / en daer by langhs tot binnen de haven / dat is een Ty-haven daer men met laegh water droogh sit.

Blakeney.

Drie mijlen bewesten Blakeney leydt Welles / daer tusschen beyden leydt de voorsz. drooghte genaemt de Pol ende Peper/ 't is daer verre in Zee vlack/ aen 't west-eynde van de drooghte gaet het diep van Wels in/ de Baeckens daer men by langs moet zeylen staen al by de Peper langs/ als Hoebrom zuyd zuydoost van u staet/ dan zydy bewesten de Peper/ daer neffens is goede Reede op 6 vadem. Wels leyt dan zuydoost van u/ en de boomen staen dan oock over den Tooren/ men mach dan de Havens van Wels open in zeylen by de voorschreven Bakens langhs.

Pol en Peper.

Wels.

Van diepten en drooghten ontrent dese plaetsen, en op wat diepten men lant sien mach.

Vier of 5 mijlen noorden ten oosten en noord noordoost van 't Voorlant of Marigat leyt een Banck/ ghenaemt Kinters-knock/ daer op is drie vadem waters / daer by zijnde mach men 't landt effen van beneden sien. vier mijlen noordoost van dese banck/ is 't 20 vadem diep/ noordoost ten noorden van 't Voorlandt 7 of 8 mijlen/ en ontrent oost van de Naes 6 mijlen in Zee/ leydt een banck/ gheheeten de Galper/ van 5/6 en 7 vadem diepte.

De West-Rock is een steenige gront / leyt tusschen de Koert en Langhe-zant / daer op is niet meer als twee vadem waters met half vloedt/ buyten dat zant van Harwits vier mijlen van de Naes is 't 20 en 25 vadem diep/ daer zijnde mach men lant sien.

Tegens Orfordnes mach men 't lant sien van beneden op 22 vadem.

Vier of 5 mijlen buyten Leyt-staf en Jarmuyen zuydoost ten oosten in Zee/ is 't 27 en 28 vadem diep/ daer mach men 't lant sien.

Drie mijlen oost ten zuyden van 't lant buyten de Holmen van Jarmuyen leyt een banck gheheeten Nieuwe-zant / is niet dieper als twee vadem.

Oost noordoost stijf 5 mijlen van landt neffens Jarmuyen is 't 15 vadem diep/ de gront ros en grof zant/ met kleyne ronde Steenkens/ daer zijnde/ mach men 't lant effen van beneden sien.

Tegens Winter-duyn en Krammer in Zee 5 ofte 6 mijlen van lant/ is 't 18 en 19 vadem diep/ en daer mach men het lant sien.

Winter-duyner-zant leyt 3 of 4 mijlen van lant/ noordoost van Winter-duyn.

Noordoost en noordoost ten noorden van Krammer leydt een banck/ daer met half vloedt niet meer water op en blijft als 4 vadem/ van daer mach men 't lant passelijck sien.

Noorden ten oosten van Blakeney leyt een banck/ daer met half vloet niet meer water op en blijft als 5 vadem/ op 18 vadem mach men 't lant sien/ van daer na den hoeck van Kapelle is 't vlack ontrent noord noordwest/ en noorden ten westen: van Winter-duyner-zant leydt de banck van Krammer 4 mijlen buyten de Kust.

Wat Maen op dese Plaetsen hoogh water maeckt.

Aen 't Voorlant maeckt hoogh water een noorden en zuyden/ maer binnen de Teems een zuyden ten oosten maen.

Voor de Teemse tot Herwits en Orfordnes een z. zuydooste maen.

Tot Leydt-staf en Jarmuyen maeckt hoogh water een zuyd zuydooste maen.

Buyten de bancken van Jarmuyen en voor Krammer/ maeckt vol zee een zuydooste maen.

Tusschen de bancken van Harwits en de Holmen van Jarmuyen/ valt de vloet zuyden/ en de ebbe noorden.

Tusschen de bancken van Winterduyn en Krammer valt de vloedt zuyd zuydoost/ en de ebbe noord noordwest.

Voor Krammer maeckt een zuydooste maen 't hooghste water/ tot Blakeney en Wels een oost en weste maen.

Van 't vallen en loopen der Stroomen ontrent dese voorschreven plaetsen.

Van 't Voorlant valt de vloet na de Koo-kolvers en over de bracken w. z. w. en w. ten zuyden.

Buyten Goeping om na Kinters-knock toe/ valt de vloedt noorden ten westen en west noordwest/ daer komt de vloedt daer tegen oock van benoorden/ en ontmoeten malkander by Galper met seer groote ravelingen en geruysch/ daer van dese banck oock de Galper genoemt wort/ en valt west-waert in de Zanden en Gaten/ oock oost-waert na Vlaenderen.

Tusschen 't Voorlant en Orfordnes valt de stroom buyten de zanden zuyden ten oosten en zuyd zuydoost.

Alsmen benoorden de Galper is/ soo kan men geen ebbe rekenen dan die langhs Engelandt om de Noord gaet/ de stroomen vallen daer heen al langhs de Kusten/ bezuyden de Galper gaet de ebbe ter contrarie om de zuyd, en de vloet om de Noord.

Van Blakeney tot Flamburger-hooft valt de vloedt zuydoost/ en de ebbe noordwest.

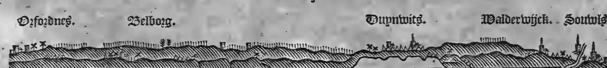
Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van 't Voorlant tot het noord-eynde van Goyingh/ is de cours zuyden ten oosten	1 mijl.
Van 't Voorlant tot Kinters-knock n.o. ten oosten en n. n.o.	3 of 4 mijl.
Van daer tot Orfordnes noorden	9 mijlen.
Van 't Voorlant tot de Galper n. o. ten noorden	7 mijlen.
Van de Galper tot Orfordnes n. n. w.	7 of 8 mijlen.
Van Orfordnes tot de Naes z. w.	6 mijlen.
Van Orfordnes of Abre tot Leyt-staf zuyden en noorden	6 of 7 mijlen.
Van Abre tot Abreknock o. z. o.	een groote mijl.
Van Krammer tot Blanckeney w. n. w.	2 of 3 mijlen.
Van Blanckeney tot Barnum binnen 't Zant door/west	5 mijlen.
Van 't Voorlant tot de Wielinghen/ is de cours oost wel soo noordelijck ontrent	19 mijlen.
Van 't Voorlant tot de Mase/ is de cours oost noordoost/ of wat oostelijcker ontrent	24 mijlen.
Van 't Voorlant tot Texel of Marsdiep n.o. wat oostelijcker	35 mijlen.
Van de Naes of Harwits tot de Mase oost	23 mijlen.
Van Orfordnes tot Tessel o. n. o.	28 mijlen.
Van Jarmuyen ofte Leydt-staf tot Walcheren of de Wielingen zuydoost	24 mijlen.
Van den hoeck van Krammer of Schilt tot het Tessel/ oost	30 mijlen.

Hooghten.

Het Voorlant leyt op	51. graden 30 minuten.
Orfordnes leyt op	52 graden 14 minuten.
Jarmuyen leyt op	52 graden 48 minuten.

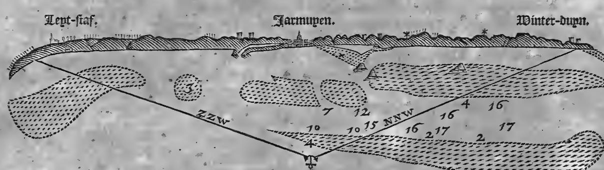
Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

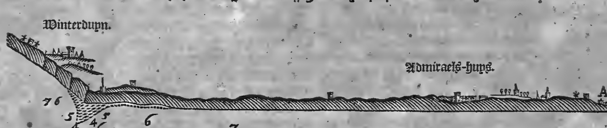

Aldus verthoont de Kust van Engelant tusschen Orfordnes en Souwls of Soelhaven.

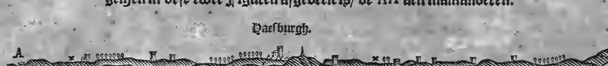

Aldus verthoont het lant tusschen Souwls en Leyt-staf.

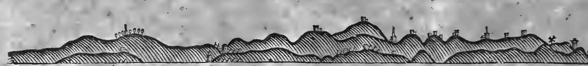

Aldus is 't lant gedaen tusschen Leyt-staf en Winterduyn.

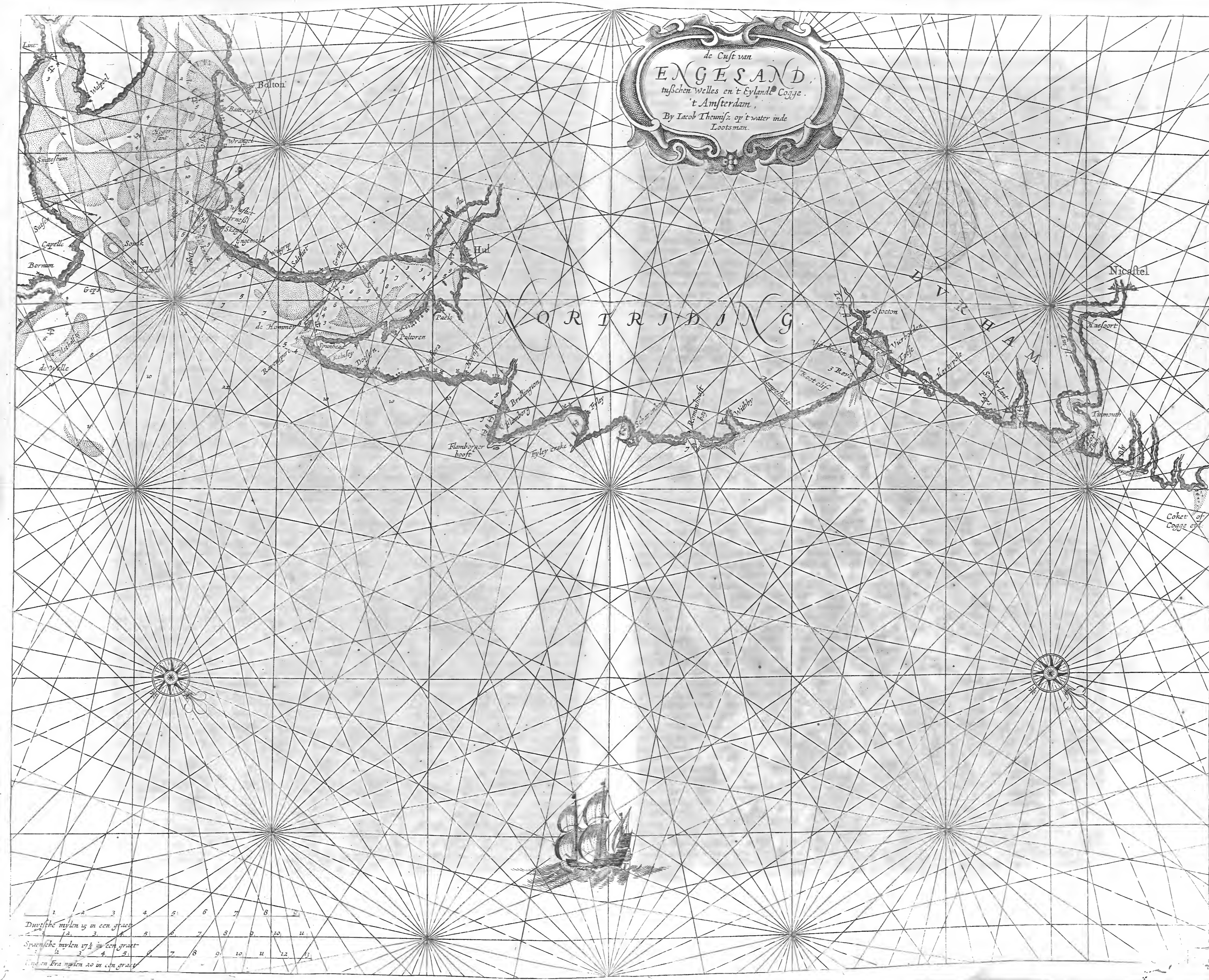

't Lant benoorden Winterduyn tot voorby Haesborgh verthoont alsmen daer by langhs zeylt/ gelijck in dese twee Figuren afgebeelt is/ de AA aen malkanderen.

Aldus is 't Lant gedaen langhs de noord-kust van Engelant/ tusschen Jarmuyen en Krammer/ alsmen binnen de bancken zeylt.

De

de Cust van
ENGESLAND,
tußchen Welles en 't Eylandt Cogge.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz op 't water inde
Lootsman.
NORTRIDING
DURHAM
Bolton
Wraegel
Hul
Nicastel
Stocton
Tinmouth
Flamborger hooft
Flamborg
Bredlington
Withby
Kaesoort
de Hommer
de Welle
Coket of Cogge eyl.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng en Fra mylen 20 in een graet

De Elfde Verthooninge,

VAN DE

Kusten van Engelandt en Schotlant/ tusschen Welles en Koggen-Eylandt.

Bornum.

TUsschen Wels en Bornum leyt een banck/ daer mach men achter rijden op 5 of 6 badem / met half vloet is daer niet meer als 2 badem waters.

Die in de Bornum wil wesen moet met hoog water daer in/ men set den Tooren over dat swarte huys/ en zeylt soo by de bakens in/ die laet men aen baghboort: dit zijn al Ey-havens.

Kapelle

Van Bornum tot Kapelle / is de Cours west zuydwest twee mijlen/ daer benoorden leyt de Sonck/ dat is een zant dat met leegh water droogh valt/ men mach aen beyde zyden van de Sonck om zeylen na Lint.

De Sonck.

Ooster-gat van Lint.

Om het Ooster-gat van Lint in te zeylen/ soo zeylt beoosten de Sonck omme/ en brenght dat bos boomen over den hoeck van Sitsem of Suytsom en Kapelle oost van u/ gaet dan zuydoost ten zuyden in/ so sult ghy vinden de eerste ton/ dan zuyden ten westen en zuyd zuydwest in/ en altemet westelijcker tot om den hoeck de tonnen en bakens sullen u de weg wijsen: alsmen om de hoeck komt so mach men door de zanden loopen in't noorder-gat / en zeylen by dat selfde weder uyt in zee / by de tonnen en mercken daer van zijnde. Dit noorder-gat streckt in Zee noordoost ende noordoost ten oosten/ en is seer wel betont en bebakent.

Wester-gat van Lin.

Men mach oock wel bewesten de Sonck in zeylen / te weten / zuyden ten oosten tot d'eerste ton / ende voort van de tonnen by de bakens langs tot Lint voor de Stede. Als men uyt den oosten komt/ mach men 't wel by 't lant langs binnen de Sonck deur loopen dicht by Kapelle henen / en voort zuyden ten westen na de voorsz. eerste ton toe.

Bostons diep.

Om van Krammer ofte Blakeney na Bostons-diep te zeylen/ so gaet west ten noorden aen/ tot tegens 't lant tusschen de Hommer en Lagernesse. Van de Sonck streckt een lange banck by de Engelsche genoemt de Flaets/ noorden in Zee een myl/ die valt met leegh water tot verscheyden plaetsen droogh. Men loopt met de voorsz. west ten noorden ganck / als men by Krammer oft Blackeney een weynich buyten 't lant is/ buyten of benoorden dese Banck heen/ met hoogh water mach men daer wel over/ de gront aen de oost-kant gaet vlack en eenparigh op / loopt daer vrypelijck tegen aen tot op 4 of 3 badem sonder schroomen/ die syn loot ghebruyckt mach daer aen niet misdoen/ maer aen de binnen-kant/ dat is aen de west-zyde is die heel steyl/ soo haest ghy over 't drooghste zijt / kryghdy heel schielijck diep water/ en goede zant-gront/ 't is daer achter ofte binnen goet rijden voor oostelijcke winden.

De Flaets.

Om in bostons diep te zeylen.

Elle-knock.

Om in Bostons-diep te zeylen binnen de Knock of Elleknock deur/ soo hout de slach van de wal op 4 of 5 badem/ so lange tot dat den hoeck van Lagernesse west nooordwest van u is. Tusschen de wal en Elleknock blijft met leegh water 5 badem/ in 't midden van de Kille/ maer Elleknock valt met leeg water droog / als dan Lagernes west noordwest van u is / gaet dan zuydoost aen tusschen Elleknock en de vlackte/ die van de wal bewesten Lagernes af-schiet deur/ tot dat ghy weder diepte krijgt van 6 of 7 badem/ in dat overslagh blijft met leeg water niet meer als 2 badem/ dan 't vloeyt daer ontrent 3 badem op en neder. Daer over zijnde gaet dan zuydwest aen tusschen Langer-zant en de vlackte van de wal heen / 't is daer tusschen beyden diep 9 en 10 badem/ men mach beyde de wallen / soo de vlackte van 't lant af streckt als Langer-zant/ looden op 5 badem/ de vlackte is wat steylder als Langer-zant.

Langer zant.

Engel-meels.

Om buyten Elleknock in Bostons-diep te zeylen / komende als voorsz. is tegen 't west-lant aen/ so neemt acht op de twee torens van Engelmeels/ by de Engelsche genaemt Ingoldmeals / staende een stuck benoorden Lagernes/ brenght die over een/ soo sullense ontrent noord noordwest van u staen/ hout die over een / en gaet zuyd zuydoost aen tot dat de boomen op den hoeck bewesten Lagernes komen buyten den hoeck van Lagernes/ so loopt ghy tusschen Elleknock en Dogshid/ dat is een drooghte buyten Elleknock deur/ als die voorsz. boomen een spaeck lenghde voor-by of beoosten den hoeck van Lagernes komen/ gaet dan zuydwest aen/ so loopt ghy tusschen Elleknock en Langer-zant recht het diep in / en sult so tusschen Elleknock en de punct van Langer-zant vijf badem diepte vinden/ voor-by Elleknock wert het acht/ negen/ en thien badem diep.

Dogshid.

Wilt ghy uyt der zee/ en niet by 't lant langs als voorsz. in Bostons-diep zeylen: so brengt die voorsz. boomen een hand-spaeck lenghde buyten den hoeck van Lagernes/ die sullen dan van u staen ontrent west zuydwest/ zeylt daer so op aen tot dat het hooge landt (achter Lagernes of Wijn-Fliet) begint te komen effen buyten den hoeck van Lagernes/ die sullen dan van u zyn wel so noordelick als west/ dan zyt ghy binnen de punt van Langer-zant/ of daer staen drie Huysken aen de zee-kant ontrent ten halven tusschen Lagernes en d'Engel-meels/ als die noordwest van u komen/ en die voorsz. boomen buyten den hoeck/ dan zyt ghy oock binnen de punt van Langer-zant / gaet dan zuydwest tusschen Elleknock en Langer-zant als voorsz. is.

Een weynich voor-by Lagernes leyt een drooghte ofte plaet ontrent in 't midden in 't vaer-water / doch Langer-zant naest / als die boomen op de hoeck bezuyden Wijn-Fliet komen/ in het tweede dal ofte Valeye van 't hooghe landt achter Wijn-Fliet / dan zydy recht beneffens dese drooghte / geert daerom d'een of d'ander wal liever na de vlackte toe / daer is 't wijtste / houdt vry de slagh van de vlackte/ en loopt daer al zuydwest heen tot dat den tooren van Boston komt over den toren van Butter-wyck / dat is oock een plompe tooren (maer kleynder als die van Boston) staende in een Bos boomen / daer neffens loopt de vlackte met een punt wat af/ daer voor-by zijnde/ gaet west zuydwest aen / al by de voorsz. vlackte langhs / tot dat de grooten toren van Boston komt over de tweede Meulen/ daer is 't goet setten / aen de west-wal op vijf badem met leegh water/ die met leeg water dan komt/ moet het setten en verwachten syn gety tot half vloet toe / eer mach men niet van daer voort zeylen / ghy en sult dan oock noch niet meer als 2 badem op het drooghste vinden.

Butters-wyck.

Van daer streckt het diep by de bakens langhs ontrent zuyden tot het derde baken / dat voor-by zijnde / dan west zuydwest / te met westelijcker en noordelijcker/ maer loopt al by de bakens langs die latende aen stuerboort, ten laetsten noorden aen/ tot de Rivier in.

Op de hoeck van de Rivier staet een Huys / dat is een Schaep-stal / eer men daer by komt schijnt het of 'er geen openinghe en is/ door dien 't al slecht / en effen groen landt is/ loopt daer voor-by al by 't lant langs daer voor-by zynde opent hem de Rivier selver/ binnen de hoecken komende/ loopt men tusschen 2 dijcken een myl op / tot voor de stadt/ in de Rivier is 't met half vloet over al diep genoegh. Als men dan komt een weynigh binnen de huysen van de stadt aen baghboort / daer moet men 't Ancker laten vallen / en wachten tot dat het water aen 't vallen is / dan heeft men noch vloet genoegh/ om aen de Cay te drijven/ daer maeckt men 't met een tou vast / 't begint daer niet te Ebben voor dat het water al drie voeten is gevallen.

Een ooste en weste Maen maeckt in Bostons-diep het hooghste water/ maer voor de stadt/ een oost ten zuyden en o. z. o. maen. Die van Boston komt en 't diep wil uyt zeylen met een hoog water/ die neemt acht op 't voorsz. hooge lant binnen Lagernes/ als dat komt achter den hoeck van Lagernes/ so mach hy vrypelyck syn cours setten derwaerts hy begeert te wesen / het zy oost-waert / noordoost-waert/

ofte noord-waert/ daer is niet dat hem hinderen mach.

Van Lagernes tot de Hommer is 't ontrent vyf mijlen meest benoorden/ daer tusschen beyden ontrent een mijl bezuyden de Hommer/ leydt een Plaet genoemt Soutbliet-haven/ een weynigh benoorden een spitse tooren/ gheheeten Wilgrip/ neffens dat voorsz. Soutbliet-haven ontrent het vierendeel van een mijl van de wal/ leydt een Banck ofte Zant-plaet/ niet seer groot/ die met laegh water seer na droogh valt/ men moet daer buyten om loopen en laten die na lant toe van hem leggen, doch ter noodt mach men oock daer binnen deur zeylen.

Plaets by Soutbliet-haven.

Om in de Hommer te zeylen.

Om in de Hommer te zeylen/ komende van benoorden/ soo zeylt by de wal langs/ en loopt by de noord-hoeck om/ maer by de hoeck komende/ moet men wat van de wal af houden op 4 of 5 vadem/ om een steertken te schouwen dat van de hoeck af streckt/ daer om zijnde loopt op het Eylandeken aen/ dat recht bewesten de voorsz. noord-hoeck leyt. Soo ghy van bezuyden komende na de Hommer begeert te zeylen/ soo brenght de Pol-toren dat is een hooge spitse tooren/ staende aen de oost-zyde van de Hommer/ een weynig bewesten de noord-hoeck van de Hommer oft over dat voorsz. Eylandeken/ en zeylt daer op aen tot tegen dat Eylandeken/ daer by komende laet dat aen stuerboort/ en loopt daer dicht by in/ om te schouwen een groot zant/ gheheeten de Bul/ dat van de west-wal af streckt by na tot aen dat Eylandeken/ als ghy dan binnen dat Eylandeken komt/ soo brenght die twee bakens die op dat Eylandeken staen/ over een hout die soo staende/ en zeylt so west-waert aen na Grups-by toe/ ghy laet dan de ton op de Bul aen baghboort leggen/ en loopt daer benoorden heen/ 't is in dat vaer-water 7/8 vadem diep/ ghy meugt de Bul niet nader komen als ses vadem/ voor Gruns-by set men 't op drie of vier vadem met leegh water/ het vloeyt daer wel 3 vadem/ op en neder/ een west zuydweste en oost noordooste Maen maeckt voor de Hommer het hooghste water.

Reede voor Grups-by.

Achter het voorsz. Eylandeken/ aen de noord-hoeck van de Hommer/ mach men 't setten op drie ofte vier vadem/ daer leggen ghemeenlijck schepen die uytwaert willen/ en op de wint wachten.

Van Grunsby voort inwaert na Hul/ is de Cours west noordwest tot het eynde van de Banck ofte Ballast-plaet/ die laet men aen de noord-zyde leggen. Aen de zuyd zyde leyt oock een plaetjen/ daer staet ghemeenlijck een Baken op/ dat laet men aen baghboort/ en loopen daer benoorden heen/ daer voor-by zijnde mach men by de zuyd wal langs lopen op 3 vadem/ 't vaer-water aldaer is 4/5/6 en neffens 't voorsz. baken 8 en 10 vadem. Alsmen komt ten eynde de banck/ moet men by de hoeck aen de zuyd-zyde west-waert om wycken/ maer daer loopt een vlackte af/ die moet men schouwen. Een weynigh om dien hoeck zijnde siet men de stadt Hul voor hem leggen/ men settet daer voor op 6/7 of 8 vadem/ een ooste en weste maen maeckt voor Hul vol zee.

Hul.

Die 't op de Ballast-plaet setten wil/ die brengt de plompe tooren die een weynigh benoorden of beoosten Hul staet aen de hoeck van Pael/ en hout die soo staende tot dat ghy aen de plaet komt/ daer is 't best om daer op te setten.

Flamburger-hooft.

Van de noord-hoeck van de Hommer/ by de Engelsche gheheeten Sprunhead/ tot Flamburger-hooft/ is de cours N. N. W. 7 mijlen/ daer tusschen beyden is 't vlack water van 6/7/ en 8 vadem diep. Flamburger-hooft heeft veel witte plecken en kryt-bergen/ besonder om de noord-zyde na Fyley/ Flamburgh heeft een hooft ofte Pier. Een mijl daer bewesten aen de zuyd-zyde leydt een Stedeken/ ghenaemt Berlingh-ton/ dat heeft oock een Pier. Men mach daer inde Bay ofte Inwyck setten op 6 ofte 7 vadem.

Berling-ton

Fyley.

Twee mylen bewesten Flamburger-hooft leydt Fyley in een ronde Bay/ bezuyden een uyt-stekende hoeck/ heeft een Pier ofte Hooft daer men achter legghen mach/ maer 't valt daer met leegh water droogh/ buyten het hooft van Fyley leyt een steen onder water/ gheheeten Fyley-Krake/ tusschen die en de Pier mach men met een Schip van hondert last wel vlot legghen op 5 vadem met leegh water/ en beschut hebben/ voor een noordoosten en oosten wint.

Fyley-Krake.

Scharenborgh

Van den hoeck van Fyley tot Scharenborgh is 't noordwest ten westen twee mijlen/ Scharenborgh heeft twee Pieren of Hoofden/ daer men met hoogh water van bezuyden mach achter loopen/ maer met leegh water valt het daer mede droogh/ men komt daer bezuyden in.

Van Scharenburgh streckt de kust voor-by Robbenhoofts-bay en Witbuy een stuck weegs/ meest noordwest/ maer voor-by Witbuy ontvalt hem 't Landt west noordwest/ en te met noch westelijcker na de Teese/ Robbenhooft-Bay is een goede Reede voor een zuyd zuydwesten ende westen wint/ men leyt daer op 7 of 8 vadem.

Robben hoofts-Bay.

Wit-buy is een Ty-haven/ die met leegh water droogh valt/ aen de oost-zijde van de haven loopt een steen-rif af/ daer men hem voor wachten moet/ om daer in te zeylen moet men tusschen twee Bakens in loopen/ tot dat men komt tusschen beyde Landen/ en setten 't daer.

Wit-bay.

Een half mijl noorden van Wit-buy leyt een Steen/ die by leegh water ses voeten waters heeft.

Van Witbuy tot de Teese streckt de kust meest west noordwest en west ten noorden ontrent 5 mijl/ daer tusschen beyden leggen Hompel-boet en Root-klif/ Hompelboet is een hooge berg/ leggende aen de Zee-kant/ ontrent 3 mijl beoosten de Teese/ Root-klif leyt ontrent ten halven tusschen Hompel-boet en de Teese/ is een klif van heel roode aerde/ dat als de Son daer tegen aen schijnt/ is het aen te sien als root laken/ die beyde zijn kennelijke tekens/ om de kust daer aen te kennen/ dicht bezuyden 't gat van de Teese legghen 3 Reven/ die strecken ontrent een half mijl o. n. o. in zee/ zijn heel vuyl en steenigh/ en vallen met leegh water droogh/ op de noord-zyde zijnse heel vlack/ soo dat men op 5/6/7 vadem daer by om looden mach/ maer van bezuyden soo steyl dat men daer teghen aen komende/ en worpende 13 en 14 vadem/ daer op soude wesen/ eer men de tweedemael soude konnen werpen.

Hompel boet.

Root-klif.

Een groote mijl benoorden de Teese leyt Hartepole/ op een uytstekende hoek by na als een eylant/ om daer te setten loopt men bezuyden 't stedeken/ achter een hooft in een Inwyck tot tegen 't stedeken/ daer sit men met 't Gety droog.

Hartepole.

Ontrent ten halven tusschen Hartepol en de Teese loopt oock een Steen-rif dwars van de wal wyt een stuck in zee/ komt dat niet nader als 5 of 6 vadem/ daer staet een meulen benoorden de Stadt Hartepol/ soo ghy die houdt bewesten Hartepol aen het Stedeken/ soo en kondy dat voorschreve Rif niet bezeylen/ maer so ghy de voorschreve meulen brenght een weynigh daer bewesten van de stadt/ soo dat ghy tusschen de meulen en de Stadt ruym meught door sien/ ghy sult soo niet missen op dat rif te zeylen.

Om in de Teese te zeylen.

Om in de Teese te zeylen/ komende van benoorden/ soo neemt acht op dese nabeschreven mercken: Een goet stuck weegs benoorden Hartepol recht bezuyden 't Sonderlant/ een weynigh te landewaert in leggen in 't hooge landt twee seer kennelijcke uytmuntende heuvelen by malkanderen/ van fatsoen als vrouwen borsten/ gheheeten de Paps/ hout die twee heuvelen effen buyten den hoeck van Harte-pole/ die sullen dan van u staen n. w. ten noorden/ en zeylt so zuydwaert aen/ ghy sult soo voor de Teese vervallen/ en de uytsteeckende zanden die voor 't gat van de Teese leggen/ (en ontrent een half myl in de Teese strecken) niet bezeylen.

Paps.

Aen beyde zyden/ so benoorden als bezuyden de Teese/ staen twee witte huysjens tot Oyer-boeden/ soo ghy uyt den noorden komt en die in 't ghesicht krijght/ soo brenght eerst de twee zuydelijckste over een/ die sullen dan van u staen zuyden ten oosten/ zeylt daer op aen/ tot dat de andere die benoorden de Teese staen/ oock over een komen/ verlaet dan die bezuyden de Teese/ en zeylt op die daer benoorden staen aen/ so sult ghy midswaters 't gat in loopen/ daer en is op de Drempel of 't drooghste met leegh water niet meer als 5 voet/ maer 't vloeyter met een dagelijcx Ty styf 2 vadem op en neder. Een zuydweste Maen maeckt daer vol zee. So ghy uyt den zuyden komende in de Teese wil zeylen/ so brengt de binnenste van de twee Oyer-boeden die benoorden 't gat staen/ ten minsten een hantspaeck lenghde van een Wint-boom benoorden d'ander/ en loopt soo westwaert daer na toe/ tot dat de twee Oyer-boeden bezuyden 't gat over een zyn/ zeylt dan daer op aen/ als gesept is/ tot dat de twee benoorden 't gat over een komen/ als ghy die over een hebt/ soo loopt daer op aen/ tot teghen de noord-wal/ en voort daer dicht by langhs. Als ghy dan soo verre in komt voor-by de eerste Oyer-boedt/ te weten dat

ghy

ghy Hartepol meught sien tusschen die twee vyer-boeden/ daer meughdy 't setten op 3/vier of vijf vadem/of als Hartepol komt tusschen de voorsz. vyer-boeden / gaet dan z. z. w. tot tegen de zuyd-wal/daer is het oock goet setten.

Voort is het Loots-mans water na Stock-ton toe/ want daer binnen verloopen de diepten menighmael / en wel in korten tijt/drie/vier/ofte vijfmael op een Somer/ die met noordelijcke winden en vloet dit wil in-zeylen/moet sijn gety wel kavelen/want de vloet valt sterck zuyd-waert over de gronden / en soude daer door lichtelijck achter de banck bezuyden de ton die op de punct van de banck leyt/ghevoert werden.

Om het Nieuwe gat in te zeylen.

Behalven dit voorschreven gat loopter noch een gat deur de gronden die van de noord-hoeck van de Teese af strecken. Om daer in te zeylen / soo neemt acht op de twee hooge landen te landewaert in bezuyden de Teese / brenght die op een spaeck lenghde aen een / ofte brenght de Paps aen de west-kant van Hartepol / dan sullen oock die voorschreven twee hooghe landen op een handt-spaeck lenghde na aen malkander komen / zeylt daer op aen / soo sult ghy dat Nieuwe gat recht in loopen/ door dat voorsz. zant heen/ en komen teghen de Ton op de zanden / aen de zuyd-zijde van het diep / weder in 't rechte vaer-water / als ghy dan weder dieper water krijght/ of de twee vyer-boeden aen de noord-zijde over een hebt/ gaet dan daer na toe/en voort als voorsz. is.

Sonderlant.

Ontrent vijf mijl benoorden de Teese leydt de Riviere van Sonderlant weynig benoorden de Paps 't welck kenneljjcke mercken zijn om 't lant daer ontrent te bekennen. Als de Paps zuyd zuydwest van u zijn/en dat ghy ontrent een vierendeel mijl van landt zijt / dan zijt ghy recht voor de Rivier van Sonder-lant/de gront is daer ontrent redelijck schoon/maer wat steenachtig/ men mach 't daer setten op 4/5/en 6 vadem. Aen beyde zijden/ so aen de zuyd-hoeck als noord-hoeck van de Riviere is 't steenachtigh Aen de noord-hoeck staet een baken in 't water / daer moet men op een kleyn Schip lenghde by in loopen/daer voor-by zijnde/ krijght men dieper water/ te weten anderhalf en 2 vadem met leeg water/maer op de Drumpel en blijft niet meer als 3 voet/met een gemeen springh en hoogh water/is daer ontrent derdehalf vadem ofte weynigh meer: na dat voorsz. eerste diepte van anderhalf ofte 2 vadem ontmoet men weder een steenen Vloer ontrent drie Schip lengden breet/daer op ist met hoogh water ontrent 11 of 12 voeten diep/ na dat de ghetyen loopen/ daer over zijnde werdt het weder dieper. Een weynigh daer voor-by is een engde / daer qualijck een langh Schip soude konnen swaeyen/ daer binnen is 't wijt genoegh/en over al goede Ancker-gront.

Van de Teese tot Timouth of Tinbuy noord noordwest 6 of 7 mijl. Twee kleyne mijlen bezuyden Tin-buy leydt den hoeck van Sonder-lant/maer dicht bezuyden Tin-buy gaet de Rivier van Nicasteel in. Van den hoeck van Tinbuy schiet een Steen-rif af/ daer moet men by in zeylen/dat latende aen stuerboort. De mercken om in dese Rivier te zeylen / zijn twee Vyer-torens / ofte Vyer-boeden die op de noord-wal staen / set die over een / ofte de innerste (dat is de hooghste) een weynigh benoorden de uytterste of laeghste/ en zeylt daer so op aen by 't voorsz. Steen-Rif aen de noord-zijde langhs/ghy sult so op 't drooghste hebben twee vadem met half vloet / een zuydweste Maen maeckt daer vol Zee/ de zuyd-wal is vlack/ daer mach men met de plecht-gaerde by in leyden voor Schepen die niet diep en gaen / op vijf ellen met halfvloet. Als ghy binnen komt/soo loopt al by de noord-wal langhs tot voor-by het Stedeken Tinbuy/ slaet dan over na d'ander wal / tot door de kromte / daer streckt de Rivier weder weynigh noord-waert op / daer na weder zuyd-waert na Haesoort/en daer by om na de Stadt Nicasteel. Vijf of 6 mijlen benoorden Tin-buy leydt het Roggen-Eylant/by de Engelschen genaemt Roket. Daer tusschen beyden ontrent ten halven leyt een Rivier/ ghebeeten Bly / daer de Francoysen veel varen om kolen te halen/van de noord-hoeck van de Rivier loopt een Steen-Rif ofte een groote Gotelingh-schoot ontrent zuydoost in Zee/ maer de zuyd-kant en de Kust daer bezuyden is heel schoon en zant-strant. Op de zuyd-hoeck staen twee Bakens/wilt ghy daer in zeylen / soo brenght die over een / en zeylt daer op aen / soo en meughdy aen het voorschreven Rif van de noord-hoeck niet misdoen / als ghy dan komt by ofte nessens 't uytterste van de twee voorschreven Baeckens/ sult daer by noch een kleynder Baecken ghewaer worden / dat staet op een kleyn Steen-Rif dat van de zuyd-punct afschiet/ laet dat aen baghboort en loopt daer dicht benoorden om inwaert aen / het voorsz. Rif aen de noord-kant blijft met een hoogh water een stuck van landt/oock by springhstroom boven water/ daer achter is een bocht daer is 't goet legghen voor een noorden ofte noordoosten windt / en daer blijft met leegh water 2 vadem diepte In de mont van de Rivier is het op een dagelijcx gety en hoogh water ontrent twee vadem op en neder / soo dattet met leegh water seer na geheel droogh valt.

Bly.

't Roggen-eylant.

Het Roggen-Eylandt is een heel kleyn Eylandeken/en niet hoogh leyt ontrent een kleyn half mijl van landt/ men mach daer achter te Reede loopen / voor een ooste / zuyden en zuydooste windt/maer de wint benoorden 't oost komende / maeckt daer een sobre Reede / want men moet daer leggen tusschen 't Eylandt en 't vaste landt / daer men van een noorden wint geen beschut heeft. Aen de zuyd-zijde van 't Eylandt is de gront vuyl / en een weynigh bezuyden het Eylandt loopt een vuyl Steen-rif van de wal af / tot nessens of voor-by 't Eylandt. Die uyt den zuyden komt/ moet het Kasteel van Bamburgh houden buyten het Eylandt / ofte soude niet missen op de punct van dat voorschreven Rif te zeylen.

Tusschen dat Rif en het Eylant is 't oock heel naeu / soo dat een man staende by heel leegh water op de klippen van dat Rif/ by-na met een steen soude moghen werpen tot aen 't Eylandt. Om daer in te zeylen soo neemt acht op de nabeschreven mercken. Daer staet een huys op de Zee-kant dat is een Sout-keet / en noch een Kasteel wat meer te landewaert in/ dat doet hem hoog op / brenght die over een/ soo sullense dan wat noordelijcker als west van u staen / en loopt daer recht op aen/ ghy sult soo recht midtswaters tusschen beyden in loopen: daer binnen komende/ wijckt achter 't Eylant/ en settet daer op 5 of 6 vadem. Ontrent dat Eylandt loopen noch veel verscheyden Rivierkens in het lant/maer vallen meest met leegh water droogh.

Op wat diepten men dese voorschreven Landen mach sien.

Benoorden de Hommer aen Hull mach men 't lant sien op 25 vadem.
Flamburger-hooft mach men sien op 35 vadem.
Schaerburgh mach men sien van beneden op 45 vadem.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tot Blakeney/Wels/Bornum en Lint/een ooste en weste maen.
Voor de Hommer van Hul een o. noordooste en w. zuydweste maen.
Van Blakeney tot Flamburgerhooft valt de vloet z. o. ende de ebbe noordwest.
Tot Flamburgh en Filey in de Pier/maekt vol zee een w.z.w. maen.
Tot Scharenborgh en Robben-hoofts-bay/een z. w. en n. o. maen.
In de Teese en tot Hartepol oock een z. w. en noordooste maen.
Voor de Rivier van Nicasteel maeckt oock een zuydweste en noordooste maen het hooghste water.
Tegens Flamburger-hooft/Scharenborgh/ de Teese/ oock nessens de Rivier van Nicasteel valt de vloet zuydoost/en de ebbe noordwest.
Benoorden de Teese valt de vloet langhs het landt zuyd zuydoost/ en van de Teese tot Scharenborgh z. o. ten oosten.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Bornum tot Kapelle w. z. w.	2 mijlen.
Van Kapelle tot Elleknock of de noord-hoeck van Bostons-diep / is de cours n. w. ten noorden	4 mijlen.
Van daer tot de noord-hoeck van Krammer / noorden en noorden ten westen	5 mijlen.
Van de noord-hoeck van Hommer tot Flamburger-hooft n. n. w.	7 m.
Van den hoeck tot Krammer of Schilt tot het Tessel oost	37 mijlen.
Van de noord-hoeck van de Hommer tot het Tessel oost ten zuyden en oost zuydoost	45 mijlen.
Van Flamburger-hooft tot Filey n. w. ten westen	2 mijlen.
Van Filey tot Scharenborgh n. w. ten westen	2 mijlen.
Van Scharenborgh tot Witbuy n. w.	4 mijlen.
Van Witbuy tot de Teese/is de cours w. n. w. daer na w. ten n.	5 mijl.
Van de Teese tot Tinbuy n. n. w.	6 of 7 mijlen.
Van Witbuy tot Tinbuy is de cours n. w. en z. o.	12 mijlen.
Van Tinbuy tot het Roggen-Eylant n. n. w.	6 of 7 mijlen.

Hooghten deser voorsz. plaetsen.

De Oost-hoeck van de Hommer van Hull op	53 graden 35 minuten.
Flamburger-hooft leyt op	54 graden 5 minuten.
Scharenborgh op	54 graden 12 minuten.
Tinbuy of de Rivier van Nicasteel leyt op de hoogte van	55 gr. 10 min.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus is't lant gedaen tusschen Tinbuy en de Bergen van Hompel-boet en Root-klif bezuyden de Teese/ alsmen daer by langhs zeylt.

Aldus ist lant gedaen tusschen de Teese en Flamburger-hooft/alsmen daer voorby langhs zeylt.

Aldus verthoont het lant tusschen Tinbuy en Roggen-Eylant.

De Twaelfde Verthooninge,

VAN DE

Kusten van Engelandt en Schotlandt/ tusschen Roggen-Eylandt en d'Orcades.

De Schassen. Van het Roggen Eylandt tot de Schassen is de cours noord noordwest 6 of 7 mijl. De Schassen dat zijn hooghe Eylanden en klippen recht beoosten Bamburgh / streckende wel twee mijlen van Landt noordoost in Zee / daer recht benoorden leyt dat Heylige Eylant.

Heylige Eylant. Bezuyden of bewesten 't Heylige Eylant is een inwijck daer men beschut mach leggen by-na voor alle winden/ tegens het Slot is de beste Reede./ men mach daer oock van bezuyden in komen tusschen de Schassen en het vaste Lant deur.

Gout-steen. De Ploegh. Tusschen de Schassen en het Heylige Eylandt legghen twee blinde klippen, die met leegh water seer na gelijcke water komen/de westelijckste na 't Heylighe Eylandt heet den Gout-steen/de oostelijckste by de Schassen heet de Ploegh: om die te mijden/als men tusschen de Schassen en het Heylighe Eylandt wil deur zeylen /'t zy dat men komt uyt den zuyden ofte uyt den noorden / soo brenght den Tooren van Deustenburgh over 't Slot van Bamburgh / en hout die soo staende / soo sult ghy daer tusschen beyden deur loopen/ dat gat streckt alsoo noordoost en zuydwest deur. Van het uytterste eynde van de Schassen tot S. Abben-hooft is de cours noordwest ten westen 5 of 6 mijlen.

Sint Abben-hooft. De Bas. Het Eylandt May. Benoorden Sint Abben-hooft loopt men na Liet en na Edenborgh in Schotlant.

S. Abben-hooft en het Eylant de Bas leggen verscheyden van malkanderen oost zuydoost en west noordwest twee mijlen / maer het Eylandt May leyt van S. Abbenhooft noorden ontrent 2 mijl / de cours daer tusschen beyden deur benoorden de Bas langhs, is west ten noorden wel so westelijck. May en Bas leggen van malkanderen zuydwest en noordoost/ de Bas is een hooge ronde klip rondom schoon/ men mach oock daer bezuyden loopen/maer werdt selden gedaen/ 't gemeen vaerwater is daer benoorden heen: het Eylant May is grooter / rondom heel steyl / maer aen de oostzijde vuyl / daer moet men op verdacht zijn. Tusschen S. Abben-hooft en de Bas is't meest al een schoone kust/doch sonder Ancker-gront.

Heyn-kief. Van benoorden de Bas tot Heyn-kief is de cours west en west ten noorden ontrent vier mijlen / daer tusschen beyden is 't langhs de kust al meest vuyl met veel klippen en Eylandekens/daer tot sommige plaetsen Reede is/dan niet te gebruycken/dan voor die daer wel bedreven is/werden by de Hollanders niet gebruyckt. Heyn-kief is een langhachtigh smal Eylandt/ leggende ghestreckt zuyden en noorden. Tusschen Heyn-kief en 't Landt daer bezuyden ist heel steenigh en rudsigh/ so dat men oock met hoogh water daer niet mach tusschen deur zeylen/ met leeg water valt het daer tusschen beyden heel droogh.

Liet of Zee ton. Van de Noord-hoeck van Heyn-kief tot Liet ofte Zee-ton is de cours zuydwest een mijl/ voor Zee-ton leydt men op de Reede op 2/3 ofte derdehalf vadem / 4 en 5 vadem is 't diepste / al schoone gront / daer zijn twee hoofden daer mach men 't met hoogh water tusschen in halen, en leggen so aen de Kay/maer het valt daer met het Gety droogh.

Edenburgh. Van 't noord-eynde van Heyn-kief tot de Riviere van Edenburg is 't west zuydwest twee mijlen/ om van Heyn-kief na Edenburgh te zeylen / moet men eerst wat zuydelijcker zeylen/ om te schouwen een groote menighte klippen een stuck benoorden Zee-ton t'Zeewaert/ daer men bezuyden langhs moet loopen / de Rivier van Edenburgh is ondiep / men mach daer niet in zeylen voor half vloet/ een west zuydweste en oost noordooste Maen maeckt daer vol Zee.

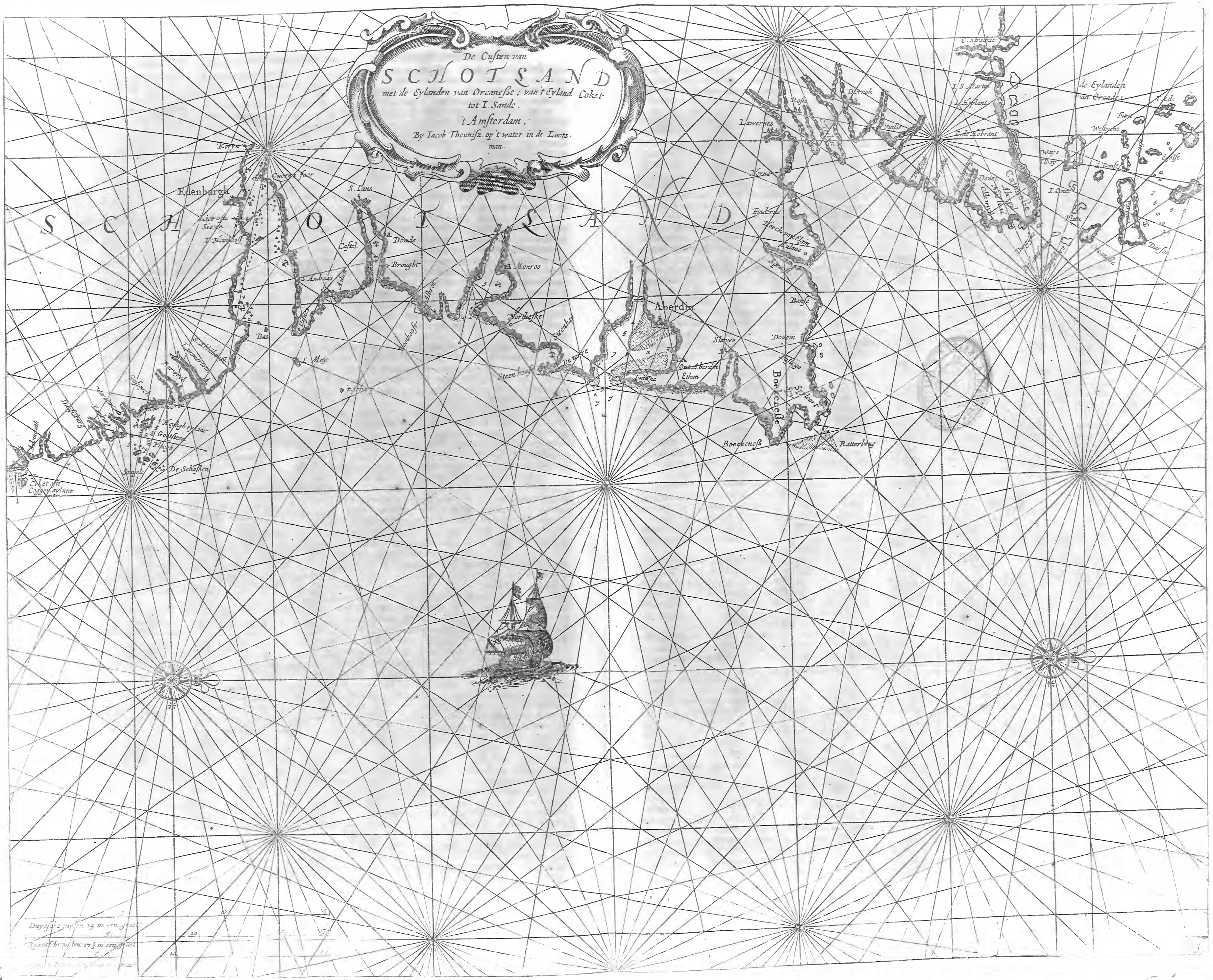
Queensfeer. Die van Heyn-kief veerder inwaert wil op-zeylen/ moet benoorden die voorsz. klippen heen loopen/ en wel voor hem sien / het is daer aen weder-zijden vol klippen en menighte van blinde. In het naeuwe voor Queens-Feer leydt een Eylandeken/ daer moet men bezuyden om/ aen 't noorden is 't met een steen-banck (daer men met leegh water over gaen mach) aen 't vaste lant vast / maer daer bezuyden is 't diep genoegh oock met leegh water / daer binnen leydt Rorijn en meer andere laedt-plaetsen daer men menighte van kool ladet.

Recht benoorden buyten dat voorsz Eylant van Queens-Feer aen de noord-zijde is goede Reede op 2/3 ofte 4 vadem/ na dat men verre van de wal leyt/ desghelijcks beoosten den hoeck benoorden Heyn-kief is oock goede Reede onder de noord-wal / op die plaetsen ist goet leggen voor noordelijcke en westelijcke winden.

Fisnes. Donde. Een mijl bewesten van het Eylant May/leyt den hoeck van Fisnes/van daer tot Donde is 't noord noordwest vier mijlen/ Donde is een goede haven/ gaet tusschen twee hooghe Landen / daer binnen set men voor het Stedeken/ meer binnewaert op de Rivier leydt noch een Stadt gheheeten Sint Jans / daer mach men met hoogh water aen komen. *Sint Jans.*

St. Andries. Tusschen den hoeck van Fisnes en Donde leyt noch den Inwijck van S. Andries / daer is goede Reede voor een westen wint.

Ontrent oost zuydoost van de Rivier Donde drie mijlen

De Custen van
SCHOTLAND
met de Eylanden van Orcaneſſe ; van't Eyland Coket tot I. Sande .
't Amſterdam .
By Iacob Theunisz. op 't water in de Loots: man.
SCHOTLAND.
Edenburgh
Queens feer
S. Tans
Castel
Donde
Brought
S. Andreas
Monros
Northeske
Bas
I. May
Aberdin
Out Aberdin
Ethan
Slayves
Douem
Banse
Boeckeneß
Ratterbrug
Lawernes
Rosse
Dornok
Norne
Kilane
de Eylanden van Orcades
Fara
Plata
Stapels
De Schassen
Coket ofte Coggen eylant

Schaep. len in Zee leydt een blinde Klip ghenaemt het Schaep / die van Liet om de noord wil wesen ofte langhs dese Kust wil zeylen moet daer op verdacht wesen.

Monros. Vijf mijlen benoorden Donde leydt Monros / een goede haven/ men zeylt daer eerst midswaters in/ daer na wijckt-men noord-waerts op en settet voor de Stadt.

Tegen over Monros leggen drie Heuvels / uytsteecken-de buyten 't ander lant/brenght de middelste en 't huysjen op de strant over een/ hout dat soo staende/ want ghy bent in 't rechte / alsooder aen weer-zijden van de mont van de haven een blinde leyt.

Root-hooft. Tusschen Donde en Monros leydt een uyt-hoeck ghe-naemt Root-hooft / ontrent een groote mijl bezuyden Monros/daer staet een hoogen Tooren op 't Landt/ ghee-ten Abrock.

Steen-bay. Van Monros tot Steen-bay ofte de Torre is de cours noordoost ten noorden drie mijlen/ dat is een diepe inham en een goede Haven voor die om de zuyd begeert te wesen / daer men met veel Schepen wel beschut mach legghen. Twee mijlen daer benoorden leydt Aberdijn / in dat gat is 't in 't in komen drie vadem diep/ de west-hoeck is wat vuyl/daer-om moet men by het Oost-lant in loopen tot binnen de Ha-ven/en setten 't voor de Stadt op vier op vijf vadem/noord-waert op is een groote wijck / maer is aen beyde zijden droogh/ daer gaet een killeken deur na out Aberdijn toe/ is een vervallen stedeken.

Aberdyn.

Boeckenes. Dwars van de wal by Aberdijn/een Enghelsche mijl in zee/leyt een Rif op acht/ negen en thien vadem.

Van Aberdijn tot Boeckenes / is de cours noord noord-oost 9 ofte 10 mijlen/ tusschen beyden leydt een Ty-haven ; Boeckenes is een hoogen bergh en leyt op de zuyd-zijde van de hoeck ; benoorden Boeckenes leydt een Inwijck als een haven/genaemt Spy ofte Spylaert, daer recht voor de wal leydt een zandt/ghenaemt Rattenburgh/daer men hem wel voor wachten moet / als men uyt den noorden komt: van daer streckt dat Landt west en west zuydwest tot de Haven van Rosse ofte Lubernes.

Capo Cerbato. Benoorden Rosse leydt een uyt-hoeck / gheheeten Capo Cerbato recht in den Inham / tusschen Catenes en Boec-kenes / van Boeckenes verscheyden ontrent 16 mijlen / in desen Inwijck legghen veel havenen ende voerden / die diep genoegh zijn om met groote schepen in te komen.

Het is van daer tot Catenes elf mijlen noordoost ten noorden / Catenes leydt van Boeckenes noordwest ende noordwest ten noorden sesthien mijlen / van Boeckenes tot dat uytterste van Orkenes is het noorden ende noorden ten westen en noord noordwest 24 of 25 mijlen.

Eylanden Orcades. De Orcades zijn 31 Eylanden in 't getal/eerst Waeyts of Elhoy/ dat leydt naest aen Schotlandt 4 mijlen om den hoeck. Ontrent noord noordoost van den hoeck van Kate-nes af/leggen twee Eylandekens/ Pits en Pichlants-scha-re / men mach daer tusschen Illhoey ende Schotlandt deur loopen na westen toe.

Heynda Platta. Daer benoorden leydt een Eylandt ghenaemt Heynda/ met noch een Eylandt Platta ghenoemt / benoorden Plat-ta leydt Maylandt ofte Ponona/aen de noord-zijde van dit groote Eylandt zijn alle de Havenen daer de Schepen aen komen.

Op de oost-zijde van dit groote Eylandt leydt een ander Eylant/ genaemt Rabunsa/daer benoorden leydt een ander Eylant op de noordoost-hoeck van het groote Eylant : men

Rabunsa.

mach oock daer door-loopen na Papewester/en laten San-da aen stuerboort leggen.

Papewester. Sanda. Fara.

Dicht aen Papewester leydt Fara / daer bezuyden is Sirza, beoosten Sirza ende Fara leggen twee Eylanden/ in het midden van alle die Eylanden ghenaemt Eda ende Châpnosa.

Stronsa. Sanda leyt benoorden alle dese Eylanden / maer Papa en Stronsa legghen bezuyden Sanda / beoosten Stronsa leyt een Eylant/ genaemt Kustela/ dat is het alderoosterste Eylandt/ 't Noorderste is ghenaemt Ronalze ofte Norder-nanse.

Acht ofte negen mijlen noordwest van 't groote Eylant leggen twee Scharen/ de eene onder water/ d'ander boven/ die uyt den westen komt moet hem daer voor wachten.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen dese kusten tusschen Tinbuy en S. Abben-hooft maeckt hoogh water een zuydwest en noordooste Maen.

Tot Liet ofte Zee-ton in de haven maeckt vol Zee een zuydwest ten westen Maen.

De vloet valt langhs dese kusten zuyd zuydoost / en de ebbe noord noordwest.

Tot Orkanes en Boeckenes maeckt hoogh water een zuydweste en noordooste Maen.

De vloeden komen achter Schotlandt om/ uyt den westen/ tusschen Fayerhil en Orkanesse deur/en maken daer ontrent met een zuydweste en noordooste Maen vol zee.

Van Boeckenes valt de vloet zuyden langhs de kust na Liet / en de ebbe ter contrarie noorden.

In dese Travc ist 40/50/60 vadem diep/op 45 en 50 vadem mach men 't lant sien. In dit vaerwater wert des Somers den voor-Haringh ge-vangen.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van de Schassen tot Barwijck west noordwest	2 groote mijlen.
Van Barwijck tot S. Abben-hooft noord noordwest	4 mijlen.
Van de Schassen tot S. Abben-hooft noordwest ten westen	50 mijlen.
Van Sint Abben-hooft tot de Bas w. n. w.	2 mijlen.
Van de Bas tot Heynkiest w. en w. ten noorden	4 mijlen.
Van S. Abben-hooft tot 't Eylant May, noorden	2 mijlen.
Van Abben-hooft tot Fisnes n. w. ten noorden	3 groote mijlen.
Van Fisnes tot Donde n. n. w.	4 mijlen.
Van Tinbuy tot Schuptenes noordoost	75 mijlen.
Van Tinbuy tot der Neus n. o. ten o. wel so oostelijck	78 mijlen.
Van Tinbuy tot Schagen oost noordoost	103 mijlen.
Van Tinbuy tot Heyligelant o. ten z. wel so oostelijck	83 mijlen.
Van Fisnes tot Steen-bay noorden ten oosten	12 mijlen.
Van Root-hooft tot Monros n. w.	3 mijlen.
Van Monros tot Steen-bay n. o. ten n.	3 mijlen.
Van Steen-bay tot Boeckenes n. n. o. wel so noordelijck	12 mijlen.
Van Aberdijn tot Boeckenes n. n. o.	9 mijlen.
Van Boeckenes tot Phijloort ofte Sijloort n. n. w.	2 mijlen.
Van Phijloort tot den hoeck van Elgijn west	8 mijlen.
Van den hoeck van Elgijn tot de haven van Rosse ofte de Lubernes west ten zuyden wel soo zuydelijck	5 mijlen.
Van Cabo de Cerbato tot Cantenes noordoost ten noorden	11 mijlen.
Van Catenes tot Ilhoy west noordwest	4 mijlen.
Van Boeckenes tot Catenes n. w. en n. w. ten noorden	16 mijlen.
Van Boeckenes tot Orcanesse/noorden ten westen	20 mijlen.
Van Boeckenes tot Hanghlip of het zuyd-eynde van Hitlandt noorden wat oostelijcker	38 mijlen.
Van Boeckenes tot Schuytenes o. ten n. wat noordelijcker	54 mijlen.
Van Boeckenes tot der Neus oost wel so zuydelijck	66 of 68 mijlen.
Van Boeckenes tot Boeven-bergen in Jutlant o. ten zuyden	79 mijl.
Van Boeckenes tot Heyligelant zuydoost ten oosten	69 mijlen.
Van Boeckenes tot het Tessel zuydoost wel soo zuydelijck	105 mijlen.
Van Boeckenes tot de Holmen voor Jarmuyen z. z. o.	81 mijlen.
Van Aberdijn tot de Holmen voor Jarmuyen z. o. ten z.	75 mijlen.

Hooghten.

Abben-hooft in Schotlant op	56 graden 12 minuten.
Boeckenes leyt op de hooghte van	57 graden 56 minuten.
Catenes op	58 graden 40 minuten.
Het grooste Eylant van de Orcanes leyt op	59 graden 8 minuten.

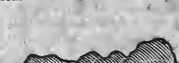
Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Dus verthoont Boeckenes/alsmen daer by langhs zeylt.

Dus is 't Lant van Catenes ghedaen als men daer voorby zeylt.

Dus verthoont de noordoost-hoeck van Orcanes alsmen daer voorby zeylt.

Dus verthoont het lant van Schotlant benoorden Aberdijn, alsmen daer by langhs zeylt twee mijlen van lant.

De Derthiende Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten van Fayerhil/ Hitlant/ en de omleggende Eylanden; Als mede d'Eylanden Fero/ en sommige Eylanden achter de Noordwest-hoeck van Schotlant.

Faperhil.

HEt Eylandt Faperhil leydt van de oost-hoeck van Orcanes verscheyden noordoost / en van Boeckenes noorden ten westen/ ontrent 28 mijlen. Aen de west-zijde van Faperhil is tot sommige plaetsen vuyle gront/ maer op de zuydoost-zijde is goede Ancker-gront/ daer mach men over al setten.

Fulo.

Fulo leyt van Faperhil noordwest ten noorden / 8 mijlen / daer tusschen beyden leydt de zuydelijckste hoeck van Hitlandt / van Faperhil verscheyden / noord noordoost en noorden ten oosten vijf of ses mijlen / en van Fulo oost ten zuyden drie mijlen.

Aen de zuydoost-kant van Fulo / dwars van de wal streckt een Rif ontrent anderhalf mijl in Zee.

De zuydwest-Kust van Hitlandt/ te weten van de zuydelijckste hoeck tot de noordwest-hoeck / streckt noordwest ten noorden 5 of 6 mijlen. Aen de selve zuydwest-zijde teghen over het Eylant Fulo/ leydt een Sant-bay daer men 't setten mach / maer aen de oost-zijde van de Bay is het wat vuyl. Van die noordwest of west-hoeck af/ naer het noord-eynde streckt het Landt van Hitlandt noordoost en zuydwest 13 of 14 mijlen.

S. Magnus.

Twee mijl benoorden de voorsz. west-hoeck leydt de Haven van Sint Magnus/ dat is een wijde Voert/ daer binnen is goede Ancker-gront en 16 ofte 17 vadem diepte / na dat men verre in 't lant is. Op de noord-zijde leyt een hooge klip / daer loopt men bezuyden in / en op de zuyd-zijde leggen twee of drie klippen / die moet men aen stuerboort laten/ alsmen daer in zeylen wil.

Recht beoosten om de Zuyd-hoeck van Hitlant/ leyt een schoone zand-bay / daer men 't setten mach op 12 of 13 vadem. Van daer tot Hanghlip is de Cours noordoost wel soo oostelick seven of acht mijlen.

Hanghlip.

Tusschen Hanghlip ende de zuyd-hoeck leyt een Eylant daer men aen beyden zijden om zeylen mach/ daer achter leyt Hamburgher-haven ofte de Schotse-haven/ is een Laedtplaetse voor de Hamburghers ende Schotten / dese Haven wert oock Bremer-haven ghenoemt. Daer leydt noch een hooge steyle hoeck bezuyden Hanghlip/ daer bezuyden loopt men in de Bree-zondt / de principaelste Haven van gheheel Hitlant/ die is diep ende heeft schoone gront/ men leydt daer beschut voor alle winden.

Hamburger-Haven.

Bree-zont.

Van de Bree-zont streckt een voert door 't landt/ noordwaert heen / die komt in de Voert daer benoorden weder uyt / en maeckt so een Eylant van het lant daer den hoogen Bergh Hanghlip op leyt/ als men van benoorden/ dat is benoorden Hanghlip/ daer in wil zeylen/ moet men by de zuydwal naest daer na loopen/ en die by tijts geeren. In dat gat tusschen beyde Landen leggen twee Eylanden ofte klippen/ de grootste leydt de noord-wal / en de kleynste de zuyd-wal naest / daer tusschen beyden leydt noch een blinde klip / die komt met laegh water boven/ en met hoogh water kan men die aen 't barnen bekennen / als men dit in zeylen wil moet men de voorsz. grootste klip met die blinden aen stuerboort/ en de kleynste Klip aen baghboort laten / op het drooghste is daer vierdehalf vadem water.

Binnen dese Haven legghen noch twee Havens aen de noord-hoeck/ die in 't lant strecken/ daer goet leggen is.

Als men dese voorsz. Haven binnen deur wil zeylen / na de Bree-zont/ ontmoet men schaers ten halven een klip daer een Rif af streckt na de west-wal/ daer neffens moet men dicht by de west-wal langhs loopen / om dat voorsz Rif te schouwen.

Benoorden Hanghlip streckt dat landt van Hitlandt noorden/ noorden ten oosten/ en noord noordoost/ ten laetsten noorden/ ende men mach tot sommige plaetsen door Hitlant henen zeylen/ besonder benoorden Walsoeu/ daer een schoone wijde voert noordwest deur streckt / daer is tot sommige plaetsen goede Ancker-gront te vinden voor de gene die daer bekent ende bedreven is. Van Hanghlip tot de noordoost-hoeck van Hitlandt is de cours noord noordoost 8 mijlen/ daer leggen sommige Uyt-klippen/ de Uytscheeren genaemt/ Van daer voort tot de noord-hoeck van Hitlant is de cours noorden ontrent drie mijlen.

Uytscheeren.

Recht om de oost-hoeck gaet een schoone Haven/ genaemt Bloem-zont/ zuydwest in. Aen de west-zijde leyt een langhe klip / daer moet men beoosten in zeylen / ende setten 't recht binnen de Haven/ het is daer binnen al schoone Sant-gront/ en goet leggen. Bloem-zont streckt eerst (als geseyt is) zuyd zuydwest / daer na zuyden en zuyden ten oosten in/ aen beyde zijden is goede Ancker-gront / men mach daer heel deur zeylen / en komen deur Jelle-zondt weder in Zee ontrent het Eylant Fetlo.

Bloem-zont.

Van d'Eylanden Fero.

Namen der Eylanden van Fero.

DE grootste ende voornaemste Eylanden van Fero/ zijn 12 in ghetale: als Suydro/ Sando/ Moggenes/ Wage/ Stromo/ Ostro/ Calso/ Cuno / Bordo / Wijdro/ Swijno/ en Fulo. De kleyne Eylanden van Fero zijn 10/ als Luttel-dijmen/ Stoer-dijmen/ Schuyvo/ Dals-fles/ Hesten/ Trollo/ Colster/ Moggenes-holm/ de Monnick/ en de Bisschop: behalven dese zijnder noch sommighe klippen ende kleyne Eylandekens/ tot ses of seven in 't getal.

Suydro

Het Zuydelijckste groote Eylandt/ ghenaemt Suydro/ streckt meest zuydoost ende noordwest ontrent 5 of 6 mijlen/ aen 't zuydoost-eynde van dit Eylandt leyt een hooge klip/ ghenaemt de Monnick ofte Sombý/ naer de naem van de eerste ofte zuydelijckste Haven in Suydro. Tusschen de Monnick en het zuydoost-eynde van 't Eylandt Suydro is een Ras ofte Welle / die men schouwen moet / besonder met Springh-stroom.

Monick Somby

Op de west-zijde van het Eylandt Suydro en zijn geen Havens om eenighe Schepen te berghen/ maer is altemael hoog schor lant. Aen de noord-zijde zijn veele Havenen daer men in zeylen en de Schepen berghen mach/ als Som-zont ofte Hest/ Hof-wijck/ Vro-by/ Quael-by/ ofte Rane/ al wijde voerden ofte Havenen. Een Boer ofte Loots-man kan u daer over al na begeeren in-brengen.

Moggenes-holm.

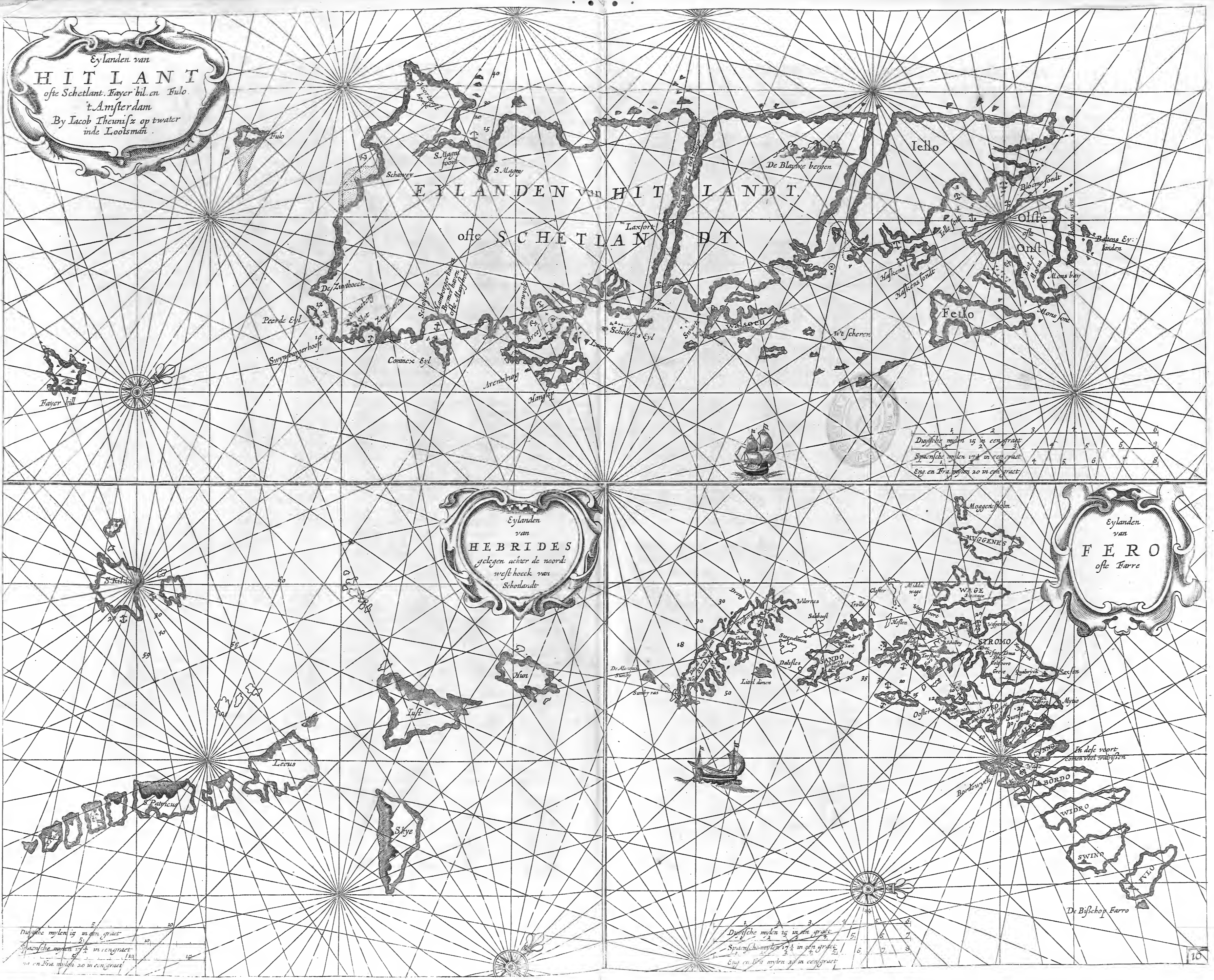
Van het noordwest-eynde van Suydro tot Moggenes-holm het Westersche ende uyterste Eylant van Fero/ is de cours noordwest ten noorden / en noord noordwest ontrent ses of seven mijlen.

Moggenes. Wage.

Aen 't oost-eynde van Moggenes-holm / leydt Moggenes/ daer beoosten leyt dat Eylant Wage/ beoosten Wage gaet een schoone voert uyt den zuyden in/ van het Eylandt Zando af om Hesten ende het Eylandt Kolster / want dese Eylanden mach men aen beyde zijden om loopen / ende laten dat groote Eylant Stromo aen de oost-zijde/ ende komen alsoo in de Wage: midden in de Voert van Wage gaet een Haven oost-waert op in 't groote Eylandt van Stromo/ daer in mach men 't setten op 10 of 12 vadem / maer de Voert is wel 20 vadem diep.

Moggenes ende het noordoost-eynde van Fero legghen verscheyden/ oost noordoost ofte een weynigh noordelijcker/ ende west zuydwest ontrent 11 mijlen/ daer tusschen beyden legghen thien Eylanden/ en tusschen elck Eylandt is een schoone wijde diepe Voert/ waer van de vierde van Moggenes af ghenaemt is Som-zont / alle dese Voerden strecken meest noord noordwest en zuyd zuydoost door het lant/ en op alle dese Eylanden staen Kercken / uytgenomen op Ostra/ 't welck nochtans een groot Eylant is.

Som-zont.

Eylanden van HITLANT ofte Schetlant. Fayer hil. en Fulo.
t'Amsterdam By Iacob Theunisz op twater inde Lootsman.
EYLANDEN van HITLANDT. ofte SCHETLANDT.
Fulo
Fayer hill
Iello
Fello
Olste ofte Onst
De Blauwe bergen
Laxfort
Peerde Eyl
De Zanthoeck
Swynborgerhooft
Connex Eyl
Arentsburg
Schalwey
S. Magnus
Scholvers Eyl
Wt Scheren
Haskens sondt
Bloeme sondt
Mons bay
Mons sont
Baltens Eylanden
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
Eylanden van HEBRIDES gelegen achter de noord: west hoeck van Schotlandt
S. Kilda
Hun
Iust
Leeus
S. Patricus
Skye
Eylanden van FERO ofte Farre
Moggenesholm
MUGGENES
WAGE
STROMO
SANDO
OSTRO
Saxsen
Oosternes
Littel dimen
Salthooft
Wilernes
Bordowyck
BORDO
WIDRO
SWINO
FYLO
De Bisschop Farro
In dese voort comen veel walvissen
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet

Schal-hooft. Luttel-dijmen. Stoer-dijmen.

Van 't zuydoost-eynde van Suydro tot Schal-hooft of het zuydoost-eynde van 't Eylant Sando/is de cours noorden ten westen ontrent 4 mijlen. Tusschen Suydro ende Sando legghen de Eylandekens Luttel-dijmen/ Stoer-dijmen/ Schabo ende Dalfles.

Van Schal-hooft tot binnen het Eylandt Mulso (leggende voor Stromo) is de cours noorden ten oosten 3 mijlen/daer mach men over al setten waer men wil/op 20/30 of 40 vadem: so yemant uyt de Zee komende/een goede Reede ofte Haven begeert te soecken onder de Eylanden van Fero/die sal dat middelste groote Eylandt/genaemt Stromo / noordwest en noordwest ten westen van hem houden/ so sal hy dan midden op het Eylant Stromo sien een hooge steyle bergh/ gheheeten Schellinck/daer op moet hy dan toe-zeylen/soo sal hy ontmoeten dat voorsz Eylant Mulso/ een leegh Eylandt daer men aen beyde zijden omme mach/ maer aen het zuyd-eynde is 't best om daer in te loopen / onder dit Eylant is over al goede Ancker-gront. Recht tegen over dit Eylant aen het groote Eylant leyt Torshaven de principaelste haven van Fero / daer alle den handel is van Koopmanschap.

Stromo. Schellinck.

Torshaven.

Van Torshaven of het Eylandt Mulso/ tot dat noord-oost-eynde van Fero / is de cours noordoost / en noordoost ten oosten ontrent 9 of 10 mijlen / daer tusschen beyden leggen seven Eylanden/en tusschen elck Eylant/ als geseyt is/ gaet een wijde voert deur/ 't lant ontrent noordwest noordwest ten noorden ende noord noordwest deur / streckende. Het noord-eynde van Fero is ontrent drie mijlen breet/ en streckt noordwest ende zuydoost/is geheeten Fulo/daer nefsens leyt de Bisschop.

Fulo. De Bisschop.

Die in Som-zont begeert te zeylen van Mulso af/ gaet noordoost ten noorden aen twee mijlen / na den hoeck van Bordenes toe/dan noordwest op van Bordenes af/ so sal hy een Kerck gewaer worden op het Eylandt Kalso / die moet men laten aen stuerboort/en gaen voort west noordwest in/ tot in de Bocht van 't Eylandt Ostro/ en setten 't daer op 17 of 18 vadem.

Dese Eylanden van Fero leggen in een drie-hoeck/het is van 't zuydoost-eynde van Suydro tot Fulo of het noord-eynde van Fero noord noordoost ende zuyd zuydwest verscheyden 16 mijlen.

Van d'Eylanden achter de noordwest-hoeck van Schotlandt.

VAn Schotlant west-waert benoorden Yrlant legghen veel Eylanden/ van welcke wy eenighe hier sullen beschrijven/ met soo veel bescheyt als tot noch toe daer van bekent is.

Namen der Eylanden.

De namen van de principaelste Eylanden daer ghelegen zijn dese/Aren/Ila/Iona/Mulla/Bragedul/Hun/Iust/ Leeus/S. Patricius/ S. Maria/ S. Colane/ S. Petous Eyth / ende S. Kilda. Dit zijn de grootste / noch zijnder sommige kleyne Eylandekens: als Rona/Cheut/ Trauta/ Fladde/Grand Melul/ Petit Melul/ Stalpan/ Cannay/ Rum / Egge / Mule / Cutte/ Carndenburgh / Gronsay/ S. Karbo/Uismondt/ Swinoy/ Machare/ Gegay / Caray/ ende Nabersay. Alle dese Eylanden legghen ende behooren onder Schotlandt/ ende zijn die by de Wereldt-beschrijveren Insule Hebrides genoemt worden.

Barre of Rona

't Eylant Barre of Rona ist noordelijckste eylant achter Schotlant gelegen/leydt van Fulo verscheyden ontrent w. z. w. 28 mijlen/'t leyt by twee andere kleyne Eylandekens/ ontrent een groote mijl van malkanderen.

De Eylanden van Leeuws zijn van Rona verscheyden zuydwest 12 ofte 13 mijlen / en van het noord-eynde van Leeuws tot S. Kilda is 't zuydwest ten westen 12 mijlen.

Aen de oost-zijde van S. Kilda is een goede Reede voor een weste en noordweste windt / dit Eylandt leydt by de andere Eylandekens / daer van de twee niet seer groot en zijn/ op 't selve dat bewesten leyt mach men sommige Huysen sien staen / ende dese twee Eylandekens leggen 8 mijlen bewesten 't groote Eylandt van Leeuws/ op de kusten van Leeus leggen noch twee ryen groote Rotsen / als of 't Eylandekens waren/ van malkanderen/ zuyden ende noorden wel so oostelijck/ontrent vijf of ses mijlen.

S. Kilda.

De zuyderste legghen by drie Eylandekens / maer de noorderste leggen by acht kleyne Eylandekens/ofte klippen.

Het Eylant van Leeus is in veel stucken gedeylt door de welcke men tot veel en verscheyden plaetsen zeylen mach. Leeus met sijne Eylanden streckt zuyd zuydwest en zuyden ten westen ontrent 22 mijlen.

Leeus.

Maer aen de oost-zijde gaet een wijde voert deur / van 4 of 5 mijlen: Men zeylt dicht by het Eylant van Leeus in / ontrent zuyd zuydwest/ tot voor-by 't Eylant Cheut.

Van daer streckt de voert tusschen 't groote Eylandt Bragadul ende Leeus door/zuyden en zuyden ten westen/na 't west-eynde van Leeus toe/genaemt de Ephts/dan laet men Mulla en Ila met vele andere verscheyden Eylanden aen de slincker-hant. Iona/Ila/Mulla/en Brahedul zijn vier van de grootste Eylanden/die aen de west-kust van Schotlant gelegen zijn/en leggen dicht by 't vaste lant/ dan daer zijn veel Havenen ende voerden/ so dat men daer over al mach in en rondom zeylen.

Ephts.

Op de noordwest-hoeck van Yrlandt leggen oock sommighe Eylanden/daer men al tusschen deur en rondom zeylen mach.

Tusschen Rona en Orcanesse leggen oock sommige Eylanden / daer men oock al tusschen deur en rondom zeylen mach.

Die aen dese Eylanden vervalt / die zy wel op sijn hoede / want het meeste deel van dien bewoont wort/van wilde en wreede menschen.

In Leeuws ende de Eylanden daer ontrent / maeckt een zuydweste en noordooste Maen het hooghste water / desghelijcks oock buyten de noord-hoeck van Schotlant.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In Hitlandt binnen de voerden en Havenen maeckt vol Zee / een zuyd zuydweste en noord noordooste Maen / de vloet loopt daer om de oost/en de ebbe om de west / besonder aen 't zuyd-eynde en noord-eynde van Hitlant/ en vallen so dwers deur de voerden en havenen.

In de Eylanden van Fero maeckt het hooghste water een noorden en zuyden Maen.

Onder dese Eylanden van Fero gaen seer harde stroomen/ met groote draeyingen/ de vloet komt daer uyt den westen en west noordwesten/ en de ebbe uyt den oosten/ en oost zuydoosten/ en vallen soo deur de Eylanden heen / daer moet men sijn getije na reeckenen / als men van het eene Eylant na het ander varen wil/ daer zijn twee Wellen ofte Maelstroomen / de eene aen het zuyd-eynde van Suydroy / en d'ander een mijl binnen Schal-hooft aen Qualenes.

Hoe wel de Stroomen deur dese Eylanden so sterck loopen/ so vloeyt het daer nochtans geen twee ellen op en neder.

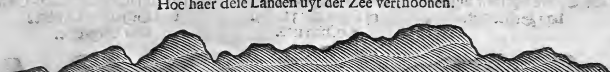
Hoe dese Landen van malkanderen, ende van andere Landen leggen.

Van Fayerhil tot de noordoost-hoeck van Orcanes z. w.	7 of 8 mijlen.
Van Fayerhil tot het zuyd-eynde van Hitlandt zuyd zuydwest/ en zuyden ten westen	5 of 6 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Hitlant tot het Eylant Rona w. z. w.	35 mijlen.
Van 't noord-eynde van Hitlant tot de klippen van Rookol west zuydwest	95 of 96 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Hitlandt tot Fero w. n. w. en noordwest ten westen	46 mijlen.
Van 't noord-eynde van Hitlant tot het zuyd-eynde van Fero / west en w. ten noorden	44 mijlen.
Van Hitlant tot de oost-hoeck van Yslant is de Cours n. w. ten westen/ ontrent	98 mijlen.
Van 't noord-eynde van Hitlant tot Grijp n. o. ten oosten	87 mijlen.
Van Hitlant tot Stadt o. n. o.	50 mijlen.
Van Fero tot Rona zuyden ten oosten	34 of 35 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Fero tot Rookol / z. w. wel so westelick	64 mijl.
Van Rona tot Leeus is de cours zuydwest	12 mijlen.
Van 't noord-eynde van Leeus tot S. Kilda/z. w.	12 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Leeus tot de noordwest-hoeck van Yrlandt / is de cours zuyd zuydwest ontrent	20 mijlen.
Van S. Kilda tot het noord-eynde van Hitlant/ n. o. ten oosten	70 mijl.

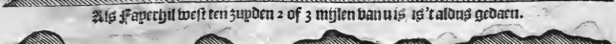
Hooghten.

Het zuyd-eynde van Hitlant leyt op	60 graden.
Het noord-eynde van Hitlant leyt op	60 graden 55 minuten.
Het zuyd-eynde van Fero leyt op	61 graden 20 minuten.
Het noord-eynde op	62 graden 8 minuten.
De Eylanden van Rona leggen op	58 graden 25 minuten.
Het noord-eynde van der Leeus leyt op	58 graden 25 minuten.
De Klip Roo-kol leyt op	58 graden 20 minuten.
De noordwest-hoeck van Schotlant leyt op	58 graden 48 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Als Fayerhil west ten zuyden 2 of 3 mijlen van u is, is 't aldus gedaen.

Als Fayerhil west van u is/ en dat gyy Hitlant in 't noordwest van u siet/ so ist aldus gedaen.

Als Fayerhil zuydoost en zuydoost ten oosten 2 of 3 mijlen van u is/ist aldus gedaen.

Fayerhil vier mijlen zuydwest ten westen van u/ thoont aldus.

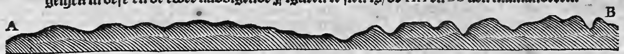
Als Fayerhil n. w. en n. w. ten westen tusschen beyden van u af is ontrent 4 mijl toont aldus.

Als Fulo noord noordoost drie mylen van u leyt/ is 't aldus gedaen.

Als ghy de zuydoost-hoeck van Hitlandt west noordwest van u hebt/ so verthoont hem 't lant/ gelijck in dese en de twee navolgende Figuren te sien is/ de AA en BB aen malkanderen.

Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figuer.

Dese is noch 't vervolgh van de voorgaende Figuer.

Aldus is Hitlant gedaen als 't noordwest ten westen ontrent drie mijlen van u leyt.

Aldus is Hitlant gedaen tusschen Hanghlip en Hamburger-haven.

Aldus vertoont het lant benoorden de Haven van Bree-zont/ Hanglip noordwest van u zijnde.

Vier mijlen benoorden Hanghlip/ is 't lant aldus gedaen/alsmen ontrent een mijl daer af is/ Hitlant loopt daer in een groote bocht/met veel Eylanden.

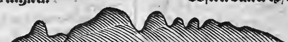
Aldus doet hem Hanghlip op als 't noordwest van u is/ ses mijlen.

Als 't noord-eynde van Hitlant zuydoost ten oosten van u is/is 't aldus gedaen.

Aldus vertoont S. Kilduyn alsmen ontrent 4 mijlen z. w. daer van is.

Alst Eylant Leeus 6 mijlen oost van u leyt/ ist aldus gedaen/en men is dan binnen Sint Kilda.

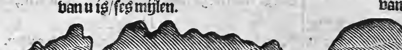
Dit Eylant leyt oock op de Kust van Leeus.

S. Kilda is aldus gedaen alst zuydwest van u is/ses mijlen.

Aldus is S. Kilda gedaen alst noord noordoost van u is/ vier mijlen.

S. Kilda zuydwest ten westen/vier mijlen van u zijnde/ is 't aldus gedaen.

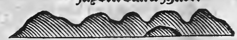
Aldus is Fulo gedaen/4 mijl zuyden van u zijnde.

Dit Eylant leyt west zuydwest van Schotlant.

Dus is 't Eylant Barro of Rona/alst 3 mijl z. z. o. van u is.

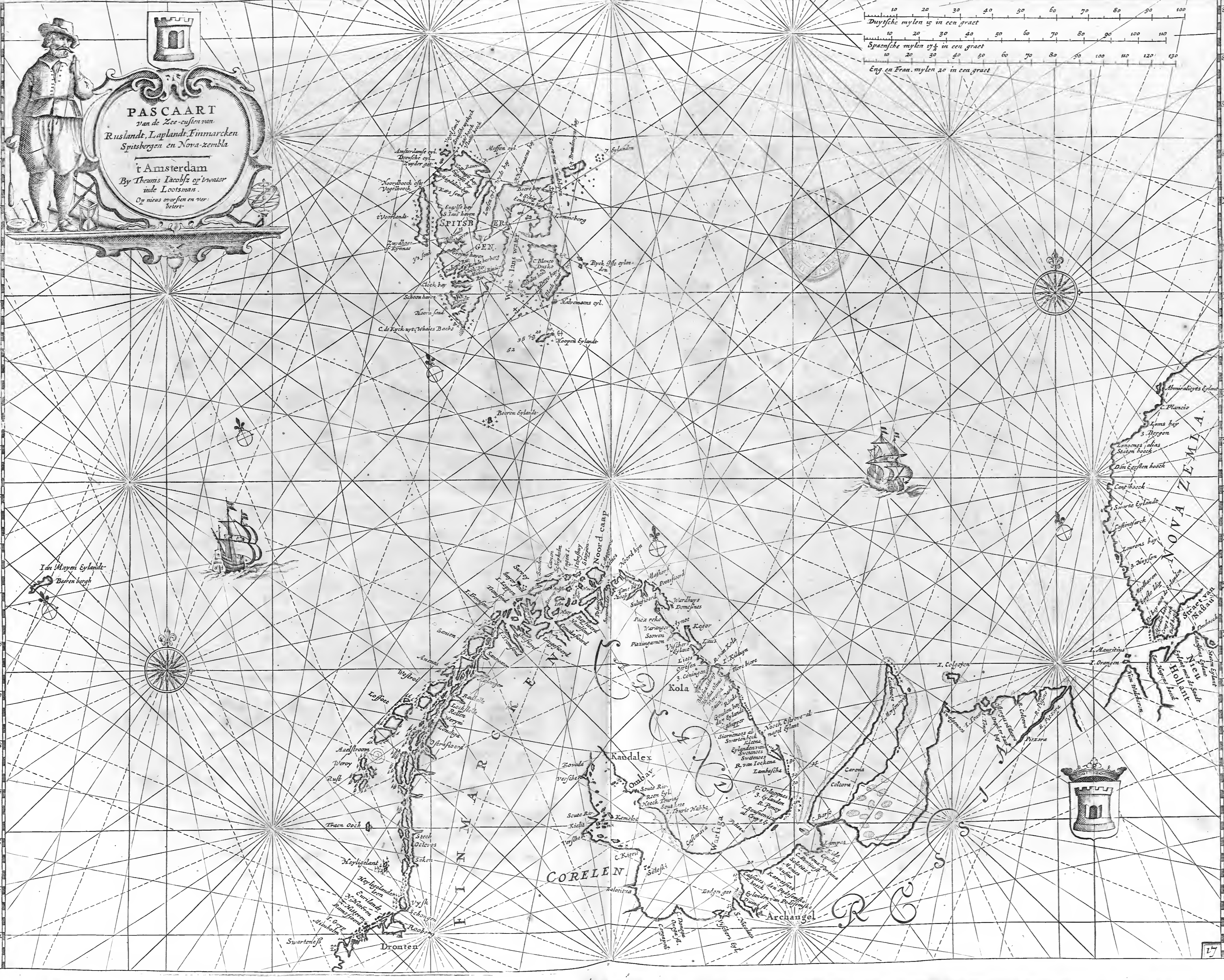
Dit lant leyt op de noordwest-hoeck van Schotlant niet veer van Locherme.

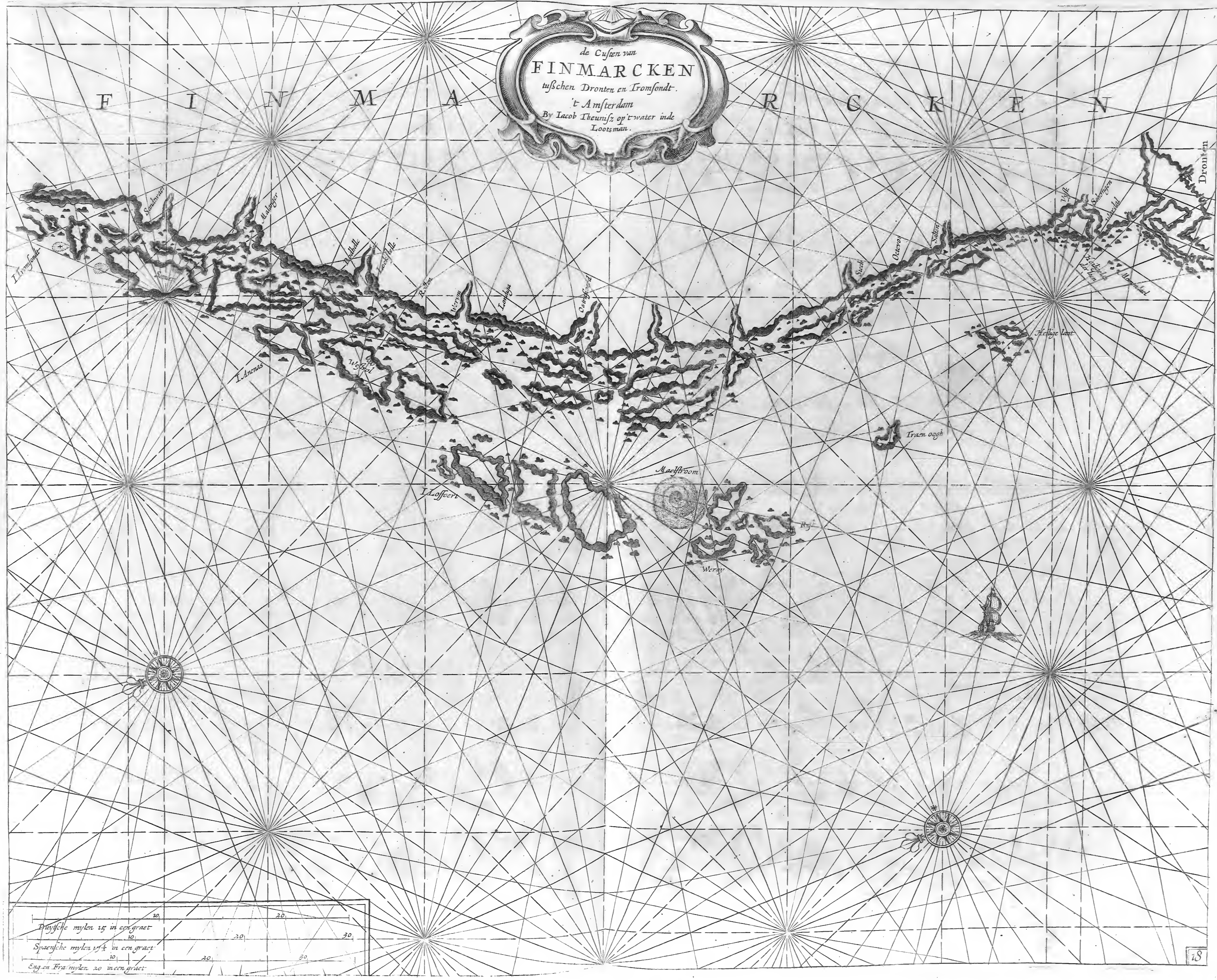

De Zuyd-punct van Fero west noordwest van u vier mylen/ verthoont hem aldus.

De zuyd-punct van Fero noordwest 5 mijlen van u/verthoont hem aldus.

PASCAART
van de Zee-custen van
Ruslandt, Laplandt, Finmarcken
Spitsbergen en Nova-zembla
't Amsterdam
By Theunis Iacobsz op 't water
inde Lootsman.
Op nieus oversien en verbetert
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng en Fran. mylen 20 in een graet
SPITSBERGEN
Beeren Eylandt
Ian Mayen Eylandt
Beerenbergh
Noord caap
Wardhuys
Kola
Kandalex
FINMARCKEN
CORELEN
Archangel
Dronten
Maelstroom
Lofoot
NOVA ZEMLA
Nieu Hollant
Straet van Nassau
I. Colgoyen
Hoopen Eylandt
Admiraliteyts Eylant
C. Plancio
Lons bay
Langenes alias Staten hoeck
Den Eersten hoeck
Cant hoeck
Swarte Eylanden
Lourens bay
I. Mauritius
I. Orangen
Pitzora
Colzora
Caronia
Wargiga
Swartenes
C. Barso

de Custen van
FINMARCKEN
tußchen Dronten en Tromsondt.
't Amsterdam
By Iacob Theunisz op't water inde
Lootsman.
F I N M A R C K E N
Dronten
I. Tromsondt
Sandnvaet
Malanger
Wester
I. Ancnas
Helligc lant
Traen oogh
Maelstroom
I. Loffoert
Weray
Ryst
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
10
20
30

Eerste Deel
Van de Nieuwe Groote

LOOTS-MANS ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

TWEEDE BOECK

VAN DE

Oosterſche en Noordſche Schip-vaert.

Inhoudende

De Beſchrijvinge van de Zee-Cuſten van Noorwegen, Finmarcken, Laplant, Ruſſen, en de gantſche Witte Zee.

De Eerſte Verthooninge,

VAN DE

Kuſten van Finmarcken/ van Dronten tot het Eylandt Trom-zont.

Nomen daelſche Eylanden. Kuſt.

VAn het Eylant Grijp / tot de Nomendaelſche Eylanden/ is de cours noordooſt 14 mijlen. maer van Grijp tot het Eylant Kuſt/noorden en noorden ten ooſten 48 mijlen/daer tuſſchen legghen (behalven de Nomendaelſche Eylanden) noch de Eylanden Heylighelant en Traen-oog. Traen-oog en Kuſt legghen verſcheyden 10 mijlen. Van Kuſt tot Wero is de Cours noordooſt ten noorden 7 mijlen/ maer tot Loffoert noord noordooſt 25 mijlen.

Heylige lant. Traen-oogh. Wero.

Mael-ſtroom. Lof-foert.

Tuſſchen Wero en Loffoert/ leyt de Mael-ſtroom/ daer mach men niet deur zeylen/ dan by ſtil water. By de weſt-hoeck van Loffoert mach men in loopen/ en daer achter Reede maken: oock van daer voort binnen tuſſchen de Eylanden en het vaſte landt deur loopen/ heel tot de Noord-Kaep toe.

Sanien. Trom-zont.

Tuſſchen de Eylanden Weſter-hol/ Sanien/en Trom-zont/ mach men oock tot verſcheyden plaetſen inloopen/ en Reede maken. Neffens de Eylanden leggen hier en daer op ſommige plaetſen blinde klippen en Rudſen/ een groote mijl en meer buyten lant. Die langs deſe kuſt zeylt / mach daer op verdacht zijn.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen deſe kuſten maeckt vol Zee / een zuyd zuydweſte en noord noordooſte Maen. De vloedt komt daer uyt den noordweſten en weſt noordweſten/ en valt langs Finmarcken heen/ na de Noord-kaep.

Streckingen en Courſſen.

Van Kuſt tot Loffoert noord noordooſt	25 mijlen.
Van Loffoert tot Sanien noordooſt	28 mijlen.
Van Sanien tot Surop noordooſt ten ooſten	32 mijlen.

Hooghten.

De Mael-ſtroom leyt ontrent op	98 graden.
Het Eylant Sanien op	70 graden.

Hoe haer deſe Landen uyt der Zee verthoonen.

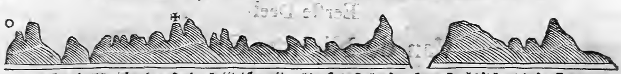
Loffoert. Ooſt ten zuyden.

Kuſt ooſt ten zuyden van u zijnde/ verthoont aldus.

't Ooſt-eynde van Loffoert zuydooſt ten ooſten van u zijnde/ verthoont hem (en 't lant daer beweſten) aldus.

Als ghy twee mijlen van de wal zijt/ soo zijn al de ses Eylanden hoogh als 't lant in de Straet/ maer als 't zuydoost van u is/ 6 of 7 mijlen/ soo verthoont het aldus.

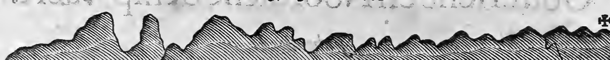
Als Loffoert oost zuydoost/ en Rust/ 't uytterste van alle de Eylanden zuyd zuydoost van u is/ soo verthoont het hem/ en 't lant tusschen beyden/ als in dese twee Figuren te sien is.

Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figuer.

't Oost-eynde van Wester-hol verthoont aldus/ alsmen daer by langhs zeylt/ ontrent vijf mijlen daer af zynde.

Dese twee Figuren behooren by de kruyskens aen malkander.

Dus verthoont het Eylant van Sanien als de twee hooge bergen op 't oost-eynde zuydoost ten zuyden/ en den hoeck met de kerf zuyden ten westen van u zijn 3 mijlen/ als de voorsz. twee hooge Bergen op 't oost-eynde zuyden van u zijn/ dan zijn die recht over malkanderen.

De Tweede Verthooninge,

VAN DE

Kust van Finmarcken/ van 't Eylandt Sanien of Trom-zont/ tot Kijn of de Noord-Kaep.

VAn 't Eylandt van Trom-zont tot Surop ist oost noordoost 11 ofte 12 mijlen. In Superweer en in Meysioert leggen de gantsche Somer over Schepen/ en dat zyn de eenige Laedplaesen van Surop. Beoosten 't eylant Trom-zont gaet de Trom-zont in/ tusschen de eylanden Fogelde en Skerfeu/ als men daer in zeylt laet men de Eylanden Loppen en Loppen-kalf aen baghboort buyten d'andere Eylanden leggen/ daer binnen zyn verscheyden eylanden/ Inwycken/ en Voerden daer men in zeylen/ ende de reede soecken mach/ als Oxesioert/ Biursioerde/ en meer andere.

Tusschen Loppen en Surop zeylt men door Super-zont en Stierner-zont/ in de Rivier van Altenbotten/ daer tusschen laetmen dan aen stuerboort Nuissioert/ Axesioert/ en Langesioert. Aen baghboort by de west-hoeck van Surop om/ aen het lant van Surop leyt een Haven/ daer by oock een Visschers Dorp/ beyde geheeten Haeswijck/ Surop is ontrent acht mijlen langh/ streckt op de buytenzijde oost noordoost/ ende 't is aen 't west eynde hoogh/ en aen 't oost-eynde laegh.

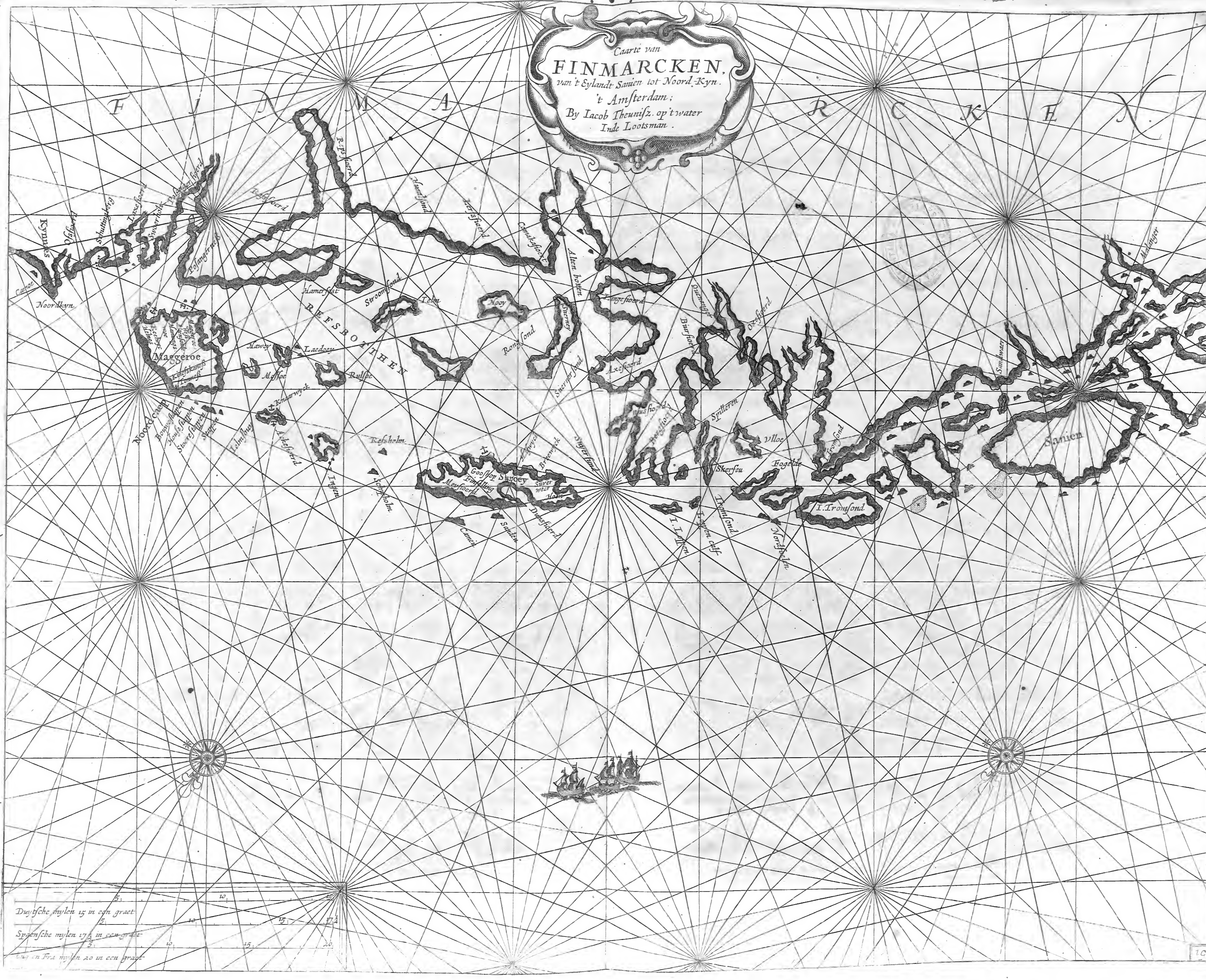
Seven of 8 mijlen beoosten het Eylandt Trom-zont/ ontrent twee mylen buyten lant/ leydt een Steene drooghte/ weynigh onder water. Jan Huygen van Linschoten sijn tweede Reyse na Nova Zembla in 't Jaer 1595. zeylde met sijn Schip daer op by schoon weder en slecht water/ dat het Hout daer de Steven mede gevoert was/ aen Spaenderen daer af-stiet/ doch 't Schip draeyde na sommige stooten met de stercke Stroom daer af. 't Is te vermoeden datter meer legghen dan men sien kan/ of tot noch toe ondeckt zijn.

Ontrent vijf mijlen oost ten noorden van 't oost-eynde van Surop/ leyt een Eylant Ingen/ daer tusschen leggen noch Reefs-holm en Schip-holm/ kleyne Eylandekens/ daer men aen beyde zijden om mach aenzeylen/ tot achter Ingen ofte Surop.

Als men tusschen Surop en Ingen in komt/ soo leydt dwars van Surop af na het ander landt een goede Haven/ geheeten Hamer-feest. Weynigh bet inwaert leggen twee Hooghe Holmen/ en daer tegen over een Reede/ gheheeten Slechtenes. Tusschen Hamer-feest en Slechtenes/ eer dat men Slechtenes krygt/ leyt een Inwijck aen het lant van Surop/ daer is goede Reede op 25 of 30 vadem/ dicht by de wal. Een weynigh voorby die Holmen aen het lant van Surop/ tegen over de Rivier van Alten/ is een goede Reede/ geheeten Goeshoop/ een schoone Zant-bay.

Tusschen Ingen ende de Noord-kaep/ of het Eylandt Maggeren leyt Helmshuy/ een Eylant daer men rondom zeylen mach/ dat heeft aen de noordwest-zijde een Inwijck/ geheeten Ackesioerd/ daer men Reede mach maken voor zuydelijcke en oostelijcke winden/ aen de zuydoost-zijde is een Bay/ geheeten Knaarwijck/ daer men te Reede mach loopen/ en beschut legghen voor westelijcke en noordelijcke winden.

De noord-kaep is de noordelickste hoeck van 't Eylant Maggeren/ daer recht bewesten leggen de Eylandekens van Stappen. Aen de zuyd-zijde van Maggeren/ effen om den oost-hoeck leyt Reelwijck/ een goede Haven. Aen de selve zuydoost-zyde/ by de zuydelijcke hoeck van Maggeren/ leydt een Eylandeken/ geheeten Altens-oulen/ de Voert tusschen dat Eylandeken en 't landt van Maggeren

Caarte van
FINMARCKEN,
van 't Eylandt Sauien tot Noord-Kyn.
't Amsterdam;
By Iacob Theunisz. op 't water
Inde Lootsman.
F I N M A R C K E N
Kynnes
Noordkyn
Maggeroe
Noordcaep
Hamerfest
Stroomsond
Telm
Nooy
REESBOTTHEN
Laedoey
Rolfsoe
Hawey
Massoe
Resholm
Altenhoeck
Langesfioerd
Axesfioerd
Sueroey
Spilteren
Vlloe
Skerfeu
Fogeloe
Tromsond
I. Tromsond
Noordfoelen
Sauien
Malanger
Sandoen
Camen
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet

ten/ heet Maggeren-zont/ daer is goede Reede/ en beschut meest voor alle winden.

Men mach deur Super-zont bewesten Surop inlopen achter Surop/ Jngen/ Helmshuy/ en meer andere eylanden daer bezuyden/ deur verscheyden gaten bezuyden Maggeren langs/ en komen tusschen de Noord-kaep ende Noord-kyn weder in Zee.

Van de noord-kaep west-waert streckt de kust langhs de Eylanden west ten zuyden ontrent 28 mijlen / van daer voort west-waert ontvaltse zuydelijcker.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tusschen Surop en de Rivier van Alten maeckt hoog water een zuydwest ten westen / ende noordoost ten oosten Maen.

Aen de Noord-kaep een zuyd zuydweste ende noord noordooste Maen.

Bewesten de Noord-kaep komen de Stroomen uyt den noordwesten/ en west noordwesten/ en vallen langhs Finmarcken heen na de Noord-kaep.

Streckingen en Courssen.

Van 't Eylant Trom-zont tot 't west-eynde van Surop oost noordoost wat noordelijcker 11 of 12 mijlen.

Van 't oost-eynde van Surop tot Jngen is de Cours oost ten noorden 5 mijlen.

Van Helmshuy tot de Noord-kaep is de Cours oost ten noorden 5 mijlen.

Van de Noord-kaep tot Noord-kyn is de Cours oost ten zuyden 9 of 10 mijlen.

Hooghten.

De Noord-kaep leyt op de hooghte van 71 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Als de hoeck met het kruys west zuydwest van u is/ verthoont het aldus.

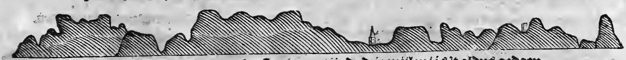

Noordfoelen en 't lant daer bewesten aen/ is aldus gedaen/ als dese hoeck met dit kruys ‡ zuydwest ten westen van u is.

Als Zuyder-foelen z.w. ten zuyden van u is 3 mijlen/ is 't aldus gedaen.

Het lant bewesten Foelen zuydwest ten zuyden van u zijnde/ verthoont aldus.

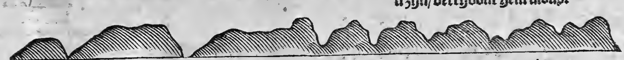
Noordfoelen zuyden ten westen van u zijnde drie mijlen/ is 't aldus gedaen.

Schip-holm. 't Eylant buyten Surop.

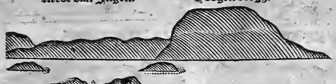
Dus verthoont Surop alsmen daer by langhs zeylt/ vier mijlen daer af.

Als Schip-holm zuydoost/ en 't Eylandt buyten Surop ontrent 3 mijlen van u zijn/ verthoont hem aldus.

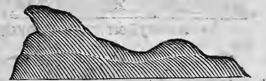

Dus verthoont het Eylant Jngen / als 't oost zuydoost drie mijlen van u is.

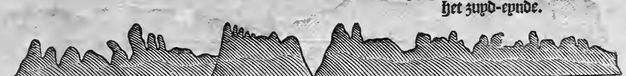
Reede van Jngen. Hoogen bergh.

Dus verthoont Jngen/ als dese Bergh een mijl zuyden ten oosten van u is.

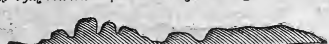
Desen Bergh/ leggende op 't Eylant Lappen/ siet men over Surop/ alsmen langs Surop zeylt van 't noord-eynde na het zuyd-eynde.

Aldus is 't lant van Lappen gedaen/ als 't zuyden ten westen van u leyt vier mijlen.

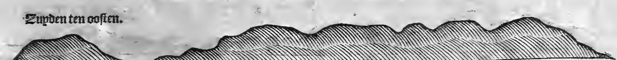

Dus is 't eylant Lappen gedaen/ zuyden ten oosten vier mijlen van u zijnde.

Aldus is Lappen gedaen/ als 't zuydwest ten zuyden van u is/ vier mijlen.

Zuyden ten oosten.

Als Jngen ontrent drie mijlen zuyden dwars van u leyt/ is het aldus gedaen. Schip-holm leyt dan van u zuyden ten westen.

Dus verthoont Ingen als dese lange Bergh zuydtwest ten westen van u is.

Als Helmsey zuyden ofte wat westelijcker ontrent twee mylen van u is/ is 't aldus gedaen.

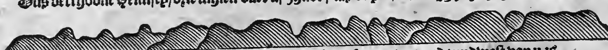

Als Helmsey ontrent vier mijlen zuyden en zuyden ten westen van u is/ is 't aldus gedaen.

Helmsey zuydwest van u 5 mijlen/ is het aldus gedaen.

Dus verthoont Helmsey/ drie mijlen daer af zijnde / als de platte Bergh zuyd zuydwest van u is.

Dus verthoont het Eylant Stappen, als 't 3 of 4 mylen zuyd zuydwest van u is.

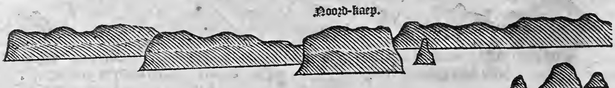
Dus verthoont Stappen als 't vier of vijf mylen zuydwest van u is.

Het oost-eynde van Stappen verthoont hem aldus/ alsmen daer by langhs zeylt.

Dus verthoont de Noord-kaep/ daer by langhs zeylende/ de hoecken van u zijnde/ als daer boven geteeckent staet.

De Noord-kaep zuyden ten oosten van u zijnde/ verthoont aldus.

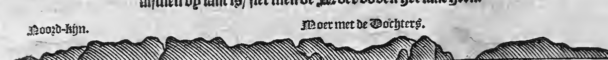
Als de Moer met de Dochters oost zuydoost van u is/ verthoont het lant aldus.

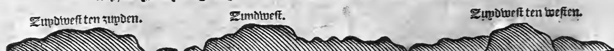
Als de Noord-kaep zuydoost/ en de Moer met de Dochters zuyd zuydoost van u zijn/ verthoonense aldus.

Dus verthoont de Noord-kaep ontrent twee mijlen van landt daer langhs zeylende/ alsmen by lant is/ siet men de Moer boven het lant heen.

Dus verthoont de Noord-kaep / als de Moer met de Dochters zuyd zuydwest 3 mijlen van u is/ de Noord-kyn leyt dan zuyd zuydoost van u/ als hier af-gebeelt is.

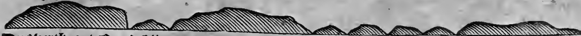

Dus verthoont de Noord-kaep de hoecken van u zijnde/ als daer boven geteeckent staet/ de Moer mach men dan van den overloop effen boven water sien doppen.

Dus verthoont de Noord-kaep / als die west ten noorden van u is / en dat ghy zijt twee ofte drie mijlen buyten Noord-kijn.

Zuyd zuydoost.

Dus verthoont Noord-kijn zuyd zuydoost 6 of 7 mijlen van u zynde/ dan leyt de Noord-kaep 7 ofte 8 mijlen zuydwest van u/ tusschen beyden siet men dan in 't zuyd zuydwest noch meer lant:

De Derde Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten tusschen de Noord-Caep ofte Noord-kijn / tot de Rivier van Kola.

Thien mijlen of daer ontrent / oost ten zuyden van de Noord-Kaep / leydt Noord-kijn. Van Noord-kijn tot Tane-bay is 't oost zuydoost 8 mijlen / daer tusschen beyden is 't al een schoone kust / sonder buylen ofte Rudsen / een hoogh steyl afgebickt lant / sonder eenige strant.

Noord-kijn.

Alsmen voor-by Noord-kijn komt zeylen na Tanebay / so ontmoet men eerst de hoeck van Slechtenes / een slechte uytsteeckende hoeck / seer goet om kennen / daer na Omnega een Visschers Dorp / staende aen de Zee-kant / daer recht beoosten gaet de Tanebay in / dat is een groote diepe Rivier / die eerst zuyden / daer na zuydwest verre te landewaert in streckt / en in tween hem verdeelt / is voor aen de mondt wel twee mijlen of meer wijt / en over al seer diep / die in de Tanebay begeert te wesen / die moet al by de west-wal in loopen / en daer langhs / om dat men aen de west-wal moet legghen / aen de oost-zijde is geen Reede of plaetse daer men anckeren mach. Aen de voorsz west-zijde zijn veel hoecken en Inwijcken / aen te sien / als of men daer achter soude te Reede loopen / maer men moet die al voor-by zeylen / soo langhe tot men aen de selve west-wal een ronde bergh siet / daer een Warder op staet / daer recht voor-by staen sommige Visschers Huysen / op een leege Heuvel / te neffens die Huysen loopt een leeghe vlacke hoeck van 't Landt af / achter die hoeck moet men loopen / en setten 't voor die huysen met een Ancker t'Zee / en een Kabel-tou aen 't lant vast.

Tane-bay.

Recht beoosten Tanebay leyt den hoeck / en dat lant van Matkorf / van daer na Wardhuys streckt de kust zuydoost ten oosten / zuydoost / ende meest zuydoost ten zuyden 12 mijlen / daer tusschen heeft men veel hoogh slecht landt. Ten halven tusschen beyden / doch Wardhuys naest / leydt een hooge heuvel op 't hooge landt / aen te sien als een kasteel ofte Lant-huys / seer kennelijck / daer neffens dicht by landt zijnde / schijnt het of daer beneffens een groote Voert is / daer men soude mogen in zeylen. Wardhuys zijn drie Eylandekens / met noch sommige kleyne klippen / daer by het zuydelijckste ist grootste van de drie dat wordt alleen bewoont / daer op is een Dorp van ontrent 300 Noordsche huysen / met een Casteel / is ontrent een half mijl langh / leyt een vierendeel mijls van lant af / ghestreckt ghelijck de kust / meest zuyden en noorden / daer tusschen beyden is 't over al diep water. Aen de zuyd-zijde van dit Eylandt streckt een Haven ofte groote Bay in / ontrent ten halven 't Landt / desgelijcx oock een van benoorden / so dat de twee inwijcken malkanderen so na komen datter niet meer als een smalle Cingel-strant blijft ontrent een steen-worp breet / deelende alsoo dat Eylandt by na in tween / het oostelijckste deel is 't kortste en hooghste / het westelickste het langste in de streckinge. Dicht op de strant / aen de oost-zijde van de zuyder-haven leyt het Kasteel / daer benoorden op de voorsz Cingel-strant en om de Bay staen de huyskens. In de zuyder Bay is 't goet leggen / maer de beste Reede is tusschen het vaste Landt ende het Eylandt / ontrent ten halven aen de zijde van het Eylandt neffens een Zant-Bay teghens het Slot / daer is goede Ancker-gront op 10 of 12 vadem / men leydt daer beschut voor alle winden / behalven voor noorde en zuyde winden / die waeyen daer recht deur / doch men heeft eenigh beschut van sommighe hoecken van het Eylandt / men mach sonder schroomen soo uyt den zuyden als noorden / daer tusschen in komen / 't is voor al schoon en klaer / dan die uyt den noorden komt / moet die Holm daer de galgh op staet nader lopen als het Eylant / om dat het daer neffens 't Eylant een weynigh vuyl is. Ontrent een Gotelingh-schoot noordwaert van dat grootste / legghen de twee kleynste / dicht by een / schijnen van verre een Eylandt te zijn / zijn t'samen geen vierendeel mijl langh / maer hoogh en steenrotsigh aen te sien / daer leggen noch twee ofte drie klippen by. Aen dese kust ghelijck aen de Noord-kaep maeckt hoogh water een noordooste en zuydweste Maen.

Mat-korf.

Reede aen Ward-huys.

Van Ward-huys tot den hoeck van Regor ofte het Visschers Eylandt is de Cours zuydoost te zuyden 7 ofte 8 mijlen / daer tusschen beyden is een groote Inwijck / daer verscheyden Voerden en Rivieren zijn / onder anderen de Rivier Pitsingh / dat is een groote schoone en ruyme Rivier daer men met groote Schepen mach in komen / een goet stuck binnen de Rivier is goede reede / daer wort veel Salm gevangen ende gheladen / dan daer vallen anders geen besondere waren. Zuyd zuydwest van de hoeck van Regor leggen twee Eylanden / daer bezuyden loopt men in Munnick-Foort.

De Rivier Pitsing.

Regor is een schoone Haven / leggende aen 't noord-eynde van het Visschers Eylant / weynigh binnen den hoeck / daer leggen twee ofte drie klippen aen de noord-hoeck van de Haven / en noch een blinde midden in het gat / men moet die blinde met d'ander klippen aen stuerboort van hem laten / ende loopen by de zuyd-wal in / en wijcken dan achter de voorschreven klippen / en setten 't daer op 7 ofte 8 vadem / 't gat streckt zuydwest in / 't is daer soo goet leggen als in eenighe Havens daer ontrent op de Cust. De Deenen noemen dese Haven ooster-Haven / daer plach de stapel te wesen van de Visch / daer elck moet komen loopen / daer van heet noch dat Eylandt daer Regor aen leydt / het Visschers Eylandt / 't en is eyghentlijck geen Eylandt / maer seer na / is met een soo smallen hals aen het vaste lant vast / dat met gemeen hoogh water onder loopt / soo dat het sich dan een Eylant maeckt; de Russen die van Kilduyn ofte de Rivier van Kool komende na de Rivier Pitsingh willen wesen / achter dit lant heen varen / en haer schuyten over dien smallen hals heen halen / om niet buyten om te varen.

Regor of Visschers Eylant.

Van Regor tot Laus is de cours langs de wal zuydoost ten zuyden wel soo oostelijck 7 ofte 8 mijlen / dat is een eenparighe rechte Kust sonder hoecken ofte Inwijcken al voor by Laus / tot Tiepen a toe / maer de zuyd-hoeck van Laus streckt een weynigh uyt / daer op staen twee Warders / benoorden de hoeck is de haven van Laus / een schoone Zant-bay / daer seer goet legghen is / voor de zuydelijcke ofte oostelijcke / maer niet voor noordelijcke winden. De winden tusschen het noordwest en noordoost waeyen daer open in / en maecken daer seer hol water / men leydt daer op twaelf / thien en acht vadem na dat men verre in loopt / hoe

verder hoe drooger/ maer al schoone opgaende zant-gront: van Laus een weynigh na Regor toe/ leyt een eylandeken/ daer achter is 't goet setten voor oostelijcke wint/ op schoone zant-gront/ dan 't isser wat enge.

Tiepena.

Van Laus tot Tiepena is 't een groote half mijl/ aen de hoeck leggen sommighe klipkens/ dan men kanse niet sien ten zy dat men daer dicht by is/ Tiepena is een schoone Haven/ als men van benoorden komt moet men soo verre om de zuyd loopen by de wal langs/ tot dat men open daer in siet/ en zeylen als dan daer midtswaters in/ als men uyt den zuyden komt opent het gat hem selve/ daer binnen komende moet men noord-waert op wijcken en daer setten/ men leyt daer beschut voor alle winden/ daer zijn geen buylen die u moghen hinderen ofte deeren/ maer 't isser over al suyver en schoone zant-gront.

Recht om den hoeck bezuyden Tiepena/ dat is aen de zuydwest-zijde van 't Visschers eylant is noch een schoone haven daer men te Reede mach lopen/ gheheeten Roelwens.

Roelwens.

Van Laus tot de Rivier van Kola is de Cours zuyden ten oosten en zuyd zuydoost ontrent acht mijlen/ maer Kilduyn en Laus leggen verscheyden zuydoost ten zuyden wel soo oostelijck/ en noordwest ten noorden wel soo westelyck oock acht mylen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen de Noord-kaep maeckt hoog water een zuydweste Maen.

Tegens de Tanebay maeckt hoogh water een zuydweste Maen.

Tot Wardhuys maeckt hoog water een zuydweste ende noordooste Maen.

Alle de voorschreven Kusten maeckt een noordoost/ en zuydweste Maen 't hooghste water.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van de noord-kaep tot de noord-kijn is de Cours oost ten zuyden 8 of 9 mijlen.

Van de noord-kijn tot de Tanebay is de cours oost zuydoost 7 of 8 mijlen.

Van de Tanebay ofte Matkorf/ tot Wardthuys is de Cours zuydoost ten oosten/ zuydoost/ en zuydoost ten zuyden 12 mijlen.

Van Wardthuys tot den hoeck van Regor zuydoost ende zuydoost ten zuyden 7 of 8 mijlen.

Van Regor tot Laus zuydoost ten zuyden wel soo oostelijck 7 of 8 mylen.

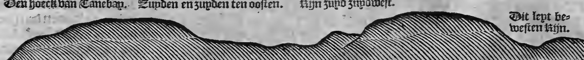
Van Laus tot de Rivier van Kool/ zuyden ten oosten en zuyd zuydoost 8 mijlen.

Van Laus tot Kilduyn is de Cours zuydoost ten zuyden wel soo oostelyck 8 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

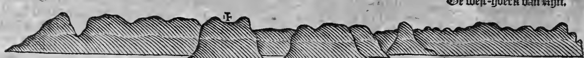

Tusschen de Noord-kaep en Noord-kijn zeylende/ en de hoecken van u zijnde als hier by geteeckent staet/ verthoont de inwijck daer tusschen beyden aldus.

Aldus is 't Lant gedaen tusschen Noord-kijn en Tanebay/ als de Noord-kijn zuyd zuydwest ses mijlen/ en den hoeck van Tanebay zuyden ten oosten van u is.

Aldus verthoont hem Kijn/ als die Bergh daer het kruysken by staet zuyd zuydwest van u is ontrent twee mijlen.

Als dese bergh met het kruys zuyden ten westen van u is/ en ghy ontrent twee mijlen van de wal zijt/ soo verthoont hem de Noord-kijn aldus.

Aldus verthoont het Lant tusschen Kijn en Tanebay/ alsmen daer by langhs zeylt/ vijf of ses mijlen buyten lant/ Kijn zuydwest ten westen van u zijnde.

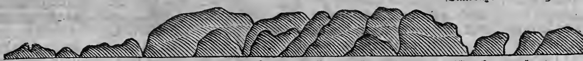
Aldus

Aldus doet hem de Canebay op alsmen van Kijn af komt dicht by 't lant langhs/ men siet dese twee hoecken tegen het hooge binnen-lant aen/ de oost-hoeck doet hem op by-na als Poortlant. De west-hoeck verthoont eerst schuyn maer alsmen allenghskens neffens de Voert komt/ soo wort hy mede schor.

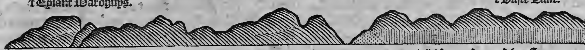

Als Matkorf dwars van u is/ verthoont dat en 't Lant daer benoorden na Kijn aldus.

Aldus is 't lant beoosten Canebay alsmen daer by langhs zeylt/ twee mijlen buyten lant.

Aldus verthoont het eylant Wardhuys als 't zuyden van u leyt 2 of 3 mijlen.

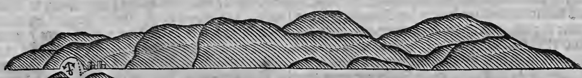

Aldus is 't Eylant Wardhuys en 't lant daer benoorden gedaen/ als 't zuyd zuydwest een mijl ofte anderhalf van u is.

Aldus verthoont het lant en 't eylant Wardhuys west noordwest van u zijnde 3 of 4 mijlen.

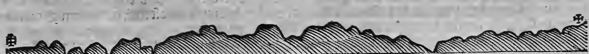

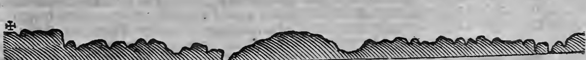
Aldus is 't lant van Kegor of 't Visschers eylant gedaen/ alsmen daer by langhs zeylt drie ofte vier mijlen buyten lant.

Aldus verthoont het Eylant Kegor of 't Visschers eylandt/ alsmen uyt den westen komende daer by langhs zeylt.

Aldus verthoont het Eylant Kilduyn en 't lant daer benoorden in den Inwijck na 't Visschers Eylant/ alsmen daer tusschen beyden is/ vijf of ses mijlen van Kilduyn ontrent zuyden of zuydwest van u zijnde.

De Vierde Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten van Laplandt / tusschen de Riviere Kola/ en de Eylanden van Swetenoes.

De Rivier van Kool.

OM op de Rivier van Kol ofte Kola te zeylen/ soo gaet van Laus ofte het zuyd-eynde van 't Visschers-eylandt na de Rivier toe / zuyd zuydoost en zuyden ten oosten/ loopt by het hooghe landt van Podenwolck om / soo sal hem dan de rivier seer wijt openen. Als men by de hoeck van Laus is/ mach men het Eylandt Kilduyn ende de Riviere van Kool ofte het landt daer by sien/ tusschen Laus ende de Rivier van Kool is oock een groote inwijck/ als ghy nu in de mondt van de Rivier zijt / soo streckt die eerst in zuyden ten westen / daer na zuyd zuydwest na dat Eylant toe / dat in de Kaerte van dese Riviere met A gheteyckent staet / dan te met zuydwest ten zuyden/ voor-by het Eylant gheteyckent met B/ na het Traen-eylandt toe/ dan zuydwest ten westen, en te met om den hoeck west ten zuyden/ daer na west in na Duyvels-hoeck / daer teghen over leydt de Witte-steen/ die leydt op 't landt/ daer neffens is goede Reede/ van daer weder west ten zuyden/ west zuydwest / zuydwest / en zuyd zuydwest naer Kool toe.

Reede in de Rivier.

Als ghy op de Riviere komt / en daer Reede wilt soecken / soo hout by de west-wal langhs / een stuckjen binnen zijnde / suldy sien een kleyn Eylandeken legghen dicht by de wal / van daer een stuck voort om de hooghe hoeck / is een bocht ofte Inwijck/en in die bocht een Sandtbay daer men een Schip mach berghen sonder Ancker ofte Tou/ dat is een schoone Sandt-bay / daer men heel in mach loopen / by de noord-zijde langhs is 't al vijf vadem diep / een schoone zandt-gront / men loopt daer tusschen de twee hoecken in / maer daer leydt een swarte klip in 't naeuwe tusschen bey de wallen/ die laet men aen stuerboort legghen/ binnen die Steen is 't drie en twee vadem diep / tot teghen de strant aen/ daer binnen is 't schoon groen veldt. Recht buyten de Bay legghen twee Eylanden / daer van is het buytenste ofte oostelijckste het kleynste : als men in 't opzeylen van de Rivier voor-by dese twee voorschreven Eylandekens komt/ ontrent ten halven het Eylandt gheteyckent A/ daer is oock goede Reede aen de west-wal / ghy sult daer sien op 't hooghe drie Warders/ ghenaemt de drie Koninghen / daer neffens is Reede. Als men een stuck voor-by dat Eylant A is / en mach men de Rivier niet meer open sien / maer schijnt ghesloten en dicht te wesen/ want dat Eylandt by A komt dan onder dat hooghe Landt aen de oost-zijde.

Reede. Drie Koningen.

Onder het Eylandt ghetekent met B/ is oock goede Reede en schoone zant-gront/ desgelijcks is oock goede Reede onder het Traen-Eylandt / dat wert ghereeckent voor de helft van de Rivier / te weten: van de Mondt af tot Kool toe.

Reede

Als men nu een weynigh voor-by het Traen-eylandt komt / daer de C staet / soo siet men voor uyt een swarte blaeuwe bergh/ geheeten de Duyvels-berg/ het schijnt daer heen te sien als of de Rivier dicht ende ghesslooten was / by stuerboorts-zijde is 't best langhs ghezeylt/ daer heeft men meest al gront/ dicht by lant zijn veel bochten / hoeckjens en Inhammen/ die niet alle te beschrijven zijn. Aen de ander zijde en komt men soo ghemeenlijck niet/ of het gheschiet by foute / daer schijnen oock veel Bayen en Reeden ende oock wel eenighe by-rivierkens te zijn. Als men nu voor-by de Duyvels-bergh komt daer de D staet / voor-by de Witte-steen/ soo mach men de Klinck-bergh sien aen de west-zijde/ en bykans al tot Kool toe. Als men de Klinck-bergh sien mach / daer is al gront by de west-wal om te setten / daer zijn van aen weder-zijde geen vuylen / maer als men soo vert[...]n komt ter plaetse daer de letter E gheteeckent staet/ daer moet men de west-wal wat schouwen / om een vuylken dat van de wal afschiet / ende houden vry mitswaters/ tot dat men tegens de Klinck-bergh komt / daer moet men weder dicht by langhs: in het midden van het vaer-water leyt een Eylandt van Rudsen/ dat met hoogh water onder is/ daer moet men wel op letten/ van de Klinck-bergh naer het Robben-eylant toe/ zeylt al by de west-wal langhs.

Duyvels Bergh. Klinck-bergh. Rudsen

Het Robben-Eylandt leydt oock met hoogh water onder/ dan als 't onder is / soo settet neffens de verbarnde boomkens : neffens het Robben - Eylandt leydt een seer grooten steen/ op de Vattingh van het geberghte/ siet daer neerstigh naer uyt / ende blijft daer buyten ofte daer benoorden/ te weten: een boogh-scheut/ daer is de Reede / daer meughdy het setten by de wal/ so droogh als 't u belieft / het is daer goedt legghen/ en men begint aldaer Kool by het huys heen te sien.

Robben Eylant.

Tusschen het Eylandt Kilduyn en de Rivier van Kola/ de Rivier wat nader als 't Eylandt/ leyt een haven/ gheheeten Bliesna Silensi : dat is te segghen het naeste Silensi/ men zeylt daer by een ronde roodachtighe heuvel in / daer binnen komende/ wijckt men westwaert op/ also dat de haven geheel toe is/ en dat men geen Zee sien mach/ men mach daer setten so diep of droogh als men wil / het is daer over al suyver en schoone witte zandt-grondt / en daer by slijckigh en sacht / men mach daer oock sonder schroomen teghen de wal aen in het slijck zeylen / ende alsoo een Schip berghen sonder Ancker ofte Touwen.

Bliesna Silensi.

Het Eylant Kilduyn is ontrent twee mijlen lang/ en een mijl breet/ leyt gestreckt langhs het lant/ west noordwest en oost zuydoost / ghelijck oock het Canael tusschen het vaste lant en het eylant / dat is tot sommige plaetsen ontrent een half mijl wijt / ende tot sommige plaetsen enger/ maer over al seer diep en schoon. Ontrent te middeweghen/ doch het oost-eynde naest / is aen het Eylandt een schoone beslooten Reede/ tusschen twee uytsteeckende hoecken/ die na het vaste landt toe strecken / men leydt daer onder het Eylandt dicht aen de wal / voor de Lapsche hutten onder de Oostelijckste punt / dat is een laeghe slechte hoeck / op twaelf/ derthien ofte veerthien vadem zant-grondt / zuydelijcker werdt het seer diep / hebt haest vijftigh ende tsestigh vadem.

Kilduyn

Wilt ghy onder Kilduyn te reede loopen / komende van benoorden ofte bewesten / soo loopt by het west-eynde om/ tusschen Kilduyn en het vaste landt in / een stuck weeghs daer in komende suldy een rondt Eylandeken gewaer worden/ daer begint het Canael naeuw te worden/ doch is wijt ghenoegh om door te laveren / zeylt voort na het zuydoost-eynde toe/ tot tusschen die twee punten/ en loopt na de voorschreven laege punt/ settet daer binnen voor de hutten in de bocht/ so na aen 't lant als 't u gelieft/ men leyt daer voor alle winden beschut / als oft men binnen een Stadt in een besloten haven lagh.

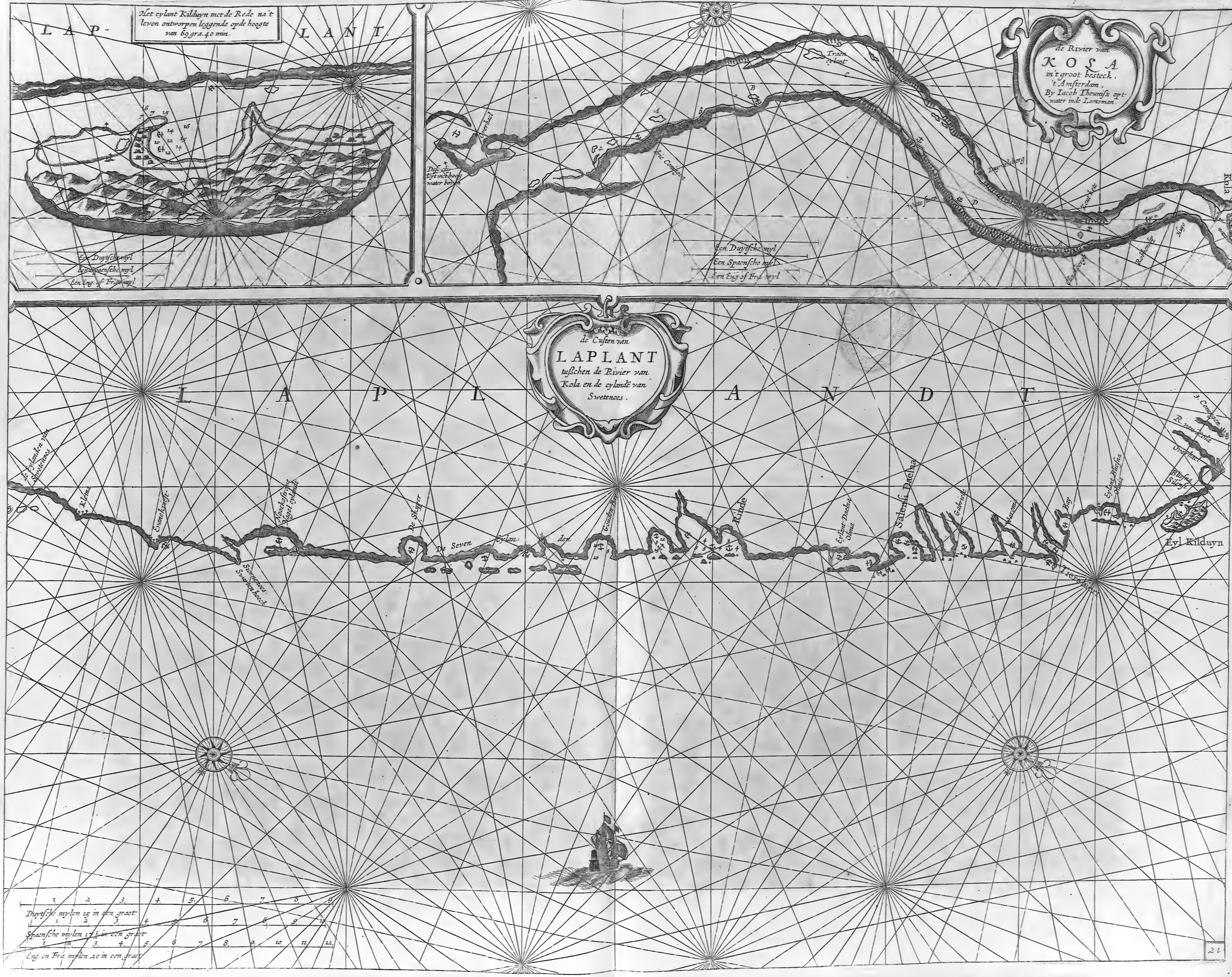
Om van bewesten in Kilduyn te loopen.

Om van beoosten in te zeylen/ soo zeylt men by het oost-eynde west-waert in/ soo lang tot dat ghy komt by de voorschreven leeghe hoeck van het Eylandt/ wijckt dan noordwaert daer by om/ en loopt in de voorsz. bocht / tot voor de hutten / settet daer op twaelf/ derthien of veerthien vadem/ dat is de principaelste Reede.

Van beoosten in Kilduyn te zeylen.

Aen 't noord ofte oost-eynde van Kilduyn / tusschen het vaste lant en het Eylandt/ daer is noch een seer goede Reede/ op acht/ thien of twaelf vadem / daer men voor alle winden beschut mach legghen/ daer ontrent is aen het Eylandt een goede water-plaets / het water komt daer van de hooghte afloopen/ daer mach men neffens gaen legghen, en scheppen de Vaten/ in de schuyt leggende/ vol.

Men mach 't oock onder het vaste landt setten / tusschen het naeuwe en de Reede van Kilduyn/ ter plaetsen daer in de Kaert het Ancker geteeckent staet.

Het eylant Kilduyn met de Rede na't leven ontworpen leggende opde hoogte van 69 gra. 40 min.
LAP-
LANT
Een Duytsche myl
Een Spaensche myl
Een Eng. of Fra. myl
de Rivier van KOLA in't groot besteck. 't Amsterdam, By Iacob Theunisz opt water inde Lootsman.
Traen eylant
Kola
Een Duytsche myl
Een Spaensche myl
Een Eng. of Fra. myl
de Custen van LAPLANT tusschen de Rivier van Kola en de eylandē van Swetenoes.
L A P L A N D T
Kinde
Salenis Daeha
Eyl. Kilduyn
De Seven Eylanden
De Skipper
R. van Kola
3 Comdeen
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet

Aen 't oost-eynde van Kilduyn leydt noch een Visschers Dorp/geheeten Kamnien/ aen een hooge hoeck/ die de Engelschen noemen de Sacktifici point.

Van 't eylant Kilduyn tot den hoeck van Tieribiery ist zuydoost en zuydoost ten oosten ontrent vier mijlen/ daer tusschen is een groote Inwijck. In de Inwijck een groote mijl van Kilduyn leydt een hoogh en by groot Eylant/ gheheeten Bliesna Olinje / dat is het naeste ofte heynste Olinje/daer achter aen 't vaste lant/het zuyd-eynde van het Eylandt naest / is een goede Reede / daer bequamelijck drie ofte vier Schepen mogen leggen/ daer leyt een ronde bergh of hooge heuvel op 't vaste lant/die boven alle andere heuvelen uyt-steeckt/en seer kennelijck is / daer op staet een groot hoogh kruys van twee kruyssen boven malkanderen/daer benoorden leydt een blacke hoeck/daer neffens legghen sommige klippen langhs de wal heen / die met hoogh water onder legghen. Aen 't zuyd-eynde van 't Elyandt Olinje een weynigh van Lant/leyt een klip by na gelijcke water/ dan men mach die altijt wel sien aen 't barnen en breken van 't water/ benoorden 't Eylandt ontrent het vierendeel van een mijl/leydt een klip niet verre van landt / en daer van t' Zeewaert noch een blinde / daer men met laegh water niet wel over mach.

Bliesna Olinje.

Die van benoorden achter Olinje wil te Reede loopen/ moet een goet stuck beoosten de voorsz. klippe benoorden het Eylandt heen loopen / om die voorsz. Blinde te schouwen/ achter het Eylandt komende / werdt men die voorschreven ronde heuvel ghewaer met het kruys / men moet het kruys niet voor-by loopen/ maer laten dat aen baghboort/ en zeylen daer dicht by in/om de voorsz klippen te mijden/ die van de blacke noord-hoeck afstrecken / den hoeck met het kruys is heel schoon/ en soo steyl dat men met een Schip sonder hinder tegen de wal aen soude mogen leggen.

Die uyt den zuyden op dese Reede wil komen / loopt by de kust langs/die is heel schoon/ tot voor-by de voorsz hoeck met het kruys / en wijckt daer dicht by om / als voorsz. is/ men settet binnen die hoeck op ses / seven / vijf / vier / en drie badem / soo diep of droogh als men wil/ daer en mach geen slagh van water gaen.

Ontrent ten halven tusschen het Eylandt Olinje en Tieribiery is noch een haven ofte groote inwijck/ daer men voor alle winden beschut mach leggen.

Tieribiery.

Tieribiery is een groote Rivier en af-water / daer een groote Salmvangst is/ daer mach men met groote Schepen in zeylen/ en daer binnen over al setten waer dat men wil/op goede Zant-gront/streckt meest zuyd-waert/ ende daer na westelicker in/de oostelickste hoeck streckt wat meer t'zee-waert uyt als de ander/ so dat die een inwijck maeckt/ daer men Reede onder maken mach voor een noordwesten wint.

Waronia.

Anderhalf mijl bezuyden Tieribiery leyt Waronia / dat is een groote Zant-bay ofte Haven/die voor aen de mont is enge/ maer binnen een wijde Voert is / daer is oock een afwater daer veel Salm ghevanghen wert. Binnen in dese Bay ist over al goet setten / black water en schoone gront. Voor de mont van dese Haven leggen drie kleyne Eylandekens/daer achter is oock goede Reede.

Gabrile.

Anderhalf ofte twee mijlen bezuyden Waronia leyt Gabrile/een Ty-haven/die binnen droog valt/so dat men met leegh water droogh daer over gaen mach / het vloeyt daer 12 voeten op en neder / een zuyd zuydweste Maen maeckt aen dese kust hoogh water. In de mont van dese Haven leggen drie Eylanden / twee aen de noord-kant / dat zijn de laeghste / en een aen de zuyd-kant / dat is het hooghste / dat zuydelijckste moet men naest loopen als men daer in wil zeylen. Binnen de Eylanden komende/ moet men noordwaert achter de twee noordelijckste Eylanden wijcken/ en setten daer aen de noord-kant van de Haven / 't is daer seven/ acht badem diep/ en schoone gront.

Daelna Salensi.

Ontrent een mijl daer bezuyden leydt Salensi Daelna/ dat is te seggen het verste Salensi / maer daer tusschen beyden recht benoorden Salensi leyt noch een groote inwijck/ die wel anderhalf mijl te Landewaert in streckt / ende ontrent so wijdt is als het Ty voor Amsterdam/ daer souden menighte van Schepen moghen legghen / 't isser ruym en wijt / en over al goede Ancker-gront. Een weynigh benoorden desen Inwijck leydt een hooghachtigh Eylandt ofte groote klip/ daer mach men achter om zeylen / te weten tusschen die klippen en het Landt deur / maer geen Reede daer achter maecken. Salensi Daelna is een groote wijde Bay/daer voor leggen drie Eylanden / die zijn in 't aensien graeuw van Coleur als het vaste Landt. Benoorden die Eylanden op de hoeck van de Bay staen drie groote Warders/ en een weynigh bezuyden de Eylanden aen het vaste Landt leyt een steyle Bergh/ aen welcke mercken dese Bay seer goet te kennen is.

Daelna Salensi.

Wilt ghy in dese Bay zeylen / komende van benoorden langhs de wal voor-by de voorsz groote Inwijck/recht benoorden dese Bay/so neemt acht op de voorsz groote Warders/laet die aen stuerboort / en zeylt daer dicht by in / tusschen dien hoeck en d'Eylanden deur / eerst west zuydwest een stuck inwaert aen / daer na zuydelijcker tot achter de Eylanden/en set het daer op vijf/ ses of seven badem. Men mach oock veerder zuyd-waert in de Bay zeylen/so diep als men wil / het is daer over alschoon / als men voor het gat komt schijnt het heel naeuw ende enge te wesen/maer het is ruym genoegh. Bezuyden die Eylanden is oock een gat/ dat heel naeuw is/doch ter noot mach men daer uyt zeylen. Het zuydelijcke Eylandt dat is daer de Visschers op woonen/is aen 't noordelijckste met een drooghte vast/ daer met hoogh water thien ofte elf voeten water op is / maer met leegh water mach men daer niet over.

Daelna Olinja.

Twee kleyne mijlen bezuyden Salensi leyt dat Eylant Daelna Olinje/dat is te seggen het uytterste Olinje / is een Eylant, by na van fatsoen als Bliesna Olinje/aen 't noord-eynde hoogh/ aen 't zuyd-eynde leegher / en op 't eynde heel steyl / 't heeft in 't midden (doch het zuyden wat naerder als het noorden) een leege Valey / daer de Zee met hoogh water by na over heen loopt. Achter dat Eylandt / niet aen 't Eylant/maer aen 't vaste lant zijn goede Reeden.

Van 't noorden achter dat Eylant te komen ist een ruym wijt en seer diep gat sonder eenighe vuylen / maer wilt ghy van bezuyden daer achter zeylen / soo moet ghy dicht by het Eylandt in loopen/om te mijden een vuyl steenigh Rif/dat van 't vaste Lant af streckt ten halven het Eylant/ende soo droogh dat het by springh-stroom met leegh water droogh valt. Omtrent ten halven het Eylandt / 't zuyd-eynde naest is een uytsteeckende hoeck van 't vaste lant na 't Eylant toe/ daer benoorden set men 't op ses/ seven/ of acht badem.

Als men van benoorden in komt/mach men so haest als men binnen de hoecken komt / dicht om de hoeck van het vaste Landt noord-waert om Loeben in een Inwijck / en setten 't daer op acht/ ses/ vijf / ofte vier badem/ na dat men verre in zeylt / 't is daer seer goet legghen. Op dese Reede aen 't vaste Landt is 't al schoon en black opgaende gront/ maer aen 't Eylant is 't diep en de gront heel steyl op-gaende/daerom daer niet goet setten is.

Tusschen dit Eylant Daelna Olinje en Salensi leggen drie kleyne swarte Eylandekens/daer seer goede Reede achter is/ op 8/7 en 6 badem.

Rinde.

Van Daelna Olinje tot Rinde zijn vier mijlen/ Rinde is een seer schoone Haven/ daer voor leggen vier eylandekens/ daer men achter te Reede loopt / achter die Eylanden heeft dese Haven twee Bayen ofte Inwijcken / op de hoeck tusschen die twee staet een groot Kruys / de zuydelijckste Inwijck is verre de grootste/daer in komt oock een Rivier ofte af-water/ daer men Salm vanght. Het middelste Eylant (dat is het noordelijckste op een na) is het grootste ende hooghste/daer op staet een groote Warder/ het noordelijckste is langhachtigh en smal / ende soo leegh dat de Zee by hoogh Water een groot stuck van weder-zijden daer op loopt/ en soo dat Eylandt kleynder maeckt. Tusschen dat Eylant en 't vaste Lant/ ofte de noord-wal van 't gat leydt een blinde klip / die moet men in 't in komen aen baghboort laten/en loopen dicht by 't Vaylant in/dat gat is soo naeuw/ dat men 't niet en mach in-zeylen ofte men moet een ruymen wint hebben/ met leegh water blijft daer niet meer als 9 of 10 voeten diepte. Bezuyden dat groote Eylandt leydt noch een Eylant / dat matelijck hoogh en het zuydelijckste van allen is / tusschen dat ende de hoeck van 't vaste Landt streckt dat zuyder-gat in / dat is ruym en diep ghenoegh/

maer als men dat in zeylt, moet men het Eylandt naest loopen om een blinde klip te mijden / die aen de voorsz. hoeck van 't vaste Lant leyt. Dese Gaten / soo van bezuyden als van benoorden strecken beyde langs de Wallen in / als men dan binnen de Eylanden komt / mach men 't daer over al setten waer men wil / 't isser ruym en wijt / over al schoon en klaer. Men set het gemeenlijck achter 't grootste Eylant / neffens het groote Warder / oock wel achter het noordelijckste Eylant op 5/4 ofte 3 vadem / daer is 't seer goet legghen / maer met een zuydooste Windt rolt het een weynigh / doch daer en kan geen slach van water gaen.

Verre in de zuydelijckste Bay byna voor de Rivier / leyt een klip / maer boven water / buyten het grootste en 't zuydelijckste Eylandt leyt noch een kleyn rontachtigh Eylandeken ofte groote klip / men mach tusschen dat zuyderste en grootste Eylandt / benoorden dat voorschreven kleyne ronde Eylandeken heen / uyt en in zeylen / dat is / men laet het zuyderste Eylandt met dat buytenste kleyne ronde eylandeken beyde aen stuerboort / en 't grootste Eylandt met het Warder aen baghboort / als men uyt zeylt / dat is een heel naeu gat / maer heel schoon en klaer / soo dat men daer niet en heeft te schouwen als alleen een kleyn blint klipjen / dat leydt aen het noord-eynde van 't uytterste kleyne ronde eylandeken / en valt met leegh water droogh / evenwel is 't niet gheraden te ghebruycken / ten ware by noodt dat men 't niet beteren mocht.

Die in dese Haven begeert te wesen / moet al dicht by de wal langhs loopen / om de voorsz. Eylanden in 't ghesicht te krijgen / want door dien het binnen-landt hooger is / soo leggen de Eylanden onder 't landt datmense qualijck kan sien als men yet wat van de wal is.

Een half mijl bezuyden Kinde is noch een groote Inwijck ofte Haven / daer voor leggen twee hooghe Eylandekens / op 't noordelijckste staet een groot kruys / men mach aen beyde zijden van dese Eylandekens om / oock tusschen beyden deur daer binnen loopen / en setten 't daer waer men wil op vijfthien / twaelf / acht / of vijf vadem diep ofte droogh / na dat men verre in zeylt / en legghen daer voor alle Winden beschut / dan als de wint sterck uyt der Zee dwars op de wal is / kan 't daer binnen wat rollen / maer daer en kan geen slach van water gaen die hinderen kan. Een weynigh benoorden dese Haven leyt een leegh langh Eylandt dicht aen de wal daer men dese ghewesten oock aen bekennen mach / tusschen dat voorsz. Eylandt en 't vaste Landt mach men deur zeylen sonder misdoen.

Van dese Haven tot de seven Eylanden zijn drie groote mijlen. Recht benoorden aen 't eynde van de seven Eylanden leyt een schoone groote Zant-bay / daer 't oock goet setten is voor zuydelijcke en zuydooste winden / maer oostelijcke winden niet / met een Zeelijcke ofte noordooste windt is daer quaet leggen / want daer voor en isser geen beschut / men settet daer op 20/15 ofte 12 vadem / na dat men van de wal leyt. De Russen noemen dese Bay de gouden Bay / om dat de strant van root zant is.

De gouden Bay.

Seven Eylanden.

De seven Eylanden leggen alle gestreckt langhs de wal / 't eerste ofte noordelijcke is verre het grootste van allen / een hoog Eylant. De vier noordelijckste volgen dicht aen malkanderen / ende leggen ontrent het vierdepart van een mijl ofte een Gotelingh scheut min ofte meer van landt af / soo dat men daer tusschen deur zeylen mach. Het vijfde is een kleyn rondt Eylandt / en leydt naerder aen 't landt / daer mach men niet binnen deur loopen / dat is met een drooghte van Rudsen en klippen / daer van sommige onder en sommighe boven water legghen aen het landt vast. De twee zuydelijckste legghen een goet stuck bezuyden dat vijfde / tusschen die en het vaste Landt mach men oock deur zeylen / men mach oock tusschen dese Eylanden selve over al deur loopen in en uyt / behalven tusschen het tweede en derde van benoorden af te tellen / daer tusschen beyden is 't vuyl. Tusschen dese seven Eylanden en 't vaste Landt gaet een stijve Stroom / soo van Vloet als van Ebbe / daer men wel op letten moet.

't Eerste Eylant.

Tusschen het noordelijckste en het vaste lant in een goede Reede / neffens het zuyd-eynde van 't Eylandt aen 't vaste lant daer is een schoone Zant-bay / met een af-water / daer veel Salm te vangen is / dan wert daer niet gepleegt. Recht benoorden de Zandt-bay leydt een kleyn Eylandeken / tusschen 't groot Eylant en de Kust / men set het bezuyden dat Eylandeken / neffens de Zant-bay op 7/6/5 en 4 vadem / soo droogh als men wil / daer is een seer effene Zant-gront soo ghelijck opgaende oftse geschaeft waer. Tegen over de voorschreven Bay mach men aen de zuyd-hoeck van 't Eylandt Reede maken neffens een Inwijcken / men brenght daer een Kabeltou aen Lant / en een Ancker t' Zee-waert op negenthien vadem / daer leyt men wat meer uyt de stroom / als in de Bay daer tegen over. Tusschen dit groot Eylant en de Kust is ontrent de twee derdeparten van 't water na 't vaste lant toe valcke opgaende gront / en het ander derdepart na 't Eylandt toe diep / hoe naerder het Eylandt hoe dieper / tot 18 en 19 vadem. Ontrent een halven tusschen dat voorsz. kleyn Eylandeken en de noord-hoeck van het grootste Eylant / staen aen 't vaste landt sommige Lapsche Huyskens of een Dorpken.

Twee- de ende derde Eylant.

Tusschen het tweede en derde Eylant / ofte meest neffens het tweede van benoorden af te tellen / leydt noch een Dorpken / daer neffens is een Bay daer men 't setten mach op thien en twaelf vadem al schoone zant-grondt / dan met een zuydooste wint wilt daer vry wat rollen / maer met noordelicke winden is 't daer seer goet leggen.

't Vierde Eylant.

Neffens het vierde Eylant aen 't vaste landt is noch een Inwijck of Zant-bay daer oock Reede is op seven oft acht vadem voor een noordweste of noorden wint / maer met een oosten wint is 't daer quaet legghen / die waeyt daer open in / tusschen het vierde en vijfde Eylant deur.

De Schipper.

Recht ten eynde de seven Eylanden is een groote Inwijck / die de Russen de Schipper noemen / die is voor aen 't inkomen nauw / maer van binnen redelijck ruym en wijt / daer binnen is een goede Reede op 12/8 en 4 vadem schoone opgaende zant-gront / maer met een noordooste wint is 't daer quaet leggen / die waeyt daer vlack in.

Siornenoes.

Ontrent seven mijlen bezuyden de seven Eylanden / leyt een hoeck ghehreeten Siornenoes / dat is te segghen swarte hoeck / wert alsoo genoemt om dat hy heel swart in 't aensien is / daer binnewaert ist lant hoogh / en gaet laeghachtigh na desen hoeck nederwaert / by na als Swetenoes / beneffens desen hoeck begint het landt van ghedaente te veranderen / daer benoorden is de Kust al hoogh / maer daer bezuyden al laegh en effen lant / soo dat men daer uyt bekennen mach / als men neffens dese Kusten zeylt / of men is benoorden ofte bezuyden dese swarte hoeck. Recht benoorden desen hoeck leydt een hoogh ende groot Eylandt / een kleyn half mijl langh / dat noemen de Russen Noock Ostrove / dat is het Naghel Eylandt / daer achter is seer goede Reede / men moet van bezuyden daer in loopen / van benoorden mach men daer niet achter komen. Het noord-eynde is met een Banck ofte zant-streeck / die meestendeel boven water leydt aen het vaste landt vast / men mach daer soo veer achter zeylen als men wil / en setten 't op thien / acht / ses / ofte vier vadem / hoe veerder dat men in zeylt hoe droogher dat het is / het is daer seer goet legghen / en voor alle winden beschut.

Noock Ostrove.

Evanekrist.

Van Siornenoes of den swarten hoeck / tot Evanekrist is 't zuyd zuydoost drie of vier mijlen / dat is een hoeck met veel kruyssen / daer onder mach men goede Reede maecken voor zuydelijcke winden.

Kletna.

Van Evanekrist tot Kletna zijn noch twee ofte drie mijlen / dat is een hoeck daer oock veel Kruyssen op staen / streckt een weynigh uyt / dan niet soo veel als Evanekrist / men mach daer achter oock Reede maecken voor zuydelijcke / maer niet voor Zeelijcke winden.

Eylanden van Jockena.

Van desen hoeck tot de Eylanden van Swetenoes ofte Jockena is 't anderhalf mijl.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

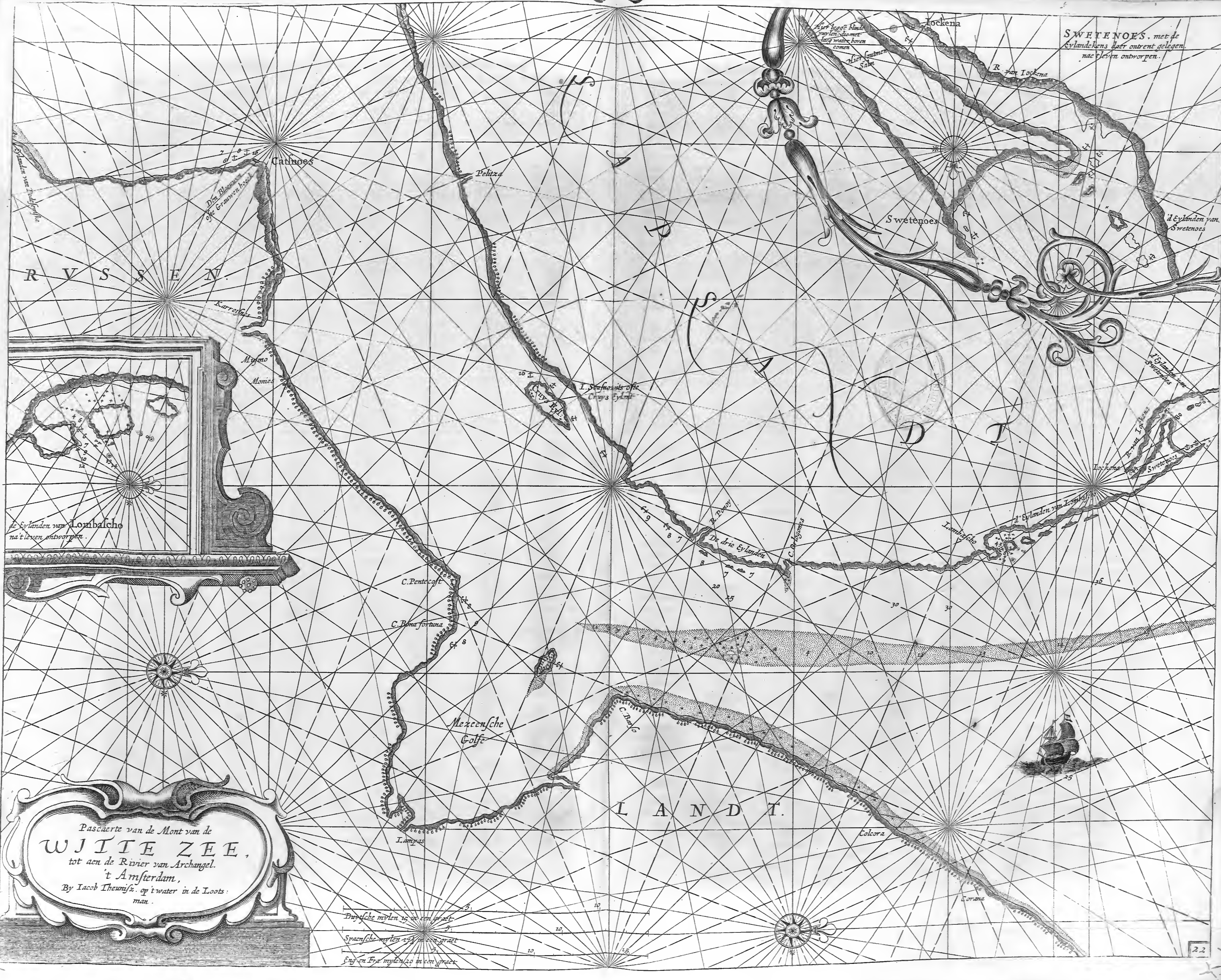
Tot Kilduyn maeckt dat hooghste water een oost zuydooste Maen.

Aen de seven Eylanden maeckt hoogh water een zuydooste Maen.

Tot Swetenoes maeckt hoogh water een zuyden ende noorden Maen.

Langhs dese Kusten beoosten de noord-kaep komen de

stroomen

Pascaerte van de Mont van de
WITTE ZEE,
tot aen de Rivier van Archangel.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op 't water in de Lootsman.
SWETENOES. met de Eylandekens daer ontrent gelegen. nae 't leven ontworpen.
Iockena
R. van Iockena
Swetenoes
d'Eylanden van Swetenoes
Catinoes
Pelitza
RUSSEN.
Karrelhoes
Mysmo
Monies
L. Sosnowits ofte Cruys Eylant
R. Ponoy
De drie Eylanden
C. Orlogones
Lombascho
d'Eylanden van Lombascho
de Eylanden van Lombascho na't leven ontworpen.
C. Pentecost
C. Bona fortuna
Mezeensche Golfe
C. Barso
LANDT.
SANDT.
Lampas
Colcora
Corana
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng en Fra mylen 20 in een graet
22

stroomen uyt den noordwesten en noord noordwesten / en= de loopen alsoo langhs de Kusten van Laplandt tot Orlo= genes toe.

Hoe dese Landen van malkanderen leggen.

Van Kilduyn tot den hoeck van Tieribiery zuydoost ende zuydoost ten oosten 4 mijlen.

Van den hoeck van Tieribiery tot de seven Eylanden/ zuydoost ten zuyden 14 mijlen.

Van Tieribiery tot Swetenoes streckt de kust zuydoost ten zuyden 30 mijlen.

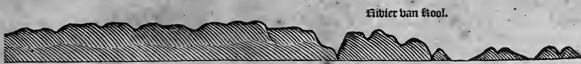
Hooghten.

Het Eylant Kilduyn leyt op 69 graden 40 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

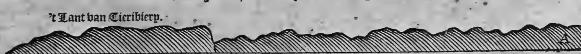

Aldus is Kilduyn gedaen/ als de schor-hoeck zuyden ten oosten/ ende de Rivier van Kool zuyd zuydwest van u leyt/ ontrent 4 mijlen/ het lant bewesten Kilduyn is seer heuvelach= tigh/ en de Rivier doet hem seer wijt open/ als hier afgebeeldt staet.

Aldus vertoont het eylant Kilduyn/ als de west-hoeck zuydwest ten zuyden/ en de oost-hoeck zuyden ten westen en wel soo westelijck van u leyt. De Rivier van Kola leyt dan van u zuydwest ten westen/ 't vaste lant dat men oost-waert sien mach leyt dan zuydoost ten zuyden wel so zuydelijck van 't lant/ Laus mach men dan oock noch in 't noordwesten sien.

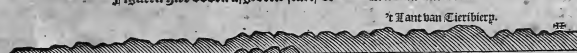

Aldus verthoont het lant oostwaert van Kilduyn/ als 't zuyd-eynde ofte oost-eynde van Kilduyn west ten noorden twee mijlen van u is.

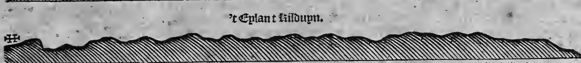

't Landt Kilduyn en Tieribiery verthoonen aldus/ alsmen daer by langhs zeylt drie mijlen van landt/ ontrent ten halven tusschen beyden Tieribiery naest/ ghelijck in dese twee Figuren hier boven afgebeelt staet/ de A A aen malkanderen.

Aldus is 't lant van Tieribiery gedaen/ alsmen drie ofte vier mijlen daer af zijnde/ en acht of negen mijlen van Kilduyn daer by langhs zeylt.

De Vijfde Verthooninge,

VAN DE

Kust van de Mondt van de Witte Zee.

De Eylanden van Swetenoes/ of Jockena.

DE Eylanden van Swetenoes ofte Jockena zijn ses in 't getal/ daer van legghen de vijf ghe= streckt langhs de wal ontrent anderhalf mijl weeghs/ het seste leyt binnen de ander/ neffens het zuydelijckste van de vijf. De drie noordelijc= ste legghen by malkanderen/ als oock de twee zuydelijckste van de drie andere af-ghescheyden/ het aldernoordelijckste van dese Eylanden van Jockena leydt verscheyden van de hoeck van Swetenoes recht west twee mijlen/ daer achter is goede Reede neffens het zuyd-eynde op vijf en ses vadem.

Swetenoes.

Den hoeck van Swetenoes is een vlacke uytsteeckende hoeck/ daer bewesten ten eynden die voorsz. Eylanden gaet de Riviere Jockena in/ daer is een groote Salm-vanghst. Als men by Swetenoes is/ mach men weynigh bescheyt van dese Eylanden sien/ om dat het vaste Landt veel hoo= ger is als de Eylanden.

Om in de rivier Jockena te zeylen.

Die uyt den noorden komt en in Jockena wil wesen/ moet dicht by de wal langhs loopen/ om dese Eylanden in 't gesicht te krijgen/ door vier verscheyden wegen mach men door dese eylanden zeylen in de Rivier van Jockena: Ten eersten van benoorden komende mach men by de wal langs tusschen de wal ende de Eylanden (die men dan alle aen bagh boort laet) deur/ tot in de Rivier zeylen.

De tweede passagie streckt tusschen de drie noordelijckste ende de twee zuydelijckste Eylanden deur/ dat is een wijt/ breet en diep/ oock het beste gat van allen/ leydt zuydwest en zuydwest ten westen van den hoeck van Swetenoes/ streckt meest zuyden in/ men moet de zuydelijckste Eylan= den naest loopen als men daer in zeylt/ om een blinde Klips wille die een stuck van 't derde Eylandt af in dat gat leydt/ met hoogh water mach men daer over/ maer met laegh wa= ter niet.

Binnen dese Eylanden komende / werdt men het seste Eylandt dat binnen de twee zuydelijckste leydt / ghewaer / daer loopt men by om / dat latende aen bagh-boort. Als men dan een weynigh voor-by dat binnenste Eylandt is / komt men tegen de hooge hoeck / en zeylt voort midts-waters tusschen beyde landen in / daer wert het vlack water / te weten vijf / vier / tot derdehalf vadem toe / dan men mach sonder schroomen mitswaters in zeylen / al heen tot Lapsche Huysen toe / daer de Salm-vanghst is / en setten 't daer oock in 't midden van de rivier / daer ontrent leggen eenige blinde Klippen / die met leegh water boven komen / daer moet men voor toe sien.

Om rechte kennisse te hebben van dit gat / soo neemt acht op de hooge hoeck / die aen de West-hoeck / van de rivier binnen de Eylanden leydt / als die is achter het vierde Eylandt van benoorden af te rekenen / en den hoeck van Swetenoes noordoost / en noordoost ten oosten van u / dan zydy recht open ofte neffens het voorsz gat.

Tusschen de twee zuydelijckste Eylanden gaet oock een redelijck wijt gat deur / daer men in zeylen kan / en komen soo tegen het binnenste Eylandt aen / daer men aen beyde zijden om zeylen mach.

Tusschen de Eylanden en 't vaste lant mach men oock deur zeylen / maer dat is een heel nauw gat / men zeylt daer deur als of men tusschen twee Dijcken langs een Sloot in zeylde.

Ter noot of als men verlegen was / soude men oock tusschen het noordelijckste Eylant / en het tweede mogen deur zeylen / by hoogh water / desghelijcks oock tusschen het tweede ende derde / maer als men eenighsins beter mach / ist niet geraden.

Tot verscheyden plaetsen binnen de Eylanden mach men 't setten. Tusschen de twee zuydelijckste eylanden en 't binnenste eylant mach men reede maken / daer men voor alle winden beschut / en voor Ysgangen uytter zee bewaert leyt / binnen 't binnenste Eylandt mach men 't oock setten / daer teghen over wat meer inwaert / over de steyle hoeck. Voor aen in de Rivier aen de west-wal is een Bay of Inwijck daer men in zeylen en setten mach / soo na aen de wal als men wil / op 6 / 5 / 4 / en 3 vadem / weke streeck-gront / daer leyt men beschermt voor alle Ysgangen. Men mach 't oock setten aen de oost-zijde / recht neffens de steyle hoeck / dan men leyt daer niet bewaert voor Ys dat uyt de rivier komt. Het Gety alhier onder dese Eylanden komt met het Gety van Swetenoes meest over een / het vloeyter met Springstroom by de derdehalf vadem op en neder.

Achter den hoeck van Swetenoes mach men in den inwijck loopen / en setten 't daer voor een noorden / noordoosten en oosten wint / daer is schoone gront.

Van Swetenoes tot Lombascho streckt de Kust zuyd zuydoost thien mijlen. Onder Lombascho mach men oock te Reede loopen / dan ten isser niet seer goet legghen besonder met groote Schepen / de gront is daer niet schoon / en als de windt uyt der Zee komt dijnt het daer gheweldigh in. De gheleghentheydt van dese Reede staet in de Kaerte in 't groot afghebeelt / met de diepten daer by gestelt / na hoog water en Doot-stroom / het water valt en wast daer wel twee vadem op en neder / en met Springhstroom weynigh min als drie ofte derdehalf vadem. Binnen den hoeck of in de Bocht van Lombascho mach men niet setten / daer en blyft niet over drie voeten water / en de gront isser steenig en vuyl. Benoorden Lombascho leggen vijf Eylanden langhs de Kust gestreckt / by na ten halven tot Swetenoes.

Twee mylen bezuyden Lombascho leydt een swarte steyle hoeck / tot daer toe streckt de kust van Lombascho af / noch zuyd zuydoost / maer van dien hoeck tot Orlogenes is de Cours zuyden seven mylen / daer tusschen beyden en is geen plaetse daer men Reede maecken mach / maer al een heele Kust / schoon en steyl. Van den hoeck Orlogenes streckt een Steen-rif af / een Gotelingh-schoot in Zee / dat valt met leegh water een groot stuck weeghs droogh / daer moet men hem voor wachten.

Orlogenes.

Steen-Rif.

Van Orlogenes tot de Rivier Ponoy zijn vier mylen / daer tusschen beyden leggen de drie Eylanden. Eerst van Orlogenes tot de twee eerste Eylanden is de Cours zuydentwee mijlen / van daer tot Ponoy zuydwest ten zuyden twee mijlen. Een half mijl benoorden Ponoy leyt het derde van de drie Eylanden / soo dat de twee en het derde ontrent anderhalf mijl verscheyden leggen. Dese Eylanden zijn veel laeger als het vaste lant / soo datse qualijck of niet te sien en zijn / ten zy men by de wal is / men mach daer te neffens de wal genaken / op 7 vadem sonder misdoen.

Drie Eylanden.

Te neffens dese drie eylanden en Ponoy / is de Mondt van de witte Zee / op 't naeuste ontrent 3 mijlen / dwars van de drie Eylanden t'zee-waert midden in de mont leydt een drooghte die heel oneffen en steenigh is / en tot sommige plaetsen met leegh water droogh boven water komt / leydt gestreckt zuyden en noorden / eerst noord-waert langhs de kust ten laetsten noord noordwest tot neffens Lombascho / doch is dat heen diep genoegh / 15 en 16 vadem. Ontrent zuydoost van Ponoy is 't op 't drooghste 7 vadem diep. Men mach oock beoosten dese drooghte heen zeylen tot in de witte Zee / maer 't is daer vlack water / oneffen en seer ondiep / het rechte vaer-water is daer bewesten heen / en 25 vadem diep.

Drooghte in de Mondt van de Witte Zee.

Ponoy is een Rivière / daer blijft met leegh water niet meer als 10 voeten / het vloeyter met Springh-stroom drie vadem op en neder / en met een dagelijcx Ty 15 voet.

Ponoy.

Van de drie Eylanden tot het eylant Sousnolwits / dat men het Kruys Eylandt noemt / is de Cours zuydwest ten zuyden / of soo eenighe willen / zuydwest thien kleyne mijlen / of van Ponoy 8 mijlen. Langhs dese Kust mach men over al setten op 8 en 9 vadem / en by contrarie winden de Getyen stoppen / daer gaen harde stroomen / besonder des Voor-jaers van een Ebbe.

Tusschen de drie Eylanden en het Kruys Eylant / leyt een hoeck daer oock drie kruyssen op staen by malkanderen / die wert dickwils voor het Kruys Eylant aenghesien / dan is vry wat kleynder in 't gesicht / alsmen dien hoeck gewaer wort vertoont hy hem als of 'er een Schip voor 't lant lach met doorgeschoten stengen. Het rechte Kruys eylant heeft op 't noord-eynde twee Kruyssen / en op 't zuyd-eynde drie / uyt alle dese mercken zijn die goet te onderscheyden.

Achter het Kruys Eylandt mach men Reede maken op ses en seven vadem / men mach soo van benoorden als bezuyden daer achter zeylen / 't is daer over al schoon en klaer / men set dat het groote Kruys / oost noordoost van hem staet / daer is de rechte Reede.

Reede achter 't Kruys Eylant.

Zuydoost ten zuyden van de drie Eylanden en Ponoy / aen de Russche zyde / daer gaet de Mezeensche Golfe in / daer een groote Rivier in komt / daer men opvaren mach / na Kida en Kolmogro / noch een ander daer de stadt Slowoda op leyt.

Zuydoost van Ponoy leydt een Eylandeken voor in de Mezeensche Golve / daer mach men reede onder maecken voor weselijcke en zuydweste winden.

Mezeensche Golve.

De zuydhoeck van dese Golve is een leege Zant-strant al met boomen bewossen / daer mach men oock setten by de wal heen / maer dicht by 't lant / als men wat van de wal af leyt op 9 vadem / daer is de gront vuyl / van daer langhs de wal na den Blaeuwen hoeck toe / is 't al een schoone strant.

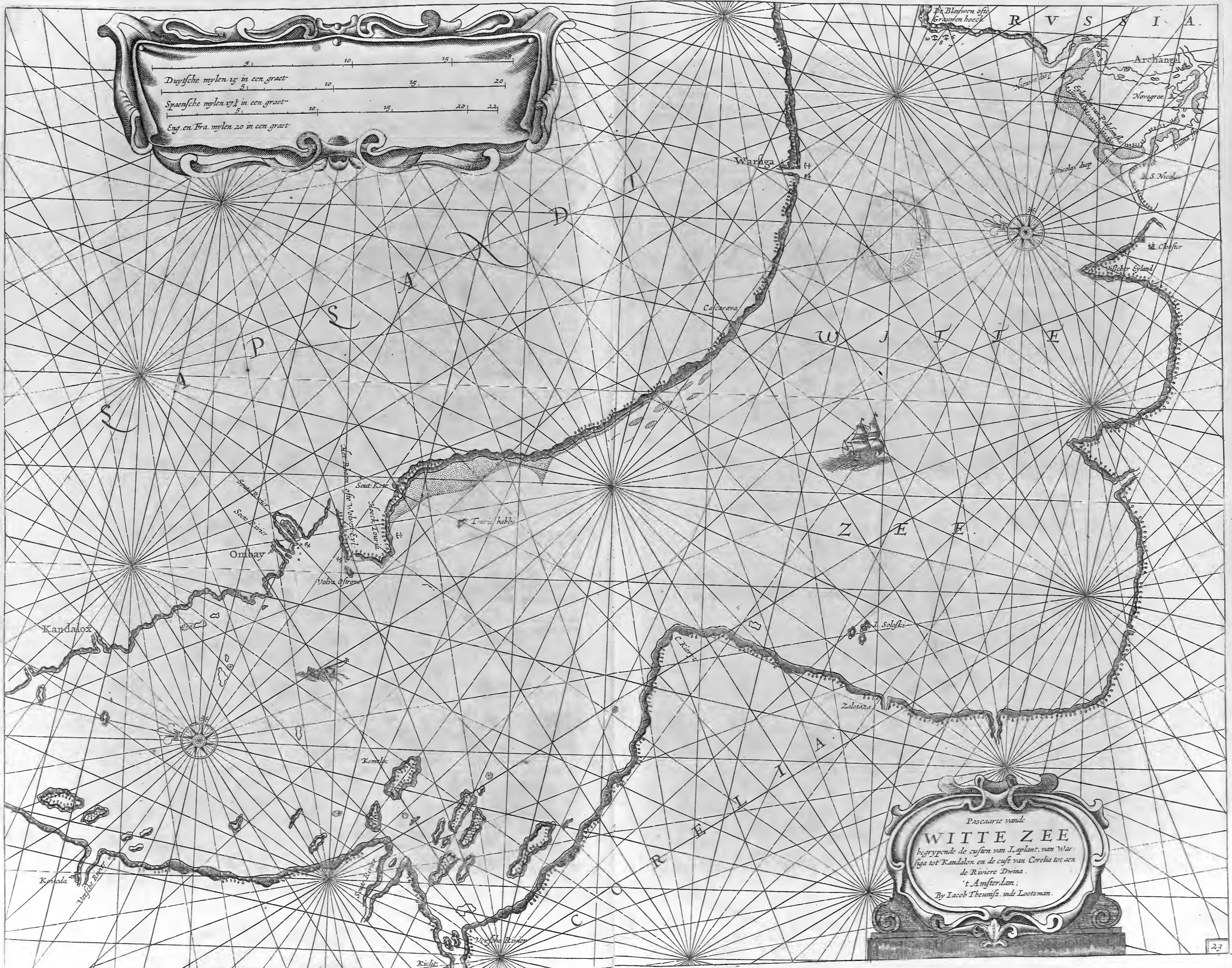
Van het Kruys Eylant tot den Blaeuwen ofte Graeuwen hoeck is de Cours zuydwest vijfthien mijlen / in dit Vaer-water in de Mont van de Witte Zee gaen somtyts groote stercke Stroomen / besonder des Voor-jaers / door de geweldighe af-wateren van 't smelten des Sneeus / dat van alle kanten op de Witte Zee valt / en door dese enghte na de Zee loopt / met groote drapingen en geweldige rabelingen / 't gebeurt somtyts dat de Stroomen daer soo gheweldigh om de west na de Zee loopt / dat men by een redelijcke koelte met volle zeylen niet meer als het Gety kan stoppen / daer moet men op letten.

Stroomen in de mont van de Witte Zee.

Onder den Graeuwen-hoeck mach men 't setten aen de zuyd-zyde op 10 / 8 of 7 vadem / daer ist goet legghen voor oostelijcke winden / noordooste windt is Hoeckjens wint / de gront is daer redelijck goet / doch de suyverste niet / van de Graeuwe-hoeck oost-waert na de Mezeensche Golve / is de kust al schoon Zant-strant / met sommige Bancken van derdehalf en drie vadem / langhs de wal niet verre buyten landt / daer by tyden de Stroom met groote rabelingen over valt.

Graeuwen-hoeck.

Van

Pascaarte vande
WITTE ZEE
begrypende de custen van Laplant, van Warsiga tot Kandalox en de cust van Corelia tot aen de Riviere Dwina.
't Amsterdam;
By Iacob Theunisz. inde Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
RVSSIA
Archangel
Novegroe
S. Nicolas
Wariga
Castarava
LAPSLANDT
WITTE ZEE
CORELIA
Ombay
Kandalox
Volva Ostrove
I. Solofski
C. Kiery
Zalotaza
Kemdoe
Kiedt

Van den Blaeuwen-hoeck tot de rivier van Archangel/ is de cours zuyden ten westen 12 mylen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen Swetenoes maeckt een zuyden en noorden Maen het hooghste water.

Langhs dese Kust beoosten de Noord-Kaep komen de stroomen uyt den noordwesten en noord noordwesten / en loopen alsoo langhs de Kusten van Laplant tot Orloghenes toe.

Aen de drie Eylanden maeckt hoogh water een zuydweste en noordooste Maen.

Aen Katsnoes-hoeck maeckt een ooste en weste Maen dat hooghste water.

Voor Podessemsche en Sint Nicolaes maeckt het hooghste water een Oost ten zuyden ende West ten Noorden Maen.

Van Orlogenes en de drie Eylanden valt de stroom de Mont van de Witte Zee in / na den Graeuwen-hoeck of Katsnoes/ ontrent zuyd zuydwest en zuydwest ten westen.

Maer om den hoeck van Katsnoes valt de stroom de Witte Zee in/ een deel na Warsiga ende Ombay/ en oock na Podessemsche en Sint Nicolaes.

Van de Diepten en gronden, soo beoosten als bewesten Waygats.

De gantsche Kust langhs van Candenoes af tot Waygats toe / vindt men een vlacke opgaende gront / meestendeel zant ende steeck-gront. Die in Mistigh weder moet zeylen moet weten dat hy op 8 of 9 vadem diepte 3/ 4 mylen van de kust is/ maer alst 30/ 35 of 40 vadem wort/ soo is hy verre genoegh van 't lant / alsoo is 't mede langs Nova Zembla / oock over de oost-zyde van Waygats / dan voor het gat komende wort het altemael vlacker.

Hoe dese Landen strecken en van malkanderen leggen.

Van Swetenoes tot twee myl voor-by Lombascho zuyd zuydoost 12 mylen.
Van daer tot Orlogenes zuyden 7 mylen.
Van Orlogenes tot de drie Eylanden zuyden 2 mylen.
Van de drie Eylanden tot Ponoy / is de cours zuydwest ten zuyden 2 mylen.
Van de drie Eylanden tot het Kruys-eylant Sousnawits zuydwest 15 mylen.
Van 't Kruys-eylandt tot Katsnoes of den Graeuwen-hoeck zuydwest 15 mylen.
Van den Graeuwen-hoeck tot de Rivier van Archangel/ zuyden ten westen 10 mylen.
Van 't Kruys-eylant tot Warsiga west zuydwest en west ten zuyden 18 mylen.
Van Orlogenes tot Kaep Candenoes is de Cours noordoost 35 mylen.
Van Katsnoes tot d'Eylanden van Solofky West of wat zuydelijcker 28 mylen.
Van Katsnoes tot Warsiga is de cours noordwest ten westen 12 of 13 mylen.
Van Katsnoes tot Polongi/ noordwest ten noorden 17 m.
Van de Eylanden van Solofky tot Ombay in Laplandt noorden 24 of 25 mylen.
Van Solofky tot Warsiga oost noordoost 24 mylen.
Van Solofky tot Polongi noordoost ten oosten 38 mylen.

Hooghten.

Den hoeck van Catsnoes of den Graeuwen-hoeck/ leydt op 65 graden.
Caep de Candenoes op 69 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus is 't lant gedaen tusschen Swetenoes en Orlogenes, alsmen daer voor-by zeylt.

De Seste Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten van de Witte Zee/ en de Rivier van Archangel in 't groot.

VAn de Blaeuwe-hoeck tot de Rivier van Archangel is de cours zuyden ten westen 12 mylen. Als men so na de rivier toe zeylt/ wert men het Lant een goet stuck weegs bewesten Sint Niclaes eerst gewaer/ doet hem op als een lange streeck/ met een Berg in 't midden van dat Lant/ maer de west-hoeck van 't Visschers Eylandt naest / dat is een kennelijcke Bergh boven wat plat/ daer naer doet hem meer landt op naer de Rivier/ als of het een rondachtigh eylandt was/ soo dat het is of men in een Fuyck zeylt/ daer naer wort men de Tooren van Sint Nicolaes ghewaer/ zeylt daer soo langh op aen/ tot dat ghy 't midden tusschen de noordelijckste Duyn en het tweede Eylandt van de Rivier of oost ten zuyden van u hebt/ hout dat soo staende tot dat de Tooren van Sint Nicolaes zuyden ten oosten van u is/ dan siet ghy den Tooren van Sint Nicolaes over 't Bos Boomen/ bewesten 't Wacht-huys/ en hebt een derdepart Oostelijck van 't Bos/ en twee-derde-parten Westelijck/ dan zijt ghy voor 't gat/ ofte op de Drumpel / en ghy hebt dan 't noordelijckste eyndt van 't binnen Bos van 't eerste Eylandt oost zuydoost/ en zuydoost ten oosten van u / dit merck moet ghy verzeylen tot dat ghy langhs Kaey na de witte pleck kunt sien/ neemt dan de overslagh van de West-wal/ en houdt by de West-wal langhs/ zuyd zuydoost aen / tot dat ghy komt in de Boeht daer 't Wacht-huys staet / maer loopt niet te dicht aen de wal/ want het is daer vlack/ tegen over loopt een groote punct/ van het eerste Eylandt van Podessemske / daer staet beeltydts een Baken op de punct/ slaet dan van daer over oost ten zuyden/ en oost zuydoost/ recht na 't Bos aen de oostwal/ en voort by het Oost-lant langhs/ zuydoost en zuydoost ten oosten aen/ dicht by de wal heen / tot aen de eerste Rivier/ want aen de West-wal is het seer vlack en ondiep/ door de selve vlackte kan men by noodt ende by scherpe Windt door-loopen / als men by het tweede Bos komt heeft men aen de Oost-wal een openingh / is een oneffen grondt/ dan diep/ dan haest weder droogh/ maer niet min als twee en een half vadem waters/ en komt soo by de eerste Rivier weder uyt die aen baghboort leyt/ slaet dan weder over na de West-wal zuyd zuydwest heen tot aen de Bocht / het is daer aen de Oost-wal vlack water. In de Bocht komende / gaet dan oost zuydoost aen / ende daer naer oost ten zuyden naer het Steen-rack toe / zeylt dan twee-derden-deel water aen bagboort/ en een-derden-deel aen stuerboort / het is in 't Steen-rack oneffen en heuveligh. Als men tegen het Steen-rack komt/ daer staet een

Steenrack.

Dis=

Visschers Huyskens op de West-wal by het Rivierken dat op 't Noord-eynde ofte West-eynde van het Steen-rack in 't landt loopt/ neffens dat voorsz. Huysken leyt een groote Steen onder water / daer men aen beyde zyden om zeylen mach/ ontrent midden in 't vaer-water / men zeylt ghemeynlyck daer bewesten om by de West-wal langhs/ gelijck oock deur het Steen-rack / daer ist diep ghenoegh/ en tot sommige plaetsen weeckachtige gront/maer de oost-wal is vol Steenen. Als men voor-by de Tonnen is/ moet men weder wat van de wal houden. Daer plach een Eylandeken te leggen ten eynden het Steen-rack dat is voor sommige weynigh Jaren/door 't Ys heel weech geschoven. Deur het Steen-rack zijnde/ is de Cours eerst zuydoost/ daer na zuydoost ten Zuyden tot in de Bocht: Daer naer gaet Oost zuydoost aen / en hout noch aen de West-wal/ tot dat ghy de Stadt Archanghel siet/ zeylt dan recht daer naer toe/ maer schouwt den hoeck aen bagh-boort/die is vlack en vuyl.

Archangel.

Om de rechte Reede voor de Rivier te vinden / soo brenght St. Nicolaes over 't Bos Boomen dat aen de West-wal staet / dat de twee derdeparten Oostelijck zyn/ ende een derdepart Westelijck. Van 't Lodges-gat ofte St. Nicolaes diep / tot aen 't Nieuwe-diep/ is de Cours noordoost 5 of 6 mijlen. Voorder van de gelegentheyt van het Nieuwe-diep is als noch geen groote sekerheyt van te schryven.

Van Archangel de Riviere op te varen naer Colmogero / is ontrent negen of thien mijlen meest zuydoost/ maer de Rivier loopt opwaert met veel kromten en Bochten.

Van het gat van Podessemsche of van de Rivier van Archangel tot de Reede van Sint Nicolaes ist 3 mijlen. Daer staet een Baecken aen het eynde van 't Eylandt daer het Engels-huys op staet/ bewesten dat Baecken is de Reede voor de Engelsche Schepen op ses en seven vadem/na dat men na/ ofte verre van de wal leyt. De Engelsche Riviere streckt daer oost noordoost ende noordoost ten oosten in/ voor-by het Klooster van St. Nicolaes/maer is so drooge datter geen Schepen in en mogen/ men moet daer buyten met Lodges laden.

St. Niclaes.

Engelse Rivier.

Ontrent zuydwest en zuydwest ten westen van het gat van de Rivier van Archanghel / leydt het Sout Eylandt/ daer op staet een Klooster / en is aen het vaste Landt vast. Het landt streckt van daer af tot de Capo de Onega West ten Noorden.

Van het Kruys Eylandt na Warsiga is de Cours west zuydwest/ en west ten zuyden ontrent 18 mijl. Warsiga is een dorp of vleck/leggende aen een Rivier/daer een Salmvanghst is/ die noord-waert te landewaert in streckt/men mach met de Schepen niet binnen de Rivier komen/ daer is niet meer als 8 of neghen voeten waters / maer moeten buyten op de Reede voor de Riviere blijven/daer is schoone zant-grondt sonder eenighe vuylen/ soo dat men sonder perijckel daer setten mach / soo na of verre van de wal als men wil. Dese Rivier (als men langhs de kust komt zeylen) kent men aen drie hooge Heuvelen die boven alle andere uytsteken/ zijn by na van fatsoen als de drie Berghen beneffens Bayone in Galissen / daer benoorden zijn witte Zant-duynen met Boomen daer op. Recht bewesten die drie voorsz. Heuvelen gaet de Rivier in.

Warsiga.

Om van Warsiga na Ombay te zeylen/ is de cours by de Kuste langs een weynigh west en west ten noorden/dan west noordwest/ daer naer het meeste noordwest na den hoeck van Couria / seven-en-twintigh of acht-en-twintigh mijlen. Ontrent ten halven Warsiga wel soo na als Couria/ leyt aen de Kust een hooge kale Bergh/ daer neffens en daer bewesten leggen sommige bancken / daer men hem voor wachten moet. Den hoeck van Couria is een hooge steyle hoeck/ vol geboomte / beoosten de hoeck ontvalt hem het landt in een groote Inwijck verre om de oost heen. Ontrent vier myl beoosten den hoeck van Couria/ leyt een klip / een goet stuck van landt / die niet seer groot maer seer kennelijck is / verthoont van verre als of 'er een groote Aep op sat / dese klip noemen de Russen Courie Babbe/ dat is te segghen / Bestemoer van de hoeck. Achter die Klip in die voorschreven Inwijck is het al vlack water / oneffen en vuyle gront / daer men niet setten noch Reede maecken mach / maer beoosten den hoeck Couria mach men setten voor westelijcke en noordelijcke winden/ wat benoorden den hoeck in de Bocht daer is het vlack/ maer by den hoeck is het diep/ daer moet men dicht by lant setten.

Hoeck van Couria.

Courie. Babbe.

Bewesten den hoeck leyt dat Eylandt Volna Ostrove/ by de Duytschen genoemt het Reen Eylant. Van de hoeck Couria tot dat Eylant is de Cours noord noordwest anderhalf mijl.

Volna Ostrove.

Tusschen dat Eylant en 't lant van Couria/ leydt noch een Eylandeken/ tusschen die beyde Eylanden mach men met een Schip ter noot deur zeylen, dan 't isser heel naeuw/ aen de noordoost-hoeck van Ostrove is Reede op dertigh vadem / dan leydt men met het schip / als 't na 't Eylandt gekeert leydt/ op acht vadem/ soo seer steyl en opgaende is daer de gront.

Van Volna Ostrove ofte het Reen Eylant na de Gouba/ (dat is de Soute Rivier daer men ladet/ leggende een half myl beoosten Ombay) is de Cours noord noordoost twee mijlen / die streckt noorden en noorden ten oosten in/ is niet seer wijt/ maer diep/ voor aen is 't in 't midden vier-en-twintigh en vijf-en-twintigh vadem/ veer binnewaert vijf en ses vadem diep/ dan daer is 't vuyl / men settet gheemenlijck een half mijl Rivier-waert in/ aen de oost-wal/ met een Ancker midden in de Rivier / op sesthien of achthien vadem/ en met een Touw aen landt/ met alle winden is het daer goet leggen / behalven met een zuyd zuydweste wint/ die waeyt daer open in.

Soute Rivier.

Ontrent een half mijl daer bewesten leyt de Versche rivier van Ombay/ die is so ondiep en vuyl datmen met geen Schepen daer in kan / ten waer met kleyne / de Russen en begeeren die daer oock niet/ om haer Salmvanghst niet te bederven/ daer wert groote menichte van Salm ghevangen/ die wert met Schuyten van daer na de Soute rivier gevoert aen de groote Schepen.

Ombay.

Van daer streckt de kust een stuck weeghs west zuydwest/ en daer na noordwest-waert op na de Kandalex.

Kandalex.

Daer ontrent leggen noch meer Laed-plaetsen daer men Salm vanght / als Kierickarick en Kargapol / dat leydt zuydwest van Ombay aen de Noorzeelsche zyde.

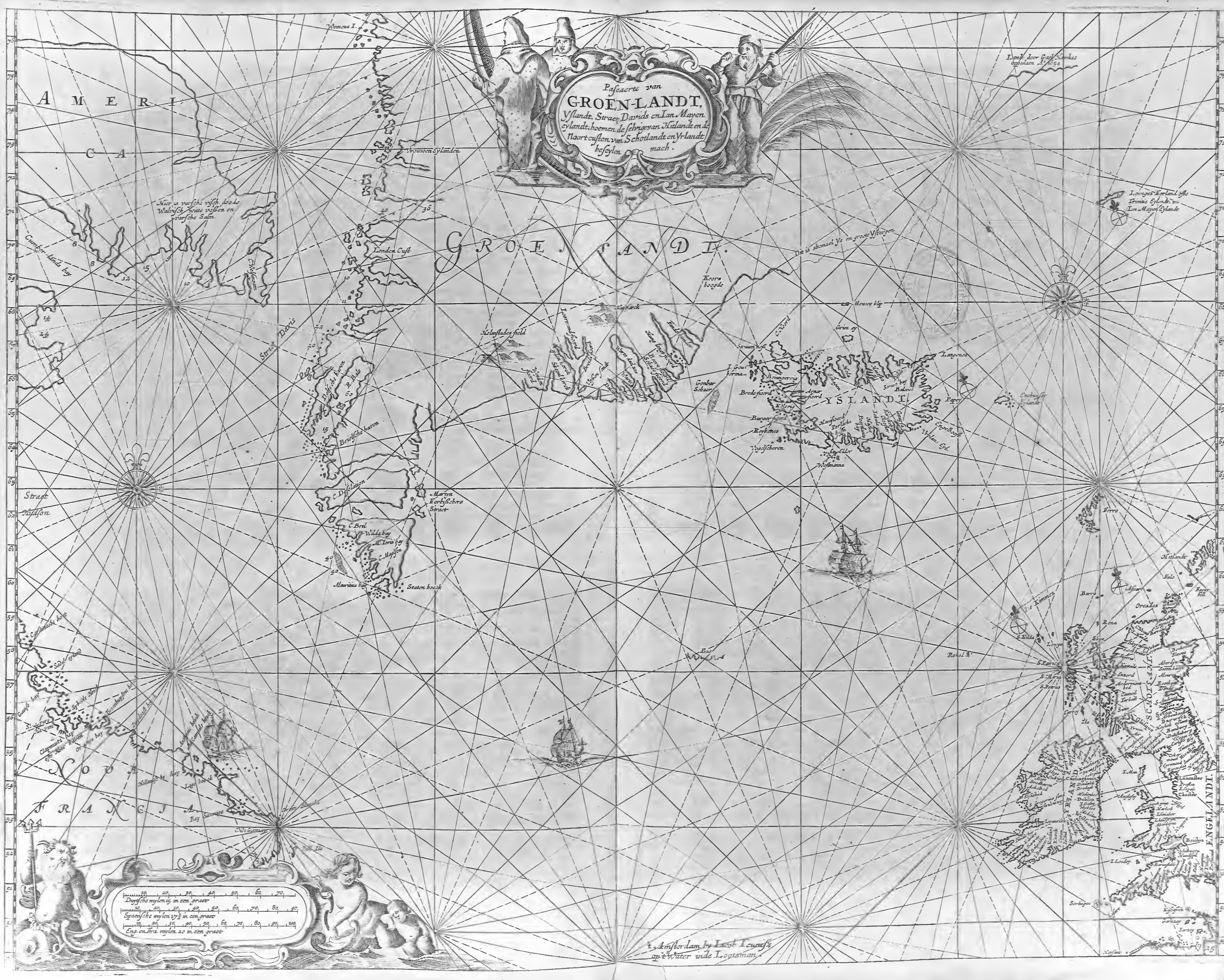
Kierickarick. Karga-

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van den Graeuwen-hoeck tot het gat van Archanghel / zuyden ten westen — 10 mijlen.
Van het gat van Archanghel tot het Sout Eylandt zuydwest wel soo westelijck — 5 mijlen.
Van het Sout Eylandt tot de Caep Onega / west en west ten noorden — 13 of 14 mijlen.
Van Caep de Onega tot de Eylanden van Solofky noordwest ten westen — 15 mijlen.
Van het Kruys Eylandt tot Warsiga west zuydwest / en west ten zuyden — 18 mijlen.
Van Warsiga na den hoeck van Couria West / west ten noorden/ west noordwest en noordwest — 28 mijlen.
Van den hoeck Couria tot Volna Ostrove is de Cours noord noordwest — anderhalf mijl.
Van Volna Ostrove tot Gouba beoosten Ombay / noord noordoost — 2 mijlen.
Van Ombay tot Kandelex/ noordwest ten westen — 10 mijlen.
Van Katsnoes tot de Eylanden van Solofky / west wat zuydelijcker — 28 mijlen.
Van Katsnoes tot Warsiga/ noordwest ten westen — 12 of 13 mijlen.
Van Katsnoes tot Polongy/ noordwest ten noorden — 17 mijlen.
Van de Eylanden van Solofky tot Ombay in Laplandt/ is de Cours noorden — 24 of 25 mijlen.
Van Solofky tot Warsiga oost noordoost — 24 mijlen.
Van Solofky tot Polongy noordoost ten oosten — 38 mijlen.

Hooghten.

Sint Niclaes ofte de Rivier van Archangel op 64 graden 30 minuten.
Het Eylant van Solofky op — 65 graden 8 minuten.
Ombay op — 66 graden 50 minuten.

Pascaerte van
GROEN-LANDT,
Yslandt, Straet Davids en Ian Mayen
eylandt; hoemen de selvige van Hitlandt en de
Noort custen van Schotlandt en Yrlandt
beseylen mach.
AMERICA
GROENLANDT
YSLANDT
NOVA FRANCIA
SCHOTLANDT
ENGELANDT
Straet Davis
Straet Hudson
Vrouwen Eylanden
Londen Cust
Dit is altemael ys en groote ysbergen
Staten hoeck
Hitlandt
Orcades
Dublin
Dutsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
t Amsterdam by Iacob Teunisz
op 't Water inde Logtsman

Eerſte Deel
Van de Nieuwe Groote

LOOTS-MANS ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

DERDE BOECK

VAN DE

Ooſterſche en Noordſche Schip-vaert.

Inhoudende

De Beſchrijvinge van Yſlandt, Groenlandt, ofte de Straet Davids, als mede de gelegentheyt van Jan Mayen Eylant, en Spits-Bergen, voorders de ſtreckinge van Candenoes Ooſtwaerts aen door het Waygat, tot de Tartariſche ofte Ys-Zee.

De Eerſte Verthooninge,

VAN DE

Gelegentheydt tuſſchen Hitlandt ende Yſlandt/ en van daer na de Straet Davids/ of de hoeck van Out Groenlant/ nu genaemt Staten-Hoeck.

Hoe men van Hitlant nae Yslant sal zeylen.

VAn deſe Landen ofte uyt het Texel tot Hitlant/ is de cours den ghemeene Zee-vaerders ghenoegh bekent: Maer als men van Hitlant naer Yſlant wil zeylen/ ſoo is de cours van 't zuyd-eynde van Hitlant na de zuydweſt-hoeck van Yſlant/ lopende voor-by de Eylanden van Weſt-Mand/ latende die aen ſtuerboort/ is de cours weſt noordweſt een halve ſtreeck weſtelicker/ en ooſt zuydooſt/ een halve ſtreeck ooſtelicker 195 duytſche mijlen.

Van de zuydweſt-hoeck van Yſlant komende/ ſo loopt men langs de wal recht noorden aen/ ontrent vijf mijlen tot het rif van Reyckenes/ en dan voorts o. z. o. aen langhs het Lant henen na de Haven van Hanifioert/ deſe Haven van Hanifioert kan men niet bekennen voor dat ghy ten eynde van de Voert komt/ ſoo dat men meynt datter geen Haven en is/ maer als men ſoo langhe zeylt langhs de wal/ tot dat men een blinde klip midtswaters ſiet/ en een kleyn eylandeken daer een Huys op ſtaet/ dan opent hem de Bay daer de Reede is/ men mach aen beyde zijden van deſe blinde klip om zeylen/ maer benoorden is 't ruymer dan aen de zuyd-zyde/ en loopt ſoo lange inwaerts dat ghy nevens het Huys komt/ daer is de principaelſte Reede ende ſeer goede Ancker-gront/ op 4/5/ ofte oock 3 vadem/ hier leyt men beſchut meeſt voor alle winden/ maer weſt en weſt noordweſt is hier de quaetſte wint/ doch geen noot/ vermits de Rudſen die aen de noord-wal haer wat van de wal af ſtrecken: hier is oock goet water halen dicht by het Schip aen de Noord-wal/ allwaer een af-wateringe af loopt/ tuſſchen het gheberghte deur: oock zijn hier de Inwoonders goetaerdigh en brengen Viſch/ Rouſſen en andere ſnuyſteringe aen boort/ voor kleyne prijs/ maer ſy hebben liever Linnen dan gelt/ maer Brandewijn is haer alderbegeerſte. Schapen/ Melck ende Vleeſch is hier oock te bekomen voor andere Waren of Gelt.

Blinde Klip.

Reede en Anker-gront.

Ontrent drie mijlen benoorden Hanifioert komen verſcheydene Rivieren die in Zee loopen en warm zijn/ ja ſy zijn te landewaert in ſo heet/ dat men daer een ſtuck vleeſch in kan gaer maecken/ als men het vleeſch aen een Piecke met een touwtken hangen laet; en na de Zee-kant toe zijn de voorſz. wateren matelijck warm/ dat men daer in Baden ofte Swemmen mach.

De Strate Davids

Voorts die van de zuydweſt-hoeck van Yſlant na Fretum Davids willen/ die moeten haer cours weſt ten zuyden wel ſoo zuydelijck ſetten/ om 't Lant binnen den hoeck aen te doen/ het welcke men gewaer wort als men ſes ofte acht mijlen van 't lant komt/ ſoo wort men eerſt het Ys gewaer/ ende als men het Ys heeft/ ſoo meught ghy oock het Lant ſien/ dit Ys is hier gheſtadighlijcken het gantſche Jaer deur/ daerom ſoo men ſijn cours ten weſten van Yſlandt ſtelde wat zuydelijcker als voorſz. is/ men ſoude de kaep mis loopen/ daerom als men binnen den hoeck het Landt ende Ys ghewaer wort/ ſoo moet ghy al by het Ys

langhs zeylen/ ende volgen dat Ys / dat sal u leyden om den hoeck in de voorschreven Straet.

Den hoeck van de Straet leydt even op 60 graden benoorden de Linie/ want het Ys streckt hem alsoo de Wal is/ ende alsmen bezuyden 't Ys komt / ontrent negen-en-vijftigh graden vijf-en-twintigh ofte 30 minuten / somtijdts wat zuydelijcker en somtijdts wat Noordelijcker / soo sal het Ys wederom noord noordwest strecken / ghelijck de wal binnen de Straet-waert in is / tot op de hooghte van drie-en-tsestigh graden/ dan streckt de wal recht noorden tot over de ses-en-tsestigh graden ende dertigh minuten / ende dan komt men teghen het nauwe van de rechte Straet/ ontrent dertigh mijlen wijt / tot op de hooghte van een-en-tseventigh graden dertigh minuten / dan krijght men een groote ruyme Zee noordwest opgaende / ende al voorts noord-waert rondom na 't oosten toe-loopende / ende dan weder zuyd-waert tot de voorsz engte.

Dese Zee loopt soo verre noord-waert tot negen-en-tseventigh graden / maer is achter dicht en vast Landt / met Inwijcken en Rivieren/ daer een groote menighte van Ys sich veeltijts onthout / dat allenghskens met groote af-wateringhe deur het nauwe van de Straet in de Noord-Zee komt drijven langs beyde Kusten heen tot in Terra Nova toe/ en in de Groote Bay van Sint Laurens/ achter en bewesten Terra Nova in.

Terra Nova.

De Inwoonders van dit Landt aen beyde zijden van de Straet zijn al te samen Heydenen en Wilde Menschen/ en men moet haer schoon semblant niet gelooven. Al wat sy u vermangelen willen/ langen sy op haer Riem/ daer sy haer Range mede voort roeyen/ sy en vertrouwen niemant/ daerom zijn sy oock niet te vertrouwen/ men moet hem wel wachten van aen Landt te loopen/ ten zy dat ghy wel op u hoede zijt met een goet Musquet / want sy vraghen niet veel na een Sabel / (want men komtse soo na niet/) maer sy konnen u treffen met hare Bogen en Slingers/ maer als sy sien datter een ter neder gevelt wort met een Musquet/ so loopen de anderen te Landewaert in het Geberghte / daer sy haer onthouden.

Dit Landt van Out-Groenlandt benoorden Yslandt streckende zuydwaert tot de Cape ofte Staten-hoeck/ ende dan om de hoeck voorsz. langhs het Fretum Davids ende in de groote Binne-Zee rondom / is 't altemael vast Landt / ende is het selve Landt aen America vast / tot benoorden ende noordoost van Yslandt af / soo het anders niet aen Spits-berghen vast en is / het welck ick gheloove/ vermits de stroomen langhs Spits-berghen uyt den noorden komen / ghelijck men op de hooghte van drie-en-tachtentigh graden bespeurt / alwaer dat alle de Ebbe om de Noord loopen / daerom soude te vermoeden zijn / dat daer een door-gangh om de Noord moet wesen / dan is als noch onbekent.

Om 't Lant te verkennen.

De zuydooost-Kust van Groenlant kan men sien/ als men daer ses of acht mylen van is/ en dan is men tegen 't Ys aen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

De Stroomen komen uyt den noorden van Spits-berghen en soo voorts langhs Groenlant.

De Ebbe loopt op drie-en-tachtentigh graden om de noord/ en de Vloeden om de zuyd.

Streckingen en Courssen.

Van 't zuyd-eynde van Hitlant tot de zuydwest-hoeck van Yslant west noordwest een halve streeck westelycker 195 mijlen.

Van de zuydwest-hoeck van Yslandt tot het Rif van Reyckenes is de cours noorden 5 mijlen.

Van 't Rif van Reykenes tot de Haven van Hanifioert o. z. o. 12 mijlen.

Van de zuydwest-hoeck van Yslant tot de Staten-hoeck west zuydwest wel soo westelyck 186 mijlen.

Hooghten.

De Kaep van Out-Groenlant ofte Staten-hoeck leyt op 60 graden.

De zuydwest-hoeck van Yslant leyt op 64 graden 5 minuten.

De Mont van de Straet Davids leyt op 71 graden.

De Tweede Verthooninge,

VAN DE

Beschrijvinge van Jan Mayen Eylandt.

Het Jan Mayen Eylandt leydt van Hitlandt noorden ten westen / op 't wijsen van 't gemeen Hollants Compas/ ofte soo eenige willen/ noorden ende noorden ten westen ter halver streeck/ maer gemeenlijck sullen de schepen wat westelijcker zeylen / om dat sy liever bewesten als beoosten vervallen : alsoo sy op de Neeringh aen de West-zijde moeten wesen/ ofte anders so sy beoosten vervallen en benoorden om moeten / soo vinden sy aen de noord-zijde groote stilte ofte dwarlingh van Wint, die seer schielijck en by horten over de Beeren-bergh komt vallen.

Op 't Voor-Jaer soo vint men aen de Oost-zijde 't minste Ys. De Zee aen de noord-zijde die men noyt over thien mylen ruym ofte schoon van Ys vint / die leydt op 't Voor-Jaer gestopt met Ys.

De Windt waeyt daer meest uyt den zuydwesten / meer als van eenigh ander streeck.

In de Zuyd-bay maeckt een zuyd zuydooste en noord noordweste Maen op het ghemeen Compas volle Zee / de Vloet komt daer uyt den zuyden, ende gaet om de noord, de Ebbe ter contrarie.

Op den eersten Augusti (aen het noord-eynde van het voorschreven Eylant) ging de Son in 't noorden ten oosten op 't laeghst met het halflijf onder / ende het halflijf boven den Horizont/ den laetsten July bleef hy noch beneden.

Het noord-eynd van het Eylandt is een seer hooghen Bergh/ de Beeren-bergh ghenaemt/ die hem van het noorden aen tween klooft / ende van 't oosten ofte westen als een ronden Bergh verthoont / loopende aller-weghen met sijn Voet aen de Water-kant/ behalven de noordoost-hoeck die verder uyt-schiet.

De Beeren bergh.

De noordoost-hoeck is een rudsige hoeck/ laegh ten aensien het hooghe Lant / van daer af een half mijl om de zuyd is de wal noch al rudsigh langs der Zee/ onder rollighende steyl / ende ondiep / een Gotelingh-schoot van de wal is het twintigh vadem diep/ van daer af om de zuyd is een kleyne Voet-strant van kleyne Singel-strant / daer men tot op sommige plaetsen de Chaloup wel soude konnen op-halen/ wel een mijl langh om de zuyd.

In ofte op de Voet-strant legghen drie Ys-berghen / die steyl tot op 't Water neder gaen / dese zijn gemaeckt van het Sneeuw-water dat daer van 't hooghste van den Bergh Somers af komt / de twee legghen het noord-eynd van de strant naest.

De drie Ys-bergen.

Van daer verder om de zuyd is de wal een vierendeel mijls (ofte schaers soo veel) rudsigh en steyl / ghelijck als aen het noord-eynd/ van daer voort heeft men weder Voet-strant van de voorschreven Singel / daer men tot eenighe plaetsen oock soude konnen de Chaloup op-halen / dese duert een half mijl.

Daer na heeft men de zuydoost-hoeck van de Beeren-bergh die is rudsigh / ende van sulcke steylte als de voorsz. klippige wal/ al waer men niet op en soude konnen komen/ en is op sommighe plaetsen hooger/ op sommige laeger / onghelijck/ in 't ghemeen 25 of 30 vadem uyt het water aen de Zee-kant / binnen gaet het altemet schuyn teghen de Beeren-bergh op.

Van dien hoeck leggen eenighe Klippen los van 't lant af/ daer veel ghevoghelte op houdt / alwaer men met de kleene Sloepen om en weder kan roeyen / even om den hoeck legghen van ghelijcken een deel Holmen of Klippen buyten de Wal/ die een Haven maecken/ binnen met een kleyne zant-bay/

Een deel Holmen of Klippen.

Zant-Bay.

vay/ daer men seer bequamelijck Sloepen kan op-halen/ men is daer beslooten voor de Zee/ daer is altijt slecht water/ al is 't dat het buyten een storm waeyt. Van buyten en kan men dese haveningh niet kennen/ want sy hem niet en openbaert voor men binnen de Klippen is / van dese Klippen west-waert/ een kleyne mijl/ is de wal steyl/ klippigh/ wel so vlack tegen den Bergh opgaende/ als voorgaende/ doch niet soo hoogh/ ende langhs de Zee met veel scherpe Rudsen bestroyt/ buyten van landt af noch al diep/ soo wel neffens de Stranden als neffens de steyle wal/ soo dat men een musquet-schoot van landt op tsestigh vadem diepte/ (en kort daer buyten) van de gront af is.

Ende voor-by dese steyle strant komt een vlacke strant van swart Zant een mijl langh/ waer nevens men een Gotelingh-schoot van de Wal 6 vadem diep swarte zant-gront vint/ dese strant wort de groote Hout-bay ghenaemt/ van wegen dat men daer veel oudt vermelemt hout vint / daer nevens landtwaert in leggen verscheyden vlacke Berghen van swarte aert en weynigh steen / dit is op 't smalste van 't Lant / boven op dese Bergen soude men 't volck aen weder zijden konnen toe roepen.

De groote Hout-Bay.

De Swarte Bergh.

Bewesten ten eynde dese groote Hout-bay / alwaer 't Landt begint zuydwest ten zuyden te strecken / vint men weer een steenige wal/ eenderley als boven/ ontrent een of anderhalf Gotelingh-schoot weeghs/ daer naer vindt men weder een vlackte (de kleyne Hout-bay ghenaemt) met vlacke strant gelijck als de voorgaende.

De kleyne Hout-Bay.

Een vierendeel mijls t'Zee / neffens 't zuyd-eynde van de kleyne Hout-bay/ leydt een klip/ gelijck een Schip met Mars-zeyls daer op/ daer ontrent is 't al vlack water.

Een klip gelijck een Schip met Mars-Zeyls daer op.

Bezuyden de voorsz. kleyne Hout-bay legghen een deel Klippen en Rudsen in Zee/ neffens een steyle klippige wal/ tusschen welcke buyten Klippen een gaetjen zuyd zuydoost aen/ t'zee gaet/ 't Beeren gat genaemt/ al waer binnen vier vadem steenige gront is/ daer souden wel Schepen in moghen/ maer daer en is geen Ancker-gront/ noch bequaemheyt om te maeren.

't Beere-gat.

Anderhalf mijl z. w. ten zuyden van de boven-genoemde Klip / die de ghelijckenis heeft van een zeylent Schip/ daer leyt een andere Klip van de selve gedaente/ niet so spits als de noorderste / niet boven een Gotelingh-schoot van lant: daer neffens leggen by lant eenige klippen/ (daer hem veel gevogelte op hout/) die een weynigh uyt-hoecks maken / tusschen dit ende het Beere-gat / is de Wal Rudsigh en klippig/ altemet hier en daer een seer kleyne voet-strant/ die nieuwers bequaem en is om Chaloupen op te halen/ en daer neffens begint het lant zuyd-waert hooger en steenigher te worden / het is voort van de voorsz. uyt-hoeck om zuydwest al Klippigh en steenigh Lant/ by zee/ en te Landewaert in hooge Bergen en klippen / hier en daer soude men by noot mogen een Chaloup op de voet van de Bergen halen / schaers een halve mijl varder leggen weder een deel Klippen by de wal / van waer het af om de zuyd steyl tot op het water neder gaet / de zee heeft langs 't lant diepte van 50 of 60 vadem een Gotelingh-schoot van lant.

Steen.

Ontrent 3 mijl zuyden ten oosten van de Zuyd of west-hoeck/ leyt een Steen / die op 't drooghste elf voet water heeft/ en is ontrent een steen-werp groot in 't vier-kant.

Lucas Bouwensz. van Delffs-haven heeft met slecht water syn roer daer op af-gestoten/ daer gaet veel raveling van stroom.

Van die voorsz. steen af noordoost een groote halve mijl/ is doorgaens een kuylige gront/ daer men met de eene werp seven vadem/ ende met d'andere werp 35 vadem heeft/ onder ende over van dese steen na lant/ gaet de gront vlack af tot ses-en-dertigh vadem en dieper/ een Gotelingh-schoot van de Wal is 't 80 vadem weecke Kley-gront / de gront om ende by de steen is Zandigh.

Claes Dircksz. Seyn van Wijck / schreef dat Anno 1616. daer elf of twaelf mijlen zuyd zuydoost van de zuydhoeck van het Eylant diepte was van 35 ende 36 vadem/ swart mulachtigh zant met kleyne steentjens.

Jan Sybrantsz. Pael-man schrijft van de zuydoost-hoeck ontrent 2 mijl in Zee/ z. o. van de Hoeck hadden wy Klippige gront / ons Maet hadde eens 60 en ick hadde maer 30 vadem/ soo dattet daer heel ongelijck is.

Ontrent noordwest een quartier van een mijl / van de zuyd-hoeck leyt een Clip/ seer hooge boven het water/ met noch eenige andere Clipjens by hem/ die men gemeenlijck de seven of vyf klippen noemt/ daer men ruym binnen deur mach als het van den noorden is/ daer leydt by Landt een Holmken effen boven water.

De seven op de vyf Klippen Holmken.

By dese vyf of seven Clippen drooght het gheraden op van dertigh tot vyf vadem tot dicht by de Wal.

Van de Zuyd-wal noord noordwest een kleyne mijle weeghs heeft het Landt een uyt-hoeck/ de Laeghe Zuydhoeck ghenaemt/ die aen strant laegh is/ al waer de Sloepen op leggen op de wacht.

De lage Zuyd-hoeck.

Tusschen de zuyd-hoeck ende die selvige hoeck maeckt het Landt vry wat Bochts / de wal heeft laghe Strant/ seer bequaem om de Sloepen op te halen / in de Bocht ist zant-grout/ ses ende seven vadem diep.

Tusschen desen hoeck ende de zuyd-hoeck leggen oock eenige Rudssjens boven en onder water. Van de Rudsighe hoeck wijckt het Lant oost-waert op met Bochten / twee Gotelingh-schoten weeghs tot in een Inwijck/ (wort gemeenlijck genaemt) de Bocht van Guinea.

De Bocht van Guinea

Van de voorsz. Bocht n. o. ten n. een half mijl / daer vint men dan de Zuyd-bay/ een kleyn Bochtjen/ daer vry wat Strants placht te wesen/ en 't was een plaets al waer eenige Jaren voorleden thien Tenten tot Traen-neering hebben gestaen / daer van in de Winter-tijt van het selvige Jaer drie Tenten van de Kamer van Amsterdam met derthien Chaloupen/ Vaten/ en Traen-packen/ als oock mede de gantsche strant is wech gespoelt / en des Somers is de Aerde met groote arbeyt af-gehouwen en wech gedolven / om soo wat vlackte te maecken / en zijn daer wederom op nieuws twee Tenten (door ordre van de Kamer van Amsterdam) geset.

Zuyd-Bay.

Voor dese Bay is swarte Zant-gront van ontrent 9 tot 15 / en voorts tot 18 vadem/ en op 25 en 30 vadem scherpe steenighe gront/ en dan wederom een Gotelingh-schoot in Zee / is het wederom 80 vadem weecke gront.

Tusschen de Bocht van Guinea ende de Zuyd-Bay/ daer is de Wal heel steyl / en seer steenigh / ende oock mede seer klippigh / als men leydt op vijfthien vadem voor de voorsz. Zuyd-Bay/ dan so siet men tusschen de Vogel-klip/ ende het Lant deur.

Van de Vogel-klip twee Gotelingh-schooten weeghs/ daer leydt een kleyn klipjen in een Bocht / daer neffens op het Lant leyt een Rooden-bergh; aen de noord-hoeck van dat voorsz. Bochtjen daer is een voet-strant om vier ofte vyf Sloepen te setten.

De vogel-klip Rooden Bergh.

Van de Zuyd-Bay n. o. ontrent een mijl weeghs/ daer soo vint men een kleyn hoeckjen/ daer men door een Poort ofte Gat van het gheberghte kan door-roepen / ende dan komt men in een Kom of Kolck / daer ontrent een ruymte is om voor twintigh Chaloupen te leggen/ ende is seer bequaem om de Walvisch-vangst te wachten/ die wert by de Zee-luyden genaemt de Hoepstocks-Bay.

Kom of Kolck.

De Hoepstocks-Bay.

Van de voorsz. Hoepstocks-Bay een groote Gotelingh-schoot weeghs/ daer vint men een hoeck daer eenige Klippen van af-leggen/ (die de Rudsen werden genoemt) ende van daer tot den voorsz. Rooden-bergh daer is de Wal meest al Klippigh ende Steenigh.

Rudsen.

Van de voorsz. Rudsen ontrent n. o. ten noorden / een mijl weeghs/ daer leydt een Uyt-hoeck/ ghemeenelijck het Walrusch-gat genaemt / daer den Brielschen Tooren tegen of buyten aen-staet / daer tusschen beyden maeckt het Lant een groote inbocht/ die ghemeenlijck de Noord-bay genaemt wort / ende het is de voornaemste plaets voor de Traen-neeringh/ die tot noch toe besocht is.

't Walrus-gat

Noord-Bay.

Van de Rudsen een vierdepart van een mijle weeghs wat Bochtwaerts in/ daer is een vlackte/ die de Hout-bay genaemt wert/ ten eynde van de voorsz. vlackte/ daer vint men hoogh Landt/ en heel tot op het water neder/ ontrent een kleyne vierdepart van een mijle ghedurende/ van daer tot den hoeck van 't Walrusch-gat is een vlacke Strant/ alwaer alle de Tenten en Ketels van de Kamers van Hollant ende Zeelant staen / dese Bocht heeft een vlacke zant-gront / daer de Schepen op mogen leggen ten Ancker/ op 15 ende 16 vadem/ in de Bay een Gotelingh-schoot van

De Hout-Bay.

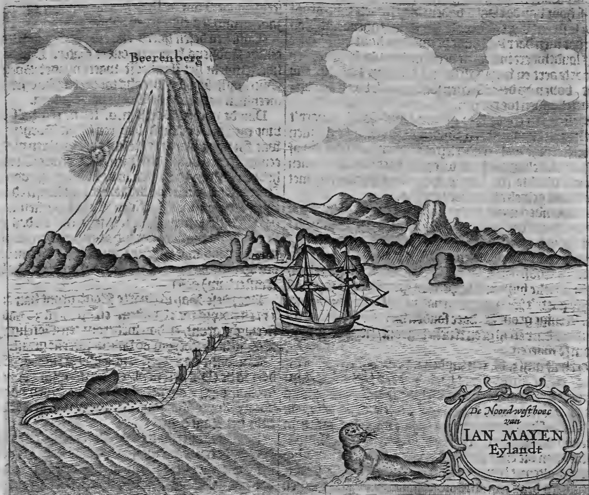
Landt. In de Voor-Somer soo legghen de Schepen wel dicht in de voorschreven Bay op acht en negen vadem.

Van den Brielschen Toorn soo streckt het Lant oostwaert op / ende heeft ontrent een mijl vlacke strandt / die seer bequaem is om Chaloupen op de wacht te houden. De voorsz. hoeck van het Walrusch-gat is seer hoogh en steyl aen de Zee ; ten eynde van de voorsz. mijl vint men wederom al klippigh en steyl lant / sonder strant / (dat waerdigh is om te beschrijven) daer neffens een Gotelinghs-schoot van de wal leyt een steen als een Toorn.

Ten eynde van dit voorsz. steyl Lant / kort voor-by de toorn / daer vint men een kleyne Inwijck / die de Mary-Mus-bay ghenoemt wert / om dier oorsake wil / (als dat de Eerbare Mary-Mus van Rotterdam daer een schip gesonden heeft /) dat aldaer eerst de Traen-neeringhe gedaen heeft / daer is seer goede Ancker-gront / op 5 / 6 / 7 en 8 vadem / een gotelingh-schoot in Zee / en't is daer seer verre vlack in Zee / oock is de Strant seer bequaem om Visch te kenteren of Traen te zieden / (ende alles wat tot die Traen-neeringe van noode soude mogen zijn.)

De Mary-Mus-Bay.

De Noord-West-Hoeck.

Een weynigh te landewaert is een Poeltje / daer versch water is / daer men wel visch vangt / heeft een vlacke voorstrant / daer men een Sloep over kan halen / om in het voorsz. Poeltje te komen.

Van de Oost-hoeck van Mary-Mus-Bay / schiet een voet van het gheberghte uyt het Landt in Zee / seer steyl ende hoogh aen de West-strant.

Van den voorsz. Berghs-voet / is de Cours noordoost ten noorden een vierendeel mijls / daer vint men een vlacke strant / daer wel eer een Kruys op een Graf gestaen heeft / tusschen beyden maeckt het Lant een groote inbocht / (dat onder ofte dicht aen de wal een steenighe gront heeft /) de wal in sich selfs is vlack ende een Zant-strant / aldaer men tot veel plaetsen bequaemheyt soude konnen vinden om de neeringe te doen.

Neffens dese voorsz. Bay heeft men ontrent twee musquet-schooten van lant negen vadem Waters / al vlack en af-diepende tot 17 vadem / en dan ontrent drie musquet-schooten van Lant is goede fijne Zingel zant-gront / doch op 25 / 30 ende tot vijftigh vadem vuyle ende steenighe grondt / en dat soo verre in Zee dat men de beyde hoecken van het voorsz. Lant sien mach / maer een half mijle weegs van Landt gaet dese steenige gront om de west-zyde heen / en dan dicht by de Wal daer men de grondt siet / is't wederom enckel steen.

Van het Kruys tot den naesten Ys-bergh / is't over al meest een vlacke Zant-strant / ende op sommighe plaetsen oock eenighe Steen-Rudsighe strant / die wijt is ontrent een halve mijle / en het is daer op sommighe plaetsen seer bequaem om Chaloupen op de wacht te legghen / maer de gront begint daer diep ende scherp te worden / en onbequaem om Schepen te leggen.

Van de Noordwest-hoeck om de oost / is een steyle steenighe Wal / een vierdepart van een mijl langh / daer men dan een kleyn Baytjen vindt om bequamelijck een Ketel te setten / om Traen te zieden / maer alsoo het daer neffens een Gotelingh-schoot wel 300 vadem diep is / so is't daer onbequaem om met Schepen te leggen.

Van daer soo streckt de Wal wederom een groote half mijl weeghs Oost-waert op / al waer men ten eynde zynde een Baytjen vint / daer men bequamelijck een Ketel soude konnen setten / en Chaloupen op de wacht houden / maer het is buyten een Gotelingh-schoot weeghs van Landt / over de drie hondert vadem diep.

Van daer af tot aen den Noord-hoeck / het welck een half mijle weeghs is / so ist Lant aen de Zee-kant steenigh ende Rudsigh / ende oock mede seer steyl.

Somtyts leyt het Ys benoorden 't Eylandt soo na / dat / als men van daer na Spits-bergen wil / wel eerst veertigh / vijf-en-veertigh ende vijftigh mijlen moet oost aen houden eer men noordelijcker kan aen zeylen / ende is wederom mede al-te-met benoorden 't Eylandt sulcken ruymen Zee / dat men wel vijf-en-veertigh ende vijftigh mijlen recht noorden van 't Eylant kan zyn tot op de hooghte van vijf-en-tseventigh graden noorder breedte / eer men Ys gewaer wort.

By

By klaer en helder weder kan men den Beeren-Bergh dertigh mijlen sien/ nu ter tijt wert de Vis-neeringe so veel aen 't Eylant niet gepleeght als voor desen/ so dat de Vis hem nu Noordelijcker hout.

Aen Jan Mayen Eylandt is de variatie anderhalf streeck Noord-westeringh.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In de zuyd-bay maeckt een zuyd zuydooste ende noord noordweste Maen op 't ghemeen Hollandts Compas het hooghste water/ de Vloet komt daer uyt den zuyden/ ende gaet om de noord/ en de Ebbe ter contrarie.

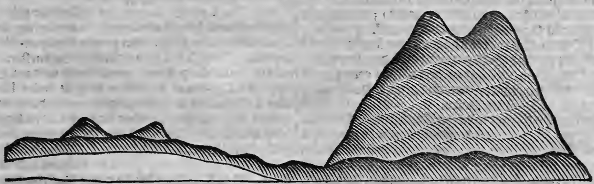
Streckingen en Courssen.

Van Hitlant tot Jan Mayen Eylant/ noorden en noorden ten westen/ ter halver streeck 160 mijlen.
Van 't noord-eynde van Jan Mayen Eylandt/ tot de Noord-Caep oost wel so noordelijck/ maer heel weynigh 170 mijlen.
Van 't noord-eynde van Jan Mayen Eylandt / tot de zuydelijckste punct van Spits-bergen/ west noordwest / een halve streeck noordelijcker 165 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Jan Mayen Eylant/ tot het Eylant Grijp/ op 't Liet van Dronten n. w. een weynigh noordelijcker 147 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Jan Mayen Eylandt tot Langenes/ de noord-oost-hoeck van Yslandt / is de cours zuydwest een halve streeck westelijcker 111 mijlen.
Van de Noord-hoeck tot de Zuyd-hoeck/ noordoost ende noordoost ten oosten 9 mijlen.
Van de Noord-hoeck tot de zuydoost-hoeck of kleyne Zant-bay noordoost ten noorden en noord noordoost derdehalf mijl.
Van de kleyne Zant-bay tot het Eyer Eylandt of 't begin van de groote Hout-bay/ oost ten zuyden $1\frac{1}{2}$ mijl.
Van het Eyer Eylandt tot de eerste klip als een Zeyl van een Schip zuydwest ten westen $1\frac{3}{4}$ mijl.
Van de eerste klip tot de tweede klip als een Zeyl van een Schip west ten zuyden schaers $1\frac{1}{2}$ mijl.
Van de tweede klip tot de zuyd-hoeck zuydwest $2\frac{1}{4}$ mijl.
Van de zuyd-hoeck tot de vijf klippen noordwest $\frac{1}{4}$ mijl.
Van de zuyd-hoeck tot de laege zuyd-hoeck of Hopberg n. 1 mijl.
Van de Hop-bergh tot de Zuyd-bay noordoost $1\frac{1}{4}$ mijl.
Van de Vogel-klip tot de Hoepstocx-bay noordoost 1 mijl.
Van de Vogel-klip tot de Rudsen noordoost schaers anderhalf mijl.
Van de Rudsen tot de Brielsche Tooren noordoost ten noorden 1 mijl.
Van de Brielsche Tooren tot Marp-mus-bay oost ten n. $1\frac{3}{4}$ mijl.
Van Marp-mus-bay tot Muyens tweede kruys-hoeck n. o. $1\frac{1}{2}$ mijl.
Van Muyens kruys-hoeck tot de noord-hoeck oost derdehalf mijl.

Hooghten.

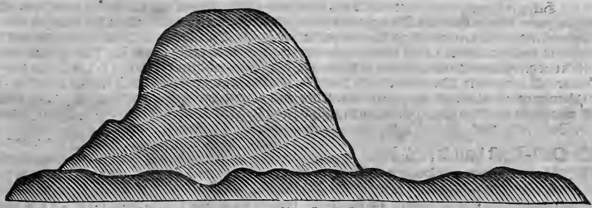
De Noord-hoeck leyt op de hoogte van 71 grad. 23 min.
De Zuyd-hoeck leyt op de hooghte van 71 graden.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

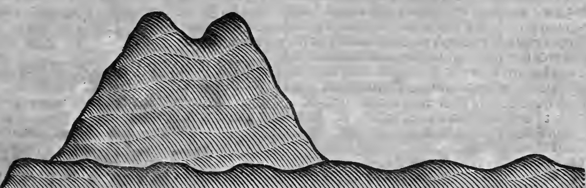

De vlacke Strant.

Aldus verthoont hem de Beeren-Bergh/ als hy noorden twee mijlen van u is.

Aldus verthoont hem de Beeren-Bergh/ als hy west twee mijlen van u is.

Aldus verthoont hem de Beeren-Bergh/ als hy zuyden twee mijlen van u is.

De Derde Verthooninge,

VAN DE

Gelegentheydt van 't Beeren-Eylandt / 't Hoopen-Eylant/ als mede van geheel Spits-Bergen/ soo veel als die tot noch toe benoorden ende beoosten bekent is.

't Beeren-eylant.

Sprop.

KOmende van de Noord-Kaep tot het Beeren-eylant / soo streckt de cours noord noordwest ende noordwest ten noorden ontrent 54 a 55 mijlen / Sprop leydt dan recht noordwest van het Beeren-Eylant. (Aen de voorsz. Noord-kaep zijn Menschen die 70 a 80 Jaren out zijn / die van al haer leven geen Broot gegeten hebben/ maer onderhouwen haer al met Vis en Vleesch.)

In de Voor-tijt seggen de Inwoonders van de noordkaep aen Finmarcken / dat in de Bay aldaer geen Ys komt/ soo datse daer meest haer kost winnen met Visschen/ en dan die te droogen.

't Beeren-Eylant is tamelick hoog/men kan 't in 6 uren wel om-roepen / men kan aen de noordwest-kant op 3 mijl na aen landt gront werpen / en dat op 40 vadem/ ende dan drooght het al met graden op na lant toe tot 15 vadem/ende dan zijt ghy een Gotelingh-schoot van de wal.

Op 't Beeren-Eylandt is schoone verversinghe/ al was men daer met hondert Schepen/oock wast daer fraye Sla dat daer gheweldigh verfrayt en ververscht / oock zijnder menighte van Gevoghelte / men vint'er oock Kolen om te branden gelijck Schotsche Kolen.

Aen de noordoost-kant leydt een Baytjen/daer kan men beschut leggen achter een Eylandtjen / daer men hoeckjens wint heeft/van oost zuydoost tot west zuydwest, die winden waeyen daer open in (voor andere winden leydt men beschut/) aen de zuyd-zijde kan men in loopen van dat voorsz. Baytjen/'n aen de noord-zijde ist vast aen een groot eylant/ daer men met een Sloep mooytjens door kan / anders zijn daer geen Bochten of Inhammen / daer men met storm in mach om een Schip te bergen/maer daer is rondt-om Ancker-gront/doch men moet in openbare Zee leggen/en het is een vuyle gront/en daer gaet een geweldige Zee/soo dat het niet gheraden is by storm daer te setten / de vloeden komen gemeenelijck uyt den zuydwesten/en gaen om de noordoost/ een zuydweste ende noordooste Maen maeckt het hooghste water/en vloeyter gemeenelijck vier voet op en neder. Mede so vanght men aldaer by tijden goeden Cabeljau en Schelvis aen het Beeren Eylandt.

De Oost-Kust van Spits-bergen.

't Hoopen-eylant.

VAn het Beeren-Eylandt na 't Hoopen Eylandt/ is de Cours n. o. ten noorden na gissinge 32 mijlen/het Eylant is ontrent langh seven of acht mijlen / 't is smal landt/ boven drie Musquet-schooten niet breet, en streckt o. n. o. en w. z. w. aen beyde de kanten, so wel aen de zuyd-zijde als aen de noord-zijde / maer aen de noord-zijde is over al goede Ancker-gront/ het geheele Eylandt langhs / op 20 vadem/ een groote half mijl van lant, op 't zuydwest-eyndt ende het noordoost-eyndt hebt ghy vlackte / daer de Walrussen ghemeenlijck op komen / anders is het Eylant over al steyl en schor/ maer aen de zuyd-zijde is het over al rudsigh en klippigh en onbequaem om te Anckeren / daer men hem voor wachten moet / doch men kan wel een half mijl by landt langhs zeylen/ sonder yet te misdoen, maer op het Eylant is niet te halen dat tot eenige verversinge dient.

Daer zijnder die in het oost noordoost 24 mijlen van het Hoopen Eylandt geweest zijn/en geen lant vernomen hebben/maer vonden heel swaer Ys/en daer was geen gront by te bekomen.

Het Hoopen Eylandt doet hem op in vijf heuvelen / het noordoost-eynde ist hooghste.

Aen 't noordoost-eynde van het Hoopen Eylandt/ is een vlackte wel een vierendeel mijls in het vierkant/daer machtigh veel Walrusschen onthouden/ soo dat de vlackte altemet vol leydt / daer houden hem oock een groote menighte van Lommen / Meeuwen / en andere Zee-voghels, dat de Lucht qualijck te bekennen is/ soo dat het Lant genoegh te verkennen is aen 't gaen en komen van de Voghelen: die daer af en aen vliegen om haer Jongen te voeden, alst in de Broey-tijdt is.

Van de noordoost-hoeck van 't Hoopen Eylandt na de Black-poinct/soo is de cours noorden ten westen thien mijlen weeghs / eer men aen Black-poinct komt aen de zuydoost-zijde/daer leyt het vol lage Eylanden/ die men wel tot tsestigh toe (in de Mars) tellen kan / doch daer legghender soo veel oftse ghezaeyt waren/ en dat al langhs de Kust; soo verre men oogen kan/ ende dat in 't noordoosten op, als oock mede in 't west noordwest, so men gist het hem daer is streckende/al Steenen ende Klippen.

Black-point.

Als Black-poinct noorden ten oosten vier mijlen van u is/hebt ghy een hoogh Eylantje / ten aensien van de andere Eylanden daer ghelegen / een groote Musquet-schoot daer bezuyden zijnde/so leyt men op dertigh vadem steeck-gront/ ende is een steyle op-gaende gront / daer men een Schipslenghde t'Zee-waert 60 vadem waters heeft / binnen de voorsz. Eylanden na het vaste landt toe / siet men wederom open in Zee/daer de Eylanden soo dicht niet en leggen.

Ontrent een mijltjen oost-waert op, van dat voorsz hooge Eylant/ leggen veel Blinden in Zee buyten die lage Eylanden/daer geen Ancker-gront te bekomen is, daer de Zee geweldigh op barnt met hoogh water / doch daer gaet weynigh strooms.

Aen de noordoost-hoeck van 't Hoopen Eylant gaet een stercke stroom/ also hart als in Texel/de vloet komt uyt den west zuydwesten/ en valt langhs het landt heen. Een zuyd zuydweste maen maeckt aldaer het hooghste water. Op die voorsz. Eylanden is niet te bekomen / dat men tot noch toe weet/ maer is al steenigh laegh landt / oock kan men de voorsz Eylanden niet verre sien. Maer Black-poinct is een heel hoogh lant, dat men van 't Hoopen eylant wel kan sien met klaer weder / in dat gewest is 't geweldigh mistigh / en men siet 'er by tijden in 5 ofte ses dagen geen Sonne schijnen/maer al dicke mist en koude.

Van Black-poinct/so streckt de kust oost-waert aen n. o. op / soo verre men beoogen kan/na Wijbben Jansz water toe west noordwest / doch die gantsche Kust is al met Uytklippen en Eylanden beset / de stroom komt uyt den zuydwesten by de Kaep de Kijck-uyt beoosten uyt loopen/ en streckt sich noordoost op na Wijbben Jansz. water toe.

't Is qualijck beoosten de kaep de Kijck-uyt aen te doen/ om dat het Ys beoosten van Nova Sembla af komt / ende streckt hem al langs de kust (als oft vast lant waer) gelijck een banck/soo dat men daer qualijck door kan.

De West-kust van Spits-bergen.

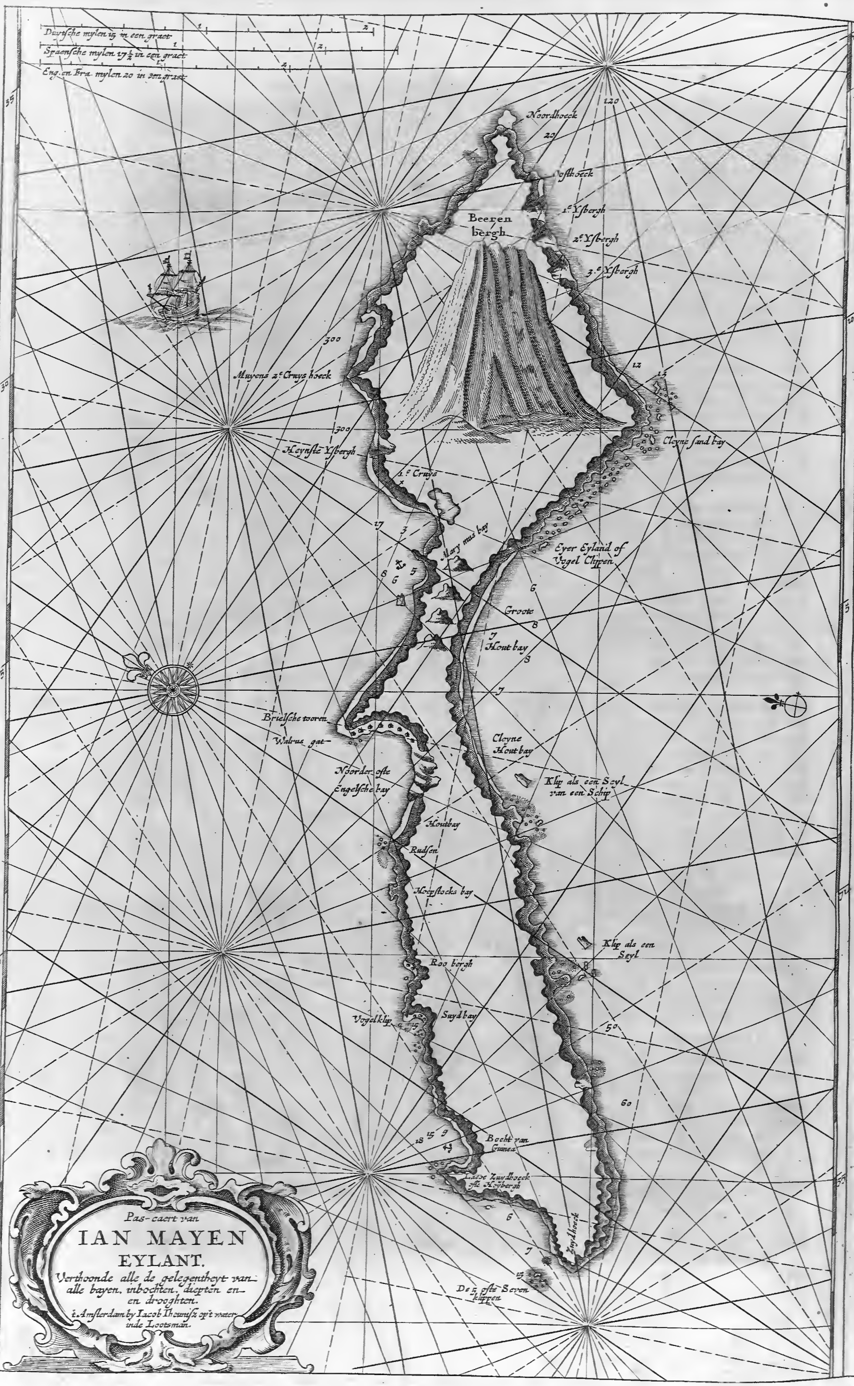
VAn 't Beeren Eylandt tot Caep de Kijck-uyt ofte de zuyd-hoeck van Spits-bergen, is de cours noord noordwest wel soo westelijck/ontrent 28 mijlen.

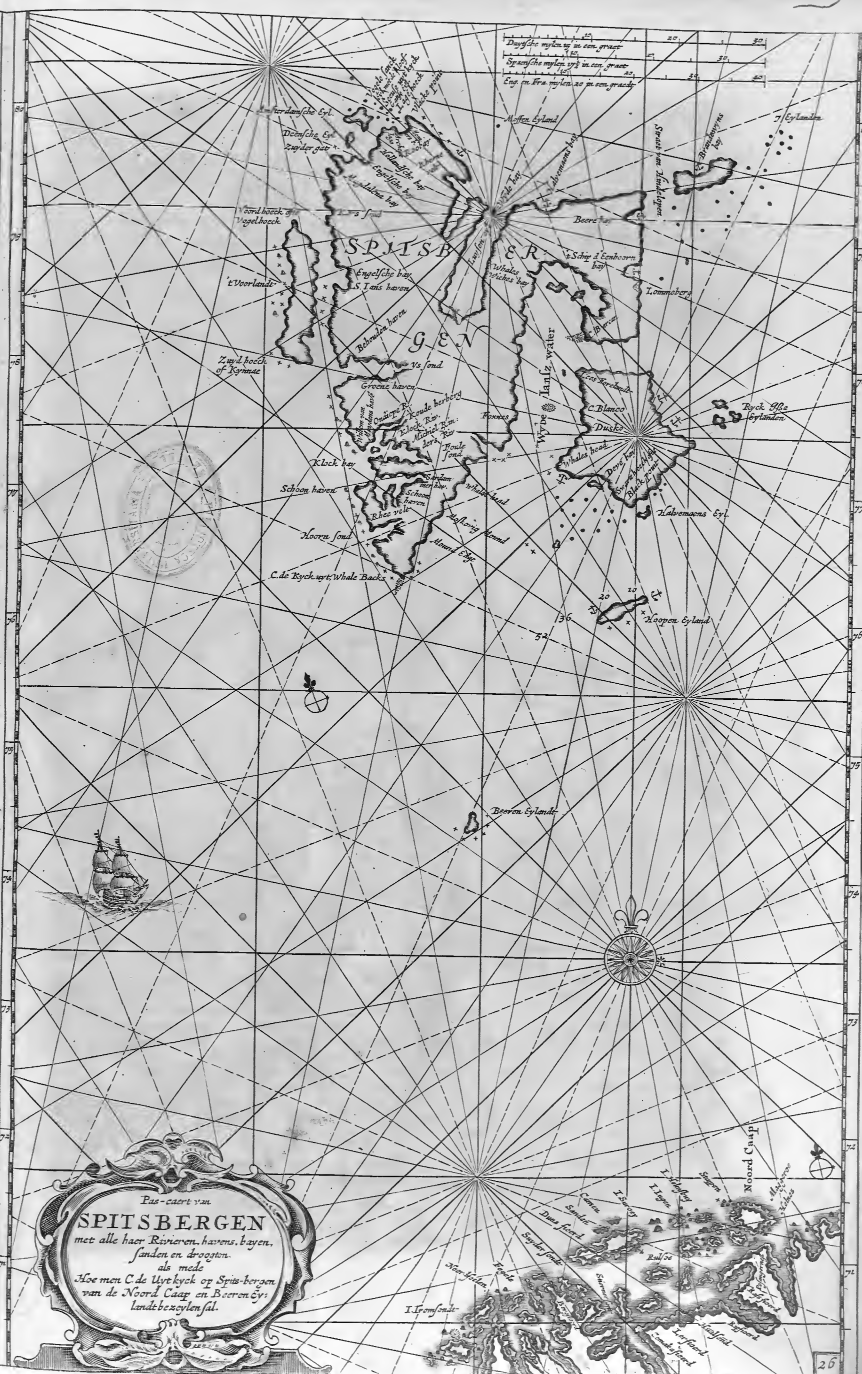
Zuydoost van de Kaep de Kijck-uyt streckt een Steenrif af vier mijlen in Zee/op sommige plaetsen als 'er hol water gaet kan men de klippen sien branden / oock mach men dicht by 't lant tusschen het Rif ende het Landt deur / maer het is seer gevaerlick.

Van Caep de Kijck-uyt tot het zuyd-eynde van 't Voorlant is de cours noord noordwest ses-en-twintigh of seven-en-twintigh mijlen / tusschen beyden legghen Hoorn-zont/ Klock-bay of Bel-zont/ende Ys-zont.

Van de Caep de Kijck-uyt tot Hoorn-zont/is de Cours n. n. w. 6 mijlen/is tusschen beyden rudsigh en vuyl.

De

Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
Noordhoeck
Oosthoeck
1.e Ysbergh
2.e Ysbergh
3.e Ysbergh
Beeren bergh
Muyens 2.e Cruys hoeck
Heynstz Ysbergh
Cleyne sand bay
1.e Cruys
Marymus bay
Eyer Eyland of Vogel Clippen
Groote
Hout bay
Brielsche tooren
Walrus gat
Cleyne Hout bay
Noorder ofte Engelsche bay
Klip als een Seyl van een Schip
Houtbay
Rudsen
Hoopstocks bay
Klip als een Seyl
Roo bergh
Suyd bay
Vogelklip
Bocht van Guinea
Zuydhoeck
De 7 ofte Seven Klippen
Pas-caert van
IAN MAYEN
EYLANT.
Verthoonde alle de gelegentheyt van alle bayen, inbochten, diepten en en droogHten.
t'Amsterdam by Iacob Theunisz op't water inde Lootsman.

Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
Amsterdamsche Eyl.
Deensche Eyl.
Zuyder gat
Moffen Eyland
7 Eylanden
Noord hoeck of Vogelhoeck
SPITSBERGEN
Engelsche bay
S. Jans haven
t'Voorlandt
Beere bay
Lommebay
Zuyd hoeck of Kynnae
Groene haven
C. Blanco
Dusko
Ryck Yse eylanden
Klock bay
Schoon haven
Hoorn sond
Whales head
Halvemaens Eyl.
C. de Kyck uyt Whale Backs
Hoopen Eyland
Beeren Eylandt
Noord Caap
Pas-caert van
SPITSBERGEN
met alle haer Rivieren, havens, bayen, sanden en droogten.
als mede
Hoe men C. de Uytkyck op Spits-bergen van de Noord Caap en Beeren Ey: landt bezeylen sal.

Hoorn-zont.

De Hoorn-zont is een ruyme Bay / en men leydter beschut voor alle winden/ de Engelsche hebben haer Tenten daer staen/ en komen daer alle jaren om te Visschen.

Tusschen Hoorn-zont en Klock-Rivier / (by sommighe genaemt Bel-zont) streckt de kust noorden ten westen / en noord noordwest/ al by de voorsz. Kust ist landt rudsigh en vuyl/ en met veele kleyne Eylandekens en Klippen beset.

In dese Belsont leggen verscheyden rivieren en Havens/ en aen de Noord-kant een weynigh binnen den hoeck leyt

Willem van Muyen Haven.

Willem van Muyens-haven (wert also genaemt/ also de voorsz Willem van Muyen daer wel eer gevischt heeft) ontrent noordoost op/ so streckt een voert opwaerts in't lant/ die de Ondiepe Rivier genaemt wort/ waer op de Koude-herberge leyt/ daer hebben wel eertijts tenten gestaen/ wat zuydelijcker leyt Michiel Rinder Rivier/ en dan noch wat zuydelijck van de voorsz. Rivier/ daer soo leyt de Sardammer-Rivier/ die selvige loopt vry wat Landewaert in.

De ondiepe rivier.

Westelijck van de Sardammer-Rivier/ ofte de Klock-Bay in zeylende/ een weynigh om de zuyd-hoeck/ daer so leyt een schoone Inbocht die om syn bequaemheyts wille/ de Schoone haven wert ghenaemt/ daer een heele schoone Reede is / en men soude in tijdt van noodt daer een Schip konnen bergen sonder Ancker ofte Tou / 't is een schoone slibberige gront.

De schoone Haven.

Van de Klock-bay tot de Ys-zont/ streckt de Kust noch al noorden ten westen / en n. n. w. daer ist tusschen beyden al rudsig en vuyl/ doorgaens met Klippen en dicht by lant sonder eenige Bochten of Inhammen/ doch een weynigh om de Zuyd-hoeck van de Bay komende / heeft men de Groene Herberge / daer is een heele goede Reede / en men mach het daer setten / soo na aen de Wal als men wil / en dat op acht / thien ofte twaelf vadem waters; 't Is daer doorgaens een schoone vlacke opgaende gront / en men leyt daer beschut voor alle winden.

Een weynig om de noord-hoeck komende/ daer is de behouden haven/ die is streckende noordwaert op/ en een vierendeel van een myl op zeylende/ daer is een goede reede dat wert de Behouden Haven ghenaemt / de gront isser steyl/ maer een schoone gront/ daer mach men 't ancker laten vallen/ op 30 vadem / en vertuyen met een tou aen Lant vast/ t'Zee-waert/ men leyter beschut voor alle winden.

De Behouden Haven.

Voorts Oost-waert op/ soo streckt de voert soo verre Landtwaert in/ datter noyt Sloep ten eynde gheweest is/ en wert genoemt de Ys-zont/ also 't Ys in de Na-Somer daer lange blijft legghen/ doch als men de noord-wal een weynigh schout/ soo en zijnder geen vuylen daer men voor te vreesen heeft.

De Ys-zont.

De Ys-zondt is een wijde Foert om op te komen / en wanneer men in de Hoorn-zont of Behouden-haven / ofte Ys-zondt is / moet men wel verdocht zyn alst Ys uyt den zuyden komt/ dat men niet lang stil moeten houden/ maer syn Ancker lichten / souden anders daer in beset worden/ dat men daer qualijck souden uyt-komen / voornamelijck in 't na-jaer.

Als men dit wat op vaert / daer zijn veel Rheen te vangen / oock isser een groote meenighte van gevogelte aen de klippen/ (die daer in legghen/) en daer haer jongen op boeden/ al langhs de kant heen/ so dat van dat gevogelte sulcken mest ofte dreck komt, dat op of aen de voorsz. klippen/ groote groente maeckt, en onder anderen oock wast een seker kruyt / dat daer Sla genoemt wert/ en is gelijck Lepel-bladen ('t welck aldaer groote verversinge maeckt) en oock goede smaeck als Sla heeft.

Van de Ys-zondt/ tot de zuyd-hoeck van 't Voorlandt/ streckt de kust n.w. doch de zuydhoeck is een weynig vuyl die moet men schouwen/ daer loopt een rifjen af een vierendeel myls in zee / dat streckt meest z. w. van 't Landt. Het Voorlant streckt zuyden en noorden van de zuyd-hoeck tot de noord-hoeck of de Vogel-hoeck/ 15 of 16 mylen/ anderhalf mijl benoorden de zuyd-hoeck van 't Voorlant leggen twee Eylandekens een Gotelingh-schoot van malkanderen / als mede een kleyne Goteling-schoot van de wal daer duysende van Vogelen op zijn/ als Rotgansen/ Berg-eynden / oock zijnder meenighte van Eyers te bekomen/ een groote mijl daer benoorden streckt een Rif af van klare en heldere witte Steenen van de wal / daer heel groote onder loopen tot anderhalf mijl van de wal/ 3 mijlen benoorden 't Persch Rif leyt een kleyn eylantje/ dicht onder de wal/ daer mede veel gevogelt sich onthout/ en eyers te bekomen zijn/ en is tusschen beyden tamelick schoon/ maer aen de wal zyn eenige klippen daer men hem voor wachten moet.

Om de Noord-hoeck van 't Voorlant/ tusschen 't vaste landt in/ daer is goede Reede / daer men 't setten mach op twintigh/ achthien/ vijfthien/ thien en vier vadem/ na dat men daer verre in is/ doch het Voorlant naest.

Krups-Bay. De Engelsche Bay.

Aen het vaste landt leydt de Kruys-bay/ en dan voorts zuydelijck tusschen het Voorlant in / daer leydt de Engelsche Bay/ alwaer de Engelsche komen visschen.

Van de Vogel-hoeck ofte de noord-hoeck van 't Voorlant tot het Deens Eylandt / is de Cours n. o. ten noorden ontrent 9 mijlen daer-en-tusschen leydt Madaleenen-bay daer goede Reede is / aen de zuyd-hoeck van de Bay/ doch is hoogh en steyl Landt/ en men settet daer een weynich binnen de zuyd-hoeck/ doch men mach daer wel verder in zeylen/ en setten 't aen de noord-wal/ daer is over al goede gront/ op 15/ 20/ 25 vadem.

Magdalene Bay.

De Noord-hoeck van de Madeleene-bay is de zuyd-hoeck van de Engelsche Bay/ die rudsig en vuyl is, en seer periculeus om in te zeylen / voor de gene die daer niet wel bedreven is.

Van de Madeleene Bay tot de Robbe Bay is de cours n. n. o. en z. z. w. twee myl/ daer tusschen beyden leyt een eylantjen, doch laeg/ dat de Engelsche-Uyt-kyck genaemt wert/ waer van een Rif in Zee streckt een Goteling-schoot langh / is rudsigh / men soude tusschen de voorsz. Rudsen konnen door loopen/ maer met groot peryckel.

Engelsche Uytkyk.

Van de Robbe-bay (de welcke op het Deensche Eylant leydt) tot de Zuyd-bay/ soo is de Cours noord noordoost ontrent een half myl/ men loopt een weynich benoorden de Zuyd-hoeck van de Zuyd-Bay/ de Bay in/ doch in 't inkomen van de Zuyd-bay, moet men de noord-wal wat schouwen/ want hy is wat vuyl/ binnen komende/ moogt ghy de noord-wal wel naeder komen / en settent op thien/ vijfthien/ sesthien of twintigh vadem suyvere grondt / en men leydter beschut voor alle winden.

Van de Noord-hoeck van de zuyd-bay leggen vier Eylandekens / waer van 't buytenste het grootste is / van het westelijckste van de vier voorsz. Eylandekens tot Maurits-bay of de Hollandtsche-bay / is de Cours o. n. o. een vierdepart van een myl/ men kander geen quaet / als men de Klippen mis zeylt / anders is 't een schoone kust/ men mach 'er onder twee hoecken van de voorseyde Bay goede Reede maken / een Gotelingh-schoot of twee van de wal/ waer het u belieft/ en dat op 15/ 18 en 20 vadem / als men een weynigh zuyd zuydoost in zeylt / kan men de Hollantsche Schepen sien / die voor de tenten aldaer te Reede leggen/ als men daer na toe zeylt mach men de Zuyd-wal met naerder komen als op seven vadem/ dan so komt men eerst aen de Amsterdamsche Tenten / daer mach men met de Schepen teghen de Wal aen setten / by noodt van groote Ys-gangh/ en maken met een Tou aen 't lant vast en daer seker legghen voor alle winden/ daer na volghen de tenten van de Kamers van Middelburg en Vlissingen/ als mede oock de Deensche en andere/ doch van de westelijckste Tent soo schiet een Rif af/ daer men niet na toe mach zeylen/ en loopt meest het gheheele gat over / dan kan men de Zuyd-bay open uyt-sien / bezuyden het voorschreven Rif legghen verscheyden Eylantjens / daer veel Steenen onder water legghen/ men soude daer tusschen beyden wel deur zeylen / om door de zuyd-bay in zee te loopen / maer het moeste eerst met Tonnen af-gebaeckent zijn/ en het is een kort verlaet: van de westelijckste tenten tot de zuyd-bay uyt / is ontrent een myl / en werdt ghehceten het Amsterdamsche Eylandt / alwaer de Tenten van de Kamer van Amsterdam op staen. De plaets daer de Tenten op staen / is een strant / en ontrent een kleyn musquet-schoot breet/ daer achter een binnen-water ofte stil staende Kil loopt.

't Amsterdamsche Eylant.

Oost zuydoost ende oost ten noorden van de Amsterdamsche Tenten/ leggen twee Ys-bergen dicht op de water-kant / het Ys dat valt 'er somtydts met sulcke groote stucken af / dat de Schepen daer af bewegen die voor de

Tenten

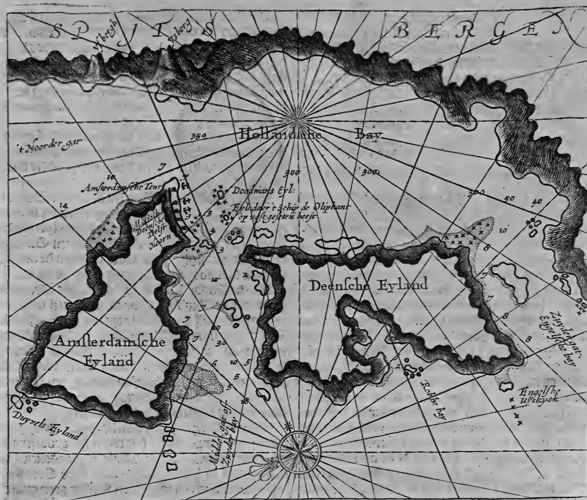
Tenten leggen / 't landt binnen de Bay aen het vaste landt is heel hoogh en steyl/ als mede op het Amsterdamsche ende Deensche Eylant/ maer niet so hoogh.

Aen de zuyd-hoeck van de Hollandtsche Bay leydt een kleyn Eylandtje heel dicht aen de wal/ gheheeten het Duyvels Eylandt / dat behoeft men niet te schroomen / want men mach daer dicht by langhs zeylen/ van de selvige hoeck tot de Vogel-zangh/ soo is de cours oost noordoost een groote mijle/ de Voghel-zangh dat is een Eylandt / rondtom schoon/ men kan aen beyde zijden reede maken/ soo wel aen de Hollantsche-Bay/ als aen de ander zijde. Oost zuydoost een groote Gotelingh-schoot / daer leydt het Eylandt met de Kloof / werdt alsoo genaemt door de gespleten bergh diese aen de Zee-kant heeft / en leydt tusschen de Voghel-zangh en 't voorsz. Eylandt / maer aen de Vogel-zangh is een heel goede Reede.

Duyvels Eylant.

Het Eylandt met de Kloof.

De Hollantsche ofte Mourits-Bay.

Tusschen die voorschreven Eylanden en 't vaste landt leggen verscheyden Eylanden/ die door de groote menighte/ de Archepelliga genoemt werden / in die voorschreven Eylanden zijn verscheyden Reeden te maken / voor die gene die daer wel bedreven is/ maer aen 't vaste lant niet.

Archepelliga.

Van 't Eylandt met de Kloof tot het Eylandt de Zeeusche Uyt-kijck genaemt/ so is de Cours zuydoost ten oosten ontrent een half mijl/ alwaer men tusschen beyden ontmoet een kleyn ront Eylandeken / genaemt het Ganse Eylant/ alwaer dat men tusschen het Eylandt ende de Zeeusche Kijck-uyt door moet zeylen / en houden 't Ganse Eylandt tzee-waert een Gotelingh-schoot van u/ voor aen het Zeeusche Eylandt kan men goede Reede maecken / en leggen op 20 en 15 vadem goede Ancker-gront.

De Zeeuse Uytkijk.

't Ganse Eylant.

Tusschen de Zeeusche Uyt-kijck en de Moniers-bay eyndight de Voert / die tusschen de Eylanden ende 't vaste lant door loopt / men kan daer door de Hollandtsche-Bay loopen/ maer het is niet geraden voor die ghene/ dieder niet wel bedreven is.

Van de Zeeusche Uyt-kijck tot Moniers-Bay / so is de cours zuydoost een half mijl/ en 't is een wijde voert wel een vierendeel van een mijl breedt / ende heeft een haven aen de zuyd-kant/ de Eyer-haven genaemt/ Moniers-bay is geen Bay om in te zeylen/ is rudsigh/ vuyl en klippigh/ en werdt weynigh besocht.

Moniers-Bay.

d'Eyer-haven.

Men heeft beoosten de Zeeusche Uyt-kijck veel stilte met een zuydweste windt / die men in de na-Somer daer heeft/ en in de voor-Somer veel noordelijcke winden/ schoon of men in Zee goede koelte gehadt heeft / en hoe verder om de oost hoe slimmer/ de Vloedt komt langhs de kust uyt den zuyden / en gaet om de noord / en duert wel acht uren / dat de Ebbe geen vier uren en duert / en dat de gheheele kust langhs. Al dat Ys dat uyt den oosten van Nova Zembla komt met een harde Ooste windt / komt al langhs de Kust by de Caep de Uyt-kijck al Noorden aen dringen/ tot in de Hollandtsche-bay / soo dat de Schepen groote moeyte hebben/ om daer van ontslagen te werden/ en 't geschiet gemeenlick als men in 't voor-Jaer veel Ooste winden heeft / dan wort het gedrongen bewesten de Kaep de Uyt-kijck / aldaer 't Ys leyt en swiert / en wordt met de Vloet uyt den zuyden gedreven langhs de kust tot tegen het Voorlant aen/ so dat alle de Bayen vol ghedrongen werden / ende gaet al langhs de Cust noord-waert aen/ niet wetende waer dat het eyndelijck belanght.

Van Moniers-bay tot de Roo-bay / streckt de kust al oost zuydoost vier mijlen/ en 't is over al vuyl ende klippigh/ dicht aen de Moniers-bay is het laegh / en vlack/ het landt begint allenckens op te hooghen naer de Roode-Bay / de Oost-hoeck van de Moniers-Bay wort de laege hoeck genoemt.

Roode-Bay.

Van de Roo-bay tot Rheene-velt / soo streckt de Cours al oost zuydoost vijf mijlen/ ende de kust is niet suyver/ doch men kan noch ancker-gront soecken op twintigh ende achthien vadem / langhs 't Rheene-velt heen / maer 't is geen schoone gront.

't Rheene-velt.

Het Reene-velt is laegh slecht landt/ op 't midden leyt een rondt Berghjen / en als dat Berghjen van 't zuyden tot het zuydwesten is/ dan heeft men langhs 't Reene-velt Ancker-gront als geseyt is.

Beoosten 't Reene-velt loopt een groote ruyme Voert / is de Oost-wijck genaemt / daer als noch niemandt ten eynde gheweest is / ende loopt heel verre te landewaert in / welcke

Voert

Voert wel drie mijlen wijdt is / op de Oost-hoeck van de Ooster-wijck heeft men den Graeuwen-hoeck/ en leyt van 't Reene-velt zuydoost drie mijlen als geseyt is. 't Reene-velt leyt van 't uytterste van de Eylanden oost zuydoost 10 mijlen. Noordoost ten noorden vier mijlen van het Reene-velt leyt het Moffen-Eylant daer veel Walrussen op houden.

Graeu-wen-hoeck.

Van den Graeuwen-hoeck met een zuydoosten gangh zeylt men tegen het Zuyd-Oosterlandt aen / over een Bay wel vier mijlen wijt/welcke Bay zuyden en z.z.w. in loopt.

Dat Oosterlant loopt oost noordoost op/ sonder te weten hoe verre/en is slecht effen Landt/ redelijck hoogh/ maer is een ongelijck landt van aerdt/als Spits-Berghen, soo dat men sustineert dattet wel mochte een Eylant zijn.

't Oosterlant is mede een Eylant / naer aller meninghe/ maer 't lant streckt al oost noordoost op/sonder dat men als noch 't eynde weet.

De gantsche west-kust van Spits-bergen is doorgaens hoogh gehackelt lant.

De miswijsinge of Variatie aen Spits-bergen/is twee-en-twintigh graden noord-westeringh/als de Son is zuyd zuydwest soo isse op 't hooghste na 't gemeene Hollandtsche Compas.

In 't Voor-Jaer heeft men meest oostelijcke winden/ en in 't Na-Jaer meest al zuydelijcke.

Aen Spits-bergen aen de west-Cust waeyt de windt in het voor-Jaer meest uyt den oosten en noordoosten/ ende in 't Na-Jaer oock meest zuydelijcke winden.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

't Gety en hout geen sekere reghel aen de west-kust van Spits-bergen / maer met een springh maeckt een noordooste en zuydweste Maen het hooghste water / en 't vloeyter dan met een daghelijcks Ty vijf voeten/ende met een springh ses voeten.

Aen 't Beeren Eylandt maeckt een zuydweste en noordooste Maen het hoogste water/ de Vloeden komen gemeenlijck uyt den zuydwesten ende gaen om de noordoosten.

Aen de noordoost-hoeck van 't Hoopen eylant / maeckt een z. z. weste en noord noordooste Maen het hooghste Water / die gaet soo hart als in Texel/komt uyt den west zuydwesten ende valt langhs 't landt heen/ aen de Kaep de Uyt-kijck komt de Stroom uyt den zuydwesten en gaet om den noordoosten na Wybbe Jansz water.

Men heeft beoosten de Zeeusche Uyt-kijck de stroom uyt den zuyden en gaet om de noord/de Vloeden duren wel acht uren daer de Ebbe geen vier uren en duert.

Van de Diepten.

Aen de noordwest-kant van 't Beeren Eylandt kan men gront werpen op 40 vadem / en drooght na geraden tot 15 vadem op / een Goteling-schoot na aen Lant.

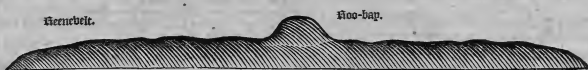
Streckingen en Courssen.

Van de Noord-Caep tot het Beeren Eylandt n. noordwest / en noordwest ten westen 54 of 55 mylen.
Van Suroy tot het Beeren Eylant is de Cours n. n. w. 50 mylen.
Van 't Beeren Eylant tot het Hoopen Eylant n. o. ten n. 32 mylen.
Van de zuydwest tot de noordoost-hoeck van het Hoopen Eylandt oost noordoost 8 mijlen.
Van de noordoost-hoeck van 't Hoopen Eylant tot Black-poinct noorden ten westen 10 mijlen.
Van 't Beeren Eylant tot Kaep de Kijck-uyt noord noordwest wel soo westelyck 28 mijlen.
Van Kaep de Kijck-uyt tot het zuyd-eynde van het Voorlandt noord noordwest 26 of 27 mylen.
Van Kaep de Kijck-uyt tot Hoorn-zont n. n. w. 6 mylen.
Van Hoorn-zont tot de Belzondt noorden ten westen en noord noordwest 7 mylen.
Van de Belzont tot de Ys-zont is de Cours n. ten westen 11 mijlen.
Van 't zuyd-eynd tot het noord-eynd van 't Voorlandt/ is de Cours noorden 15 of 16 mylen.
Van de Noord-hoeck van 't Voorlant tot het Deensche Eylant noordoost ten noorden 9 mijlen.
Van Maghdelene-bay tot Robbe-bay is de cours n. n. o. 2 mylen.
Van Robbe-bay tot de Zuyd-bay is de cours n. n. o. een half myl.
Van Duyvels Eylant tot de Vogel-sangh o. n. o. een groote myl.
Van de Voghel-sangh tot de Zeeusche Uyt-kijck/ is de cours zuydoost ten oosten een groote myl.
Van de Zeeusche Uyt-kijck tot Moniers-bay z. o. een half myl.
Van Moniers-bay tot de Roo-bay is de cours oost z. o. 4 mijlen.
Van de Roo-bay tot Rheenevelt is de Cours oost zuydoost 5 mijlen.
Van de Zeeusche Uyt-kijck tot Rheenevelt is de cours oost 10 mylen.
Van Rheenevelt tot de Graeuwe-hoeck is de Cours z. o. 3 mijlen.
Van Rheenevelt tot het Moffen-Eylant n. o. ten noorden 4 mijlen.

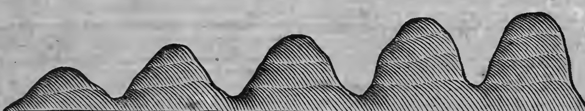
Hooghten.

't Beeren-Eylant leyt op 74 graden en een half.
Kaep de Kyck-uyt leyt op 76 graden 36 minuten.
De noord-hoeck van 't Voorlant leyt op 79 graden 20 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus verthoont hem de Roo-bay/ als het ronde Berghsken zuyden van u is.

Aldus verthoont hem Hoopen Eylandt/alsmen daer noordoost/ noord en noordwest van is.

De Vierde Verthooninge,

VAN DE

Beschrijvinge van Orlogenes en Kaep de Candenoes tot aen de West-Kust van Nova Zembla/ en 't Waygat.

Cande-noes.

Orlogenoes en Kaep Candenoes legghen verscheyden n.o. en z. w. 35 mylen. De hoeck van Candenoes is seer kennelyck / daer staen vijf groote kruycen op tot teeckens / als men daer op vervalt kan men seer wel bemercken dat het lant hem ontvalt aen de eene zijde/ na het zuydwest aen de witte Zee toe/ en zuydoost naer de ander zijde.

Morso-nowits.

Ontrent 10 mylen beoosten de Cabo de Candenoes/ leydt een Eylandt geheeten Morsonowits/ daer beoosten gaet een groote Inwyck in 't Lant/maer het is seer vlack water / met veel ondiepten ende dwael-gronden. Het is door desen gebeurt dat eenige Schepen hier in verzeylden/ meynende datse de mont van de witte Zee in liepen / want het meeste met de streckinge en oock met de hooghte over een komt met de witte Zee/maer het is goet aen 't landt te bekennen ende te onderscheyden/want de Russche kust beoosten Candenoes is altemael een Duynigh landt / en een vlacke strant/ en de kust van Laplant hoogh en Bergigh. In dese Inwijck gaet een Riviere door 't landt / daer men met Lodges deur kan komen in de witte Zee.

Colgopa. Neffens dese Inwijck ontrent twintigh mijlen oost en oost ten zuyden van Candenoes leyt dat Eylant van Colgopa/ is thien mijlen langh / men mach daer rondom zeylen/ maer op de zuyd-zijde loopt een groot Rif langhs het landt: Die uyt den Oosten komt/ die moet dat schouwen/ want het is aen het west-eynde van het Eylant vast. Op dit Eylandt houden groote menighte van Gansen/ die des Somers geheel kael zijn sonder eenighe vederen/ die sitten en broeden op een Ey / dat sy onder haer stuyt hebben leggen/ ende broeden alsoo haer jongen uyt / die zijn daer met alsulcke menigte dat de Russen daer komen met hare Lodges aen landt/ ende jagen de Gansen met stocken / soo veel en overbloedigh in haer Jachten ofte Lodges / dat sy die in Tonnen Souten met menighten.

Tussara. Van Candenoes tot het Eylant Tussara ist oost zuydoost 32 mijlen / daer tusschen beyden gaet die voorsz. Inwijck in. Bewesten Tussara leyt de hoeck van Swelgenoes. Swelgenoes. Colcoba. Van Tussara tot de Rivier van Coleoba / is de Cours oost vijf mijlen/ dat is een goede Rivier/ diep zijnde twaelf voeten / daer en is anders geen Handel / dan dat de Russen daer komen van Colmogro en Sint Niclaes met Lodghes om haer Lieder Waren al daer te vermanghelen om Pelteryen.

Pitsana. Vijf mylen beoosten de Rivier van Colcoba leydt de Rivier van Pitsana/ daer en is maer ses voeten waters/ en is een onbekende plaetse / daer recht bewesten leydt een drooghte die men schouwen moet: Olivier Bruel in sijn Reyse van Noba Zembla is daer aen de gront geweest.

Pitsora. Ontrent thien mijlen beoosten Pitsana leydt de Rivier van Pitsora die streckt by de Oost-hoeck in zuyd zuydoost / ende heeft ses ellen waters/ het landt is daer leegh ende Duynachtigh op de west-kant staet een Pack-huys met sommighe kruyceen. Als men binnen de Rivier komt/ soo wyckt men West-waert op na't Pack-huys toe/ en set daer op drie en vier vadem / daer is een groot Haf oft binnen-water.

De oost-zijde van de Rivier moet men schouwen/ die is vol Zanden ende Bancken. Het Stedeken van Pitsora leyt ontrent ses-en-twintigh Duytsche mylen in het lant/ daer is overvloet van veel kostelycke Pelteryen ende Cristallen.

Oltgijn. Tusschen Pitsora ende Waygats leyt Oltgijn/en buyten op het lant leggen twee klippen ofte eylandekens / het een genoemt Orangien / ende het ander Graef Maurits/ daer mach men onder setten op ses ofte seven vadem. Van 't zuyderste komt een Rifken of schieten/ dan men mach 't looden op drie vadem. Beoosten ende bewesten dese twee Eylandekens is een groote Inwijck / ende is vlack water het landt loopt daer in 't ronde naer de hoeck van Pitsora / altemael in een Inwijck / van Pitsora af tot Waygats toe. Het is van Pitsora tot Waygats noordoost ten oosten 24 mijlen.

Waygats. Waygats / dat men oock de Strate van Nassouwen noemt in een enghte daer men deur zeylen mach tot in de Tartarische Zee / streckt eerst ontrent oost / daer naer noordoost deur, ontrent ses ofte seven mylen / ontrent ten halven leyt een Eylant/ daer men aen beyde zijden om zeylen mach. Een weynigh binnen den hoeck aen de Noordzijde is een schoone Bay daer men in zeylen mach soo diep als men wil/ op vijf/vier/drie vadem goede steeck-gront/ by de Oost-wal langs ist diepste water men leydt daer beschut voor alle winden ende Ys gangen. Door dese enghde ofte Strate is tot twee verscheyden Reysen versocht om een wegh te openen en te vinden / om benoorden Tartarien heen te gheraecken tot de Rycke Koninckrycken van Cathy ende China / ende soo voort naer de Molucquen maer vergeefs/ overmits het geweldige Ys / 't welck daer het geheele Jaer deur blyft/ ende nimmermeer smelt/ deur de gedurige Koude. Craen-bay.

Oby. Van het Oost-eynde der Strate Waygats tot de Inwijck van Oby/ ist oost zuydoost/ en zuydoost ten oosten dertig mylen. Daer beoosten streckt dat lant voort noordoost noch dertigh mylen / tot de twee Noorder Rivieren/ ende dan noch alsoo voort noordoost henen, maer hoe verre/ is noch onbekent.

Noba Zembla. De West-kust van Noba Zembla streckt van Waygats af Noord-waert tot Constintzarck noordwest ontrent veertigh mijlen. Daer benoorden ontvalt het hem ontrent noorden ten oosten tot den hoeck van Langhenes ofte den Staten-hoeck/ en voort noord noordoost/ noordoost ende oost noordoost na de Eylanden van Orangien het noordelijckste van Noba Zembla/ op de hooghte van 77 graden en een half.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Beoosten Candenoes na 't Eylant van Colgopen valt de stroom oost ten zuyden/ als oock langs het selve Eylant/ en van Colgopen na Waygats valt de stroom oost en west. Langhs Noba Zembla draeyen de Stroomen met de Maen om/ langhs Ruslant komen die tusschen Candenoes en Pitsora uyt den westen en west noordwesten / en vallen alsoo langhs Ruslant.

De stroomen na Waygats toe/ komen van Colgopen en Noba Zembla / ende vallen metten anderen oost ten noorden door de Straet van Waygats na de Rivier van Oby / soo dat de Ebben en Vloedende Gaten van Waygats open houden / datse veeltijdts sonder Ys zijn/ of ten minsten maer met Ys dat aen Schollen drijft. Maer beoosten Waygats komen de vloeden uyt den noordoosten/ en vallen alsoo in de Oby en in de Straet van Nassouwen. Dat water waster en valter / maer houdt geen seecker gety.

Van de Diepten en gronden, soo beoosten als bewesten Waygats.

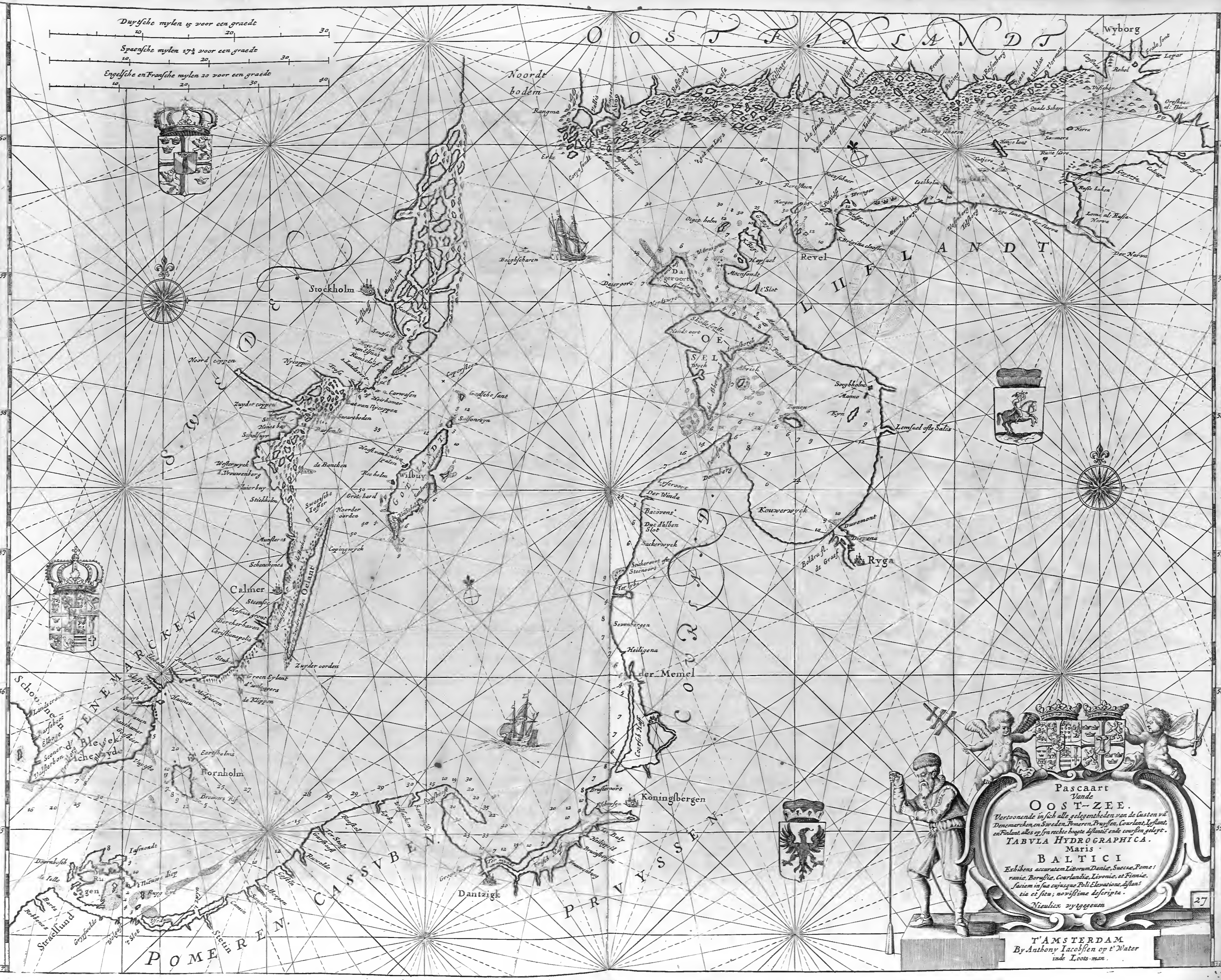
De gantsche kust langhs van Candenoes af tot Waygats toe / vindt men een vlack op-gaende gront/ meestendeel zant en steeck-gront. Die in mistigh weder moet zeylen/ moet weten dat hy op 8 of 9 vadem diepte/ 3/4 mijlen van de kust ist/ maer als 't 30/35 of 40 vadem wort / soo is hy verre genoegh van 't lant/ alsoo is 't mede langhs Noba Zembla, oock over de oost-zijde van Waygats / dan voor 't Gat komende wort het altemael vlacker.

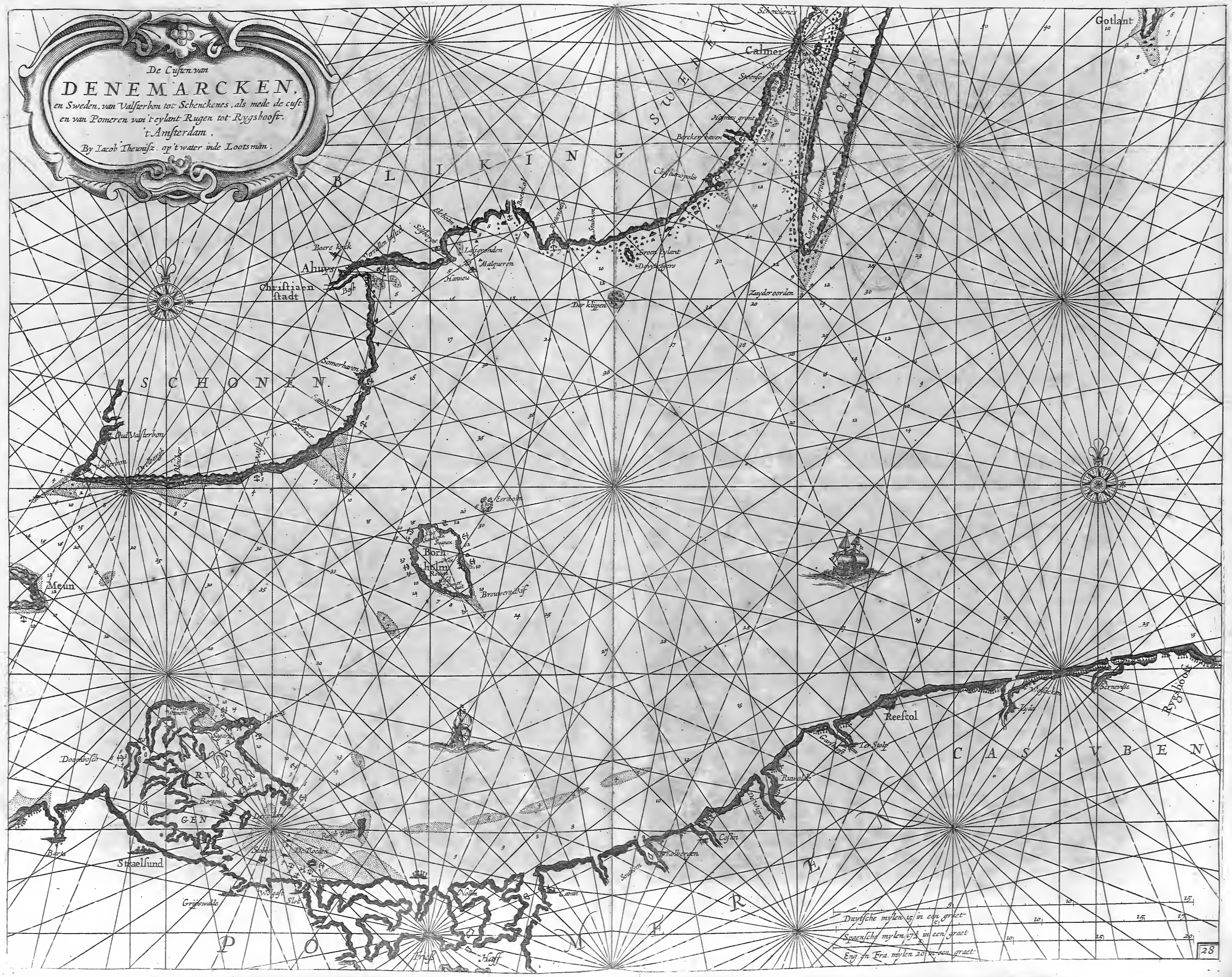
Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Orlogenes tot Kaep Candenoes is de cours n.o.	35 mijlen.
Van Candenoes tot het eylant Colgope is de cours o. ten zuyden	20 m.
Van Candenoes tot Swelgenoes/ is de cours z.o. ten oosten	22 mijlen.
Van Candenoes tot het Eylant Morsonowits/ is de cours z.o.	10 mijl.
Van Candenoes tot Tussara is 't o. z. oost	32 mijlen.
Van Tussara tot Colcoba is 't oost	5 mijlen.
Van Colcoba tot Pitsana is 't oost ten noorden	5 mijlen.
Van Pitsana tot Pitsora/ is de cours o. en o. ten noorden	10 mijlen.
Van Pitsora tot Waygats is de cours ontrent n.o. ten oost.	10 of 12 m.
Van Catsnoes tot d'eylanden van Solofky w. of wat zuydelijck.	28 m.
Van Catsnoes tot Warsiga is de cours n.w. ten westen	12 of 13 mijlen.
Van Catsnoes tot Polongi/ is de cours n.w. ten noorden	17 mijlen.
Van d'eylanden van Solofky tot Ombay in Laplant n.	24 of 25 mijlen.
Van Solofky tot Warsiga o.n.o.	24 mijlen.
Van Solofky tot Polongi n.o. ten oosten	38 mijlen.
Van Candenoes tot Constintzarch in Noba Zembla/ noordoost ten oosten ontrent	46 mijlen.
Van 't oost-eynde van Colgopen tot Waygats/ is de cours oost	45 mijl.
Van Pitsora tot het oost-eynde van Colgopa w.n.w.	32 mijlen.
Van 't laege lant tot de Stroom-bay is de cours o. en w.	4 mijlen.
Van de Stroom-bay tot Ys-havens-hoeck oost ten noorden	3 mijlen.
Van d'Ys-havens-hoeck tot d'eylants-hoeck is de cours o.n.o.	5 mijl.
Van de Eylants-hoeck tot het Vlissinger-hooft / is de cours n.o. ten oosten	3 mijlen.
Van 't Vlissinger-hooft tot de Hooft-hoeck/ is de cours n.o.	4 mijlen.
Van de Hooft-hoeck tot den Hoeck van Begeerten z. en n.	6 mijlen.
Van den hoeck van Begeerte tot d'eylanden van Orangien n.w.	8 m.
Van de Eylanden van Orangien tot de Ys-hoeck/ is de cours w. en w. ten zuyden	5 mijlen.
Van de Ys-hoeck tot Capo de Troost w. en w. ten zuyden	25 mijlen.
Van Capo de Troost tot Capo de Nassou w. ten noorden	10 mijlen.
Van Capo de Nassou tot het oost-eynde van 't Kruys-Eylant west ten noorden	8 mijlen.
Van 't oost-eynde van 't Kruys-Eylant tot Willems-Eylandt west ten zuyden	3 mijlen.
Van Willems-Eylant tot den Swarten-hoeck w.z.w.	6 mijlen.
Van de Swarten-hoeck tot het oost-eynde van 't Admiraliteyts Eylant w.z.w.	7 mijlen.
Van de oost-hoeck tot de west-hoeck van 't Admiraliteyt Eylant/ west zuydwest	5 mijlen.
Van de west-hoeck van 't Admiraliteyts Eylandt tot Capo de Plancio z.w. ten westen	10 mijlen.
Van Capo Plancio tot Loms-bay is de cours w.z.w.	8 mijlen.
Van Loms-bay tot de Staten-hoeck/ is de cours w.z.w.	10 mijlen.
Van de Staten-hoeck tot Langenes z.w. ten zuyden	14 mijlen.
Van Langenes tot Capo de Cant is de cours z.w. ten zuyden	6 mijlen.
Van Capo de Cant tot de hoeck met de swarte klip zuyden ten w.	4 m.
Van de hoeck met de swarte klip/ tot het swarte Eylant z.z.o.	3 mijlen.
Van 't swarte Eylant tot Costintzarch is de cours o. en w.	2 mijlen.
Van Costintzarch tot de Kruys-hoeck/ is de cours z.z.o.	5 mijlen.
Van de Kruys-hoeck tot Sint Laurens-Bay is de cours z.o.	6 mijlen.
Van Sint Laurens-Bay tot Meel-haven/ is de cours z.z.o.	6 mijlen.
Van de Meel-haven tot de twee Eylanden/ zuyd zuydoost	16 mijlen.

Hooghten.

Caep de Candenoes op	69 graden 30 minuten.
J. Colgopa op	69 graden 10 minuten.
De Rivieren van Colcoba/ Pitsana/ en Pitsora leyt op	68 gr. 40 min.
Waygats of de Straet van Nassou/ leyt op	69 graden 43 minuten.
De Noordelijckste hoeck van Noba Zembla/ leyt op	77 graden 30 min.

Pascaart
Vande
OOST-ZEE.
Vertoonende in sich alle gelegentheden van de Custen vā Denemarcken, en Sweden, Pomeren, Pruyssen, Courlant, Lyflant, en Finlant, alles op syn rechte hoogte distantiē ende coursen geleyt.
TABVLA HYDROGRAPHICA.
Maris
BALTICI
Exhibens accuratam Littorum Daniæ, Sueciæ, Pomeraniæ, Borussiæ, Courlandiæ, Livoniæ, et Finniæ. faciem in sua cujusque Poli Elevatione, distantia et situ; novissime descripta.
Nieulicx uytgegeven
T'AMSTERDAM
By Anthony Iacobssen op t' Water inde Loots-man.
27
Duytsche mylen 15 voor een graedt
Spaensche mylen 17½ voor een graedt
Engelsche en Fransche mylen 20 voor een graedt
OOST FINLANDT
LIIFLANDT
SWEDEN
DENEMARCKEN
POMEREN
CASSVBEN
PRVYSSEN
COVRLAND
Stockholm
Revel
Ryga
Koningsbergen
Dantzigk
Calmer
Bornholm
Wyborg
OESEL
GOTLAND
Oelant
der Memel

De Custen van
DENEMARCKEN,
en Sweden, van Valsterbon tot Schenckenes, als mede de cust:
en van Pomeren van't eylant Rugen tot Rygshooft.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op't water inde Lootsman:
Calmer
Gotlant
Schenckenes
OELANT
SWEDEN
BLIKINGE
SCHONEN
Ahuys
Christiaen stadt
Boere Kerck
Somerhaven
Oud Valsterbon
Valsterbon
Born holm
Eertholm
Brouwers Rif
Der klippen
Zuyder oorden
Groen Eylant
Meun
Reefcol
Ter Stolp
Rygshooft
CASSUBEN
RUGEN
Borgen
Straelsund
Barts
Grijpswalde
Wolgast
Slot
Camin
Kolbergen
Coslin
Frisch
Haff
POMEREN
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng en Fra. mylen 20 in een graet
28

Eerſte Deel

Van de Nieuwe Groote

LOOTS-MANS ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

VIERDE BOECK

VAN DE

Ooſterſche en Noordſche Schip-vaert.

Inhoudende

De Beſchrijvinghe van de gantſche Ooſt-Zee.

De Eerſte Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kuſten van Valſterboen tot Schenckenes/ en van 't Eylandt Rugen tot Rijghs-hooft.

Elburg

HOe men op het Rif van Valſterboen ſal zeylen / is hier voor verhaelt. De Cuſt van Valſterboen ooſtwaert ſtreekt meeſt ooſt ten noorden/ wel ſo noordelyck. Eerſt van Valſterboen tot Elburgh zijn 2 groote mijlen. Wilt ghy 't voor Elburgh ſetten / ſoo brenght het Klooſter en de Kerck op een vadem ofte anderhalf na by malkander / en zeylt daer op na de Stadt toe/ daer by meught ghy 't ſetten op vier / drie ofte derdehalf vadem.

Uptſtee

Van der Elburgh tot Upt-ſtede zijn vijf oft ſes mijlen. Daer tuſſchen beyden ontrent twee mijlen beooſten der Elburg/ en vier mijlen beweſten Upt-ſtee is een Oort daer een drooghte af ſtreekt / komt die niet nader als acht ofte negen vadem. Upt-ſtee leyt in een Boeht/ en heeft een hooge ſpitſe Tooren. Wilt ghy daer weſen/ ſo brengt den tooren noorden van u / en zeylt dan daer op aen na de ſtrant toe/ daer ſtaet een root Pannen Huyſken beooſten de brug/ brengt dat Huyſken en het eynde van de Brugh over een/ zeylt daer op aen / en loopt beweſten de Brugh/ ſettet daer op drie vadem oft een elle min/ daer is ſchoone zant-gront. Als ghy uyt den weſten komt/ en die voorſz. drooghte ghepaſſeert zyt/ ſoo meuchdy vry by de wal langhs loopen op vierdehalf vadem ſonder ſchroomen.

Goeſſebeer.

Twee mylen beooſten Upt-ſtee leyt een hooge hoeck geheeten Goeſſebeer/ van daer tot Zant-hamer is een myl.

Van den hoeck van Goeſſcbeer loopt een groote blackte af/ verre t'Zeewaert / ſtreckt by de Cuſt langhs tot by Zant-hamer toe/ men mach die looden op ſes/ 8 en 10 vadem ſo men wil. Als ghy op thien vadem over loopt/ dan leyt het noord-eynde van Born-holm ontrent ooſt ten zuyden van u / en de hoeck van Zant-hamer noord. Onder de Zant-hamer iſt goet ſetten voor een weſten/ weſt zuydweſten/ weſt noordweſten en noordweſten wint / op vijf of ſes vadem.

Zant-hamer.

Men mach uyt den noordooſten komende/ met een noordweſten wint by deſe Kuſt langs loopen/ op ſeven/ acht/ negen ofte twaelf vadem/ al voor-by Goesbeer/ om Born-holm te ſchouwen.

De hoeck van Goesbeer en 't noord-eynde van Born-holm leggen van den anderen verſcheyden noordweſt ten weſten/ en zuydooſt ten ooſten ontrent 4 mijlen/ maer Uptſtee en 't voorſz. Noord-eynde van Borholm weſt noordweſt/ en ooſt zuydooſt ſes mijlen.

Om van Valſterboen te zeylen benoorden Born-holm om/ ſoo gaet ooſt aen/ ſoo ſult ghy de hoeck en blackte van Goes-beer noch na genoegh bezeylen/ komt die niet nader als ſeven ofte acht vadem/ maer van Valſterboen te zeylen bezuyden Bornholm / is de cours ooſt ten zuyden en ooſt zuydooſt 16 of 17 mijlen.

Born-holm.

Het Eylandt Bornholm is rondom ſchoon / behalven aen de zuydooſt-hoeck/ daer loopt een vuyl Rif af / geheeten Brouwers-rif/ dat moet men ſchouwen. Op de noordooſt-zijde mach men op 't loot daer by langs loopen ſonder miſdoen/ op 12 en 13 vadem/ en langhs de zuydweſt-zijde/ op acht en negen vadem.

Reede onder Born-holm.

Rondom Born-holm mach men 't ſetten tot verſcheyden plaetſen als voor Rottum/ daer benoorden voor 't Slot neffens Zantwijck / Suaner en Nex.

Rottum

Voor het Dorp tuſſchen Rottum en het Slot dat op de noordweſt-hoeck ſtaet iſt goet ſetten voor een ooſte ofte noordooſte wint / op 13 / 14 ende 15 vadem / dan niet al te ſchoone gront.

Neffens het Slot iſt goet legghen voor een ooſt noordooſte/ ooſte en ooſt zuydooſte wint op 18 en 20 / oock 14 en 15 vadem Sant-gront / dan nader aen de wal is de gront niet seer ſchoon/ hoe nader aen de wal hoe vuylder gront.

Zantwijck.

Onder de noordweſt-hoeck voor Zant-wyck iſt goet ſetten/ voor zuydweſte windt/ en men mach die hoeck wel

drÿ na komen. Van de Noordwest-hoeck tot den anderen hoeck/ streckt de wal oost zuydoost en west noordwest.

Aen de Oost-zÿde ist oock goet setten voor Suaner en Ner/ maer voor Ner en ist niet al te schoon. By Ner loopt een Rifken van de wal dat aen beyde zÿden steyl is/ maer soo men het niet nader komt als op thien vadem/ kan men daer aen niet misdoen: benoorden Ner leydt oock een groote klip. Die voor Ner setten wil/ die sette alsoo/ dat de plompe Toren die boven Ner staet/ tusschen 't west/ en west ten zuyden van hem sta/ en dat de noord-hoeck noorden ten westen/ en de zuyd-hoeck zuyd zuydwest van hem is/ daer ist 22 vadem diep/ en schoone zant-gront. Tot veel ander plaetsen ist anders steenachtige en gruysighe gront. Met zuydweste en weste windt heeft men daer een Opper-wal.

Ner.

De Eert-holms leggen verscheyden van 't noord-eynde van Born-holm/ oost ten noorden en west ten zuyden/ twee en een halve mÿle/ en van het zuydoost-eynde zuyden en noorden vier mÿlen. In de Eert-holms is een Havenken/ dan overmits het niet en wert gebruyckt/ ist onbekent.

Eert-holm.

Tusschen de noord-hoeck van Born-holm/ en de hoeck van Zant-hamer/ doch Born-holm naest/ leyt een drooghte van ses vadem/ daer somtÿts eenighe Visschers op legghen visschen/ is niet seer groot/ maer harde steenige gront.

Drooghte van Born-holm.

Van Zant-hamer streckt de kust n. n. o. en n. ten oosten een groote mÿl tot Somer-haven/ dat is een ronde Bay/ daer binnen is seer goede Ancker-gront. Van daer streckt de Kust ontrent noorden vÿf mÿlen tot Ahuys toe.

Van de Noord-hoeck van Born-holm tot Ahuys is de cours noorden wel so Westelÿck 10 of 11 mÿlen. Maer tot Hanneu noorden ten oosten tusschen 10 of 11 mÿlen.

Ahuys.

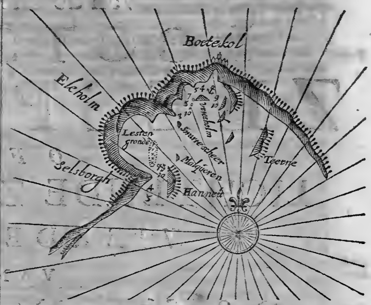
Ahuys leydt op een af-water ofte Rivier/ daer somtÿts voor de Stadt thien of elf/ en somtÿdts oock niet meer als vier of vÿf voeten water is/ na datter water van boven af komt/ daer op is een schoone Visscherÿ/ daer des Somers menighte van goede Ael wert gevangen. Beoosten de Mont van de Riviere loopt een steenighe vlackte van de wal af/ en bezuyden de Rivier een vuyl steenigh Rif/ recht van de wal af by de voorsz. vlackte langhs/ so na dattet een gat tusschen de voorsz vlackte ende dat Rif in streckt/ dat men noemt het Ooster-gat. Deur dat voorsz Rif streckt een gat tot in dat Ooster-gat/ teghen die vlackte aen/ dat wert ghenoemt het Zuyder-gat. Wilt ghy dat Zuyder-gat in zeylen/ komende uyt den zuyden/ soo loopt de West-wal bezuyden Ahuys aen/ tot op vÿf of ses vadem/ soo sult ghy op de noord-wal noorden ten westen/ of wel so westelÿck van u sien een Caep ofte Baken/ staende een weynigh van de strant/ te landewaert in/ van fatsoen als een Meulen sonder vleughelen. Breng ht dit Baecken aen de West-kant van de hooghe Bergh/ die wat meer te landewaert in leydt/ te weten/ even in 't af-gaen van 't hooghste van de Bergh/ hout die mercken soo staende/ en zeylt daer op aen/ tot dat Ahuys komt over de Boom die daer staet aen dat noord-eynde van dat Bos/ ofte dat de witte Boere Kerck komt benoorden de Huyskens van Ahuys/ gaet dan noordwest aen/ of brenght die voorsz. witte Boere Kerck in een Valeyken/ weynigh benoorden een out vervallen Kasteel/ (daer noch eenigh Muer-werck af staet/ op de noord-zÿde van de Rivier) en zeylt soo aen/ tot dat Ahuys komt te staen in 't midden van de Rivier of af-water/ settet daer op derdehalf of drie vadem/ daer is de Reede/ daer en kan geen slagh van water gaen. In dit zuyder-gat ist twee/ derdehalf en somtÿts oock wel drie vadem diep.

Om 't Ooster-gat in te zeylen/ komende uyt den zuyden/ soo hout op 6 of 7 vadem/ en loopt soo na de noord-wal toe/ soo loopt ghy buyten het Rif (dat bezuyden het gat van de West-wal af streckt) heen/ tot dat Ahuys recht west van u staet/ dan komter een groote Boom aen de noord-zÿde van het Bos dat op de west-wal staet/ hout dat soo staende/ en loopt daer op aen/ tot dat de voorsz. Boere Kerck komt aen dat voorsz oude stuck Muers van 't vervallen Kasteel/ dan daer op aen/ als voorsz is. Of loopt op de eerste mercken/ tot op een Gotelingh-schoot na aen de west-wal/ en wÿckt dan na de noord-wal op/ tot dat Ahuys komt in 't midden van de Rivier/ en settet daer als geseyt is.

Ooster-gat van Ahuys.

Hanneu is een hoogh ront Eylandeken/ daer men rondom zeylen mach/ daer onder is goede Reede voor zuyden en zuydooste winden. Achter Hanneu loopt een kleyn Rivierken op na Selsborgh/ dan dient alleenlÿck voor kleyne Scheepkens of Krapers die niet diep en gaen.

Hanneu

Wilt ghy van Hanneu na Boetekol zeylen/ komende bewesten Hanneu om/ so gaet n. n. o. aen na Vries-holm toe/ en beoosten om komende/ gaet noorden ten westen aen/ met sulcken cours sult ghy de Vries-holm wel in het gesicht loopen/ ontrent een Gotelingh-schoot noordoost ten noorden van Hanneu/ leydt een kleyn swart klipjen/ Malqueren geheeten/ en noorden van Malqueren leydt noch soo een klipjen/ geheeten de swarte Scheer/ ontrent anderhalf mÿl van malkanderen/ aen beyde dese klipjens kan men aen beyde de zÿden om zeylen/ soo naer als men wil.

Boetekol.

Noord noordwest van Hanneu leydt een Steen-banck/ de Lasse-gronden geheeten/ soo ghy bewesten Hanneu om komt/ en loopt niet westelÿcker als noorden aen/ so sult ghy aen de Lasse-gronden geen schade doen.

Wilt ghy het Wester-gat in loopen/ soo loopt dicht beoosten de swarte Scheer heen/ daer by komende/ sult ghy noch 3 kleyne klipjens sien op een ry leggen/ die van Vries-holm af schieten/ die laet aen stuerboort/ en loopt daer dicht by in/ en voort om de Vries-holm na de Huysen toe/ laet daer u Ancker vallen/ op vier ofte vÿftehalf vadem; maer wilt ghy 't Ooster-gat in zeylen/ soo laet de drie klipjens aen baghboort/ en zeylt dicht beoosten de Vries-holm in.

Een weynigh van de swarte Scheer/ segghen de Deenen/ leyt een blinde klip onder water/ maer daer is noch wel sesthien voet water op/ anders kan men geen quaet zeylen/ in beyde de Gaten/ als men voor oogen sien kan.

Van Ahuys tot Der klippen is de cours oost ten zuyden negen of thien mÿlen/ daer tusschen beyden leggen verscheyden Stedekens/ als Eleholm en Rottenbuy/ daer men 't voor setten mach/ op ses/ seven en acht vadem goede Ancker-gront/ en meer andere Havens/ dan weynigh of niet by onse Hollanders bekent. Nessens Rotten-buy leydt een Klip/ een stuck van landt/ geheeten Malqueren/ daer mach men onder oock te Reede loopen/ is een klip/ leyt ontrent een halve mÿl van Hanneu.

Eleholm. Rotten-buy.

Van de noord-hoeck van Born-holm tot Der klippen is de Cours noordoost wat noordelÿcker twaelf of 13 mÿlen/ maer van de hoeck van Zand-hamer oost noordoost wel soo oostelÿck 13 mÿlen. Soo ghy dicht by de noord-hoeck van Born-holm langhs loopt.

Der klippen

Der klippen zÿn sommighe kleyne klippen by een/ daer men rondom zeylen/ maer geen Reede onder maken mach/ leggen twee ofte drie mÿlen van 't vaste landt verscheyden/ zÿn kleynder als de Eerd-holms. Een mÿl ofte anderhalf daer benoorden leyt het Vrouwen ofte groene Eylandt/ by sommige dat Ruyge Eylandt/ oock de uyt-legghers ghenoemt: is niet soo seer ghebroken in hem selven als Der klippen en oock veel grooter/ daer af leggen sommighe klippen t'zeewaerts/ daer bewesten is het al met meenighte van klippen en blinde Rudsen tot aen 't lant toe vast/ men mach daer achter om tusschen beyden deur zeylen/ maer dat kan niemandt doen of hy moest daer sonderlinghe wel bedreven wesen/

wesen / en dan noch niet sonder groot perijckel. Daer bezuyden is oock tot sommige plaetsen Reede te vinden / maer niet dan voor de ghene die daer seer wel bekent is / even-wel met groot ghevaer / overmits de menighte van blinden en scherpe gronden. De oost-kant van de uyt-legghers leggen verscheyden van Der Klippen noorden ten oosten.

Oelant.

Het zuyd-eynde van Oelandt is een scherpe hoeck / leydt van Der klippen verscheyden oost en west ontrent 7 mijlen / 't is daer neffens tusschen het vaste Landt en die voorsz. zuyd-hoeck van Oelant ontrent drie mijlen wijt / daer tusschen beyden gaet de Calmer-zont in.

Om op de Calmer-zont te zeylen / so gaet van Der Klippen of van de uyt-leggers n. o. ten oosten aen / soo loopt ghy tusschen Oelant en 't vaste lant in / op 14 vadem / zeylt daer tusschen beyden mits-waters in / n. n. o. aen / beyde de Wallen zijn daer heel vuyl / dan als ghy die niet nader komt als op seven vadem / en meughdy daer aen geen quaet doen noch hinder van hebben. Van der klippen tot Calmer zijn 11 of 12 mijlen / daer tusschen beyden ontrent ten halven / noordwest van Zuyder-oorden / de zuydelijcke punct van Oelant / leyt de Stadt Christianopel op een Eylandeken / onlanghs daer gebouwt van sijn Majesteyt van Denemarcken / en na sijn naem alsoo genoemt. Daer neffens plach een Stedeken op 't vaste lant te legghen / ghehеeten Oeverschaer / is nu een met Christianopel. Daer neffens streckt een steenigh Rif / ontrent een derdendeel van een mijl van de wal af / zuydoost in Zee / komt dat niet naerder als op thien vadem.

Christianopel. Oever-schaer.

Tot Christianopel is een Haven aen de oost-zijde / daer van streckt een Rif noordoost-waert in Zee / daerom die daer in wil zeylen / moet van benoorden daer in komen / om dat Rif te schouwen.

Benoorden Christianopel na Calmer toe / is 't aen beyde zijden / soo aen 't vaste landt als aen de zijde van Oelandt al vol Klippen en vuylen / doch beyde wallen mach men looden: te midden tusschen beyden in 't Vaer-water is 't diep thien en twaelf vadem / al steeck-gront / bezuyden Christianopel ist dieper / maer daer benoorden na Calmer werdt het te met drooger.

Berker haven.

Twee mijl benoorden Christianopel leyt Berker-haven / daer haelt men eycken Balcken / het is daer binnen goet leggen / maer seer quaet om daer in of uyt te komen / om de menighte van de blinde Klippen / en andere vuylen / die daer voor leggen / ontrent een half mijl van de wal af t'zeewaert.

Hosmes gront.

Ontrent een mijl benoorden Berker-haven leydt Hosmes-gront dat is een seer quaet vuyl, streckt wat meer van de wal t'Zee-waert als de ander Klippen die langhs de wal leggen / daer moet men hem voor wachten.

Steen-soe.

Ontrent een mijl bezuyden / en 2 mijlen benoorden Hosmes-gront leydt een hoeck / ghehеeten Steensoe / dat is een hooghachtige ruyge en seer vuyle hoeck / een half mijl lanck / streckt tot op een half mijl na aen de Stadt / daer bewesten loopt een groote Inwijck in / daer goet leggen is / oock voor veel schepen / maer 't is daer niet in te komen om de menighvuldige vuylen / ten zy met wel bedreven Loots-luyden / op de West-zijde teghen over den hoeck staet een wit Huys. Des Conings van Denemarckens Scheeps Armade lag daer in de tijt van de laetste Belegeringe van Kalmer.

Als men soo verre inwaert komt / dat men 't zuyd-eynde van Oelant uyt het gesicht verliest, dan krijgt men 't Slot van Kalmer in 't ghesicht / zeylt daer na toe / maer schout de Wallen als voorseyt. Het Slot heeft 4 groote toorens / als de twee oostelijckste van de vier over een komen / dan is dat Slot ontrent noordwest van u / dan komt ghy by de Grimschaer / dat is een kennelijcke klip / daer op staet een Stengh met een Ton daer boven op / die leyt de west-wal veel naeder als Oelant / als ghy die in 't gesicht krijght / so zeylt daer na toe. Neffens die Grimschaer of Ton-holm / leydt een blinde Klip ontrent een Kabel-lenghde daer af / en een weynigh Oostelijcker / daer op en is niet meer als vijf voet waters. Het Vaer-water is tusschen dese blinde Klip en de Grimschaer deur / ontrent noordoost ten noorden / zeylt dicht by de Grimschaer langhs / die latende aen baghboort / soo blijft die voorschreven blinde aen stuerboort van u.

Slot van Kalmer. Grim-schaer.

Weynigh voor-by die voorsz. blinde en Grimschaer zijnde / komt ghy dan tegen 't west-eynde van een lange smalle klip aen / die om de Oost verre na Oelant toe streckt / en by na gelijcke water / leydt tot sommighe plaetsen weynigh boven / en tot sommighe plaetsen loopt de Zee daer over heen / wijckt dan een weynigh noordelijck op / en loopt by den hoeck van die klip om, daer voor-by zijnde ontmoet ghy aen baghboort een leege Rudse / daer een steertken noord-waert af-schiet, daer op staet een Brick of Baeckentgen, zeylt daer by langhs / een weynigh daer voor-by zijnde / dan sal de Stadt w. z. w. van u legghen / laet dan u Ancker vallen op 5 of 6 vadem / daer is de rechte Reede. Soo ghy wat noordelijck op de Reede komt leggen / moet ghy toesien dat ghy u wacht voor een blinde Klip / die niet meer als 11 of 12 voeten onder water leyt. De mercken van die blinde zijn dese: als de Meulens op de Mulholm over een zijn met de Meulen die aen de noord-zijde buyten de Stadt staet / dan is men neffens de voorsz. blinde: aen weder-zijden daer van / soo daer benoorden als bezuyden / ist diep ghenoegh. Met meest alle winden ist daer goet leggen / maer een noorden ten oosten wint is de quaetste / die waeydt daer open in. Met Schepen die niet dieper gaen / als ses of seven voet / mach men voor de Stadt aen de Brugge komen leggen.

Blinde klip.

Men mach oock bewesten de Grimschaer / dat is tusschen de Grimschaer en 't lant deur zeylen / met Schepen die niet diep en gaen / maer die 't doen sal / moet daer wel bekent en bedreven zijn / want het is daer al vol klippen en Blinden.

't Rif van Zuyder-oorden.

Van 't Zuyd-eynde van Oelandt / ghehеeten Zuyder-oorden / streckt een groot quaet Rif af / wel een groote mijl in Zee / daer ist 7 en 8 vadem diep / als de Kapel op Zuyder-oorden noordwest een mijl van u is / daer ist diep thien en elf vadem / men magh 't voorsz. Rif om looden op acht ofte negen vadem / maer naerder ist niet geraden als men 't hebben kan en voor-by mach.

Skalleu.

Een half mijl benoorden de stadt Kalmer / te weten recht benoorden den Reede / leyt een Eylandt geheeten Skalleu / dat laet men aen stuerboort / als men van Kalmer noordwaert begeert te wesen / 't is redelijck schoon op de west-zijde / maer van de Sweedtsche zijde daer neffens over / komt een groot Steen-rif af strecken / tot by-na aen dat Eylant. Op dat Rif staet ghemeenlijck een Brick / nietemin ist voor een die daer niet wel bedreven is periculeus / dat deur of over die vlackte te zeylen / 't is oock Loots-mans water.

Skeggenes. De Backer.

Drie mijlen benoorden Kalmer aen de Sweedsche zijde / leyt een uyt-steeckende hoeck / geheeten Schenckenes / ofte Skeggenes / daer neffens leyt een kleyn Eylandeken gheheeten de Backer / tusschen desen hoeck en Skalloe ist heel oneffen van diepten.

De oost-kust van Oelandt is een schoone kust / streckt noord noordoost en zuyd zuydwest.

Van 't Eylant Rugen.

Berts. Jelle.

Twee of drie mijl beoosten Berts gaet de Jelle in / daer loopt men in naer Mee-zont of Strael-zont / daer is niet meer als ses voeten waters. In de Jelle legghen drie tonnen, die laet men aen stuerboort / daer voorby oost-waert aen / naer het Baecken op de Jelle / daer loeft men by om / en zeylt na de Middel-plaet / die laet men oock aen stuerboort / en voort zuyden ten oosten naer Strael-zont toe / binnen 't gat ist ses en seven ellen diep.

Bewesten het Eylandt Rugen zeylt men de Jelle op na Strael-zont.

Om de Jelle uyt te zeylen.

Om van Strael-zont langhs de Jelle uyt-waert te zeylen / soo gaet noorden en noorden ten westen aen / daer leydt een middel-gront / daer staet somtijdts een Baecken op / en somtijdts niet / laet die aen baghboort: daer voor-by zijnde zeylt na den hoeck daer het Bos op staet / alsoo dat de Stadt komt achter het Bos / ghy sult dan sien een uytsteeckende hooghe Boom / brenght die over den plompsten Tooren / en houdt die soo een wijl staende / gaende al noorden en noorden ten westen aen na het Baecken op de Jel. Als ghy daer by om loeft west aen / soo neemt acht op twee Boomen die op de Oost-wal een stuck in 't landt staen / brenght die een Scheeps lenghde buyten de hooghste Boom / die op de wal staet / en loeft om het Baken na de Ton toe. In 't gat legghen drie Tonnen / die moet ghy uyt-zeylende alle aen baghboort / maer in zeylende alle aen stuerboort laten. Ten is in 't gat niet dieper als 6 en 7 voet / daer buyten ist oock al verre vlack water.

Het Eylant Rugen heeft vier uytstekende hoecken daer men tot verscheyden plaetsen Reede onder mach maecken/ als Doornbosch/ Witmont/ Jasmont/ en 't Peert.

Doorn-bosch.

Den hoeck van Doornbosch/ leyt van de Jelle verscheyden/ noorden ten westen anderhalf mijl/ is hoogh lant/ met een steyle hoeck: Men mach daer onder reede maken voor noordooste / ooste en zuydooste winden/ dit is goet voor Schepen die uyt of in de oost-Zee willen.

Wilt ghy 't daer setten / so settet op drie / vier of vijf vadem/ alsoo dat de steyle hoeck noord noordoost van u staet/ of dat de Kerck over de hoeck staet / of waer dattet u daer ontrent believt of te pas komt/ 't is daer over al vlack water en schoone zant-gront.

Van Doornbosch tot Born-holm is de Cours n. o. ten oosten 13 of 14 mijlen/ maer Doornbosch en Valsterboens Rif leggen verscheyden n. n. w. en zuyd zuydoost elf mijl.

't NIEUWE-DIEP.

Van Doorn-bosch tot Witmont/ is de cours noordoost ten oosten drie mylen/ daer tusschen beyden gaet een groote Inwijck in / daer mach men by Witmont langhs in loopen/ en daer Reede maecken op 5 of 6 badem / voor zuydweste, zuyden/ en oock voor een oosten wint.

Reede onder Witmont.

Wilt ghy onder Witmont Reede soecken voor westelijke winden / en by den hoeck om loopen/ komende uyt den westen/ so en komt den hoeck niet nader als 7 of 8 badem/ daer schiet een oneffe vlackte af / die men schouwen moet/ om den hoeck zijnde / settet daer op 12/ 13 ofte 14 badem/ dat is ontrent een mijl van landt / naerder aen de wal op 7/ 8 ofte 10 badem / en is de gront niet schoon / op 12 badem hebdy grof zant / op 13 ofte 14 badem steeck-gront/ weeckachtigh / soo dat men by harde winden de Ankers behoeft te schoeyen / men leydt daer oock beschut voor een westen ende zuyden wint.

Jasmont leydt van Witmont verscheyden / oost zuydoost twee mijlen.

Reede onder Jasmont.

Wilt ghy onder Jasmont setten / voor een Westen ofte west noordwesten wint / so zeylt so verre om den hoeck dat die noord noordwest of wel so noordelijck van u komt/ om den hoeck komende/ sult ghy in het zuydwest/ ofte wel soo Westelijck van u sien een kleyn dicht Boschken Boomen/ op een slechten Bergh/ en aen elcken kant van dat Boschken een spits Toornken/ noch een groote Boom gelijck oft een Meulen was sonder vleughels/ als die Boomen zuydwest ten westen van u komt / set daer op 9 of 10 badem/ daer is tamelijcke grondt/ na de gront daer is/ by de hoeck van 't lant ist ontrent derthien badem diep.

Of brengt de noord-hoeck noordwest/ en de ander hoeck zuydwest ten zuyden van u/ en settet daer op 10 of elf badem/ daer is goede steeck-gront maer en duert niet lang/ so haest als ghy de steeck-gront verneemt moet ghy 't Ancker vallen laten/ want de grondt is daer tot veel plaetsen niet schoon/ of ghy moet verre om beyde de hoecken zeylen/ daer leghdy beschut oock voor een noordwesten en noorden wint/ op 10/ 11/ ofte 12 badem goede steeck-gront.

Van Jasmont tot 't Swyn/ zuydoost ten zuyden buyten 't Ruygh Eylant om.

't Peert

Het Peert (dat men oock noemt den grooten Bock op Jasmont) is een koppel boomen ofte twee/ en is een uytstekende hoeck met twee hoecken / daer tusschen beyden is een schoone Zand-bay / daer 't goet legghen is op vier en vijf badem schoone gront.

Buyten de hoeck van 't Peert leyt een Rif van Steenen in zee/ en streckt wel de helfte verder als van 't Yser-hooft.

Jasmont en 't Peert leggen verscheyden zuyd zuydoost en noord noordwest drie of vier mijlen.

Bezuyden 't Peert gaet dat Nieuwe-diep in / daer men deur na Statyn vaert.

Om in 't Nieuwe-diep te zeylen.

Ontrent een mijl zuyden wel so westelijck van 't Peert/ leydt een hoeck geheeten het Yseren-hooft daer streckt een kleyn Rifken af / daerom moet men een stuck buyten dien hoeck heen lopen/ een weynich voor-by dien hoeck zijnde/ kanmen de buytenste Ton van 't Nieuwe-diep sien / daer in leggen twee Tonnen midden in 't diep/ soo dat men aen beyde zyden van de Tonnen mach langhs zeylen / maer met diepgaende Scheven moet men dicht beoosten de tonnen

nen

nen heen / daer is eygentlÿck het alderdiepste. By de buytenste ton ist op het drooghste/ daer is de Drumpel/ gemeenlÿck ist daer elf voet water of een weynigh meer als twaelftehalf/ en somtÿdts oock wel 12 voeten / maer in 't midden van 't gat ist gemeen al 12 voet/ en somtÿdts meer.

Op 't Peert leggen drie hooghe heuvelen de westelÿckste van die is de grootste/ een groote ronde heuvel/ als men die hout recht buyten het Yseren-hooft / en dan zuyd zuydwest aen loopt/ soo en mach men geen quaet zeylen / schoon of 'er geen Tonnen in 't gat en lagen.

Als men over de Drumpel komt / wert het weder vier en 5 vadem diep/ weynig daer over zÿnde/ moet men zuydoost aen gaen na 't gat de Peen toe/ met sulcken Cours laet men het Eylant van de Roeden stÿf 2 kabel lenghden aen bagh-boort leggen/ 't is daer over al goede Anckeren.

De Roeden.

Teghen over Grÿps-walde / leydt een kleyn Eylandt Stobber ghenaemt / daer men ten naesten by rondom zeylen mach/ naer sommiger meynen/ soo mach men daer rontom zeylen.

Tusschen Grÿps-walde een Wolgast/ leydt een Rifken dwars van de wal af en streckt hem naer Stobber toe.

Wilt ghy in de Peen zeylen/ ghy sult (dus zeylende) recht voor-uyt aen de Oost-zÿde van de Peen twee hoecken gewaer worden/ hout de oostelÿckste een hant-spaeck lenghde buyten de heynste ofte westelÿckste (om te mÿden een steenachtige vlackte die van de west-hoeck van de Peen af loopt) tot dat ghy voor de Peen komt. Op de oost-wal staen twee Bakens/ brenght die over een/ en loopt soo binnen de Peen/ die streckt eerst zuydwest in / maer in het inkomen en is daer niet meer als 6 of sevendehalf voet waters.

Reede onder de Roeden.

Wilt ghy 't setten onder het Eylandt de Roeden/ so weest verdacht op een Rifken dat van de Roeden zuyd-waert na 't vaste landt af streckt / settet of daer bewesten of daer beoosten/ na dat de windt is/ op 3 ofte 2½ vadem, so droogh of diep alst u belieft. Daer is de gemeene Reede voor de Schepen.

Ruygh Eylant.

Het Ruyghe Eylandt leydt van de Roeden verscheyden noordoost ten oosten ontrent twee mÿlen.

Om beoosten de Roeden uyt te zeylen.

Van de Roeden ontrent oost noordoost streckt oock een gat een weynigh bezuyden 't Ruyghe Eylant in Zee/ dat is goet om uyt te loopen by westelicke winden/ alsmen 't Nieuwe-diep niet en mach uyt komen/ oock voor de geene die na Dantzick ofte oost-waert begeert te wesen. Van 't Ruyghe Eylandt streckt een Rifken zuyd-waert af / dat moet men schouwen en tusschen dat en de vlackte / die van de wal af streckt/ deur loopen/ daer beneffens is de drumpel of 't drooghste van dit gat/ en niet min als elf of 12 voeten waters/ dat is een kort verlaet/ daer over krÿgt men terstont dieper water. Dit gat is Loots-mans water op 't Eylant de Roeden woonen Lootsluyden die de Schepen daer uyt brengen.

Tusschen 't Ruygh-Eylandt en Coslÿn leggen eenighe Bancken / ontrent twee mÿl van de wal / op 4 of 5 vadem/ en daer over zÿnde/ heeft men dieper water/ en krÿght men 8 of 9 vadem tot 't opgaende van 't Lant.

De Kust van Pomeren streckt van het Nieuwe-Diep tot Colsbergen/ oost en west ontrent 12 of 13 mÿlen.

't Swin.

Daer tusschen beyden leggen noch twee gaten/ 't Swin en 't gat van Camin. Het Swin leydt 5 mÿl oost-waert van 't Nieuwe-diep / dat loopt met een Rivierken deur tot op 't Haf/ recht tegen over de Rivier van Stetÿn. Camin leyt 4 mÿl beoosten 't Swin/ op 't oost-eynde van 't Stetÿnsche Haf/ dat gat gaet ook met een Riviere deur tot op 't Haf.

Camin.

Drie of vier mÿlen buyten 't Landt/ als Jasmont west noordwest of daer ontrent / het Peert west zuydwest / en het Ruyge Eylant zuyd van u zÿn / daer leydt een Banck van 7 vadem/ op d'een plaets wat min op d'ander wat meerder/ tusschen die en 't landt na Jasmont toe wort het weder 13/ 14/ en 15 vadem diep/ maer beoosten 't Nieuwe-Diep by de Kust van Pomeren langhs ist al vlack water / van 4/5/6 en 7 vadem/ so verre in Zee/ dat als men 't landt van Swin effen sien mach/ daer ist niet dieper als 7 of 8 vadem: buyten kenningh van lant is het 12 en 13 vadem diep.

Banck.

't Nieuwe-diep

Het Nieuwe-Diep en Kolberghen/ legghen verscheyden oost ten noorden en west ten zuyden 12 en 13 mÿlen.

Kolberger.

Het gat van Kolberghen zeylt men tusschen twee Kisten ofte Hoofden in / tot voor de Stadt. Binnen in de Rivier recht teghen over de Stadt leyt een Put of Borne / die alle Contreyen daer ontrent Sout kan gheven/ van water dat sy zieden/ nochtans is het water van de Rivier soo versch als Melck/ want het is een af-waterken.

De Kust van Pomeren streckt van Kolberghen tot Gars-hooft oost noordoost ende west zuydwest ontrent 10 mÿlen / tusschen die beyden leggen noch twee gaten/ te weten Coslÿn en Ruwolde.

Coslÿn. Ruwolde.

Het gat van Coslÿn leydt van Colberghen verscheyden oost noordoost twee mÿlen Ende van Coslÿn tot Ruwolde is de Cours oost noordoost drie mÿlen. In het gat van Ruwolde of in het Rivierken de Wipper ghenaemt / mach wel een tamelÿck Schip in. Het is van Ruwolde tot Gars-hooft noordoost ten oosten drie mÿlen.

Het lant streckt van Gars-hooft tot Rÿgs-hooft oost en oost ten noorden 14 of 15 mÿlen / tusschen beyden legghen de gaten van Stolp/ Liba ende Sernevisses.

Der Stolp.

Recht beoosten Gars-hooft leydt het gat van de Stolp/ dat is een Rivier/ alsoo genoemt als de Stadt/ die tot de selve Stadt loopt/ alleen voor kleyne Schepen/ hoe wel datter oock wel tamelÿck groote laden.

Reefcol.

Van Gras-hooft tot Reefkol ist al witte strant / legghen verscheyden oost ten noorden drie mÿlen. Reefkol is eenen ronden hoogen Bergh/ seer kennelÿck als men van Bornholm af komt. Van Reefkol tot Lyba ist 5 mÿlen.

Lyba. Serness.

Lyba leyt op een groote Riviere de Osse genoemt. Van Lyba tot Sernevisse of Sernesse zÿn vier mÿlen / tusschen beyden leggen de 3 Wolsacken/ het welcke 3 swarte Stobbelkens van Boomen zÿn/ by de welcke dit eylandt seer wel te kennen is/ recht beoosten dese drie heuvelkens/ leydt eenen langhen Bergh / die als men uyt den westen komt aen het west-eynde in drie ofte vier heuvelkens hem verdeylt toont. Vÿf of ses mÿlen beoosten de Wolsacken volght dat hooge landt van Rÿghs-hooft dat is seer schor op de water-kant. Tusschen Rÿghs-hooft en Reefkol / ist al een witte strant/ en 't lant meest met boomen bewassen.

Serness

Sernesse ofte Sernevisse is een stedeken/ leggende op een af-waterken dat met een Rivierken in Zee loopt/ maer binnen verdeylt het hem een groot water. Het is van Sernesse tot Rÿghs-hooft drie mÿlen.

Rÿghs-hooft mach men om looden op 15 en 20 vadem: men mach 't oock onder Rÿghs-hooft wel setten / daer is beter gront als onder Heel. Al de Pomersche strant is langhs de Zee-kant boven met boomen al swart beset.

Gronden en diepten.

IN 't Vaer-water/ benoorden Bornholm langhs na Rÿge ist diep tusschen Oelant en Bornholm 35/36/ en 38 vadem/ maer komende tegens Oelant/ alsoo dat het zuyd-eynde noordwest ten noorden/ noordwest/ en noordwest ten westen van u komt vier of vÿf mÿlen / daer vint men seer oneffen gronden. Zuydoost van Zuyder-oorden 4 of 5 mÿlen/ zÿn gronden van neghen/ thien/ twaelf en 16 vadem/ op de 9 en 10 vadem steeck-gront datter niet aen 't loot en blÿft/ maer op de 14 of 15 vadem ist grof root en swart steen-zant-gront/ by na als grutten. Nader aen Oelandt is het weder dieper water/ verder van lant ist oock dieper/ maer al oneffen van gront/ 't zuyd-eynde van Oelant ontrent noord noordwest van u ses mÿlen / daer somtÿts weder 20/14/ en oock wel 10 en 9 vadem op 't drooghste Diep/ al steenighe gront/ datter niet aen 't loot blÿft / maer op 20 en 25 vadem grof/ root/ swart/ steenigh zant. Die met een noordelÿcke wint over dese voorsz. drooghten van 10/11/12 vadem zeylt/ en na Bornholm wil/ gae west zuydwest aen om Bornholm mis te zeylen/ soo hy gissingh maeckt om by nacht daer tegen te komen: de Bleecksche zÿde mach men vrylÿck op 't loot aen loopen op 17 en 18 vadem. De hoeck van de Zant-hamer loopt verre vlack af / als hier voorzen ghesept is / daer mach men by om looden op 7 en 8 vadem.

Tusschen de Klippen en Oelandt in 't vaer-water na Gotlant ist diep 38/39 vadem/ slÿckige steeck-gront.

Als Zuyderoorden noord noordwest wel soo noordelÿck een mÿl van u is/ daer ist derthien vadem diep.

Als het Kapelleken op Zuyderoorden west noordwest van u is twee mÿlen/ daer ist 30 en 31 vadem diep.

Als Zuyderoorden west van u leydt twee mÿlen/ daer ist diep 27/ 28 en 29 vadem.

Tusschen

Tuſſchen Valſterboen en Bornholm iſt 30/35 vadem diep in 't vaer-water / dan als men by Valſterboen begint te komen daer iſt vlacker water/ van 14 en 16 vadem.

Als ghy uyt den weſten komende / by de zuyd-zijde van Born-holm ooſt zuydooſt ontrent een mijl buyten Landt langhs zeylt / en dat het ooſt-eynde van Bornholm ooſt wel ſoo zuydelijck ontrent twee mijlen van u is / daer iſt diep 7/8 vadem grove bleecke Sant-gront / dat duert tot dat het voorſz. ooſt-eynde ooſt en ooſt ten noorden ontrent een groote mijl van u is / al op eenderley diepte / maer alſt ooſt noordooſt van u komt iſt 15 vadem diep / kleyn ſwartachtigh zant-gront.

Drie ofte vier mijlen van Bornholm/ als het ooſt-eynde (daer Brouwers-Rif af loopt) ontrent ooſt noordooſt ofte noordooſt ten ooſten / en het noord-eynde ontrent noorden of noorden ten ooſten van u is / daer leydt een banck van ſeven/ 8 ofte 9 vadem/ ſtreckt noordweſt en zuydooſt meer als een mijl lanck / 't zuydelijckſte eynde leyt ontrent zuydweſt van 't ooſt-eynde van Bornholm. Die by nacht deſe banck gemoet/ kan eenige giſſinghe daer uyt maken om ſijn cours na te ſtellen / 't zy dat hy of ooſt-waert na Reefcol of na Valſterboen begeert te weſen.

Ontrent 2 mijlen o. z. ooſt van 't voorſz. ooſt-eynde van Bornholm (te weten de leege zant-hoeck daer Brouwers-rif af ſtreckt/ daer iſt 24/25 vadem diep/ ſteenachtige gront.

Ontrent drie mijlen ooſt wel ſoo noordelijck ofte ooſt ten noorden van Meun leydt een Banck van 11 en 12 vadem/ die duert van daer met een noordweſt ten weſten Cours tot dat Meun weſt zuydweſt ofte zuydweſt ten weſten van u komt / daer werdt het weder 18/ 19 ende 20 vadem diep/ ſteeck-gront. Valſterboen ſal dan noord noordweſt / ende Steden weſt noordweſt van u zijn/ met die ſelfde noordweſt ten weſten Cours voort-gaende/ krijght ghy dan te met weder vlacker water/ te weten / 16/ 15 vadem / en dicht by Steden 14/ 13 en 12 vadem. Die van Witmont ofte Jaſmont komt na de Sont / ende drie mijlen buyten Meun heen loopt / die loopt over deſe voorſz. banck heen / die by nacht hem daer op vint/ 't is een goet merck om giſſingh na te maecken.

Tuſſchen Bornholm en de Kuſt van Pomeren in het vaerwater tuſſchen beyden/ als men Bornholm ſien mach/ iſt 26 vadem diep / maer ſoo verre om zuyd dat men de Pomerſche Kuſt mach ſien / daer iſt 7 en 8 vadem diep / maer buyten kenningh van lant 12 en 13 vadem. Langhs al de Pomerſche kuſt/ tuſſchen het Nieuwe-Diep en Gars-hooft is al vlack water. Maer na Reefcol en Rijghs-hooft iſt by de Kuſt langhs 20/22 en oock 25 vadem diep.

Tuſſchen Colsberghen en Gars-hooft iſt al een vlacke effen ſtrant en gront/ ſonder eenige bancken. In 't vaer-water tuſſchen Bornholm en Reefcol iſt 27 en 28 vadem diep/ maer verre daer benoorden iſt wel 35 en 38 vadem diep.

Noordweſt van Reefcol 3 of 4 mijlen van landt/ leyt een banck van 9/10 en 11 vadem/ als gy van Bornholm komt/ en Reefcol z. o. ten ooſten van u komt/ ſoo komt ghy op deſe banck/ en eyndight als Reefcol zuyden ten ooſten van u is.

Van deſe voorſz Banck na Bornholm toe/ is 't diep vijf-en-twintigh / dertig en ſes-en-dertigh vadem ſteeck-gront. Ontrent twee mijlen ooſt van Bornholm/ is het 40 vadem diep/ ſteeck-gront/ maer na Reefcol toe wert het drooger.

Iſt dat ghy dickwils 't loot werpt langhs de kuſt zeylende/ ghy ſult noch meer bancken vinden.

Men mach by nacht of doncker weder/ by deſe kuſt vrylijck langhs zeylen/ op 8/ 10/ 12 vadem van Reefcol af tot om Rijghs-hooft/ neffens Rijghs-hooft is 't veer vlack/ en gront als Rif-gront. Voor-by of om Rijghs-hooft komende wert het heel diep.

Als Rijghs-hooft zuyd zuydweſt van u is ontrent een mijl/ daer iſt dertigh vadem diep/ maer heel oneffen en banckigh/ de gront wit grof zant.

Rijghs-hooft zuydooſt van u/ is het 28 vadem diep/ met roode ſteenige gront/ by na als oft Reef-zant waer.

Rijghs-hooft weſt van u, daer iſt 16 vadem diep en witte zant-gront.

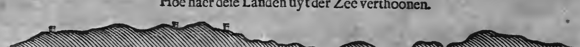
Hoe deſe Landen van malkanderen, ende van andere Landen leggen.

Van Valſterboen tot Elburgh ooſt	3 mijlen.
Van Elborgh tot Uytſtee ooſt	8 mijlen.
Van Uytſtee tot Goeſſebeer o. n. o.	2 mijlen.
Van Goeſſebeer tot Zant-hamer n. o.	2 mijlen.
Van Valſterboen benoorden Bornholm ooſt	15 mijlen.
Maer bezuyden Bornholm ooſt ten zuyden en o. z. o.	17 mijlen.
Van Uytſtee tot de noord-hoeck van Bornholm z. o. ten ooſten	7 mijl.
Van Meun tot Bornholm o. en o. ten noorden	16 mijlen.
Van Steden tot het noord-eynde van Bornholm ooſt	18 mijlen.
Van den hoeck van Zant-hamer tot Somer-haven is de cours noord en noordooſt	2½ mijl.
Van Somer-haven tot Ahuys noorden	5 mijlen.
Van Ahuys tot Hanneu ooſt	5 mijlen.
Van Hanneu tot der Klippen is de cours o. ten zuyden	6 mijlen.
Van der Klippen tot de Uytleggers/ noorden ten ooſten	1 mijl.
Van d'Uytleggers tot Chriſtianopel is de cours n. o. ten ooſt.	8 of 9 m.
Van der Klippen tot Kalmer/ eerſt noorden ten ooſten/ n. n. o.	12 mijl.
Van Kalmer tot Schenckenes n. n. o.	5 mijlen.
Van der Klippen tot Zuyder-oorden/ het zuyd-eynde van Oelant is de cours ooſt	7 of 8 mijlen.
Van Zant-hamer tot der Klippen o. n. o. wel ſoo ooſtelijck	12 of 13 m.
Van Zuyder-oorden tot Reefcol zuyden ten ooſten	18 mijlen.
Van Zuyder-oorden tot Rijghs-hooft z. o.	21 mijlen.
Van Zuyder-oorden tot Koninghsberger-diep z. o. ten ooſten	36 mijl.
Van Zuyder-oorden tot der Memel o. ten zuyden	36 mijlen.
Van Zuyder-oorden tot Sevenbergen ooſt	36 mijlen.
Van Zuyder-oorden tot der Winda o. ten noorden en o. n. o.	45 mijlen.
Van Zuyder-oorden tot het zuyd-eynde van [illegible]otlandt/ o. n. o. en n. o. ten ooſten	17 of 18 mijlen.
Van Zuyder-oorden tot de groote Karel n. o. wat noordelycker	21 m.
Van Valſterboen tot Witmont z. o.	11 of 12 mijlen.
Van Valſterboen tot Doornboſch/ is de cours z. z. o.	10 of 11 mijlen.
Van Meun tot Witmont z. o. ten ooſten	9 of 10 mijlen.
Van Meun tot Doornboſch z. o.	7 mijlen.
Van de Jeſſe tot den hoeck van Doornboſch/ is de cours noorden	1½ m.
Van Doornboſch tot Witmont/ is de cours n. o. ten ooſten	3 mijlen.
Van Witmont tot Jaſmont o. z. o.	2 mijlen.
Van Jaſmont tot het Peert z. z. o.	3 of 4 mijlen.
Van Witmont tot het noord-eynde van Bornholm n. o. ten o.	11 mijl.
Tot het zuyd-eynde is de cours o. ten noorden en o. n. o.	10 mijlen.
Van Jaſmont tot het zuyd-eynde van Bornholm n. o. ten ooſten	10 m.
Van 't Peert tot het zuyd-eynde van Bornholm n. n. o.	11 mijlen.
Van Jaſmont tot Kamijn o. z. o. wel ſoo zuydelijck	13 mijlen.
Van 't Nieuwe-diep tot Kols-bergen o. en o. ten noorden	12 of 13 mijl.
Van Kamijn tot Kols-bergen o. n. o.	5 mijlen.
Van Kols-bergen tot Roſtijn o. n. o.	2 mijlen.
Van Roſtijn tot Ruwolde n. o. ten ooſten	4 mijlen.
Van Ruwolde tot Gars-hooft n. o. ten ooſten	3 mijlen.
Van Gars-hooft tot Reefcol o. n. o.	3 mijlen.
Van Reefcol tot Lyba o. ten noorden	6 mijlen.
Van Lyba tot Serneviſſe o. ten noorden	4 mijlen.
Van Serneviſſe tot Rijghs-hooft is de cours o. en o. ten noorden	3 mijl.
Van Kols-bergen tot Gars-hooft is de cours n. o. ten ooſten	10 mijl.
Van Reefcol tot Rijghs-hooft is de cours o. en o. ten noord.	12 of 13 m.

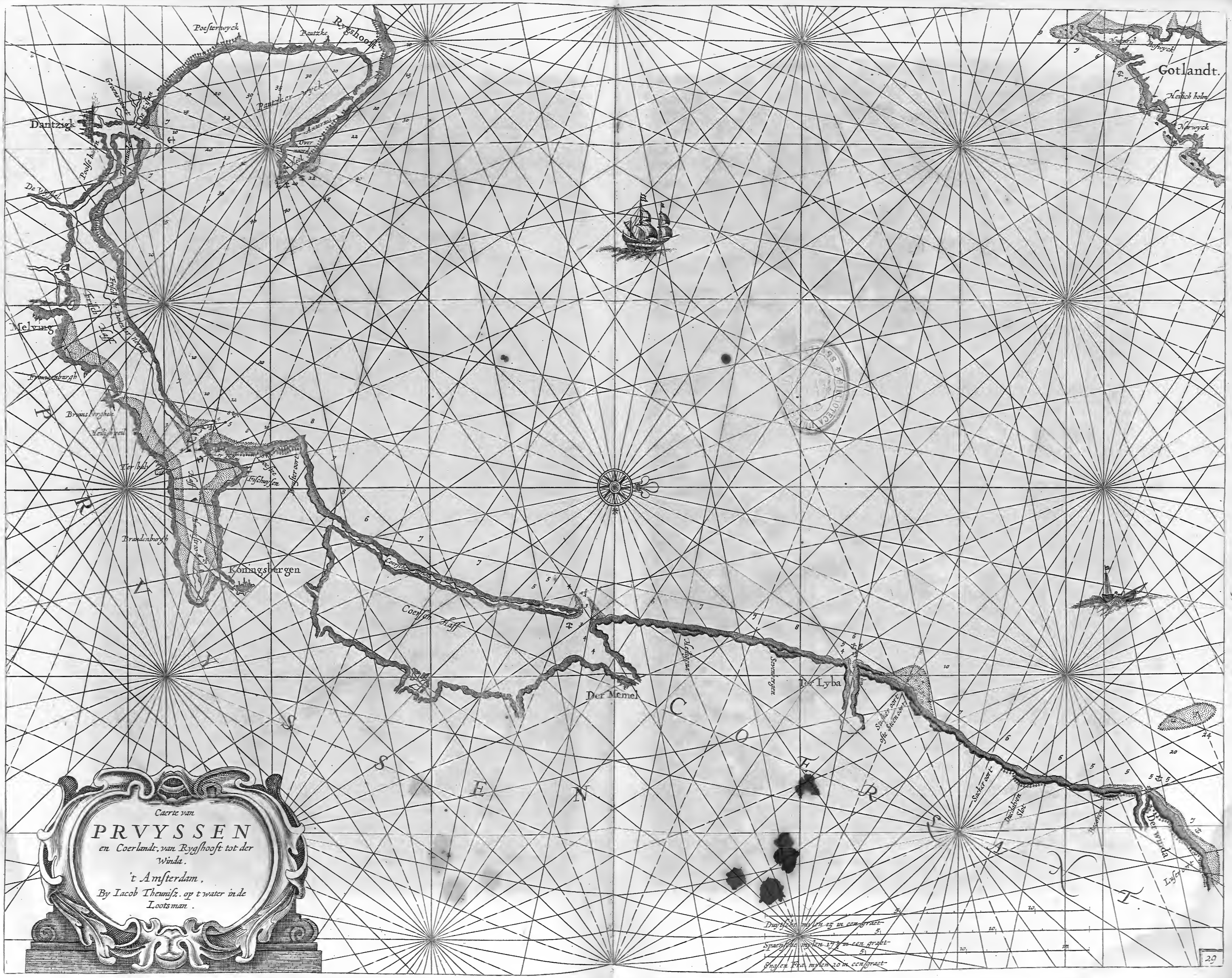
Hoe meeſt alle de voornaemſte hoecken en Plaetſen der Ooſt-zee van Bornholm verſcheyden leggen.

Van 't zuyd-eynde van Bornholm tot het Swin zuyden wat weſtelijcker	11 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Bornholm tot Kolbergen z. o. ten zuyden	12 m.
Van 't zuyd-eynde van Bornholm tot Reefcol is de cours o. ten z.	18 m.
Van 't zuyd-eynde van Bornholm tot de Eertholms noorden	4 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm of van de Eertholms tot Rijghs-hooft/ is de cours o. en o. ten zuyden	30 mijlen.
Van Bornholm tot der Memel ooſt	48 mijlen.
Van Bornholm tot der Lyba/ is de cours ooſt ten noorden wel ſo noordelijck	50 of 52 mijlen.
Van Bornholm tot der Winda o. n. o.	60 mijlen.
Van Bornholm tot Houborgh of het zuyd-eynde van Gotlant n. o. ten ooſten	38 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot Zuyder-oorden / het zuyd-eynde van Oelant/ n. o. ten ooſten wel ſoo ooſtelijck	18 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Bornholm tot Zuyder-oorden n. o. wel ſo noordelijck	18 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot der Klippen of Uytklippen n. o. wat noordelijcker	13 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot Hanno is de cours noorden ten ooſten	10 of 11 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot Ahuys noorden ten weſten wel ſoo noordelijck	11 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot Zant-hamer n. w.	5 of 6 mijlen.
Van 't noord-eynde van Bornholm tot den hoeck van Goes-beer n. w. ten weſten	4 mijlen.
Van de Noord-hoeck van Bornholm tot Uytſtede w. n. w.	7 mijlen.

Hoe haer deſe Landen uyt der Zee verthoonen.

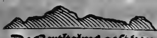

Bornholm verthoont aldus alſmen uyt den weſten komt. — Aldus zijn de Eertholms gedaen/ noorden van u zijnde.

Caerte van
PRVYSSEN
en Coerlandt, van Rygshooft tot der Winda.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op t water in de Lootsman.
Dantzigk
Rygshooft
Pautzke
Poesterwyck
Pautzker wyck
Melvingh
Koningsbergen
Coerlsche Haff
Der Memel
Ter Lyba
Gotlandt.
Narwyck
Heilich holm
Der Winda
Lyser oort
P R V S S E N
C O E R L A N T
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Engl. en Fra. mylen 20 in een graet

d'Eertholms n. n. o. van u zijnde/toonen aldus.

De Eertholms oost van u/zijn aldus gedaen.

't Zuyd-eynde van Oelant verthoont aldus/als 't dwars van u is.

Aldus is Witmont gedaen alsmen daer voor-by zeylt/twee mylen daer af zijnde.

Aldus is Jasmont gedaen/alsmen twee mijlen van Lant daer by langhs zeylt.

Witmont. Hier neffens is een groote Inwijck een mijl lanck. Doornbosch.

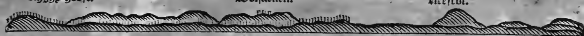

Aldus verthoont hem Witmont en Doornbosch met het Lant daer tusschen beyden/als 't ontrent zuyd zuydwest van u is/soo verre dat men 't pas van beneden sien mach.

Aldus verthoont het Lant tusschen Kolbergen en ter Stolp/ alsmen daer by langhs zeylt/ ontrent anderhalf mijl buyten Lant.

Rijghs-hooft. Wolsacken. Reefcol.

Aldus is 't lant tusschen Reefcol en Rijghs-hooft gedaen/ alsmen twee mijlen buyten Landt daer by langhs zeylt.

De Tweede Verthooninge,

VAN DE

Zee-Custen tusschen Rijgs-Hooft en der Winda.

VAn Rijghs-hooft tot Heel is de Cours zuyd-oost 6 ofte 7 mijlen verscheyden. Als men Heel genaeckt is men haest op gront of op 30 vadem. Aen de Kust van Heel dicht by 't Lant is 't diep 24 ende oock 30 vadem.

Reede onder Heel.

Onder Heel mach men het setten op 16 ende 20 vadem dicht by 't Lant/is een seer afgaende gront. So ghy weynigh van landt zijt/soo gaet ghy de gront af/niet seer verre buyten 't Lant hebdy geen gront op veertigh vadem. Een mijl benoorden Heel loopt een vlackte van Landt af/ daer moet ghy u voor wachten/ als ghy 't voor Heel setten wilt/ ghy meughtet by beyde zijden van Heel setten/ maer aen de binnenste zijde ist weecke gront.

Van Heel tot Dantzick voor de Wijssel/ is de cours zuyden ten westen en zuyd zuydwest 4 mijlen/ wildy 't voor de Wijssel setten/ soo set het bewesten de Kisten of dat Wester-hooft op 10 ofte 12 vadem.

Dantzicker-diep.

Maer om in de Wijssel ofte het Dantzicker Diep in te zeylen/ soo neemt acht op die twee Masten met de Tonnen daer boven op/die op de Kisten ofte op 't Wester-hooft staen/ set die over een/ en zeylt daer op aen tusschen de Kisten in/ maer als men binnen Termunde is/ kiest men de oost-wal/ want de west-wal is vlack/als men komt voor Bootsmans Vlack/ moet men de zijde van de Goenswoort kiesen/ ende maken daer aen vier touwen vast.

Het Konincxberger-Diep leyt verscheyden van de Wijssel of Kisten van Dantzick/ o. ten noorden 10 mijlen. Van Rijghs-hooft o. z. o. wel soo zuydelijck 14 of 15 mijlen/ en van Heel oost zuydoost wat oostelijcker 10 mijlen.

Koningx-berger-Diep.

Van de Wijssel tot het Koningsberger-Diep/ en aldaer benoorden ist altemael een schoone Witte Zant-strant/ op beyde zijden van het Diep staen sommighe dorre Boomen/ aen te sien offe verbrant waren/maer op de zuyd-zijde staen twee Capen ofte Baken. Wilt ghy daer in zeylen brenght die Capen over een/ als ghy op 10 ofte 8 vadem komt/ ende zeylt daer op aen/ so sult ghy recht op de tonnen aen loopen/ die legghen aen beyde zijden van het Diep tot 8 of 10 in het getal/ te weten aen elck zijde vier of vijf Tonnen/ zeylt daer recht tusschen beyden in/ tot binnen in de Ketel. Men kan van de streckingen/ soo van dit gat/ als van 't Dantzicker-Diep niet sekers schrijven/ daer yemant hem soude op mogen verlaten/ want door het stroomen der af wateren/ en by groote Ys-ganghen veranderense menighmael/ en wel in korten tijdt/ dan de Heeren des Lants aldaer hebben daer op seer goede toesicht en Ordonnantie/ dat sy die altijdt wel laten betonnen en bebakenen.

Om buyten het Diep op de Reede te setten/ soo settet alsoo dat de hoeck van Loockstede ontrent noorden ten Oosten van u leyt/daer ist 8/9 en 10 vadem diep.

Binnen 't gat in de Ketel leydt men op de wint op drie en vierdehalf vadem.

Om 't Haf op te zeylen/gaet uyt de Ketel ontrent oost tot teghen de Heert/ en zuydoost daer over/ voor 't Haf langhs midtswaerts heen tot het Haverstro is de Cours meest oost. Over de Heert zijnde/ wijckt wat na de zuyd-wal/ om dat Rif te schouwen/ dat van de noord-wal ontrent een derdendeel in 't Haf af streckt/ te weten van de hoeck beoosten Visch-huysen daer leyt een Tonneken op/en komt dat niet naerder als twaelf ofte derthien voet. Het rechte vaer-water is daer bezuyden veerthien ende vijfthien voeten steeck-gront/ tot ontrent Brandenburgh/ van daer voort werdt het te met vlacker/ twaelf/ elf/ en thien voet op 't Haver-stro. Als ghy den Tooren van Konincxberghen in 't ghesicht krijght/ soo suldy daer by oock sien een rondachtigh swart boschken/hout de Tooren aen de noord ofte oost-kant van dat boschken/ tot dat ghy voor-by Brandenburgh zijt/ laet dan de Tooren een Scheeps-lenghde beoosten dat boschjen komen/ en zeylt daer op aen tot by de Tonnen ofte boomkens van 't Haverstro/ daer loopt men midtswaters tusschen beyden deur/ tot in de Preghel/ die streckt noordoost op na de Stadt.

Van der Pillo tot Konincxbergen zijn ontrent 6 mijlen/ maer tot Melven is 't ontrent 7 mijlen/ dat zeylt men oock midtswaerts op ontrent zuydwest heen/ maer de hoeck tegen over de Pillo/ daer dat Slot Terbaly staet/ moet men wat schouwen/ die loopt vry wat verre vlack af.

Melven.

Drie ofte vier mijlen noorden en noorden ten westen van 't Koningsberger-Diep/ leyt den hoeck van Bruster-oort/ en daer tusschen beyden Loockstede/ daer staet een Slot met een Kerck op/ niet verre van malkanderen/ oock twee

hooge heuvelen ofte berghen/ en 't landt daer ontrent is al met Boomen beset.

Der Memel

Van Bruster-oort tot het gat van der Memel/ is de cours noordoost ten noorden 12 ofte 13 mylen/ 't is daer tusschen beyden een schoone strant/ en 't Landt leydt in een groote Inwijck. Het gat van der Memel streckt noordoost en noordoost ten oosten in/ en is 2 vadem diep/ daer binnen komt men op een groot Haf. Men mach west-waerts om den hoeck loopen/ en setten 't waer men wil.

Van der Memel tot Heyligena streckt de Kust noorden ten oosten drie mylen.

Van Heyligena tot den hoeck van Sevenbergen noorden ten oosten vier mylen/ dat is heuvelachtigh en berghachtigh landt.

Ter Lyba.

Drie of vier mylen noorden ten oosten van Sevenbergen leydt Ter Lyba. Daer gaet een Rivierken in 't landt/ maer daer en mogen geen Schepen in/ heeft niet meer als 3 ellen waters. Aen de Noord-kant van dese Rivier staet een Edelmans-huys oft Slot met een Toorenken op het midden/ het noord-eynde van 't Huys is met hout/ en het zuyd-eynde met roode Pannen gedeckt/ daer bezuyden of beoosten staen noch sommige huysen oock met pannen gedeckt/ tusschen twee bosschen in te sien. Wilt gy Ter Lyba op de Reede setten/ soo set het een weynigh bezuyden het Dorp/ alsoo dat het voorsz. Edelmans-huys met het Toorenken o. ten noorden van u staet op 4½ of 5 vadem min een el/ daer is de beste gront en reede/ die daer ontrent is. Uyt der zee komende beoosten of benoorden Ter Lyba te lande/ so siet men daer een swartachtig bosch te landewaert in/ en de huysen in een heuvelachtige Valey van Duynen.

Van Ter Lyba tot Der Winda is de Cours noord noordoost 12 of 13 mijlen/ daer tusschen beyden ist vry wat bochtigh/ soo dat die kust by de wal langhs niet soo recht streckt/ besonder 3 of 4 mijlen bezuyden Der Winda/ daer ontvalt het hem in een groote Inwijck die men noemt

Sacker wijck.

Sackerwijck/ en voort met meer kleyne bochten en Inwijcken na Ter Lyba toe.

Steen-oort.

Ontrent 3 mijlen benoorden Ter Lyba leydt een hoeck ghenaemt Stickeroort of Steenoort/ daer neffens ist heel vlack/ soo dattet een goet stuck van landt niet dieper is als 9/ 10 en 12 vadem/ al steenighe oneffen gront. Desen oort moet men hem voor wachten en niet te na komen. Een Horens-man zeylde wat te na aen dese vlackte/ geraeckt op een onbekende steen en verloor syn schip. Daer benoorden na Der winda toe/ neffens Sackerwijck ist al schoone gront en veer vlack/ tot veel plaetsen een goet stuck van lant niet dieper als 6 en 7 vadem schoone zant-gront/ bequaem om te setten/ als men met een noordooste wint aldaer by leyt/ en met laveren niet kan winnen. Maer soo men 't onder zeyl houdt/ mach men met laveren de wal over al op vier of 5 vadem sonder schroomen genaken.

Kennisse van Coerlant.

Om dese kusten van Coerlant te kennen/ soo merckt op dese na-beschreven uytmuntende plaetsen.

Tot der Winda staet een Slot met drie toorens/ dat is boven met roode pannen ghedeckt en onder wit. Ontrent

Back-Ovens.

een mijl bezuyden Der Winda leyt de Back-ovens/ dat is naest Domesnes wel het kennelijckste lant van Coerlant/ doet hem eerst op als men het Landt begint te sien aen een witte Sant-berg boven op al vol met boomen. Maer als men soo na de wal komt dat men het ander lant oock siet/ dan doet hem meer heuvelachtigh landt op/ soo dat hy dan niet soo wel te kennen is.

Ontrent drie mijlen daer bezuyden in Sackerwijck/ leyt noch een heuvel of bergh vol boomen met sommige kleyne heuvelkens daer beoosten/ als men neffens Der Winda is/ mach men die effen sien ten halven de mars/ maer niet wel van beneden. Dese heuvel wert van sommighe ghenoemt Duckdalven Slot/ en leyt meest alleen/ het lant so daer bezuyden als benoorden is meest al effen en slecht lant.

Duckdalvens Slot.

Ontrent vijf mijlen daer bezuyden die voorsz. heuvelen vier ofte vierdehalf mijlen benoorden Der Lyba/ legghen noch twee uytsteeckende heuvelen dicht by malkanderen/ het landt daer bezuyden na Der Lyba is van verre aen te sien (als men neffens dese twee heuvelen of wat daer benoorden is) als oft al ghebroken lant was/ daer te neffens ontrent vier mijlen van landt/ of als men 't landt even van beneden sien mach ist 30 vadem diep.

Banck voor der Winda.

Als men ontrent Der winda begint te komen op twee of derdehalf mijl van lant/ daer leyt een banck van 12/ 13 en veerthien vadem/ sommighe segghen dat west ten noorden van Der Winda op die banck niet meer als 5 of 6 vadem waters soude wesen/ is ontrent een half mijl breet/ tusschen de banck en 't landt een mijl buyten de wal ist weder 20 en 24 vadem diep.

Een half mijl buyten de Back-ovens streckt een Rif zuyd zuydwest in Zee/ men kan 't by daegh om looden op 7 en 8 vadem/ maer by nacht niet.

Wilt ghy voor Der Winda setten/ so brengt dat voorsz. Slot ontrent oost zuydoost van u/ dan komt dat meest achter 't hooghe lant/ en settet op vijf vadem aen de wal/ daer is de beste Reede.

Van de diepten ende gronden ontrent dese Kusten.

Tusschen Heel ende Rijghs-hooft/ doch Heel naest/ daer is 't 33 vadem diep/ ende de gront is aldaer wit zant.

Tot Heel op de Reede ist vijf-en-twintigh vadem diep/ de grondt swart zant en af gaende tot dertigh ende veertigh vadem.

Tusschen Heel en Konincks-bergen ist seer diep/ tegens Heel komenmende ist schor/ maer naer Koninckx-berghen ende de Nerungh toe/ gaet het eenpaerlijck en eendrachtigh vlack op.

Tusschen Loock-stede ende Sevenberghen in Coerlandt ist oock al een vlacke opgaende gront/ men mach het lant daer sien op dertigh ende 32 vadem.

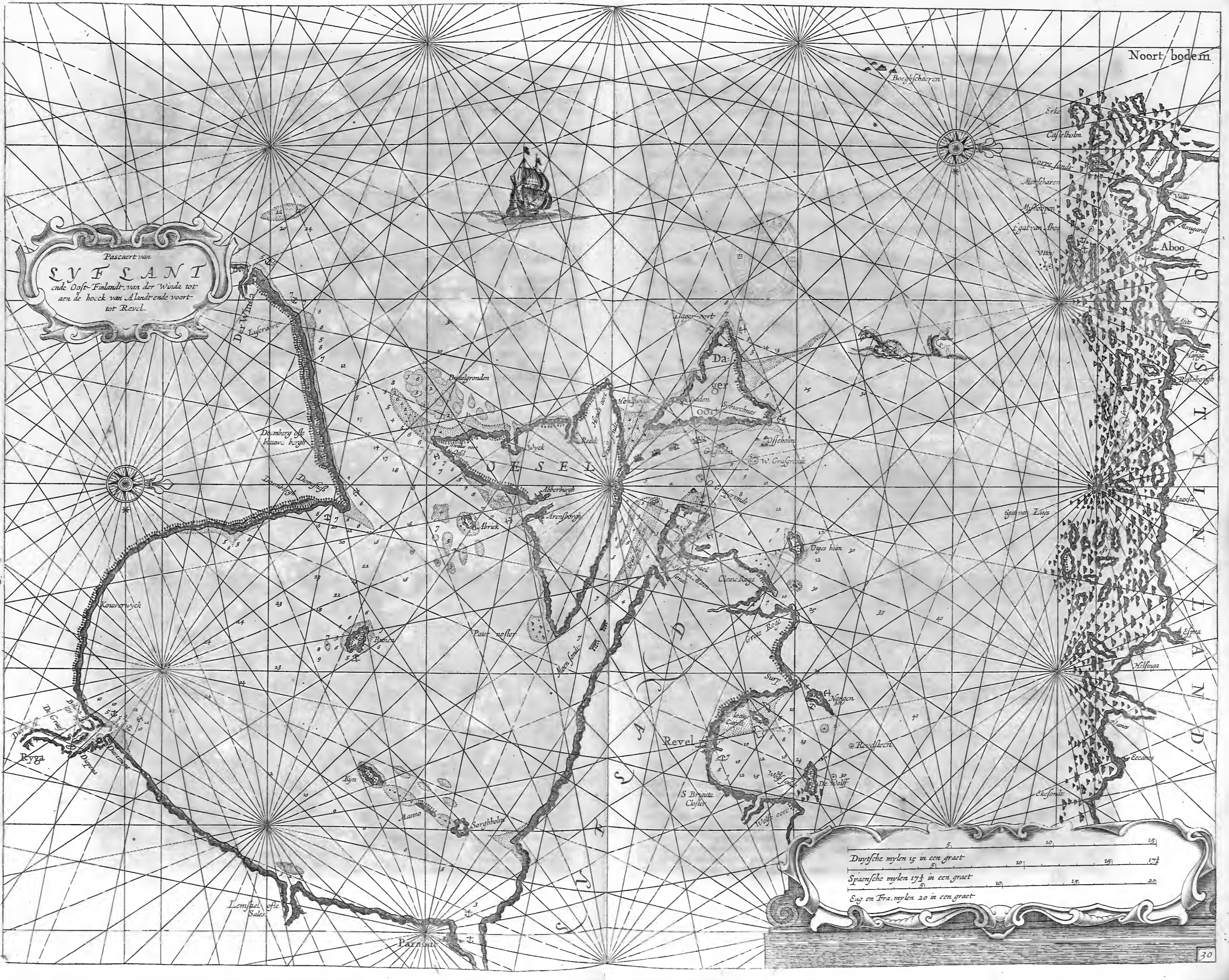
Streckingen en Courssen.

Van Rijghs-hooft tot Arternes zuydoost	3 mijlen.
Van Arternes tot Vernoorden zuydoost ontrent	3 mijlen.
Van Vernoorden tot Heel zuyd zuydoost	1 mijl.
Van Heel tot Dantsick zuyden ten westen en z. z. w.	4 mijlen.
Van de Kisten van Dantzick tot het gat van Coninckx-bergen oost ten noorden	10 of 11 mijlen.
Van het Koninckxberger-diep tot den hoeck van Bruster-oort noord en noorden ten westen	3 of 4 mijlen.
Van Bruster-oort tot het gat van der Memel n. o. ten n.	12 of 13 mijl.
Van Rijghs-hooft tot Koninckxbergher-diep oost zuydoost wat zuydelijcker	14 of 15 mijlen.
Van Heel tot Konincksberger-diep oost z. o. wat oostelijcker	10 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot der Memel oost n. o. wel soo oostelijck	23 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Sevenberghen/ is de Cours noordoost ten oosten	25 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Der Winda noordoost	40 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Dageroort/ is de cours n. o. ten n.	60 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Oostergaerde noorden ten oosten	34 mijlen.
Van Rijghs-hooft tot Houborgh/ 't zuyd-eynde van Gotlant n.	26 m.
Van Rijghs-hooft tot het zuyd-eynde van Oelant n. w.	21 mijlen.
Van Rijgs-hooft tot Hannoe is de cours noordwest ten westen/ en west noordwest	32 of 33 mijlen.
Van Coninckxberger-diep tot Houborgh het zuyd-eynde van Gotlandt noord noordwest	36 mijlen.
Van Koninckxberger-diep tot Zuyder-oorden het zuyd-eynde van Oelant/ is de Cours noordwest wel soo westelijck	36 mijlen.
Van der Memel tot Houborgh noordwest	28 mijlen.
Van der Memel tot Heyligena noorden ten oosten	3 mijlen.
Van Heyligena tot den hoeck van Sevenbergen/ n. ten o.	4 mijlen.
Van Sevenbergen tot Ter Lyba/ is de cours n. ten oosten	3 of 4 mijl.
Van Terlyba tot Der Winda/ is de cours n. n. o.	12 of 13 mijlen.
Van der Memel tot Bruster-oort/ is de cours z. w. ten z.	12 of 13 mijl.
Van der Memel tot Dantzick zuydwest	24 mijlen.
Van der Memel tot Rijghs-hooft w. z. w. wel soo westelijck	22 mijlen.
Van der Memel tot de Eertholms of 't noord-eynde van Bornholm west	48 mijlen.
Van Sevenbergen tot Rijghs-hooft is de cours z. w. ten westen	25 m.
Van Sevenbergen tot Zuyder-oorden west	36 mijlen.
Van Der Winda tot Rijghs-hooft zuydwest	40 mijlen.
Van Der Winda tot Bornholm west zuydwest	60 mijlen.
Van Der Winda tot Houborgh/ west wel soo zuydelijck	28 mijlen.
Van Der Winda tot Oostergaerde/ west ten noorden	22 mijlen.
Van Der Winda tot Gotschezant n. w.	23 of 24 mijlen.
Van Der Winda tot Dageroort noorden wat oostelijcker	25 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus is 't Lant gedaen tusschen Rijghs-Hooft en Heel.

Pascaert van
LYFLANT
ende Oost-Finlandt, van der Winda tot aen de hoeck van Alandt ende voort tot Revel.
Noort bodem
Borghschaeren
Erke
Castelholm
Aboo
Dager oort
Dager oort
OESEL
Wyck
Abberburgh
Arensborgh
Abrick
Runen
Pater noster
Domesness
Kouwerwyck
Ryga
Kyn
Sorghholm
Lemsael ofte Sales
Parnou
Revel
Nargen
Revelsteen
De Wolff
S Brigita Closter
Wolfs oort
Grote Roge
Cleene Roge
Oges holm
Osseholm
Ekesondt
Helsinga
OOST FINLAND
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
30

Loockstede. Hanckeheers.

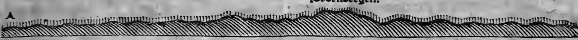

Aldus verthoont hem 't landt tusschen Koninckbsberger-diep en Brupster-Oort.

Aldus verthoont hem de Kust van Coerlandt ontrent Sebenbergen/ alsmen 1 mijl buyten landt daer by langhs zeylt.

De Kust van Coerlant / van Sebenbergen voor by Der Winda tot Luseroot/ verthoont uyt der Zee / gelijck in dese ses naervolgende Figuren afgebeelt is / de gelycke tekens behooren aen malkander / A A, B, C C, D D, E E, &c.

Sebenbergen.

Der Lyba.

Sackerwijck. Heuvel. Heuvel.

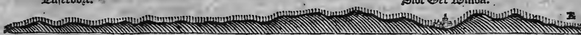
Sackerwijck. Oudalfs Slot. Sackerwijck.

Back-Ovens een mijl bezuyden Der Winda. Dese Heuvel ontrent derdehalf mijl bezuyden de Back-Ovens.

Luseroort. Slot Der Winda.

Der Winda. Back-Ovens.

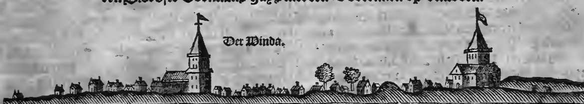
Als hem Der Winda eerst op doet/ oost van u zijnde/ verthoont het aldus met het landt soo benoorden als bezuyden/ maer als 't Slot begint oost zuydoost van u te komen/ dan loopt het achter het landt dat men niet sien kan.

der Lyba

Der Lyba verthoont aldus/ als 't Kercxken oost ten zijden en oost zuydoost van u staet/ ontrent een kleyne mijl van u af/ daer is de beste Reede/ op 5 vadem/ daer benoorden staet een Slot ofte Edelmans-huys met een Toorenken op 't midden.

Der Winda.

Der Winda verthoont aldus/ als het Slot zuydoost ten oosten van u is een half mijl/ daer is goede Reede op vijf vadem.

De Derde Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten tusschen Der Winda en Revel / als mede de Eylanden van 't Alants-Haff.

VAn der Winda tot Luseroort streckt de Kust n. o. 3 mijl/ en van Luser-oort tot Domesnes oost n. o. 9 of 10 mijl. Als men neffens Luser-oort is kan men geen hoeck ofte oort bekennen / het schijnt al een effen rechte Kust te wesen van der Winda na Domesnes/ maer van der Winda of van Domesnes komende / en een mijl of twee daer beoosten of bewesten zijnde / kan men wel sien dat het een uytsteeckende stompen hoeck is. Neffens Luseroort loopt een groote oneffen vlackte af wel 2 mylen t'Zee / maer daer en is niet voor te vreesen/ men mach die op 4/ 5 of 6 vadem op 't loot over-loopen/ gelyck oock langhs al die Kust van Coerlant by van der Winda tot om Domesnes.

Bewesten Luseroort heeft het lant een weynigh bochts/ daer mach men 't setten voor noordooste / oost noordooste en ooste winden/ als 't dicht koelt/ en dat men met laveren geen voordeel mach doen. Men set den hoeck van Luseroort oost noordoost van hem/ op seven vadem/ daer is een schoone zant-gront en goet leggen.

Het lant tusschen Domesnes en der Winda is seer kenelijck landt. Aen de hoeck van der Winda is 't hoogh en gaet allenghskens oostwaert schuyn neder tot Luseroort toe. Desgelijcx 2 of 3 mijlen bewesten Domesnes leyt een hooge blaeuwe bergh geheeten de Doembergh/ die aen de oost-kant steyl en schor is / en gaet om de west allencxkens schuyn neder tot by Luseroort / soo datter twee hooghe dubbelde blaeuwe Landen schuyn teghen malkanderen in een leegte toe gaen/ het leege tusschen beyden is Luseroort. Luseroort.

Den hoeck van Domesnes selve is leegh Duynlandt / en streckt ontrent 2 mijlen beoosten den voorschreven Doembergh uyt/maer al dat Lant is vol met boomen beset.

Rif van Oesel.

Het Zuyd-eynde van Oesel leyt van den hoeck van Domesnes verscheyden / noordwest ten noorden ontrent drie mijlen/ daer loopt een groot Rif af/ ontrent zuyd zuydwest in Zee/na de vlakte van Luseroort toe/geheeten Swalueroort/ dat is een boos Rif/ wel twee mijl langh / seer hart en oneffen/tot sommige plaetsen na Oesel leydt het droogh boven water/tot sommighe andere plaetsen ist 1/2/2½ en 3 vadem diep. Bewesten dat rif leggen noch veel oneffen Dwaelgronden een stuck van Landt af / die langhs de Kust van Oesel om de noord strecken / die zijn tot sommighe plaetsen niet dieper als 2/3 en 4 vadem.

Swalueroort.

Soo ghy na Rijge wilt/ ende uyt der Zee komende ontrent Der Winda verbalt/soo en verlaet de Kust van Coerlant niet/maer loopt op het loot daer by om vry heel tot Domesnes toe/op 4/5/6 of 7 vadem/ na dat ghy de windt hebt/ om niet buyten ofte bewesten dat Rif van Swaluer-oort te verballen. De Kille tusschen Coerlant en dat voorsz. Rif is diep 14/15 en 16 vadem/ dan vry oneffen. De gront op de vlackte neffens Luseroort is tot sommige plaetsen oock heel oneffen om te Looden/somtijts acht en negen vadem/d'eene werp wel twee ofte drie vadem min ofte meer als d'ander/en dat niet seer verre van het Landt / maer daer en is niet voor te vreesen / ghy meught sonder schroomen aen loopen op vier en vijf vadem.

Mercken om Swalueroort te schouwen.

Maer so ghy uyter zee komende/Luseroort voor-by zijt/ en daer benoorden tegen Oesel te lande komt / soo hebt ghy diep water / want niet verre bewesten buyten Swalueroort ist 30 vadem diep. So ghy Oesel en Coerlant meught sien / en dat de Doembergh oost zuydoost ofte zuydoost ten oosten van u is/ soo loopt zuydoost aen tot tegen Coerlandt/ om Swalueroort te schouwen / en voort op 't loot daer by langhs na Domesnes toe/als voorsz. is. Ofte als ghy den Doembergh oost zuydoost van u hebt / soo hout die so van u staende/ en zeylt daer op aen/soo sult ghy sonder hinder over de steert of d'uytterste vlackte van Swalueroort heen loopen/het drooght seer haestigh en schielijck op/van dertigh op 15 en 9 vadem/maer soo ghy de Oost-kant van den Doembergh niet zuydelijcker van u brenght als oost zuydoost en zuydoost ten oosten/so en sal u geen leet van de Dwael-gronden noch Swalueroort ontmoeten/ghy sult dus wel 2 mijlen langh zeylen over de Dwael-gronden en Swalueroort heen/over seer oneffen gronden/ den eenen worp wel 12/den anderen 9/oock wel seven en ses vadem/ maer gaet vry sonder schroomen u Cours/ als de binne-kant ofte oost-kant van 't zuyd-eynde van Oesel noorden en noorden ten oosten van u komt / soo zijt ghy over 't Rif/ en binnen alle vuylen die u hinderen mogen/als ghy dan 13 of 14 vadem krijght/ soo zeylt sonder schroomen na Domesnes toe.

Oft gebeurde dat ghy met een noordweste wint benoorden Der Winda ofte Luseroort vervielt / en de kust van Coerlant niet na en dorst komen/ so en hout niet vet t'Zee/ van dat de Oost-hoeck van Doembergh oost zuydoost van u is/ als ghy dan de oost-kant van de zuyd-hoeck van Oesel noord noordoost van u brenght / soo sult ghy op 7 vadem over Swalueroort heen loopen. Tusschen Oesel en Coerlant ist 16 en 17 vadem diep. Als Domesnes zuydoost ten oosten en de zuyd-hoeck van Oesel noordwest ten noorden van u zijn/en dat ghy die beyde ontrent even na zijt/ daer is het 18 vadem diep.

Rif van Domesnes.

Van den hoeck van Domesnes loopt oock een Rif af noordoost ten noorden of een weynigh noordelicker 1 groote mijl in Zee / dat is aen de oost-kant heel steyl / maer aen de west-kant wat vlacker. Als men uyten westen komt en na Rijghe wilt/mach men op 't Loot daer by om loopen op 5/6/7/8/9 en 10 vadem / soo na als men wil / doch na dat de windt en 't weder is. Ick weet dat sommighe dat hebben omgeloot op vier en vijftehalf vadem/maer die 't soo wat na wil om loopen / die moet wel dapper op sijn Loot passen/ en dat niet laten rusten. Niet seer wijdt van 't Rif aen de west-zijde ist 12 en 13 vadem diep. Als de hoeck van Domesnes/ daer de dorre Boomen op staen/zuyd zuydwest van u komt/ soo komt ghy teghen de west-kant van het Rif aen/ als die hoeck zuydwest ten zuyden van u is/ soo zijdy recht neffens de punt/ maer als die zuydwest en zuydwest ten westen van u is/ soo zijdy om het Rif/en meught dan vry zuydoost aen gaen na Rijghe toe. Domesnes en het diep van Rijga leggen verscheyden/ zuydoost wel soo zuydelijck/ en noordwest wel soo noordelijck 15 mijlen.

Ontrent ses mijlen beoosten ofte bezuyden Domesnes loopt noch een Rifken van een hoeck af / dat mach men om looden op vijf en ses vadem. 't Lant tusschen Domesnes en den hoeck streckt ontrent zuyd zuydoost en noord noordwest/maer daer bezuyden ontvalt het na 't zuyden / soo dat tusschen desen hoeck en het diep van Rijghe een groote Inwijck is/die genoemt wert de Kouwerwijck / een stuck bezuyden desen hoeck in de wijck/ leydt sommigh hoogh lant/ dat leyt verscheyden van 't Diep van Rijge west ten zuyden en oost ten noorden / het moet heel klaer weder wesen als men dat sien mach/ geset leggende voor 't gat van Rijge.

Kouwerwijck.

Als men van Rijge komende wat om de zuyd gheraeckt in de Kouwerwijck/en daer by de wal komt uyt loopen/soo wert dese voorsz. hoeck dickwils voor Domesnes aengesien/ om dat men daer buyten dan geen lant siet/dan als men om den hoeck komt/siet men weder 't lant voor uyt/ dan is men noch ontrent 6 mijlen van Domesnes.

Reede onder Domesnes.

Onder de hoeck van Domesnes mach men 't aen beyde zijden setten/so daer bewesten als beoosten. Wilt ghy 't daer bewesten setten / soo set op 6 en 7 oft 8 vadem / daer hebdy goede zant-gront/en beschut voor oost en zuydooste winden.

Wilt ghy 't setten daer beoosten/ so set het op 6/7 vadem/ een weynigh binnen den hoeck van 't Landt / alsoo dat den hoeck noorden en noorden ten westen van u staet / daer is goede zant-gront/en goet leggen voor een zuyd zuydwesten/ westen/noordwesten en noord noordwesten wint. De punct van 't Rif leyt dan van u ontrent noord noordoost een groote mijl. Wilt ghy verder van de Wal setten/ alsoo dat den hoeck van Domesnes n. w. of n. w. ten noorden van u is/ daer ist 18 en 20 vadem diep en weecke gront.

Soo ghy van Ryp af tegen 't Rif van Domesnes komende daer om wilt zeylen / soo moet ghy ruym ghenoegh daer buyten om loopen/ ofte soo ghy het wat na wilt nemen/ wel dapper op u Loot passen/ het is (als gheseyt is) aen de oost-zijde vry steyl/ met een noordweste gangh (die loopt recht dwars in 't rif) suldy d'eene worp hebben 12/9 of 8/en d'ander worp daer aen 4 of 3 vadem, so ghy binnen de punct vervalt. Maer soo ghy onder Domesnes te Reede hebt gheweest/ en van daer t'zeyl gaet/ en wilt om het Rif zeylen/ soo meughdy 't beter op 't Loot om loopen. Gaet van daer n. n. o. en n. o. ten noorden/ dat loopt meest langhs 't Rif heen. Als den hoeck van Nes ontrent west van u komt/ soo wert het te met wat vlacker/ghy meught het so op 5/6 of 7 vadem om Looden / dan meught u Loot niet sparen / maer moet dickwils na de gront uyt tasten. Met een noordweste cours en komt dat niet naerder als 9/10 ofte 12 vadem. Als den hoeck van Nes zuydwest van u komt / dan komdy aen de Oost-kant van 't Rif/als die zuydwest ten zuyden van u is/ zyde recht neffens de Punt/maer zuyd zuydwest van u/dan zyde om het Rif / gaet dan west zuydwest ofte zuydelijcker na Coerlandt/en loopt op vijf/ ses of seven vadem (na dat de Wint is) daer by langhs na Luseroort toe.

Soo ghy van Ryp zeylt met een ooste of noordooste wint/ en by nacht om het Rif sult zeylen/so set u Cours alsoo dat ghy seeckerlijck genoegh benoorden of buyten het Rif heen loopt/en houdt die cours tot dat ghy tegen de Gronden van Abrick ofte Oesel komt op vijfthien of sesthien vadem/dan sult ghy sonder twijffel het Rif gepasseert zijn / gaet dan een wijl zuydwest aen / tot dat ghy gist den hoeck van Domesnes zuydoost of wat oostelijcker van u te zijn / soeckt dan de Kust van Coerlant aen op 't Loot / en loopt daer by langs/ op 4/5/6 of 7 vadem/als voorschreven is.

Oost ten noorden wel soo oostelijck, ses mijlen/van Domesnes/ leydt dat Eylandt Ruynen/ daer mach men op het Loot rontom zeylen op ses of seven vadem. Langhs de geheele zuydwest zijde ist al vuyle en scherpe rudsighe grondt/ komt daer de wal niet naerder als ses vadem. Zuyd zuydoost ontrent een half mijl van de zuyd-hoeck leydt een kleyn Plaetken daer het niet dieper op is als drie ellen / daer heeft eens een sijn roer op afgestoten. Het leydt tusschen de seven en acht vadem diepte. Om dat te mijden / soo neemt daer

Ruynen

oo-

ontrent de slagh van de wal op vijf oft ses vadem / so loopt ghy daer tusschen ende 't Landt deur / oft soo ghy op acht ofte negen vadem hout / soo loopt ghy daer buyten om.

Reede onder Ruynen

Wilt ghy onder Ruynen setten voor een zuyd zuydweste/ zuydweste of west zuydweste wint/ soo loopt om de zuyd-oost-hoeck tot aen de oost-zyde / daer is een kleyn Inwijcxken daer eenige huyskens staen met een Kapel/ die kan men sien als men wat na by de wal komt / settet daer neffens op vijf vadem/ alsoo dat de Kapel zuydwest van u staet/ daer is de beste Reede onder Ruynen / schoone zant-gront/ dan alst dicht koelt wilt daer vry wat rollen. Tot andere plaetsen ist niet seer schoon.

Van Ruynen streckt aen de zuyd-zijde een Rif af/ zuyd zuydoost ontrent een half mijl in Zee / en aen de oost-zyde noord noordwest mede een half myl in Zee.

Het Vaer-water tusschen Ruynen en Domesnes is diep 22 vadem/ en tusschen Ruynen en Duynemont 23/ 24 vadem.

Van Ruynen tot het diep van Rijghe/ ist z. z. o. elf mijl. Voor 't Diep van de Duyn meuchdy 't setten op 10 vadem/ 't zy daer bezuyden ofte benoorden waer het u belieft.

't Gat van Rijge.

Het gat van de Rivier van Rijp / is Loots-mans water/ so wel in 't op als af zeylen. Hoe men daer in oft uyt sal zeylen is niet mogelyck so te beschrijven dat yemant hem daer op soude mogen verlaten / want door 't daghelijcks stroomen/ en bysonder by sommighe ghewelddige verloopen van af-water en stercke Ysgangen/ verloopen die diepten en ondiepten hier menigmael/ daer een yegelijck die hier begeert te wesen/ op verdacht zy.

Van het diep van Rijge tot Parnout is de cours noordoost ten noorden 18 mijlen / daer tusschen beyden ontrent

Lemsael

10 of 11 mijl van Rijge leydt een stedeken/ geheeten Lemsael of Sales / daer gaet een diepken in van vier ellen waters. Voor dat diep leyt een Banck daer men van beyde zyden mach om zeylen en daer achter komen/ daer ist 3 vadem diep.

Rijn.

Het Eylant Rijn leyt van Sales verscheyden noordwest ten westen vijf groote mijlen/ van Ruynen oost ten noorden en Oost 9 mijlen / en van het gat van Rijghe noorden ten oosten ontrent 11 mijlen. 't Is een leegh Eylandeken ontrent 2 mylen lang / heeft rondom meest vuyle gront. Tusschen Rijn en de Cust van Lyflant ist wijt drie mylen/ en het rechte Diep daer tusschen beyden acht of negen vadem diep.

Abrick.

Noordwest ses mijlen van Ruynen en noorden ten Oosten 5 mylen van Domesnes leyt Abrick dat is een kleyn Eylandeken/ is rondtom vuyl met steenige scherpe gront/ leydt een groote myl verscheyden van de Cust van Oesel. Tusschen Ruynen en Abrick / maer Abrick naest/ legghen

Dwael-gronden.

veel oneffen dwael-gronden van 3 / 4 en 5 vadem. Abrick en 't zuyd-eynde van Oesel leggen verscheyden o. n. o. wel soo noordelijck/ ende zuydwest wel soo zuydelyck ontrent

Reede onder Oesel.

4 myl. Onder de zuyd-hoeck van Oesel aen de oost-zyde is een goede reede voor westelijcke Winden. Wilt ghy 't daer setten/ soo set op 8 of 7 vadem / also dat de witte Kerck die een stuck binnen de zuydelijckste hoeck staet, west ten zuyden van u staet, daer is goede steeck-gront en sult beschut leggen voor een west en west zuydweste windt. De gront is daer heel effen en vlack / als ghy de 7 vadem kryght en na Lant toe zeylt/ het blijft lang eenderley diepte van 7 vadem tot vry dicht aen de wal eer het drooger wert. Het is daer by de oost-Kust van Oesel langhs al vlacke grondt/ van drie/ vier en vyf vadem.

Arentsbergh.

Om van 't zuyd-eynde van Oesel te zeylen na Arentsbergh binnen Abrick deur/ soo moet men twee deelen Waters laten aen baghboort na Oesel / en een deel aen stuerboort na Abrick / daer heeft men ontrent seven vadem waters en steeck-gront. Na de Cust van Oesel ist vol oneffen dwael-gronden/ aen Abrick kan men aen de west-zyde niet lichtelick misdoen.

Arents-bergh leydt van 't zuyd-eynde van Oesel verscheyden noordoost 6 mylen / maer van 't Eylandt Abrick noord noordwest 3 ofte 4 mylen. Op de west-zyde van Oesel streckt de Kust van 't zuyd-eynde af na Hontfoort met verscheyden inwijcken / ontrent noord noordwest en zuyd zuydoost 9 mylen/ daer tusschen beyden leggen twee Raed-plaetsen/ als Wycke en Reecke. Langhs dese west-kust van Oesel leggen seer veel oneffen en vuyle gronden/ daer men hem voor te wachten heeft.

Hontfoort den oordwest-hoeck van Oesel/ en den hoeck van Dageroort leggen verscheyden/ n. n. w. en z. z. o. ontrent ses mijl. Daer tusschen beyden is een groote inwijck/ daer loopt oock een Gat deur/ maer 't is soo droogh en ondiep/ datter geen schepen deur en mogen en over al scherpe oneffen gront. Op Dageroort staet een hoogen Tooren/

Tooren van Dageroort.

die den E. Raet der Stadt Revel daer heeft doen bouwen/ om het Landt daer by te verkennen / die mach men over weder-zijden van Dageroort verre in Zee sien / oock over 't lant heen verre in die voorschreven inwijck.

Onder den hoeck aen de zuyd-zyde van Dageroort is 't goet leggen voor noorde en noordooste winden/ en schoone zant-gront / men mach by den hoeck van Dageroort om looden op 7 of 8 vadem/ aen de noord-zyde van den hoeck is goede reede voor zuydelycke winden.

Van Dageroort tot Spitbrichsnes streckt de Kust oost noordoost 5 mylen. Daer tusschen beyden (te weten twee mylen van Dageroort / en drie mylen van Spitbrichsnes) streckt een vlacke afgaende gront dwers van Lant noordwest in Zee wel 4 of 5 mylen/ by-na in maniere als 't groote Jutsche Rif/ is eerst van drie/ vier/ vijf/ ses en seven vadem diep / en wert altemet dieper tot na de Finsche Scheren/ daer 't ten laetsten te niet loopt.

Ontrent twee mijlen buyten lant van Dageroort/ noorden en noorden ten oosten van den hooghen Tooren/ daer leyt een blinde klip die seer steyl is/ daer niet meer als thien voet waters op is: Een Ossaner-man heeft daer op gestoten/ ginck niet dieper als twaelftehalf voet / terstont na de stoot wierp hy 't loot/ en vont vyf vadem diepte. De Toren van Dageroort was doen van hem zuyden / en zuyden ten westen.

Spitbrichsnes.

Spitbrichsnes is een uyt-hoeck met twee hoecken/ daer van elck een Rif af-schiet / tusschen die twee Reven is een schoone vlacke Zant-strant daer men 't setten mach soo na aen de wal alsmen wil op ses vijf ofte vier vadem.

Een weynigh bewesten de westelijckste hoeck van Spitbrichsnes niet verre van lant/ leydt een drooghte onder water/ ontrent soo groot als een Schip/ daer 't niet dieper op en is als twaelf voet.

Van Spitbrichsnes tot Oetgens-holm / oost ten noorden 5 mijlen/ daer tusschen beyden gaet de Meun-zont in.

West zuydwest en oost noordoost / een halve of 3 quart mijls van de wal / aen de oost-hoeck van Oetgens-holm leyt een blinde klip onder water/ alwaer in 't Jaer 1642 een Harlinger-man op gebleven is.

Bezuyden Oetgens-holm gaet een groote inwijck in 't lant/ daer in leyt een eylant / en daer achter een Stedeken/ geheeten Haepsal / daer mach men 't setten waer men wil. Op de zuydwest-kant van dese Inwijck loopt een groote drooghte of Steen-Rif af/ wel een mijl in zee/ dat seer breet is/ daer mach men 't by in leyden naer Meun-zont toe.

Osse-holm.

Van Spitbrichsnes tot de Osse-holm en Gras-holm/ is de Cours z. z. o. 3 of vier mijlen / de Gras-holm zyn twee groene eylandekens/ en de Osse-holm leyt ontrent een mijl

Gras-holm.

bewesten de Gras-holm daer men rondom zeylen en setten mach: Ontrent een kleyne mijl noorden en noorden ten oosten van de Osse-holm/ leydt een Lant-loose gront / die moet men schouwen/ ghenaemt de Wester-Gras-gront/ daer zyn twee ondiepten die men de Gras-gront noemt/

Gras-gronden. Meun-zont.

de ander Gras-grondt die men de Oostersche noemt / leyt tegen over de Gras-holm na 't Rif van Haepsal toe / daer op en is niet meer als 5 voeten waters. Die in de Meun-zont zeylen wil/ moet hem daer voor wachten.

Die van Oetgens-holm af door de Meun-zont zeylen wil/ sal aen-gaen zuyd zuydwest tot de Grasholm/ en zeylt daer dicht by in / om de Gras-gront die Oost waert daer teghen over leydt te myden. Van de Gras-holm tot den hoeck van Oesel daer de groote Boom op staet/ is de cours zuyden ten oosten vier mylen. Van de Gras-holm naer Oesel toe leggen vier Eylandekens elck ontrent een kleyne myl van malkanderen. Als men van Gras-holm naer Oesel toe zeylt/ zeylt men by dese Eylandekens langhs latende die ontrent twee ofte drie Kabels lenghden aen stuerboort leggen / tot dat men komt aen het landt van Oesel/

teghen over den grooten Boom / het is in dat Vaer-water vijf vadem diep.

't Slot van Meun-zont.

Als men so zeylende voor-by de Gras-gront komt/so gemoet men aen baghboort een Eylant/ daer benoorden gaet het diep in/ naer het Slot van Meun-zondt/op drie vadem/ het werdt dan altemet vlacker/ want het is daer al vol zanden. Bezuyden het selve Eylandt gaet noch een diep in/dat mach men deur zeylen tot het eynde van Oesel toe/men laet als dan die twee Eylandekens by 't zuyd-eynde van Oesel aen stuerboort leggen.

Maer het rechte en beste diep gaet van de voorsz. groote Boom by het landt van Oesel langs/ dat is drie en vier vadem diep/ ten laetsten wert het ses/ seven en acht vadem/ dat langhs zeylende / laet men die twee voorschreven Eylandekens by het eynde van Oesel aen baghboort legghen. Van den grooten Boom tot het eerste Eylandeken is de Cours oost zuydoost vier mijlen / daer naer van 't eerste Eylandeken tot het tweede zuydoost: en voort naer 't eynde van Oesel oost ten zuyden.

Pater-Noster.

Van dat eynde of noordoost-hoeck van Oesel / loopt een vuyl Rif af/ een groot half mijl in Zee/genaemt het Pater-Noster/dat moet men schouwen.

Van dese noordoost-hoeck van Oesel na Parnout/streckt de kust van Lijflant oost zuydoost en west noordwest.

Als men om dien hoeck komt / mach men op de Rijghse Zee of Inham zeylen waer men wil / west ten noorden na Arentsbergh / zuydwest of wel soo westelijck na Abruck/ zuyden wel soo oostelijck na Ruynen / zuydoost ten zuyden na Rijn/ ofte waer men wil. De gelegentheyt van Rijn is hier beschreven.

Manno. Sorcholm.

Van Rijn na Manno en Sorcholm al tot Parnout toe/ is de cours noordoost ten noorden 6 mijlen. Neffens Manno en Sorcholm/is 't tusschen Koerlandt en die Eylanden 5 en 6 vadem diep / en langhs Koerlant altemael een schoone strant.

Parnout.

Parnout leydt in een groote Inwijck/ het is daer op de Reede 3 en 4 vadem diep. Om daer te Anckeren/soo set dat den tooren van Parnout noord noordoost van u staet/ daer is de beste Reede.

Oost noordoost wel soo noordelijck een groote mijl van Oetgens-holm leyt een klip of Steen met een groote vlackte rontom/ daer men hem voor wachten moet met geladen Schepen / voornamelijck alst hart Weer is / daer is boven 13/14 of 15 voet waters niet op/ soo men daer naeuw op let/ soo kent men de voorsz. Steen aen de bleeckte van 't water. Als Oetgens-holm zuydwest ten westen van u is/dan kent men geen quaet aen de selvige Steen doen / als men anderhalf ofte twee mijlen van Oetgens-holm is/mach men sijn Cours naer Revel toe setten.

Oetgens-holm.

Oetgens-holm en Sybrichsnes leggen verscheyden oost ten noorden en west ten zuyden vijf mijlen. Rontom Oetghens-holm mach men zeylen/ ende oock daer achter setten voor noordelijcke en noordweste winden/ op ses ofte seven vadem/maer men moet wel acht op de voorseyde blinde klip houden.

Groote Roge.

Van Oetgens-holm tot groote Roghe/is de Cours oost drie mijlen/daer tusschen beyden een weynigh bezuyden het Vaer-water leyt een drooghte effen boven water/men mach daer rondom zeylen/doch niet seer na daer by komen/want die is rondom rudsigh en steenigh. Groote Roge is een uythoeck met twee of drie witte Kryt-berghen/en daer door seer kennelijck.

Kleyne Roge.

Tusschen desen hoeck en Oetgens-holm/ en wat zuydelijcker leyt een ander hoeck/ geheeten kleyne Roge/tusschen die en groote Roghe gaet een wijde Voert Landewaert in/ van 6 en 7 vadem diepte/ maer wert in 't eynde droog. 't Is daer ontrent al schoone gront en goet om setten.

Van groote Roge na het Eylant Nargen/ is de Cours oost wel soo noordelijck vier mijlen.

Surp.

Als men van groote Roge na Narghen zeylt: vint men drie mijlen beoosten groote Roghe/ noch een hoeck met twee witte Krijt plecken/ghenaemt Surp/tusschen die en groote Roge ontvalt hem 't lant zuyd-waert met een groote Inwijck. Wilt ghy na Revel / soo zeylt by dien hoeck van Surp langs na Nargen toe/dat latende aen baghboort van u/al ontrent oost aen/tot 't zuyd-eynde van Nargen. Daer by zijnde / gaet dan oost zuydoost aen een groote mijl/ soo komt ghy by het eynde van 't Rif/dat van de bloote Karels afstreckt / komt dat niet naerder als op ses vadem. Als het Slot van Revel komt buyten de Karels/ zeylt dan recht na het Hooft van Revel toe / tot aen de oost-zijde / laet daer u Ancker vallen / kort dan met het voor-Schip ofte achter-Schip aen 't Hooft / en maeckt u aen 4 Touwen vast/ om de noorde en noord noordweste winden wille / die waeyen daer vlack en open in/maeckende een leeger wal/soo dat het somtijts met sulcke winden daer vry wat rolt.

Rif van de Karels. Revel.

Oost ontrent drie mijlen van 't zuyd-eynde van Nargen leyt dat eylant de Wolf/is ontrent een mijl langh.

Revel-steen.

Noord n. w. en noordwest ten noorden twee kleyne mijlen van 't west-eynde van dat Eylandt de Wolf/ en n. o. en n. o. ten oosten van 't noord-eynde van Narghen leydt een klip onder water/genaemt de Revel-steen/hoe-wel daer niet meer water op en is als drie ofte vier voeten / soo is des Somer-daeghs by schoon weder daer dickwils so slechten water datter daer op niet en barnt/is oock heel schor/so dat men op 't Loot die niet naerder mach komen als op 12 vadem. De mercken om de plaetsen van dese Revel-steen te kennen/ zijn dese: Alst noordoost-eynde van Narghen zuydwest en zuydwest ten westen van u is / en den hooghen Tooren van Revel een Wind-boom lenghde ofte weynigh meer bewesten het west-eynde van 't Eylandt de Wolf/ dan zijt ghy recht neffens dese Steen: de tooren van Revel is dan oock recht zuyden van u: Maer als den Revelschen Tooren komt aen de Wolf/ en dat ghy om de oost wilt/so zijt ghy seeckerlick dese Revel-steen gepasseert/een goet stuck daer beoosten.

De Wolf.

Van 't west-eynde van 't Eylant de Wolf streckt een Rif af noordelick in Zee/ ontrent het vierendeel van een mijl na de Revel-steen toe / op 't eynde van dat Rif leggen vijf of ses Klippen weynigh boven water. Soo ghy van Revel komt noorden ten westen aen voor-by de Wolf/soo neemt acht op den hoeck van Surp / als die komt effen aen 't zuyd-eynde van 't Eylandt Narghen/ soo sult ghy oock effen hebben de lenghde van dat voorsz. Rif/soo ghy dan aen stuerboort uyt siet/en niet seer verre bewesten de Wolf heen gezeylt zijt/ ghy sult die voorsz. Steenen leggende op 't eynde van 't Rif neffens u sien leggen/meught daer benoorden by om loopen op vijf vadem sonder misdoen.

Drooghte by Nargen.

Tusschen Nargen en de Wolf leydt noch een Steenighe drooghte/die vry breet is/ maer Nargen veel naerder als de Wolf/ leyt verscheyden van de Zuyd-hoeck van Narghen ontrent noordoost / en van de Noord-hoeck oost zuydoost. Daerom so gy de zuyd-hoeck van Nargen ontrent z. west of zuydwest ten zuyden / en de voorsz. noord-hoeck w. n. w. van u brenght / en dat de Wolf dan vry leyt van 't vaste lant af/ghy sult niet missen op dese drooghte te vervallen.

Nargen.

Narghen mach men rondom zeylen/oock daer onder setten voor noordelicke en westelijcke winden/op thien/twaelf/ veerthien en achthien vadem.

Van Nargen tot het Eylandt Wranger is de cours oost vijf mijlen.

Van de Finlantsche kust/ tusschen het Alantsche Haf van Elsenvos.

Alantse Haf.

Tusschen Ure ofte Bostel aen de Sweedtsche Cust/en de Eylanden van Alandt / gaet dat Alandtsche Haf in/ dat men de Noord-bodem noemt/dat streckt so verre noordwaert in Finlant op/dat een Schip met goede voortgangh dat in vijf daghen nauwelijcken soude konnen ten eynde zeylen. Op 't uytterste van dese Noord-bodem leydt de stadt Tooren/daer scheyt het hem van Sweden in Finlant.

Ercke. Corpe.

Aen de uytterste Scharen van Finlandt aen 't Alandtsche Haf legghen drie Eylanden / Ercke / Castel-holm en Corpe. Ercke is het alderwestelijckste en uytterlijckste/ van daer gaet de Corpesondt noordoost in / neffens Castel-holm en Corpe langs. Corpe leydt binnen het andere Eylant/ en van Corpe mach men overslaen in 't Liet van Abo / dat van Uyttop af komt loopen. Men mach oock dit gat op-zeylen achter Liplandt om / en komen alsoo in de Noord-bodem uyt.

Uyttop.

Uyttop is een groot Eylandt / daer op staet een groote mast met een Ton tot een Baken/ leyt van 't Eylant Corpe verscheyden/oost en west ontrent 6 mijlen. Aen de west-

zijde

zijde van Upttop gaet dat Liet van Abbo op / streckt eerst noorden en noorden ten oosten in/ontrent 2 of 3 mijlen/ dan komt men tegens een groot eylant aen. Langhs dat groote Eylandt streckt het dan voort noordoost tot de Voert van Abbo toe. Abbo leyt ten eynden dat voorsz. groote Eylant. Dit Liet loopt oost-waert op al tusschen de Klippen deur/ ontrent 10 mijlen daer binnen leyt een klip onder water/dat een Magneet of Zeyl-steen is / oock schijnt de grondt daer te wesen van Zeylsteenige kracht/ want als men daer omtrent komt en houden de Compassen geen streeck/maer loopen en draeyen sonder reghel/tot dat men wel een mijl daer voor-by is/dan beginnense weder recht te wijsen. Van daer streckt het al oost en oost ten zuyden tusschen de Klippen deur/ tot dat ruyge Eylant toe/daer bewesten loopt dat gat van Luys in Zee. Als men daer te neffens in Zee is/ mach men het Landt van Revel sien. 't Is daer tusschen beyde/te weten / tusschen de Uytscharen en Narghen of 't landt daer ontrent 8 mijlen.

Abbo.

Magneet.

Luys.

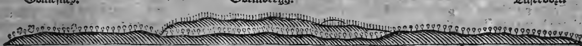
De Uytscharen van Luys en 't gat van Upttop leggen verscheyden oost en west ontrent 17 mijlen / hoe-wel het daer tusschen beyden al gebroken lant en vol klippen is/ soo zijn daer nochtans geen havens noch gaten bequaem om met Schepen in te komen.

Van Luys buyten de Scharen om na 't gat van Elsenvos/is de cours oost 12 of 13 mijlen/ maer Narghen en het gat van Elsenvos legghen verscheyden noordoost ten noorden en zuydwest ten zuyden ontrent twaelf mijlen.

Hoe dese Landen van malkanderen, ende van andere Landen leggen.

Van Der Wienda na Luseroort noordoost 3 mijlen.
Van Luseroort tot Domesnes o. n. o. 9 of 10 mijlen.
Van Domesnes tot Kuynen o. ten noorden wel soo oostelyck 6 mijlen.
Van Kuynen tot Duynemont of 't Gat van Ryge/z.z.o. 11 mijlen.
Van Domesnes tot Ryge of Duynemont is de cours z. o. 15 mijlen.
Van Duynemont tot Lemsael of Sales is de Cours n. o. 10 of 11 mijl.
Van Duynemont of 't Gat van Ryghe tot het Eylandt Kijn / is de cours noorden ten oosten 10 of 11 mijlen.
Van Kuynen tot het Eylandt Kijn oost ten noorden en oost 9 mijlen.
Van Domesnes tot het zuyd-eynde ofte de Reede van Oesel/ is de cours noordwest ten noorden. 5 mijlen.
Van Domesnes tot Abrick noorden ten oosten 5 mijlen.
Van Kuynen tot Abrick noordwest 6 mijlen.
Van het zuyd-eynde van Oesel tot Arentsbergh noordoost 6 mijlen.
Van Luseroort tot Houborg west ten zuyden wel so westelijck 30 mijlen.
Van Luseroort tot den hoeck van Alant of de Eylanden noorden ten westen wel soo westelijck 40 mijlen.
Van de zuyd-hoeck van Oesel tot Hontsoort n. n. west 9 of 10 mijlen.
Van Hontsoort tot de hoeck van Dageroort n. n. w. 6 mijlen.
Van Dageroort tot Sybrichsnes o. n. o. 5 mijlen.
Van Sybrichsnes tot de Osseholm en Grasholm z. z. oost 3 of 4 mijlen.
Van de Grasholm tot den grooten Boom op Oesel zuyden 5 mijlen.
Van de noordoost-hoeck van Oesel tot Parnout o. z. o. ontrent 15 mijl.
Van Arentsborgh tot de n. o. hoeck van Oesel o. ten z. 6 of 7 mijlen.
Van Abrick tot de n. o. hoeck van Oesel n. o. wel so oostelijck 7 of 8 m.
Van Kuynen tot het n. o. eynde van Oesel n. wel so westelijck 10 mijl.
Van Lemsael tot Parnout noorden ten oosten 8 mijlen.
Van Dageroort tot Ryghs-hooft is de cours z. w. ten zuyden 60 mijlen.
Van Dageroort tot Oostergaerde is de Cours z. w. ten w. 29 mijlen.
Van Dageroort tot Gotsche-zant is de cours w. zuydwest 20 mijlen.
Van Dageroort tot Boeghschaer is de cours n. w. ten westen 14 mijl.
Van Dageroort tot den hoeck van Alant ofte de Eylanden noordwest ten noorden 20 mijlen.
Van Sybrichsnes tot Oetgensholm is de cours oost ten noorden 5 mijl.
Van Oetgensholm tot groot Roge oost 3 mijlen.
Van groot Roge tot Surp oost 3 mijlen.
Van Roge tot Nargen is de cours oost een weynigh noordelijcker 4 m.
Van 't zuyd-eynde van Nargen tot het Eylandt de Wolf oost 3 mijlen.
Van Revel tot de Wolf noorden wel so oostelyck 4 mijlen.
Van Oetgensholm tot de Uytscharen van Luys n. ten oost. 11 of 12 m.
Van Sybrichsnes tot het Gat van Abo of Upttop n. w. ten n. 15 of 16 m.
Van Upttop tot Erke het uyterste Eylant van Alant west 6 mijlen.
Van Upttop of Abo tot het gat van Luys is de cours oost 17 mijlen.
Van Luys na 't gat van Elsenvos/ oost 12 of 13 mijlen.
Van Nargen tot het gat van Abo is de cours w. n. w. 24 of 25 mijlen.
Van Nargen tot het gat van Elsenvos n. o. ten noorden 12 mijlen.
Van Nargen tot de Uytscharen van Luys n. w. ten noorden 10 mijl.
Van 't gat van Abo tot Boeghschaer z. w. wat zuydelicker 12 mijlen.
Van het Eylant de Wolf tot Wranger/oost ten zuyden 2 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus is Coerlant van gedaente tusschen Luseroort en Domesnes alsmen daer by langhs zeylt.

Dus verthoont de Kust van Coerlant van Domesnes voor-by der Winda en de Back-ovens na der Lyba toe.

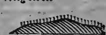
Alsmen om Domesnes zeylt is Oesel aldus gedaen.

Kuynen.

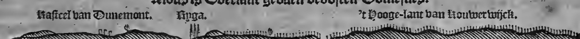
Het eylant Kuynen alsmen daer voor-by zeylt is aldus van gedaente.

't Eylandeken Abrick.

Aldus is Coerlant gedaen beoosten Domesnes.

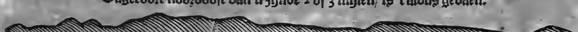

Als men tegen het gat van de Duyn de Rivier van Ry aen komt/verthoont hem 't lant aen weder-zijden daer van aldus.

Als Dageroort noord noordoost drie mylen van u is/verthoont het aldus.

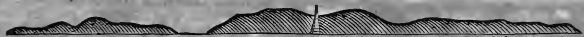

Dageroort noordoost van u zynde 2 of 3 mijlen/ is 't aldus gedaen.

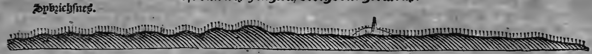

Dus is Dageroort van gedaente als den Tooren oost ten zuyden/ en de noordelyckste hoeck oost van u is 3 mylen/men mach 't dan by klaer weder effen van beneden sien.

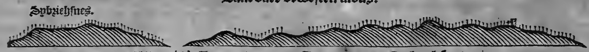
Als

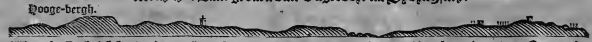
Als den Tooren op Dageroort zuydoost ten zuyden/ en 't lant daer boosten zuyd-oost van u is 3 mijlen/ berthoont het aldus.

Als Dageroorts Tooren zuyd zuydoost van u is/ berthoont die met het Lant daer bewesten aldus.

Aldus is 't Lant gedaen van Dageroort na Sybrichsnes.

Aldus is Sybrichsnes gedaen als de hooge bergh 3 mylen zuyd zuydwest van u is, daer is 't 35 en 36 badem diep.

Verthooninge van Oetgens-Holm.

Aldus berthoont Rebel buyten de Wolf als men by de Rebel-steen is.

De Vierde Verthooninge,

VAN DE

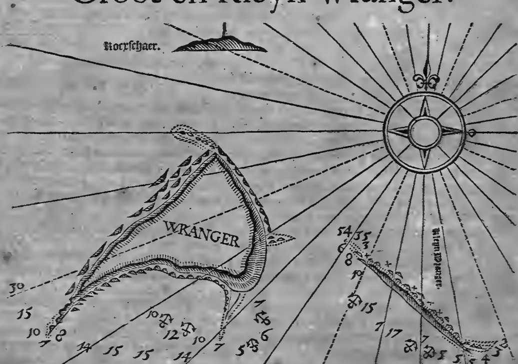
Zee-Kusten tusschen Wolf/ en 't uytterste van de Oost-Zee.

Wranger.

HEt Eylandt Wrangher leydt verscheyden van Nargen oost 5 of 6 mylen / en 2 mylen oost ten zuyden van de Wolf.

Onder Wrangher is op beyde zijden goede Reede en goede Ancker-gront/ besonder aen de zuyd-zijde daer 't vry wat inwycks heeft, daer mach men 't setten tusschen die twee hoecken op 10/ 12 ofte 14 badem/ na dat het te pas komt/ en beschut leggen voor een noordoofte en oofte / oock voor een noordwefte en wefte windt. Rondom Wranger mach men zeylen / maer van sommige hoeckjens als aen de twee zuyd-hoecken/en van de noord-hoeck streecken eenighe Rifkens af / daer moet men hem voor wachten en wel op sijn loot passen / als men daer by om zeylen wil.

Groot en Kleyn Wranger.

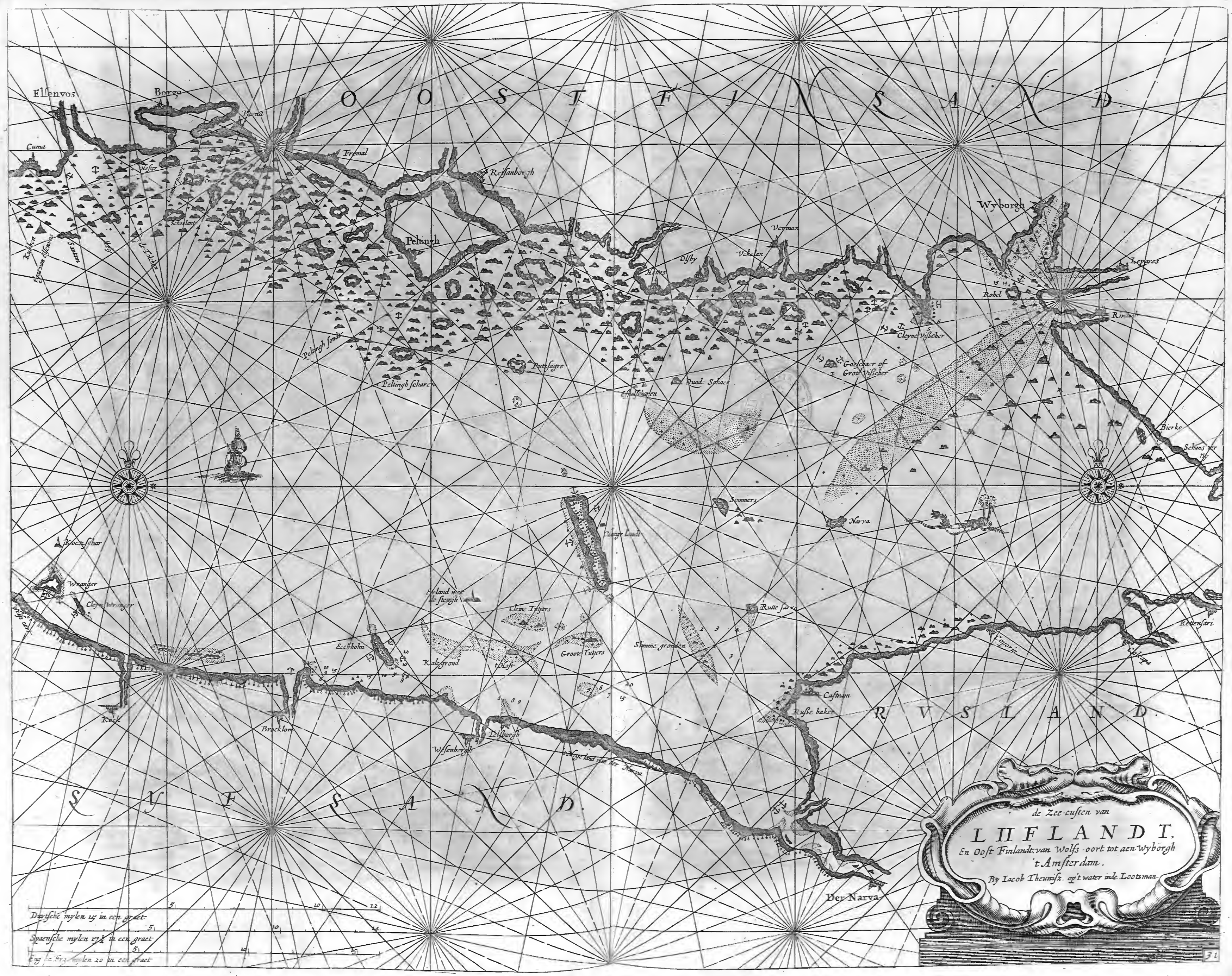

Kleyn Wranger.

Ontrent het vierendeel van een mijl van Wranger leyt kleyn Wranger/ een smal langhachtigh Eylandeken gestreckt omtrent noordwest en zuydoost/ dat is rudsigh ende vuyl besonder aen de noordoost-zijde. Van de zuydoost-hoeck loopt oock een rudsigh Rif af / daer men hem voor wachten moet. Aen de zuydwest-zijde is 't goet setten voor noordooste en ooste winden, settet daer achter/ alfo dat de zuydoost-hoeck ontrent oost van u staet, daer is 't goet leggen voor noordooste en ooste winden.

Van de noordwest-hoeck loopt oock een Rifken af dat meughdy om looden / op vier / vijf of ses badem na dat ghy diep gaet / als ghy (uyt den noorden komende / ofte benoorden dat Eylandt omme) daer achter te Reede wilt loopen.

Ontrent

de Zee-custen van
LIJFLANDT,
En Oost Finlandt: van Wolfs-oort tot aen Wyborgh
't Amsterdam.
By Iacob Theunisz. op't water inde Lootsman.
OOST FINLAND.
RVSLAND.
SYFFLAND
Ellenvos
Borgo
Cuma
Fremal
Reffanborgh
Pelingh
Pelingh scharen
Putsfagre
Wyborgh
Lepares
Bierko
Veymax
Uckelax
Cleyne Visscher
Rohel
Narva
Sommers
Wranger
Ecchholm
Kalegrond
Cleene Tuyters
Groote Tuyters
Stimme gronden
Rutte sare
Coporia
Retensari
Castnam
Russe baken
Kock
Brecklom
Wesenborgh
Ilsborgh
Der Narva
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng en Fra. mylen 20 in een graet

Ontrent een mijl noorden van 't oost-eynde van Wranger / en twee kleyne mijlen noorden ten westen van Kleyn Wranger leydt een Eylandeken dat van sommighe Kuyc-ken / maer in 't gemeen de Kocrschaer wert ghenaemt / dat

Kocr-schaer.

is een kleyne kale klip / met een Warder daer op/ men mach aen beyde zijden daer om zeylen / leydt van de Wolf verscheyden noordoost ten oosten twee mijlen.

Van Wranger tot Eeckholm is de cours oost ten zuyden 10 of 11 mijlen.

Twee mijlen bewesten de Eeckholm lept een upthoeck/ daer beoosten aen is een Inwijck geheeten de Munnickewijck / daer is 't goet setten voor zuydweste en weste winden/ op 8/ 10 ofte 12 vadem. Tusschen desen hoeck van de Munnickewijck en Wranger legghen drie langhachtighe Eylandekens ghestreckt langhs de kust van Lijflant / ontrent een half mijl van de wal / zijn seer rudsigh en meest niet dan klippen/ daer moet men hem van wachten / anders is de kust daer tusschen beyden schoon.

Munnicke-wijck.

Eeck-holm.

Het Eylant Eeckholm is rondom schoon / lept gestreckt ontrent noordwest en zuydoost / het doet hem op aen beyde eynden hoogh/ en in 't midden met een Valey of leeghte. Onder Eeckholm is 't goet setten aen de noordoost-zijde voor weste ende zuydweste winden op twintigh/ twee-en-twintigh en vijf-en-twintigh vadem / en aen de zuydwest-zijde voor oostelijcke winden.

Tels-borgh.

Vier mijlen beoosten Eeckholm leydt dat Slot Telsburgh / daer te neffens streckt een drooghte van de wal af/ van die mach men om looden op 8 of 9 vadem. Van daer voort streckt de kust meest oost zuydoost tot de Reede van Der Narva ontrent 12 mijlen / is altemael schoon sonder Vuylen/ soo dat men oock by nacht op 8 oft 9 vadem daer by langhs mach zeylen sonder schroomen.

Noord-waert van dese kust in 't vaer-water tusschen Eeckholm en het Eylandt Hoogelant / legghen de Kalck-gronden/ Hosten / kleyne en groote Tutjers / alle met seer boose sorgelijcke vuylen / klippen ende ondiepten. Eeckholm en Hoogelant leggen verscheyden oost noordoost en west zuydwest / ontrent seven ofte acht mijlen. Ontrent anderhalf ofte twee mijlen oost van Eeckholm / en oock anderhalf mijl van 't vaste lant/ legghen de Kalck-gronden/ dat zijn vuylen by-na twee mijlen langh onder water/ en strecken west-waert / west noordwest in Zee / en oost-waert tot by na aen de Reven van de Hosten. Eenighe seggen datse daer aen vast zijn / soo dat men daer niet tusschen deur soude mogen zeylen.

Kalck-gronden.

Hosten.

De Hosten leydt zuyd zuydwest van Hoogelandt / ontrent vier of vijf mijlen/ is een langh smal Eylandt rondom vuyl met twee vuyle uytsteeckende reven / het eene streckt een stuck om d'oost/ het ander om de west tot aen de Kalck-gronden.

Noord-waert van de Hosten legghen de kleyne Tutjers/ en twee mijl beoosten de kleyne Tutjers legghen de groote Tutjers.

Kleyne Tutjers

De kleyne Tutjers zijn 2 Eylandekens/ niet hoog/ maer rondom rudsigh revigh en vuyl / legghen verscheyden van Hoogelant zuydwest ten zuyden ontrent derdehalf mijl.

Groote Tutjers

De groote Tutjers legghen van de kleyne Tutjers verscheyden oost twee mijlen/ en van Hooghelant zuyden oock 2 mijlen / daer af streckt oock een groot steenigh Rif west-waert na de kleyne Tutjers toe/ oock leydt 'er tusschen de kleyne en groote Tutjers een Rye klippen daer men hem van wachten moet / als men daer tusschen beyden soude willen deur zeylen.

Zuyden ten oosten ontrent twee mijlen van de groote Tutjers leydt een drooghte van vijf vadem. Die bezuyden dese voorsz Eylanden en drooghten na der Narve wil zeylen/ mach hier op verdacht wesen/ leydt ontrent 3 mijlen beoosten Telsborgh anderhalf of twee mijlen van de wal.

Tusschen de groote Tutjers en Hooghelandt leydt een drooghte daer niet meer waters op en is als ses voeten.

Droog-ten.

Zuydoost een groote half mijl van 't zuyd-eynde van Hoogelant/ leydt noch een drooghte van anderhalf ofte twee vadem diepte.

Eylant met de Steng.

Benoorden alle dese voorsz. klippighe Eylandekens en vuyle drooghten lept een Eylandeken daer een Stengh op staet/ om dat selve daer aen te kennen en te onderscheyden van de andere vuyle Eylandekens / dat men ghy redelijck na komen/ doch niet al te na/ is oock wat klippig en rudsigh/ dan niet verre af / leydt verscheyden van de kleyne Tutjers/ west ten noorden en west noordwest ontrent twee mijlen/ van het Eylandt Hooghelandt zuydwest ten westen stijf drie mijlen / maer van Wrangher ofte de Kocr-schaer oost wat zuydelijcker 14 of 15 mijlen.

Die van Wranger af na Der Narve wil zeylen benoorden dese voorsz gronden langhs / en dat Eylandeken met de Stengh in 't gesicht krijght / kan daer na eenighe gissinge maken om sijn cours te stellen/ dan ten is niet geraden deur dese voorsz. drooghten te zeylen / ten ware voor de ghene die daer heel wel bedreven is.

Hooge-lant.

Het Eylant Hoogelant is ontrent derdehalf mijl langh/ en geen mijl breet / leydt ghestreckt zuyd zuydoost en noord noordwest. Als men upt den westen komt, doet het hem op aen drie hooge Heuvelen / soo hoogh in 't aensien als Kol in 't Schager-Rack / aen 't noord-eynde op d'oost-zijde staet het al vol geboomte. Een weynigh om de noord-hoeck aen de oost-zijde is een Inwijcxken neffens een Boeren huys/ daer is schoone grondt en goet legghen voor westelijcke en zuydweste winden / een stuck weeghs daer bezuyden / niet seer verre van de wal/ lept een groote steen boven water. Aen 't noord-eynde ist oock goet leggen voor een zuydooste wint. Langhs de zuydwest-zijde mach men het oock over al setten/ op sesthien/ seventhien of achthien vadem / dicht by het lant voor ooste en noordooste winden.

Van de zuydwest-zijde van Hoogelant na de Reede van Der Narve is de Cours zuydoost ontrent 12 mijlen / dan loopt men tusschen Hoogelant en de Tutjers deur.

Desgelijcks als men van de Reede van der Narve noordwest aen zeylt, soo loopt men tusschen de Tutjers en Hoogelandt heen / maer men moet wel voor hem sien/ en hem wachten van de voorschreven drooghten die daer tusschen beyden leggen.

De Narve.

Het landt van Der Narve bekent men aen drie hooghe bergen / leggende een mijl bewesten ofte bezuyden de Reede/ en noch een mijl daer bewesten staen sommige huyskens op 't hooge lant.

De Stadt van Der Narve leydt op een Riviere ontrent 2 mijlen te landewaert in. Om daer in te zeylen/ men plach acht te nemen op een langhachtighe bergh/ die aen de zuyd-zijde binnen 't gat leydt / en aen 't oost-eynde wat steylachtigh neder gaet / met eenige hooghe boomen daer beoosten/ men brocht dan de houten Tooren van Der Narve benoorden de voorsz. boomen/ en liep daer soo op in. Als de Oostersche van die drie voorsz. berghen / een mijl bewesten het gat quam over een heuvelken dat aen de water-kant leydt/ dan was men op de Drumpel van 't gat/ daer was op 't drooghste 5 ellen waters / en zeylde men voort de Rivier op: Dat plagh voor sommige jaren alsoo te wesen / dan is mogelijck tsedert dien tijdt min ofte meer verandert / gelijck menighmael op sulcke af-wateren gebeurt.

Russe-haecken

Van de Reede van Der Narve tot de Russe haecken / is de Cours noorden ten westen 4 mijlen/ die strecken met veel klippen een goet stuck van de wal af. Den hoeck daer neffens wort genaemt den hoeck van Castran na een Stedeken (alsoo genoemt) daer gelegen.

Rette Sarre.

Van de Russe haken noorden 4 mijlen/ lept een Eylandeken ghenheeten Rette Sarre/ daer van loopt een Rif zuyden in Zee. Van dat Eylandt tot de Sommers is de Cours noorden ten westen wat westelijcker 3 of 4 mijlen.

Slimme gronden.

Oost zuydoost en zuydoost ten oosten van Hoogelant/ en 2 mijlen van de Russe haken leydt noch een drooghte geheeten de Slimme gronden/ is langh en smal ghestreckt noord noordwest en zuyd zuydoost: met harde winden siet men die tot 4 of 5 plaetsen branden. Als die west van u is ontrent een half mijl, daer is 2 vadem diep tot 3/4/5 en 6 vadem toe/ oneffen gront / sommige klippen en rudsen daer van leggen oock boven water.

Van de Russe-haken tot de Rodehel is de Cours noordoost ten noorden ontrent achthien mijlen/ daer tusschen beyden aen de Russe zijde loopen noch verscheyden Rivieren in 't lant / maer daer en is geen Vaert. Het landt aldaer leydt in een groote bocht / streckt eerst van de Russe-haken tot de Riviere van Nioa ofte Orasthaeck / oost noordoost ontrent 10 mij-

10 mijlen/ daer scheyt Rustlant van Finlant/ door een groot Lack of binnewater/ geheeten de Ladingh.

De Ladingh.

Het stercke Kasteel van Noetenborgh leyt daer oock op een rivier/ die uyt de Lijflantsche of Oost-zee streckt tot in de voorsz. Ladingh. Voort streckt dat lant noord noordoost en noorden ten westen ontrent 10 myl tot de Rodehel toe.

Om van Revel na Wyborgh te zeylen.

VAn recht benoorden de Rocxschaer na Hoogelandt/ is de Cours oost 17 myl / met sulcken cours loopt men daer recht benoorden langhs. Men mach aen beyde zijden om Hoogelant zeylen/ maer daer benoorden heen ist rechte vaer-water voor die na Wyborgh begeert te wesen. Een half myl noorden ten westen van Hoogelant leyt een blinde klip onder water/ om die te schouwen moet men dichte by Hooghelant langhs zeylen. De voorder gelegentheyt van Hoogelant is hier vooren beschreven.

Van Hoogelant tot de Sommers is de Cours oost vijf of ses mijlen.

Sommers.

De Sommers is een klip ofte kleyn Eylandeken by na als de Eerts-holm/ doet hem op aen 3 heuvelen. Een weynigh daer beoosten legghen eenighe klippen boven water. Men mach aen beyde zyden van Sommers om zeylen/ oock tusschen Sommers en die voorschreven klippen daer beoosten deur/ maer daer benoorden om ist rechte vaer-water/ men mach oock niet verre daer benoorden langhs loopen/ want een kleyn half mijlken daer benoorden is 't heel vuyl en vol kleyne Klippen / sommighe boven en sommige onder water.

Goeschaer of groote Visscher.

Van de Sommers tot de Goeschaer is de cours noordoost ten noorden 5 mylen. De Goeschaer / die oock van sommige wert genoemt de groote Visscher / is een langhachtigh en laegh gebroken Eylant van 7 Klippen/ daerom die oock den Seven-klip geheeten wert/ leyt niet verre van 't Lant / soo dat men die niet in 't gesicht krijght / voor dat men niet verre daer van is/ doet hem op als mense eerst gewaer wert aen 4 heuvelen / als oft 4 leeghe Eylandekens waren: Men laet die een half mijlken aen baghboort leggen/ om een blinde Klip te schouwen / die een groote Gotelingh-schoot zuyd zuydoost daer af leyt. Alst water niet heel slecht is/ maer yet wat dynt/ mach men die aen 't barnen van 't water bekennen. Men mach oock wel benoorden die blinde Klip / te weten / tusschen die blinde ende de Goeschaer deur loopen / dan moet men al tamelyck dicht by Goeschaer langhs. Als die noordwest ten noorden van u is/ dan zyt ghy de voorsz. blinde klip ghepasseert / het zy dat ghy daer benoorden ofte bezuyden heen loopt.

Noordwest ten noorden achter de groote Visscher / is een goede Haven tusschen de Klippen in / daer men in tydt van noot of by Ys-ganck bevryt is/ op de zuyd-hoeck staet een Warder daer 't wel aen te kennen is.

Kleyne visscher.

Van de Goeschaer ofte groote Visscher tot de kleyne Visscher / is de Cours noordoost ten oosten 3 kleyne mylkens. De kleyne Visschers is een kale ronde Klip/ leyt niet verre van Landt / als men daer by komt is hy goet uyt de andere Klippen te kennen / om datter geen soo verre van lant alleen legghen / men mach'er aen beyde zyden om zeylen/ dan daer bezuyden heen is 't rechte vaer-water. Ontrent een gotelingh-schoot zuydoost of zuydoost ten oosten van dese kleyne Visscher/ leyt een swarte klip met de punct boven water ghelegghen / maer is door een harde Ys-drift voor eenighe Jaren af-ghedreven/ soo dat hy nu redelijck diep onder water leydt / dese Steen moet men aen stuerboort laten/ en loopen tusschen die en de Visscher deur.

Die hier ontrent laveren moet / en komt die steen niet seer na/ want men houdt dat daer by meer Klippen onder water leggen.

Beyde de Visschers zijn anders rondom schoon/ so dat men daer onder oock reede maecken mach.

Corsnes

Van de kleyne Visscher tot de hoeck Corsnes / die de Luybschen Kruysoort noemen/ is de cours oost noordoost wel soo Oostelyck een kleyne myl. Corsnes is een leeghen afgaende hoeck van 't vaste Landt / niet al te schoon/ die laet men aen baghboort. Bewesten Corsnes legghen twee Eylandekens dicht aen het Lant. Neffens den hoeck leyt een klip ofte steen by na als een Jol/ daer mach men by om loopen op vijftehalf badem/ maer niet nader. Aen d'oost-zijde van die hoeck mach men het setten voor westelijcke winden op 5 of 6 vadem.

Ontrent anderhalf mijl dwars van Corsnes af/ legghen seer veel Klippen/ sommige een badem/ sommighe een half badem/ en sommighe meer ofte min onder water. Men mach hem niet buyten 't ghemeene vaer-water beghevenm/ dan met seer groot gevaer en peryckel. Ten is niet mogelyck te beschrijven al de oneffen gronden/ de groote menighte van Klippen en rudsige drooghten/ die daer ontrent gelegen zijn.

Roodehel.

Van Corsnes tot het Eylandt de Roodehel is de Cours noordoost ten oosten ontrent derdehalf mijl. Roodehel is een groot ruygh Eylandt / met een Sael in 't midden / dat moet men aen stuerboort laten legghen. De noord-hoeck is een Roode hoeck / daer staen langhe stocken op over eynde/ gelijck een Warder in Noorwegen/ daer moet men dicht by heen/ ofte men loopt mids-water in / na dattet te pas komt/ maer men mach niet dicht by de noord-hoeck daer teghen over (die onse Schippers noemen Jan Lamersz. hoeck) komen / om een steenigh en steyl Rifken dat daer af streckt / doch men mach op 't Loot daer by omlooden op 7 of 8 vadem maer niet nader komen het rechte vaer-water daer tusschen beyden is veerthien ende vijfthien badem diep.

Tusschen den hoeck van Corsnes en Roodehel / is 't niet sonder peryckel te laveren / voor al moet men hem wachten verre om de zuyd te loopen/ maer om de noord na 't vaste Lant is 't redelyck schoon. Het is daer in 't vaer-water 15 vadem diep/ steeck-gront.

Om dit voorsz. gat of de noord-hoeck van de Roodehel niet te missen / soo neemt merck achter uyt aen de kleyne Visscher/ brengt die effen buyten aen den hoeck van Corsnes/ en hout die soo staende/ zeylende na de Roodehel/ ghy sult niet missen recht voor het gat te vervallen. Dit is een seker merck daer men op betrouwen mach/ so men wat bezuyden het voorsz. gat vervalt/ kan men geen openinge sien maer schijnt al heel en vast Landt te zyn/ soo dat men daer (onbedreven zynde) wel verbysteren soude/ maer om de noord zeylende openbaert hem het gat.

Als gy nu binnen de voorsz. hoeck van de Roodehel zijt/ meughdy daer allerwegen setten waer het u belieft / en halen een Loots-man van Landt/ die u op brenght tot de Stadt Wyborgh. 't Is daer binnen 15 vadem diep/ ende goede steeck-gront.

Wilt ghy (binnen de Roodehel ghekomen zijnde) opzeylen na Wyborgh/ soo gaet oost ten zuyden aen/ een Gotelingh-schoot/ tot een swarte hoeck/ die laet ontrent twee Kabel lengde aen baghboort/ want het is daer niet schoon. By desen swarten hoeck voor-by zynde / gaet dan noordoost ofte oost noordoost aen een half myl/ soo komt ghy teghen een groote witte Zant-bay aen/ maer eer ghy by die Zand-bay komt ontmoet u een Rudse met een graeuwe Steen als een ton op de Vliestroom/ laet die voorschreven Rudse aen stuerboort/ en die graeuwe steen aen baghboort/ en loopt midtswaters tusschen beyden deur/ het is daer drie vadem diep. Ten is niet gheraden daer op te zeylen/ voor die daer niet meer is ghelweest/ maer 't is best recht binnen Roodehel te setten/ en met een Loots-man hem te laten op-brengen.

De Kusten van Finlant/ tusschen Elsenbos en Wyborgh.

HEt gat van Elsenbos leyt van Nargen ofte de Wolf verscheyden n. o. ten noorden en z. w. ten zuyden ontrent 12 mylen/ van Wranger zuyden en noorden.

Rubben

Op de West-zyde van 't gat leyt een hooghe ronde Klip daer een mast ofte Warder op staet/ genaemt Rubben/ daer tegen over op d'ander zijde van 't gat leydt een langhe klip ofte Eylant geheeten Santam/ en een kleyn half mijlken beoosten Rubben/ leydt noch een groote ronde klip Melp genaemt. Dese drie Klippen zijn de kennelijckste mercken van dit voorsz. gat.

Santam Melp.

Tusschen Rubben en Santam streckt dat gat van daer noordoost in / tot dat men binnen de Klippen is / daer na noord noordoost en noorden ten oosten/ tot voor de Rivier

van

Elsenbos. van Elsenbos/ daer mach men het tusschen de Klippen setten/ op goede Ancker-gront.

Daer loopt oock een Liet binnen de Klippen deur/ daer men langhs zeylen / ende weder by Putsfare in Zee mach komen / dat loopt seer krom om / met veel bochten / maer 't is Loots-mans water.

Borgen. Wilt ghy na Borgen zeylen/ so loopt een kleyne mijl beoosten de voorsz. Klippe Melp/ daer sult ghy vinden twee hooghe kale Klippen / ghenaemt de Tolcken; loopt daer tusschen beyden in / dan de Oostersche naest / die is dicht aen schoon en reyn/ en leydt wat verder t'zee / als de westelijckste. West noordwest van dese oostelijckste hooge Klip leyt een kleyne Ruds boven water/ die laet aen baghboort. Als ghy nu by dese oostersche Klip zijt / die ghy aen stuerboort van u laet legghen/ soo gaet noord noordoost aen na Schoelant/ dat is een ruygh Eylant/ daer veel kale hoecken af-leggen/ laet die alle met dat Eylant oock aen stuerboort / dan loopt al dicht by die kale hoecken langhs. Als ghy daer voor-by zijt/ gaet noordoost ten noorden wel soo oostelyck/ soo sult ghy sien noch twee kale Klippen/ de oostelijckste van de groote als een Schip / heel steyl en vry hoogh/ maer de westelijckste is kleyn/ daer loopt tusschen beyden in: de Poert is ghenaemt Kramer-poort. Als ghy daer binnen zijt/ gaet dan voort noorden ten oosten in / dan ontmoet ghy terstont een groot Eylant/ geheeten Kramer/ laet dat aen stuerboort / soo loopt ghy recht op een ander groot Eylant aen/ ghenaemt de Hester/ laet dat aen baghboort/ en set tusschen die twee Eylanden Kramer ende Hester/ daer is goede Ancker-gront.

Kramer poort. *Kramer.* *De Hester.*

Pelting zont. Van 't Gat van Elsenbos tot Peltinghsont is de cours oost z. o. 10 of 11 mijl. Peltinghsont streckt noordoost in: Men leyt daer binnen een grooten hoop uytscharen voor alle winden beschut; Men mach van daer binnen de scharen deur zeylen/ over al daer men begeert te wesen/ als men een goet bedreven Loots-man heeft.

Putsfagre. Van Peltingh-Scharen tot Putsfagre is 't ses mijlen. Putsfagre is een groote Klip ofte Eylandt/ legghende van Hoogelandt verscheyden noord noordwest vier of vijf mijlen. Ontrent een myl zuyden van dit Eylandt Putsfagre leydt een blinde Klip die men schouwen moet. De gene die binnen de Scharen deur wil zeylen / die neemt van Putsfagre een Loots-man / die brenght hem deur de Klippen daer hy begeert te wesen: Men mach daer over al in looppen/ en binnen de Scharen of klippen is meest over al goede Ancker-gront.

Espel-scharen. Van Putsfagre tot de Espel-Scharen is de cours oost vijf mylen / dat zijn een grooten hoop uyt-scharen / recht daer beoosten leyt een groote Klip/ geheeten Quade Schare, daer mach men rondom zeylen.

Goe-schaer. Van Espel-scharen tot de Goe-schaer is de cours oost wat noordelijcker acht mijlen. Die en de ghelegentheydt van daer oost-waert/ is hier voor beschreven.

Hoe dese Landen van malkander, en van andere Landen gelegen zijn.

Van de Wolf tot de Kocks-schaer oost ten noorden	2 mijlen.
Van Wolf tot aen de Peltingschaer oost noordoost	15 mijlen.
Van Wolf tot Wranger oost ten zuyden	2 mijlen.
Van de Kocks-schaer tot het Oost-eynde van Wranger z. ten oost.	1 m.
Van Kocks-schaer tot kleyn Wranger z. z. o.	twee kleyne mijlen.
Van Wranger tot Eeck-holm oost ten zuyden	10 of 11 mijlen.
Van Eeck-holm tot het slot Telsborgh is de cours o. z. o.	4 mijlen.
Van Telborgh tot de Reede van Der Narve o. z. o.	12 mijlen.
Van de Reede van Der Narve tot de Russe haecken n. ten westen	4 m.
Van de Russe haecken tot de rivier Nioa of Oreschack o.n.o.	16 of 17 m.
Van Oreschack tot de Roodehel is de cours west n. w.	11 of 12 mijlen.
Van Roodehel tot Scharsterny zuydoost	7 mijlen.
Van de Russe haecken tot de Roodehel n. o. ten noorden	17 mijlen.
Van de Russe haecken tot het Eylant Rette Sarre noorden	4 mijlen.
Van Rette Sarre tot de Sommers n. ten w. wat westelijcker	3 of 4 m.
Van Eeckholm tot het Eylant Hoogelant oost n. o.	7 of 8 mijlen.
Van de west-zijde van Hoogelant tot de reede van Der Narve zuydoost ten zuyden en zuydoost	12 mijlen.
Van Hoogelant tot de kleyne Tutjers zuydwest ten zuyden	2 mijlen.
Van Hoogelant tot de groote Tutjers zuyden	2 mijlen.
Van 't Eylant met de Steng tot de kleyne Tutjers oost ten zuyden en oost zuydoost	2 mijlen.
Van de Kocxschaer tot het Eylandt met de Stengh/ is de cours oost ten zuyden	13 of 14 mijlen.
Van 't Eylant met de Stengh tot Hoogelant n. o. ten oosten	3 of 4 m.
Van de Kocxschaer tot Hoogelant oost	17 mijlen.
Van Hoogelant tot de Sommers oost	5 of 6 mijlen.
Van de Sommers tot de Goeschaer of groote Visscher / noordoost ten noorden wel soo oostelijck	5 mijlen.
Van de groote Visscher tot de kleyne Visscher / is de Cours noordoost ten oosten	twee mijl en een half.
Van de kleyne visscher tot Corsnes/ o.n.o. wel so oostelijck	een kleyne m.
Van Corsnes tot de Roodehel noordoost ten oosten	derderhalf mijl.
Van het Gat van Elsenbos tot Peltingsont o. z. o.	10 of 11 mijlen.
Van Peltingsont tot Putsfagre oost	6 mijlen.
Van Putsfagre tot de Espelscharen	5 mijlen.
Van de Espelscharen tot de Goeschaer ofte groote Visscher / wel soo noordelijck	7 of 8 mijlen.
Van Eeckholm tot Elsenbos n. w. ten noorden wel soo westelijck	17 m.
Van Hoogelant tot Peltingh-scharen n. w. ten westen	7 mijlen.
Van Hoogelandt tot Putsfagre is de cours n. n. w.	4 of 5 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Het Eylant Wranger verthoont aldus/ als 't zuydoost ten oosten van u is/ twee mijlen.

Noordwest-hoeck. Midlants. Zuydoost-hoeck.

Aldus verthoont Eeckholm als men uyt den westen komt/ en dat het oost-waert van u leyt.

Zuydoost-hoeck. Noordwest-hoeck.

Aldus is Eeckholm gedaen alsmen uyt den oosten komt / en dat het west-waert van u is.

Aldus ist Eylandt de Hosten gedaen/ als men daer bezuyden by de Lijflantsche kust langs zeylt.

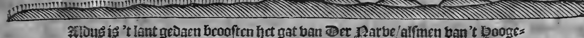
De kleyne Tutjers zijn aldus gedaen/ als die noordwaert van u leggen.

Aldus verthoonen de groote Tutjers/ alsmen die by de Lijflantsche Cust langhs zeylt/ en datse noord-waert van u leggen.

Aldus is 't landt gedaen beoosten Der Narve/ als men van 't Hoogelant af komt.

Aldus is 't lant gedaen beoosten het gat van Der Narve/ alsmen van 't Hoogelant af komende daer ontrent komt.

Aldus verthoont het Eylant Hoogelant/ alsmen 't uyt den westen komende/ gewaer wort.

De Vijfde Verthooninge, VAN DE

Zee-Kusten van Sweden / tusschen Oelandt en Stockholm / als mede d'Eylanden van Oelant en Gotlant / en 't Ziet van Stockholm in 't groot / en 't Gat van Ottoy.

Borckholm. Koppinghwijck.

OMtrent anderhalf mijl noordelijcker als Calmer / aen Oelant leyt Borckholm / daer recht benoorden leydt Coppinghwijck / daer men veel Sarcken en steenen ladet / met een noordelijcke wint ist daer quaet leggen.

Munsteraas.

Noordwest ofte wel soo westelijck van Borckholm ontrent derdehalf mijl aen de Sweedtsche zijde leyt een haven in de klippen daer men balcken ladet / daer benoorden noordwest ten noorden van Borckholm verscheyden / leyt Munsteraas / dat is een goede Haven / oock voor heel groote Schepen.

Sweedsche Jonfer.

Van Kalmer tot de Sweedtsche Jonfer / is de Cours n. n. o. 7 of 8 mijlen / dat is een ronde klip en seer hoogh / men mach die een goet stuck / (beoosten Oelant zijnde) over Oelant heen sien / en is niet seer groot / maer rontom schoon / soo datmen het aen alle zijden daer onder mach setten op 18 en 19 badem / maer overmidts hy niet breet is / kan 't met stercke winden daer onder drijp wat rollen.

Van de Sweetsche Jonfer tot 't gat van Westerwijck of Silbuy is de Cours n. n. w. wel soo noordelijck ses mijlen / maer van Noorderoorden het noord-eynde van Oelant n. w. 7 mijlen. Het gat van Wester-wijck en Silbuy heet

Idesont.

Idesont / na een groote klip leggende aen de noordzijde van dat gat / gheheeten Idhoe / daer van af strecken veel blinden en klippen wel 2 mijlen t'Zeewaert / die werden genaemt de

Idebanken.

Idebancken. Die van 't noord-eynde van Oelant wil na de Barsondt / en door scherpe wint een weynigh om de west gheraeckt buyten het rechte vaer-water / moet wel letten en voor hem sien om daer niet in te geraken.

't Gat van Westerwijck.

Om het gat van Westerwijck te kennen / sult ghy sien een hooghe kale klip / brenght die noordwest van u / en zeylt daer op aen / soo sult ghy recht daer voor verballen / sult oock dan gewaer werden een andere kale klip / daer een Visschers boedt op staet / en noch een ander daer bezuyden met een stengh / zeylt tusschen die beyde klippen in / het gat streckt noordwest en noordwest ten noorden in / daer binnen komende / meughdy zeylen door de klippen heen / waer dat ghy begeert te wesen / na Silbuy / Stier-holm / Fluer-buy / Vrouwenbergh / Westerwijck noord-waert op na Schelsuyr en ander plaetsen meer / 't is daer schoone gront / en diep / twaelf / vijfthien / achthien en twintigh vadem.

Silbuy.

Wilt ghy tot Silbuy wesen / soo zeylt noord-waert ofte oost-waert op tot voor die Stadt / en settet daer midden in de klippen / op seven / acht en negen vadem.

Fluerbuy.

Wilt ghy na Fluerbuy of Vrouwenbergh / soo zeylt west en west ten noorden aen / deur de klippen / tot dat ghy komt tegens 't vaste lant / ghy meught het daer setten voor Fluerbuy / ofte noordwest op zeylen / tusschen het Eylandt van Vrouwenbergh en 't vaste landt / en setten 't daer op 12 vadem: meught oock dat deur loopen tot in de Westerwijck.

Westerwijck.

Westerwijck leyt van Silbuy verscheyden binnen de klippen deur west en west ten noorden / het is daer in 't vaer-water 15 en 16 vadem diep.

Schelsuyr.

Van Silbuy tot Schelsuyr ist noorden ten westen vijf mijlen / al binnen de klippen deur. Schelsuyr is een goede Haven, daer leyt een klip in 't gat / daer mach men aen beyde zijden omloopen / en setten 't voor de stadt.

Hontsbay. Groene Eylant.

Beoosten Schelsuyr leyt de Hontsbay / en dat groene eylant / daer ist oock goet te anckeren. Men mach van Silbuy daer by langhs loopen tot de Voert van Zuyderkoppen en Noord-koppen.

Van 't gat van Westerwijck tot de Barsondt streckt de Kust by de Scharen langhs / noorden ten oosten 7 mijlen. Maer van 't noord-eynde van Oelandt tot de Barsondt is de Cours noorden ten westen 12 mijlen / gaet niet westelijcker / om niet in de blinde gronden van de Idebancken te geraecken.

Het noord-eynde van Oelandt loopt wat verre vlack af / soo ghy dicht by Oelandt uytloopt / en noorden aen zeylt / loopt ghy verre ghenoegh buyten de Idebancken heen / en sult soo ontrent een half mijlken bezuyden de Barsont verballen / tegens een deel laege uytklippen / het schijnt van verre door de menighte van klippen en Holmen by een al vast landt te zijn / maer daer by komende is 't al gebroken. Ghy sult daer oock sien een Eylandt daer een gat neffens schijnt te wesen / maer ghy moet meer om de noord wesen / loopt al by de Kust langhs op seven vadem / soo lange dat ghy hooge uytklippen voor uyt siet / dat sullen zijn de Heerescharen / die zijn seer vuyl / en strecken van de noord-hoeck van het gat een goet stuck oost zuydoost in Zee / die moet ghy alle aen stuerboort laten / en loopen daer by langhs na het gat: Als ghy uytter Zee komt soo wacht u wel benoorden het gat te verballen / om niet in die voorsz. Heerscharen te geraken. Voor 't gat komende sult ghy sien twee Voerden of inganghen / de zuydelijckste schijnt de wijtste en schoonste / maer de noordelijckste is verre de beste / streckt noord noordwest in. Aen de noord-zijde van 't gat leyt een groote klip met een Baecken daer op / en wat meer noord-waert verthoont een ronde Bergh / by alle welcke mercken dat gat seer goet te kennen is. Als ghy recht voor het noorder-gat zijt / en daer open in siet / zeylt dan noord noordwest in / binnen komende ontrent een Goteling-scheut / sult ghy aen baghboort sien twee kleyne leeghe Eylandekens / settet daer binnen aen ancker / op 17 of 18 vadem / daer moet ghy een Loots-man huren om u op te brengen / 't zy na Zuyderkoppen of Noorder-koppen / daer ghy begeert te wesen / 't is Loots-mans water. Het is van daer tot Zuyder-koppen ontrent 8 / maer tot Noord-koppen 14 mijlen. Voor in de Voerdt is oock goede Ancker-gront op thien vadem. Binnen in de Voert ist ruym en wijdt / en over-al goet Anckeren / op achthien en twintigh vadem.

Barsont.

Heerscharen.

Calderzont.

Ontrent een vierendeel mijls binnen de Voerdt laet men in 't op zeylen de Calder-zondt aen baghboort / daer en is niet meer als 6 of seven voeten waters / van daer wijcktmen noord-waert op / en noordoost noch een half mijl / dan weder west ten zuyden ontrent 1½ mijl / daer naer west noordwest een mijl tot Karholm / dat is een Edelmans-huys met een Meulen. Van Karholm tot Stickborgh is het voort west anderhalf mijl / dat is een Kasteel op een Eylandeken daer moet men bezuyden om door een Brugh.

Karholm.

Stickborgh.

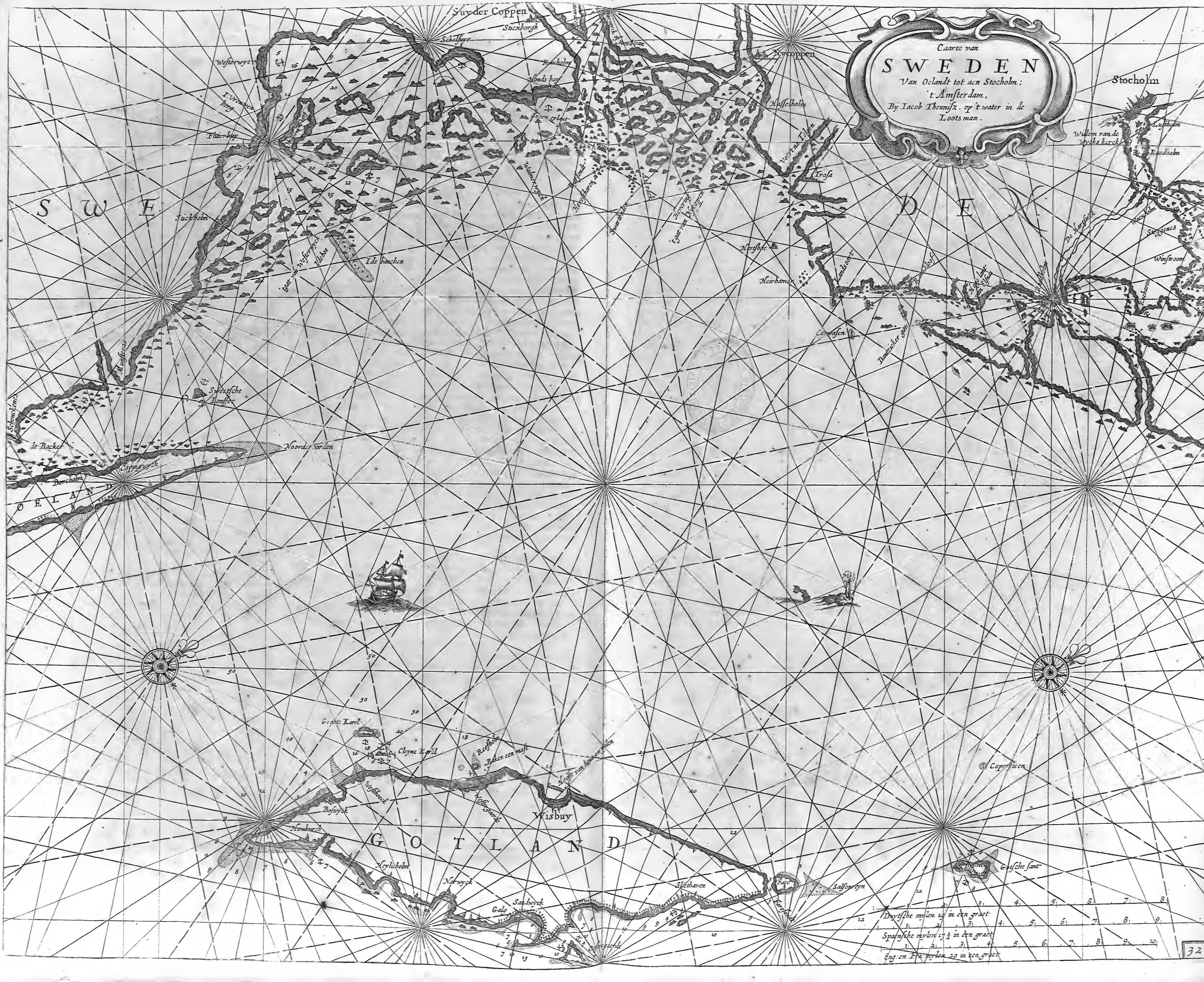
Van Stickborgh zeylt voort de Voert op / en laet meest al de Holmkens die ghy siet aen baghboort / behalven een of twee effen boven Stickborgh / laet die aen stuerboort. Ontrent anderhalf mijl voor-by Stickborgh leydt een Edelmans-huys / genaemt Mem / daer is de plaetse daer men ladet / een half mijl van de Zuyder-koppingh.

Brawijck.

Om van buyten na Noorder-koppingh te zeylen / loopt men by de Swartboden in / west-waert op na Schenes en Braburgh en voort na de Brawijck / de Voert van Noorder-koppingh / ofte men mach die Barzont binnen de klippen deur op de Brawijck komen na Noorder-koppingh / dan en is niet te doen sonder Loots-man / voor de ghene die daer niet heel wel bedreven is / 't is Loots-mans water.

De Heveringh.

Van 't noord-eynde van Oelant tot het gat van Nykoppingh by de Heveringh / is de cours recht noorden / ontrent 13 of 14 mijlen / dan soo ghy dicht by 't eynde van Oelant langhs loopt / sult ghy een weynigh bewesten de Heveringh verballen. De Heveringh is een groote roodachtighe kale klip / daer drie ofte vier Visschers boeden op staen / daer plach voor desen een Ton op een mast daer op te staen / die men verre

Caarte van
SWEDEN
Van Oelandt tot aen Stocholm;
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op 't water in de
Lootsman.
Suyder Coppen
Stuckborgh
Schelsuyr
Nycoppen
Stocholm
Westerwyc
Hasselholm
Trosa
Suckholm
S W E
D E N
Ide bancken
Heirhamer
Carwasen
Dantsicker gat
Sweetsche Jonffer
de Backer
Noorder orden
Borcholm
OELAND
Grootz Karel
Cleyne Karel
Reefholm
Baken een mast
Copersteen
Wisbuy
Bosvyck
Houburch
G O T L A N D.
Heylicholm
Narwyck
Sandwyck
Slithaven
Fare
Salsonteyn
Gotsche sant
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng: en Fra: mylen 20 in een graet

verre in Zee mocht sien / maer die is in de laetste oorlogh tusschen de Koninghen van Sweden en Denemarcken af genomen / nu en staet daer niet op als eenige Warders.

Twee mijlen bewesten de Hevering / te weten west zuydwest daer van / legghen die voorsz. klippen / ghenaemt de Swart-bodem / dat zijn groote klippen / werden wel somtydts voor de Heveringh aenghesien / men mach by dese Swart-bodem oock in zeylen en loopen binnen Oxelen en de andere klippen deur / en komen by den hoeck van de Hommelwijck op de rechte Voert na Nykoppen.

Swart-boeden.

Voor het gat van de Heveringh komende / kan men ten eersten qualijck een gat ofte eenighe openinghe sien / maer brenght de groote klip de Hevering noordwest van u / zeylt daer soo op aen / en loopt daer dicht benoorden langs innewaert aen. In 't in zeylen suldy twee gaten sien / 't noordelijckste is binnen vol vuylen / soo dat men daer niet en mach deur komen. Het rechte gat neffens de Heveringh is soo naeuw dat men daer qualijck mach laveeren.

Van de Hevering zeylt men eerst noordwest in / een mijl oft anderhalf tot aen een holm / die laet aen stuerboort / daer by zeylt men om / en gaet voort noordwest ten noorden inwaert aen. Een weynigh binnen de voorsz Holm neffens den hoeck van de Hommelwijck sult ghy noch een Holm vinden aen stuerboort / daer meughdy bewesten om loopen tot binnen de andere klippen en holmen / en setten 't daer op 3 vadem steeck-gront: maer wilt ghy daer setten / so moet ghy 't west-eyndt van de groote Holm wat schouwen / om een blinde die effen buyten het hoeckjen van die klip af leyt. Van die voorsz. Reede na Hassel-holm is de Cours voort noch al noordwest ten noorden inwaert / maer met diepgaende Schepen moet men voor 't gat van de Hassel-holm Anckeren. Van de Heveringh tot de Hassel-holm ist te samen ontrent twee oft drie mylen.

Hommeldijk.

Van Hassel-holm voort opwaert deur 't Steenrack / en ist niet dieper als 9 voet / ghy moet oock (wildy met Schepen daer op-zeylen) eerst de steene ofte blinden met de boot af bakenen / of ghy soudt somtydts op 7 voet diepte wel op sommige steenen zeylen. Het naeuwste van het Steenrack is neffens een eylant dat men aen stuerboort laet / daer een blinde van af leydt in 't nauw; ghy moet dicht by de blinde langhs / want bewesten ist heel vlack water. Voor-by dese steenige gront kryght ghy slijckighe gront / daer 't niet dieper en is als 6 voeten / daer over komende by de Stadt Nykoppingh / wert het weder 8 voeten diep / maer steenige gront. De Schepen leggen buyten de stadt neffens de boeden teghen over het Kasteel / 't welck aen de west-zyde van de Rivier leyt.

Hassel-holm.

Steen-rack.

Nykop pingh.

Van Hassel-holm tot de stadt Nykoppingh ist ontrent een myl / eerst noorden ten westen op / en daer na west. Voor een onbedreven ist niet doenlijck op te zeylen / 't is oock Loots-mans water / so haest ghy binnen 't gat komt / daer kondy een Loots-man kryghen / die u brenght daer ghy begeert te wesen.

Van Nykoppingh mach men benoorden Hassel-holm deur de klippen heen na Crosa en Telgen zeylen.

Landsoort (dat is de west-hoeck van 't Stockholmsche Liet) leyt verscheyden van de Heveringh oost ten noorden 5 of 6 mylen. Ontrent ten halven tusschen beyden leyt een groote en seer kennelijcke hooge klip / een goet stuck buyten lant alleen / geheeten Hertsoe / en een kleyne myl bewesten Lantsoort leggen noch sommige vuyle Uytklippen / geheeten de Heyr-hamer. Alsmen van de Hevering oost ten noorden aen zeylt / so loopt men een weynich buyten de Hertsoe heen / die latende aen baghboort. Met sulcken Cours kanmen oock de Heyr-hamer niet bezeylen / die laet men dan oock aen baghboort te landewaert leggen.

Lants-oort.

Hertsoe

Heyr-hamer.

Het landt bewesten Landsoort streckt west ofte west ten noorden met verscheyden Holmen en Havens daer men in zeylen mach. Ontrent een mijl daer bewesten leyt een haven binnen een laeghen holm / tusschen twee andere leeghe holmen in / men maeckt hem daer met touwen aen beyde wallen vast / en met een Ancker in die Voert. Voor 't gat leyt een hooge ronde holm die 't gat sluyt.

Weynigh bewesten Hartsoe gaet een gat of diep in / dat mach men met Jachten achter Elsnap deur loopen naer Stock-holm toe.

Recht bewesten dat diep leydt de Voert van Telghen / streckt noordwest in / by na tot aen het groote Lack de Meller / op 't eynde van die Voert leyt Telgen / maer voor op die Voert leyt het Stedeken Crosa.

Ontrent het vierendeel van een mijl zuydwest van den hoeck van Landsoort leggen twee klippen gelijcke water / en binnen die klippen dicht by Landsoort leydt noch een blinde klip. Die (uyt den zuyden komende) na Stockholm wil / en bewesten den hoeck van Landsoort vervalt / moet hem daer voor wachten / men mach binnen die twee klippen (leggende gelijcks water) te weten tusschen die en de voorsz. blinde deur zeylen / oock (so de Loots-luyden seggen) mach men binnen de blinde / dat is tusschen de blinde en 't vaste lant deur zeylen.

Landsoort en de noord-hoeck van Oelant legghen verscheyden zuyd zuydwest wel so zuydelijck / en noord noordoost / een weynigh noordelijcker 17 of 18 myl. Soo men van 't noord-eynde van Oelant noord noordoost aen zeylt / men sal op Landsoort ofte een weynich daer beoosten vervallen. 't Is beter wat daer bewesten te vervallen als daer beoosten / bewesten ist lant kennelijcker als de klippen daer beoosten. Daerom als ghy van het noord-eynde van Oelant wilt zeylen na Stock-holm / bysonder by doncker weder / gaet wat noordelijcker als noord noordoost / of noorden ten oosten aen / soo sult ghy die voorsz. kennelijcke klip Hertsoe in 't gesicht loopen.

Het Stock-holmsche Liet gaet by de hoeck van Lantsoort n. o. in. Ontrent een myl oost van de hoeck legghen sommige swarte klippen sommige onder / sommige boven water / geheeten de Karwasen. Tusschen die en den hoeck (ontrent eens soo na de Karwasen als den hoeck) leyt noch een swarte klip niet groot / gheheeten de jonge Karwasen / tusschen die klip en den hoeck van Lants-oort zeylt men 't gat van Stock-holm in. Dicht aen de hoeck leyt noch een Eylandeken dat laet men aen baghboort / en loopt daer beoosten by langs. Een myl n. o. van de hoeck leyt de Wighsteen / gestreckt z. o. of o. z. o. dwars van de wal af / dat is een langachtige klip met drie heuvelen / de twee westelijckste zijn de grootste / vertoonen haer als een Sadel: De oostelijckste heuvel is de kleynste / daer op staet een gemetselt Kaepjen / daer zeylt men beoosten by langs / en laten die klip aen bagboort. Men mach oock wel bewesten dese Wighsteen om zeylen / is rondom schoon / maer aen de west-zyde is 't naeuwste / tusschen die en 't lant leyt oock een klip met noch een steentjen daer van af / dat men schouwen moet.

Een myl n. o. van de Wigh-steen leyt de Middelsteen / dat is een groote hooge klip / met een groote kloof of zadel / met noch een Holmken een weynich daer bewesten: men mach daer niet tussen deur zeylen / zijn aen malkander met rudsen en klippen vast. Men laet in 't op-zeylen de Middel-steen aen stuerboort / en loopt daer bewesten om.

Middel steen.

Van beoosten de Wighsteen na de Middelsteen / te weten daer bewesten heen / is de cours noord noordoost. Ontrent het derdendeel van een myl oost van de Wigh-steen / en noorden van de Karwasen / leyt noch een klip genaemt de Gombergh-steen / en daer beoosten noch een gheheeten Schaer-open. Van de Wigh-steen na de Middel-steen zeylende / laet men die beyde aen stuerboort.

Gombergh-steen.

Neffens de Middelsteen aen 't westlant leyt de haven van Rams-kloof / daer mach men 't binnen de klippen setten.

Rams-kloof.

De Middel-steen leydt ontrent een half myl zuydwest van de oost-hoeck van 't Liet / te weten van de oost-hoeck van het vaste Lant of Sweetsche Scharen / daer tusschen beyden gaet een gat in / genaemt het Dantzicker-gat.

Dantzicker-gat.

Om dat in te zeylen moet men die voorsz. oost-hoeck (daer staet een Meulen op) vry wat verre schouwen / en loopen by de Middel-steen in / want van dien hoeck loopt een groote Rye rudsen af t'Zee / een groot stuck na de Middel-steen toe.

Van bewesten de Middel-steen tot Elsnab n. o. 2 mijl. Als men voor-by de Middel-steen is / komt men tusschen beyde landen in / een weynigh binnen de oost-hoeck ontmoet men een Klip in 't vaer-water / genaemt de Roo Koe. Men mach daer aen beyde zijden om zeylen / maer men laet die gemeenlijck aen stuerboort / binnen die Klip / dat is aen de noord-zyde mach men Anckeren.

Elsnab.

Elsnab is een haven achter twee Eylandekens daer des Koninghs Oorloghs Schepen gemeenlijck legghen op de windt wachten/ als die in Zee willen/ 't is daer seer goet legghen als men by contrarie winden niet op ofte af en kan komen. Men kan daer van benoorden en oock van bezuyden in en uyt komen/ tot seer groot gherief. Van bezuyden komende/ kan men over het zuydelijckste Eylandeken de Masten sien van de schepen die daer achter legghen. Om daer achter te zeylen/ loopt by de zuyd-hoeck van het Eylandt Elsnab daer achter om/ ghy laet dan een swart klipken aen de zuyd-zijde van het gat aen baghboort legghen. Tusschen de twee Eylandekens van Elsnab loopt oock een gat deur/ daer men met Boeyers en kleyne/ maer met geen groote Schepen deur mach.

Root-holm.

Van neffens Elsnab is de Cours voort inwaert aen/ noord noordoost ontrent anderhalf mijl tot de Root-holm dat is een groote roode ronde klip/ vol met boomen bewossen/ daer beoosten leyt noch een kleynder kale klip/ het vaerwater is daer tusschen beyden deur/ en ontrent een Musquet-schoot wijdt. In dat naeuwe is over al goede Ancker-gront.

Van het Noord-eynde van de Root-holm/ streckt een groote rye klippen en Holmen af/ tot aen de Oost-wal van het Liet/ daer moet men deur zeylen. Als ghy tusschen de Root-holm en de voorsz. kale klippen daer beoosten deur zeylt/ gaet dan noch ontrent een vierendeel mijls voort noord noordoost aen/ tot dat ghy komt neffens het vierde gat van de Root-holm af te tellen/ dat benoorden de Root-holm deur die voorsz rye holmen deur streckt/ genoemt S. Jans gat/ streckt deur ontrent noord noordwest ofte wel soo noordelijck/ het is een kort verlaet/ loopt daer deur.

Sint Jans Gat.

Deur S. Jans Gat zijnde/ gaet weder noord noordoost ontrent een vierendeel mijls tot de Raed-holm/ dat is een langhe klip/ daer op staen drie Tonnen op stenghen/ die laet ghy aen baghboort/ en loopt daer beoosten heen. Van de noord-hoeck van die Raed-holm loopt een Rifken ofte vuylken af dat moet men schouwen.

Raed-holm.

Groote Daler.

Van de Raed-holm na de groote Daler/ is de cours n. w. ten noorden/ dat is een Haven aen de west-zijde van 't Liet/ daer leyt een Kerck-hof binnen aen het Landt daer het verslagen Poolsche volck van de laetste Poolsche Oorlogh/ begraven leydt. Neffens dat Kerck-hof is een Sandt-bay daer is goede Ancker-grondt/ ghelijck in die voorsz. Haven over al is. Aen de noord-hoeck van de Haven de groote Daler/ leyt een blinde klip dicht by Landt/ geheeten de Soutsack/ daer en is niet meer als negen voeten waters.

Sout-sack.

Kleyne Daler.

Van de groote Daler is de Cours voort noordoost een half mijl tot de kleyne Daler/ dat is een hooghe steyle klip/ de hooghste die men op 't gantsche Liedt onder alle Scharen vint/ loopt daer bewesten heen/ en laet die aen stuerboort. Daer tegen over aen de west-zijde leyt noch een andere klip/ die men oock de Daler noemt/ daer bewesten/ te weten tusschen die klip en 't vaste Landt is oock een openinghe daer men deur zeylen mach.

De Hartstick.

Recht binnen die voorsz. klip aen 't weste Landt gaet de Hartstick in/ dat is een voert die streckt eerst west ten noorden in/ een stuck weeghs/ en na noordwest/ en komt benoorden Wacr-holm by Koninckx-haven op 't Liet. De Kon. Majesteyt heeft daer voor aen sommighe schepen doen sincken/ soo dat men met groote schepen daer niet en mach deur varen/ dan alleenlijck met kleyne Jachten.

Steen-deur.

Van de kleyne Daler is de Cours noord noordwest ontrent een half mijl tot Steen-deur/ een groot Eylandt/ dat moet men aen stuerboort laten/ en loopen daer dicht by langhs/ ghy sult soo een ronde klip zuyd-waert daer teghen over aen baghboort laten/ en zeylen daer tusschen beyden deur/ dat gat streckt noordwest deur. Aen 't west-eynde van 't groote Eylandt Steen-deur leyt een kleyne swarte klip/ daer loopt men by om/ weder oost-waert aen.

Koe-haven.

Van Steen-deur na Koe-haven is de cours oost noordoost anderhalf mijl/ ofte twee kleyne mijlen/ dat is een klip legghende in de wijde Voert/ laet die aen stuerboort/ en zeylt daer bewesten heen by 't West-lant langs tot Berck-haven toe. Tusschen beyden ontrent ten halven leydt een haven ghenaemt de Kruys-haven/ daer is 't goet legghen voor een weste en noordweste wint.

Berck-haven.

Berck-haven leydt van Koe-haven verscheyden noordoost ten noorden ontrent anderhalf mijl/ dat is een haven tusschen twee Eylanden daer 't goet setten is voor alle winden/ soo wel voor de ghene die van Stock-holm komende/ na de noord-bodem/ als af-waert begeeren te zeylen na Lants-oort/ daer is (gelijck tot meest alle plaetsen tusschen de Scharen) goede kley-gront. Komende van Koe-haven/ willende na Stock-holm/ laet men dese twee Eylanden van Berck-haven aen stuerboort/ en loopen tusschen die en den hoeck van 't vaste lant om.

Ouer-haven.

Van het enge tusschen Berck-haven en de voorsz. hoeck na Ouer-haven is de cours noordwest ontrent een half mijl. Aen de zuydwest zijde van dat vaerwater neffens den hoeck tegen over Ouer-haven leggen twee blinden/ aen elcke zijde van den hoeck een/ d'een aen de noordwest-zijde en d'ander aen de zuydoost-zijde/ in 't gemeen staet op elck van die een Boomken tot een Baken.

Drap-boom.

Van den hoeck van Ouer-haven na de Drap-boom is de Cours zuydwest ten westen wel soo westelijck oock ontrent een half mijl/ het heet oock Ouer-haven van den hoeck af binnen de Holmen tot voor de Buy/ daer langhs en oock binnen de holmen ist over al goet legghen: de kleyne holmkens die in 't gat van de Drap-boom leggen/ moet ghy aen stuerboort van u laten.

Wind-stroom.

Van de Drap-boom na de Wind-stroom/ is de cours eerst noorden en noorden ten westen tot ontrent half wegen/ daer sult ghy vinden een Eylandeken met een Boomken/ laet dat aen baghboort/ en gaet van daer voort noord noordwest tot de Wint-stroom. In de Wint-stroom is 't goet setten by de wal/ behalven in 't noord-eynde van die Stroom/ daer en is geen Ancker-gront. Van de Drap-boom tot de Wint-stroom is 't ontrent een mijle weeghs.

De Seugh.

Van de Windt-stroom na de Seugh is de Cours west noordwest een kleyn half mijlken/ dat is een Singhel ofte steen-banck ghelijcke water/ loopt daer benoorden heen/ en laet die aen baghboort.

Scheggen.

Van de Seuge na Scheggen is de cours west ten noorden een mijl/ loopt daer by de zuyd-wal langhs. Teghens Scheggen komende/ sult ghy sien op de hoeck van de zuydwal een ront boomken/ teghen over dat boomken wat meer noordelijcker als midts-waters/ leyt een blinde klip/ om die te schouwen/ moet men de zuyd-wal naest loopen. Het Rack van Schegghen streckt west en west ten zuyden deur/ ontrent een vierendeel mijls/ 't is nauw/ maer heeft allerwegen ancker-gront.

Steck-zont.

Van Scheggen is de Cours west zuydwest een vierendeel mijls tot Steck-zondt/ ofte west na Koninckx-diep/ de Eylandekens aen stuerboort als men na Steck-zont zeylt zijn rontom schoon/ soo dat men daer aen alle zijden by om mach.

Dicht aen Steck-zondt komende/ vindt men een blinde/ weynigh bezuyden het vaer-water. De Steck-zont streckt zuyd zuydwest deur/ is een kort verlaet/ ontrent een Kabel lenghde langh.

Wacr-holm.

Van Steck-zondt na Wacks-holm is het voort zuydwest wel soo westelijck ontrent het vierendeel van een mijl. Op Wacks-holm staet een Koninghs-slot/ daer werden alle Schepen (het zy of die op of af-gaen) gevisiteert/ het gat daer neffens is soo na toe gepaelt/ dat men 't met een Boom kan sluyten.

Wester-rack.

Van Wacks-holm na het Wester-rack is de cours west zuydwest/ en door 't Wester-rack zuydwest. Van daer voort west na Eeldam/ dat is een heel naeuw gat/ weynigh meer als een schips lenghde wijt. Van Eeldam is de cours west tot Muys-holm/ dat is ontrent een mijl van Wacr-holm/ men laet de hooghe ruyghe Muysholm aen stuerboort/ en loopt daer bezuyden by langhs.

Eeldam

Muys-holm.

Konincx haven.

Van de Muys-holm tot Koninckx-haven is het een mijl west en west ten noorden al by 't zuyd-lant langhs.

Stockholm.

Van Konincx-haven na de stadt Stockholm/ is de cours noordwest en noordwest ten westen oock een mijl weeghs by de wal langs. Voor de stadt komende meughdy 't setten daer 't u belieft.

Die te leegh vervalt ofte by eenighe andere ongheleghentheydt niet en kan by Landtsoort op het Stock-holmsche Liedt komen/ die mach meerder noordwaert door verscheyden

den gaten in zeylen. Onder anderen isser een daer men in zeylen mach/ en komen by de groote Valer op 't Liet. En de ander gaet'er in by de Sweetsche Zanden/ daer door komt men by een Berck-haven op het Liet. De kennisse van dat gat is een seer hooge Holm/ met een ander die niet so hoogh is daer bezuyden by/ tusschen die beyde Holmen gaet dat gat in/ is seer nau in 't in-komen/ niet boven twee Schips lenghden wijt. Soo haest men binnen die Holmen komt mach men by de leeghste/ dat is de zuydelijckste/ om wijcken/ en setten het daer achter op seer goede ancker-gront.

Van de Reede in de Sweetsche Zanden/ gaet die Voert op eerst ontrent noordwest ten noorden/ en noordwest 4 mijlen weeghs tot aen Bercker-haven/ op 't Stock-holmsche Liet. Dit is een seer goet gat/ so wel om in/ als uyt te zeylen/ maer om dat het van buyten in te komen niet seer licht te kennen is/ wert het selden in gezeylt.

Bezuyden of bewesten die twee voorsz. Holmen aen het in komen van dat gat is het al leegh Landt/ so ghy uyt den zuyden komt/ en by dat leege Lant langs loopt/ so lange tot dat ghy het hooge Lant begint te krijgen/ sult ghy oock dese twee voorsz. heuvelen in 't gesicht loopen. Ontrent een mijl t'Zeewaert daer van legghen drie ofte vier kleyne Klippen/ om daer in te zeylen laet men die aen stuerboort/ maer in het uyt-zeylen aen baghboort.

Van de Eylanden Oelandt en Gotlant.

VAn 't zuyd-eynde van Oelant/ tot het zuyd-eynde van Gotlandt is de Cours oost noordoost/ of noordoost ten oosten 17 ofte 18 mijlen/ maer tot de Karels noordoost wat noordelijcker 20 mijlen. De Cours langhs het vaer-water om van 't zuyd-eynde van Oelandt tusschen Oelandt en Gotlant deur te zeylen/ is noordoost ten noorden.

Het Eylandt Oelandt is achthien mijlen langh/ en een groote mijl breet/ als men daer by langs zeylt telt men daer op achthien Toorens die al plomp zijn: de oost-Kust is een schoone Kust/ streckt noord-noordoost en zuyd zuydwest/ maer ontrent vijf ofte ses mijlen bezuyden het noord-eynde daer schiet een Rifken dwars van het Landt af/ een groote half mijl in Zee/ dat moet men schouwen/ daer by gaet een havenken in/ daer tamelijcke Schepen in moghen/ anders en heeft Oelant geene Havenen.

Als mede zuydoost van Caspel/ welck twee toorens heeft anderhalf mijl buyten de wal/ leydt een blinde klip/ langhwerpigh langhs 't lant/ een Schip breet en lanck/ leydt ontrent 10 voet onder water/ en by een westelijcke windt wel 12 voeten naer 't water hoogh is/ Schipper Pieter Gerrebrantsz. heefter sijn Schip op verlooren.

Van 't zuyd-eynde van Gotlant loopt een vuyl Steen-Rif af/ een groot stuck in Zee/ op seven/ acht/ neghen vadem mach men op 't Loot daer by om loopen.

De Karels zijn twee kleyne hooge Eylandekens gheleghen aen de west-zijde van Gotlant noorden ten westen ontrent vijf mijlen/ van de zuyd-punct van Gotlandt/ en oost en west van malkanderen ontrent een half mijl/ het grootste heet de groote Karel/ leyt een groote mijl van het Lant/ het kleynste de kleyne Karel/ leydt ontrent een half mijl van de wal. Als men uyt den zuyden komt doet hem de groote Karel op aen twee heuvelen/ de kleyne Karel aen een heuvel en naerder aen 't Landt. Onder de kleyne Karel is rondom goede Reede op acht/ neghen en thien vadem/ is rondomme reyn en schoon sonder vuylen. Tusschen die en 't Landt set men 't op ses of seven vadem/ daer is het goet leggen voor alle winden/ soo wel voor die om de oost als om de West begeert te wesen. Die by noorden Gotlandt is/ en een Vleggher krijght/ mach 't oock onder de groote Karel setten/ maer onder de kleyne is verre de beste Reede. Onder de groote Karel mach men 't setten aen de west en oost-zijde/ maer aen de noord en zuyd-zijde is die vuyl/ komt die daeromme by nacht niet nader als op elf of twaelf vadem.

Groote Karel. Kleyne Karel.

Tusschen de beyde Karels ist 13 en 14 vadem diep.

Ontrent ten halven tusschen de Karels en 't zuyd-eynde van Gotlandt/ zuyd zuydoost van de Karel leyt de Haven Boswijck/ daer neffens loopt een Rif aen de noord-zijde van de wal een groot stuck in Zee/ komt dat niet nader als 7 of acht vadem. Als men neffens de voorsz. Zuyd-hoeck is ontrent een half mijl van landt/ en benoorden Gotlandt heen wil zeylen/ moet men niet noordelijcker als noordwest aen zeylen/ soo om dat Rif van Boswijck te schouwen/ als om boven de Karels te zeylen.

Bos-wijck.

Neffens West-hoeck zijnde een kleyne mijl benoorden Boswijck/ streckt een Rif dwars van de wal een half mijl in Zee.

Twee of drie mijlen noordoost van de Karel/ leyt dat eylant Reef-holm/ daer neffens loopt men in Westergaerde/ men mach daer rondom zeylen en setten. Weynigh daer benoorden leyt de hooge noordwest-hoeck van Gotlant.

Reef-holm.

Twee mijlen benoorden die hooge hoeck leydt de Stadt Wisbuy ontrent 5 mijlen n. o. van de Karel. Men plach van oude tijden daer achter een groot Hooft of kiste leggen.

Wis-buy is eertijts een vermaerde Koop-stadt gheweest daer groote Koop-handel plach gedreven te werden/ dan is nu door Godes ghehenghenisse gantsch vervallen en tot niet geworden. De Hense Steden hebben daer lange tijdt haer stapel en af-slagh gehouden. De oude Water-Rechten zijn daer ghemaeckt/ oock de oude vermaerde Lees-kaert/ men siet daer noch hedensdaeghs veel oude vervallen huysen van kostelicke Marmer en gehouwen steenen/ waer uyt men ten deele mercken en oordeelen kan/ hoedanigh haer treffelijckheyt is geweest.

Wisbuy.

Van Wis-buy streckt de kust boort n. o. na 't eynde van Gotlandt ontrent 7 mijlen. Maer van de Karel tot Gotschesandt is de Cours noordoost 16 mijlen/ dat is een Eylandeken daer geen volck op en woont/ en staet vol geboomte: men mach daer rondom zeylen/ en heeft een witte strant. Van de noordwest-hoeck schiet een Rifken af/ desghelijcks een van de zuyd-hoeck een goet stuck t'Zee na 't noord-eynde van Gotlandt. Aen alle zijden van Gotschesandt mach men 't setten op 6/7/8/9/10 en 12 vadem/ al schoone en goede Ancker-grondt/ maer die voorsz. Reven moet men schouwen. Het leyt noord noordoost vijf mijlen verscheyden van Faro/ 't noord eynde van Gotlandt/ als men daer onder te Reede leyt mach men Gotlant niet sien.

Gotsche zant.

De Koper-steen leydt van Gotsche-sant verscheyden noordwest ten westen 2 groote mijlen.

Koper-steen.

Op 't zuyd-eynde van d'oost-zijde van Gotlant staet een hooge tooren/ gheheeten Houborgh/ daer 't zuyd-eynde van Gotlandt oock Houborgh naghenoemt werdt. Daer by gaet een Rivierken in/ daer voor mach men 't setten op ses of seven vadem.

Houborgh.

Vier mijlen noordoost van de voorsz. zuyd-hoeck leyt Heyligh-holm/ dat is een goede Haven/ maer overmits die weynigh is bevaren/ soo is die oock weynigh bekent.

Heyligholm.

Anderhalf mijl beoosten Heyligh-holm leydt de Haven Narwijck/ op de oost-zijde van die Haven leydt een langhe klip/ daer moet men by in loopen/ en laten een ander scherpe klip aen baghboort/ binnen de Haven set men 't daer op vier of vijf vadem.

Narwijck.

Twee mijlen daer beoosten leyt Sand-wijck/ dat is een goede Haven voor een weste/ noordweste/ noorden/ oosten/ en zuydoosten windt/ streck ontrent noorden in/ een zuyden windt waeyt daer open in/ aen de oost-hoeck/ dat is een leeghe kale hoeck/ leydt een Holm die aen 't landt vast is/ daer op staet een Warder/ van die hoeck loopt een kleyn Zantrifken af/ dat mach men op vijf of ses vadem omlooden. Binnen aen die Holm is een Brugh van Masten/ die een weynig van de wal af-streckt. Wilt ghy daer in de Haven setten/ soo loopt by de oost-wal langhs/ tot binnen die Brugh/ en settet daer de oost-wal naest/ alsoo dat die voorsz. oost-hoeck zuydoost of zuydoost ten zuyden van u staet/ op vier/ vyftehalf ofte vijf vadem/ daer is schoone kley-zant-gront/ en seer goet leggen/ voor weste/ en noorde/ en ooste winden.

Sandwijck.

Een mijl beoosten Sant-wijck leyt dat Eylandt van Oostergaerde/ ontrent ten halven tusschen beyden de eynden van Gotlandt noordoost van de zuydwest-hoeck dat is een Eylandt sonder boomen. Onder dat Eylandt is seer goede Reede voor alle winden/ soo wel voor de ghene die om oost/ als die om west begeert te wesen. Uyt de west komende/ of van Sant-wijck by 't Landt langhs/ dan is de noordwest-hoeck (dat is een hooge kale graeuwe hoeck) verborgen achter een hoeck van 't vaste lant van Gotlant so dat het van verre geen Eylant en schijnt/ maer daer by komende opent het hem/ dat men ruym ghenoegh daer tusschen door mach sien: zeylt daer tusschen beyden midtswaters in/ het isser schoon en klaer/ maer wat oneffen van grondt/ te weten acht/ 10/ 12 en 14 vadem/ dan behoeft niet te schroomen. Wilt ghy daer onder setten voor noordooste of ooste winden/ soo set daer tusschen het landt/ en het Eylandt/ alsoo dat de voorsz. kale graeuwe noordwest-hoeck noorden/ en de zuydelijcke oost van u staet/ op 9 ofte 10 vadem. Ofte wilt ghy setten voor een zuyden en zuydwesten of westen wint/ soo loopt het innewaert by dien voorsz. kalen graeuwen hoeck om/ brenght die zuyd zuydwest van u/ en settet daer op seven/ acht/ neghen of thien vadem/ daer is schoone gront van kleyn wit en swart zant.

Oostergaerde.

Recht benoorden het Eylant is een groote inwijck aen Gotlant/ daer mach men het oock setten op seven en acht vadem/ voor westelijcke winden.

Soo ghy benoorden Oostergaerde wilt in of uyt zeylen/ soo komt het Eylandt niet seer na/ van de oost-hoeck streckt een Rif af verre in Zee/ dat is een goet half mijl buyten landt niet dieper als derdehalf vadem/ steenigh en seer oneffen/ is te vermoeden dat het naerder aen landt noch ondieper en vuyler is. Van de zuydoost-zijde loopt oock een vlackte af/ een goet stuck t'Zeewaert/ tot sommighe plaetsen niet dieper als 3/4 en 5 vadem/ oock heel oneffen/ daer men hem voor wachten moet.

Drie mijlen noorden ten oosten van Oostergaerde leyt een Haven gheheeten Sliet of Sliethaven / streckt noorden en noorden ten westen in/ achter sommighe Eylandekens/ daer is 't goet legghen voor oostelijcke/ westelijcke en noorde winden. Op een van de noordelijckste Eylandekens staet een vervallen Kerck. Men komt daer van bezuyden by de wal langhs in. Van daer tot Farosondt streckt de Kust noorden ten westen twee mijlen.

Farosont mach men loopen op twee en drie vadem waters/ daer staet een Kerck met een plompe toorens op het lant. Van 't noord-eynde van de Farosondt streckt een vuyl voor Rif een groote mijl of anderhalf in zee/ gheheeten Salf onreyn/ daer moet men hem wel van wachten als men benoorden Gotlandt wil om loopen.

Van Farosont tot Gotsche-zant is de cours n. n.o. ontrent 5 mijlen.

Van diepten en gronden ontrent Gotlant en Oelant.

Tusschen de zuyd-eynden van Oelandt en Gotlandt/ in 't vaer-water is het oneffen om looden / somtijts heeft men 22/23/en somtijts weder 28/29/30 vadem / al swarte gruysige gront/ somtijdts steenen soo groot als erwitten swarteerdigh.

Als Houborgh n. n. o. 5 mijlen van u is/ daer is 't 15 vadem diep/ steenighe gront/ van daer noordoost aen / twee mijlen/ daer is het 20 vadem diep / gruysige steenige gront. Seer naer ontrent die plaetsen soo verre van Landt dat men Gotlant niet sien mach / zijn bancken daer het niet dieper is als 12 vadem. Diergelijcke oneffen gronden zijn oock neffens 't zuyd-eynde van Oelant/ als in 't voorgaende is geseyt/ maer tusschen beyden is dieper water. So ghy in 't vaer-water van Ry na Bornholm komt tusschen de zuyd-eynden van Gotlandt en Oelant/ en by legghen moet als ghy zijt op de thien ofte twaelf vadem / en dan na Oelandt toe zeylt/ sult ghy dieper water krijgen.

Soo ghy by-leght tusschen Oelandt en Keefkol/ en dat Keefkol zuyd zuydoost en zuyden ten oosten van u komt/ soo verre buyten 't lant/ dat ghy dat niet sien kondt/ soo krijght ghy oock dierghelijcke oneffenheden van 10/12 vadem/ root grof steen-zant/ en oock wel swartachtigh grof zant-steen-gront: zydy Oelant naest/ ghy krijght op de 10 of 12 vadem putten in 't Smeer/ so dat het schijnt dat die gronden van Oelant overloopen tot aen of Keefkol. Diergelijcke gronden en oneffenheden schijnen oock van het zuyd-eynde van Gotlandt over Zee te strecken / na Rijghs-hooft: want als het zuyd-eynde van Gotlandt ontrent noorden van u komt / al is het 10 of 12 mijlen van u / sult ghy diepte vinden van 16/20 vadem steeck-gront / gelijck van Oelant/ maer so Gotlant oostelijcker of westelijcker van u is/ hebt ghy dieper water.

Als ghy zijt ontrent een mijl bewesten de zuydwest-hoeck van Gotlandt/ alsoo dat die z. o. of oost z. o. van u is ontrent een mijl/ soo leggen die Karels ontrent noorden van u/ die kont ghy by klaer weder pas sien/ daer ontrent is het vlack water wyt wat van de wal af. Als de west-hoeck of steyle hoeck ontrent noorden van u is / weynigh beoosten ofte bewesten/ daer ist 10/12/14/16 ende 18 vadem diep / een groot stuck van Lant/ maer als die hoeck noordoost/ oost noordoost of oost van u komt/ daer ist over de veertigh vadem diep.

Tusschen de zuydwest-hoeck van Gotlant en de noordhoeck van Oelant ist oock heel diep/ so dat men met 40 vadem daer geen gront werpt.

Als men n. w. en n. w. ten n. ontrent 2 mijlen van Houborg is/ daer hebdy groot root steenzant en swarte stenen daer in so groot als bonen.

Tusschen Gotlant en de Sweetsche-scharen in 't vaer-water ist diep 34/36/38/ dicht by Gotlant 25 vadem.

Als de Tooren van Houborgh west noordwest van u is/ soo verre dat ghy die van de Companje sien meught / daer is 't 30 en 31 vadem diep/ maer noord noordwest van u wort het vlacker/ 25 en 26 vadem.

Tusschen Houborgh en Oostergaerde leyt een Banck van 24 vadem grof root zant/ soo verre buyten landt dat men 't lant uyt de Mars niet en mach sien. Daer beoosten leyt noch een Banck van 14 vadem graeu en wit zant/ als men daer over is heeft men geen gront op 40 vadem.

Twee mijlen buyten het lant bewesten Oostergaerde / daer is 't diep ontrent 31 vadem steeck-gront.

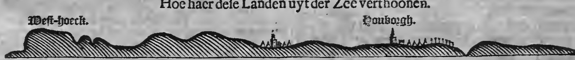
Die van Bornholm voor-by Oelandt na Oostergaerde zeylt / die spaert sijn Loot niet/ maer taste dickwils uyt na dese voorsz. Bancken en gronden/ men kan daer wyt wat gissinge na maken.

Soo ghy gissinge mocht maken by nacht op Gotlandt aen te komen op de zuydoost-zyde/ en geen goet gesicht en hebt/ so komt het Lant ontrent het noord-eynde of zuyd-eynde oock by Oostergaerde niet naerder als op 20 en 24 vadem/ soo kondy by nacht niet misdoen. By daegh mooghdy na genoegh komen tot veel plaetsen/ op 7/8 of 10 vadem.

Hoe dese Landen van malkander, en van andere Landen leggen.

Van Houborgh tot Oostergaerde noordoost	9 of 10 mijlen.
Van Oostergaerde tot Farozont noorden ten oosten	5 mijlen.
Van Farozont tot Gotsgezant n. n.o. en noorden ten o.	4 of 5 mijlen.
Van Houborgh tot de Karels noord noordwest	5 mijlen.
Van de Karels tot Wisbuy noordoost	5 mijlen.
Van de Karels tot Gotsgezant noordoost	16 mijlen.
Van Houborgh tot het noord-eynde van Oelant n. w.	10 of 11 mijlen.
Van de Karels tot de Sweetsche Jonck-vrouw w. ten n.	10 mijlen.
Van de Karels tot het gat van Stockholm n. wel so westelick	17 mijl.
Van de Karels tot Boechschaer n. o. wel so noordelijck	35 mijlen.
Van Gotsgezant tot Boechschaer noordoost ten noorden wel soo noordelijck	15 of 16 mijlen.
Van Gotsgezant tot de zuyd-hoeck van 't Alantsche Haf / noorden ten oosten	25 of 26 mijlen.
Van Gotsgezant tot Uyttoy noordoost ten oosten	27 mijlen.
Van Gotsgezant tot Dageroort oost noordoost	20 mijlen.
Van Gotsgezant tot Derwinda zuydoost	23 of 24 mijlen.
Van Oostergaerde tot Dageroort noordoost ten oosten	29 mijlen.
Van Oostergaerde tot Derwinda oost ten zuyden	22 mijlen.
Van Oostergaerde tot Konincksberger-Diep z. ten o.	38 of 39 mijlen.
Van Oostergaerde tot Rijghs-hooft zuyden ten westen	34 mijlen.
Van Houborgh tot Hondsoort o. n. o. en n. o. ten oosten	37 mijlen.
Van Houborgh tot Luseroort o. ten n. wel so oostelijck	30 mijlen.
Van Houborgh tot Derwinda oost wel so noordelijck	28 mijlen.
Van Houborgh tot Der Memel zuydoost	28 mijlen.
Van Houborgh tot Conincksberger-Diep zuyd zuydoost	36 mijlen.
Van Houborgh tot Rijghs-hooft zuyden	26 mijlen.
Van 't noord-eynde van Gotlandt tot Derwinda oost zuydoost wel soo zuydelijck	22 mijlen.
Van Scheggenes tot de Sweedtsche Jonfer n. n. o.	5 mijlen.
Van de Sweedtsche Jonfer tot Idezont het gat van Westerwijck ofte Silvuy noorden ten westen wel soo westelijck	6 mijlen.
Van de Sweetsche Jonfer Noorder-oorden het noord-eynde van Oelant oost ten noorden	2 of 3 mijlen.
Van Noorder-oorden tot het gat van Westerwijck n. w.	7 mijlen.
Van Noorder-oorden tot de Varzondt noorden ten w.	11 of 12 mijlen.
Van Noorder-oorden tot de Heveringh of 't gat van Nykopping/ noorden	13 of 14 mijlen.
Van Noorder-oorden tot Hartsoe/ noorden ten oosten	15 of 16 mijlen.
Van Noorder-oorden tot Landtsoort noord noordoost wel soo noordelijck	16 of 17 mijlen.
Van de Heveringh tot Lantsoort/ oost ten noorden	5 of 6 mijlen.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Dus verthoont de west-hoeck of noordwest-hoeck van Gotlant / alsmen uyt den zuyden komt.

Als Gotschezant van u is twee mijlen / verthoont het aldus.

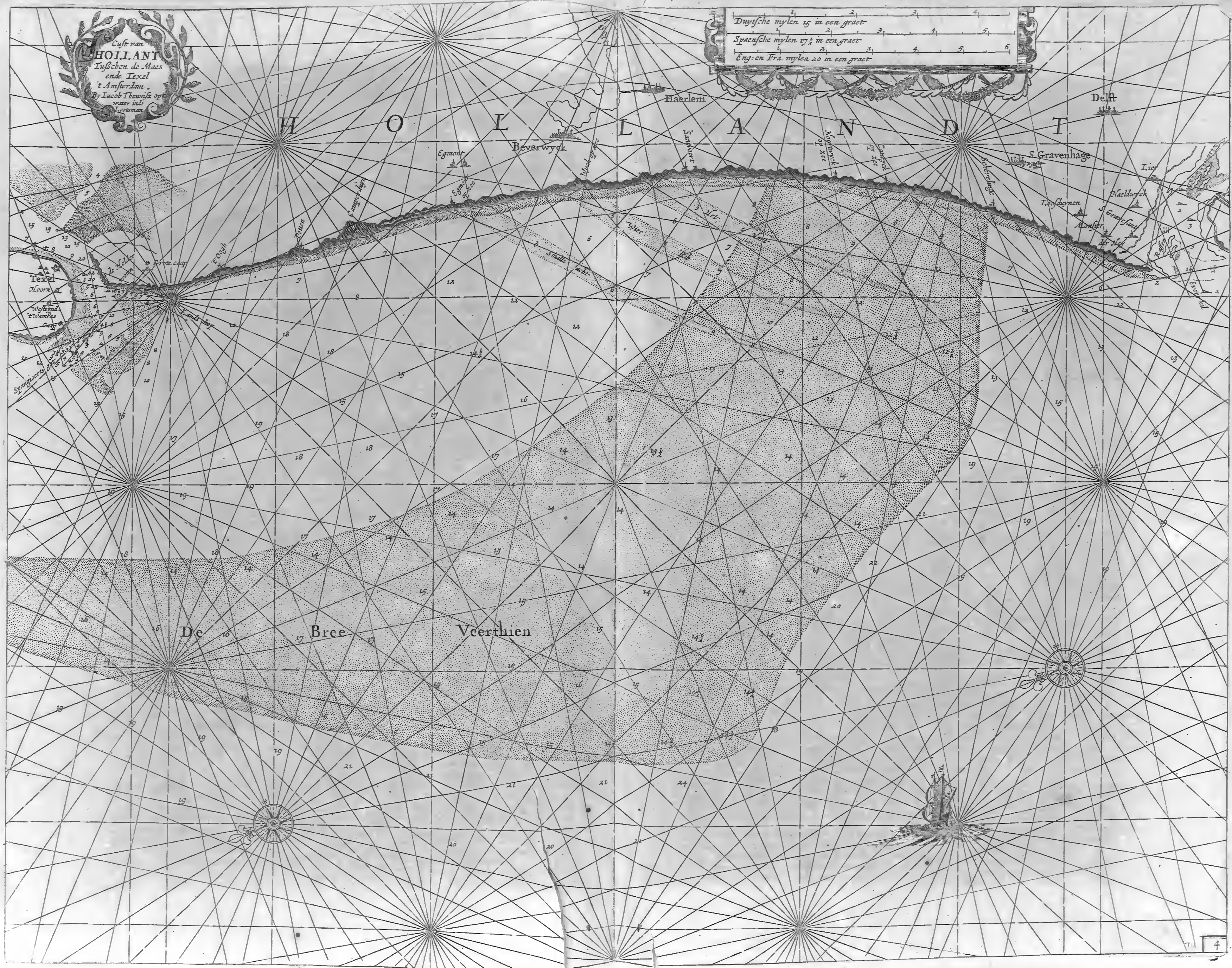

Aldus is 't Lant recht bewesten Oostergaerde gedaen/ als die hoeck een groote mijl west van u is/ daer is 't diep 24 en 25 vadem steeck-gront.

Oostergaerde een mijl west van u zijnde/ is aldus gedaen/ daer is 't 25 vadem diep.

'T Eynde van 't Ooster-water.

Cust van
HOLLANT
Tusschen de Maes
ende Texel
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz opt water inde Lootsman
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng: en Fra. mylen 20 in een graet
H O L L A N D T
Haerlem
Delft
Beverwyck
Egmont
S. Gravenhage
Texel
De Bree Veerthien

Tweede Deel

Van de Nieuwe Groote

LOOTS-MANS ZEE-SPIEGEL, *OFTE* LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

EERSTE BOECK VAN DE WESTERSCHE SCHIP-VAERT.

Inhoudende

De Beschrijvinge der Zee-Custen van Hollandt, Zeelandt en Vlaenderen, van Texel tot de Hoofden.

De Eerste Verthooninge, VAN DE Texel-Stroom/ en de Gaten van Texel.

Pampus.

DIe van Amsterdam wil zeylen na het Val van Urck/ zeylt mits-waters na Ty-oort/ en van daer over Pampus met een diep-gaende Schip/ (vijf ellen ofte meer diep-gaende) houdende de Kerck van Marcken buyten 't lant van Udam/ (ghenaemt Schijtel-doecks-haven/) tot dat de Tooren van Zuyder-wou voorby Kinniger-buert komt: dat zijn de Huysen half weg tusschen Schijtel-doecx-haven en Durgherdam/ gaet dan landtwaert oost/ tot dat de Nieuwe Kerck t'Amsterdam ontrent Durgerdam komt/ hout die so/ tot dat de Weesper Kerck voorby het Huys te Muyen is/ soodanigh/ dat die Muyen weynigh naerder staet als het Huys te Muyen/ houdt Weesp alsoo/ tot dat Edam komt buyten het Oost-eynde van Marcken. In dit Vaer-water is 't een half elle dieper/ dan of men recht deur zeylde.

Maer om Muyer-zant te schouwen/ plachmen de Huysen die op Ty-oort plachten te staen/ te brenghen bezuyden de Heyliger-stee tot Amsterdam/ daer kan men wat gissinge na maken/ dat zijn goede langhs-mercken/ als Monickendam is ontrent het West-eynde van Schijteldoecks-haven/ en 't Huys te Muyen tusschen Weesp en de Kerck te Muyen/ dan is men neffens Muyer-zant. Om recht deur over Pampus te zeylen/ sal men de Diemer-tooren over of ontrent den hoeck van Ty-oort houden/ so langh ghy Ty-oort sien meught/ dat is een recht langhs merck om over Pampus te zeylen.

Komende neffens het Oost-eynde van Marcken/ moetmen noordoost aen/ of wel soo oostelijck/ in 't Val van Urck/ dat zijn 5 mijlen. Op een mijl weeghs by Urck komende/ ontmoet men een hart Zant/ de Hout-ribbe/ streckende zuydoost en noordwest/ dwars over 't Vaer-water/ daer is niet meer waters op/ als op 't Vlack van Wieringhen ofte Vrieslant/ men kan daer op oock geen dieper water vinden als recht deur. Als Enchuysen noordwest en noordwest ten westen van u leyt/ dan zijt ghy op de Hout-ribbe. Eermen teghen 't Zant komt/ kanmen des nachts 't Vuer op Urck sien. Als Urck of het Vuer noordelijcker als noordoost van u is/ en dat ghy drooghte krijght/ dat 's buyten twijffel van de Hout-ribbe/ want soo meught ghy het Enchuyser-zant niet bezeylen. Uyt den zuyden komende zijt ghy niet eer om Enchuyser-zant/ dan als de Kerck op Urck buyten de Buert-huysen komt/ die is dan oost ten zuyden/ en oost zuydoost van u/ soo ghy dan noordwest ten westen/ of west noordwest aen gaet/ sult ghy dicht by de kant van het zant langhs loopen.

Hout-ribbe.

Met een diep-gaende Schip moetmen de Kerck vry wat deur de huysen brengen/ tot datse oost zuydoost van u staet/ dan machmen noordwest ten westen aen gaen/ ofte soo men Memelick buyten den hoeck van de Ven houdt/ so kanmen geen zant noch drooghte bezeylen. Als mede so ghy uyt den noorden komende/ Urck niet oostelijcker als oost zuydoost van u brenght/ soo en meughdy aen Enchuyser-zant oock niet misdoen. Van Urck na de Tonnen op de Kreupel en Hof-stede is de cours noordwest ten westen/ daer mede loopt men tot aen de zuyder-ton op 't Wieringer vlack. In 't laveren mach men Medenblick wel een weynigh binnen den hoeck van de Ven brengen/ maer Medenblick daer buyten zijnde is men recht in 't Vaer-water.

Mercken van Enckhuyser-zant.

Tusschen Urck en de Tonnen op de Hof-stede noordoost wel soo oostelijck van Enchuyser Tooren/ leydt een Plaetken van hart Zant/ streckende na 't eynde van Enchuyser-zant/ is niet dieper als 't Vriesche Vlack/ daer beoosten om ist diepste water/ maer bewesten (by sommige het Katte-gat genoemt) is men eerder om de hooge Hooren of Enchuyser-zant/ en is goet voor Schepen die niet diep en gaen.

Mercken van de Ton op de Hof-stede en Kreupel

De dwers-mercken van de Tonnen/ beyde op de Creupel en Hof-stede/ zijn Groote-broeck en Hem/ twee scherpe

Torens/ recht over malkanderen/en Warns is een scherp Toorentjen in Vrieslant aen de zuyd-kant van 't Klif van Staveren dan hebt ghy de lengte van dese tonnen/ die elck op 3 badem legghen/ d'een aen de oost-wal/ d'ander aen de westwal/ op de steert van de Kreupel. 't Vaer-water is daer vijf vadem min een elle steeck-gront/ als de tooren te Medenblick komt benoorden 't Huys te Medenblick/ so verre als 't Huys breet is/ so zijt ghy 't Kreupel-zant gepasseert:

Krepl.

Gaet dan na de Ton op de Krepl noordwest en noordwest ten noorden aen/ na dat de wint ofte Stroom is/ 't Vaer-water is daer schaers 5 vadem diep. Teghen de Krepl in het uyt-zeylen/ of om de Krepl in 't in-zeylen dat is recht binnen de Krepl aen de noord-wal/ langhs Kiax leyt (na de ton op de Hof-stede) een hart Zant op de Plaet/ de Zuyd-krepl ghenoemt/ met leegh water is daer niet meer dan ses ellen waters/ tusschen de banck en de noord-wal is 't 3 vadem diep/ weke gront/ en daer bezuyden of bewesten vijftehalf badem. Als Mirnes een plomp torenken in Vrieslant komt over een langh Lant-huys bezuyden 't Clif van Staveren/ dan komt gy recht neffens dat voorsz. Plaetken.

Zuyd-Krepl.

Mercken van de Krepl

De mercken van de ton op de Krepl zijn de scherpe Torens van Twisk over de koren-molen/ bewesten Memelick/ en dat plomp Toorenken van Mirnes/ aen de zuyd-kant of oost-kant van het Clif. 't Vaer-water is daer diep vijftehalf badem/ en 5 vadem steeck-gront/ de Ton leydt op 4 vadem/ alst noot doet mach men wel een Kabels lengde daer beoosten om.

Mercken van het baken op Kreupel zant.

Van de ton op de Creupel/ die op 't oost-eynde van Creupel-zant leyt op 3 badem/ tot het baken op Creupel-zant/ is de Cours noord-west ten westen en noordwest. Als Lutkebroek een kleyn spits torenken komt aen Hem (ook een spitse Toren) dan is men neffens dat Baken. Van 't Baken op de Creupel tot de Zuyder-ton op 't Wieringer Vlack/ is de cours noordwest ten westen/ of west noordwest na dat de wint ofte stroom is/ die leyt met hoogh water en dagheliicks Ty op 13 voeten en een half/ de mercken daer van zijn dese: Groote-broeck komt tusschen twee Hoyber-gen beoosten de vijf water-molens die beoosten Warvers-hooft staen/ dat is een langhs-merck in 't zuyden/ Twisck een scherpe toren bewesten Medenblick komt over Almer-dorp/ daer plagh een plomp Toorenken te wesen maer is neder-gevallen/ daer over nu soo kennelyck niet/ dat was een recht dwars-merck. Op Wieringen staet een Caep/ brenght Oostlander-Tooren/ dat is een plompe Tooren op Wieringhen tegen over de Caep/ en zeylt daer op aen/ ghy sult recht op de Ton vervallen. By de Ton zynde/ Westlander-Kerck komt dan over Cleverstee/ en de acht Meulens beoosten Medenblick recht buyten het Bolwerck van de Stadt. Om 't diepste van 't Vlack te treffen/ komende van de Creupel/ so neemt acht op de voorsz. mercken: indien Twisck eerder komt aen Almer-dorp/ als Clever-stee aen Westlander-Kerck/ so zijt ghy Bree-zant ofte de gronden aen stuerboort te na/ dat zyn gewisse mercken om over het Vlack te zeylen alsser geen Tonnen legghen/ beoosten de Ton langhs is 't diepste water. Wildy voor het Wieringher Vlack setten/ soo en komt het Vlack niet naerder/ dan als Twisck komt een weynigh bewesten Opper-does ofte ten halven Opper-does en Almer-dorp.

Mercken van de Zuyder-ton op het Vlack.

Om over de Gammels te zeylen na Medenblik.

Om van de voorsz. Zuyder-ton over de Gammels na Medenblick te zeylen/ soo brenght de westelyckste water-molen van achten die beoosten Medenblick staen een Wind-boom lengde buyten of beoosten het Bolwerck van de Stadt/ en zeylt daer vry sonder schroomen op aen tot dat ghy komt op de Reede daer de Schepen ghemeenlyck leggen/ of so ghy in de Haven begeert te wesen/ so zeylt recht op 't noorder-hooft aen/ daer en is niet dat u verhinderen mach. Maer soo ghy over de Gammels moet laveren/ en dat u Schip dieper gaet als elf voet/ soo loopt niet langer om de west/ dan als die voorsz. Water-molen komt by na ofte op een hant-spaeck aen het voorsz. Bolwerck/ so dat men daer noch ruym door sien mach/ wendt dan/ en loopt om oost/ soo lange als Grootebroeck komt in de vijf Water-molens (die beoosten Warvers-hooft staen/) of daer beoosten aen/ ghy en sult so niet misdoen/ want het is daer wijdt en breet.

Om over de Gammels na Medenblick te zeylen.

Soo ghy uyt het Vlie komende over de Gammels na Medenblick begeert te wesen/ soo brenght Opperdoeser-tooren over de westelyckste Water-molen van vyven die bewesten Medenblick staen/ loopt daer op aen/ soo lange dat de westelijckste Water-molen van achten/ beoosten Medenblick komt te staen een wind-boom lenghde buyten het Bolwerck/ als hier voor noch eens geseyt is. Dese mercken dus hebbende/ en dat het duyster wordt/ soo gaet zuyden en zuyden ten oosten aen/ na dat de wint of stroom is/ ghy sult niet konnen misdoen noch de Stadt missen. In dit voorschreven vaer-water is niet minder diepte als op het Wieringer Vlack/ en al steeck-gront.

Als Twisker Tooren is over de westelijckste Water-molen/ op een na van de 5 die bewesten Medenblick staen/ en Groote-broeck in de Buert huysen beoosten de 5 Water-molens aen de Oosterdyck/ soo zydy op 13 voet van de noordwest-punt van de kreupel en de steert van de Kreupel ghepasseert. Op de voorsz mercken en 13 voet leyt een drie-been/ en aen de voorsz. west-wal legghen drie drijf-bakens op 12 voet/ dan komt die westersche Water-molen van de acht die beoosten Medenblick staen ontrent een spaeck lenghde van het Bolwerck van de Stadt. Dan om het diepste water te hebben en seecker te gaen/ so reguleert u na de voorsz. mercken/ te weten van Opperdoeser-Toren over de westelijckste Water-molen van die bewesten Medenblick staen/ ghy sult soo niet minder water hebben als op het Wieringer Vlack.

Om over 't Wieringher Vlack te zeylen.

Van de Zuyder-ton na de tweede of Middel-ton/ is de Cours noordwest en noordwest ten noorden/ dan om het diepste water te treffen/ gaet eerst noordwest/ soo langhe tot dat Ypele-hoever Kerck komt over de Water-molen/ ghenaemt de Bol-meulen/ dan voort noordwest ten noorden: Als de Koren-meulen op Wieringen komt in 't gloy van den Oever/ dan hebdy de lenghde van de tweede Ton/ die leyt op 't west ofte Zuyd-eynde van een Plaetken/ genaemt de Repel/ het vaer-water is daer bewesten heen/ en met leegh water stijf 2 badem/ met hoogh water schaers 3 badem diep. Aen de west-zyde van 't vaer-water tusschen de Zuyder-ton en de Middel-ton. De Middel-ton naest/ leyt een hart Zant/ geheeten de Seug of de oude Seug/ is aen de oost-kant heel schor en steyl/ dat mach men in 't op zeylen achter een hoeck ofte steert onder-zeylen/ daer bewesten loopt noch een steert om de Noort/ een groot stuck na de noordooste Ton. Op de uytterste of noordelijckste punt gheheeten Seugh-oort staet altydt een Baken. Op Wieringen op den Oever staen twee Tonnen/ Caepkens/ het een op het noord-eynde van den Oever/ het ander op 't Hooft/ zijn soo kleyn datmense qualijck sien kan/ als ghy van de Zuyder-ton af komt na de Middel-ton/ soo houdt die niet over-een/ soo ghy die over-een brenght/ so zyt ghy heel dicht aen de zuyd-wal/ en sult de oude Seugh effen konnen misloopen/ maer hout de zuydelickste een weynig bewesten de noordelijckste/ dan suldy langhs 't rechte vaer-water loopen/ en aen de oude Seugh niet konnen misdoen/ die mercken moet ghy by de Middel-ton komende/ verlaten/ en dan niet langer gebruycken.

Van de Middel-ton tot de Noorder-ton/ is de Cours n. n. w. neffens de Noorder-ton komende/ so komt Oostlander Kerck en de Koorn-meulen beyde over een Kapelleken met Roo pannen gedeckt/ dat op den Oever staet/ daer neffens staet oock het voorsz. Baken op Seughoort. By de noorder-ton ist schaers 3 vadem diep met hoogh water/ het vaer-water is daer bewesten langhs. Als ghy by de noorder-ton komt/ soo blijft noch al by de voorsz. n. n. w. Cours/ tot dat Oostlander-Kerck komt benoorden de Wierdijck van den Oever/ dan zijt ghy het Plaetken/ dat by de noorder-ton leydt/ ghepasseert/ als dan Oostlander-Kerck van de Wierdijck komt/ gaet dan noorden en noorden ten oosten aen na de Nes/ in dat vaer-water is 't ruym en breet/ de west-wal geheel tot de Nes toe heel vlack daer mach men niet aen misdoen/ maer vry by langs loopen/ al wast schoon een leger wal/ maer de oost-wal is steyl/ besonder wat uytterlick na Iaep-vaer toe. Als de groote kaep op Wieringen een goede schips-lengde staet beoosten de huysen op den Oever/ dan is men wel te weghe en recht in het vaer-water tusschen de Noorder-ton en de Nes. Als Ypelhooft en Stru over een zyn/ daer is de reede daer men lost

De Nes.

en

en ladet/ men settet daer ontrent te midden in 't vaer-water op 4 vadem/ hoe nader de oost-wal hoe dieper. Jaep-vaer is een steert zant ofte plaet aen de oost-wal vast/ die men af zeylende mach onder zeylen / maer besonder in 't op-zeylen / op 6 of 7 vadem/ daer leyt een swarte ton. Op de hoeck van de Nes tegen over Jaepvaer leyt een witte ton/ die leggen beyde op drie of vierdehalf vadem / des winters als de Tonnen worden op genomen / soo wert in plaetse van de witte Ton een Baken op de Nes geset. Van de Nes tot Voghel-zant is de Cours meest noordwest / daerom als ghy de ton of het Baken op de Nes hebt/ gaet dan westelijcker/ noord noordwest/ en noordwest ten noorden en noordwest tot het Baken op Vogel-zant/ de west-wal machmen looden op 6 en 7 vadem/ de Mercken van dit Rack zijn de Meulen van oostereynt (dat is een buyrt-huysen op 't oost-eyndt van Tessel) en Kaep die op den Dijck staet/ over een/ dan zijdy mitswaters in 't Diep / dat is 10/11/12 vadem/ als de Meulen een stuck bezuyden ofte bewesten de Caep staet/ dan zijdy by de zuyd-wal/ die is seer steyl/ dat ghy met laveren die niet naeder meught komen als op 8 of 9 vadem/ maer voor-by Vogel-zant wert die vlacker/ en de oost-wal heel steyl. So haest ghy gevoelt dat het begint te drooghen/ moet ghy wenden/ soudt anders terstont tegen de oost-wal wesen.

Jaep-vaer. *Vogel-zant.*

Van het Baken op Vogel-zant is de Cours west noordwest tot de Ton op Burgh-zant/ die leyt op de staert van de Schaer/ de mercken daer van zijn het Eyerlandt/ effen aen de oost-hoeck van 't eylant Tessel/ en de Kerk van de Hoorn op Tessel aen Zuyd-haffel / dat is een drommel huysen benoorden de Schans / of als ghy om Vogel-zant komt/ soo hout de voorsz. Kaep en meulen over een/ tot dat den Hoorn voorsz. komt aen ofte door Zuyd-haffel / loopt dan daer op aen/ als dan Eyerlandt komt effen aen de Oost-hoeck van Tessel/ dan hebt gy oock de lenghde van de Ton op Burgzant/ gy meugt den Hoorn wel een stuck benoorden Zuydhaffel brengen / maer geensins daer bezuyden/ soudt anders tegen de zuyd-wal aen geraken. Om van daer te zeylen na de Koopvaerders-Reede / soo houdt den Hoorn aen Zuydhaffel/ en zeylt daer op aen/ tot teghen Tessel op de Reede/ en settet daer waer 't u goet dunckt/ voor Ooster-eynt ist best voor kleyne schepen/ daer ist vlack water/ en gaet weynigh stroom/ maer de meeste Schepen settent voor de Geest.

Burg-zant. *Koopvaerders-Reede.*

Op de hoeck van den Bos leydt een witte Ton / op drie vadem aen de West-hoeck van de Balch / die laet men aen stuerboort/ en loopt daer beoosten om in de Balch/ en voort by de Bakens langhs na Wieringhen toe / de Bakens alle moetmen oock aen stuerboort laten.

Den Bos.

Om van de Helder op te zeylen na 't Wieringher Vlack/ soo gaet noordoost ofte wat oostelijcker/ na dat de windt ofte stroom is/ ofte op 8 of 9 vadem op Tessel langhs/ tot dat den Hoorn komt benoorden Zuyd-haffel/ maer wacht u van de Wieringher zijde / die is daer soo steyl / dat ghy den eenen worp soudt hebben 12 of 13 vadem/ en teghen de wal wesen/ eer ghy noch eens soudt mogen 't loot werpen.

Als dan den Hoorn komt benoorden Zuyd-haffel / soo houdt die soo staende/ en zeylt daer op na Vogel-zant/ als het Eyerlandt komt effen buyten den Oost-hoeck van Tessel/ dan hebdy de lenghde van de Ton op Burgh-zant/ die leyt aen de zuyd-wal op de punct van een steert die men op 5 ofte 6 vadem magh onder-zeylen. Van die ton op Burgh-zant ist oost zuydoost tot het Baken op Vogel-zant/ maer zeylt op de voorschreven Mercken van de Hoorn en Zuyd-haffel/ soo langhe tot dat ghy de Caep op Tessel en de Meulen van 't Ooster-eyndt over een hebt / houdt die dan over een/ verlatende de eerste Mercken / en zeylt soo tot de Ton ofte Baecken op de Nes/ soo loopt ghy mitswaters in het vaerwater/ dat is 10/11 en 12 vadem diep / soo ghy de Meulen brenght een stuck bewesten de Kaep/ soo sult ghy dicht by de zuyd-wal zijn / die is soo steyl / dat ghy met laveren die niet nader meught komen als op 8 ofte 9 vadem/ om de Nes komende/ gaet dan zuyden en zuyden ten westen na de Ton op 't Vlack.

Burg-zant. *De Nes.*

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Op 't Wieringher Vlack maeckt vol Zee een zuydooste en noordweste Maen.

Voor Tessel op de Koopvaerders Reede/ een oost zuydoost een west noordweste Maen.

Hooghten.

Het Mars-diep leydt op 53 graden / zeylt uyt de Noord-Zee op sulcke hooghte zijnde / oost aen / sult recht daer op vervallen.

De Tweede Verthooninge,

VAN DE

Hollandtsche Kust / van Texel tot de Maes / als mede de Gaten van Texel/ de Maes en 't Goereesche Gat.

Om uyt het Tessel te zeylen.

OM van de Koopvaerders-Reede uyt het Tessel te zeylen / soo gaet eerst zuydwest ofte wel soo westelijck na de Helder/ ofte loopt by de Tesselsche zijde langs op 9 of 10 vadem/ tot by de Helder / en daer dicht by de wal uyt west aen / en te met wat noordelijcker/ tot dat de Capen op Huys-duynen over een / ofte de grootste door de kleynste te weten daer bewesten komt/ gaet dan noord noordwest/ noordelijcker ofte westelijcker na dat de windt ofte stroom is / tot teghen de noord-wal op vijf of ses vadem/ en loopt daer vry by uyt tot heel in Zee.

Als de Tooren van west-eyndt (die men de Westen ofte het Wambus noemt) oost noordoost van u komt/ ofte weynigh oostelijcker/ so hebt ghy de lenghde van Caep en Toorens-ton/ dat is de innerste Ton van Spangiaerts-gat/ die sult ghy aen baghboort ghewaer worden / daer benoorden legghen noch drie Tonnen / alle langhs de oost-kant van de Keysers-plaet seer op een cours/ (te weten noord noordwest ofte een weynigh noordelijcker) die moet men uyt-zeylende/ alle aen bagboort laten. De uytterste ton leyt van de vierde verscheyden/ noorden wel soo oostelijck / op de punt van de Keysers-plaet/ op 22 voet met leegh water/ men mach daer bewesten heen lopen/ maer niet verre/ want de Keysers-plaet is aen de Oost-kant tot het buytenste eynde toe heel steyl/ maer de oost-wal van het diep is vlack / als ghy neffens die voorsz. uytterste ton komt/ dan leyt de Kooger-kerck recht oost n. oost van u/ en Caep op Huys-duynen zijn over een.

Om het Spanjaerts-Gat te vatten / komende uyt den noorden/ so brenght de Capen op Huys-duynen over-een/ ofte een weynigh door malkander/ te weten de Looper/ dat is de zuydelijckste en grootste / een weynigh beoosten de ander/ dan sullense zuyd zuydoost van u staen/ zeylt daer soo op aen/ ghy sult de uytterste ton op 't lijf of in 't gesicht zeylen/ die leydt als ghesevt is op de punt van de Keysers-plaet/ op 22 voet met leeg water. De Kooger-kerck als ghy by de ton komt sal recht o.n.o. van u leggen. Daerom so ghy uyt den westen of zuyden komt/ so brengt die Kerck niet noordelijcker als o. n. o. maer liever een weynig oostelicker van u/ en zeylt dan daer op aen/ tot dat de kapen over een komen/ ofte gy sout lichtelick op de Keysers-Plaet vervallen / die is van buyten op de noord-kant heel steyl / men mach bewesten de uytterste ton heen lopen/ maer niet veer/ daer beoosten langs is 't ruymer en wijder. Van de eerste of uytterste ton tot de tweede is de cours zuyden/ wel so westelijck/ en van daer tot de derde en vierde en vijfde / dat is de ton van Caep en Toren/ is de cours al meest eenderley/ z. z. o. ofte wel soo zuydelijck/ de Tonnen alle leggen aen de west-wal/ men mach by noodt daer bewesten heen zeylen/ maer niet verre / want de

Om het Spaenjaerts-gat in te zeylen.

west-wal is soo heel steyl/ dat soo een groot Schip met de steven daer tegen aen lagh / 't soude voor niet meer als drie voet / en neffens de groote mast wel drie vadem diep zyn/ maer de oost-wal is vlack / daer mach men op het loot by langhs loopen/ heel tot binnen de Tonnen. De Ton op de steert dat is de innerste Ton van de Slenck/ leyt van de Ton op Caep en Tooren verscheyden/ zuyden ten westen en zuyd zuydwest/ maer de Helder zuydoost. Men mach van de ton op Caep en Tooren recht op de Helder toe zeylen sonder misdoen/ of na de Ton op de steert/ en van daer by de zuyd-wal langhs / die is oock heel steyl ofte recht na de Helder toe/ na dattet aen de wint of stroom te pas komt.

Vallen van de Stroomen.

De voorvloet valt seer sterk noord noordoost over de gronden na 't Spangiaerts-gat tot half vloet / en de voor-ebbe ter contrarie zuyd zuydoost tot half Ebbe/ de Helder en de ton op de steert leggen verscheyden oost zuydoost en zuydoost ten oosten. By de Helder komende/ loopt daer dicht by langhs / om te schouwen een steert die van Geest-zant afschiet/ die men uytter Zee komende / mach onder-zeylen/ en daer leyt een Ton op/ die moet men aen baghboort laten. Voorby de Helder zynde/ gaet noordoost ofte wat oostelycker/ ofte by de Tesselsche zyde langs/ op 8 of 9 vadem na de Koopvaerders-Reede / de Wieringher zyde is heel steyl.

't Lant-diep.

Om het Lant-diep uyt te zeylen/ so loopt op een booghscheut by de voet-strant van Huys-duynen langhs / en by de hoofden om / ghy sult de innerste Ton niet missen / die leydt op de drumpel/ de west-wal naest / op 17 voeten met hoogh / ende 13 voeten met laegh water / die ondiepte of drumpel en is niet over twee Schips-lenghden breet/ daer over/ oock daer binnen ist diep ghenoegh. Neffens die ton loopt een steertken van de wal af na die Ton toe / daerom loopt dicht by de Ton langhs / en laet die aen stuerboort van u in 't uyt-zeylen. Behalven die Ton legghen noch drie Tonnen in 't Lant-diep/ men laet die alle t'Zeewaert legghen / en loopt tusschen die en de wal deur/ voor-by de vierde Ton komende/ is men alle drooghten voor-by / set dan u Cours derwaerts ghy begeert te wesen.

Om het Lant-diep van buyten te vatten / komende uyt der Zee / soo neemt de slagh van de wal op vyftehalf vadem/ en loopt so by het landt langhs / ghy sult de uytterste Ton op 't lyf zeylen/ en komt de wal so doende niet nader/

Ariaen Burgers Kille.

of ghy sout de steert van Ariaen Bergers Kille onder-zeylen / die schiet bezuyden de zuyd-duyn van de wal af t'zeewaert. Of soo ghy met een open wint uyt der Zee komt/ so set en hout de groote caep op Huys-duynen over Dirckooms duyn/ dat is een ronde duyn/ recht bezuyde de Ryck-duyn/ maer niet soo hoogh/ en zeylt daer op aen / ghy sult niet missen de uytterste Ton te ontmoeten / die leydt met leegh water op vyftehalf vadem/ de west-wal of Zuyder-haken naest/ laet die aen baghboort / en loopt daer beoosten heen/ tusschen die en de wal deur/ 't streckt meest noordoost en n. o. ten noorden in / ghy meught daer niet lichtelyck quaet doen aen geen van beyde zyden/ als ghy u maer van de wal waecht. Neffens de Ryck-duyn of daer bezuyden komende wijckt men een weynigh van de wal af / om een vlackte te myden / die daer ontrent wat van de wal af streckt. By de tweede ton komende / dan komt de Meulen benoorden de Ryck-duyn / en by de derde komt de meulen en Kane Nelen huys over-een/ die leggen beyde op 5 vadem met leeg water. Van de derde tot de inner-Ton is het noordoost ten oosten/ loopt daer dicht beoosten heen om het voorsz steertken te schouwen / dat daer neffens van de wal afstreckt voort op een boogh-schoot by de hoofden om/ en langhs de strant/ by de Helder heen.

Gelegentheyt van Tessel.

Tessel is een langh slecht Eylandt / daer op staen vier Kercken/ de westelyckste met een lange spitse Toren/ heet west-eynt of S. Jans / wert by de Loot sluyden genaemt de Westen of het Wambus. Bezuyden die staet noch een Spitse Tooren / ghenaemt den Hoorn. De derde heet de Burgh / staet wat noordelycker als de twee voorsz. De vierde 't Oog ofte Hoogh/ is de aldernoordelyckste sonder Tooren/ met blaeuwe Leyen gedeckt.

Eyer-Lant.

Het Eyerlant leyt dicht beoosten of benoorden Tessel/ en daer aen vast/ alst wat hoog vloeyt wort het door de zee van Tessel afgheschevden en tot een Eylant ghemaeckt/ uyt der Zee verthoont het als een leegh slecht Eylandeken met kleyne heuvelkens / daer staet niet op als twee huyskens.

Huys-duynen.

Huysduynen is een korte hoeck lant/ met sommige witte duynen/ daer van de grootste en hooghste genoemt wort de Ryck-duyn / of Ryckersduyn / de naest daer bezuyden aen heet Dirckooms-duyn/ voort zuyd-waert loopense allenghskens vlack af / en heel tot niet in een vlacke slechte strant/ op 't oost-eynde gheheeten de Helder/ leydt oock een weynigh Duyns/ tusschen de Helder en de Ryckduyn is 't meest vlack strant met een weynig Duyns als een Dyck/ daer op ontrent ten halven tusschen beyden staet de kleyne of uyterste Caep / de groote Caep staet landewaert in 't west van de Ryckduyn.

Huys-duynen ofte het Marsdiep ende Maes legghen verscheyden zuyd zuydwest wel soo zuydelyck/ ende noord noordoost wel soo noordelyck / ontrent achthien mylen weeghs. Van Huys-duynen tot Petten streckt de Cust zuyden ten westen drie myl/ Petten heeft een kleyn Kercxken met een toornken / en daer ontrent siet men noch twee scherpe Toornkens in het Noorder-landt/ effen bezuyden

Petten.

Petten leydt het Honts bosch / een myl bezuyden Petten leyt Kamperduyn/ het kennelyckste lant daer ontrent/ het noord-eynde is een schorte hooghe witte blenck die schuyn neder gaet/ het zuyderste deel is graeu en ruygh met Helm bewassen / daer bezuyden leggen veel ruyge nollen of duynen/ daer somtyts een wit blenckjen onder loopt/ so dat het seer kenbaer is. Van Petten tot Egmont op Zee / is twee groote mylen.

Egmont op Zee.

Egmont op Zee is oock seer kennelyck/ heeft eenen dicken plompen Tooren die staet als een zeyl in duyn. Een weynigh daer bezuyden siet men Egmont binnen/ met twee hooghe torens op de Abdye aen malkanderen / waer van de eene spits/ ende de ander / te weten de noordelyckste/ plomp is/ de eene spits is onlanghs afghevallen. Recht benoorden de Abdye staet noch een Tooren van de Kerck/ op de oude Mueren/ die en is niet so hoogh als die op Abdye staen. Op de gantsche Cust van Hollant is geen plaetse soo kenbaer als dese. Van Egmont op Zee/

Wijck op Zee.

tot Wyck op Zee zyn twee mylen / dat is oock een plompe tooren/ als men neffens Wyck op Zee is / siet men daer recht benoorden Beverwyck eenen hooghen dicken en spitsen toren/ behalven die siet men noch tusschen Egmont ende Wyck op Zee/ Castricom en meer andere scherpe torens. Van Wyck op Zee tot Zandtvoort is twee groote mylen.

Santvoort.

Sandtvoort heeft een scherpe tooren met een hooghe Vyerboet / daer recht bezuyden in 't swarte Duyn die oock als een Tooren verthoont. Benoorden Santvoort leydt een hooghe witte duyn / daer siet men Haerlem over heen/ een hooghe vierkante Cruys-kerck met een hooghe spitse Toren midden op de Kerck / daer benoorden noch een lange smalle Tooren / gheheeten Baeckenesser Toren/ daer te neffens heeft de Cust van Hollandt een groote Inwyck.

Noordwijck op Zee.

Van Santvoort tot Noord-wyck op zee zijn twee groote mylen/ dat is een plompe tooren/ en daer beneffens een Vyerboet. Benoorden Noordwyck op Zee siet men Noordwyck binnen / een plompe Toren daer een kapken op staet/ niet hoogh/ op het midden van de kerck staet een smal Toornken.

Katwijck op Zee.

Van Noordwyck tot Katwyck op Zee ist een myl / oock een plompe tooren / deselve is eertydts scheep ghewest/ daer bezuyden staet een hooge Vyerboet als een Toren aen te sien/ men mach daer ontrent in 't lant oock sien (alsmen niet verre van landt is) Catwyck op den Rhyn/ Rhyns-burgh/ en Valkenburgh / al spitse toorens. Van Catwyck tot Schevelingen zyn drie kleyne of twee groote mylen.

Schevelingen.

't Choor van de Schevelingher Kerck is wat hoogher als de Kerck selver / op een maniere als de Haeghsche Kerck/ recht bezuyden die Kerck staet oock een Vyerboet. Ontrent een half myl te landewaert in siet men de Haegsche kerck: die is seer kennelyck/ 't Choor is hooger dan het ander deel van de Kerck. De Haeghsche Tooren siet men verre boven alle andere Landen heen.

Hage.

Heyde.

Van Schevelingen tot der Heyde is 't twee myl/ ende van daer voort tot Grave-Sandt / ofte de Noordt-kandt van de Mase een myl. Der Heyde is een Dorp sonder Tooren/ maer een weynigh binnen den Duyn staet een plompe Tooren / gheheeten Monster. Grave-zant is een hooghe

scherpe

scherpe Tooren / seer kennelijck / staet aen de Noord-kant van de Mase. Den Briel is een grove plompe Tooren aen de zuyd-kant van de Mase. Dese gantsche Cust van Hollant van Huys-duynen tot de Mase is al te mael een schoone strant/diemen so na mach komen als men wil/op vier en vijf vadem.

Den Briel.

Van de Mase.

DE Maese is nu ter tijdt maer een wijde ofte breede vlackte/ met weynigh veranderingh van diepte/en die men op sijn windt bezeylt.

Om de Maes in te zeylen met een zuydelijcke wint.

Als de windt zuydelijck is (past op de oude mercken/dat is komende uyt der Zee) eer ghy de Capen kont sien/soo set den Tooren van den Briel (dat is een dicke stompe Toren) sonder eenigh spits of scherpte/oost zuydoost van u ofte wat oostelijcker ofte zuydelijcker na dat ghy de Capen in 't ghesicht krijght/brenght die over een/en loopt daer op aen/ofte soo ghy den Brielschen toren een spaeck lenghde brenght benoorden den tooren van Oostervooren/en daer op aenloopt/ ghy sult sonder missen de uytterste Ton in 't gesicht loopen/ die leyt met laegh water op drie vadem.

Van de uytterste Ton op de tweede en derde Ton/ zeylt men noch op de kapen aen. De tweede Ton leydt op derthien / en de derde op 11 voet / daer neffens zijnde / komt de Tooren van Goeree een weynigh op de voet-strant van het landt van den Briel. De vierde Ton leydt van de derde noch al seer op de selve cours op de kapen aen/doch een weynigh zuydelijcker / tusschen dese Tonnen is het drooghste van de Maes ontrent thien voeten / by de vierde Ton begint het weder te diepen / soo dat 'et daer omtrent elf voeten diep is met een ghemeen laegh water / maer met een zuydelijcke ofte zuydooste windt loopt het lagher. Van buyten aen tot de vierde Ton/is het ruym en breet/ so dat men daer wel een goede gangh water gaen mach. Neffens den Heydijck of het innerbaken is het vry naeuwer. De vijfde Ton leydt van de vierde verscheyden oost noordoost/en noordoost ten oosten. Van de vierde tot de vijfde ton bezuyden de Tonnen langhs / in het rechte vaer-water is het diep derthien/ vijfthien/sesthien en seventhien voeten / en neffens de vijfde Ton vijf vadem. De seste Ton leydt van de vijfde oost ten noorden op twaelf voet/daer bezuyden langhs is het 5/6 vadem diep/en wort genaemt de Put. Even verby de seste ton komende / soo komt Maeslandts-sluys en de Tooren van Vlaerdinghen over een/ houdt die soo staen en loopt daer op aen/ soo langhe / tot dat ghy het oude hooft van den Briel in het nieuwe hooft krijght/ dan loopt men al na het Brielsche landt en voort langhs de zuyd-wal tot voor den Briel/ daer ghy het setten meught. Die hoogher de Maes op wil/loopt noch al langhs de zuyd-wal tot dat hy de Nieuwe sluys gepasseert is/kiest dan weder de noord-wal. Van het oost-eynde van Rosenburgh loopt een steert af/ die men uyt den westen komende magh onderzeylen. Soo ghy den Briel/ als ghy de hoofden van Swartewal ghepasseert zijt / niet en brenght buyten ofte benoorden die hoofden / maer daer bezuyden houdt/ soo en kondt ghy die niet onder zeylen/ maer sult daer ruym bezuyden heen loopen. Recht beoosten Heenvliet gaet de oude Maes in/de vloedt valt daer seer sterck in/ daer moet men op letten / om niet op het Tarwesandt verleydt te werden / dat is een groote Sant-plaet / legghende voor aen midden in de oude Maes / die valt met laegh water een groot stuck droogh/ en streckt met een langhe smalle punt west-waert in de Maes. Om die te mijden/so neemt acht op een bos boomen/staende aen de zuyd-wal/ weynigh beoosten de oude Maes / houdt den Rotterdamsen Tooren benoorden dat Bosch/soo suldy dat Terwesandt niet bezeylen / maer soo ghy dien Tooren laet komen bezuyden dat voorsz. bosch/ ghy sult gewisselick op de voorsz. steert komen te geraken. Benoorden het Tarwesandt gaet een diep in/ dat men op mach zeylen in de oude Maes na Dordrecht toe/ daer in legghen oock twee Tonnen / die daer in wil loopen/ loopt op de voorsz. mercken van de Rotterdamsen Tooren en 't bos boomen aen/ so lange tot dat den Tooren van den Briel komt aen een pannen-huys/dat op de zuyd-kant van 't oost-eynde van Rosenburgh staet/en houdt dat so staende/ so sal hy de Ton niet missen. Voor-by de oude Maes zijnde zeylt men mitswaters voor-by Vlaerdingen tot de 5 Sluysen toe / van daer moet men de zuyd-wal kiesen / en dicht daer by langhs loopen / tot over een kleyne drooghte ofte banckxken/ daer met laegh water elf of twaelftehalf voet waters is/ hoe naerder aen de zuyd-wal hoe dieper / streckende dwars over de Maes/ soo haest ghy dat ghepasseert zijt soo gaet dan recht na het Schiedamse hooft toe/ daer hebdy het diepste water.

d'Oude Maes.

Terwe-zant.

Delfs-haven.

Wilt ghy na Delfshaven/so houdt (voor-by Schiedam zijnde) de slagh van de noord-wal / en loopt daer by langhs tot voor de haven/ en settet daer. Maer soo ghy na Rotterdam wilt wesen/soo loopt by de noord-wal langhs/so lange/ tot dat Ouwerschie en 't Huys van Spanjen over een komen/slaet dan over/ of een weynigh eerder na de zuyd-wal/ en daer by langhs/ of brenght den toren van Vlaerdingen/ als ghy 't hooft van Schiedam gepasseert zijt over het derde huys op het Schiedamse hooft/en houdt dat soo staende/ so langhe tot dat de meulen en het hooft van Charlois (daer een kleyn bosken Boomen op staet) over een komen / ghy sult soo een kleyn droogh Plaetken/ dat omtrent ten halven Schiedam en Delfshaven leyt/aen bagh boort laten/en bezuyden de drooghte neffens de haven heen loopen. Op dat voorsz. plaetken blijft niet meer als seven/ en op de drooghte neffens de haven twee en drie voeten waters / en zijn beyde heel steyl. Als de voorsz. meulen en het hooft van Charlois over een komen / soo houdt die soo staende/ tot dat ghy neffens het nieuwe hooft van Rotterdam komt/zeylt dan na de Stadt toe/en daer dicht by langhs tusschen de Stadt en de Plaet in/daer magh men 't setten.

Om de Maes in te zeylen met een noordelijcke wint.

Maer alsmen met een noordelijcke wint de Mase in wil/ houdt men de opper-wal om het slechtste en diepste water te hebben / want by de noordwal een diepjen in gaet daer stijf een voet water meer is/ als neven de Tonnen hier boven beschreven/en dit wort genaemt Everskil. Om dit te vatten/ brenght men het uytter baken in den Briel/en houtmen dat so staende/tot dat men twee bossen boomen aen de noord-zijde oost van hem krijght/dat is ontrent een Gotelingschoot benoorden de uytter-ton / het noordelijckste Bosjen in den Delfsen tooren brengende/soo is men aen de noord-zijde van Everskil/ en het zuyder-bosjen aen de Tier is men aen de zuyd-zijde van Everskil / dan hout men soo lange tusschen beyden tot dat men den Brielsen Tooren tusschen beyde de bakens krijght / (dan is men recht teghen de Hompel) dan loopt men weder naer het Brielse landt/ tot in de Put of het boven beschreven zuyder-gat.

't Goereetsche-gat.

Quacx-diep.

TUsschen het landt van den Briel en Goeree/ gaen oock twee gaten in/ het noordelijckste heet het Quacx-diep/ is niet voor groote / maer alleen voor Smacken en kleyne schepen/het ander is het Goereesche-gat. Tusschen die twee gaten leydt een groote Plaet/ ghenaemt de Hinder/ die met leegh water niet meer als vijf / ses en seven voeten diep is. Daer benoorden gaet het Quacxdiep/ en daer bezuyden het Goereesche-gat in.

Om het Quacx-diep te vatten/komende uyt den westen/ so hout den Tooren van den Briel oost van u/ en loopt daer op aen / tot dat een groot Landt-huys dat men alleen siet staen/ recht binnen den hoeck van de Quacke komt/ aen de zuydelijckste duynen van het landt den Briel/die sullen dan omtrent zuydoost van u staen / houdt dat dan soo staende/ en loopt daer op aen/tot dat Oostvoorn komt aen de westelijckste ofte zuydelickste duynen/loopt dan wat zuydelijcker by de strandt in/tot dat Goeree beoosten ofte binnen de duynen komt / dan sult ghy de oost-hoeck van de Hinder (die de Loodts-luyden den Buyen noemen) ghepasseert zijn/ loopt dan na Goeree toe / of oost-waert na Hellevoet-sluys/ daer ghy begeert te wesen.

Goeree-sche gat

Om het Goereesche-gat in te zeylen/so brenght den tooren van Goeree en de Caep op het Landt van Goeree over een / die sullen dan oost ten zuyden en oost zuydoost van u staen/ofte soo ghy de Caep niet sien meught/ so brenght den tooren oost ten zuyden ofte oost zuydoost van u / na dat ghy de windt hebt/ zeylt daer op aen / tot dicht teghen de strandt aen/en op een klupt worp daer by langhs / al oost ten noorden en oost aen/soo langh/tot dat het landt hem zuydelijcker ontvalt / daer neffens loopt een steertken van de wal af/ dat

men van binnen/ maer niet van buyten kan onder-zeylen/ daer moet men wat verder van de wal af houden/ daer voor-by zijnde/ loeft men weder na de wal ofte Haven van Goeree toe / en settet daer te neffens / of soo ghy na Hellevoetsluys wilt lopen so set de meulen die bewesten Goeree staet/ een weynigh bewesten den Toren van Goeree/ hout die soo staende / en zeylt na Hellevoet-sluys / ghy sult de Plaet tegen over of bezuyden Hellevoet-sluys niet mogen bezeylen/ soo ghy by seherpe zuydelycke windt de Caep en Tooren niet kondt over een brengen/ghy meugt de Tooren wel oost zuydoost/ ofte een groote wind-boom lenghde benoorden de Caep brenghen/ en soo teghen de strandt aen lopen/ gy sult so over de steert van de Hinder loopen op 14/ 15 voeten met leeg water/ maer als de Caep en tooren over een zyn/ suldy niet min als 19/ 20 voeten hebben/ over de steert van den Hinder komende in 't rechte diep/ ist 6/ 7 en acht vadem diep/ hoe naerder de strant hoe dieper water.

Recht binnen de Caep of meest daer neffens is 't naeuste van het gat / meer binne-waert wert het wijder/ aen de noord-zyde na den Hinder / is 't een opgaende gront/ maer de zuyd-wal/ langhs de strant heen/ is 't heel steyl.

NOTA.

Alle dese voorsz. diepten/ (zijn hier/ als oock in de Caerte) gestelt na het leeghste water/ op een dagelijcks Ty/ en het vloeyt daer ses voet op en neder.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Op 't Wieringer Vlack maeckt vol zee een zuydooste en n. w. maen.

Voor Texel op de Koopvaerders-Reede een oost zuydooste en west noordweste maen.

Buyten de gronden of drooghten van 't Texel / maeckt een ooste en weste maen 't hooghste water, en in het gat een oost ten zuyden en west ten noorden maen/ maer de vloet gaet noch wat leeger in. Desghelijcks loopt de eb oock langer uyt/ als tot het leeghste water. Met een zuyde of wel so westelijcke maen begint het op het strant en op de drooghten te rysen

De voor-vloet met de achter-ebbe uyt het Texel vallen met malkanderen noord noordoost dwars over de gronden en gaten / en recht het Spanjaerts-gat uyt / tot half vloet toe / en ter contrarie de voor-ebbe met d'achter-vloet vallen recht tot het Spanjaerts-gat in / zuyd zuydoost over de zuyd-gronden/ en dwars over de Slenck en andere gaten/ tot half eb. Een weynigh voor half vloet loopt de vloedt het gat in/ ende voor half eb treckt se recht het gat uyt/ daerom die dese gaten bezeylt/ die kavele syn stroom wel / daer is veel aen gheleghen. Buyten voor de gaten in zee draeyt de stroom met de Son: alsoo dat als een schip buyten gaets geset lagh/ en noch baet noch schaed' van dyningen hadde/ het soude weynigh stil water hebben.

In de Noord-zee valt de stroom in 't ronde meer als het halve ghety/ op de Bree-veertien draeytse met de Son ofte maen om: en valt maer een quartier recht langs de zee. By de Kusten van Hollant en Zeelant valt de stroom al huyberts na 't lant/ maer in het midden van het ghety langs der zee/ en 't leste van 't gety t'zee-waerts na 't westen of noorden.

Tusschen 't Mars-dies en de Maes in 't vaer-water komt de voor-vloet uyt de Noord-zee/ en draeyt met de maen om: vallende na 't landt noordoost en noordoost ten noorden.

De Visschers van de Maes seggen/ dat men buyten gesichte van lant zynde/ by stil weder aen 't draeyen van 't gety/ kan mercken of men bezuyden of benoorden de Maes is / een stuck bezuyden de Maes draeyt de achtervloet tegen de Son/ benoorden de Maes met de Son/ tot in 't laetst/ dan tegen de wal aen/ segghen oock/ dat men langhs de Hollantsche Kust na de Maes toe in 't laveeren geen voordeel van eb heeft/ 't zy men buyten ghesicht van 't landt is / om dat daer geen ebben by 't landt gaen/ de wint bezuyden west zijnde.

Voor de Mase maeckt hoogh water een zuydwest ten westen en noordoost ten oosten maen.

Den Briel een zuydwest en zuydwest ten zuyden/ en noordoost en noordoost ten noorden maen.

Voor de oude Mase een zuydweste en noordooste maen.

Voor Rotterdam een z. w. ten westen/ en noordoost ten oosten maen.

Voor Dordrecht een west zuydweste maen.

In 't Goereese-gat en voor Goeree een zuydwest ten zuyden en zuyd zuyd-weste maen.

Voor Hellevoet-sluys een zuydwest ten zuyden maen.

Tusschen het Marsdiep en de Mase in 't vaer-water komt de voor-vloet uyt de Noordt-zee / en draeyt te met noordoost en noordoost ten noorden na lant toe.

In Zee neffens dese landen/ buyten gesichte van lant/ is 't een streeck ofte anderhalf later vol Zee/ hoe veerder van lant hoe later.

Niet seer langhe na dat de vloet buyten de Maes begint te gaen / beginte se oock de Maes in te gaen, maer de achter vloet valt seer sterck in/ desgelijcks oock in 't Goereesche gat. Dicht voor de gaten by 't landt draeyt het ghety met de Son om / alsoo dat wanneer de achter-vloet de gaten in valt / keert die zuydwaert / en wert weder een gaende ebbe, de achter ebbe valt weder dwars tot de gaten uyt t'Zeewaert.

Van de Diepten als mede van de gronden omtrent dese plaetsen.

Bree-veertien

Vier ofte vijf mijlen buyten Tessel/ leyt de Bree-veertien/ streckende met een smalle steert van daer noordoost tot ontrent noorden van Texel en noordwest van 't Vlie / zuydwaert loopt die met de oost-zyde tegen Katwyck ofte Schevelingen/ maer met de west-zyde wel 8 of 9 mylen/ dwars van Noortwijck en Katwijck t'Zeewaert / is een banck / meest van 14 vadem diep/ op sommighe plaetsen wat min of meer. Tusschen die en het landt is het weder 18 en 19/ en om noord 20 vadem diep. Als men omtrent het Tessel ofte Vlie daer over komt / en weder teghen het lant op sestien ofte seventien vadem/ soo begint men het lant te sien.

Smal-acht.

Van de Kust van Hollandt loopen drie smalle bancken of ribben van de wal af zuyd-waert in Zee / zijn by landt breetachtigh en ondiep / en loopen aen de eynden spits en diep af / de eerste noemen de Visschers de Smal-acht/ begint een weynigh bezuyden Egmond-op-Zee/ de tweede de Uytte-Rib / neffens Wijck-op-Zee / de derde en zuydelijckste het Paerd/ recht benoorden Santvoort.

De hooge tooren van Hollant en West-Vrieslant / als Egmont-binnen/ Wijck-op-Zee/ Santvoort en meer andere/ sietmen eer als de duynen vier mylen buyten landt op 14 of 15 vadem/ dat is op 't zuyd-eynde van de Bree-veertien/ maer Kamper-duyn en de duynen neffens Haerlen siet men eer als sommige torens/ de toorens langs de Kust zijn meest al plomp behalven de Beverwijck/ Schevelingen en Santvoort.

Voor de Mase en Goeree mach men 't lant sien op 14 en 15 vadem.

Streckingen en Courssen.

Van Tessel tot de Maes zuyd zuydwest	18 mijlen.
Van Tessel tot de Hoofden zuydwest wel soo zuydelijck	39 mylen.
Van Tessel of Mars-diep tot Calis-Klif zuydwest ten zuyden	39 m.
Van Tessel tot het noord Voorlant zuydwest wat westelijcker	35 m.
Van Tessel tot Orfordnes west zuydwest	28 mylen.
Van Tessel tot Jarmuyen west en west ten zuyden	25 mijlen.
Van Tessel tot Schilt of Krammer west	30 mylen.
Van Tessel ofte Mars-diep tot Flamburger-hooft/ w. n. w.	45 mylen.
Van 't Mars-diep tot 't Liet in Schotlandt noordwest ten westen wel soo noordelijck	78 mylen.
Van 't Mars-diep tot Nieu-kasteel w. n. w. wel so noordelijck	62 mijl.
Van Tessel tot Boeckenes n. w. en n. w. ten noorden	91 mijlen.
Van 't Mars-diep tot Aberduyn n. w. wel soo noordelick	89 mylen.
Van Mars-diep tot het Liet van Bergen in Noorwegen noord.	83 m.
Van 't Mars-diep tot het noord-eynde van Hitlant n. n. w.	123 mylen.
Dan vervalt men omtrent 4 mijlen beoosten 't lant.	
Van 't Mars-diep tot der Neuse noorden ten oosten	70 mijlen.
Van de Mase tot Goeree tot Doeveren zuydwest ten westen wel soo westelijck	25 mijlen.
Van de Maes tot 't noord Voorlant w. z. w. wel soo westelick	24 mijl.
Van de Maes tot de Naes / op de Rievier van Londen / is de Cours west	23 mijlen.
Van de Maes tot Hitlant noord noordwest	136 mijlen.

Hooghten.

Het Mars-diep leydt op 53 graden / zeylt uyt de Noord-Zee op sulcke hooghte zijnde/ oost aen/ sult recht daer op vervallen.	
De noord-kant van de Maes leyt op	52 graden.

Hoe haer dese Landen uyter Zee verthoonen.

Huysduynen vertoont aldus/ als 't oost zuydoost van u is.

Dus is 't Eylant Tessel gedaen/ als 't oost ten noorden van u leyt.

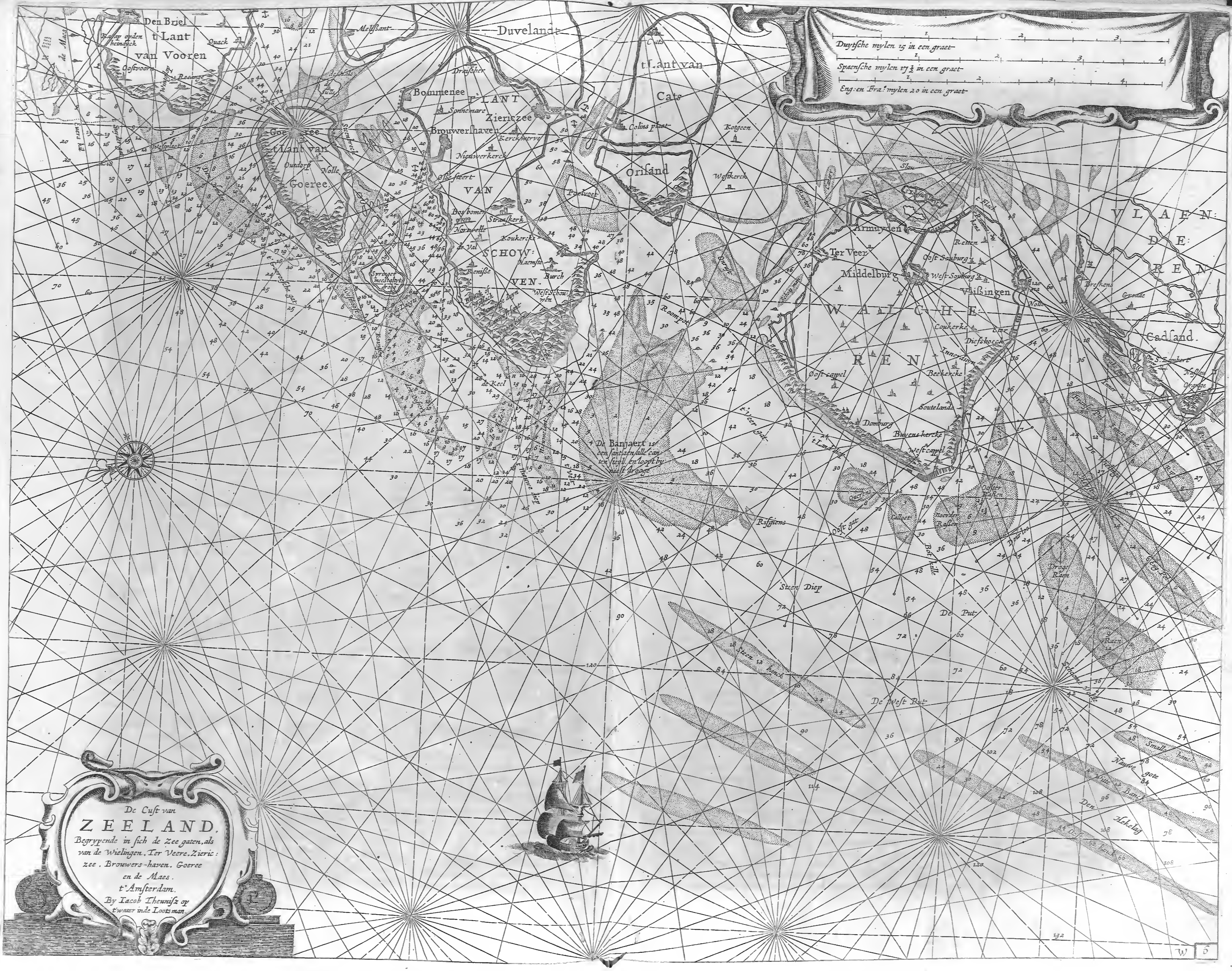

Dus vertoont de kust van Hollant tusschen Huysduynen en Wijck op Zee/ alsmen daer by langhs zeylt/ omtrent twee mylen.

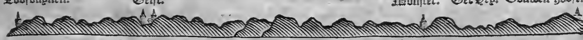

Dus vertoont de kust van Hollant tusschen Wyck op Zee en de Maes/ alsmen daer by langhs zeylt ontrent anderhalf myl van Lant.

Dese

De Cust van
ZEELAND,
Begrypende in sich de Zee gaten, als
van de Wielingen, Ter Veere, Zieric:
zee, Brouwers-haven, Goeree
en de Maes.
t'Amsterdam.
By Iacob Theunisz op
t'water inde Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng: en Fra: mylen 20 in een graet
Den Briel
t Lant van Vooren
Duvelandt
t Lant van Cats
Goeree
t Lant van Goeree
Bommenee
t'LANT VAN SCHOW: VEN
Zierickzee
Brouwershaven
Orisand
Armuyden
Ter Veer
Middelburg
Vlissingen
WALCHEREN
VLAENDEREN
Cadsand
Domburg
Westcappel
De Banjaert is een santaen alle can ten steyl, en loopt by naest droogh
Steen Diep
Steen banck
De West Put
De Put
Den Akeleg
W 6

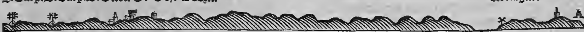

Dese twee Figuren behooren by de A A aen malkanderen.

Als Gravesant zuydoost ten zuyden van u is/ een half mijl buyten lant zijnde/ dan verthoont de kust van Hollant benoorden de Maes/ als in de 2 Figuren hier boven afgebeelt is.

Als men open voor de Maes is/verthoont het lant daer benoorden aldus.

Dese twee Figuren behooren aen een.

Alsmen open voor de Maes is noordwest ten westen van den Briel/dan vertoont het lant bezuyden de Maes als in de 2 Figuren hier boven.

Dese 2 volgende Figuren behooren hier aen/ by de A A en B B aen een.

Alsmen voor 't Goereesche-gat is omtrent 1 mijl buyten lant/ dan vertoont het lant aen weder-zijden daer van/ als in de 3 Figuren hier boven afgebeelt staet.

Dese 2 Figuren behooren aen malkander/ by de kruyskens aen een.

Het lant van Goeree vertoont aldus/ als in de 2 Figuren hier boven afgebeelt is/ als Caep en tooren aen een komen/en dat men 1 groote mijl buyten lant is.

De Derde Verthooninge,

VAN AL

De Zee-Gaten/ tusschen de Maes en de Wielingen/

als van Brouwers-haven/Zierick-zee/Der Veer en de Wielingen.

DE gelegentheyt van de Maes en 't Goereesche-gat/ is ghenoeghsaem in de voorgaende vertooninghe beschreven/ tusschen 't landt van Goeree en Schouwen/ gaen oock twee gaten in/ het noordelijckste hiet de Kevitsen/ is alleen voor kleyne Schepen/het zuydelijckste voor groote schepen/heet het Brouwerhavense-gat/ daer tusschen beyden leydt een groot droogh zant/ gheheeten de Springher/dat vloeyt niet onder dan met seer hooghe vloeden. Om de Kevitsen te bevaren/soo brenght de toren van Zierick-zee zuydoost ten zuyden/ofte een weynigh zuydelijcker van u/ ghy sult dan op 't landt van Schouwen omtrent de Zierick-zeesche toren een bosch boomen gewaer worden/ brenght dat en de voorsz. toren van Zierick-zee over een/en loopt daer op aen tegen het zant/soo droogh of soo na als ghy wilt ofte kondt/ghy loopt soo ruym genoegh bewesten het west-hooft heen. Als ghy binnen het west-hooft komt tegen het zant aen de zuyd-zijde/gaet dan by het voorsz. drooghe zandt/ Springher/oostwaert over/ ten eynde het drooghe zant/ loopt daer noch een punt over af onder water/ daer moet men na uyt tasten/ die gepasseert zijnde/ loopt dan recht op Brouwers-haven aen na uytwijsen van de Caert/ het is in dit gat op 't drooghste 10 voeten diep.

Kevitsen.

't Brouwers-havense gat.

BRouwers-haven is een bequame Zee Stadt/hebbende so uytnemende wel-gelegen in komen ofte Zee-gat (genaemt het Helmer-gat/ met een deurgaende diepte tot aen sijn Haven toe/ en een treffelijcke reede voor de aldergrootste Schepen die men vint) als eenighe Stadt in Hollandt of Zeelandt/ gelijck het heden ten daghe noch is en heeft/ volgens het ghene de Magistraet aldaer van de aldererfarenste Schippers en Vissers/ het selve Gat dagelijcks frequenterende noch hebben ondervonden in de Maent April 1650/ als wanneer de selve diepten soo buyten als binnen/ by henluyden ter presentie der voorsz. gecommitteerde zeylende met het loot zijn afgepeylt/en door hare ordre pertinentelick doen aenschrijven als volght.

Ee

Te weten/ by aldien yemant van Oosten ofte van Westen uyt der zee komt/ wesende voor 't selve gat/ op ontrent 10 vademen water/ de Capen van 't lant van Schouwen voorsz. over een hebbende/ en begerende aldaer in te lopen/ die moet syn Cours houden ende zeylen oost zuydoost in/ so lange tot hy den tooren van Renisse/ wesende een scherpachtighen tooren/ brenght beoosten het oostwaerste groot witte zant/ ghenaemt de Wolsack/ ghelegen op den oever van Schouwen voorsz. Den selven toren oostwaerts dicht aen 't selve zant staende/ hebbende op de hooghte ghelyck een man/ dan mach men op den selven cours in loopen tot dicht by 't strange toe/ en sal in 't inkomen deurgaens vinden 5 en vyf en een halven vadem waters/ en binnen zynde op het drooghste 4 vadem/ alles op leegh water/ en op de leeghste ebben/ den Oever van het landt hebbende/ zynde een weynigh westwaerts van Renisse voorsz. sal aldaer een Scheere vinden/ streckende van de strange af/ allwaer een tonne met een steert op leydt/ welcke Scheere hy in het in zeylen moet zuydwaerts houden. Die gepasseert wesende mach hy voorts op 't lant inloopen nevens den Oever van 't lant/ tot aen 't hooft van Brouwers-haven toe.

Maer ingevalle yemandt ontrent ofte voor het voorsz. Brouwershavense Gat zynde op thien vademen waters/ ende de Capen van 't landt van Schouwen over een hebbende als voorsz. is/ ende van daer naer het Goereese Gat wilde zeylen/ ofte aldaer in loopen/ die moet om benoorden den Ooster te loopen/ ende de hommels te myden (welcke Hompels seer periculeuse ondiepten zijn/ legghende noordwest af aen Springers plate/ hebbende aen de noord-zyde een punt ghenaemt Geerits hil/ aen het noordwesten heel steyl/) sonder faillieren synen Cours houden ende zeylen noorden ten oosten/ so lange tot hy den Tooren van Goerede voorsz. benoorden de Reet-werf/ welcken toren deurgaens aen Zee moet blijven/ welverstaende dat hy den voornoemden Ooster ende de Hompels niet nader mach komen als op acht vademen waters.

De Keel/ 't Nieuwe-diep/ 't Velt/ en de Roompot.

NA Zierick-zee mach men loopen door verscheyden gaten/ door de Keel/ het Nieuwe-diep/ het Velt en de Roompot. Om door de Keel te zeylen/ soo loopt als boven van 't Brouwers havense-gat is geseyt/ eerst op de mercken van de Brenck en Renisse aen/ soo langhe tot dat der Veer komt aen de westelijckste hoeck van Schouwen/ genaemt het Hoot/ houd die over een oft aen een/ en loopt daer op aen tot tegen de strand/ en daer voort by langs/ ghy sult so in de Keel op 't drooghste vinden 18 en 19 voet/ en tegen den hoeck van 't Hoot komende 4/ 5 vadem. Tusschen 't Hoot en 't Nieuwe-zant/ dat valt op 't oost-eynde tot sommige plaetsen droog loopt al by de strand van Schouwen langs tot neffens de zuydelickste Caep van Schouwen/ wyckt dan wat van de wal na de Banjaert om een schaer te myden die van Schouwen af treckt/ die men van buyten komende magh onder-zeylen. Daer leyt een ton op de punt/ daer aen is die licht te vernemen/ daer voorby zynde/ loopt al by de wal langs heen tot Zierick-zee. Een stuck binnen die ton op de punt van de schaer is kortelyck noch een tonneken geleyt/ voor de ghene die dat uyt wil zeylen/ om niet van beoosten op die voorschreven schaer te zeylen.

't Nieuwe-diep. Om 't Nieuwe-Diep in te zeylen/ so neemt acht op twee steenen Vyerboeden staende dicht bezuyden de voorsz. Capen van 't Brouwers havense-gat/ set de binneste een hantspaeck lenghde bezuyden de buytenste/ en loopt dan daer op aen/ ghy sult soo tusschen de Hille en 't Nieuwe-zant in loopen op 16/17/18 voeten/ gaet al op die voorsz mercken aen tot tegen de strand/ dan komt ghy in de Keel/ soo ghy die Vyerboeden over een brenght en daer op aen zeylt/ ghy sult so over de steert van de Hille lopen op elf en 12 voeten. De Hille is een vlackachtigh zant/ dat men aen de zuyd zyde op 't loot mach genaken/ maer het Nieuwe-zant is heel steyl/ daer breeckt de zee geweldig op. Als ghy dan tegen de strand in de Keel komt/ so loopt by de strand langs inwaert aen/ als in de beschryvinge van de Keel is geseyt.

't Velt. Om het Veldt in te zeylen soo neemt acht op dese na beschreven mercken. By na op het zuydelyckste eynt van Schouwen/ staet een tooren alleen in 't veldt met een Caep daer op/ geheeten West-Schouwen. Brenght die tooren een Wind-boom lenghde bezuyden de voorsz. zuydelyckste Caep van West-Schouwen/ en loopt daer op aen/ ghy sult soo tusschen het Nieuwe-zandt en de Banjaert deur loopen/ en op 't drooghste vinden (neffens de uytterste punt van 't Nieuwe-zant) 12/ 14 voeten diep/ daer voorby zijnde/ wert het 15/ 16/ 18/ tegen de strand 20 voeten diep. By de strand komende/ loopt daer by langhs heel tot Zierick-zee toe/ als hier voor van de Keel en 't Nieuwe-diep is geseydt. Als ghy dit gat in loopt/ moet ghy u wel wachten voor den Banjaert/ die is op de noord-zyde heel steyl/ dicht daer aen is 't 3/ 4 en 5 vadem/ maer neffens de voorschreven strand die van Schouwen afstreekt 6 en 7 vadem diep. Het Nieuwe-zant is aen de zuyd-zyde redelijck vlack/ dat men 't aentasten mach.

Het Veer-gat.

DIe het Veer-gat in wil zeylen/ komende uyt der zee/ hout Middelburgh een schips-lengde bewesten oost-Cappel/ dit is noch van noord Cats/ ende Kortgeen siende/ soo hout het altoos een schips lenghde zuydelycker als Cats/ want de Torens mogen over malkanderen niet komen sonder den Banjaert te naer te komen/ waer van men sich moet wachten/ want de voor-vloedt valt dwars over den Banjaert heen/ welck is een steyl schor en heel perijckeleus zant.

Om het Veer-gat uyt te zeylen/ soo neemt acht op den ghevangen tooren/ die en mooght ghy niet benoorden den tooren die aen het hooft staet brenghen/ of sout op de plaet raken/ die tegen over het lever-huys leght/ want voor het lever-huys is 't heel naeuw/ en daer loopt een kreke door/ daer het Gety sterck door valt/ so wel de ebbe als de vloet/ de Ebbe naer Schouwen en de Vloet na Walcheren/ Kortgeen moet ghy altoos een schips-lenghde zuydelycker als Cats houden/ soo komt ghy aen de eerste ton/ gaet soo van tonne op tonne/ tot de derde en laetste toe/ aen het lant van Walcheren meught ghy geen quaet doen/ ontrent de polder leydt een Plaetken ghenaemt de Schotsman/ van daer leydt een tonne op tot waerschouwinghe/ het is bezuyden de tonnen diepst/ met een scherpe wint moet men hem oock wel voor de Roompot wachten/ want de Vloedt seer sterck de Roompot in treckt/ hout al dicht achter lande wech/ het is daer diep ghenoegh tot dat Middelburgh komt in Oost-kappel/ gaet dan west noordwest in zee tot buyten den Steenbanck. Komende uyt den westen/ ende begeert het Veer-gat in te wesen soo brenght Domburgh beoosten het wacht-huys van Domburgh/ om de Querens te myden/ houd dan op het lant aen/ 't is aen de walle schoon en diep/ en mooght soo na loopen als ghy selver begeert/ dese Querens die leggen binnen 't Keuteel/ en is met leegh water 4 vadem diep/ ofte soo ghy van Vlissingen de Botkille ofte het Visscher-gat uyt komt/ of den Duerloop of andersins uyt den westen/ so doet de wal soo na niet aen/ als ghy het wacht-huys van Domburgh niet siet/ of let op 't bosch van West-hoven/ en op Oost-cappel/ als ghy tusschen West-hoven en Oost-cappel door sien kont/ soo zydy vry van de Querens/ geert dan de wal vry/ tusschen dese Querens en 't lant daer loopt noch een lant-diep/ maer is seer naeuwe: ghy moet so na de wal loopen dat de lant-zee schier aen u breeckt/ het en is niet geraden met gemeene schepen hier door te loopen/ 't en ware door hoog-dringende noot/ want de Querens seer hart zyn.

Die dese landen aen doen wil/ spare syn loot niet: want door de verscheydenheydt der gronden sal hy konnen ghewaer werden waer ontrent hy vervallen sal/ al is 't dat hy buyten 's lants gesichte is.

Mase. Soo yemandt voor de Mase komt te vervallen/ die sal daer lange vlackte ghemoeten/ diep derthien en veerthien vadem: als de Mase zuydoost en zuydoost ten oosten van u is/ en drooght langhsaem op/ ja by een halve voet tseffens.

Goeree. Soo ghy voor Goeree komt te vervallen/ so suldy geen bancken gemoeten/ maer eenige overvallen met groote ravelinge dan zyn vry diep 13 en 14 vadem/ en dan is Goeree zuydoost en z. o. ten oosten van u. Schouwen op syn averechts

rechts dat is Renisse beoosten de Blenck / en de Caep oost van u / en dan zydy open voor het Brouwers-havensche gat/ en oock van de Keele na Zierick-zee. Uyt der zee komende/ en hier vervallende/ soo suldy de Steenbanck ghemoeten op ses vadem / daer door zydy verseeckert dat ghy Schouwen op syn averechts hebt / daer benoorden suldy geen bancken gemoeten/ ende westelicker suldy het drooger gemoeten.

Uyt der zee komende en dat ghy komt te vervallen dat Middelburgh in Oost-cappel of een weynigh daer beoosten of daer bewesten is/ daer suldy dry bancken gemoeten/ eerst gemoet ghy Bree-banck / daer zuldy niet minder dan 10 vadem water vinden / maer binnen daer aen is 't weder diep 20 vadem : dese Bree-banck leydt omtrent een myle van steenbanck t'zeewaerts / de tweede is Oesterbanck en 't is daer 6 en 7 vadem diep/ en leydt tusschen Bree-banck en Steenbanck / doch Bree-banck naest, en streckt langs dese heele Kust/ en binnen daer aen is het weder diep 17 en 18 vadem.

Mede wel een halve myle binnen-waert/ daer ghemoet ghy Steenbanck/ daer suldy niet meer als drie vadem waters vinden/ en binnen daer aen is het weder diep, thien en elf vadem.

West-Cappel.

Uyt der zee komende op West-cappel te vervallen/ ende West-cappel zuydoost en zuydoost ten oosten van u is/ daer suldy oock dese dry voorsz. bancken gemoeten eerst Bree-banck / die is daer ses/ 7 en 8 vadem diep / en binnen daer aen weder 17 ende 18 vadem diep. De tweede is Oesterbanck die is daer 6 of 7 vadem diep / maer binnen daer aen is het weer 24 en 25 vadem diep en daer gemoet ghy steenbanck/ soo steyl dat hy niet aen te looden is : want met een worp 12 vadem/ sult met de andere worp 2 vadem hebben/ en 13/ 14 en 15 voet waters/ hier is het op 't alderdroogste / dan staet Middelburgh bewesten Domburgh in het Roggen-broot / en is oock op het schorste of steylste : over Steenbanck zynde / en binnen daer aen komende / aldaer suldy weder 21 ende 22 vadem vinden / als West-cappel zuyden ten oosten en zuyd zuydoost van u staet / soo kond ghy geen quaet aen de Steenbanck doen/ en loopt daer beoosten om / en West-cappel zuydoost van u / soo meught ghy mede aen steenbanck niet misdoen en ghy loopt'er bewesten om / maer soo ghy West-cappel zuydoost van u brocht/ so soud ghy daer midden op zeylen. Zeelant mach men sien van de Companje op 16/17 vadem tegen Walcheren valt een derdepart van de Vloedt na het landt toe/ daer naer oost ten noorden.

Komende uyt der zee te vervallen als Boyens kerck bewesten of aen de kerck van West-cappel staet / daer suldy altyt harde grondt ontmoeten en ras op rasse/ op 13 en 14 vadem tot dat ghy tegen de Raen aen komt d'eerste steeckgront die ghy gewaer wort is dicht aen de Raen/ Middelburgh aen de Duyn ofte ter halver weghen de Schans en de Duyne / of een duyn of twee innewaerts / daer suldy over al effen steeck-gront vinden tot de Raen toe.

Brugge

Brugge bewesten de Staker ofte in Lisweghen komende/ daer hebdy al harde gront tot op 8 ende 9 vadem / daer komdy in het schoone veldt / daer de Zeeusche Visschers visschen/ en is al steeck-gront.

Brugge in Liswegen komende uyt der zee/ soo suldy de Reven daer gemoeten/ 8 ende 9 vadem diep/ daer tusschen een weynigh onderscheydt / maer altydt harde grondt tot aen de smalle banck toe, daer suldy niet meer dan 5 vadem waters vinden/ sy is geheel smal / en soo suldy in de Oost-weele vervallen / dese smalle Banck streckt sich van de Raen van de west-kant af/ gelijck de Splete doet, ende dese Oost-weele is het vatten van de Splete.

Visschers-gat.

Boeyens-Kercke.

OM het Visschers-gat in te zeylen / brenght Boyens-kercke aen 't oost-eynde van den nieuwen Dyck/ soo zydy in 't rechte diep/ ghy mooght West-cappel wel brengen in het oost-eynde van den nieuwen Dyck / maer dan mooghdy oock niet noordelycker komen om van de Querens vry te blyven / Boyens-kercke mach aen de Boeren schuyre niet komen/ of ghy soudt het Callo te na komen/ maer Boejens-kercke op een lenghde aen de boeren-schuere niet nader : want Callo is heel schor en steyl / dese Boeren-schuere staet omtrent een schips lengde beoosten West-cappel. Als de Vloet begint te gaen in zee soo hebdy in dit Visschers-gat een voor-ebbe en als de ebbe in zee recht begint te gaen/ dan is in dit Visschers-gat een voor-vloet dit gat is wyt en kort/ en diep al langhs 't lant wegh tot Vlissingen toe/ soo ghy het Visschers gat of de Botkille in geloopen waert en de wint oostelyck kreeght so loopt naer de sloeve / die tusschen de noorder en de ooster Rassen deur loopt/ het merck daer van is / Oost-cappel in West-cappel/ daer kondy also op't loot tot in de Deurloy komen om alsoo na Vlissingen te laveren/ hier in dese sloeve blyft niet minder met heel leegh water dan 12 voet waters / soo yemant onder steenbanck ten Ancker legt en moet kappen of van't ancker spillen/ die lette wel op 't Reuteel/ op 't welcke met heel leeg water niet minder als 4 vadem water blyft/ soeckt het Reuteel aen/ en houdt al de slagh van de Reuteel tot dat ghy 't roggen broot gewaer wert/ 't welcke al meer uytmunt als de duynen van Domburg/ wijckt van 't lant niet / als ghy de duynen van Domburgh zuyden van u hebt/ of 't Roggen-broot zuyden ten westen van u / maer hout al dicht langs 't lant/ so na als ghy selver begeert / om niet te na de Banjaert te komen/ en voort op't loot het veergat in/ al dicht by 't lant langs/ 't is daer diep en schoon tot dat ghy achter den hoeck komt / indien dat ghy raetsaem vint te kappen/ so wacht tot u getye recht gaet, indien ghy kond/ dit voorsz. Reuteel waerschout u voor de Querens/ want de Querens leggen binnen dit Reuteel.

Van de Zeeusche Gaten in de Wielingen.

De Rassen. De Raen. De Engelsche Pol. De Fransche Pol

HEt Canael tusschen 't eylandt Walcheren en Vlaenderen/ hebben verscheyden diepten en gaten daer door men met groote schepen mach in en uyt zeylen / als Botkille/ de Doorloy/ de Splete en de Wielingen, werdt ghemeenlick na eene 't voornaemste der selve/ met een naem de Wielinge genaemt. De grootste droogten daer dese voorsz. gaten tusschen door loopen/ zyn de Rassen/ de Raen/ de Engelsche Pol/ en de Inner-banck ; de Rassen legghen by de west-zyde van Walcheren langhs/ de Raen daer bewesten aen. De Engelsche Pol tusschen die en de kust van Vlaenderen / streckende met een lange smalle Ribbe om de west/ tot neffens 't oost-eynde. De Innerbanck leyt tusschen 't oost-eynd van de Engelsche Pol en Casant/ die wert oock de Fransche Pol of 't Ript genaemt.

Callo. Querens.

Dese Sanden als namelijck den Raen / den drooghen Raen/ de Rassen / Callo ende Querens / eer ghy die komt te genaken/ soo vindt ghy drooghte van 4 of 5 vadem/ dan zyt ghy noch ontrent een paer gotelinghs-schoots buyten eenighe Sanden : want dese Drumpel bevanght alle dese voorsz. Sanden/ en streckt sich van Brugge in Lisweghen tot voor by de Querens/ so dat ghy aen u loot dese opgangh gewaer wert/ dan is 't tyt af te houden / ende de slagh van dese Drumpel houdende/ kan men des noot zynde by nacht een schip bequamelijck het Veer-gat op het loodt inbrenghen/ en dese Drumpel wert met twee verscheyden namen ghenoemt / van dat de toorn van Middelburgh komt in West-cappel en daer bewesten / wort het Raen ghenoemt/ en als men dese opgang heeft/ so seght men binnen de Raen te zyn/ al hoe wel men eygentlijck buyten is ; maer benoorden Middelburgh in West-cappel wort de selvige droogte Reuteel genoemt.

De Botkiel.

West-Cappel.

DE Caep een weynig vry van de duynen zynde/ is men open voor de Botkiel/ of West-cappel een wintboom lengde benoorden de Molen/ soo magh men met een diepgaende schip van 12 of 13 voet wel op 't lant aen houden/ ghy kondt met leegh water wel over de steert van de noorder Rassen loopen / maer met een diep-gaende schip in 't rechte diep te komen hout 't kerckje en de molen over een.

Buyens-Kerck.

Die de Botkiel in zeylen wil / (komende van de noord) die brenght Buyens kercke een kleyn spits toorenken tusschen West-cappel en de molen, doch de molen naest dat is een kort merck/ en een kort verlaet, loopt daer soo op in/ so gy Buyens-kerke aen de vlercken van de molen brengt/ so heeft men 't diepste water/ maer zijt dicht aen Callo/ want

soo men Buyens-kercke bezuyden de moolen brocht / soo soud ghy op de Kassen zeylen / of als Buyens-kercke in de tooren van West-cappel is/ soo soud men op Callo zeylen/ het welcke is een hart Zant / sonder aen te looden is heel steyl/ daerom soo loopt op de voorsz. mercken/ so langh tot dat gy de west-hoeck van Diefs-hoeck bezuyden de hoeck van de Duyn van West-cappel siet / soo sult ghy op Callo niet zeylen; loopt dan so dicht langs de wal in/ tot dat ghy Vlissingen benoorden Diefs-hoeck siet/ ofte de tooren van Vlissingen in de schare van Steeken gaet dan dicht achter 't landt heenen/ het is daer diep genoegh want soo ghy de tooren zuydelijcker brocht/ so soud ghy peryckel lyden om op de Geer te zeylen/ en voor de Botkiel is 't 24 en 25 vadem diep / harde gront / Kas op Kas / en drooght by 3 en 4 vadem t'seffens op / tot dat ghy komt op 8 en 9 vadem/ daer is 't steeck-gront/ en duert tot by de Kaen.

Callo. — *De Geer.*

In dese Pinck-Zee/ maeckt een zuyd zuydweste maen een voorvloet/ en als de maen zuyden ten westen is/ so gaet de vloet eerst recht in zee.

't Oost-gat of Visschers-gat.

OM 't Oost-gat in te zeylen/ komende van benoorden/ soo set West-cappel zuyden ten oosten/ en zuyd zuydoost van u / dan sal West-cappel aen 't rysen van de duynen staen / die aen het derde hooft komen/ loopt soo op de mercken aen/ tot dat Domburgh komt aen Middelburg/ wijckt dan wat van de wal om de Querens te schouwen/ die voor Domburgh leggen / en loopt by de hoofden langs den dijck/ hout West-cappel niet westelycker als aen 't rysen van de duynen / ofte anders soud ghy op Callo zeylen/ voor het Visschers-gat hebt ghy op 16 en 17 vadem sachte gront/ en drooght al langhsaem op.

Querens.

De Deurloy.

DE Deurlop gaet tusschen de drooghe Kaen en de Kassen in / op de Kassen en blyft niet meer als 3 of 4 voet water / en zijn seer verre vlack en harde gront / de drooghe Kaen valt wel 4 voet boven water droog/ is aen de noordkant droog en steyl/ datse gantsch niet om aen te looden is.

Kassen.

Om de Deurlop in te zeylen/ komende van de west ofte noorden/ soo brenght West-cappel (op Walcheren) aen de noordkant van de Schans/ houd dat soo staende / tot dat het kasteel van Sluys komt een kleyn Scheeps lenghde bewesten de oost-duynen van Casant / dan zyt ghy in de mont van de Deurlop/ maer is 't dat 't kasteel van Sluys eer by de duynen komt dan West-cappel oost noordoost van u/ of aen de zuyd-kant van de Schans/ so sout ghy de drooge Kaen wel bezeylen/ maer brengt u mercken gelijck te pas/ en gaet oost in / soo lange tot dat Sluys binnen de oost-duynen van Casant komt/ dan zijt ghy binnen/ hout dan oost ten zuyden in naer Vlissinghen / of de tooren van Vlissinghen in de witte muer/ of hout Middelburgh in de oostersche duyn van de drie/ houd dat soo staende tot dat de tooren van Vlissingen in de witte muer komt/ en 't kasteel van Sluys aen S. Lambert/ dan hebt ghy de steert van de Banck/ zeylt dan daer 't u goet dunckt.

De drooge Kaen leydt van Vlissingen west ten noorden/ en van West-cappel west zuydwest/ als Sluys komt tusschen S. Lambert en de oost-duynen van Casant/ soo zijt ghy d'wars van de Kassen/ de noorderste Kassen streckt van West-cappel aen de Meulen / tot West-cappel aen de Schanse / de oostersche Kassen leggen van de hoeck van de duyn; een zuyden maen maeckt aldaer 't hooghste water/ als oock in alle Zeeusche gaten / en voor Vlissinghen een zuyd zuydweste maen.

Die de Deurlop uyt wil zeylen/ so gaet west ten noorden van Vlissingen aen/ of brengt de toren van Vlissingen in de witte muer / hout dat so langh staende tot dat S. Lambert bewesten de Wulpen komt/ of dat Sluys een kabel lengte komt aen het rysen van de oost-duynen van Casant/ houd dan w. n. w. of noordwest ten westen aen / om de drooghe Kaen te schouwen/ tot dat het kasteel van Sluys komt een scheeps lengte buyten Casant of de oost-duynen/ hout dan west en west ten zuyden aen/ dan staet West-cappel benoorden de Schans/ dan zijt ghy de drooge Kaen gepasseert/ de drooge raen streckt so verre west tot dat Brugge komt een kabel lengte bewesten Heyst. Om de Kassen te schouwen als ghy in of uyt wilt zeylen / soo brengt de toren van Ardenburgh bewesten de tooren van S. Lambert/ want als de toorens over een zijn/ soo sout ghy op de Kassen zeylen.

Als Vlissingen bezuyden de Nolle staet/ dan sult ghy de oosten ofte zuyder Kassen niet onder-zeylen/ ghy moet het Kasteel van Sluys niet onder de Duynen bedecken/ want ghy sondt op de drooge Kaen zeylen.

De Sloeve.

OM door de Sloeve van de drooge Kaen en de natte Kaen door te lopen/ komende uyt der zee/ so set West-cappel even beoosten Knocken / zeylt daer soo op aen / tot dat Middelburgh een weynigh bezuyden de Caep staet/ dan zyt ghy in de Spleet.

Soo 't gebeurde by doncker weder of tegen den avont/ dat ghy die spleete schreumde uyt te loopen/ en geern buyten al de vuylen waert/ so behoefdy de Sloeve niet te vreesen/ want sy is breet en wydt / van het kasteel van Sluys of aen het voet-zandt van Casants-duynen/ meught ghy niet wel komen / en wederom na de west tot dat 't kasteel van Sluys komt aen het voet-zant van Vlaenderen/ en is op weder-zyden vlack opgaende harde grondt/ in de west-gaten als in de Innerwielinge. Wielinge en de splete loopt de ebbe lang zuydewaert/ so dat de rechte vloet niet boven vier uren recht gaet; in de voorsz. west-gaten maeckt een zuydooste maen de voor-vloet / dat water dat ghy met een zuyde maen niet hebt/ dat en suldy niet krijgen.

Of als gy Middelburg in 't slop van Soutlande hebt/ en Brugge in de Staker/ so zyt gy opengaets van de sloeve / 't is een bequaem merck voor de Sloeve en Deurlop/ maer ghy kondt Middelburgh qualijck aen de oost-kant van het schip brenghen/ sonder de drooge Kaen te na te komen / uytter zee komende en beneden de Deurlop vervallende om bewesten de drooghe Kaen te lopen door de voorsz Sloeve/ so brengt het Kasteel van Sluys ten halven 't gat van Sluys / daer sult ghy met leegh water niet minder dan 22 voet vinden / om dit gat van buyten te vatten / soo brenght Brugge in de Staker/ of West-cappel in de Knocke. Want dese mercken komen gelijck over een/ hout dat so staende/ tot dat West-cappel in Walchren komt aen de eerste duyne/ so zijt ghy wel te wege in de Spleete.

Om by tydt van noodt tusschen de noorder en de ooster Kassen door te loopen/ soo houdt West-cappel over de molen/ en loopt west zuydwest in Zee / dan komt ghy teghen de Kaen aen te zeylen/ binnen gaets is 't twee vadem diep met leegh water.

De Spleet.

OM de Spleet van bewesten in te zeylen/ soo brenght Brugghe een Spaeck lenghte bewesten Lisweghen/ en Wenduyn in de Zale / of Blanckenburgh bewesten die Galgescheeren / een Duyntjen dat bewesten staet / dan sal Heyst een groote mast lenghte bewesten die hooge duyn staen / is het dat Brugghe eerder in Lisweghen komt als Wenduyne in de zael / soo zijt ghy tegen de Kaen / is 't dat Wenduyne eerder in de zael komt / of Blanckenburgh by de Galgescheeren/ eer dat Brugge komt in Lisweghen/ soo zijt ghy tegen de banck/ voorder oost komende/ dat Brugge aen dat rondt duyntjen komt/ dat tusschen de Staecker en de hooghe duyn van Heyst staet / en West-cappel aen Knocken/ soo zyt ghy die Kaen naest/ of Lisweghen aen de Staecker/ en Brugge aen Heyst/ dan zijt ghy de Kaen mede naest / dan sult ghy Middelburgh aen de drie duynen sien/ brenght dan Middelburgh in de oostersche van de drie duynen/ houdt dat soo staende tot dat de Tooren van Vlissingen aen de witte muer komt/ die by het Gast-huys aen de noord-kant is / en als 't kasteel van Sluys aen S. Lamberts komt / dan hebt ghy de steert van de Banck/ zeylt dan daer 't u goet dunckt/ of brenght u mercken recht over een/ soo zyt ghy in 't vatten van de Spleet / gaet dan oost noordoost aen/ so langh als Heyst in 't Slop komt/ of als de Brugghelinghen over een zijn / kabelt u Stroom wel/ en gaet dan noordoost ten oosten / en oost noordoost in / ofte houdt Middelburgh een weynigh bezuyden de Caep / tot dat Vlissinghen in de witte muer komt / zeylt daer

daer soo op aen / tot dat het kasteel van Sluys door Sint Lambert is/ gaet dan vry na Vlissingen.

Om de Spleet uyt te zeylen soo gaet van Vlissinghen west ten noorden over een vloedt/ en west over een ebbe tot dat Vlissingen in de witte muer komt/ houd dat so staende tot dat de toren van Middelburgh aen ofte even bezuyden de Caep komt/ houd dat so staende en zeylt west zuydwest aen/ dan loopt ghy recht in de Spleet/ als dan Heyst in het Slop komt/ so hebt ghy 't drooghste van de banck of Pol op zy/ kabelt u stroom wel/ de voorvloet met de achter ebbe vallen naer Vlaenderen/ de achter-vloet met de voor-ebbe vallen dwars in Zee/ een zuyden en noorder Maen maeckt hier 't hooghste water als oock in de Wielingen/ en dan zijt gy geen hooger verwachtende. Om de Spleet by doncker weder of by nacht uyt te zeylen/ die gaet van Vlissingen west of west ten noorden aen/ past wel op u stroom/ ist dat ghy 't harde vande banck voelt/ so loot het over tot dat ghy sachte kryght/ werpt noch een reys of twee / so 't sacht blijft / soo gaet west zuydwest aen / met die Cours komt ghy uytloopen/ is 't een voor ebbe die brenght u verr' om de noord is 't een voor vloet die brenght u verre om de zuyd/ maer past wel op u Ty.

So ghy Blanckenburg aen de Galgeschaerden brengt/ eer dat Brugge in Liswegen komt/ soo zijt ghy te verre in na 't lant ende 't Ript te naer.

Blanckenburgh aen de Galgeschaerden/ en West-cappel aen de duynen/ soo zydy ten halven in de Spleet.

Brugge in Liswegen en Blanckenburg een half scheeps lenghde bewesten de uytterste Galgeschaerden/ so zijt ghy mede ten halven in de Spleet/ en dit is u beste merck/ en is wel u naeste dwars-merck dat ghy hebt.

Innerwielingen.

OM de Innerwielingen in te zeylen/ soo kan men ten naesten by wel gissinge maken/ of men Oostende gepasseert is/ doet dan het landt aen dicht by de Vlaemsche strant langhs loopende tot dat ghy voor Heyst komt/ daer sal u de Peerdemarckt gemoeten/ houdt dan S. Lambert anderhalf of twee scheeps lengte benoorden de oost-duynen van Casant/ want ghy meught S. Lambert aen de oost-duynen van Casant niet brenghen/ of ghy sout de Peerdemarckt onder-zeylen/ daerom so moet ghy S. Lambert so staende houden/ want het Ript hier weynigh is/ en is hier passelick diep/ hier blijft op 't minste met leeg water 18 voet waters / volght soo u Cours by de Peerdemarckt langhs het kasteel van Sluys komende in ofte binnen de Casants duynen/ daer is 't Ript heel droogh/ en blijft niet meer als 7 voet waters/ daerom soo brenght Middelburgh beoosten de Diefs-hoeck/ hout dat soo staende/ het Kasteel van Sluys binnen Casanders duynen komende / daer streckt een punct van 't vaste lant/ 't Krakezant genaemt/ daerom moet men daer de strant myden omtrent een Pistools-schoot/ anders hebdy niet te schouwen.

Of alsmen de Wielingen van de west wil in zeylen / soo hout Wenduyne een weynigh bewesten Blanckenburgh/ houdt dat soo staende/ eer dat de Brugge komt aen Liswegen/ gaet dan oost ten noorden aen/ ofte Middelburgh gebrocht beoosten de Diefs-hoeck/ en loopt daer soo op in.

De Innerwielingen uyt te zeylen/ soo set de tooren van Vlissingen bezuyden 't Stad-huys/ en hout dat so staende/ of Middelburgh beoosten de Diefs-hoeck ofte daer in/ en gaet dan west ten zuyden aen / tot dat Liswegen bewesten Heyst staet / gaet dan u cours: een zuyden Maen maeckt daer 't hooghste water.

Ofte als ghy Heyst beoosten 't hooghe hebt / dan komt ghy de Peerde-marckt bequaem aen te looden / als men voorby de stadt van Vlissingen is en na het vlacke laveren wil/ men neemt de Casantsche zyde niet te naer / om de vloets wille / want het is daer benoorden wijt en breet genoegh/ het Krakezant komt ghy oock wel looden.

De Wielingen.

WIe de Wielingen begeert in te zeylen/ brengt de tooren van Wenduynen in een Scheer die beoosten de ronde duyn van Wenduyne staet/ hout dat soo staende tot dat ghy over 't Ript zijt/ eer Brugge aen Liswegen komt/ soo zijt ghy ten halven in de Wielingen / so oost noordoost aengaende tot dat Brugge in Liswegen komt/ soo brenght Blanckenbergh binnen de innewaertste Galgheschaerden/ volgens u voorgaende cours/ Brugge aen Heyst en West-cappel aen Knocke/ en mooghdy niet wel komen/ of soude te verre om de noord zyn/ en de Engelsche Pol te naer komen/ maer brengt Brugge een mast lengte beoosten Heyst/ en West-cappel aen Knocke / soo hebt ghy de rechte diepte / ende zijt als dan ten halven in de Wielingen in 't rechte vaerwater/ houd dan noordoost ten oosten in/ of Middelburgh bezuyden de Caep: een zuyden maen maeckt het hooghste water. Binnen de Caep leggen drie duyntjes/ als ghy Middelburgs grootste tooren daer in hebt/ en de kleynste niet sien en kondt/ houd dat soo staende tot Soute-lande toe/ als ghy Middelburgh in dese drie duyntjens hebt/ so zijt ghy mede ten halven in de Wielingen/ de tooren van Middelburgh en mach aen de grootste duyn niet geraken/ of ghy sout te verre om de noord zijn/ en op de Engelsche Pol geraken/ Vlissingen en mach aen 't stadt-huys niet komen/ of ghy soud te verre om de zuyd zyn/ en op de Franse Pol geraken/ daerom houdt dese voorsz. mercken/ so zijt ghy altoos ten halven de Wielinghen / tot dat het kasteel van Sluys komt beoosten S. Lambert / als dan zyt ghy vry van alle Zanden/ Reven ende drooghten.

Merck de Engelsche Pol.

Om de Wielingen uyt te zeylen so gaet van Vlissingen west aen/ of de toren in de witte muer/ tot dat ghy de Wulpen gepasseert bent / gaet dan west zuydwest aen / voorby Trip/ tot dat Sluys komt achter de duyne van Casant/ en houdt S. Lambert buyten de duynen van Casant in 't voet-strantje / maer brenght hem niet aen de duyn / gaet dan west zuydwest aen / tot dat Brugghe komt bewesten Liswegen/ dan zijt ghy buyten al de Bancken/ wijckt dan de wal af/ want het is daer geheel vlack.

Van de Franse Pol daer streckt een Rifken af omtrent west noordwest/ daer maer 8 voet waters op blijft/ is heel smal/ 't kasteel van Sluys een weynigh bewesten de Casants Duynen komende/ daer gemoet ghy dit voorsz. Rifken of een steert/ en kan van bewesten onderzeylt worden.

Mercken van de franse Pol.

Blanckenburgh in 't afgaen van de Wester-duynen van de Schare/ en Brugge van beoosten aen Liswegë/ dan zijt ghy in de Wielingen maer verder oost komende/ Brugghe in de Staecker/ en Heyst bewesten de hooge duyn/ en mede Liswegen aen de staker/ en Brugge een wintboom lenghte bewesten de hooge duyn van Heyst/ als oock Heyst een hantspaeck lenghte bewesten Knocke / dan zijt ghy wel te wege in de Wielingen.

Brugghe aen Wenduyne en Lisweghen aen Blanckenburgh/ dan zijt ghy recht neffens 't zant / dat voor Blanckenburg leyt/ als Brugge aen de Schanse is/ en Heyst beoosten de Staecker/ dan zijt ghy recht binnen 't zant.

Liswegen aen Heyst/ en Brugge een wint boom lenghte bewesten Knocke/ zyt mede wel te wege/ dan sal de tooren van Vlissingen recht vry benoorden 't Stad-Huys staen/ maer als ghy van de oost komt/ dan staetse verder noordt/ als 't Casteel van Sluys aen S. Lambert is/ dan moet die toorn wel een wintboom lengte benoorden 't Stad-Huys/ zeylt dan vry naer Vlissingen.

Als Middelburgh inde Schare is/ die een net lengte benoorden Diefs-hoeck staet / en 't Casteel van Sluys aen S. Lambert/ dan zijt ghy recht in het vatten van de Wielingen / van Oosten Liswegen aen de Staecker en Blanckenburgh in de middelste Duyn van de Galgescharen/ dan sult ghy recht op de Banck wesen.

Vlaemsche Kust.

VLaenderen is een duynachtigh en heuvelachtig lant/ met veele toorens langs de kust/ streckt meest w.z.w. tot Calis toe. d'Eerste bewesten het Sluys-gat komt een tooren/ en is plomp en dick/ genaemt S. Anne. De tweede is Knocke een spitse toren. De derde is West-cappel/ en is een plompe toren met een plomp kapken daer op. De vierde is Heyst een lange spitse tooren hooger als Knocke. Tusschen Heyst en Liswegen doch Liswegen naest/ daer leyt den Staecker/ is een duyn met een Zale/ van verre beter te kennen als na by / uyt der Zee vertoont hem als een hoogachtigen Molhoop. De vyfde is Liswegen een dicke

Torens op op Vlaemse kust.

plompe toren/ de dickste daer ontrent. Tusschen Lifwegen en Blanckenburgh hebt ghy de Galgeschaerden. De seste Blanckenburgh is oock een dicke toren hooger als Lifwegen/ niet so dick. De sevenste Bruggelingen zijn twee hooge spitse torens te landewaert in, daer na komt de Schans van Blanckenburgh. De achtste is Wenduyne een dicke plompe toren met een heel kleyn stompje. Tusschen Wenduyne ende Oostende leyt noch een spits torenken/ geheeten Jan Davids torenken. De negenste daer na volght de stadt Oostende, en heeft een spits torenken. Als Blanckenbergh oost zuydoost van u is/ van daer oostwaert/ beginnen u Getyen sterck teghen de Son om te draeyen/ maer van daer westwaert en suldy geen draeyende Getyen meer vinden.

Diepten.

Bruggen in Lifweghen op 't minste met leegh water blijft 17 voeten water.
Botkil en Deurlop blijft 24 voeten water.
Visschers-Gat 30 voeten water.
Op de Raen 16 voeten water.
Den droogen Raen valt droogh boven water 4 voeten hoogh.
Franse Pol blyft 7 voet water.
Paerdemarckt boven water droogh 3 voeten hoogh.
Krakesant blyft 5 voeten water.
Ingelse Pol blyft 6 voeten water.
Op de ooster Rassen blyft 3 voeten water.
Op de noorder Rassen blyft 6 voeten water.
Op de Geer blyft 5 voeten.
Op Calo blyft 5 voeten.
Op de Querens 5 voeten.
Den Banjaert valt op verscheyden plaetsen droogh.
Van westen komende en de Raen gemoetende cavelt u stroomen wel/ ende de mane een zuydweste maen maeckt een uytvalle, een weste maen maeckt over al een leegh water / dan hebdy het hartste zee-gaende Tye in de gaten/ op de 8 of 9 vadem hebt ghy met west zuydweste en west ten zuyden Mane in-zee-gaende Tye/ en valt noordwest in zee/ stercker als de Ebbe of Vloet doet / so dat ghy met een oost noordooste gang met een scherpe wint niet innewaert en kond komen, en streckt die getye tot het Veer-gat toe/ en sult het vinden op 13 of 14 vadem / hoe nader de Raen of 't lant/ hoe stercker tot de Mase toe/ maer voor de Mase gaet een ebbe / so dat als ghy beoosten de Mase vervalt niet kont laveeren als buyten 't landts gesicht/ maer de vloet gaet recht in, hoe verder om de oost hoe soberder vloet.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Voor Brouwers-haven maeckt hoogh water een zuyd zuydweste en noord noordooste maen.
In het Brouwers-havense gat/ een zuyden ten westen maen.
Tot der Veer een zuyd zuydweste en noord noordooste maen.
In 't Veer-gat een zuyden en noorden maen.
Ten is niet geraden/ besonder met zuydelijcke of zuydweste wint, het Veer-gat in te loopen (voor dat de vloet half verloopen is: want de achter-ebbe met de voor-vloet vallen dwars over de Banjaert sterck de Roompot in/ na 't landt van Schouwen toe/ maer de vloet half verloopen zijnde/ dan valtse recht het Veergat in / als de Maen zuydoost ofte noordwest is/ dan is het water aldaer al de twee derdendeelen gewassen.
Gelijck hier voor geseyt is van de Maes en 't Goereesche-gat: alsoo oock hier voor de gaten van Brouwers-haven en der Veer / draeyt de vloet met de Son om/ alsoo dat de achter-vloedt de gaten in valt / daer na zuydwaert omdraeyt en werdt een gaende ebbe / maer de achter-ebben vallen recht de gaten uyt dwars in zee/ en met de voor-vloedt dan weder om de noordt.
Voor de Wielinge maeckt het hooghste water een zuyden ten westen en zuyd zuydweste Maen.
Tot Vlissingen en Rammekens een zuyd zuydweste maen.
Tot West-cappel aen 't Landt van Walcheren maeckt hoogh water een zuyden en noorden maen. Als 't water een half ure ghevallen is/ soo begint de stroom aldaer uytwaert te vallen/ en als 't een half ure gewassen is/ in te vallen: maer voor de Botkil begint die eerst te gaen een ure voor het leeghste water/ dan het valt langh in zee. In de Splete en over de drooghten/ daer ontrent gelegen draeyt het gety teghen de Son om/ en valt ten laetsten de gaten in. Een zuyden en noorden maen maeckt aldaer het hooghste water/ de voor-vloet valt daer over de diepten na landt toe. Als de maen ontrent oost zuydoost is / ofte dat het water ontrent een paer uren gewassen is/ dan begint het te draeyen naer 't zuyden / eerst zuyd zuydwest / voort voorby het zuyden na het oosten/ tot dat de maen zuyd zuydoost is/ dan valt de vloet om de oost.
Als Blanckenberg omtrent zuydoost ten oosten van u staet/ van daer oost-waert draeyt het gety/ alsoo tegen de Son aen als geseyt is/ maer van daer west-waert en suldy geen draeyende getyden gevinden.
Tegens Zeelandt in 't vaerwater valt een derdendeel van de vloedt na lant/ daer na oost ten noorden. Zeelant mach men sien van de Companje op sestien vadem.

Streckingen en Courssen.

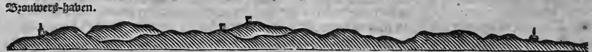
Van Vlissingen tot Blanckenbergh meest west zuydwest	7 mijlen.
Van Blanckenbergh tot Oostende z. w. ten westen	anderhalf mijl.
Van Vlissingen tot het Voorlant/ west wel soo zuydelijck	19 mijlen.
Van de Wielingen tot Doeveren west ten zuyden	20 mijlen.
Van de Wielingen tot Leyt-staf of Jarmuyen noordwest	24 mijlen.

Hooghten.

Vlissingen en Rammekens en de zuyd-kust van Walcheren / legghen seer op 51 graden en 30 minuten.

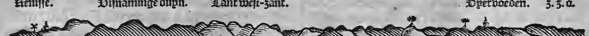
Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Brouwers-haven.

't Landt van Schouwen vertoont aldus/ alst twee of drie mylen van u is.

Blenck ost Wolsack o. z. o. van u. Renisse. Visnaminge duyn. Wagebaen. Lant west-zant. Raey. Raey. Dyerboeden. 't Hoot. z. z. o.

Als men is voor het Brouwers-havense gat/ vertoont het lant van Schouwen aldus.

West-cappel. Soutelande. Middelburgh. Souburgh. Koukercke. Vlissingen.

Dus vertoont Walcheren als men in de Doorlop of voor de Spleete is.

Sint Lambert. Sluys. Knock. Heys. Lifwegen. Blackenbergh.

Dus verthoont de Cust van Vlaenderen/ van Blanckenbergh oost-waert/ alsmen de Wielingen in ofte uyt zeylt.

De Vierde Verthooninge,

VAN DE

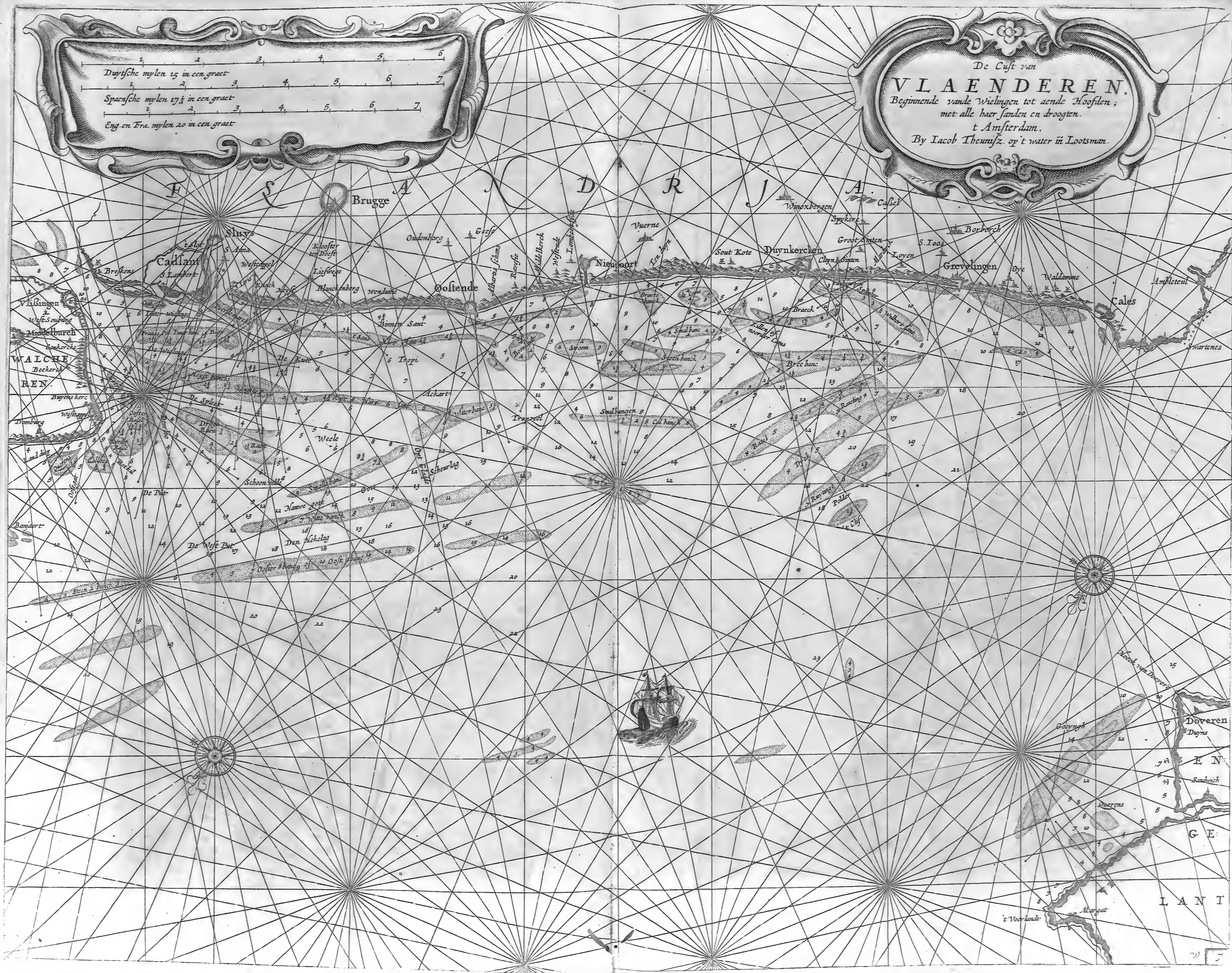
Kust van Vlaenderen/ van de Wielingen tot de Hoofden/ als oock de Kust van Engelant/ van Doeveren tot het Noord-Voorlandt.

DJe gelegentheydt van de toorens die beoosten Wenduynen staen/ zijn in de beschrijvinge van de Zeeusche gaten verklaert.

Tusschen Wenduynen en Blanckenbergh staet noch een torenken geheeten Jan Davids Toorenken. Oostende leydt een mijle weeghs bewesten Wackerhout.

Geesen is een spits torenken te landewaerts van Oostende/ Oudenburg is mede een spits torenken mede te landewaerts van Oostende, beoosten Geese/ doch niet so hoogh.

Een

De Cust van
VLAENDEREN,
Beginnende vande Wielingen tot aende Hoofden;
met alle haer sanden en droogten.
t Amsterdam.
By Iacob Theunisz. op't water in Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
FLANDRIA
Brugge
Sluys
Cadsant
Breskens
Vlissingen
Middelburch
WALCHEREN
Domburg
Oostende
Nieupoort
Vuerne
Winoxbergen
Cassel
Duynkercken
Borborch
Grevelingen
Cales
Doveren
Sandwich
Margat
't Voorlandt
Hoeck van Doveren
LANT

Een half mijl bewesten Oostende leydt S. Cathelijne. Een mijl daer bewesten Middel-kerck/een dicke plompachtige hooge toren. Van Middel-kerck tot Nieupoort is 't anderhalf mijl/ daer is een plompe toren met een scherp torenken. Een weynigh beoosten Nieupoort / leydt ons Lieve Vrouwe van Lombardtijen/een hooge plompe toren.

Van Nieupoort tot Broers/ is twee mijlen/ van Broers tot Duynkercken/drie mijlen. De Soutkoten is een mijle beoosten Duynkercken. S. Catharina een spits torenken beoosten Duynkercken. Duynkercken heeft een hooghe plompe toren met een kleyn spits torenken. Wynorbergen is een hooge spitse toren met een hooge kerck/ met noch een spits daer neffens / dicht by malkanderen / te lande van Duynkercken. Van Duynkercken tot Grevelinghen zijn 3 kleyne mijlen / daer tusschen staen dese torens/ eerst kleyn Sinten een scherp torenken/ groot Sinten een plompe dicken toren / Mardijck een plompe dicke toren/wat westelicker leydt Lopen / bykans als Mardijck en S. Joris/een hooge spitse toren. Grevelingen heeft geen torens/maer daer staen 2 meulens/een op de Oosterpoort/ d'ander aen 't west-eynde van de stadt. Van Grevelingen tot Calis zijn 2 kleyne mijlen / Calis heeft veel spitse torens / een die boven alle hooge is/en tusschen beyden leggen dese Dorpen/ meest sonder toorens: ten eersten Hooge-prijse en Dasen/twee plompe torens/noch Valdam een platte kerck met een kleyn spitsje op het midden, dat is de gantsche kennisse van Vlaenderen. De kust van Vlaenderen is lang tusschen Calis en Blanckenbergh 18/ofte soo sommige willen 16 mijlen weeghs /en Blanckenbergh van Vlissinghen 7 mijlen. Soo dat van Vlissingen tot Calis is ten minsten 23 / of soo sommige seggen 25 ten uyttersten.

't Gene hier geseyt is van de torens en mijlen/ langhs de Zee-Custen van Vlaenderen is sonderlingh dienstigh en noodigh/so tot het gene voren is beschreven van de Wielinge/als totte bezeylinghe van de Havenen van Vlaenderen/ maer aldermeest tot kennisse van de Vlaemsche bancken.

Oostende.

Om tot Oostende binnen te zeylen/loopt men dicht beoosten de Stadt tot de Haven (genaemt de Geule) in / aen de oost-hoeck van de Haven leyt een hooft daer een baecken op staet/men moet dicht by dat hooft in loopen/ daer ist diepst: van de west zijde/te weten aen de stadt/loopt wat vlackte af/ daerom moet men de zijde een schip lenghde of twee schouwen/met laeg water en dagelijcx Ty blijft in dit gat 6 voet/ en met hoogh water isser 22 voeten water. Recht binnen de Haven mach men anckeren waer men wil/ met laeg water leyt men daer met een groot schip vlot.

Om voor Oostende te setten komende uyt der zee/soo set Geesen een spits toornken te landewaerts in van Oostende gelegen/aen de west-kant van de stadt/soo komt ghy over uytter banck loopen/daer met laegh water 4 vadem waters op is/loopt so tot dicht voor de stad/of settet als ghy daer een stuck over zijt/ maer brengt Geesen niet westelicker als aen de west-zijde/ ghy soudt op een Banck zeylen die bewesten Oostende leyt: Oudenburgh aen 't oost-eynde van de stadt Oostende/so loopt ghy de uytter Banck pas mis/ Oudenburgh is oock een spits toornken te landewaert van Oostende beoosten de Geesen/maer niet soo hoogh.

Om bequamelick voor Oostende te setten buyten 't Rip/ so brengt de stadt zuyd zuydoost van u/so staet Geesen aen 't oost-eynde van de Stadt/ en Liswegen een Cabel lenghde bewesten Blanckenburgh / settet daer op 12 en 13 vadem/ daer is een goede grout/wilt gy over 't Rip tusschen de bancken en 't Rip, so brenght Geesen als vooren aen 't oost-eynd van de Stadt/ en Liswegen ten halven tusschen de duynen en Blanckenburgh / daer de duynen naest/ settet daer/ ghy sulter met laegh water seven vadem vaste grondt hebben/ en Blanckenburgh een Cabellengte beoosten die duynen/dan staet Wenduyne in 't tweede glop vande Oost/settet daer op 't harde van de banck/sult daer met leegh water vijf vadem hebben/en soo ghy wat meer na de wal toe lieyt/ soudt ghy daer wel dieper water hebben / maer de grondt is te weeck datter geen anckers houden willen. Geesen als voren aen 't oost-eynd van Oostende / en Liswegen ten halven tusschen de Duynen en Blanckenburgh/soo zijt ghy op 't Rip/ sult niet meer als vier/ en vijftehalf vadem waters hebben/ met leegh water/ so Liswegen aen de Duyn is/so zijt ghy tegen de banck aen/ en als hy daer achter is / soo zijt ghy daer op/ daer blijft met leegh water 4 vadem water/loopt om de oost tot sommige plaetsen byp droogh/tot op derdehalf vadem.

Nieupoort.

Nieupoort is een Ty-haven / die met leegh water heel droogh valt/ met hoogh water op een daghelijcks Ty isser 13 voeten water/dicht voor 't gat leyt een banck/ die streckt van beoosten het gat van Nieupoort tot dwars voor 't gat westwaert over/en leydt met half vloedt droogh/met hoogh water komter niet meer op als acht voeten water. Die tot Nieupoort wil wesen/moet van bewesten tusschen die voorschreven Banck en 't landt komen/en bezuyden die Banck in zeylen / soo langhe tot het binnenste Baecken komt effen deur of beoosten het buytenste / en loopen dan recht daer op aen/en voort midtswaters tusschen de hoofden in: Tusschen de banck en het landt is 't aen weder zijden vlack opgaende gront/soo dat men de wallen aen weder zijden mach aen tasten, maer aen de noord-zijde is de banck schorachtigh, dicht daer by langhs ist 3 vadem diep. Binnen het gat ist aen weder zijden van 't diep met bakens besteken / daer loopt men tusschen deur tot aen de stadt/ die leydt ontrent een Kartouschoot van de Zee-kant / op de twee groote bakens wordt des nachts gevyert/ maer niet langer als van half Vloet tot half Ebbe.

Om tot Nieupoort in zeylen.

Om voor Nieupoort te loopen van de oost/ so set de toren van Nieupoort aen de eerste hooge Duyn beoosten de stadt/ (gelijck de toren van Duynkercken om het oost-gat uyt te loopen) dan sal de Tooren van Nieupoort zuyden / en zuyden ten westen van u staen/ houdt daer soo op aen/ soo loopt ghy tusschen Strooms en Boonelandt door/ tot teghen de Banck/ als ghy daer drooghte voelt/ so gaet zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden aen / tot dat de tooren van Nieuwpoort zuydoost van u staet/ settet daer op 9 en 10 vadem/ 't is daer ruym en breet en goet verschut.

Van Nieupoort tot Duynkercken ist binnen de Bancken deur by de wal langhs schoon sonder eenige vuylen ofte bancken/ en met leegh water al 15 voeten diep/ hoe nader de wal hoe dieper. Neffens het Klooster ten Duynen ist nauwste/neffens de Broers banck/ die leyt niet verre van de wal/ daer neffens moet men dicht by de Wal langhs.

Braeck.

De Braeck leyt recht voor Duynkercken waer dat men van beoosten en oock van bewesten kan inkomen / om nu van bewesten in de Braeck te loopen/so set S. Joris aen de Schuer die beoosten Grevelingen staet/houdt dat soo staende/ofte set de toren van Grevelinghen zuyden en zuyden ten oosten van u/ zeylt daer soo op aen/ tot dat de Tooren van Duynkercken oost zuydoost van u is / loopt dan vry op de mercken die hier sullen volgen.

Set nu voorts de groote toren van Duynkercken in de witte Blinck / die bewesten de Stadt leydt/ dan sal hy oost zuydoost van u zijn/loopt daer soo langh op aen/ tot dat S. Catharina is aen de graeuwe Duyn die beoosten Duynkercken leydt/ houdt die mercken soo staende/en loopt soo de Braeck in/ als dan kleyn Sinten aen of effen beoosten het houte Wambas staet/soo hebt ghy de steert van de Braeck op zy / laet dan 't Toorenken van S. Catharina wat oost aenschieten/loopt soo tot voor de Stadt/settet daer op 10 en 11 vadem / ofte laet S. Catharina in de witte blinck beoosten de graeuwe Duyn komen/en settet daer.

Om de Braeck in of uyt te Laveren / na de oost of west/ soo loopt de Braeck niet naeder als acht vadem/want hy is steyl/dan moet ghy 't wenden/ komt de Splinter niet naeder als 5 vadem/ wendet dan mede / als dan kleyn Sinten bewesten het Houte-wambas is / soo zijt ghy bewesten de Braeck/dan meught ghy wel verder t' Zee-loopen.

Om van beoosten in of uyt de Braeck te zeylen/soo set de groote toren van Duynkercken aen de eerste hooge graeuwe duyn/die beoosten de Stadt leyt/ dan sal hy Zuydwest ten zuyden van u staen/hout hem so staende/en zeylt so in en uyt/maer brengt hem niet in 't glop beoosten de Duyn / om niet op de Cams te zeylen/oock niet bewesten/ om niet op de smalle banck te zeylen/want die is heel steyl/maer de Cams kondt ghy aen looden.

Om over de vier bancken voor Duynkercken te zeylen/ soo set de groote toren van Duynkercken z. en z. ten oosten van u/of Wijnoer-berghen aen de oostersche die beoosten de stadt staet/hout dat soo staende/so meught ghy met een half-

vloet over al de vier Bancken loopen/ want daer blijft met leegh water op de Braeck 10 of 11 voet/ op de Bree-banck 9 voet/ op de Terteel ofte Ratel 13 voet/ ende op de Dijck 21 voet waters/ als ghy dese voorseyde mercken volght/ soo meught ghy niet misdoen/ maer soo ghy Casselbergen bewesten die Stadt brocht/ so soudt ghy qualick 3 ofte 4 voet waters hebben met leegh water/ een zuyd en zuyden ten oosten Maen maeckt hoogh water aen de Vlaemsche Kust/ en op al de bancken/ maer de vloet loopt tusschen de bancken tot een zuydweste Maen.

Om tusschen de Braeck en Bree-banck door te loopen/ so ghy uytter zee komt/ soo loopt soo lange op de mercken van Wijnocrbergen en molen/ tot dat Grevelinge te weten de toorn aen het hoogh van de oosterse Duyn beoosten Grevelinghen komt/ houdt dat soo staende/ loopt dan zuydwest en zuydwest ten westen aen/ als ghy soo wat geloopen hebt/ so laet de toren wat oost aen schieten/ of ghy sout de Breebanck te na komen/ gaet dan u cours tot voor Mardijck/ settet daer op 8/10 en 12 vadem/ het is daer ruym en breet.

Om bewesten de Braeck over de bancken in zee te lopen/ soo set Wynocrberghen over het Houte-Wambas/ die sal dan ontrent zuydoost ten oosten van u staen/ hout dat soo staende tot Mardijck aen groot Cassel komt/ en loopt soo in/ daer 't u gelieft.

Om over de Splinter te loopen/ soo set Lopen een windboom lengde bewesten die Meulen en de twee Schuyren/ die tusschen Mardijck en Lopen staen/ soo na by malkander datmen daer pas door kan sien/ daer is op de Splinter met half vloedt 5 vadem water/ daer binnen komende diept het kort af/ als ghy dan thien ofte elf vadem water hebt/ meught ghy het setten/ op u Loot langhs de strant na de Schuyr loopen/ aen 't oost-eynde van de Splinter is 't tusschen 't landt en de Splinter niet seer wijt; Kleyn Sinten aen de oost-kant van 't Fort/ en Lopen een spaeck lenghde bewesten de Molen/ daer leydt de Rijpe-Garst een slimme Banck.

Rijpe-Garst. Mardijck.

Om voor Mardijck te setten/ soo loopt soo langhe op de voorsz. mercken van Duynkercken aen/ tot dat Grevelingen aen de west-kant van de oost-duynen die beoosten Grevelinghen komt/ en Kleyn Sinten aen de oost-kant van 't groote Fort/ en Lopen over de molen/ settet daer op 8 en 10 en 12 vadem/ het is daer ruym en breet als voor-geseyt is.

Splinter.

Als kleyn Sinten aen groot Sinten staet/ daer hebt ghy op 't drooghste van de Splinter/ met het leeghste water met een springh stroom seven voet waters/ met een doot-stroom 10 voet water.

Wijnocrberghen een weynigh bewesten de Roo-huysen/ die bewesten 't groote Fort staen/ blijft met leegh water op de Splinter niet meer als twee en 3 voet waters: en als S. Catharina even bedeckt is aen het oost-eynde/ komt men even binnen de Splinter/ en komt van de voorsz. 2 of 3 voet op 3 of 4 vadem.

S. Catharina ten halven tusschen die Oosterse Molen van Duynkercken/ en het rijsen van de Oosterse Duyn/ en Grevelingen aen de oost-kant van de westelijcke Duyn; van Grevelinghen hebt ghy binnen de Splinter 12 vadem steeck-gront.

Cassel even bewesten de Molen die beoosten Mardijck staet/ hebt ghy op de Splinter met leegh water 2 vadem.

Kleyn Sinten aen groot Cassel/ mooght ghy over het west-eynde van de Braeck loopen/ en sult daer met leegh water op hebben 4 vadem.

Lopen aen de drie huysen/ die effen bewesten Mardijck staen/ daer is een Slouve in de Splinter/ daer men met hoogh water op magh; om daer voor te setten/ soo brenght dat merck/ als voorseydt is/ en S. Catharina tusschen beyde graeuwe Duynen/ beoosten Duynkercken/ settet daer op 8 vadem/ het is daer vry nau/ om dat ghy de Braeck begint te vatten.

Duylbaert.

Groot Sinten/ ten halven in 't groot Fort/ is mede een Slouve in Vuylbaert/ daer men mede met hoogh water over mach/ om daer voor te setten/ so brengt eerst dat merck als gheseydt is te pas/ en S. Catharina aen de oostelijckste Duyn beoosten Duynkercken/ settet daer/ daer is goet leggen en zijt beschut van de Braeck.

Tusschen Grevelingen en Calis dwars af/ leyt mede een Banckjen daer een Schip op vast ghese ten heeft/ en daer is ras op ras/ soo dat sommige die niet wel bedreven zijn op de Cust/ dickwils meenen dattet de Vlaemse Bancken zijn/ maer het diept haest en drooght mede haest/ daer aen zijn sy wel te kennen.

Grevelingen.

Grevelingen is oock een Ty-haven/ daer men met hoog water in moet/ daer staen twee baeckens/ die moet men neffens malkanderen houden/ en zeylen soo tusschen de hoofden in/ aen de oost-zijde voor de haven leyt een plaetjen dat moet men schouwen.

Van de Vlaemsche Bancken.

Al de Zanden die tusschen het gat van Sluys en Calis leggen worden de Vlaemsche bancken genoemt/ waer van de eerste is/ 't Zant/ is hart zant/ van de Paerdemarckt op 2 vadem/ en streckt hem soo langhs de Cust op $3\frac{1}{2}$/ 3 en $2\frac{1}{2}$ vadem/ tot voor-by Oostende/ daer is bezuyden tusschen het lant en de banck vier en vijftehalfen vijf vadem waters/ benoorden is 't rechte vaer-water van de Wielingen/ de Kute genaemt/ daer is met leegh water vijf/ 6 en 7 vadem waters/ ontrent anderhalf mijl dwars van Oostende leydt het Rip/ of uytterbanck/ daer is niet meer als vier/ en vierdehalf vadem waters/ op Geese aen het oost-eynde van de Stadt Oostende en Lisweghen ten halven tusschen die Duynen en Blanckenburgh/ so zijt ghy op 't Rip.

't Zant. Kute. 't Rip.

Tusschen 't Rip en het Landt-legghen noch twee kleyne plaetjens/ van drie en derdehalf vadem.

Voor Oostende begint een banck/ die streckt hem langhs de Cust voor de haven van Nieupoort/ daer is 2 en derdehalf vadem water op/ tusschen 't lant en de banck ist 4/5/6 en 7 vadem diep.

Boonelant.

Dwars af benoorden dese banck/ leydt Boonelandt van 2 vadem waters/ en op sommige plaetsen anderhalf vadem/ daer bewesten/ en recht onder Nieupoort/ leydt de Strooms van twee en drie vadem.

Strooms. Broers banck.

Beoosten Nieupoort schiet een Rifken van de wal daermen hem wel voor wachten moet/ tusschen Nieupoort en Duynkercken legghen ses bancken/ waer van de Broersbanck de eerste is/ en is driekantigh/ leyt neffens Broers en 't Klooster ten Duynen/ en seer dicht by het landt. Streckt van de wal af ontrent west noordwest een mijl in Zee/ men mach tusschen de Broers-banck en 't landt door loopen/ op 4 en 5 vadem met leegh water/ maer men loopter gemeenlijck bewesten om/ als men langhs Vlaenderen zeylt binnen de Bancken door.

Cams.

De tweede is de Cams/ die bewesten Broers banck leyt/ die is 3 vadem diep/ aen veel Rassen van twee en $1\frac{3}{4}$ vadem/ men mach tusschen 't Lant en dese banck op 7 en 8 vadem/ en oock Reede maken voor alle winden.

Noorder-Cams.

So men benoorden de Cams om de west loopt/ soo loopt men tegen de Killen ofte Noorder Cams aen/ daer is $\frac{3}{4}$ vadem waters op/ leydt mede aen veel Rassen die noch minder zijn/ daer een weynigh bewesten hebt ghy de Braeck/ streckt in een kromte van de noorder Cams tot dicht aen de Splinter voor Duynkercken/ soo dat hy pas soo veel bewesten als beoosten loopt/ daer is 1/ $1\frac{1}{2}$ en anderhalf vadem water op/ maer op 't west-eynde diept hy/ datter met leegh water 3 en 4 vadem op is/ binnen de Braeck ist 10 en 11 vadem diep/ daer loopt een Sloeve door/ van 12 of 10 voeten diep.

De Braeck

Benoorden de Cams en beoosten de noorder Cams/ leyt de Smalbanck van 2 en 3 vadem water/ maer op de steerten is het wel 4 vadem diep/ tusschen de Smalbanck en de Cams is 't ruym en breet/ 't is daer 8 en 9 vadem diep.

Smalbanck.

Benoorden de Smalbanck leydt de Steenbanck/ die heeft aen de oost-kant een haeck/ schiet ten naesten by voor Nieupoort/ is aen de west-kant drie en vier vadem/ en op de zuydelijcke steert van de haeck aen de oost-zijde drie vadem/ aen de noordelijckste steert van de haeck anderhalf vadem diep/ aen de noord-kant leydt een Ras in de Steen-banck van drie voet waters/ tusschen de Smalbanck en de Steenbanck is 8 en 9 en 7 vadem waters/ is redelijck breedt tusschen beyden.

Steenbanck.

Calbanck leydt benoorden de Steen-banck/ is in 't midden 2 vadem/ en op de steert 6 vadem diep/ in 't midden van de Calbanck leyt een kleyn banckjen dat heetmen Smalbanckjen/ daer maer 3 voet waters op is/ tusschen Steenbanck

Cal-Banck. Smal-banckjen.

banck en Calbanck is 't heel ruym/ daer hebt ghy 10/9/8 ende dan weder 7 vadem waters/ streckt hem met de oost-steert naer de uytterbanck toe/ de Sloeve tusschen beyden wordt Trop-zeel genoemt/ 't welck het rechte vaer-water is/ om tusschen Boonelant en stroom door te loopen/ daer in 't vaerwater ist 12/11/10/9/7/6 tot op 5 vadem toe diep.

Trop-zeel.

Benoorden de Cal-banck leydt noch een groote banck van 8/9 ende 10 vadem/ waer op eenighe Kassen legghen/ van 5 en 6 vadem waters.

Mercken van de Vlaemse bancken.

Daer leggen noch vijf langhe bancken langhs Vlaenderen/ als Grevelinghen zuyden en zuyden ten oosten van u is/ dan zijdy neffens het west-eynde van dese bancken/ en als Nieupoort oost ten zuyden van u is/ so zijt ghy neffens 't oost-eynde/ sy zijn seer langh/ tusschen elck gaet een Canael door/ elck van besondere diepte.

Ontrent vijftehalf mijl noorden ten oosten/ en noord noordoost van Calis/ en noord noordoost van Calis Clif/ leyt de buytenste banck/ 't Clif genaemt/ is op het drooghste omtrent acht voet diep/ benoorden 't Clif af t'zeewaerts/ ist 23 en 24 vadem diep/ op de zuyd-zijde naer Ruytinge loopt een Canael door/ de Polder ghenaemt/ en is wijdt en breedt van 20/23 vadem diep.

't Klif.

De tweede is de Ruytinghe ghenaemt/ leydt van Cales noord noordoost/ en van Cales Clif noordoost ten noorden/ omtrent 3½ mijl/ en is daer vijf of ses vadem diep/ op 't zuyd-eynde leyt een Polder/ daer maer anderhalf vadem water op is/ als groot Cassel over Mardijck komt/ dan mach men geen quaet van de Ruytingh/ maer Mardijck moet niet westelijcker komen/ of men soude op de voorschreven Polder zeylen/ tusschen desen en den derden gaet een Canael door/ van 18 en 20 vadem.

Ruytingh.

De derde banck is ghenaemt den Dijck/ leyt van Cales Clif noordoost anderhalf mijl/ is op 't noord-eynde 4 en 5 vadem diep/ maer op 't zuyd-eynde 5/7 ende 8 vadem/ op dese banck leyt mede een Polder aen 't zuyd-eynde/ maer een vadem diep/ Wynoxberghen even beoosten 't groote Fort/ so loopt ghy recht op de Polder aen/ dese bancken zijn seer sorghelijck/ want de Ruytingh leyt bykans in 't vaer-water/ tusschen dese banck en de vierde/ gaet mede een Canael door/ is benoorden 12 vadem/ en verder om de zuyd wordt het 9/7 vadem/ maer is wat sorgelijck door te loopen/ want benoorden hebt ghy den Dijck/ een weynigh om de zuyd hebt ghy de Ratelingh/ is 9 vadem 't hooghst/ en loopt op 4 vadem en minder/ en wat verder om de zuyd so komt ghy tegen een Polder aen die op de Ratelbanck leydt/ daer maer vier en vijftehalf voet water op is.

Den Dijck.

Ratelingh.

De vierde banck is de Ratelbanck ghenaemt/ leydt van Cales Klif noordoost en noordoost ten oosten drie en een halve mijl/ is 3/4/5 en 6 vadem diep/ op 't zuyd-eynde leyt mede een drooghe Polder vier of 5 voeten water/ met springh-stroom vallen dese Polders droogh/ tusschen de Ratel en den Dijck hebt ghy de Ratelingh van 4/5/7 en 9 vadem/ loopt tot aen den Dijck.

Ratel-banck.

Beoosten de Ratel-banck/ te weten tusschen die en de Bree-banck gaet mede een Canael door/ is het eyndt wijdt en breet/ en aen het west-eynde loopt het redelijck smal ofte naeu toe/ is doorgaens van 14 tot 16 vadem waters.

In alle dese Canalen magh men laveeren tusschen de voorschreven bancken/ van de eene banck tot de ander/ en settet tusschen de bancken waer men wil.

Groot Cassel aen Mardijck/ soo meught ghy vry over den Dijck en de Ratel-banck loopen/ sonder aen de Polder te misdoen.

De vijfde is de Bree-banck/ leydt van Cales Klif noordoost ten oosten wel soo oostelijck/ is op het zuyd-eynde vier/ vijf/ seven en acht vadem/ heeft aen de oost-kant een groote haeck/ schiet met de noordelijckste voor-by steen-banck/ tot ten naeste by Calbanck/ en is op 't oost-eynde van vier tot 3/en twee en een half/en twee en anderhalf vadem/ de zuyder-steert van de haeck loopt dicht na steen-banck toe/ so dat 'er noch een goede passagie is/ om met schepen door te loopen/ van twaelf/elf/thien/neghen/seven en ses vadem/ op de steert is het van twee tot derdehalf en een vadem/ kleyn Sinten een weynigh bewesten het groote Fort/ soo soud ghy recht midden op een Polder loopen/ die op de Bree-banck leydt/ is bekans een mijl langh/ als mede die op de Ratelbanck is/ heeft niet meer als vier en drie voet waters doorgaens.

Bree-banck.

Tusschen de bakens en Bree-banck is 't wijdt en breet/ en is 14/12/10/9/8 en 7 vadem diep.

De Splinter schiet tusschen het houte Wambas/ en de Haven van Duynkercken/ van de Vlaemsche Kust af/ en loopt soo in Wilbert-zant/ na Bree-banck toe/ men kan door verscheyden plaetsen door de Splinter heen/ ghelijck in de beschrijvinge te sien is.

Bewesten de haven van Grevelingen leyt een banck/ ofte vlackte langhs de wal/ streckende een goet stuck van lant af t'zeewaert/ tot by Calis toe/ gheheeten het Nieuwlandt/ daer mach men by langhs of overloopen/ op vijf/ vier en drie vadem/ na dat men wil.

De haven van Cales valt met alle ghetyen heel droogh/ en met hoogh water op een dagelijckx Ty is daer niet min als drie vadem waters. Om daer in te zeylen/ soo houdt de Meulen (staende aen de oost-hoeck van de stadt) recht over het ooster-hooft/ en loopt soo dicht by het ooster-hooft in/ en laet het Casteel aen de west-zijde van u leggen; van het wester-hooft loopt een Rifken af/ daerom moet men dat mijden. Binnen het Wester-hooft komende/ moet men westwaerts op wijcken tot in de Ruppe/ en daer met leegh water droogh sitten. Des nachts alst Gety is/ staen daer twee vuyren/ daer loopt men op in; Ten is niet geraden dit gat in te komen voor het hooghste water/ om de geweldige stercke stroom die daer mette vloet in loopt/ om de Anckers van de Schepen (die daer binnen legghen) te schouwen. 't Is daer binnen periculeus en quaet legghen/ besonder met een noordelijcke wint/ die waeyt daer open in.

Cales.

Dwars van 't Wester-hooft van Calis/ leyt een Banck van twee vadem/ tusschen het Hooft ofte Meylant en de selve Banck mach men door loopen op drie vadem met half vloedt/ de banck is 2 vadem diep. Onder Calis Klif aen het oost-eynde mach men 't setten op thien vadem/ maer aen 't west-eynde leydt een Steen ofte Klip onder het water/ een Bassen schoot van landt/ Calis klif leydt tusschen Calis en Swartenes.

Cales-klif.

De Engelsche Kust/ van 't Voorlandt tot Doveren/en van Doveren tot Fierley.

Tusschen Calis en Doeveren midden in het vaer-water of de Fransche zijde wat nader als de Engelsche/ leyt een smalle banck van drie mijlen lanck/ ghestreckt ontrent noord noordoost en zuyd zuydwest langhs het landt van Swartenes/ geheeten Vrouwe-zandt/ van vijf/ses/seven en acht vadem diepte/ en loopt om de zuyd na het landt van Beunen. West ten zuyden van Calis Klif/ en zuyd en zuyden ten oosten van Doeveren/ is die op het drooghste met leegh water niet dieper als sesthien/ seventhien voet. Aen beyde zijden van dese banck/ soo van beoosten als bewesten langhs/ ist 20/22/23 en 24 vadem diep.

Vrouwe-zant.

Zuyden ten oosten een halve streeck oostelijcker/ twee mijlen van 't Kasteel van Doeveren leyt een kleyne drooghte van drie en een halve vadem.

Voor Doeveren mach men setten voor een noorden en noordweste windt tegens het Slot over/ op thien vadem is de beste Reede en schoone gront.

Om in Duyns te zeylen van bezuyden/ soo loopt by den hoeck van Doeveren om op twee Kabel lenghden by 't lant langhs/ settet neffens het middelste Slot/ op seven ofte acht vadem.

Tusschen Goepingh en de Valley in 't lant van Noord-Voorlant/ Rams-gat ghenaemt/ legghen twee gronden ofte Bancken/ waer af de westelijckste de Querens heeten/ en de oostelijckste de Brakes.

De zuydelijckste punt van Goepingh en den hoeck van Doeveren leggen verscheyden/ noordoost en zuydwest: Om van Doeveren binnen Goepingh deur te zeylen/ na het Voorlant/ soo gaet noorden ten oosten aen soo lange tot dat de Molen op het Voorlandt komt aen de west-zijde van de Valeye in het Voorlandt/ gaet dan noch noorden ten oosten en noord noordoost/ tot dat het toorenken op het Voorlandt komt aen de oost-kant van de voorschreven Valey/ dan suldy benoorden de Querens zijn/ het plompe Toorenken/ op het landt van Doeveren/ komt dan aen ofte recht over de derde witte Krijt-Bergh/ benoorden den hoeck

Goeping.

van

van Doeveren/ dat is een recht langhs-merck/om tusschen de Querens en Goepingh deur te zeylen / soo wel als men van benoorden als van bezuyden komt.

Om van benoorden binnen de Goepingh deur te zeylen/ soo komt de Brake niet nader als op 7 vadem/set den hoeck van Doeveren zuyd zuydwest van u / en zeylt daer op aen/ soo suldy het beste diep langhs loopen. Als dan de molen die op het Voorlandt staet in het Rams-gat of de Valey / dan suldy zijn neffens de Brake/en als de plompe toren komt in het Rams-gat/suldy benoorden de Brake zijn. Als men in Duyns leydt/en dat den Innerhoeck van 't Clif van Doeveren zuyd zuydwest van u leydt / dan leggen de Querens noorden ten oosten van u/en 't noord-eynde van Goepingh noordoost.

Het noord-eynde van Goepingh en den hoeck van het Voorlandt / legghen verscheyden zuydoost ten oosten / en noordwest ten westen een groote mijl. De Querens leggen by 't Voorlant langhs na Duyns toe.

Om te zeylen tusschen de braek ende de Querens.

Om van benoorden in Duyns door de Brake en Querens te zeylen/ soo stater benoorden 't Zuyd-Voorlandt een Kerck met een stompe Tooren/ de Kerck is vry wat groot/ daer zijn drie Kasteelen op de Strant van Duyns/ brenght de voorsz. Kerck recht in het midden van de twee zuydelijcke Kasteelen / en dan bent ghy in het rechte vaer-water/ en in 't midden van de Canael/ dat sal u dienen tot een langsmerck/om te loopen door de Brake en de Querens/de cours is zuyd zuydwest / en soo de windt zuydelijck waer / en dat ghy daer door moest Laveeren/loopt niet oostelijcker als dat de voorsz. Kerck komt twee Schips-lenghde zuydelijcker als het zuydelijckste Casteel. Want soo ghy die te samen brocht/ soo soudt ghy op de Braecke loopen/ loopt mede niet Westelijcker als dat de voorschreven Kerck komt binnen twee Scheeps lenghde van de drie Casteelen/want so ghyse t'samen brocht / soudt op de Querens loopen/ dese mercken dienen om te laveren door de Querens en de Braecke / 't zy van de noord ofte zuyd. De Braecke is heel steyl/'t is dicht langhs de Brake 5 vadem diep / en in 't midden van 't Canael is 't 15 voet diep/met leegh water/ alsoo dattet dieper is aen de zijde van de Brake als in het midden van 't Canael/ als ghy Laveert en loopt om de oost van de Brake / alsoo haest moet gy wenden/of anders sout ghy op de Brake zeylen/de Querne is vlack/maer niet te min soo haest als ghy 't ondieper vindt in 't overloopen om de west naer de Querne als 15 voet/soo moet ghy wenden.

Dwars merken van een steertken zant leggende van de Goeping af.

Ontrent een halve mijl van 't noord-eynde van Goeping naer 't zuyden/leyt een vlack steertken of scherpte van zant/ een groote musket schoot bewesten Goeping/valt met leegh water een groot stuck droogh/het welck de Canael tusschen de Brake en Goeping heel nauw maeckt/de dwars-mercken van dit steertken zants zijn dese: boven binnen in het lant een weynigh naer het zuyden van Ramsgat staen drie of vier hooge boomen by malkander/ wanneer dese boomen komen recht over het zuydelijckste eynde van de Klip / die leyt een weynigh naer 't zuyden van Ramsgat/dan zijt ghy dwars van dit Steertken zants/so haest als ghy daer voorby zijt / hebt ghy meer ruymte om te laveren / en meught verder over na de Goepingh loopen.

Om van Doeveren buyten de Goepingh om na 't Voorlant te zeylen/ so hout den hoeck bewesten Doeveren buyten den hoeck van Duyns / en gaet noordoost aen / tot dat het Voorlant noordwest ten westen van u is/dan meughdy vry na 't Voorlandt toe loopen / en settent voor Margat / ofte daer 't u best dunckt/dan neffens den Tooren daer de molen by staet is de beste Reede. Of als den hoeck van 't Voorlant zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden van u leydt/ daer is oock goet legghen op 8 of 9 vadem. Tusschen Margat en Rokolvers mach men 't over al setten op 6 ofte 7 vadem met half Vloedt.

Om buyten Goping om te zeylen.

Tusschen de Querens en het Voorlandt machmen oock deur loopen na Zand-wijck/daer leydt noch een Zant geheeten de Driestal/tusschen dat en de Querens als oock tusschen dat en het landt/is 't met half Vloet 3 vadem diep. De Querens zijn binnen korten tijt seer ghemindert en verloopen/ soo dat het noord-eynde by na wech is.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Langhs de Kust van Vlaenderen aen het landt maeckt vol Zee een zuyden en noorden Maen.

In de Vaer-wegh buyten de Vlaemsche bancken in Zee maeckt hoogh water een zuydweste Maen.

Midden in de Hoofden een zuydweste Maen.

Tot Doeveren een zuyden en noorden Maen.

In Duyns een zuyd zuydweste Maen.

Aen het Voorlandt een zuyden/als mede een Noorden Maen.

Langhs de Vlaemsche Bancken valt de Voor-vloet over de bancken na 't landt toe / ontrent het derdepart van 't Gety / daer na langhs het lant/ maer de achter-vloet valt noordwaerts langhs der zee in 't rechte vaer-water.

Als de Vloet daer neffens in Zee begint te gaen/dan ist aen landt al half vloedt en 't water ten halven gewassen/soo datmen in alle de gaten op de Vlaemsche Kust met vijf of ses voeten waters in kan.

Midden deur de hoofden valt de Vloet noordoost ten oosten/en de ebbe zuydwest ten westen.

Van Doeveren tot het Voorlandt / valt de stroom binnen Goepingh deur/over de Querens noorden en zuyden.

Voor Cales en Swartenes/de Vloet gaet eerst een quartier naer lant toe/en daer naer noord noordoost.

Van de Diepten.

Tusschen het Marsdiep en de Hoofden in 't rechte vaer-water/ ist 23 en 24 vadem diep. Recht buyten de Vlaemsche bancken 18/ 19 en 20 vadem / maer by de Goepingh of ontrent het Voorlandt ist 26/28/en oock 30 vadem diep/hoe naerder aen Goepingh hoe dieper water.

Neffens Goepingh zijnde op 28 ofte 29 vadem / en ismen geen twee Gotelinghs-schoten daer van.

Om uyt het Marsdiep na de Hoofden te zeylen / soo gaet niet anders aen als zuydwest en zuydwest ten zuyden / maer let wel scherp op de stroomen/als ghy dan gist 30 ofte 35 mijlen ghezeylt te hebben/ soo kiest de Vlaemsche bancken tot op 20 of 18 vadem/ als ghy die gronden seecker zijt/soo gaet zuydwest/ en ten lesten zuydwest ten westen aen/so suldy midden in de Hoofden komen.

Vlaenderen machmen van de Companje sien op 16 vadem / dan is men binnen de punct van de Vlaemsche bancken.

Cales Klif en den hoeck van Doeveren mach men sien als men voor de Hoofden is op 24 vadem.

Streckingen en Courssen.

Van Blanckenberg tot Oostende zuydwest ten westen	anderhalf mijl.
Van Oostende tot Nieupoort west zuydwest	derdehalf mijl.
Van Nieupoort tot Duynkercken west zuydwest	4 mijlen.
Van Duynkercken tot Grevelingen west zuydwest	3 mijlen.
Van Grevelingen tot Cales west zuydwest	3 mijlen.
Van Cales tot Cales Klif zuydwest ten westen	1 mijl.
Uyt de Hoofden na 't Rif van Jutlant n. n. o.	90 mijlen.
Van Calis Klif tot der Neuse in Noorwegen n. n. o.	108 mijlen.
Van Calis Klif tot Swartenes zuydwest	1 groote mijl.

Hooghten.

De Hoofden en Doeveren leggen op 51 graden 12 minuten.

Hoe haer dese Landen uytter Zee verthoonen.

Aldus verthoont hem de Cust van Vlaenderen tusschen Oostende en Nieupoort.

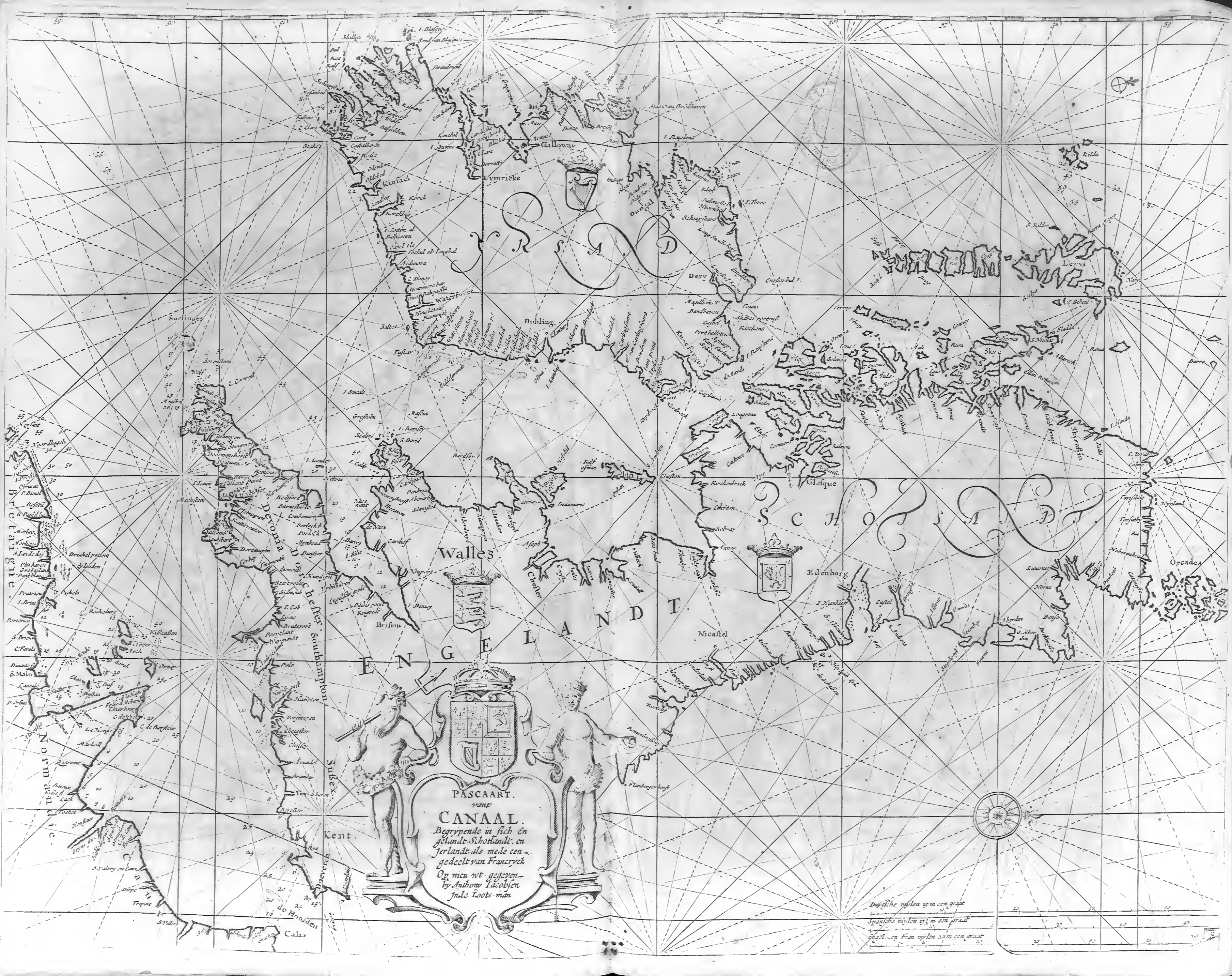

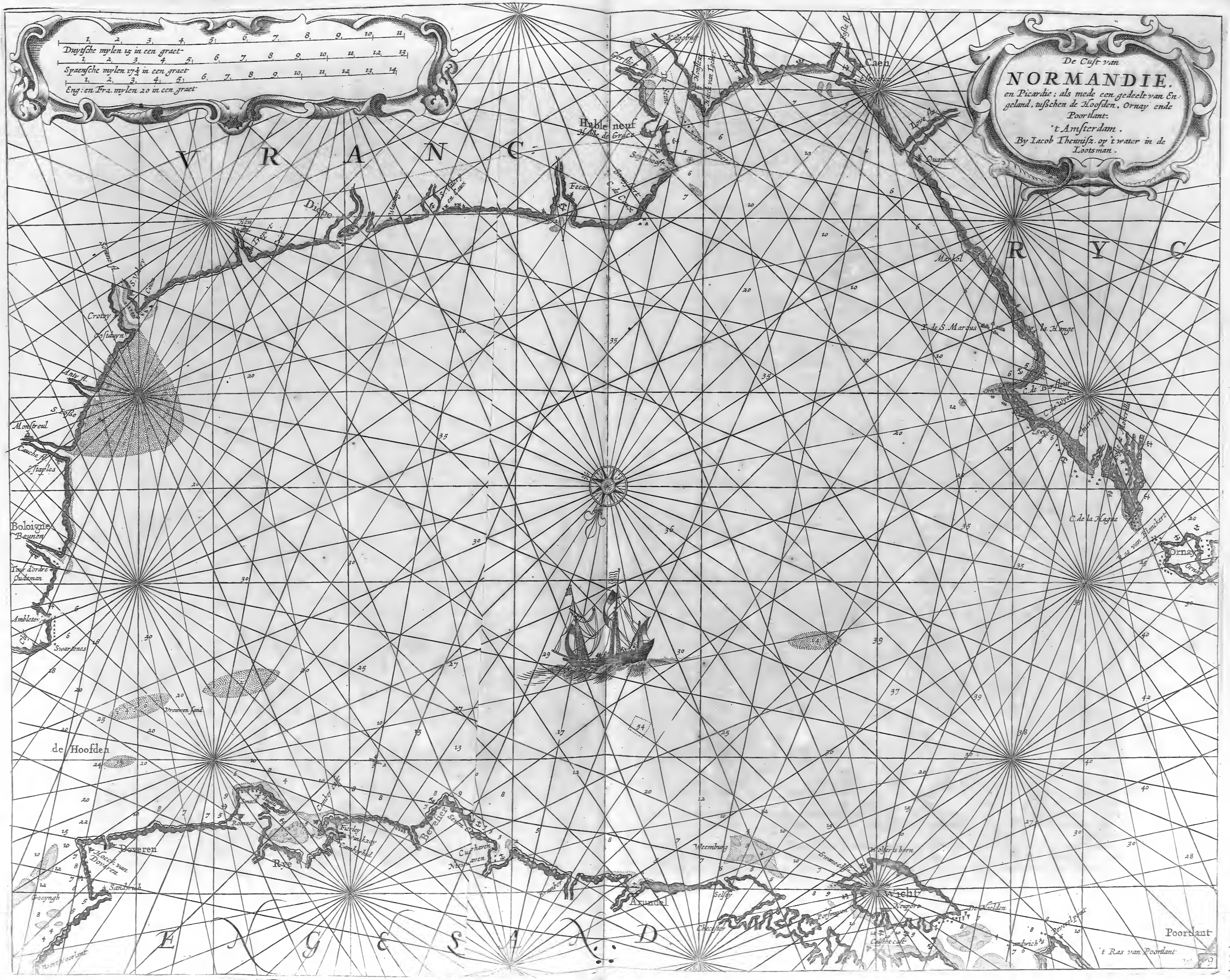
Alsmen van Duyns na 't Voorlant loopt/ soo ist aldus gedaen.

Dus vertoont hem Doveren alsmen bewesten 't Vrouwe-zant door de Hoofden zeylt.

Dus verthoont de Cust van Vlaenderen/ tusschen Nieupoort en Cales/ alsmen daer by langhs zeylt.

PASCAART.
vant
CANAAL.
Begrypende in sich En gelandt Schotlandt, en Jerlandt als mede een gedeelt van Francryck
Op nieu wt gegeven by Anthony Iacobsen Inde Loots-man
ENGELANDT
SCHOTLANDT
YRLANDT
Walles
Kent
Southampton
Sussex
Devonia
Dorchester
Bretaigne
Normandie
Calis
Dublin
Galloway
Lymricke
Kinsael
Waterfoort
Edenborg
Nicastel
Bristou
Chester
Glasque
Skye
Lewys
Orcades
Kilda
Sorlinges
Duytsche mylen 15 in een graat
Spaensche mylen 17½ in een graat
Engel en Fran mylen 20 in een graat

De Cust van
NORMANDIE,
en Picardie; als mede een gedeelt van Engeland, tusschen de Hoofden, Ornay ende Poortlant.
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op 't water in de Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng: en Fra. mylen 20 in een graet
V R A N C R Y C
Hable neuf
Caen
Fecam
Dipe
Crotoy
Monstreul
Boloigne
Ambletor
Swartenes
la Hange
C. de Barfleur
Cherbourg
C. de la Hague
Ornay
de Hoofden
Vrouwen sand
Doveren
Hoeck van Doveren
Sandwich
Romney
Rye
Bevelier
Arundel
Weembug
Wicht
Newport
De Naelden
Poortlant
t Ras van Poortlant
E N G E L A N D

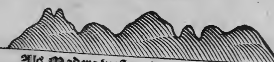
Dus vertoont het Eylant Madera/ alsmen van benoorden komt/ en dattet midden van 't Lant 8 of 10 mylen van u is/ het zuydoost-eynt is seer hackeligh alst na-by u is/ het noord-west-eynde is een schorre-hoeck schuyn neder-gaende.

Dus verthoont hem het Eylant Madera zuydwest van u zijnde.

Als Madera zuyden van u is twaelf mijlen/ verthoont het aldus.

Als Madera west zuydwest van u is thien mijlen/ ist aldus gedaen.

E Y N D E.

Amsterdam, Gedruckt by *Jacob* en *Casparus Loots-man*, Boeckverkoopers, op 't Water, in de Loots-man.

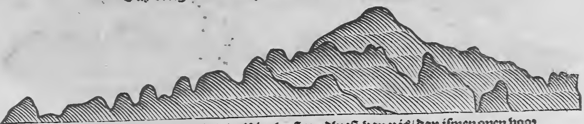
Hoe haer dese Landen uytter Zee verthoonen.

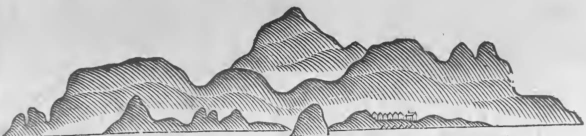

Dus vertoont de Zuyd-Kust van Fortebentura als de Bergh met de witte Besaen noordwest ten noorden ontrent een mijl van u is.

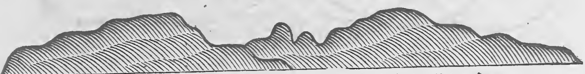
Dus verthoont de noordwest-zijde van groot Canarien.

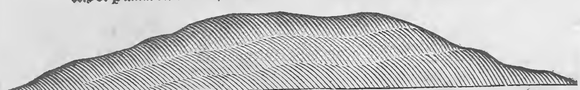
Aldus is Teneriffa gedaen/ als de Pico west zuydwest van u is/ dan ismen open voor de Reede van S. Crus.

Dus vertoont Teneriffa/ als de Pico zuydoost van u is/ dan ismen open voor de Reede van Gerrachica.

Als de Palma ontrent oost van u is 12 of 13 mijlen/ soo is die aldus gedaen.

Aldus ist Eylant de Palma gedaen / zuyden en zuyden ten oosten van u zijnde / 7 of 8 mijlen.

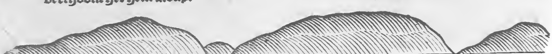
Aldus ist Eylant de Palma gedaen zuydwest ten zuyden van u zijnde/ 3 of 4 mijlen.

Als Salvages oost zuydoost van u is 4 mijlen/ verthoont het hem aldus.

Als Salvages oost noordoost van u is 4 mijlen/ ist aldus gedaen.

Als Porto Sancto zuyden ten westen van u is ontrent 7 mijlen/ soo ist aldus gedaen.

Al[illegible]erthoont Porto Sancto alst ontrent zuyden van u is vier of vijf mijlen.

Tweede Deel

Van de Nieuwe Groote

LOOTS-MANS ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

TWEEDE BOECK VAN DE WESTERSCHE SCHIP-VAERT.

Inhoudende

De Beschrijvinge van de Custen van Vranckrijck, van Tresport tot Roscou: En de Custen van Engelant, van Fierley West aen tot Engelandts-eyndt: 't Canael van Brustou: Als mede de Zee-Custen van Yrlant.

De Eerste Verthooninge, VAN DE

Kusten van Vranckrijck / van Swetenoes tot het Eylandt Ornay / en van Doeveren tot Poortlant.

Swartenes.

ONtrent een groote mijl bewesten Calis Clif leyt Swartenes / een buylen uyt-hoeck / daer neffens leggen veel Klippen en Rudsen langhs de wal.

Van Swartenes tot de Rivier van Beunen / streckt de Cust zuyden ten oosten derdehalf myl. Een kleyne mijl bezuyden de Nes ontvalt het landt met wat bochts oft inwijcks / met een schoone Zant-bay. In die bocht leyt een Visschers Dorp aen de Kust / daerneffens in de Zant-bay is seer goede Reede voor oostelijcke winden / op 5/6/10/15/ en 16 vadem / na dat men verre van lant leyt. Om daer te setten / so brenght men den toren van 't Dorp over 't midden van de Huysen / dese plaetse heet Sint Jans Reede. Een weynigh benoorden dat voorsz. Visschers Dorp / staet een meulen met noch sommige huyskens / van daer noordwaert tot Swartenes mach men niet setten / de gront is daer langhs vuyl en rudsigh. Bezuyden de Reede na de Rivier van Beunen leggen noch sommige Rotskens langs de Kust / die mach men oock niet seer na komen.

Sint Jans Reede.

Op de noord-hoeck van de rivier van Beunen staet een hoogen dicken toren / genaemt La Tour d'Ordre, by de Zeevaerders genaemt den Ouden Man / een kennelick merck om die Rivier daer by te kennen. Ontrent een quartier myl benoorden dien tooren / een kleyn vierendeel myl van lant / leyt een kleyne blinde klip onder water daer geen Smack over mach.

La Tour d'Ordre Oude Man.

Blinde klip.

Op de zuyd-hoeck van de Rivier van Beunen staet een steenen muer / en daer op staet een groot Baecken van een mast / daer neffens aen de zuyd-hoeck loopt een Rifken af / dat moet men schouwen / en loopen heel dicht by het hooft langhs / dat aen de noord-hoeck leyt / en kortelyck daer gemaeckt is. Binnen dat hooft komende / moet men terstont het ancker laten vallen / en daer setten. 't Is een Ty-haven daer men met hoogh water in moet / en met leegh water heel droogh sit. Op de Singel buyten voor de Rivier leyt een Banck / daer plach men van bezuyden op 2 / en van benoorden op 3 vadem over heen te mogen lopen / dan wert nu van bezuyden dieper door 't schuren van 't water / langs het voorsz hooft / dat aen de Noord-hoeck gemaeckt is.

Beunen.

Van den Ouden Man ofte de Rivier van Beunen / tot de Somme / is de Cours zuyden ontrent acht mijlen / daer tusschen leggen noch twee Rivieren / Cauche en Auty / aen de eerste legghen Estaples en Monstreul / daer moet men met het hooghste water midts-waters in / binnen valt het met leegh water over al droogh.

De Somme.

Door twee gaten mach men in de Somme zeylen. Van de Oost-hoeck / genaemt de Oost-duyn / loopt een zant af dwars voor 't gat. Bewesten dat Rif leyt noch een groote banck / daer tusschen gaet het Oostergat in. Om daer in te zeylen brenght S. Valery een kabel-lenghde bewesten de westhoeck van 't gat / genaemt 't Oordeel / en loopt daer op in / tot tegen 't lant aen den voorsz. west-hoeck / en dan daer dicht by langs / of so haest ghy over de banck weder dieper water krijght / dan oost-waerts op na de bakens. Van de hoeck van 't Oordeel loopt een rifken noordwaert af / op 't eynde daer van leyt een Ton / die moet men aen stuerboort laten / en lopen daer vry dicht benoorden om. Van den hoeck 't Oordeel opwaert / ist voort al met bakens besteken / daer looptmen dicht by heen / en laten die alle aen stuerboort / heel tot achter den hoeck van S. Valery / daer men 't set / en met alle getyen droogh sit. De Zanden daer binnen verloopen soo dickwils datse niet voor altijt te beschryven zijn.

Om in de Somme te zeylen.

Om het Wester-gat in te zeylen.

Om het wester-gat in te zeylen/komende uyt den oosten of noorden/moet men by de bancken langhs loopen op 6 of 7 vadem/en naerder niet/die zijn so steyl/dat men daer teghen aen sittende met het voor-schip achter 3 vadem diepte heeft. Ten eynde de bancken tegen 't lant komende/vint men een Ton. Offo men uyt den westen komt/en Crotoy brenght een kabel lenghde binnen het Oordeel / en daer op aen zeylt/ vintmen de voorsz. buytenste ton. Behalven die legghender noch drie/daer van is die voorsz. aen de hoeck van het Oordeel/ de vierde en binnenste/ men laet die alle aen stuerboort na lant toe/en loopt daer benoorden heen.

Dese gaten en Zanden daer binnen (al voor-by S. Valery) vallen met leegh water heel droogh/selfs de tonnen vallen oock droog dat men daer by loopen mach; met half vloet en daghelicx Ty en isser niet meer als twee vadem waters/ het is niet geraden daer in te loopen/ voor en al-eer dat twee derdendeelen van de vloet verloopen is. Met daghelicx Ty vloeyt het daer vijf en ses vadem / maer met een springh seven vadem op en neder. Met hoogh water en springh magh men met acht ofte thien voet over alle Bancken en Zanden heen. Vier mijlen opwaerts leyt Abbeville.

Neffens de Somme is 't verre in Zee vlack water / vijf 6/7/8/9 en 10 vadem/ 2 of 3 mijlen in Zee / die (uytten westen komende) by donker of mistigh weder hem op sulcken vlackte vint / mach hem wel verseeckert houden / niet verre van de Somme te wesen.

Van de Oude man tot Diepen is de cours z. z. w. 13 of 14 mijlen/ maer van de Somme tot Diepen zuydwest ten westen 6 of 7 mijl. Ontrent ten halven tusschen de Somme en Diepen leydt de Rivier van Heu / daer binnen aen de noord-zijde leydt Tresport/ oock een Ty-haven/daer men met hoogh water in moet/en met leegh water droogh sit.

Tresport.

Diepen

Aen de oostkant van de haven van Diepen leyt een schare Klippen / daer van loopt een Rifken de Singhel af/ om de noord of west/ bezuyden dit Rif loopt dit gat ontrent zuydoost in/'t is seer naeuw en een kort verlaet/ daer in leggen 3 Tonnekens midden in 't diep/niet boven een steen worp van malkander/ daer mach men aen beyde zijden by heen lopen. Ten eynden de Tonnen komende/ loopt men mitswaters tusschen de Hoofden/in tot achter aen de stadt/ daer maeckt men 't met een touw aen de wal vast. Men mach daer niet in zeylen voor half vloet/ maer niet met half ebbe/met leegh water valt het geheel droogh/maer binnen aen de stadt blijft men vlot/met hoogh water komt daer drie of ten hooghsten niet meer als vierdehalf vadem water / daer komen altijdt Loots-luyden uyt om de Schepen in te brengen.

S. Valery in Caux.

Van Diepen tot S. Valery in Caux/ist w. z. w. 3 mijlen/dat is oock een Ty-haven/daer men met hoogh water in moet/'t is oock een eng gat daer men tusschen twee hoofden in loopt/daer en is noch zant noch banck voor dat hinderen mach/ daer binnen komende laet men 't Ancker vallen/ en maekt hem met een touw aen de wal vast. Die noch ancker nog tou heeft/mag (daer binnen komen) tegen de wal aen in de singel zeylen/ en also schip en goet sonder schade bergen.

Fecam.

Van S. Valery tot Fecam ist west zuydwest vier mijlen/ dat is een diepe Ty-haven / daer blijft met laegh water weynigh min als twee vadem waters. Aen de Oost-zijde van 't gat leydt een banck ofte Plaet/men mach met kleyne schepen tusschen die en het lant deur zeylen/ en met de slach-gaerde in steecken / op acht en neghen voet by de oost-wal langhs/ die is vlack. Om bewesten die Plaet in te zeylen/ soo houdt den Tooren van Fecam buyten het landt of buyten de west-hoeck van de Haven / soo sal die zuyd zuydoost van u staen/loopt op dat merck 't gat in/ so blijft dat voorsz. Zant aen baghboort / en sult met half vloedt in 't gat 2 vadem waters hebben/binnen komende teghens het stedeken/ daer meughdy 't setten by 't west-lant op 3 vadem.

Strupsaert.

Van Fecam tot Strupsaert ist west zuydwest 2 mijlen. Buyten den hoeck van Strupsaert legghen twee hooghe scherpe rotsen. Van daer tot Seyn-hooft ist zuyden en zuyden ten westen twee mijlen.

Ontrent noordwest van Seyn-hooft leyt een banck daer met leegh water niet meer als 2½ vadem water op blijft: als de Stadt Hable komt buyten Seyn-hooft dan ismen neffens die Banck. Om die te mijden loopt dicht by Seynhooft in/tot binnen den eersten meulen/settet daer op ses vadem/ en verwacht een Lootsman die u in de haven brenght.

Hable.

Om in de Rivier van Roan te zeylen.

Om in de Rivier van Roan te zeylen / komende uytten noorden of oosten / soo loopt het lant benoorden Seynhooft aen boort/en daer by langhs/ so lange tot dat de zuyd-kant van de Rivier komt aen den hoeck van Seynhooft/ loopt daer op aen/tot dat het lant beoosten Hable-neuf komt buyten Hable/zeylt dan na de Haven van Hable-neuf toe. Of wilt ghy buyten de banck of Rettiers om / so wijckt so verre van lant westwaert over/tot dat de Rivier open komt/zeylt dan na den hoeck van Tochet toe/en loopt op 't loot daer by in / daer is met hoogh water drie / en met leegh water niet meer als een vadem waters. De Rettiers is een steen-bank/ leggende midden in de Rivier de Seyne / streckende na den hoeck van Hons-fleur toe/ valt met leegh water tot sommige plaetsen droogh / met half vloet ist daer bezuyden drie vadem/maer daer benoorden twee diep. Alst landt van Caen buyten den Hoeck van Seynhooft is/ en men dan daer op aen zeylt/ zuyden aen/ so loopt men daer bewesten of buyten heen. Of alsmen Strupsaert een spaeck lenghde hout buyten het landt van Seynhooft/soo loopt men oock daer buyten om. Als de ooster-poort van Habel komt over het Oosterhooft en den Oosterschen Meulen/ en dat men dan daer op aen zeylt / soo loopt men recht benoorden de Rettiers in/ men mach dan oock aen de banck die na Seynhooft toe leyt niet misdoen. Tot Habel moet men met hoogh water in/ daer binnen sit men met alle getyen droogh.

Rettiers.

De Riviere de Seyne moet men op 't gety in loopen/alst meeste ofte sterckste van de vloedt verloopen is/ dan machmen op het loot by 't lant langhs zeylen/ tot dat men de Rivier van Habel open in sien mach/ als dan het Zuyder-Kasteel komt over 't Oosterhooft en de Meulen/loopt dan daer recht op toe/ maer het is best te setten ten halven het Kasteel en Seynhooft/ en daer een Loots-man te verwachten: soo daer geene af komen/ soo zeylt van daer recht op het Kasteel aen/dat op 't hooft staet/daer ist diepste water.

Van Habel opwaert na Rouan te varen / is niet wel doenlijck sonder Loots-man/ men moet met het Gety door d'eerste travaille ofte bancken / die strecken van Habel tot Hons-fleur zuydoost by het Zuyder-landt langhs / en van daer langhs de noord-zijde van de Rivier tot Quille-beuf/ daer komende is men door de eerste travaille. Men moet oock wel verdacht zijn / en hem wachten voor den stercken sprinck/by de Normans La Barre genoemt/ die alle getyen mette Vloet soo gheweldigh aenkomt / dat anckers en touwen genoegh te doen hebben om een schip te houden. Om die en andere swarigheden meer ist niet gheraden die Rivier op te varen sonder Loots-man.

La Barre.

Twee mijlen bezuyden de Rivier van Rouan leydt een Ty-haven ghenaemt Tochet / aen de west-kant van 't gat staet een baecken/ daer by loopt men in/ of men magh by de oost-wal met de slach-gaerde in tasten.

Tochet.

Zuydwest of zuydwest ten zuyden/van den hoeck Seynhooft/ ontrent 5 mijlen/legghen veel bancken een goet stuck weeghs in Zee / aen beyde zijden (soo daer beoosten als bewesten om/) mach zeylen in de Fosse van Caen/ die streckt meest zuyden in/ en leyt in een Inwijck.

Fosse van Caen.

Aen de west-zijde leyt een Singhel/daer men achter setten mach/'t isser wijt en breet en al zant-strant/het oost-lant is duynigh en verre vlack/op ses of seven vadem/ daer mach men met de slach-gaerde by in tasten.

Caep de Chierenbergh.

Van Seynhooft tot C. de Barfleur of C. de Chierenbergh/is de cours west ten noorden 14 mijl. Ontrent 3 mijlen daer beoosten legghen d'Eylanden van S. Marques/ daer mag men rondom zeylen/dan ten isser niet al te schoon.

Sint Marques.

La Honge.

Een mijl bewesten de Eylanden van Marques leydt la Honghe een plompe Tooren / daer bewesten leyt den hoeck van Barfleur / tusschen beyden is een groote Inwijck daer men op ses ofte seven vadem beschut mach leggen / voor een noord noordweste wint. Een noordooste windt waeyt daer open in.

Van de noord-hoeck ofte Caep de Barfleur (die noord noordwest van u leyt als gy daer op de Reede legt) loopt een Banck ofte Rifken af / doch daer kan wel een Schip over. Noordoost een groote mijl van die voorsz. hoeck leydt een steen onder water/daer geen schepen over en mogen.

Blinde klip.

Van den Hoeck la Honge of Caep de Barfleur tot Sieren-

renburgh is west en w. n. w. 3 mijl/ dat is een kleyne Ty-haven. Bewesten den hoeck van Barfleur leggen sommige buylen / als men het hooghe lant van Chierenburgh hout buyten de Caep de Wijck/soo mach men die niet bezeylen.

Caep de Wijck. Voor Caep de Wijck is goede Reede op ses vadem/recht beoosten de twee hooge klippen in een Sand-bay.

Voor Chierenburgh leggen sommige klippen of Eylandekens/die zijn rondom schoon/daer bewesten leyt een Ty-haven/geheeten de Fosse van Moberille/ daer voor legghen aen beyde zijden vier ofte vijf hooge klippen/daer looptmen met hoogh water tusschen deur tot binnen de haven. Een mijl daer bewesten leydt C. de Hague.

Caep de Hague. Twee mijl west ten noorden van Caep de Hague leydt het Eylandt Aldernay of Ornay/tusschen dat gaet het Ras van Blanckenburgh door.

De Kust van Engelant.

DEn hoeck van de Singel leyt van Doeveren verscheyden zuydwest ten westen / 6 mijlen. Aen de oost-zijde van de Singel in Romeyns Bay neffens Romeynen Toren/is goede Reede voor weste en zuydweste winden.

Reede onder de Singel. Om daer in te setten loopt soo verre in de Bay / dat den hoeck van de Singel zuyden en zuyden ten westen van u zy/ set daer omtrent op 7 of 8 vadem/bewesten den hoeck van de Singel/alsso dat den hoeck oost ten noorden van u leydt/op 7 of 8 vadem/mach men oock setten voor een n. ooste wint.

Kamber-haven. Om in de Kamer of Kamber-haven te zeylen / komende uyt den westen / soo houdt Bevesier buyten den hoeck van Fierley / en loopt soo na de Singhel toe / daer by komende loopt op twee kabel-lenghden daer by langhs/tot het eynde van de Singel/wijkt dan westwaert op/en laet de Bakens aen de rechter-hant tot dat gy komt voor het slot Kamber/ dat op de zuyd-singel staet/daer meughdy het setten op 4 en 5 vadem/van daer voorts heel tot de stadt Ry ist al met Bakens af gemerckt/die staen by de oost-kant van 't diep langs op de Darisen die met leegh water droogh vallen. In 't opzeylen na Ry moet men alle de Baeckens aen stuerboort laten/en loopen daer passelijck dicht by heen.

Reede onder Bevesier. Den hoeck van de Singel en Bevesier legghen verscheyden/ west zuydwest en oost noordoost 5 mijlen. Bevesier is door 7 witte kleven het alderkennelijckste lant/ dat men ergens siet. Beoosten den hoeck van Bevesier mach men het setten voor westelijckste winden / op 6 ofte 7 vadem/alsso dat den hoeck zuyden en zuyden ten westen van u leyt.

De voorder beschrijvinge van Bevesier tot Poortlandt/ wort in 't breede in de derde vertooningh verhaelt.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Midden door de Hoofden valt de vloet noordoost ten oosten/en de ebde zuydwest ten westen.

Voor Calis en Swartenes valt de vloet eerst een quartier na het lant toe/daer na n. n. o.

Tusschen Swartenes en Beunen valt de vloedt noorden ten oosten aen landt / maer buyten in zee noord noordoost : Een zuyd zuydooste maen maeckt daer het hooghste water.

Tusschen Bennen/Diepen en voor de Zomme/valt de vloet eerst een quartier na lant/daer na n. o. ten oosten/en de ebbe z. w. ten westen.

Tusschen Diepen en Strupsaert buyten 't lant in de Crabe/ valt de vloedt n. o. ten o. en d'ebbe zuydwest ten westen.

Tot Hableneuf en de rivier van Rouan / maeckt een zuydooste maen hoogh water.

Van Strupsaert tot Caen in de Fosse / valt de vloet zuyd zuydwest/ en de ebbe noord noordoost.

Voor de haven van Caen / maeckt hoogh water een zuyd zuydooste maen/binnen de haven een zuyden ten oosten maen.

Tot Markel/ la Honge/Barfleur/ Chierenborgh en Caep de Hague by lande een zuyden ten oosten maen.

Van Zeyn-hooft tot Barfleur valt de vloedt by het landt oost ten noorden/ en de ebbe west ten zuyden / maer in 't Canael buyten 't landt valt de vloet oost noordoost en de ebbe west zuydwest.

Aen Caep de Hague by landt maeckt hoogh water een zuyden ten oosten maen.

In het Ras van Blanckaert een noorden ten oosten en zuyden ten westen maen. De vloet valt door het Ras n. o. en de ebbe zuydwest.

Tot Doeveren een zuyden en noorden maen.

Tusschen Doeveren ende Singels/desgelijcx tegen de Singel maeckt vol zee een zuyd zuydweste maen.

Van de Singel tot Doeveren valt de vloedt noordoost ten oosten/ en de ebbe zuydwest ten westen.

In 't Canael van Winckel-zee een zuyden ten oosten maen.

Tot Bevesier aen 't lant een zuyd zuydooste en n. noordweste maen.

In de vaerwegh daer neffens een zuyden en noorden maen.

Van Bevesier tot de Singel oost noordoost en west zuydwest.

By Bevesier aen 't landt voor de seven kleven/ valt de vloet oost ten zuyden/en de ebbe west ten noorden.

Van diepten en kenteeckenen neffens dese Landen.

Cales Clif en de hoeck van Doeveren / magh men sien als men daer voor is op 24 vadem.

Bezuyden den ouden Man of Tour d'ordre/leyt het hooge landt van Estaphels / dat is seer kennelijck / om dat daer omtrent geen landt soo hoogh is. Als dat noord noordoost van u is / en ghy neffens de Somme zijt/daer is 't acht en negen vadem diep.

Op het landt van de Somme tot Diepen staen veel scherpe torens/ sommige Meulens en boomen/ en heeft langs de zee al een zant-strant.

Neffens Diepen magh men het lant sien op 20 en 22 vadem.

Omtrent drie mijl buyten Strupsaert is 't twintigh vadem diep.

Tusschen Diepen en Zeynhooft staen oock veel scherpe torens/boomen en huysen op het landt. Strupsaert is alderkennelijckste aen een groote klip die daer neffens leyt als een hoogen Toren / daer neffens in de Crabe is 't sestien en seventhien vadem diep.

Omtrent Caep de Barfleur en Chierburgh drie mijlen van lant is 't dertigh vadem diep.

Barfleur is een hooge hoeck/ beneden op 't witte lant staet een plompe toorn/ twee meulens en sommige huyskens/ daer bewesten is meer wit lant.

Op Caep de Hague staet een Slot met een kleyn torenken/ een weynigh daer beoosten staet in 't lant een scherpe toren. Twee mijlen daer beoosten leyt Chierburgh/met een plompe Toren.

Tusschen Winckel-zee en Picardie/ midden in 't Canael is het 26 en 27 vadem diep/op sulcke diepte magh men Fierley en het lant van Doeveren sien.

Buyten Bevesier neffens de seven kleven is 't 28 en 30 vadem diep.

Streckingen en Courssen.

Van Cales Clif tot Swartenes zuydwest	een groote mijl.
Van Swartenes tot de oude Man zuyden	anderhalf mijl.
Van Swartenes tot de Somme zuyden	10 mijlen.
Van de Somme tot Trespoort z. z. w.	5 mijlen.
Van de oude Man tot de Somme zuyden	8 of 9 mijlen.
Van de oude Man tot Diepen zuyd zuydwest	13 of 14 mijlen.
Van de Somme tot Diepen zuydwest ten westen	7 mijlen.
Van Trespoort tot Diepen zuydwest ten westen	3 mijlen.
Van Diepen tot Fecam west zuydwest	8 mijlen.
Van Fecam tot Strupsaert z. w. ten westen	2 mijlen.
Van Strupsaert tot Zeyn-hooft is de cours z. z. w.	2 mijlen.
Van Zeyn-hooft tot Caen in de Fosse z. w. ten zuyden	6 mijlen.
Van Zeyn-hooft tot Barfleur of Chierenburg w. ten n.	14 mijlen.
Van Swartenes tot Diepen zuyden ten westen	16 of 17 mijlen.
Van Swartenes tot Strupsaert of de C. de Caux z. w. ten zuyd.	22 m.
Van Swartenes tot de Riskassen is de cours w. z. w.	40 mijlen.
Van Swartenes tot Wicht/west wel so zuydelijck	28 mijlen.
Van Swartenes tot Bevesier west	13 mijlen.
Van Diepen tot Wicht/is de cours w. n. w.	28 mijlen.
Van Diepen tot Bevesier n. w. ten noorden	19 mijlen.
Van Diepen tot Doeveren is de cours noorden	20 mijlen.
Van Zeyn-hooft tot Dierbliet of den hoeck van Chierburgh/ west ten noorden	14 mijlen.
Van Zeyn-hooft tot Poortlant is de cours n. w. ten w.	28 of 29 mijlen.
Van Strupsaert tot het oosteynde van Wicht/ noordwest wel soo noordelijck	22 mijlen.
Van Strupsaert tot Bevesier is de cours noorden	19 of 20 mijlen.
Van Strupsaert tot Fierley n. ten o. wat noordelijcker	22 mijlen.
Van Strupsaert tot den hoeck van Doeveren noord n. o.	26 mijlen.
Van Caen tot Dierbliet of den hoeck van Barfleur/n. w.	12 mijlen.
Van Dierbliet tot C. de Hague west noordwest	6 mijlen.
Van Doeveren tot de Singels zuydwest ten westen	6 mijlen.
Van de Singels tot Fierley west zuydwest	2 mijlen.
Van de Singels tot Bevesier west zuydwest	5 mijlen.
Van Fierley tot Bevesier zuydwest ten westen	4 mijlen.

Hooghten.

De Hoofden en Doeveren leggen op	51 graden 12 minuten.
De Somme leyt op	50 graden 6 minuten.
De hoeck van Strupsaert op	49 graden 35 minuten.
Bevesier leyt op	50 graden 50 minuten.

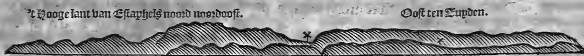
Hoe haer dese Landen uytter Zee verthoonen.

Cales Clif. Tour d'Ordre. Oude Man. 't Lant van Beunen.

Van Cales Clif tot voor-by Beunen/ vertoont het lant aldus/ alsmen daer by langhs zeylt.

't Hooge lant van Estaphels noord noordoost. Oost ten Zuyden.

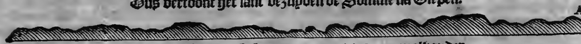

Dit onderste is Duynlant.

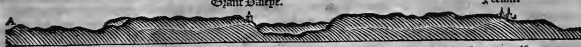
Dus vertoont hem 't lant tusschen Estaphels en de Somme/alst hooge lant n. n. o. van u is.

Dus vertoont het lant bezuyden de Somme na Diepen.

Dese twee Figuren behooren aen een / A A aen malkander.

't Lant tusschen Diepen en Fecam / vertoont als in de twee Figuren hier boven / alsmen daer by langhs zeylt / twee mijlen buyten lant.

De gedaente van Strupsaert en Seynhooft / alsmen daer voorby zeylt.

Dus vertoont het lant van Caen / alsmen drie mijlen daer af is.

Dus vertoont Sierenborgh en 't lant daer bewesten na C. de Hague / als 't zuydoost 3 mijl van u is.

Dus vertoont Doeveren alsmen bewesten 't Vrouwe-zant door de Hoofden zeylt.

Dus vertoont Fierley alsmen daer by langs zeylt / drie mijlen van lant.

Dus vertoont Fierley alsmen uyt den westen komt.

Bevesier vertoont hem aldus alsmen uyt den westen komt.

De Tweede Verthooninge,

VAN DE

Kust van Bretaigne / van 't Eylant Ornay tot het Eylandt van Heyzandt.

Ornay. 't Ras van Blanckert.

TWee mijlen west ten noorden van Caep de Hague / leyt het eylandt Alderney ofte Ornay / daer tusschen gaet het Ras van Blanckert deur. Alderney ofte Ornay is omtrent twee mijlen langh / leyt gestreckt oost en west. 't Oost-eynd' is schoon / daer mach men tamelijck dicht by langs zeylen / maer het west-eynde is seer vuyl / daer leggen sommige eylandekens dicht aen het west-eynde / daer voor-by zijnde / mach men na Jarzey zeylen sonder schroomen. Bezuyden die voorsz. eylandekens aen 't west-eynde schiet een steenrif af / daer binnen ist aen de zuyd-zijde schoon / behalven aen de zuyd-hoeck / die is oock vuyl. Die aen het zuyde van Ornay wil setten / moet daer op voordacht zijn / en setten 't recht beoosten het Ey-havenljen.

Van 't west-eynde van Ornay leyt een groote menighte klippen / west ten noorden / en west noordwest twee groote mijlen in zee. Op 't uytterste of westelijckste eynd' leydt een groote hooge klip met veel andere kleyne klippen daer rontom. Ten halven dese groote klip en Ornay leyt noch een groote klip / maer niet soo hoogh als de voorsz. westelijckste / van die strecken menighte van klippen af / na de uytterste toe / die vallen met leegh water boven / maer met hoogh water leyt 'er veel onder. Dese twee groote klippen werden by de Francoysen les Casquettes, en by de Duytschen de Kiskassen genoemt. Dicht by het west-eynde van Ornay na de Kiskassen toe / leggen noch twee groote ryen Rotzen en uyt-klippen / genaemt de Barroches.

Kiskassen.

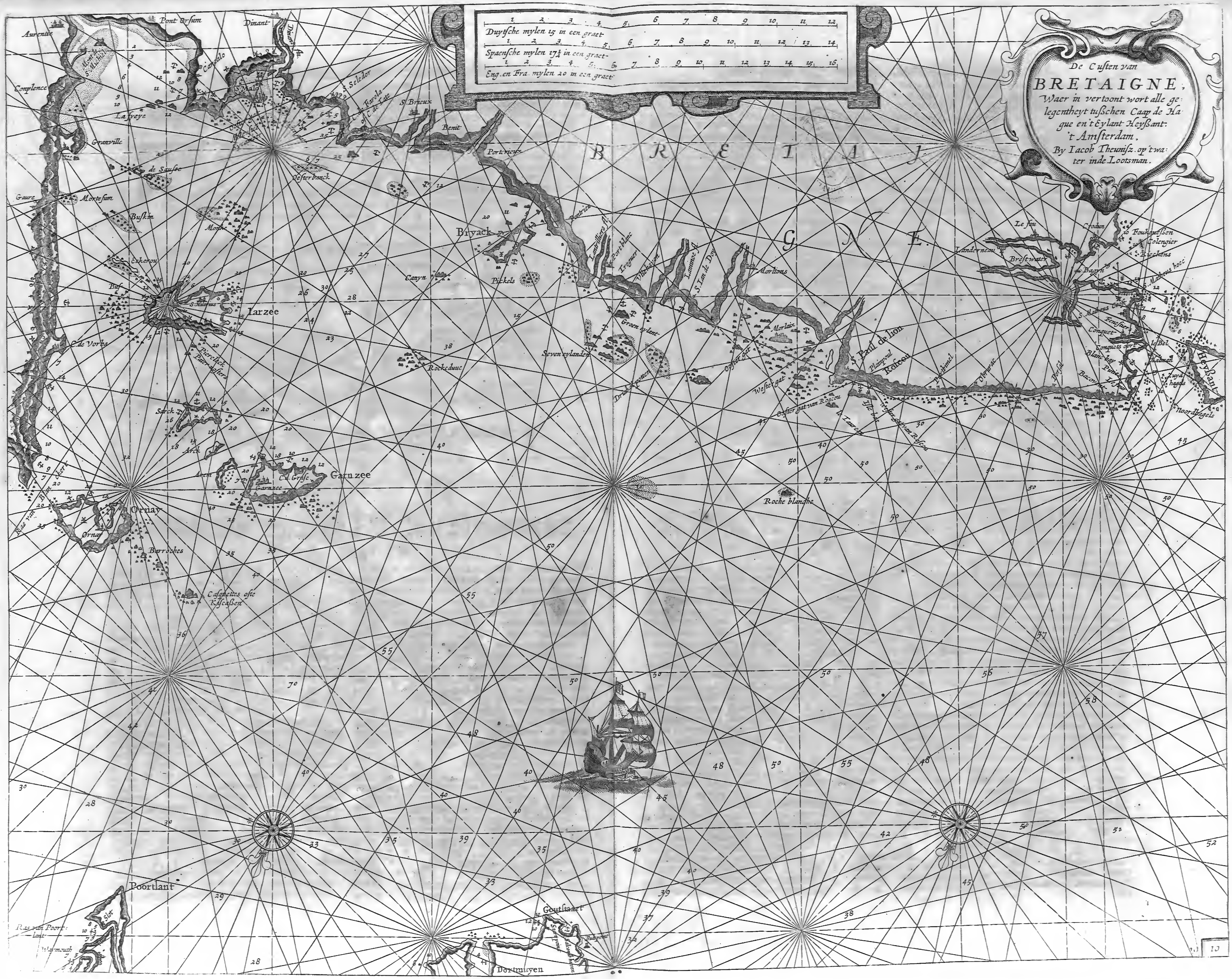
Barroches.

Van den oost-hoeck van Ornay / tot het oost-eynd' van Garnzey (bezuyden Ornay om) is de cours west zuydwest vijf mijlen, maer van de Kiskassen tot het west-eynde van Garnzey zuydwest ten zuyden / vijf mijlen.

Reede onder Garnzey.

Wilt ghy onder Garnzey setten (komende van de Kiskassen) soo loopt op de noordoost-hoeck van Garnzey aen / en soo veel daer beoosten / tot dat ghy het Slot / dat aen de oost-zijde van Garnzey op de klip staet / in 't gesicht krijgt. Of so ghy bewesten de Kiskassen om komt / soo gaet zuydoost aen / of wat zuydelijcker / tot dat de noordoost-hoeck van Garnzey zuyden ten westen van u is / zeylt dan daer na toe / ghy sult het voorsz. Slot op de klip in 't ghesicht loopen. Brengt dat over de zuyd-hoeck van Garnzey / en zeylt daer op aen: tusschen het eylant Arem of Harm en Garnzey in / tot by 't voorsz. Slot / tusschen die eylanden is 't aen weder-zijden vol klippen en Sudsen / daer men hem van wachten moet / besonder aen bagboort na Arem toe / by 't Slot komende / meught ghy daer buyten of binnen setten waer 't u belieft / buyten het Slot op 12 / 13 vadem / of binnen 't Slot (dat is tusschen het Slot en Garnzey) op 6 of 7 vadem met leegh water / 't vloeyt daer 6 ofte 7 vadem op en neder / daer moet men gissingh op maken.

Onder de zuyd-zijde van Garnzey mach men reede maken voor noordweste / noorde / en noordooste winden. Soo ghy uyt den westen ofte van de Kiskassen komt / soo loopt vry dicht by de zuydwest-hoeck (ghenaemt C. de Gruse) om / en by de zuyd-zijde van 't Eylant langhs / tot stijf ten halven het lant / settet daer waer 't u goet dunckt / op 18 of 19 vadem. Soo de wint na 't zuydwest of west zuydwest loopt / soo meught ghy by de zuyd-hoeck om loopen / na het voorsz. Slot / en setten 't daer buyten / of daer binnen / als hier voor geseyt is. Van de voorsz. zuyd-hoeck loopt een steen-rifken af / daer van sommighe klippen boven / en sommige onder water leggen / dat moet men schouwen / als men daer by om zeylt.

De Custen van
BRETAIGNE,
Waer in vertoont wort alle gelegentheyt tußschen Caap de Hague en't Eylant Heyßant:
't Amsterdam,
By Iacob Theunisz. op 't water inde Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
BRETAIGNE
Pont Orsum
Dinant
Aurentie
Complence
Granville
La Feye
S. Malo
Cancalo
Seledor
S. Brieux
Benit
Porterieux
de Sausee
Oosterbanck
Gaure
Mortesum
Buskin
Monke
Bryack
Pickels
Canyn
Ekeroy
Bus
Iarzee
S. Helerius
C. de Vorha
Rockeduuc
Sevenzylanden
Groen eylant
Morlaix
Morlions
S. Paul de lion
Roscou
Westergat
Oostergat van Roscou
Sarck
Arck
Aren
Garnzee
C. d. Grise
Ornay
Barroches
Casquettes ofte Kaskassen
Roche blanche
Landerneau
Brestwater
Le fou
Crodun
Conquet
Heyssant
Noordvogels
Poortlant
Goutstaart
Dortmuyen
Weymouth

Zuyden ten westen en zuyd zuydwest/ontrent ses mijlen van Garnzey leyt een groote rije Rudsen/ meer als een mijl groot/genaemt Rockedubes.

Rocke-dubes.

Ontrent 1½ mijl oost van Garnzey leydt het Eylandt Sarck/ daer mach men rontom setten/op 25/26 en 27 vadem. Van 't noord-eynde strecken sommige klippen af/daer leggen eenige boven/en sommige onder water. Aen 't zuyd-eynde leggen sommige klippen/maer alle boven water.

Sarck.

Tusschen Garnzey en Sarck leggen noch twee Eylandekens/Arck en Arem ofte Harm/daer mach men tusschen deur zeylen.

Arck en Arem.

't Eylant Jarzey leydt van Garnzey verscheyden zuydoost 5 mijlen / rontom dat Eylandt is goede reede tot verscheyden plaetsen. Langs de geheele noord-zijde mach men setten op 10 en 11 vadem. Aen de selve noord-zijde een stuck binnen de west-hoeck leggen sommige groote klippen vry wat van de wal af/ gheheeten de Pater-nosters ofte Pierre-legh. Aen de zuydwest-hoeck legghen veel rotsen / die een groot stuck t'zeewaert strecken / daer benoorden / te weten tusschen die en de westelijckste hoeck aen de west-zijde van Jarzey/machmen tot verscheyden plaetsen setten/op thien/ elf of twaelf vadem. Aen de zuyd-zijde van Jarsey is oock goede reede voor een noordweste en west noordweste windt. Aende oost-zijde leyt S. Catelijnen Bay/daer is oock seer goede reede voor westelijcke winden.

Pater-nosters.

S. Catelijnen Bay.

Het west-eynde van Jarsey en S. Malo/of het Eylant Sisember voor S. Malo/ legghen verscheyden zuyd zuydoost en noord noordwest 6 of 7 mijlen. Ontrent ten halven tusschen beyden recht in 't vaer-water/ leggen by malkander een grooten hoop hooghe klippen/ die 5 of 6 mijlen omzeylens in het ronde begrijpen/ghenaemt de Mankiers/die strecken verre na Jarsey toe/sommighe boven en veel onder water/ so dattet niet sonder groot perijckel is tusschen Jarsey en de Mankiers deur te loopen.

Mankiers klippen

Als men deur het Ras van Blanckert na S. Malo wil zeylen / loopt men ghemeenlijck tusschen Sarck en Jarsey deur/men mach oock beoosten al d'Eylanden en drooghten by de kust van Normandyen langhs na S. Malo zeylen/ in maniere als volght.

Als men komt een weynigh voor-by de C. Voorha/ontmoetmen neffens het Eylant Jarsey drie ofte vier hooghe klippen/ ghenaemt de Beuf/ men mach daer bewesten om/ tusschen die en het Eylant Jarsey deur/of daer beoosten by 't vaste lant heen loopen so men wil/na het Rif van Mortefaim toe/ dat leyt na de Kust van Normandyen zuyd zuydoost ses mijlen/ van C. de Voorha.

Le Beuf.

Tegen over of neffens het Rif van Mortefaim / leydt een regel klippen gestreckt oost en west / meer als een mijl in de lenghde/geheeten Bufkijn/op 't oost-eynde legghen die veel boven/en op 't west-eynde meest onder water. Tusschen die en het rif van Mortefaim moet men deur na Granville.

Bufkijn.

Tusschen de voorsz. klippen Beuf en Beufkijn/leyt noch een groote rije klippen/geheeten Ekeron/die strecken van de zuydoost-hoeck van Jarsey af na Granville. Alle dese klippen laet men aen stuerboort/en loopt daer beoosten heen.

Ekeron

Van het Rif van Mortefaim tot Granville is de Cours zuyd zuydoost/en van Bufkijn zuydoost/drie mijlen.

Granville.

Caep de Voor-ha en Granville / zijn twee uytsteeckende hoecken/ om de zuyd-hoeck van Granville legghen twee of drie klipkens / daer by loopt men om achter een Pierre ofte Hooft / daer men met leegh water droogh valt. Tusschen Caep de Hague en Granville sietmen op het lant veel huyskens / Meulens en Boomen / alsmen daer by langhs zeylt. Recht bezuyden het rif van Mortefaim staet een Kerck met twee Toorens/ geheeten Quotanse/ langs die geheele Kust ist over al goet setten op 6 of 7 vadem/besonder/recht bezuyden de Caep de Hague.

Een groote mijl of anderhalf west/ den hoeck van Granville leydt noch een groote rije klippen / wel twee mijlen langh/ gestreckt oost en west/ geheeten la Sausse/by de onse de Zant-zee / tusschen die en den hoeck van Granville moet men deur na Concalle of S. Malo.

La Sausse.

Ontrent vier mijlen bezuyden Granville in een groote inwijck/ leydt een Eylandeken voor de Rivier van Aurantie / ontrent een mijl buyten lande/ geheeten Mont de Sint Michiel/ daer op leyt een Slot of Stedeken/ gheheeten S. Michiel/met een hoogen Tooren die men in Zee mach sien. Dese Inwijck is bezuyden Granville binnen de klippen van Concalle seer vlack op-gaende van gront/ van 13/10/8/6 en 4 vadem tot een / so dat met leegh water die inwijck soo verre droogh valt/dat men van de strant geen Zee noch water sien kan.

Mont de Sint Michiel

Van Granville tot den hoeck van Concalle is de Cours zuydwest vier mijlen. Van dien hoeck Oostwaert legghen drie klippen / daer onder magh men setten op thien vadem. Om na 't Stedeken te zeylen moet men tusschen den hoeck en de voorsz. klippen in loopen / het is daer tusschen beyden 8 en 9 vadem diep. Voor het Stedeken is 't vlacker water. Benoorden het Stedeken legghen noch twee klippen / daer magh men onder setten op 5 en 6 vadem.

Concalle.

Van de uytterste klippen by de hoeck van Concallo tot voor S. Malo is de cours west en west ten zuyden 4 mijlen.

Sint Malo.

Voor de haven van S. Malo leydt een eylandt geheeten Sisember/op het west-eynde staet een meulen/en op 't oost-eynde een kerck met sommighe huyskens/ zijnde een klooster/het kercxken mach men (uytter zee komende) effen sien/ maer binnen het eylandt zijnde/siet men 't beter/om dat het staet aen de zuyd-zijde van 't eylant. Een groote Goteling-schoot beoosten Sisember leyt een groote hooge klip/geheeten de Meeuw-steen / tusschen die en Sisember is het al vol klippen en Rudsen/ die met hoog water meest onder leggen. Een kleyn gaetken is daer tusschen beyden / daer de Fransche met kleyne scheepkens weten in te loopen / tusschen de klippen deur / maer voor groote Schepen / ofte die daer niet heel wel bedreven is/ist niet te gebruycken.

Meeuw-steen.

Tusschen de Meeu-steen en eenighe andere klippen/daer beoosten streckt een gat zuyden en zuyden ten oosten in/gheheeten la Congie. Om dat in te zeylen/ so loopt dicht beoosten de Meeusteen heen zuydoost ten oosten recht op de stadt aen/ soo lange tot dat ghy twee deelen waters na de Meeusteen/en een deel na de stadt hebt/dat is als de Meeuw-steen noch eens soo verr' van u is als de stadt / ghy sult dan by de noordwest-hoeck van de stadt twee groote klippen sien/omtrent een Goteling-schoot van de voorsz. hoeck/op elck staet een huysken / de uytterste dat is de kleynste / ghenaemt de kleyne Be/ de naeste aen de Stadt is de grootste / en heet de groote Be / zeylt daer na toe / en loopt op een kabel-lenghde daer by om / maer hout die Cours soo langhe tot dat het torenken dat recht bezuyden de stadt op den hoeck staet/komt over den Tooren van Bore/ recht beoosten Saledoor/ hout die over een/ en zeylt daer op aen/ tot aen 't zuyd-eynde van de stadt daer de meulens staen / ghy sult daer op de klippen ghewaer werden twee Bakens/ loopt daer met hoogh water tusschen deur / tot achter de stadt aen de oost-zijde / daer sitmen met leegh water droogh aen vier touwen / twee aen de stadt vast/ en twee op 't zant. Tusschen die twee voorsz. Baeckens bezuyden de Stadt en daer ontrent is de grondt scherp/Rudsigh en klippigh/ daerom moet men hem wachten met leegh water daer te blijven/of te bevallen/maer daer binnen aen de oost-zijde van de stadt is schoone zant-gront/ daer mogen de Schepen sitten sonder perijckel.

La Congie.

Kleyne en groote Be.

Recht binnen ofte bezuyden de voorsz. klip de kleyne Be/ mach men setten op vijf en ses vadem met leegh water/alsoo dat den Tooren van Bore komt een weynigh beoosten het torenken op den hoeck bezuyden de stadt. Die Reede noemen de Fransen la Ranse / daer anckert men ghemeenlijck eerst/en verwacht hoogh water om bezuyden de stadt om te loopen. Het vloeyt hier tot S. Malo en daer omtrent seven vadem op en neder met dagelijcks Ty.

De Reede la Ranse.

Van het west-eynde van Sisember strecken oock een groot deel klippen west-waert heen/ meer als een groote gotelingh-schoot/ten eynden van dien gaet het wester-gat van S. Malo oost ten noorden in. Om daer in te loopen / soo neemt acht op een spits toorenken dat een stuck benoorden ofte beoosten S. Malo in 't lant leyt/geheeten Pellemy/als dat oost ten noorden van u staet / soo suldy daer neffens aen de wal sien een groote swarte klip/ die van swartheydt uytsteeckt buyten alle andere klippen daer ontrent/en daer deur seer kennelijck is. Brenght die klip en dat voorsz. toornken over een/ en zeylt daer op aen tot neffens 't Eylant Sisember/of dat het Toornken (op den hoeck bezuyden de Stadt) komt aen de Tooren van Bore / beoosten Saledoor / zeylt

dan na de Reede la Ranse bezuyden de kleyne Be/ of soo 't hoogh water is/ op de mercken aen/ en voort bezuyden de Stadt om/ als hier voor geseyt is.

Alsmen dit Wester-gat in loopt/ laet men een hooge klip (geheeten de Schoor-steen) aen stuerboort / met meer ander klippen daer bewesten / die met hoogh water meest al onder bloepen. Aen de noord-zijde/ dat is aen bagh-boort/ legghen oock veel klippen/ daer van veel met hoogh water onder vloepen/ en oock veel boven water blijven.

Noch een Zuyder-gat. Noch een Zuyder-gat streckt by 't lant bezuyden de klip van S. Anthoni in / op mercken die men achter uyt siet/ maer ten wert niet gebruyckt dan van kleyne scheepkens.

St. MALO.

Steen-banck. Ontrent ten halven tusschen het Wester-gat van Sint Malo en de Caep de Farelle/ leyt een Steen-banck onder water. Een weynigh bewesten de Caep de Farelle leydt een groote klip genaemt la Maye. Alsmen van Caep de Farelle na S. Malo wil zeylen/ en dat men die voorsz. klip houdt recht op den hoeck van Farelle/ men sal soo sonder missen op de Steen-banck zeylen/ maer so men de Klip bedeckt hout onder of achter dien hoeck/ men sal daer bezuyden heen loopen. Of soo men die buyten den hoeck hout/ (so dat men tusschen die en den hoeck mach deur sien) men sal daer benoorden langhs loopen. De voorsz. Klip is een goet merck om de kaep de Farelle te verkennen/ men mach tusschen die en de Caep niet door.

Drie mijlen west van S. Malo/ leyt een groote Sand-bay/ daer men voor alle winden mach beschut leggen/ men set daer achter een groote Klippe neffens een Meulen en sommige Boomen.

C. Farelle. Een myl ofte anderhalf noordwest van die Sand-bay leydt de Caep de Farelle/ die oock genaemt wert Caep die Late / na het Kasteel la Late dat beoosten dien hoeck staet/ daer is goede Reede voor weste en zuydweste wint.

Oester-banck. Twee mylen noordwest van 't gat van S. Malo leyt de Oesterbanck / leydt van la Piere de la Porte oost en west wat min als anderhalve Franse myl/ daer mach men onder ryden op 6 of 7 vadem.

Het Eylandt Briack. Sinte Brieux en Sint Benit. Bewesten C. de Farelle tot 't noord-eynde van 't eylant Briack west ten noorden 7 of 8 mylen. Anderhalf myl van lant/ west van de Caep leyt een groote rije klippen boven water. Tusschen de voorsz. Caep en 't eylant Briack leggen de havens of rivieren van S. Brieux en S. Benit.

Het eylandt Briack is omtrent twee mijlen langh/ leydt gestreckt zuyd zuydwest en noord noordoost/ als men uyt den oosten komt siet men daer op twee meulens/ en tusschen die een hooge ronde berg/ daer een huysken op staet. Men mach rondom dit Eylandt zeylen/ en aen alle zyden reede maecken waer men wil / hoe wel rondtomme hier en daer sommige kleyne klippen leggen/ so is over al goede ancker-gront. Een goet stuck van de noordoost-hoeck af/ leyt een klip geheeten Sonffe/ en aen 't noord-eynde leydt een regel klippen onder water/ daer moet men hem voor wachten.

Pickels. Een groote myl west ten zuyden van Briack/ twee ofte drie mijlen buyten landt/ leggen de uyt-klippen/ ghenaemt de Pickels/ daer mach men oock rontom zeylen/ maer daer beoosten na het vaste lant toe leggen veel blinde klippen.

Port blanck. Lantriliers. Drie mylen bewesten Briack leyt Port Blanck / op een groote rivier/ genaemt Lantriliers. Beoosten dese haven leggen veel uyt-klippen.

Sept Isles. Groen-Eylant. Bewesten Port Blanck leggen de Sept Isles of seven Eylanden van de Pickels verscheyden w. z. w. 4 myl. Een myl daer bezuyden leyt het groene Eylant/ daer mach men rontom reede maken. Tusschen de 7 Eylanden mach men niet deur zeylen maer daer bezuyden tusschen die en 't groene Eylandt/ gaet een wijt Canael deur. Van 't oostelyckste Eylant streckt een vuyl rif af zuydwaert / op 't uytterste eynde van dat rif leydt een klip/ als een goet merck om dat rif om te zeylen. Noordwest van 't west-eynde van de seven Eylanden leyt noch een blinde klip/ die met laeg water boven komt. Men mach oock van Port Blanck by de kust langs achter bezuyden 't groene Eylant heen zeylen/ en komē daer bewesten weder uyt in zee. Van daer noordwest

in

Oriakel potten.

in zee leggen de Oriakel-potten/ dat zijn groote breesselijcke upt-klippen / die wyt en breet verspreyt legghen/ west zuydwest van de seven Eylanden/ en 3 of 4 mijl buyte lant.

Rivière Laminoe.

Tusschen de Oriakel-potten en de seven Eylanden leyt de rivier Laminoe bewesten 't groene Eylandt. Om daer in te zeylen moet men hem wachten van de noordoosthoeck/ die is vuyl.

Neffens de seven Eylanden op het vaste landt staet een kerck met een hoogen tooren/ ghenaemt onse Vrou van de Klaerheyt/ daer aen kan men die bekennen.

Neffens de Oriakel-potten staet oock een hoogen tooren/ daer aen men bekennen mach daer by te wesen/ dan het moet heel klaer weder zyn/ eermen daer goet bescheyt van lant mach sien.

Die by nacht of doncker weder van de Voert of Heyzant komt / en na S. Malo wil / die en ga met een zuydelijcke wint niet oostelijcker als o. n. o. of n. o. ten oosten met een westelijcke wint/ so lange tot dat hy de Oriakel-potten op't zijde heeft. De vloet valt z. o. achter de Oriakel-potten en 7 Eylanden/ en soude een schip by nacht lichtelijck daer na toe trecken. By dag of alsser gesigt is/ heeft men geen noot.

Achter de Oriakel-potten leyt de Ty-haven van Sint Jan de Dop / twee mylen bewesten 't groene Eylandt/ en twee mylen beoosten Morlions. Men mach van daer na Morlions zeylen door de klippen/ en setten op vijf/ ses vadem met leegh water.

Morlions.

Bewesten de Oriakel-potten leydt een groote klip / het ooster-gat van Morlions leydt daer af verscheyden zuydwest ten zuyden twee mijlen / maer het wester-gat west zuydwest en west ten zuyden drie of vier mijlen / dat loopt by een groote lange gehackelde klip in; Dit gat mach men zuyden en zuyden ten westen in zeylen / tot het Slot van

Morlaix.

Morlaix. Om 't Slot zijnde / mach men deur de klippen weder oost-waert aen/ en loopen dat ooster-gat upt/ noord noordoost en noorden ten oosten in zee/ na dat de stroom is/ de vloet komt daer upt den noordwesten.

Soo men van Morlaix wil na Morlions/ men mach door de klippen oost aen daer na toe zeylen / 't is al ghebroken lant/ daer met leegh water vijf vadem diepte blijft.

S. Paul de Lion

Wilt ghy na S. Paul de Lion/ so loopt op de groote klip met de twee hoorne of Zale aen / en daer dicht by langhs/ daer voorby zijnde/ kiest het lant/ op de strant leyt een dorp gheheeten Plampol/ zeylt daer op aen/ en daer by langhs/ daer beoosten gaet de rivier in. Dit zijn al Ty-havens/ maer tusschen de klippen van Morlions en 't Eylant Bas ist met laegh water diep genoegh om een schip te bergen.

Isle de Bas.

Het landt van S. Paul de Lion is dubbelt landt/ op de kerck van S. Paul staen twee scherpe torens. Het Eylant Isle de Bas leyt dwars daer voor / daer op staen twee staken/ van verre aen te sien als meulens. Op 't oost-eynde van dat Eylandt leyt een seer hooghe gehackelde klip/ als men beoosten die klip is/ siet men twee scherpe toorens een stuck van den anderen / dat zijn de toorens van Plampol. Het slot van Morlaix mach men dan oock sien zuydoost van hem leggen op een hooge klip.

De voorsz. upterste lange gehackelde klip van Morlaix leydt van 't hooge van 't Eylant Isle de Bas oost en oost ten zuyden twee of drie mijlen. Men mach by 't vaste lant langhs/ achter en door dese klippen zeylen / al tot de seven Eylanden toe / het zijn al groote inwijcken / daer meest tot alle plaetsen goede ancker-gront is.

Roche Blanche.

Noorden en noorden ten oosten 4 mijlen van l'Isle Bas leyt een dangereuse klip/ genaemt Roche Blanche/ die met leeg water het hooft na by boven steeckt/ leyt anders onder water van de Riscassen zuydwest ten westen 20 mylen/ van de seven Eylanden west noordwest ses mylen.

Roskou

Achter Isle de Bas leydt het Stedeken Roskou / men mach aen beyde zijden van dat Eylandt in zeylen in de haven van Roskou.

Om het Ooster-gat in te zeylen / moet men als men de hooge Klip met de Zael ofte twee Hoornen (gheheeten le Taureau) ghepasseert is/ en by 't landt komt/ tusschen den oost-hoeck van 't Eylandt / en den hoeck van 't vaste lant/ daer tegen over mitswaters in zeylen/ 't is in dat gat seven en acht vadem diep. Binnen den hoeck van 't Eylant komende/ moet men daer by om loopen west ten zuyden ende west aen/ tot omtrent te midde-wegen achter het Eylant/ en settent daer op acht ofte neghen vadem. Roskou sal dan zuyden en zuyden ten oosten van u leggen.

Als men 't wester-gat wil in zeylen/ siet men daer bewesten dicht by 't vaste landt twee groote lange Klippen. Van den hoeck van 't vaste landt recht beoosten de oostelijckste lange klip streckt een Rif van 't lant af/ dat maeckt de westzijde van 't gat/ men moet tusschen dat Rif en de west-hoek van 't Eylandt zuydoost in loopen / en als men binnen den hoeck van 't Eylandt komt / noordoost op wijcken/ midden onder 't Eylant/ en settent daer als gesept is.

Isle de Bas.

Van het Eylant Isle de Bas tot de Four (het upterste ofte westelijckste eynde van 't vaste lant van Bretaigne) is de cours west zuydwest neghen / en tot Heysant 12 mylen. Omtrent ten halven tusschen beyde leyt Obbeurack.

Obbeurack.

Omtrent een mijl noordwest buyten de Klippen van Obbeurack ofte Abbewrack (so onse Schippers dat noemen) leyt een rije klippen onder water. Die by nacht van de Four ofte na de Four zeylen of laveeren wil/ die en kome daer omtrent het lant niet nader als op 45 vadem.

Le Four. Backobens.

Een mijl beoosten de Four leggen langhs de kust en al heel tot de Four toe veel lange swarte gehackelde klippen/ tot veel plaetsen aen te sien als Dorpen/ die werden de backobens genoemt/ daer achter aen 't vaste landt (dat niet seer hoogh is) sien men (daer by langhs zeylende) veele witte Sant-Bayen/ en hier en daer sommige huyskens/ daer aen dat voorsz. lant daer omtrent seer kenneljck is.

Heysant

Le Four en Heyssant legghen verscheyden west zuydwest en noord noordoost twee mylen. Heyzant vertoont hem upt der zee/ aen het zuyd-eynde leegh/ en na 't noordeynde schuyns op-gaende / op het midden staet een kleyn plomp torenken / aen welcke teyckens 't goet te kennen is.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen Caep de Hague by landt / maeckt hoogh water een zuyden ten oosten maen.

In 't Ras van Blanckaert een noorden ten oosten en zuyden ten westen maen.

De vloet valt door 't Ras noordoost/ en de ebbe zuydwest.

In de Eylanden maeckt oock een noorden ten oosten en zuyden ten westen maen vol zee. Men kan daer niet wel de vallinge van stroomen reecken en/ om datse om de Eylanden verscheyden loopen maken/ doch meest noordoost en noordoost ten noorden. Een quartier van 't ghety valt de vloet dwars in de Riskassen.

In Garnzey maeckt vol zee een noorden ten oosten ende zuyden ten westen maen.

Tot Concalle en Granville een west noordweste maen.

Tot S. Malo maeckt hoogh water een ooste en weste maen.

De vloet valt aldaer het wester-gat in / en boeght het ooster-gat weder upt/ daer moet men sijn gissinge op maecken als men dese gaten wil in zeylen.

Van 't eylant Briack in den Inwijck van Benit/ valt de vloet zuydoost/ maer in 't vaer-water oost zuydoost en west noordwest. Aen d'oostzijde van 't eylandt Briack op de Reede zuyd zuydoost. Een ooste ende weste maen maeckt aldaer het hooghste water.

Tusschen de Eylanden Briack en Garnzey maeckt vol zee een west zuydweste maen/ de vloet loopt daer o. z. o. en w. n. west.

In dat gewest en achter de Riskassen draeyt het ghety ghestadigh tegen de Son/ soo dat daer nimmermeer stil water is.

Tusschen Sept Isles ofte de seven Eylanden en Garnzey in 't vaerwater/ maeckt vol zee een west zuydweste maen.

Tusschen Briack en de seven Eylanden maeckt vol zee / een oost ten noorden en west ten zuyden maen/ de vloet valt daer o. en o. ten zuyden.

Tusschen de seven Eylanden en de upt-klippen van Morlions valt de vloedt zuydoost achter de Oriakel-potten in/ na het groene Eylandt/ maer in 't vaer-water daer buyten oost en oost ten noorden.

Tot Morlaix en S. Paul maeckt het hoogste water/ een west ten zuyden maen/ maer in 't vaer-water daer neffens/ een zuydwest ten westen en west zuydweste Maen.

Aen Isle de Bas maeckt hoogh water een west ten zuyden maen.

Daer buyten in 't vaer-water valt de vloet oost noordoost/ en de ebbe west zuydwest/ desgelijcx van daer langhs de kust van Bretangie tot de Four ofte Heyssant.

Tot Abbewrack maeckt vol zee een oost noordooste en w. z. w. maen.

Buyten Heyzant maeckt het hooghste water een west zuydweste/ en oost noordooste maen / en binnen de Voert een zuydwest ten westen maen 't hooghste water.

Van Diepten en teyckens om 't lant te kennen.

Op Caep de Hague staet een Slot met een kleyn torenken / een weynig daer beoosten staet in 't lant een scherpe tooren/ twee mylen daer beoosten leyt Chierenburgh met een plompe tooren.

Het eylant Ornay is op 't west-eynde hoogh met een steyle neergaende hoeck/ het oost-eynde is berghachtigh of heuvelachtigh/ maer leeger als 't west-eynde/ men sietter in het voor-by zeylen een tooren ofte twee op/ met eenige meulens. Op de noord-zyde van 't Eylant leyt een witte bergh als een zant-duyn.

Benoorden de Riskassen 2 mijlen van lant is 't 35 en 40 vadem diep.

Tusschen de Riskassen en Garnzey is het 35 en 40 vadem diep/ meest al steen-gront.

Noordwest omtrent drie mijlen van Garnzey is een put daer 't 80 of 90 vadem diep is/ anders is 't daer omtrent 40 vadem.

Tusschen

Tusschen Ornay en Jarzey is 't 20 en 25 vadem diep.
In de Trave van Jarzey/ Roeckedube en het eylant Briack/ is 't diep 20/25 en 30 vadem.
Omtrent de Driakel-potten langs de kust is 't 45 en 50 vadem diep/ op sulcke diepte mach men daer omtrent het lant sien. By nacht en is 't niet geraden die kust/ en de seven Eylanden naerder te komen al op 45 vadem.
Neffens S. Paul de Lion en Isle Bas 4 mijlen van landt is 't diep 45 vadem.
Tegens Abbewrack 4 mijlen van lant is 't 50 en 55 vadem diep.
De Back-ovens of 't lant van de Four mach men sien op 50 vadem.
Heyzant omtrent zuyden van u zijnde mach men sien op 50 vadem.

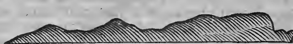
Streckingen en Courssen.

Van Caep de Hague tot de uytterste van de Kiskassen w. ten n.	7 mijl.
Van de Kiskassen tot Bevesier noordoost ten oosten	27 mijlen.
Van de Kiskassen tot Wicht/ n. o. ten noorden	15 mijlen.
Van de Kiskassen tot Poortlant noorden ten westen	10 mijlen.
Van de Kiskassen tot Goutstaert w. n. w.	15 mijlen.
Van de Kiskassen tot de Sorrels west wel so noordelijck	40 mijlen.
Van Caep de Hague tot Caep de Voorha zuyden ten oosten	5 mijlen.
Van C. de Voorha tot Granville zuyd z. o.	7 mijlen.
Van Granville tot Monte S. Michiel zuyd z. o.	4 mijlen.
Van Granville tot den Hoeck van Concalle z. w.	4 mijlen.
Van den hoeck van Concalle tot het Ooster-gat van S. Malo west en west ten zuyden	4 mijlen.
Van 't eylant Sisember voor S. Malo tot C. Farelle west	3 of 4 mijl.
Van C. de Farelle tot het eylant Briack west ten noorden	7 of 8 mijl.
Van 't Eylant Briack tot de Pickels west ten zuyden	2 kleyne mijl.
Van de Pickels tot de seven Eylanden west zuydwest	4 mijlen.
Van de seven Eylanden tot de Driakel-potten w. z. w.	2 groote mijl.
Van de Driakel-potten tot Isle Bas of Westpalen w. z. w.	7 mijlen.
Van Isle Bas tot Heyssant west zuydwest	12 mijlen:
Van Caep de Hague tot het west-eynde van Jarsey/ tusschen Sarck en Jarsey deur/ zuyd zuydwest en zuydwest ten westen	8 mijlen.
Van de Kiskassen tot het west-eynde van Garnzey z. w. ten z.	4 of 5 m.
Van Garnzey tot Jarsey zuydoost ten oosten	5 mijlen.
Van Roche blancke tot Isle Bas zuyden ten w. en zuyden	4 mijlen.
Van Garnzey tot S. Malo zuyd zuydoost	12 mijlen.
Van Roche blancke tot de Kiskassen noordoost ten oosten	20 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van Jarsey tot S. Malo zuyd z. o.	7 of 8 mijlen.
Van Garnsey tot de Klippen van Roeckedubes zuyd z. w.	6 of 7 mijlen.
Van Roeckedubes tot de Mankiers oost ten zuyden	7 of 8 mijlen.
Van Rockedubes tot C. Farelle zuydoost	8 mijlen.
Van Rockedubes tot de klip Camine zuyden en z. ten w.	3 mijlen.
Van Roekedubes tot het eylant Briack zuyden ten westen	4 mijlen.
Van Garnzey tot de seven Eylanden zuydwest	11 of 12 mijlen.
Van de Kiskassen tot S. Paul de Lion z. w. wat westelicker	22 en 23 m.
Van de Kiskassen tot Four of Heyzant z. w. ten westen	34 mijlen.
Van de Kiskassen tot Lezart west en west ten noorden	28 en 29 mijlen.
Van Garnzey tot Lezart west ten noorden	28 mijlen.
Van de seven Eylanden tot Lezart noordwest ten westen	22 mijlen.
Van de 7 Eylanden tot Goutstaert n. ten w. wel soo westelijck	18 mijl.
Van de seven Eylanden tot Poortlant noord noordoost	24 mijlen.
Van S. Paul de Lyon tot Lezart noordwest ten noorden	21 mijlen.
Van S. Paul de Lyon tot Goutstaert noorden ten oosten	21 mijlen.
Van S. Paul de Lyon tot Poortlant n. o. ten noorden	29 of 30 mijlen.
Van Isle de Bas tot de Fourne west zuydwest	9 mijlen.

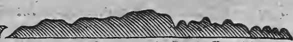
Hooghten.

De Kiskassen leggen op	49 graden 48 minuten.
De seven Eylanden op	49 graden.
Heyzant leyt in	48 graden 30 minuten.

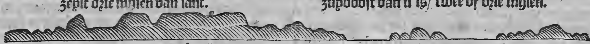
Hoe haer dese Landen uytter Zee verthoonen.

Dus vertoont Ornay alsmen daer by langhs zeylt drie mijlen van lant.

Dus vertoont Ornay met de Kiskassen/ alst zuyd zuydoost van u is/ twee of drie mijlen.

Dus vertoont Ornay en de Kiskassen alsmen daer by langs zeylt/ als Ornay z. o. 2 of 3 mijl van u is.

Garnzey oost noordoost van u zijnde vertoont aldus.

Dus vertoont Garnzey alst dwars van u is omtrent drie mijlen.

Dus vertoont het lant S. Paul de Lion en de Four/ alsmen daer by langhs zeylt 3 mijlen van Lant.

De Derde Verthooninge,

VAN DE

Kust van Engelant/ van Bevesier tot Poortlant,

Nieuwer-haven.

BEwesten den hoeck van Bevesier neffens het west-eynde van de seven Kleven/ recht tegens de Singel daer men by langhs loopt in Nieuwer-haven/ mach men oock setten op seven/ acht ofte negen vadem.

Aen het west-eynde van de seven Kleven leydt de Rivier van Kuckmer-haven ofte Nieuwer-haven / die heeft twee gaten/ het westelijckste gat streckt by 't west-lant in/ maer en is niet te ghebruycken / dan met kleyne scheepkens / valt heel droogh / het oostelijckste is ghemeenlijck het beste / en streckt noordwest ten westen in / daer is met hoogh water op een daghelijcks Ty niet meer als seven/ en met springh-stroom veerthien of vijfthien voeten waters/ binnen sit men met alle getyen droogh/ doch recht voor het Dorp blijft men vlot / daer maeckt men met vier touwen aen twee groene wallen vast. Op dese gaten is qualijck eenighe rekeninghe te maken/ sy houden geen diepten/ als 't een top-zeyl uyt den zuyden waeyt / werden die dickwils met de Singel heel toe geworpen/ en openen daer na weder van het af-water.

Shorum.

Shorum is een Gety-haven/ alwaer met springh-vloeden en hooge wateren 18 voet water is/ maer met leegh water blijft daer niet boven drie voet waters/ soo dat het vloeyt op en neder 15 voet met hoogh water / in gemeene ghety is daer 12 voet/ en met leegh water drie voet diepte. 't Stedeken Shorum leydt een kleyne Enghelsche mijl binnen de haven/ Schepen die maer 8 ofte 9 voet water diep gaen/ legghen met leegh water een weynigh beneden het stedeken/ of anders leggense over al droogh.

Wanneer ghy zeylt van 't oosten van Beachy of New-haven langhs de wal/ ghy kondt open in de haven sien/ al-eer ghy dwars daer van komt: maer van 't westen komende/ sult ghy daer niet open konnen in sien/ voor en al-eer ghy recht daer voor komt/ om dat de Westelijcke punt wat verder uyt leydt als de oostelijcke punt; van de westelijcke punt loopt een kleyn steertken af/ maer met hoogh water kondt ghy langhs daer over-loopen/ ander moet ghy in loopen by 't oostelijcke lant. Op de oostelijcke punt staen twee Bakens/ de welcke ghy moet d'een in den ander brengen/ en alsoo met de selvige recht in loopen/ tot by de noorder wal; En komt alsoo langhs in by de voorsz. noorder-wal. Tot Shorum werden somtijts veel groote schepen getimmert van 150 of 200 Lasten.

Arondel.

Omtrent ses mijlen bewesten Nieuwer-haven / leydt Arondel een Ty-Haven / daer met half vloedt een schip in mach/ men loopt daer by 't west-lant noordoost in/ in 't gat is twee/ tusschen bey de landen drie vadem met hoogh water / maer binnen in de haven blijft met leegh water vier en vijf vadem/ daer set men 't voor het Dorp.

Vier mijlen west zuydwest van Arondel/ en thien mijlen west ten zuyden wel soo westelijck van Bevesier/ legghen de banc-

Groot Canarien.

Het Eylant van Groot Canarien leydt van Forteventura verscheyden/ west/ 14 of 15 mylen. De Reede aldaer leydt aen de oost-zyde van 't Eylant/ achter de noordoost-hoek neffens een kasteel dat op een Singel staet. De voorsz. noordoost-hoeck is een seer hooghe hoeck/ met een langhe smalle ende lage zant-strant aen 't ander lant vast/ soo dat/ als die 4 of 5 myl noordwest ofte zuydoost van u is schijnt die een Eylandt te zijn/ van 't ander landt af-gheschepden. Wilt ghy daer op de reede wesen/ soo zeylt by dien noordoost-hoeck om/ by de Isolettes langhs (die latende aen stuerboort van u) tot dat het Slot ontrent noordwest ten noorden van u leyt/ settet daer op 8/ 9 en 10 of 12 badem/ dan leydt den noord-hoeck noordoost ten noorden/ en de zuyd-hoeck zuyd zuydoost van u.

Maspalomba.

Aen 't zuyd-eynde van groot Groot Canarien is een schoone Zant-bay/ geheeten Maspalomba/ daer is goede Reede voor noordelycke winden/ en versch water te bekomen.

Teneriffa. Punte de Nago. S. Cruz

De noord-hoeck van groot Canarien/ en de noordoost-hoeck van Teneriffa/ geheeten Punte de Nago/ legghen verscheyden west noordwest ende oost zuydoost 16 mylen. In Teneriffa is een Reede aen de zuydoost-zyde voor de stadt S. Cruz/ daer is een schoone Zant-bay/ recht benoorden de stadt is de beste Reede op 20 of 24 badem/ Punte de Nago de noordoost-hoeck van Teneriffa leydt dan noord noordoost van u/ en de zuyd-hoeck zuyden ten westen. Als de Pico van Teneriffa west zuydwest van u is/ soo is men open voor dese Reede van S. Cruz/ en als men op de Reede van S. Cruz leydt/ mach men 't Eylandt van groot Canarien sien/ Zuydoost van daer ontrent 10 mylen.

Gerrachica.

Aen de noordwest-zyde van Teneriffa/ leydt de Reede van Gerrachica/ van de noordoost-hoeck ofte Punte de Nago west zuydwest ende zuydwest ten westen 6 of 7 mylen. Die voor Gerrachica setten wil/ die settet bewesten de

De Leeuw.

klippen met het kruys de Leeuw ghenaemt/ alsoo dat de voorsz. klip zuydoost ten oosten en zuydoost van hem leyt/ soo leydt men recht voor de stadt/ dan mach men de straet van de Stadt recht in sien/ door dat klooster van S. Dominicus/ daer is schoone gront op 36 ofte 40 badem/ de Pieck leydt dan recht bewesten aen de stadt/ naerder aen 't Landt of aen de Klip als op 35 ofte 36 badem en ist niet

Lapania.

schoon/ en West-waert na 't Rif Lapania ist oock vuyle gront. Dit is een boose Reede/ daerom een yeder die hier komt moet wel toe sien/ op Anckers/ Touwen en Zeylen wel passen/ en die wel fix en gereet hebben/ om terstont te ruymen/ als 't stormen wil.

Haven Gerrachica.

Daer is oock een kleyn havenken voor Gerrachica daer men met een deel schepen in legghen mach. Om daer in te zeylen moet men een Loots-man hebben. Aen de west-zyde van 't gat leyt een klip onder 't water/ doch hy barnt altijt/ men settet binnen in 't havenken op 5 of 6 badem/ en brengt 2 Anckers voor uyt t'zee-waerts/ met een kabel aen de Klippen/ en een Ancker achter uyt aen 't landt/ soo dat het schip niet draeyen mach/ de grondt is daer vuyl/ men moet de Kabels met Boeyen en Tonnen bewaren om van de gront te houden. Dit is een goede haven by de Somer/ dan is 't gemeynlick goet weder/ maer des Winters en is 't niet geraden met een schip daer in te komen/ want de dyningen ofte waghen der Zee uyt den noordwesten/ komen daer somtydts soo styf in gheloopen/ dat het niet moghelyck is een Schip te houden/ al haddet thien Anckers. Het is ghebeurt ettelycke jaren gheleden/ datter een gantschen hoop Schepen in de selve haven zyn verlooren/ en een goet deel huysen van het stedeken door het groot water af-gespoelt.

Laramela. Relecho. Ozatama.

Tusschen Gerrachica en dat oost-eynde van Teneriffa zijn noch drie Laedt-plaetsen om Wijn te laden/ als Laramela Relecho en Ozatama.

Adessa.

Aen 't Zuydwest-eynde van Teneriffa leydt noch een kleyn havenken of Bayken daer men veel Wijnen ladet/ genaemt Adessa/ daer is oock goet legghen/ behalven met een zuydweste wint/ die waeyt daer open in.

Palma.

Van Teneriffa tot het Eylandt la Palma/ is de Cours west noordwest 15 mylen. Aen de zuydoost-zyde van de Palma leydt een schoone Bay/ met een Stadt en laedt-plaetse/ geheeten S. Cruz. Die van benoorden komt/ daer op de Reede begeert te setten/ loopt soo verre i[n] wyck/ tot dat hy bezuyden of voor-by 't Hooft of de Br[u]ge is/ en settet daer op 25 of 30 badem. By winter-d[...] en moet men de strant niet soo na setten/ om de Zuydo[...] en zuyd zuydooste winden wille/ men soude als dan strant te na leggen. Men leyt'er voor twee Anckers in hane-poot/ met een Top-ancker achter uyt om 't S[...] recht op de Reede te houden/ daer leyt een hooge witte [...] beoosten de stadt met een kruys/ daer is de beste R[...] Recht benoorden de stadt is een schoone Zant-bay/ [...] is 't goet setten op 20/ 30 ofte 35 badem/ na dat men af leght/ de reede wert de Rammel-reede genaemt. A[...] op de Reede leyt van I. de Palma/ soo mach men de P[...] van Teneriffa sien oost zuydoost van hem leggen. H[et] landt de Palma is seer hoogh/ ende een boomigh Ey[landt] daer aen het licht bekent wert. Aen de zuydwest-zyd[e] de Palma is noch een plaetse daer men Wynen ladet/ [ge]heeten Tassa Corda.

Ontrent 4 myl west van 't west-eynde van Tene[riffa] leyt het Eylant Gomera/ dat heeft aen de noordoost[...] een goede haven van 10 vadem diepte/ daer het me[...] alle winden goet leggen is/ beter als in eenigh van [de] Eylanden/ maer daer en is niet te laden/ men m[...] buyten voor de haven setten op 20 badem/ maer m[...] daer mede ruymen als tot Gerrachica. De reede v[...] sa op Teneriffa/ leyt daer recht tegen over oost dae[...] trent vier mylen. De Reede van Isle de Palma [...] dese haven in Gomera noordwest ten noorden tw[...] len.

Het Eylandt Ferro leydt van I. de Palma zuy[d] westen/ verscheyden 10 mylen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

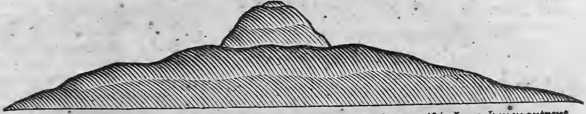
Aen de Eylanden van Canarien maeckt tot de [...] plaetsen 't natuerlick gety/ te weten een zuydwest en [...] ooste Maen het hooghste water.

Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

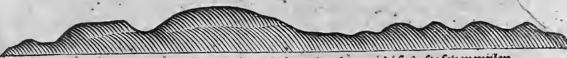
Van de west-hoeck van Forteventura tot het Eylandt van G[root Ca]narien oost ende west	14 ofte 1[...]
Van de noord-hoeck van Canarien tot Punte de Nago de noo[rd...] hoeck van Teneriffa west noordwest	16
Van Punte de Nago tot Gerrachica w. z. w. en z. w. ten w.	6 of [...]
Van Teneriffa tot Isle de Palma west noordwest	14
Van 't west-eynde van Teneriffa tot Gomera west	
Van de Palma tot Ferro zuyden ten westen	
Van Groot Canarien tot Salvages noord noordwest	
Van Gerrachica tot Salvages noord noordoost	22 of 23
Van Teneriffa tot Isle de Madera noorden	54 [...]
Van Groot Canarien tot het oost-eynde van Madera/ noord westen	64
Van la Palma tot Madera noorden ten oosten	40
Van Salvages tot de Sertes van Madera noorden	35
Het uytterste van de Sertes streckt van Madera	3 [...]
Van Madera tot S. Michiels noordwest	102 m[...]
Van het west-eynde van Forteventura tot de C. de Bajador zuyd zuyden ten westen	15 m[...]
Van Lancerota tot de Kaep S. Vincent noord noordoost	135 m[...]
Van Groot Canarien tot Calis noordoost verscheyden	180 m[...]
Van Groot Canarien tot C. S. Vincent n. o. ten noorden	158 m[...]
Van Groot Canarien tot Rorent n. noordoost wel soo oostelick	18[...]
Van Groot Canarien tot Kaep de Finisterre noord noordoost wel noordelijck	230 mi[...]
Van Teneriffa tot Lezart noord noordoost verscheyden	350 my[...]
Van Isle de Palma tot C. S. Vincent noordoost	168 m[...]
Van Madera tot Kaep de Geer oost zuydoost	94 m[...]
Van Madera tot Saffia oost	98 m[...]
Van Madera tot Calis oost noordoost	150 m[...]
Van Madera tot Rorent noordoost	134 m[...]
Van Madera tot de Kaep Finisterre noordoost ten noorden v[...] noordelyck	184 m[...]

Hooghten.

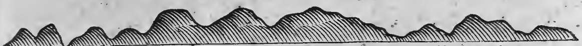
Het Eylant Lancerota leyt op	28 graden 35 min[...]
Het noord-eynde van Groot Canarien leyt op	28 gr[...]
Het noord-eynde van Teneriffa op	28 graden 40 mi[...]
Isle de la Palma op	28 graden 52 mi[...]
Salvages op	30 graden.
Het zuydelyckste van Madera op	32 graden 8 min[...]
Maer het noordelyckste op	32 graden 40 min[...]
Porto Sancto op	33 graden.

Als 't Eylant Pico zuydoost van u is/ verthoont het aldus/ den hoogen Pieck mach men ontrent dertigh mijlen weeghs in Zee sien.

Het Eylant Fayael verthoont aldus als 't zuyden van u is/ ses ofte seven mijlen.

Als het Eylant Gratiosa west zuydwest van u leyt/ drie mijlen/ soo ist aldus gedaen.

De Tweede Verthooninge,

Van de Canarische Eylanden.

DE voornaemste Eylanden van Canarien zijn seven in 't getal/ Lancerota/ Fortebentura ofte Porte Ventura/ Groot Canarien/ Tenerissa/ Gomera/ Palma ende Ferro.

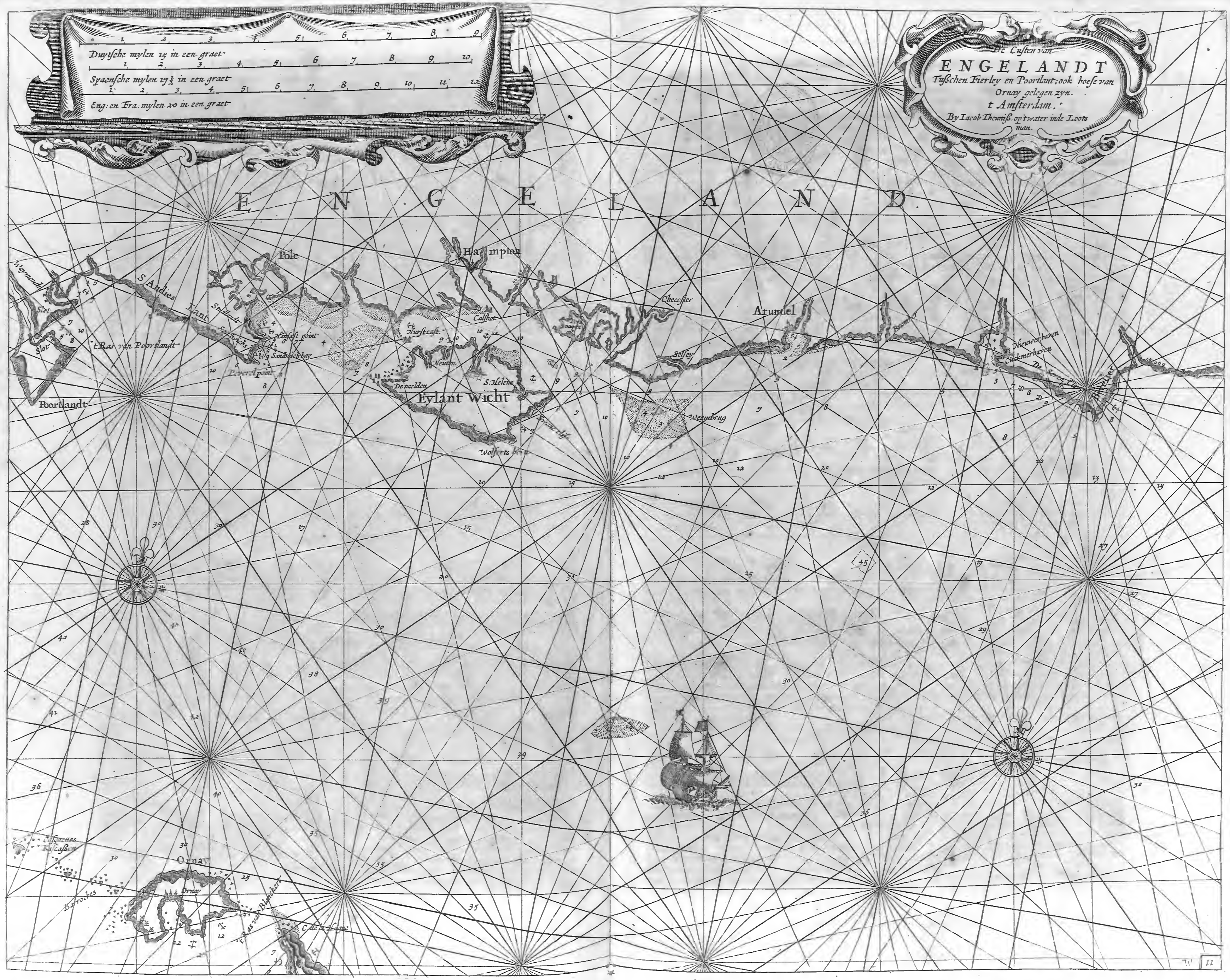
Het Eylandt Lancerota leydt van de C. S. ...yt verscheyden / zuyd zuydwest ontrent hondert en ...e mylen/ heeft een haven op 't noordoost-eynde tus... ...wee Eylanden Alagranca en Gratiosa/ daer men ...den mach in komen / en voor alle winden be...egghen / 't is daer diep 10/15 en 20 vadem / zuyd...t mach men by Lancerota langhs weder uyt zeylen. ...n de oost-zijde van Lancerota is een goede reede voor ...deken Laneerota / daer leydt een banck benoorden/ ...oet men schouwen/ en loopen daer bezuyden om/ men daer op thien/ elf en twaelf vadem.

...n de selve zuydoost-zijde legghen noch twee Ty-ha... ...een ...oote Gotelingh-schoot van malkander / de ...e heet Porto Naos / de zuydelijckste Port de ...ie hebben wy inde noord-hoeck van dese Kaert ...oote besteek af-gebeelt / en de diepte met ghetallen by ...en aen-gewesen op hoogh water en springh-vloet.

...orto de Naos de diepste van dese Ty-havens / gaet ...hen twee Steen-Reven noordwest ten noorden in/ ...staen twee Bakens van op-gehoopte steenen/ in ma...e als de Warders in Noorwegen/ die brengt en hout ...n over een/ en zeylt daer op in / tusschen die voorschre... twee Reven deur. Het drooghste ofte drumpel tusschen ...wee Reven is een kort verlaet/ stijf een Schip lenghde ...g/ met hoog water ontrent 17/ en met leeg water 7 voet ...p/ so haest men daer over is/ wert het terstont 20/23/26 28 voet diep/ dan moet men noordwaert en kort noord...waert op wijcken/ en setten 't achter de Klippen die be...den het gat leggen/ in 't gat is de gront Rudsigh/ hart ...oneffen/ soo een schip daer quam te stooten/ 't soude ter...t moeten breken. 't Rif is soo van buyten als van bin... heel steyl/ so dat men daer heel dicht aen mach komen. ...r de Anckers geteeckent staen / is 't altemael schoone ...-gront/ 30/ 34 en 35 voeten diep / met hoogh water. ...een Zeelijcke wint kan 't hier vry wat dynen/ maer ...ebeurt selden/ want de winden waeyen daer meest uyt ...oorden en noordoosten/ daer over is 't daer meest altijt ...water. Dese Haven is heel enge/ tusschen de klippen zee-waert van u legghen / en de Wal / is 't weynigh als een groote kabel-lenghde wijdt / en van het gat en het vaste Landt ontrent anderhalf kabel lenghde. ...gat en is oock niet wijdt / maer met hoogh Water ...en de klippen een goet stuck weeghs aen beyde zij...den onder / die komen met leegh water dan weder boven.

Tusschen Porto de Naos en Porto de Caballos leggen 2 Eylandekens/ het noordelijckste is het grootste/ met het hoogh water mach men met Barcken achter ofte binnen die eylandekens deur varen tot in Porto de Caballos/ maer niet met schepen/ dan met leegh water valt het daer achter droogh. Op 't zuydelijckste Eylandeken staet een vervallen Kasteel) dat door desen van de Engelschen is gedestrueert. Van de zuyd-zijde van dat kleyn Eylandeken loopt een Rif af / daer bezuyden ofte bewesten streckt het gat in/ dat is heel naeuw/ niet boven thien vadem wijt/ op 't vaste landt staen oock twee kleyne Warders in Porto de Naos/ die moet men over een brengen en daer op in zeylen/ met hoog water en sprinck-stroom en is daer in 't gat niet meer water als 12 voet oft een half meer / de gront is daer in 't gat oock hardt / en niet dan klippen / daer men over moet/ maer daer binnen is schoone Zant-gront/ daer men met een schip van 10 of 11 voet sonder hinder mach droog bevallen. Met het hoogste water leggen de meeste klippen aen weder-zijden van 't gat onder water / soo dat men tot veel plaetsen met barcken daer over heen mach. Met leeg water en blijft in dit gat niet meer als een voet ofte anderhalf diepte / so datter met leeg water oock geen Scheeps-boots in en mach/ men leydt daer binnen voor alle winden beschut/ ende hoe seer dat het waeyt / het water is daer altijdt even slecht. In dese beyde Havens maeckt hoogh water een zuyden ten westen en noorden ten oosten Maen. By dese havens en zijn geen huysen daer Spaenjaerts oft Moozen woonen / dan alleen by Porto de Caballos een Kercxken daer men des Sondaegs (als daer schepen leggen) misse doet. Men gaet dan daer door het gebergte na de stadt / die twee mijlen van daer leydt. Die hier komen wil moet hem voorsien van water (want seer selden is daer vers Water te bekomen. Op dit Eylandt en wast noch Fruyt noch Wyn/ op sommighe goede jaren geeft het uyt Tarwe / Garst en Orsilie/ de Inwoonders zijn Moozen onder het gebiedt des Koninghs van Spaengien.

Tusschen Lancerota en Fortebentura leyt een eylandeken gheheeten Isle de Lobos/ dat is aen de buyten zyde/ te weten aen de noordwest-zijde heel vuyl. Aen beyde zijden van dat Eylant mach men setten op 15 of 20 vadem/ oock op 6 vadem / een Gotelingh-schoot zuydwest ten westen van de west-hoeck van dat Eylant / daer leyt men beschut voor alle winden/ behalven voor noordelycke/ noordweste en zuydooste winden. De kust van Fortebentura is aen 't noordoost-eynde heel vuyl / met veel uytsteeckende reven/ daer de zee geweldigh op breeckt en stort.

De Custen van
ENGELANDT
Tusschen Fierley en Poortlant; ook hoese van
Ornay gelegen zyn.
t Amsterdam,
By Iacob Theunisß. op't water inde Loots
man.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng: en Fra: mylen 20 in een graet
E N G E L A N D
Pole
Hampton
Chechester
Arundel
Selsey
Nieuwerhaven
Weymouth
Poortlandt
t Ras van Poortlandt
Peverel point
Sandwich bay
Hurstcast.
Calshot
Neutn
S. Helene
De naelden
Eylant Wicht
Wolferts
Weembrug
Ornay
Ornay
Caskettes
Cascassen
Barroches
Cabo la Hague

Weem-brugh.

bancken ofte drooghten van Weem-brugh onder water/een groote mijl buyten lant.

Omtrent twee kleyne mijlen oost noordoost / wat oostelijcker van de zuyd-zijde van Weem-brugh / en anderhalf mijl van Arondel/leydt een drooghte van klippen en Singel/ Oost-berough-had gheheeten / is soo groot als een Acker landts/en valt met leegh water en springh-Tijdt droogh/ maer anders so en komt'et niet boven water/aen de buyten kant is 't heel steyl / d'eene werp sal men hebben 15 vadem/ den andere daer aen ses vadem / en men soude vast sitten eer men weder werpen kan/maer aen de west is 't black/soo dat men het magh aen looden.

Ontrent een mijl n. w. van dese voorsz. drooghte leyt een blinde/daer op met leegh water niet meer als 5 of 6 voet water blijft. Ten halven Arondel en Selsay loopt een rif klippen zuyd-waert omtrent 1 mijl van de wal/de Bogners gheheeten/ waer af dat sommige klippen droogh vallen met leeg water/maer de uytterste of zeelijckste zijn altijdt onder.

Weem-brugh.

De drooghte of bancken van Weem-brugh legghen omtrent drie mylen beoosten Wicht/en strecken een groote mijl buyten 't landt/daer neffens staet een toren in het landt/als die noord noordwest van u is/soo zijt ghy neffens het zuydelijckste van de drooghte / en als ghy het Zwane-klif van Wicht west ten noorden en west noordwest van u hout/ het zy van den oosten ofte westen komende/ so en meughdy aen Weem-brugh niet misdoen. Men magh op 't loot op 12 vadem daer by langhs loopen sonder hinder. Als men van 't oost-eynde van Wicht oost ten noorden en oost noordoost aen zeylt/loopt men op 12 vadem over het oost-eynde heen/ die daer wel bekent en bedreven is / mach oock daer benoorden tusschen 't lant en Weem-brugh deur zeylen.

Tusschen Weem-brugh en Persmuyen gaet een groote Voert ofte Haven in/ daer op leyt een Stedeken/ghenaemt Chicester.

Chicester.

Aen beyde zijden van 't Eylant Wicht/ magh men achter Wicht zeylen/en daer te reede komen/ 't zy voor S. Helena ofte Nieupoort/daer men wil.

Om van beoosten in Wigt te zeylen.

Om daer beoosten in te zeylen/ soo set dat ooster Slot beoosten Porsmuyen over de Leemkuyl (dat is een witte plecke in het lant benoorden dat Slot/) en hout die so staende/ tot dat het Zwane-klif komt binnen ofte onder de noordoost-hoeck van Wicht. Brenght dan de Leemkuyl over het oost-eynde van Porsmuyen/en houdt dat so staende/ tot dat het Slot bewesten Porsmuyen komt aen 't bosch/ dus doende en magh men noch Plaet noch zant bezeylen/en men komt soo te met voor S. Helene Kerck. Als het Slot van Wicht komt buyten 't Zwane-klif/en Sint Helene Kerck twee schips lengden binnen den rooden hoeck / so mach men het rif aen den hoeck niet bezeylen. Ofte soo ghy de Leemkuyl niet sien mooght / soo houdt het Slot bewesten het Zwane-klif/ tot dat S. Helene kerck een Schips lenghde buyten den hoeck van 't eylant komt / gaet dan vry noordwest aen/ghy sult soo het Rif niet bezeylen/ set dan den vierkanten toren tusschen het oost-eynde van Porsmuyen en het Slot: als 't Slot bewesten Porsmuyen komt aen de oostkant van 't bosch/dan magh men als hier voor gheseydt is/ noch Plaet noch Zant bezeylen.

Als de oostersche witte pleck een schips-lenghde bewesten het Slot staet/so is men beoosten 't Rif. En als het Zwane-klif achter de noordoost-hoeck van 't eylant bedeckt wert/ dan is men oock binnen het Rif.

Mercken van de Plaet

De mercken van het Plaetken zijn dese/ daer staet een vierkante toren in 't lant/en een Slot op de water-kant beoosten Porsmuyen/daer neffens leyt de voorsz. Leem-kuyl/ als die komt beoosten dat voorsz. Slot / alsoo dat men effen daer tusschen beyden deur magh sien/ so is men op 't Plaetken / dat is met leegh water niet dieper als vijff ellen / dan staet het Slot bewesten Porsmuyen aen de west-kant van 't bosch. Maer als die voorsz. vierkante toren komt aen de west-zijde aen de voet van het Slot / en het Slot bewesten Porsmuyen en de west-kant van het bosch/ daer is het met leegh water op 't plaetken ses ellen diep.

Als de vierkante toren staet tusschen het oost-eynde van Porsmuyen en het Slot/ recht tusschen de Leem-put en de Tooren/en het Slot bewesten Porsmuyen in de west-kant van 't bosch/daer ist met hoogh water 10 vadem diep.

Als S. Helene kerck zuydwest ten westen van u leydt/ so leyt het zuydoost-eynt van de Plaet noordoost ten noorden van u/en het west-eynde noorden ten oosten.

Om van bewesten in Wigt te zeylen.

Om by het west-eynde van Wicht in te zeylen / soo loopt recht op de Naelden aen / dat zijn hooghe spitse scherpe klippen als masten / legghende aen het west-eynde van Wicht/ brenght den innersten hoeck van Wicht of het kasteel dat op de Singhel teghen over dien hoeck staet/een weynigh buyten ofte benoorden de Naelden/zeylt daer op aen tot dat ghy komt by de Naelde / laet die dan aen stuerboort van u / en loopt op een kabel-lenghde daer by in / om de Bancken te schouwen die benoorden de Naelden van de Singel af strecken/van 't west-eynde van Wicht tot by de Naelden.

De Naelden.

Tusschen die bancken en de Naelden ist niet seer wijt/en met leegh water 5 vadem diep/als ghy dit inzeylt/so kavelt u stroomen wel / de voor-vloedt valt sterck na de Naelden toe/en de ebbe ter contrarie/ als ghy dan binnen de Naelden komt / soo wijckt een weynigh meer van de wal af na het slot dat op de Singhel staet/om sommighe rudsen te schouwen/die by het eylant langhs onder water leggen. Binnen het Slot ofte Singhel komende daer is 't wijdt en breedt/ laet twee deelen waters aen baghboordt / en een aen stuerboort/ zeylt soo tot voor het Dorp Neuton/en settet daer op 9 of 10 vadem/of loopt voort/ soo ghy wilt om de hoeck van Kalver-oort / en settet voor de Haven van Nieupoort op 10 of 12 vadem/daer is de beste Reede en best leggen van alle Reeden in Wicht/het voorsz. Slot op de Singel en de Haven of Reede voor Nieupoort/zijn verscheyden noordoost ten oosten en oost noordoost omtrent 2 mijlen.

Van de Naelden van Wicht w. ten zuyden omtrent derdehalf mijl/leyt den hoeck van S. Andries-lant/ genaemt Peverel-point / daer van strecken eenighe klipkens om de oost. Recht benoorden dien hoeck is een Bay/ghenaemt de Bay van Sandtwits/daer is goede reede voor die om west begeert te wesen. Soo ghy uyt den westen komende/daer te Reede wilt loopen/so neemt de slagh van S. Andries-lant/ en loopt by den hoeck op 4 of 5 vadem met half vloedt/ soo meughdy aen de voorsz. klipkens niet misdoen. Om den hoeck komende / wijckt west-waert op na Sandtwicht. Recht benoorden Sandwich in de Bay leyt een ronde heuvel / daer neffens wat te landewaert in staet een Meulen/ brenght die Meulen aen de zuyd-kant van die ronde Heuvel/en zeylt daer op aen/tot op vier ofte drie vadem/ en settet daer soo diep of droogh als 't u belieft/daer is het goet leggen voor een zuydweste en zuyd zuydweste wint.

Peverel point. Sandwits-Bay.

Een kleyne mijl noorden ten oosten van de voorsz hoeck/ recht West van de Naelde van Wicht/leyt een ander hoeck/ by de Engelsche ghenaemt de Hamfast-point/daer benoorden leyt een Stedeken gheheeten Stud-landt/ daer voor is oock een goede Reede. Op 't uytterste van dien hoeck is een gat door het landt daer men door sien magh/en effen buyten om de punct staet een hooge steyle klip/gelijck een mast/ by na als de Naelde op het west-eynde van Wicht. Om voor Stud-lant te Reede te loopen/so zeylt by den tweeden hoeck met het gat of steyle klip om/ op vier of vijf vadem/ en gaet west noordwest na Stud-lant toe/ daer recht bezuyden leyt een Valeyken / brenght dat west zuydwest van u / en loopt na de wal/ tot op vier ofte vierdehalf vadem / daer is de beste Reede / daer legghende / kondy dat voorschreven gat in den hoeck sien.

Hamfast-point. Studt-landt.

Een mijl benoorden den voorsz. hoeck met het gat/leydt de haven van Poole. Om daer in te zeylen / komende om de voorsz. tweede hoeck met een steyle klip / soo gaet noordwest of wat noordelijcker aen/soo suldy recht voor uyt ghewaer werden een hooghe platte Bergh / die boven het ander Lant daer omtrent uytsteeckt / hout die tusschen beyde wallen/en loopt daer recht op aen/so ghy laveren moet/so spaert u Loot niet / en loopt niet verder west-waert over / dan dat dien Bergh komt aen 't west-landt/ soo haest hy dat begint te raecken / moet ghy wenden / of soudt terstont vast sitten: Gewent zijnde/ loopt oock niet veerder oost-waert over dan dat die voorschreven hooghen platten Bergh komt aen de oost-duyn/dat is een hooghe graeuwe scherpachtige Duyn/ leggende aen de oost-zijde. Als ghy dese voorschreven mercken alsoo hout/ sult gy in dat vaer-water met half vloet waters genoeg hebben/ daer blijft op 't drooghste met het leegh-

Poole.

ste water/ 10 en 11 voet/ doch ten vloeyter niet meer als 5 voet op en neder. Het vloeyt daer tweemael in een Getp. Een zuydooste en noordweste maen maeckt daer vol Zee/ oock een zuyden ten oosten en noorden ten westen Maen noch eens/ dat geschiet door de Door-ebbe/ die uyt Wicht komt. Als gy binnen 't gat komt gaet dan noord noordoost aen/ hout de Bakens die aen 't Oost-landt staen aen stuer-boort/ en loopt daer byp tamelick dicht by heen. De wallen zijn aen beyde zijden schor/en het diep en is niet wijt/ buyten het diep is vlack. Dit is Loots-mans water.

Poortlant. Van 't west-eynde van Wicht tot den hoeck van Poortlandt/ is de cours west ten zuyden acht mijlen/ maer van Wolfers-horn de zuydelijckste hoeck van Wicht/ west ten zuyden en west 10 mijlen.

Reede onder Poortlant. Wilt ghy in Poortlandt te reede loopen/ komende uyt den westen/ so loopt op twee Cabel-lengden ofte een Gote-ling-schoot by den hoeck van Poortlant om/ om den tweeden hoeck komende/ soo wijckt west-waert op tot voor het Slot/ en settet daer op 7/ 8/ 9/ 10 of 11 vadem/ alsso dat den hoeck van Poortlant zuyden ten oosten en zuyd zuydoost van u leyt/ daer leydt men beschut voor een zuyden en zuyden ten oosten wint. Met een zuydweste en zuyd zuydweste windt moet men wel verdacht zijn op de gheweldige Ravelinghen van 't Ras van Poortlandt/ die omtrent ten halven Poortlant beginnen/ en ten halven Sint Andries-lant eyndigen/ de gront in dat Ras is oock heel oneffen en Banckigh/ somtijts 7/ dan 10/ en oock 15 vadem diep.

Weymouth. Omtrent een mijl benoorden de Reede van Poortlandt leyt een Stedeken geheeten Waymouth/ met een Ey-haven/ daer voor mach men 't setten op 4 of 5 vadem.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tot Bevesier aen 't landt een zuyd zuydooste en noord noordweste maen/ in de vaerwegh daer neffens een zuyden en noorden maen.

By Bevesier aen 't landt voor de seven Kleven valt de vloet oost ten zuyden/ en de ebbe west ten noorden.

Van Wicht tot Bevesier oost ten noorden ende west ten zuyden.

Teghens Wicht voor Wolfers-horn maeckt vol zee een zuyden ten oosten maen.

Tot S. Helene en Kalver-oort een zuyd zuydooste maen.

Tot Hampton aen de Kap een zuyden ende noorden maen.

Binnen de Naelde van Wicht een zuydoost ten zuyden maen.

Voor de Haven van Poole maeckt hoog water een zuydoost en noordweste maen/ oock een zuyden ten oosten en noorden ten westen maen.

Teghens Poortlant in 't Canael een zuyd zuydooste en noord noordweste maen.

Van Poortlandt tot Wicht valt de vloet oost ten noorden/ en de ebbe west ten zuyden.

Van de Diepten.

Tusschen Winckel-zee en Picardie midden in 't Canael is 't diep 26 en 27 vadem/ op sulcke diepte mach men Fierley en 't landt van Doeveren sien.

Buyten Bevesier neffens de seven Kleven is 't 28 en 30 vadem diep.

Buyten neffens Wicht is 't 38 vadem diep/ op sulcke diepten mach men het lant sien.

In 't Canael tusschen Poortlant en de Kiscassen is 't 40 vadem diep/ als 't klaer weder is mach men het landt aen beyde zijden sien/ hoe men Engelant naerder is hoe 't droogher is/ na de Kiscassen is 't diepste.

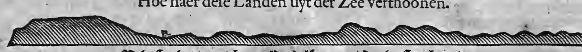
Streckingen en Courssen.

Van Bevesier tot Weembrug west ten zuyden	10 mijlen.
Van beneffens Weembrug op 12 vadem tot Wolfers-horn de Zuydt-hoeck van Wicht west zuydwest	4 mijlen.
Van Bevesier tot Swartenes oost	13 mijlen.
Van Bevesier tot Strupsaert zuyden	19 of 20 mijlen.
Van Bevesier tot de Kiscassen zuydwest ten westen	27 mijlen.
Van Wolfers-horn de zuydelijckste hoeck van Wicht/ tot de Naelden van Wicht/ west ten noorden en west noordwest	3 mijlen.
Van 't west-eynde ofte de Naelde van Wicht tot den hoeck van S. Andries-lant west	3 mijlen.
Van de Naelde van Wicht tot Poortlant west ten z. en w. z. w.	8 mijl.
Van Wicht tot Diepen oost zuydoost	28 mijlen.
Van 't oost-eynde van Wicht tot Strupsaert z. o. wel so zuydelick	22 m.
Van Wicht tot de Kiscassen zuydwest ten zuyden	15 mijlen.
Van Poortlant tot Seynhooft zuydoost ten oosten	28 of 29 mijlen.
Van Poortlant tot de Kiscassen zuyden ten oosten	10 mijlen.

Hooghten.

Wolfers-horn het zuyd-eynd van Wicht leyt op 50 graden 36 minuten.
Poortlant leyt op 50 graden 30 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Bevesier vertoont hem aldus alsmen uyt den westen komt.

Dus verthoont Bevesier met de seven Kleven/ alsmen uyt den westen komende daer by langhs zeylt.

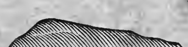

Dus verthoont het Eylant Wicht/ alsmen daer by langhs zeylt/ 2 of 3 mijlen buyten landt.

Poortlant.

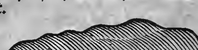
Dus vertoont S. Andries-lant met Poortlant daer bewesten/ alsmen beoosten Poortlant daer by langhs zeylt.

Dus doet hem Poortlant op alsmen van bewesten komt.

Dus is Poortlant gedaen alst noorden ten westen van u leyt 5 mijl.

Dus vertoont Poortlant als men van beoosten komt.

De Vierde Verthooninge,

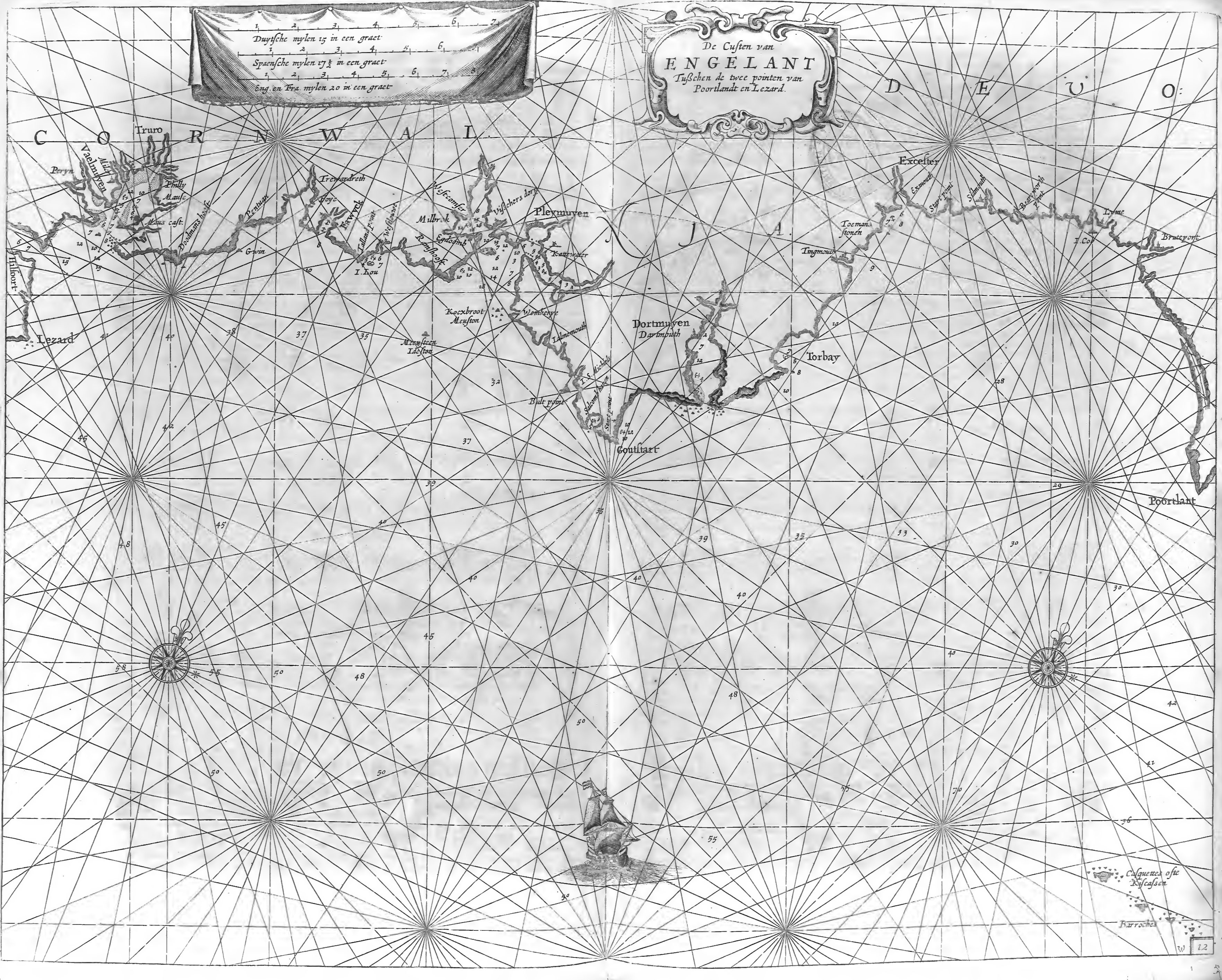
VAN DE

Kust van Engelant/ tusschen Poortlant en Lezart.

I. Cob. VAn Poortlant tot Exmouth/ is de cours west noordwest thien mijlen/ tusschen beyden leydt een Eylandeken dicht by Lant/ geheeten Cob. Voor Exmouth mach men Reede maken aen 't zuyd-eynde van de Singhel die voor de Haven leyt/ op 7 of 8 vadem/ allsoo dat de Klippen van Tomanstonen zuyden en zuyden ten oosten van u komen te legghen/ daer is goede gront/ en beschut voor een zuyden wint.

Vier mijlen zuyden en zuyden ten westen van Exmouth leyt Torbay/ van Poortlant verscheyden/ west en west ten zuyden thien mijlen.

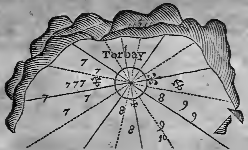
Torbay. Om in Torbay te reede te loopen/ soo brenght de west-hoeck zuyden ten oosten/ en zuyd zuydoost van u/ na dat u schip diep gaet/ settet daer op seven of acht vadem/ ghy sult daer beschut leggen voor zuyd zuydooste en oostelijcker wint/ men kan hier oock reede maecken voor noord noordooste

De Custen van
ENGELANT
Tußchen de twee pointen van
Poortlandt en Lezard.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
CORNWAL
DEVO
Truro
Peryn
Vaelmuyen
Philly
Mause
Maus cast.
Doodmans hooft
Pentuan
Gwin
Hilbort
Lezard
Trewardreth
Foye
Fawyck
Tallant point
I. Lou
Milbrok
Ramshooft
Vysschers dorp
Pleymuyen
Kattewater
Kocxbroot
Meuston
Wembery
Ialmemouth
Bult point
Goutstart
Dortmuyen
Dartmouth
Torbay
Tingmouth
Toeman stonen
Excester
Exmouth
I. Co
Lyme
Bruteport
Poortlant
Casquettes ofte Kiscassen
Barroches

oostte windt en oock oostelijcker / en de Baye verthoont als men daer recht voor is/ met twee kleyne Eylandekens aen de noordoost-zijde aldus.

T O R B A Y.

Twee ofte drie mijlen zuyd-waert of bewesten Torbay leydt de Haven van Dortmuyen / die heeft een naeuw gat/ streckende tusschen twee hooge landen in/ op elcke zijde van de Haven staet een Slotken/ in tijden van Oorloge plagh men die met een keeten over te spannen / aen de West-zijde staet noch een kercrken op 't hooghe lant / om daer in te zeylen/ komende van Goutstaert ofte van bewesten/ soo loopt by het landt daer bewesten langhs/ soo langh om de oost tot dat de Kap van 't dorp/ dat aen de oost-zijde van de Haven leyt/ komt midden in 't gat van de Voert/ zeylt dan daer op aen tusschen beyde landen midtswaters in/ en weest wel gheree met de Boot / of de windt wilde uyt-dwarrelen om het hooge lant dat ghy dan meught in Boechsaerden. Binnen komende wijckt aen de West-zijde voor de Brouwery / en settet daer op 10 of 12 vadem/ ofte voor het dorp aen de oost-zijde daer 't u belieft.

Dortmuyen.

Aen de Oost-zijde van de Voert leydt een blinde Klip/ de mercken om die te schouwen zijn dese/ beoosten Dortmuyen is een roode hoeck die aen 't water swart is. In 't root leydt een witte steen / als de witte steen komt over den swarten hoeck/ so zijdy neffens die blinde. Maer als ghy de Kap van 't Dorp siet/ en doet als voor geseyt is/ so meughdy die steen niet bezeylen.

Blinde Klip.

Tusschen Dortmuyen en Goutstaert / Dortmuyen naest/ staet een spitse Tooren redelijck hoogh en wit/ geheeten Tackman / dat is een kennelijck teecken om de Haven Dortmuyen te verkennen.

Tackman.

Goutstaert leyt van Dortmuyen verscheyden zuydwest twee groote mijlen. Onder den hoeck van Goutstaert aen de oost-zijde is goede reede voor westelijcke winden/ tusschen het Kercrken dat op 't hooghe landt staet / en den hoeck van Goutstaert op thien of elf vadem/ alsoo dat den hoeck zuydwest van u leyt.

Goutstaert.

Recht beoosten de tweede ofte Westelijckste punct van Goutstaert leydt een haven/ geheeten Salken of Salkombay. Uyt den westen komende opent die hem selven/ de westkant is hackelachtigh / en de oost-kant gaet schuyns neder. Dicht aen de west-hoeck leyt een klip of ryе Rudsen/ daerom moet men die wat schouwen / en laten de Klippen aen baghboort/ men kan daer voort al sien barnen wat hinderen mach. Binnen de hoecken komende/ kondy aen geen van beyde wallen misdoen.

Salkombay.

Op de Drumpel ofte op 't drooghste van 't gat blijft met leegh water en springh-stroom niet min als elf voet waters/ daer binnen is 't weder stijf drie vadem diep.

Vijf mijlen bewesten Goutstaert leyt de haven van Pleymouth. Aen de uytterste oost-hoeck van de Voert leydt een hooghe ronde Klip / by de Enghelsche Meuston en by de Duytsche Koer-broot genaemt/ de west-hoeck heet Rams-head of Rams-hooft/ daer tusschen gaet de voert van Pleymuyen noord noordoost in/ is wijdt en diep.

Pleymouth.

Koerbroot.

Recht benoorden Rams-hooft is een schoone Sant-bay daer men setten mach dicht onder 't lant/ op 9 en 10 vadem. Twee mijlen zuyden van Rams-hooft leydt een klip boven water/ die d' Engelsche Jdeston / en de Duytsche de Meuwen-steen noemen. De hoeck van Pleymuyen en die steen legghen verscheyden / zuyden ten westen en zuyd zuydwest omtrent drie mijlen. In de Voert by het Landt van Pleymuyen leyt een Eylandeken/ dat is met een Rif of drooghte aen de west-zijde vast/ soo dat men daer beoosten moet heen zeylen/ 't zy dat men oost-waert in het Katte-gat ofte westwaert in West-comfer begeert te wesen. Wilt ghy in het Katte-gat wesen / soo loopt tusschen dat Eylandt en den hoeck daer beoosten in Pleymuyen aen / soo langhe tot dat ghy het Katte-water aen stuerboort open siet/ gaet dan oostwaert tusschen den hoeck van Pleymuyen en den voorsz. oost-hoeck aen stuerboort in/ latende het meestendeel des waters aen stuerboort tot binnen dien hoeck / en settet teghens dat schorre noord-lant/ daer is 't met leegh water en daghelijcks Ty 4 en 5 vadem diep.

Meeuwsteen.

Katte-gat.

Weynigh beoosten het voorsz. Eylandeken leyt een steen onder water/ daer 't met leeg water niet dieper op is als drie vadem/ om achter 't Eylant te zeylen mach men beoosten of bewesten die steen om loopen/ na dattet te pas komt. Wilt ghy in de West-comfer / by d' Enghelschen geheeten West-colyford zeylen/ bewesten de Klip heen/ so neemt de slagh van 't Eylandt op 4 of 5 vadem met leegh water / en loopt daer so by om/ tot dat het Visschers-dorp/ leggende noord-waert in het landt / komt aen de west-kant van de Valey aen de noord-wal/ dan zijt ghy tusschen 't Eylant en die steen door geloopen/ en al bewesten de steen. Achter 't Eylant op 't lant van Pleymouth staet een muer ofte heyningh / als ghy die eyndelinghs aen siet / en de Kerck van het voorsz. Visschers dorp komt aen de noord-kant van de Valeye / en 't Kattewater open komt / dan loopt ghy over de steen / achter het Eylant mach men 't setten op 12 en 13 vadem.

Wilt ghy in West-Colifort of West-Comfer wesen/ soo loopt tusschen 't landt van Pleymouth en het Eylandt / en voort midts waters tusschen beyde landen in/ tot dat het gat van West-Colifordt open is/ slaet dan aen de slincker-hant/ tot om de west-hoeck / en setten het daer op 16/ 15 en 12 ofte 10 vadem / in 't naeuwe is 't 15/ 16/ 17 en oock wel 20 vadem diep / en achter het Eylandt / acht / neghen / thien en twaelf vadem.

Westcomfer.

Op de Voert van Pleymouth (niet verre benoorden het Koer-broot) legghen 2 ofte 3 blinde klippen/ daer met leegh water niet meer als drie ofte vierdehalf vadem waters op blijft/ de mercken daer van zijn dese: Beoosten Pleymuyen staet een Tooren met een Meulen / en bewesten het voorsz. Eylandeken staet een Edelmans-huys/ als het Toornken van dat huys komt over den hoeck neffens het Eylant/ en die voorsz Tooren en Meulen beoosten Pleymuyen over een/ soo is men op de binnenste steen of drooghte / die is met leegh water 4 vadem diep: Maer als den hoeck van West-comfer komt om den hoeck bewesten het Eylandt/ en de voorsz. tooren en meulen oock over een/ dan is men op de uytterste steen/ daer op is 't met laegh water en springh-stroom vierdehalf vadem diep.

Blinde klippen.

Van Rams-hooft w. z. w. vier mijlen leyt Fawijck/ en daer tusschen aen de kust een Eylandeken/ recht beoosten een hoeck gheheeten Tallant-point / neffens West-louwe/ ghenaemt S. Michiels Isle/ men mach soo van bewesten als van beoosten daer achter zeylen/ dan beoosten is 't wijtste en ruymste/ en daer setten op vijf of ses vadem.

S. Michiels Isle.

Fawijck is een Ty-haven daer een schip met half vloet in mach / aen de Oost-zijde van de Haven staet een kleyn Kercrken met een Toornken / aen de west-zijde een witte Kerck/ wat grooter als dat op 't Oost-lant/ met een plompe tooren aen 't west-eynde.

Fawijck.

Om in Fawijck te zeylen / so moet men ten minsten een halve vloet hebben / en loopen dan midts-waters tusschen beyde hoecken in/ daer binnen zijnde/ kiest dan wat zijde gy wilt/ dan 't meeste water is by het West-landt/ tusschen de Staken en den toorn die op 't West-lant staet. Binnen de Staken komende/ als ghy by het West-landt in komt/ soo wijckt dan terstont wat af/ en loopt tot bykans midden in de Haven/ het West-lant naest / tot voor het dorp dat aen de West-zijde van de haven leyt/ daer is een diepe put/ daer een Schip dat 8 ellen diep gaet/ met leegh water mach vlot leggen. In die voorsz. kuyl mogen 3 of 4 schepen leggen.

Soo ghy by het oost-lant inkomende/ in de voorsz. Kuyl ofte Poel begeert te wesen/ so zeylt tot binnen de Staecken/ wijckt dan van het Oost-lant af, tot dat ghy het West-lant naest komt/ om een Plaet te schouwen/ die by de Oost-wal heen langhs de haven streckt / en neffens 't eerste huys van 't wester-

't westersche Dorp begint. Of 't gheburde dat ghy 't niet en mocht in-strecken/ soo laet u ancker vallen buyten de Staken/ en kort met trossen tot binnen de voorsz. Poel.

Ghy meught oock so verre in zeylen/ dat ghy een Muer siet aen de West-zijde van de haven daer een Dorp achter leyt. Een Schips-lenghde bezuyden die Muer is 't goet leggen by het Oost-landt aen vier touwen ghemeert/ daer mach oock een Schip van acht ellen vlot blijven legghen/ ghy meught oock noch voorder in zeylen voor-by 't glop/ dat aen de West-zyde leydt/ daer de meulen in staet/ dan en komt de noord-hoeck van het glop niet te na/ daer neffens leyt een Rotse onder water/ daer voorby zijnde/ meughdy 't schip midtswaters toyen/ daer is het best legghen voor diep-gaende Schepen.

Doodmans-hooft.

Drie mijlen zuydwest van Fawijck leyt den hoeck van Doodmans-hooft/ en anderhalf mijl daer bewesten de haven van Vaelmuyen/ den hoeck van Doodmans-hooft is dubbelt lant/ met een ronden berg die na westen schuyns neder gaet/ een stuck aen het west-eynde staet een meulen met een scherpe toren/ en sommige huyskens op 't lant/ een stuck daer bewesten mach men dat slot van Vaelmuyen op een ronde heuvel tegen 't hooge lant aen sien/ dit is seer kenneliick lant als men uytten westen of van Lezart komt.

Op de west-hoeck van de Haven van Vaelmuyen staet een Kasteel op 't Hooghe landt/ en in het gat de West-zyde naest leyt een groote klip boven water daer mach men aen beyde zijden om/ aen de binnen-kant van de oost-hoeck leggen oock eenighe rudsen van de wal af. Om daer in te zeylen beoosten die voorsz. klip langs/ so loopt op 2 kabel-lenghden by 't Oost-lant in/ latende die voorsz. rudsen aen stuerboort/ en de groote klippen aen baghboort/ en soo op het hooge lant aen/ dat aen de West-zyde binnen de haven leydt. Achter in de Haven staet aen 't lant een witte kryt-pleck/ oock een bosken boomen/ houd die over de noord-hoeck van 't voorsz. hooge West-lant/ en zeylt daer op aen/ tot dat ghy daer by komt/ ghy sult soo met half vloet op 't drooghste niet minder waters vinden/ als 5 vadem/ en dat tusschen het voorsz. Slot op de West-hoeck en 't Ooster-slot dat aen de Oost-zijde binnen de Haven daer tegen over staet/ of een weynigh binnen de Kasteelen/ als ghy dan by dat voorsz. hooge West-lant komt/ so loopt daer by langhs tot aen 't noord-eynde van 't selve/ en settet daer op 12/ 13 of 14 vadem. Ghy meught van daer oock over slaen na het Oost-lant en setten 't onder of achter de banck/ die van het ooster Slot komt af loopen midden langhs de haven/ op 6/ 7 ofte 8 vadem/ die banck valt met leegh water bykans droogh/ en is weecke morwe gront/ soo dat men in 't slyck sit als men daer aen de gront komt.

Om bewesten de voorsz. klip in te zeylen/ soo neemt de slagh van 't West-landt daer het Slot op staet/ op vijf ofte 6 vadem/ een stuck binnen die steen zijnde/ soo loopt als voren is geseyt/ na dat West-lant toe. Bewesten die klip is 't in dat gat 6 en 7 vadem diep/ met half vloet/ maer in 't gat daer beoosten 7 en 8 vadem.

Drie mijlen zuyden ten westen van Vaelmuyen leyt den oost-hoeck van Lezart/ daer tusschen leyt een haven gheheeten Hilfoort/ die wert weynigh van de Schepen bevaren. Aen de zuyd-zijde van de haven leydt een schorre/ ende aen de noord-zyde een leeghe scherpe hoeck. Binnen de haven aen de zuyd-zyde leydt een Edelmans Huys beneden aen de strant/ en op 't hooghe staet een drommel boomen/ die houdt men over een/ en loopt soo midts-waters het gat in. Aen de noord-zijde staen oock 2 of 3 Boomen/ die komen een mast-lenghte bewesten een Huysken dat in een witte Santbay staet/ daer mach men oock mitswaters op in zeylen/ 't is een kort Liet/ binnen komende set men 't op 6 of 7 vadem. Op de zuyd-zyde staet noch een scherpe tooren/ en op de noord-zijde een Slotken op 't Schorre lant.

Lezart heeft drie uytstekende hoecken/ de noordelijckste is 't swarte Hooft gheheeten/ van dese tot de tweede leydt de kust meest Zuydwest ten Westen/ ende voorts tot de derde omtrent west zuydwest/ ofte west ten zuyden: van de tweede of middelste hoeck/ leggen t'zeewaert een kabel-lenghte sommige Klippen die de Engelsche de Stags noemen/ daer de zee met leegh water en hart weder gheweldigh op breeckt/ en streckt oost en west.

Noordwaerts van de Noordelijckste ofte Oostelijckste punt van Lezart/ tusschen Hilfoord ende de voorsz. punt leggen eenighe steenrotsen/ een groote mijl van 't landt af/ gheheeten de Manacles/ zuyden ten oosten van de haven van Vaelmuyen/ en oost noordoost van de voorsz. Black-head (of 't Swarte Hooft) waer van veel der selver zijn boven water te sien met laegh water/ en eenige daer van oock met hoogh water blijven onbedeckt/ tusschen de selvighe en de Kust is het seer vuyl ende klipachtigh/ alsoo dat men sonder groote perijckelen niet en konnen tusschen de selvige deur-loopen.

Manacles.

Die uyt Vaelmuyen zeylt/ en moet West-waert gaen/ moet niet zuydelijcker gaen met een Ebbe als Zuyd zuydoost/ ofte zuydoost ten zuyden/ so de wint is/ om also klaer te loopen van de voorsz. Klippen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In Dortmuyen en Torbay maeckt vol zee en west ten zuyden maen.

Teghens Goutstaert in 't Canael een west noordweste en oost zuydooste maen.

Van Goutstaert tot Poortlandt midden in het Canael valt de vloedt oost noordoost/ en de Ebbe west zuydwest.

Neffens Dortmuyen by lant valt de Vloet noordoost ten noorden en de Ebbe zuydwest ten zuyden.

Neffens Torbay na Exmouth in den Inham valt de Vloedt noord noordoost en de Ebbe zuyd zuydwest.

In Pleymuyen en Fawijck maeckt het hooghste water een west ten zuyden en oost ten noorden maen.

Tegens Fawijck in 't Canael een oost zuydooste maen.

Buyten Vaelmuyen een oost ten zuyden/ maer in de Haven van Vaelmuyen een oost ten noorden maen.

Tot Hilfoort en tot Lezart aen 't Lant/ maeckt een oost zuydooste en west noordweste maen het hooghste water.

Van Rams-hooft tot Goutstaert by 't Lant binnen de Ideston ofte Meeusteen valt de vloet oost zuydoost/ en de Ebbe west noordwest.

Van Doodmans-hooft tot Rams-hooft valt de vloet oost noordoost/ en de Ebbe west zuydwest.

Van Lezart tot Doodmans-hooft noordoost en zuydwest.

In 't Canael tusschen Lezart en Gout-staert neffens Fawijck valt de vloet oost ten noorden/ en de Ebbe west ten zuyden.

Van de Diepten.

In 't Canael tusschen Poortlandt ende de Kiscassen is het 40 vadem diep/ als 't klaer weder is mach men het landt aen beyde zijden sien/ hoe men Engelant naerder is hoe 't drooger is/ na de Kiskassen is 't diepste.

Goutstaert en het landt van Dortmuyen mach men beyde sien op 45 vadem.

Alsmen 't hooge lant van Pleymuyen noorden van hem heeft/ mach men 't sien op 50 vadem/ dat is hoogh dubbelt lant/ en doet hem eerst op aen twee bergen. Dat selve hooge binnen-landt loopt van neffens Fawijck af tot Dortmuyen toe.

Doodmans-hooft mach men sien op 42 vadem/ van Lezart af tot Goutstaert toe.

Lezart mach men sien op 55 vadem/ de gront aldaer is wit en root schelpigh zant.

Streckingen en Courssen.

Van Poortlant tot S. Paul de Lion zuydwest ten zuyden	29 of 30 m.
Van Poortlant tot Heyzant zuydwest	40 mijlen.
Van Poortlant tot Exmouth west noordwest	10 mijlen.
Van Exmouth tot Torbay/ zuyden en zuyden ten westen	4 mijlen.
Van Torbay tot Dortmuyen zuydwest	2 mijlen.
Van Dortmuyen tot Goutstaert zuydwest	2 groote mijlen.
Van Poortlant tot Torbay west wel soo zuydelijck	10 ofte 11 mijlen.
Van Poortlant tot Dortmuyen west ten zuyden	12 mijlen.
Van Poortlant tot Goutstaert west zuydwest wel so westelick	14 mijl.
Van Goutstaert tot de Kiskassen oost zuydoost	15 mijlen.
Van Goutstaert tot de Seyt Isles z. ten oosten wel so oostelijck	18 m.
Van Goutstaert tot S. Paul de Lion zuyden ten westen	21 mijlen.
Van Goutstaert tot Heyzant zuydwest ten westen	29 mijlen.
Van Goutstaert tot Rams-hooft is de cours west noordwest.	6 mijlen.
Van Rams-hooft tot Isle Lou west zuydwest	4 mijlen.
Van Isle Lou tot Fawijck west	2 mijlen.
Van Fawijck tot Doodmans-hooft/ zuydwest	3 mijlen.
Van Doodmans-hooft tot Vaelmuyen west ten zuyden en w.z.w.	3 m.
Van Vaelmuyen tot Lezart zuyden ten westen	3 mijlen.
Van Goutstaert tot de Ideston ofte Meeusteen west ofte een weynigh oostelijcker	6 mijlen.
Van de Meeusteen tot Rams-hooft noorden	2 mijlen.
Van Rams-hooft tot Doodmans-hooft is de cours w. z. w.	6 mijlen.
Van Doodmans-hooft tot Lezart zuydwest	5 mijlen.
Van Goutstaert tot Lezart west ten zuyden	15 of 16 mijlen.
Van Lezart tot Garnzey oost ten zuyden	28 mijlen.
Van Lezart tot de seven Eylanden is de cours z. o. ten oosten	22 mijl.
Van Lezart tot Heyzant zuyden	22 mijlen.
Van Lezart tot C. de Finisterre zuyd zuydwest 115 mijlen/ dan loopt men omtrent 4 mijlen buyten de Caep.	
Van Lezart tot Teneriffe zuyd zuydwest	350 mijlen.
Van Lezart tot Tercera zuydwest ten westen	290 mijlen.

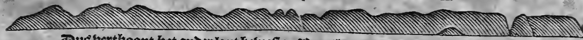
Hooghten.

Goutstaert leyt op 50 graden 14 minuten/ en na sommiger seggen/ leyt het noordelijcker.

Torbay leyt op	50 graden 30 minuten.
Lezart leyt op	50 graden.

Hoe

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Dus verthoont het ander lant bewesten Poortlant alsmen daer by langhs zeylt.

't Lant tusschen Torbay en Goutstart verthoont aldus.

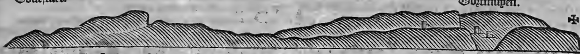

Dus verthoont het lant tusschen Torbay en Goutstart/ als Goutstart z.w. ten westen van u is.

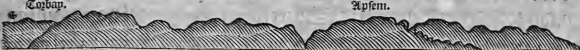

Dus verthoont het lant tusschen Torbay en Goutstart/als Goutstart west zuydwest van u is.

Den hoeck van Torbay verthoont aldus op verscheyden wysen/na dat men zuydelijck ofte noordelijck daer af is.

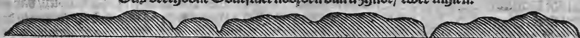

Dese twee Figuren behooren aen een/ beyde kruyskens aen malkanderen.

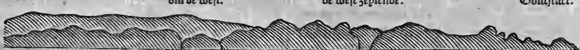

Dus verthoont Dortmuyen/gelijck in dese twee Figuren afgebeelt is/ alsmen recht daer beneffens is/ een mijl of twee van lant/met het lant aen weder-zyden / soo tot Goutstart als tot Torbay/ en daer benoorden.

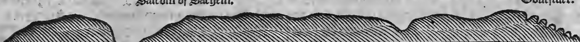

Dus verthoont Goutstart noorden van u zijnde/ twee mijlen.

Goutstart noorden 5 mijlen van u / verthoont aldus.

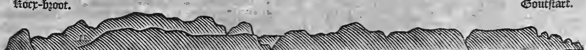

Als Goutstart noordoost van u is/ is't aldus gedaen/ den hoeck loopt dan black neder.

Dus verthoont het lant beoosten de oostelijckste punt van Goutstart na Salcom of Sachem toe/ alsmen daer by langhs zeylt.

Dus verthoont het landt van Goutstart / westwaert tot door-by Pleymuyen / als Goutstart n. n. o. ontrent anderhalf mijl/en de voert van Pleymuyen n. n. w. 4 of 5 mijlen van u is.

't Lant tusschen Goutstart en de voert van Pleymuyen is aldus gedaen/ alsmen daer by langhs zeylt.

Dus vertoont het hooge lant beoosten Pleymuyen.

Dus verthoont het landt van Rams-hooft daer benoorden / als men de voert van Pleymuyen in zeylt.

Doodmans-hooft. Rams-hooft.

Alsmen neffens Doodmans-hooft is 3 mijlen buyten lant/ vertoont dat en 't lant daer beoosten na Rams-hooft aldus.

Doodmans-hooft alsmen daer recht voor is.

Dus vertoont het lant beoosten Daelmuyen alsmen daer by langhs zeylt/ een mijl buyten landt.

Lezart. Daelmuyen. Doodmans-hooft.

Dus verthoont het lant tusschen Doodmans-hooft en Lezart.

Dus verthoont Lezart alsmen daer by langhs zeylt.

Lezart. Hilfoort. Daelmuyen.

't Landt tusschen Daelmuyen en Lezart verthoont aldus/ alsmen voor Daelmuyen is.

De Vijfde Verthooninge,

VAN DE

Kusten van Engelandt/ van Lezart en Engelandts-eyndt/ tot C. de Cornwal/ de Sorrels/ en het Canael van Brustou.

Lezart. Lezart is een leegen hoeck/ daer sommige klippen af leggen/ op 't zuyd-eynde staet een Toren/ en op 't hooge na het noord-eynde staet noch een/ die scherp is.

Omtrent vier mijlen noordwest van Lezart leyt een groote Inwijck/ geheeten Mondsbay/ aen de west-hoeck van die Bay leydt een kleyn Eylandeken/ daer op staen twee stompkens als Warders of Baeckens. Aen de oost-zijde in de Bay leyt een ander hoogh Eylandeken daer een Slot op staet/ geheeten S. Michiels Mont. Beoosten dese Bay leydt een groote rye Klippen die een kleyne mijl van de wal t'zee-waert strecken/ daer by doncker weder wel op te letten staet. Van daer zuyd-waert na Lezart is de Kust al vol met klippen en Rotsen beset/ dan die strecken niet soo verre van de wal.

S. Michiels Mont.

Monts bay. Om in Monts-bay te zeylen/ komende van Engelants-eynd/ ofte van Lezart/ ende dat ghy bewesten die voorsz rye Klippen zijt/ soo loopt op dat voorsz Eylandeken met het Slot S. Michiels Mont aen/ soo lange tot dat ghy op een half mijlken daer by komt/ wijckt dan west-waert op na de Bay/ tot dat ghy dat voorsz Eylandeken met die twee stompkens aen de west-hoeck ghewaer werdt/ laet dat aen bagh-boort/ en loopt daer benoorden vry dicht by langhs/ want het is heel schoon/ maer laet het Slot een groot stuck-weegs aen stuerboort/ daer omtrent is 't buyl. Binnen dat Eylandeken aen de west-hoeck komende/ suldy daer achter een groote Zand-bay sien/ settet daer op seven of acht vadem. Oost zuydoost en zuydooste winden waeyen daer open in/ voor alle andere winden leyt men daer beschut.

Engelants-eynt. Drie mijlen bewesten Montsbay leyt Engelants-eynt/ van Lezart verscheyden/ west noordwest 7 of 8 mijlen/ omtrent een kleyne mijl zuydoost van Engelants-eyndt/ een half mijl buyten landt/ leydt een blinde Klip die met laegh water effen boven komt. Neffens die steen op 't landt staet een Kerck/ als men die effen sien magh over het gheberghte heen/ dan is men neffens de voorsz Klip/ te weten even verre van de wal als de steen/ maer als de Kerck achter het hooge landt bedeckt is/ dat men die niet sien kan/ dan is men nader aen 't Landt als de Klip/ ofte binnen die Klip na landt toe/ en soo loopt men tusschen die en 't landt deur.

Op Engelandts-eyndt leggen twee ronde berghen/ als men die in 't gesicht krijght siet men op de hooghste een spitse tooren/ wat naerder daer by komende/ siet men op 't uyterste eynde noch een spitse tooren in 't laghe landt/ daer aen is Enghelandts-eyndt redelijck wel te kennen/ de gront is daer omtrent witachtigh zant/ met root zant en schelpen gemenght.

Van Enghelandts-eyndt tot Kaep de Cornwal ofte het Eylandeken Bresam/ streckt de Kust meest noorden omtrent vier mijlen.

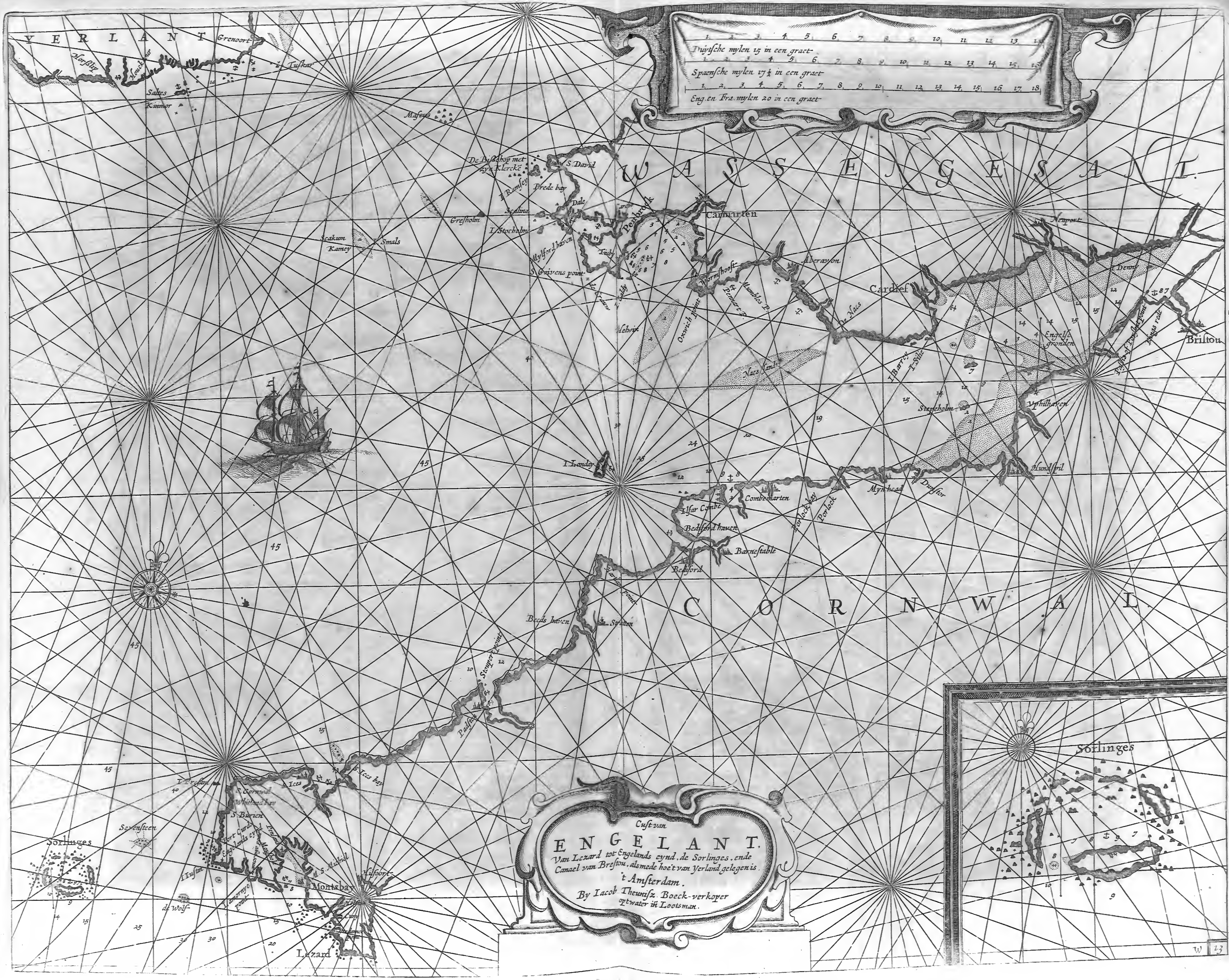
Klippen van Engelants eynt. Aen Engelandts-eyndt leggen sommighe Klippen/ daer mach men soo van benoorden als van bezuyden achter loopen/ en reede maecken op 8 of 9 vadem/ van bezuyden daer in te komen is 't naeuwst/ en 10 vadem diep/ van benoorden is 't best en ruymste 8 en 9 vadem diep/ maer aen de slincker-zijde dicht aen de noord-hoeck van Engelandts-eyndt leydt een blinde Klip/ die moet men daer in zeylende/ schouwen.

De Sorlinghen ofte Sorrels leggen van Engelandts-eynd verscheyden west zuydwest ses mijlen/ maer west van Lezart twaelf ofte derthien mijlen.

Seven-steen. Tusschen Engelandts-eyndt en de Sorrels leyt de Seven-steen/ west zuydwest en west ten zuyden 3 mijlen van Engelants-eynt/ en noordoost ten oosten en oost noordoost 2 groote mijlen van de Sorrels/ dat is een rye rodsen die niet boven water komen/ maer altijdt branden.

De Wolf. Zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden 2 ofte 3 mijlen van Engelants-eynt/ en 4 mijlen oost van die Sorrels leyt een scherpe Rotse/ genaemt de Wolf/ die komt met half Gety boven water/ en is rondom tamelijck schoon.

Om in de Sorrels te zeylen. De Sorrels zijn verdeelt in verscheyden eylanden/ langs de west-zijde legghen groote menichte van Klippen en rotsen/ door verscheyden gaten mach men daer binnen komen/ dan het zuyder-gat is het beste. Omtrent te midden in dat gat leydt een blinde Klip/ daer mach men aen beyde zijden om/ maer daer beoosten heen is 't ruymst en best. Om daer in te zeylen komende uytten oosten/ soo loopt by 't Oost-lant langhs op 8 ofte 9 vadem/ ghy sult so beoosten de voorsz Steen heen loopen/ die leyt neffens een schans/ recht buyten het Slot. De mercken om die steen te schouwen/ zijn twee Klippen die aen de west-zijde binnen de Haven leggen/ d'een te weten de innerste is wat grooter als de ander/ soo ghy die over een brenght/ ofte de noordelijckste een weynigh beoosten de zuydelijckste of kleynste/ alsoo dat ghy daer effen door sien meught/ en dan daer op aen zeylt/ ghy sult so verre genoegh beoosten de steen heen loopen. So ghy uytten zuyden ofte westen komende/ in de Sorrels wilt wesen/ soo loopt na het Oost-lant toe/ so langhe tot dat ghy die twee voorsz Steenen binnen de Haven over een/ ofte effen deur malkanderen hebt/ zeylt dan daer op aen/ soo loopt ghy/ als gheseyt is/ de voorsz blinde neffens de Veynugh

Cust van
ENGELANT,
Van Lezard tot Engelands eynd, de Sorlinges, ende
Canael van Brestou, alsmede hoe't van Yerland gelegen is.
't Amsterdam.
By Iacob Theunisz. Boeck-verkoper
optwater in Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
YERLANT
Grenoort
Tuskar
Saltes
Kinmor
Maseus
WALLES ENGELSLANT
CORNWAL
De Bisschop met zyn Klercke
S. David
I. Ramsey
Prede bay
Dale
Gresholm
I. Stocholm
Scakum
Kamey
I. Smals
Pembrock
Carmarten
Mylfordhaven
S. Gouvens point
Tenby
Wormshoeft
Aberavon
Cardief
Neuport
Denny
Engelse gronden
Bristou
Naes sand
I. Barry
Stepeholm
Uphilhaven
Hundsteil
Dunster
Mynhead
Porlock
I. Londay
Combemarten
Ilsar Combe
Bedfordhaven
Barnestable
Bedford
Stratton
Beeds haven
Padstou
S. Ices bay
Ices
I. Tuston
Sevensteen
Sorlinges
Montsbay
Lezard
de Wolf
S. Burien
Engelands eynd
Hilsfoort
W 13

ningh mis. Aen de binnen-hoeck van 't Eylant aen de oost-zijde van dit zuyder-gat leyt noch een blinde daer men hem van wachten moet/ om die te schouwen/ soo loopt soo langhe noord-waert op de mercken van de twee voorsz. Klippen aen/ tot dat ghy het toorenken in de Sand-bay meught sien/ loopt dan oost-waert aen na de Bay/ en settet daer op acht of negen badem. Als men de Sorrels op de zuyd-zijde aen komt/ sietmen een plompe Tooren in de Sand-Bay of Maley/ en daer bewesten veel Eylandekens en Klippen. De gront tegens de Sorrels is steenachtigh met sommige roode Schelpen.

Van Engelants-eynt tot C. de Cornwal streckt de Kust noorden ontrent vier mijlen/ maer de Sorrels en de voorsz. kaep leggen verscheyden zuydwest en n. o. ontrent 7 mijlen.

I. Bree-zant. By die Caep leydt een Eylandeken ofte klip/ ghenaemt Bree-zant/ tusschen dat en de Caep mach men deur zeylen.

S. Ives. Van de Caep de Cornwal tot het stedeken S. Ives/ van onse Schippers genaemt S. Ybes/ streckt de Kust ontrent oost ten noorden/ en oost noordoost vier of vijf mijlen. Sint Ybes leydt op de west-hoeck van een groote Bay / die ontrent anderhalf mijl wijdt is. Aen de oost-hoeck van die Bay leydt een Eylandeken/ daer streckt een groote rije rudsen af/ een goet half mijl dwars in Zee/ die komen veel met halfebbe boven water. Daerom die van de Caep Cornwal af komt / en langhs de Kust wil zeylen na Stoupert of Padstou / moet daer te neffens de wal ten minsten een mijl schouwen/ om die voorsz. rudsen wille. Tusschen dat voorsz. Eylandeken aen de oost-hoeck van de Bay/ en 't vaste lant/ ist tot veel plaetsen oock rudsigh en vuyl/ soo dat een die daer niet wel bekent is/ daer niet mach tusschen deur zeylen/ dan met seer groot perijckel. In de Bay van Sint Ybes is aen alle zijden goede zant-gront / daer men over al mach setten/ en de wallen soo na komen alsmen wil. Aen de west-zijde van de Bay aen 't stedeken is een hooft daer loopen kleyne Scheepkens achter / om beschut te zijn voor noordelijcke winden/ maer groote Schepen en moghen dat niet doen/ die setten 't daer neffens op 6 of 7 badem.

Stoupert. Padstou. Van S. Ybes tot den hoeck Hartlant-point/ is de cours noordoost 13 of 14 mijlen/ daer tusschen beyden ontrent ten halven leydt den hoeck van Stoupert / daer beoosten leydt Padstou in een Inwijck / daer seer goede Reede is op 7 ofte 8 badem. Aen de west-zijde van dien hoeck leydt een blinde klip onder water/ en op den hoeck een groote hooghe Rotse/ west-waert van dien hoeck na Sint Ybes zijn veel witte Zanden en Krijt-Baeyen langhs de wal/ daer aen is de Kust daer seer kennelijck.

Hartlandt-point. Hartlandt-poinct is een uytsteeckende hoeck/ drie mijlen noorden daer van leyt het eylant Londay/ dat is een lanckwerpigh Eylant/ leydt meest gestreckt noorden ten westen/ en zuyden ten oosten. Aen de oost-zijde van dat Eylandt mach men Reede maken voor westelijcke winden/ op 14 en 15 badem/ maer aen de west-zijde is de gront vuyl.

Bedefoert. Beoosten Hartlandt-poinct oost zuydoost 3 mijlen/ van 't zuyd-eynde van Londay leydt de Voert van Bede-foort/ een Ty-haven / daer veel Schepen in en uyt-varen / weynigh binnen de mondt verdeelt die haer in 2 Rivieren/ op de westersche aen stuerboort leyt Bedefoert/ en op de oostersche aen baghboort een Stedeken gheheeten Barnestable.

Barnestable. Ilfercombe. Van den hoeck benoorden Bedefoert-haven / tot Ilfercombe is de Cours oost noordoost 3 mijlen/ dat is een haven daer met leegh water 3 of 4 badem diepte blijft/ voor de Haven is oock goede Reede op 8 en 9 badem/ met half Vloet.

Flaet-holm. Acht of neghen mijl beoosten Ilfercombe legghen twee Eylandekens ontrent anderhalf mijl noorden en zuyden van malkander / ghenaemt de Holmen / het noordelijckste heet de Flaetholm / het zuydelijckste de Schep-holm / ofte Stepe-holm/ daer tusschen beyden de Holmen wat naerder als Ilfercombe / leydt een Stedeken gheheeten Mynhead/ daer veel Schepen laden.

In 't vaer-water tusschen Ilfercombe en de Holmen aen de Enghelsche zijde aen d'eene zijde / en de Bancken aen de Walsche zijde aen d'ander zijde / midden in 't Canael is het 30/25/20/18/16 en 15 badem diep / hoe men de Holmen nader komt / hoe het vlacker werdt. Als men van bewesten binnen het Eylandt Londay komt/ soo mach men dan het lant aen beyde zijden sien/ te weten van Engelant in Walles / de Enghelsche Kust heel van C. de Cornwal af tot de Holmen/ is al te mael schoon / maer de Kust van Walles is meest al vuyl en vlack/ van het Eylandt Caldy af tot Bristou toe/ met veel Bancken/ Zanden en uyt-steeckende Reven/ de Holmen en het Eylant Londay leggen verscheyden west zuydwest en oost noordoost 14 mijlen.

Die van Londay na Bristou wil zeylen/ moet by de Enghelsche Kust langhs loopen tot dat hy binnen de hoeck de Maes is/ om Naes-zant te schouwen/ en dan voort tusschen de holmen deur/ latende Stepeholm aen stuerboort / en de Flaet-holm aen baghboort. *Reede onder Stepe-holm.* Men mach oock met kleyne vlack-gaende Scheepkens bezuyden de Stepeholm omzeylen/ maer het is daer so heel vlack/ datter met leegh water niet meer als 2 badem waters blijft. Onder Stepeholm mach men setten waer men wil/ op 4 of 5 badem.

Die van de Naes af komt en na Brust wil / moet na de Stepe-holm toe/ en daer benoorden by heen loopen/ die leyt van de Naes oost zuydoost omtrent 5 mijlen.

Om tusschen de Holmen deur te zeylen. Om het recht en beste vaer-water tusschen de Holmen deur te zeylen/ soo zeylt de zijde van Flaet-holm naest/ daer is 't diepste / met een open windt mach men soo na daer by langs zeylen sonder misdoen/ dat men met een steen daer op werpen magh. Binnen of beoosten de Holmen / komt van het oost-landt een groote droogten af-schieten/ streckende met een groote steert om de west/ die mach men uyt den westen komende/ onder-zeylen. Om die te schouwen/ soo set de Flaet-holm/ als ghy die gepasseert zijt zuydwest van u/ en houdt die so staende/ tot dat ghy ontrent een mijl gezeylt sult zijn/ neemt dan acht op een kleyn Eylandeken dat dan aen de oost-wal ontrent dwars van u sal leggen/ als 't west-eynde van 't Eylant zuydoost van u is/ dan zijdy neffens de poinct van 't rif/ dan meughdy oock tusschen de Klip en den hoeck van Cardief door-sien / gaet dan oost noordoost aen langhs de Engelse gronden/ de welcke vlack zijn/ soo dat men daer by langhs looden mach op 3/4/5 badem/ so na als men wil/ *Mercken van de Engelsche gronden.* op 't landt achter 't Eylant staet een Kerck met een plompe tooren/ als die komt omtrent te midden in het Eylant in een glop/ dan suldy de Engelsche gronden geheel en al gepasseert zijn/ loopt dan vrylick na de Engelsche kust/ en so dicht daer by langhs als 't u belieft / na Passis ofte Pors-hut-poinct toe. Van Flaet-holm tot Passis-point in 't rechte vaer-water is het 14/15 badem diep/ de Walsche zijde moet men schouwen/ en hem daer van wachten/ die is heel oneffen en vol schorre steyle bancken/ die tot veel plaetsen met leegh water droogh vallen / men mach die Kust niet naerder komen als 12 badem/ want daer na toe-zeylende/ heeft men met den eenen worp thien badem/ en eer men weder werpen kan sitmen vast / al heel van Flaet-holm af tot neffens Brust toe.

Kings Reede. Om den hoeck van Passis-point set men 't op de Kings Reede / dat is tusschen den hoeck en de Rivier van Brust/ de Rivier naest/ daer is goede Kley-grondt op 8 of 9 badem/ die in de Rivier wil wesen wort van de Lootsluyden daer in gebracht. Men mach van daer oock voort de Kust langhs zeylen/ na de Rivier van Sabrina/ dat is oock gelijck de Rivier van Brust/ een schoone Rivier om in te loopen.

Om van Brust na Londay te zeylen/ so gaet van Passis-poinct west zuydwest aen/ tot dat de Flaet-holm zuydwest van u komt/ of dat de 3 Meulens op 't zuyd-lant even verre van malkander staen/ te weten dat die op 't hooge lant in 't midden tusschen die twee andere staet / zeylt dan recht op de Flaet-holm aen/ vry dicht daer bezuyden langs/ daer voorby zijnde/ gaet voort west z. w. na het Eylandt Londay.

Kardief. Omtrent twee mijlen benoorden Flaet-holm / leydt de Stadt Kardief/ in Wals-Engelandt/ met een Ty-haven/ daer voor is een goede Reede/ so wel voor schepen die om west als om Oost begeeren te wesen / daer men by na voor alle winden mach beschut legghen / daer beoosten en benoorden leggen veel Zanden en bancken/ die met leegh water droogh vallen/ en also daer een beschut maecken/ voor noordooste en ooste winden. Die op de Reede voor Kardief begeert te wesen/ komende uytten westen / moet tusschen Flaet-holm en den hoeck van Kardief (legghende een stuck bezuyden Kardief) in loopen/ en om den hoeck komende/ dan noord-waert op by de wal langhs na de reede.

Dicht aen de hoeck van Kardief / te weten daer bewesten / legghen twee Eylandekens/ het eene den hoeck naest

het

Silye Barrye. het Silye/ 't westlijckste Barrey/ tusschen Silye en Flaet-holm leydt een Klip zuydoost ten oosten van den hoeck die moet men schouwen/ als men daer tusschen deur zeylt na de Reede van Kardief. Als 't hoogh water is/ soo mach men over al 't gene/ dat met half Ebbe daer niet boven komt.

De Naes. Omtrent 4 mijl west van de hoeck van Kardief leydt de Naes/ daer bewesten ontvalt het Lant/ eerst ontrent n. w. daer na z. w. of z. w. ten westen en maeckt alsoo een groote inwijck tusschen de Naes en Worms-Hooft/ daer seer goede Reede is voor weste/ noorde/ n. o. en Ooste winden.

Naes-zant. Van der Naes een weynigh van de wal leyt een groote Banck/ geheeten Naes-zant/ die streckt van daer west ten zuyden en west zuydwest styf 4 mijl in Zee/ van Worms-Hooft desgelijcx looyt een Banck die heel steyl is/ genaemt Helwicx/ ontrent drie mijlen zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden in Zee/ die uytten oosten komende in de Wijck tusschen de Naes en Worms-hooft wil te Reede loopen/ moet dicht by de hoeck van de Naes langs lopen/ tusschen de Naes en Naes-zant deur/ desgelijcx die uytten westen komende/ daer begeert te wesen/ mach dicht by den hoeck van Worms-hooft en Helwicx deur loopen/ 't is daer tusschen beyden omtrent een vierendeel mijls wijt/ die uytter zee komt/ mach tusschen beyden de voorsz. Zanden ofte Bancken in komen/ 't is daer wijt en breet. *Helwix.*

Worms hooft. Worms-hooft is een uyt-steeckende hoeck/ van verre aen te sien by na als Old-hooft in Yrlandt/ maer is boven ronder/ en gaet naer het noorden schuyns neder/ heeft veel witte Krijt-plecken/ daer door is dat seer kennelijck.

Caldy. Omtrent drie mijlen bewesten Worms-hooft/ leydt het Eylandeken Caldy/ daer staet een witte Tooren/ vertoont uytter zee als een wit zeyl/ die is daer gestelt om het lant by te verkennen. Tusschen dit Eylandt en den hoeck van Worms-hooft ontvalt het lant met een groote inwijck noord-waert na Carmarten en Tinbuy/ in de Inwijck is over al goede Ancker-gront om te setten. Aen alle zijden van 't eylandeken Caldy mach men oock setten en beschut leggen voor alle winden. Een weynigh benoorden Caldy leyt een rije Klippen/ geheeten de Wullocx/ die beoosten het Eylant om wil zeylen na Tinbuy/ mach dicht daer by om loopen/ west-waert op/ tusschen het Eylandt en de blinde deur/ die latende aen stuerboort/ of hy mach oock beoosten en benoorden die blinden langs loopen/ die latende aen bagboort/ en soo dan oock na Tinbuy/ en setten 't daer voor 't Stedeken op 5 ofte 6 badem. Beoosten en benoorden de voorsz. Klippen is 't oock goet setten op 6/ 7 ofte 8 badem/ 't is daer al schoone gront en verre vlack water/ men mach oock bewesten het Eylant Caldy/ dat is tusschen het Eylant en den hoeck van 't vaste lant deur zeylen na Tinbuy/ dan 't is daer naeu/ doch schoon en diep genoegh. *Wullox.*

De Rivier van Carmarten. De Rivier van Carmarten leydt van 't Eylandt Caldy verscheyden/ noordoost ten noorden ontrent 3 mijl/ 't gat om daer in te zeylen/ streckt o. n. o. in/ aen de oost of zuyd-zijde leyt een groote Banck/ die verre van de wal afstreckt/ en op de buyten kant vlack af gaet. Om daer in te zeylen/ mach men by de oost ofte noordwal in loopen tot over de Drumpel van 't gat/ daer op is met half vloedt ontrent 14 voet waters/ over de Drumpel zijnde/ wert het weder vier badem diep/ en daer ontrent/ dan mach men voort op het loot by de zuyd-wal langhs loopen tot binnen de Rivier.

Sint Goyvens-hoeck. Drie of 4 mijl bewesten 't Eylant Caldy leyt S. Goyvens-hoeck/ de zuyd-hoeck van Wals-Engelant/ by sommige genaemt de Withoeck/ ontrent een halve Engelsche mijl; zuyd zuydwest van dien hoeck leydt een blinde Klip/ genaemt de Krau/ daer moet men hem van wachten. *Krau.*

Muyl-foort-haven. Twee mijlen bewesten S. Goyvens-poinct leyt de haven van Mijl-foort ofte Muyl-foort/ een ruyme wijde Voert/ streckende voor aen noordoost in/ binnen die hoecken komende/ mach men noordwaert/ oostwaert en zuydwaert op wijcken na verscheyden plaetsen en Reeden. By de noord-hoeck om mach men zeylen na Dale Reede/ daer is 't goet leggen op 3 en vierdehalf badem met leegh water. Als men komt recht binnen de zuyd-hoeck in 't open van Mylfoort-haven/ daer leyt een Eylandeken ofte Klip/ gelijck de Mieusteen by Pleymuyen/ daer een weynig voorby zijnde/ mach men zuydwaert in een Bay loopen/ daer men beschut mach leggen voor alle winden.

Steckholm. Scaline. Weynigh bewesten Muylfoort-haven leggen twee eylandekens/ het zuydelijckste is het kleynste/ ghenaemt Stecholm/ en het noordelijckste/ Scaline. Ontrent twee mijlen noord noordwest ofte noordwest ten noorden/ daer van leyt het Eylandt Ramzey/ daer tusschen beyden heeft het landt een groote Inwijck/ geheeten de Breede-Bay. Ramzey leyt aen de noord-hoeck/ en Sealine aen de zuyd-hoeck van de Bay/ daer in langhs de wal is goede Reede voor noorde/ noordooste/ ooste/ ende zuydooste winden/ op 7/ 8 en 9 badem. Op de noord-hoeck van dese Bay leyt een stedeken gheheeten S. David/ daer benoorden streckt de Kust van Walles voort noordoost tot Cardigan. *Breede Bay. Ramsey.*

Gras-holm. Smaels. Omtrent anderhalf of 2 mijlen west ten zuyden t' Zeewaert van het Eylandt Sealine/ en 2 groote mijlen zuydwaert van Ramzey leyt dat Eylandeken Gras-holm/ dat is een ronde schoone Klip/ en ontrent 3 mijlen daer af leggen noch 2 vuyle Eylandekens/ genaemt de Smaels. De gelegentheyt daer van leest in de beschrijvinge van Yrlant.

Bisschop met sijn Klercken. Aen de noordwest-zijde van het Eylandt Ramzey/ leydt de Bisschop met sijn Klercken/ dat zijn Klippen en rudsen/ streckende noord-waert en zuydwest-waert van dat Eylant/ een goet stuck in Zee. Omtrent 4 mijlen noordwest oft wel soo noordelijck van Ramzey leydt noch een groote Klip geheeten Maseus/ die is rondom vuyl met veel Blinden. Die omtrent die gewesten komt te zeylen ofte by te leggen/ moet hem daer voor wachten.

Het Eylant Ramzey of de noord-hoeck van Walles/ de zuydoost-hoeck van Yrlant legghen verscheyden omtrent oost zuydoost en west noordwest 12 mijlen.

Van diepten en menigerley gronden/ voor en in de Canael by de Sorrels/ en daer ontrent.

Sorrels. NEgen of thien mijlen west van de Sorrels/ ofte wat noordelijcker ist 16 badem diep/ de gront graeu waesachtigh met kleyn swart zant daer onder ghemenght/ op sommighe plaetsen op de selve diepte is wit graeuw waesachtigh kleyn zant/ met stucken van dunne witte schulpen daer onder/ met een stucxken ofte twee als Kaes-korsten/ dese gront en kan men met keers-smeer of roet aen het loot niet op krijghen/ maer aen weeck smeer ofte boter: op dese diepten en hebt ghy nergens so wasige gront als daer/ daer uyt mach men vry weten/ dat men achter de Sorrels ofte achter Engelant is/ te weten west van de Sorrels.

Sorrels. West van de Sorrels vijf mijlen/ is oock waesachtigh graeuw zant/ met 2 ofte 3 stucxkens als Kaes-korsten.

Vijf oft ses mijlen zuyd zuydwest van Lezart op 60 badem/ is de gront wit grof met een weynigh root zant/ met schulpkens en glimmende witte naeldekens.

Seven ofte acht mijlen zuyden ten westen van Lezart op 60 badem/ is de gront geele stucken van schulpen ende graeuwe stucken van weecke platte steenen als korsten van Kaes/ met sommige roode stucken van schulpen/ sonder eenigh zant daer in.

Lezart. Sorrels. Zuydwest ten westen van Lezart ende zuyd zuydwest van de Sorrels 14 mijlen/ is het 78 badem diep/ de gront graeuw/ geel/ root schulp-zant/ met roode/ geele en blaeuwe stucken van schulpen met krampen/ en een stuck ofte twee als Kaes-korst/ of gelijck stucken van Oester-schulpen/ met noch twee ofte drie glimmende naeldekens/ op de hooghte omtrent van 49 graden en 30 minuten.

Gout-staert. Elf ofte 12 mijlen zuydwest ten zuyden van Gout-staert op 57 oft 58 badem/ is de grondt stucken van alderhande schulpen ende krampen/ met een weynigh wit geel schulp-zant met veelerhande steenkens/ en graeuwe stucxkens als korsten van Kaes/ met sommige gekertelde/ oock niet gekertelde/ maer glimmende naeldekens/ ende dingerkens als mayen die in 't Speck zijn.

Gout-staert. Zuyd zuydwest van Gout-staert 12 mijl op 53 badem/ is de gront wit rootachtigh schulp-zant/ met stucken van krampen/ met roode en graeuwe steenkens.

Zuydwest van Gout-staert 6 mylen/ is het diep veertigh badem/ de gront graeu en root schulpigh zant.

Zuyd zuydwest van Gout-staert 10 oft 11 mylen is 't 47 badem diep/ de gront bleeck gruysigh zant/ met langhachtige dingerkens en steenkens.

Een groote kenning zuyd zuydoost van Gout-staert ist

diep

diep veertigh vadem / de gront root zandachtigh kley met putten in 't roet.

Gout-staert. Zuydwest 8 ofte 10 mijlen van Gout-staert/ op 50 vadem is de gront wit/ geel/ kleyn schulp-zant/ met sommige stucken van witte schulpen / met graeuwe ghekerkelde/ oock glimmende naeldekens. Somma die veel loodet krijght veelderley ghedaenten van gronden/ ende somtijts veel veranderinge/ op weynigh veranderingen van plaets. Maer die diept ende witte schulpen vint met scheefden en naelden/ 't is seecker dat hy Heyzant naest is/ maer vint hy semelige gront/ ofte swarte steenkens gemenght met witte dingerkens/ soo is hy de Sorlings naest.

Teeckenen van Heysant ende de Sorrels. Die teghen Heyzant diept/ en vindt kleyn wit zant ende schulpkens/ en kleyn dingerkens waesachtig en wit: Heyzant sal dan noordoost van hem leggen/ vint hy al lanckachtige dingerkens als naelden / soo sal Heyzant dan zuydoost van hem leggen: Maer is hy niet seker van dese gronden/ soo sal hy noord-waert aen gaen: en soo hy 't dieper vindt/ soo is hy ter Zeymswaert / wert het drooger / soo is hy in de Canael noordwaert van Heyzant. Soo hy is tusschen Heyzant en de Zeyms op 70 vadem / soo sal de gront zijn kleyne steenkens gelijck de aerde/ swart zant/ of bevint hy de gront groot root zant / soo moet hy noord-waert aen gaen/ tot dat hy de witte zant-gront/ en lange dingerkens vint/ dan mach hy voor gewis houden in de enteringe van de Canael te zijn.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In Monts-bay en aen Engelandts-eyndt maeckt hoogh water een west zuydweste ende oost noordooste maen.

In de Sorrels maeckt vol Zee een zuydwest ten westen maen.

Buyten de Sorrels in 't Canael desgelijcx een z. w. ten westen maen.

In de Mont van 't Canael/ een zuydweste en noordooste maen.

Van de Sorrels tot Lezart valt de Vloet noordoost en de Ebbe z. w.

Tusschen Sorrels en Londay valt de Vloet noordoost / en de Ebbe zuydwest.

In de Sorrels maeckt hoogh water een zuydwest ten westen maen.

Aen de Kust van Enghelandt tusschen de C. Cornwal en Hartlant-poinct maeckt hoogh water een w. z. w. en west ten zuyden maen.

Tegen het Eylant Londay een west ten zuyden / maer aen 't Eylant een ooste en weste maen.

Aen 't Eylandt Londay en aen de Holmen maeckt hoogh water een ooste en weste maen.

Tot Bristou binnen maeckt vol zee een west ten noorden maen.

Tot Muylfoort-haven / maeckt hoogh water een oost ten noorden en west ten zuyden maen.

In 't Canael van Bristou tusschen Londay en de Holmen valt de vloet oost noordoost en de ebbe west zuydwest.

Binnen de Holmen na Bristou valt de Vloet noordoost ten oosten en de Ebbe zuydwest ten westen.

Tusschen Londay ende Muyl-Foort valt de Stroom noordoost en noordoost ten oosten.

Op wat diepten men dese Landen sien magh.

De Sorrels mach men sien aen de zuyd-zijde op 52 vadem / de gront aldaer is steenachtigh/ met sommige roode Schelpen.

Engelants-eyndt mach men oock sien op 52 vadem.

De Sorrels mach men op de noord-zijde sien op 45/ 46 en 48 vadem/ daer is waesige gront met sommige steenkens daer onder.

Als men benoorden de Sorrels is/ verthoonen die eerst aen twee Eylanden/ op het oostelijckste siet men een Tooren ofte Slotken/ beoosten die twee Eylanden siet men noch twee groote heuvelachtighe rudsen/ en daer bewesten drie hooge swarte Klippen.

West noordwest en west ten noorden 8 ofte 9 mijlen van de Sorrels is de gront soo waesigh ende weeck dat men die naeulijcks aen 't loot kan krijgen/ daer loopen eenige Schulpkens onder.

Tusschen Engelants-eynt en Londay in 't vaer-water ist 45 vadem diep/ het lant van Cornwal mach men sien op 44 vadem.

Twee ofte drie mijlen buyten lant neffens Sint Yves / Stoupert oft Padtstou is de gront scherp en rudsigh / maer dichter by landt is 't al zant gront.

Tusschen S. Yves en Hartlandts-point zijn veel witte Krijtberghen langhs de Kust/ besonder neffens Stoupert ofte Padstou/ daer aen dese Kust te kennen is.

In 't Canael tusschen de Holmen en Bristou is 't 12/ 13 en 14 vadem diep/ men mach het lant aen beyde zijden sien.

Aen Wals-Engelant ontrent Muyl-foort en daer benoorden mach men 't lant sien op 42 ende 45 vadem.

Streckingen en Courssen.

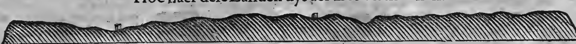
Van Lezart tot Engelants-eynt west noordwest	7 ofte 8 mijlen.
Van Lezart tot de Kiscassen west en west ten noorden	28 en 29 mijlen.
Van Engelants-eyndt tot de Sorrels west zuydwest	6 mijlen.
Van Lezart tot de Wolf is de Cours West ten Noorden	8 mijlen.
Van Engelants-eynt tot de Wolf is de Cours zuyd zuydwest	2 mijlen.
Van de Wolf tot de Sorrels west	4 mijlen.
Van de Sorrels tot de Kiseassen oost wel soo zuydelijck	40 mijlen.
Van de Sorrels tot Heyzant z. o. ten zuyden en z. z. o.	26 mijlen.
Van de Sorrels tot C. de Finisterre zuyden ten westen een weynigh westelijeker	113 mijlen.
Van de Sorrels tot C. Claro in Yrlant n. w. ten westen	34 mijlen.
Van de Sorrels tot Water-Foort n. ten w. wel so noordelijck	30 mijlen.
Van de Sorrels tot C. de Cornwal noordoost	7 mijlen.
Van Cabo de Cornwal tot Sint Yves Oost ten Noorden	5 mijlen.
Van Sint Yves tot Stoupert-poinct noordoost ten oosten	7 mijlen.
Van Stoupert tot Hartlant-poinct noordoost ten noorden	7 mijlen.
Van Sint Yves tot Hartlant-point noordoost	14 mijlen.
Van Hartlant-poinct tot het Eylant Londay Noorden	3 mijlen.
Van C. de Cornwal tot Londay noordoost en n. o. ten noorden	19 mijl.
Van C. de Cornwal tot Muyl-foort in Wals-Engelant/ noord noordoost	25 of 26 mijlen.
Van de Sorrels tot Muyl-foort n. n. o. wel soo oostelijck	30 of 31 mijl.
Van C. de Cornwal tot de klip Tuscar n. ten w. wat noordelijcker	30 m.
Van C. de Cornwal tot Waterfoort noord noordwest	30 mijlen.
Van 't West-eynde van Londay tot Bedefoort oost zuydoost	4 mijlen.
Van Bedefoort tot Ilfercombe oost noordoost	3 mijlen.
Van Londay tot de Holmen oost noordoost	15 mijlen.
Van de Stepeholm tot de Rivier van Bristou n. o. ten oosten	9 mijlen.
Van de Stepeholm tot de Naes west noordwest omtrent	5 mijlen.
Van de Naes tot Goyvens-poinct west wel soo noordelijck	13 mijlen.
Van S. Goyvens-poinct tot Muylfoort-haven/ n. w. ten n.	3 mijlen.
Van het Eylant Scalie tot Ramsey noord noordwest	2 mijlen.
Van Londay tot Muylfoort noorden ten westen/ en n. n. w.	9 of 10 m.
Van Muylfoort tot Caep de Cornwal zuyd zuydwest	25 of 26 mijlen.
Van Muylfoort tot de Sorrels z. z. w. en z. w. ten zuyden	30 of 31 m.

Hooghten.

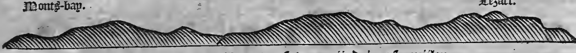
De zuyd-kant van de Sorrels legghen op 50 graden oft weynigh meer.

Caep de Cornwal leyt op	50 graden 25 minuten.
Londay op	51 graden 13 minuten.
De Holmen leggen op	51 graden 40 minuten.
Muylfoort op	51 graden 46 minuten.
Het Eylant Ramzey op	51 graden 54 minuten.

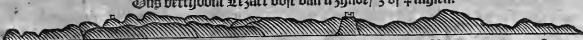
Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus is Lezart gedaen als 't oost ten noorden / 4 of 5 mijlen van u is.

Dus verthoont Lezart oost van u zijnde/ 3 of 4 mijlen.

Dus verthoont het lant tusschen Lezart en Engelants-eyndt / als Lezart omtrent oost ten noorden/ en Monts-bay noorden van u leyt.

Dus verthoont Engelants-eynt en 't landt daer beoosten/ alst noord noordwest/ en Monts-bay noordoost ten noorden/ en noord noordoost van u is/ een mijl van lant zijnde.

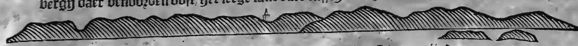
Engelants-eyndt doet hem dus op / alsmen uytter Zee daer op aen komt.

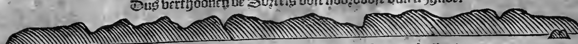
Engelants-eyndt oost van u zijnde / verthoont aldus.

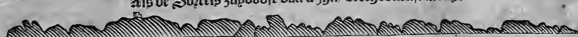

Dus vertoont Engelants-eynt als 't zuydoost ten zuyden 5 of 6 mylen van u leydt/ en de ronde bergh daer benoorden oost/ het leege lant daer tusschen beyden mach men dan effen sien.

Dus verthoonen de Sorrels oost noordoost van u zijnde.

Als de Sorrels zuydoost van u zyn/ verthoonense aldus.

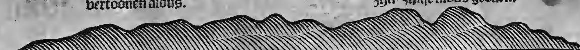
Als de Sorrels 4 of 5 mylen van u zyn / verthoonense aldus.

De Sorrels zuydwest van u zynde/ vertoonen aldus.

Als de Sorrels zuydoost ten oosten van u zijn/ zijnse aldus gedaen.

Dus vertoont het lant tusschen Engelants-eynt en Caep de Cornwal/ of het Eylant Breesant / alsmen achter Engelants-eynt is.

Dus verthoont de Kaep de Cornwal/ als die oost ten zuyden van u is/ soo verre dat men die effen van de Companje sien mach.

Dus vertoont het lant tusschen C. de Cornwal en S. Yves/ als 't omtrent drie mijlen van u is.

Dus vertoont het lant alsmen voor of neffens S. Yves is/ omtrent vier mijlen buyten lant.

Bewesten Stoupert verthoont het lant aldus alsmen daer langhs zeylt twee mijlen buyten landt.

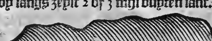
Het lant beoosten Padstou of Stoupert toont aldus/ als 't 2 mijlen oost ten zuyden van u is.

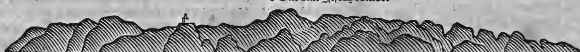
't Lant van Stoupert of Padstou toont aldus/ alsmen daer by langs zeylt 2 of 3 mijl buyten lant.

't Eylant Londay noorden van u toont aldus.

Londay noord noordwest van u/ is aldus gedaen.

Dus verthoont Ilfrapcombe alsmen recht voor 't gat is dicht by lant.

Dus vertoont de kust van Engelant tusschen Ilfrapcombe en de Holmen/ alsmen daer by langs zeylt.

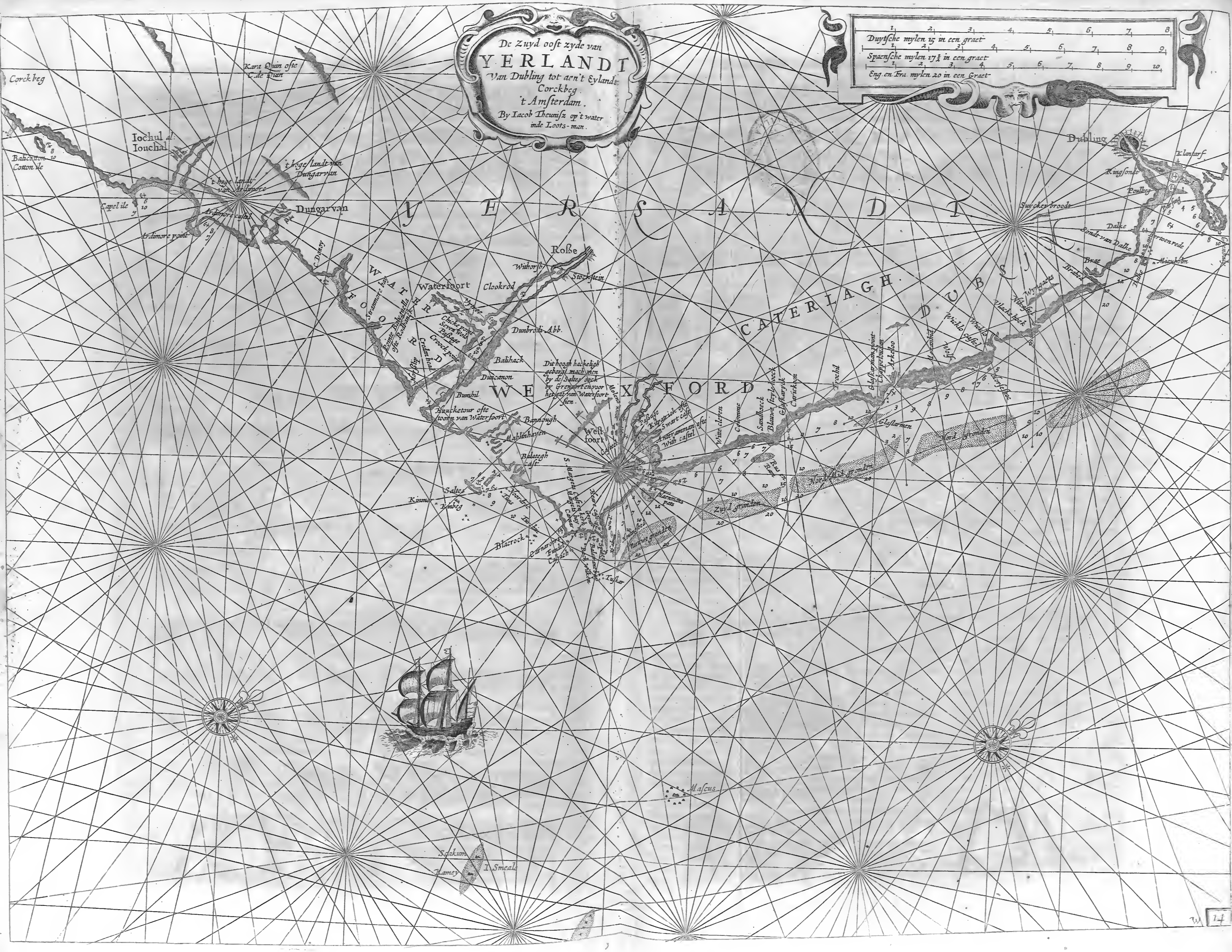

Dus verthoont het lant van Welles van Kardief na Worms-hooft.

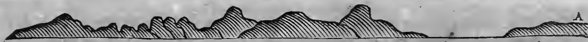

Dus vertoont de kust van Walles/ tusschen 't eylant Caldy en Muylsoort-haven/ als 't noordelyckste n. n. o. en 't zuydelijckste o. z. o. van u is/ en dat men effen van de Companje mach sien.

't Lant tusschen Tinbuy en Muylsoort/ is aldus gedaen alsmen by 't lant langs zeylt/ gelijck in dese 2 Figuren afgebeelt is/ by de A A aen malkanderen/ 't spits van den toren van Tinbuy is heel wit.

De Zuyd oost zyde van
YERLANDT
Van Dubling tot aen't Eylandt
Corckbeg.
't Amsterdam.
By Iacob Theunisz op 't water
inde Loots-man.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een Graet
YERSANDT
WATERFOORD
WEXFORD
CATERLAGH
DUBLING
Corck beg
Kara Quin ofte C. de Quin
Iochul al: Iouchal
Ballicotton
Cotton ile
Capel ile
't hoge landt van Dungarvan
't hoge landt van Ardmore
Ardmore castel
Ardmore point
Dungarvan
Waterfoort
Clookrod
Rosse
Withorsh
Stockstein
Dunbrodi Abb.
Ballihack
Duncanon
Bumhil
Haucketour ofte toorn van Waterfoort
Banough
Mablinhaven
Bulategh cast.
Saltes
Kinmer
Blacrock
Carnarore
Tusker
West foort
Kilpatrick ofte Swart cast.
Anteramman ofte With castel
Witte cleven
Colomme
Sandhaeck
Arkelloo
Wicklo
Wicklo castel
Glaslarmen
Nord gronden
Nord-Wal gronden
Zuyd gronden
Wyngaets
Brae
Dalke
Poolbeg
Kingsondt
Klantarf
Suycker broodt
Mascus
I. Smeals
Ramey
Scakum

't Lant van Muylsfoorts-hoeck tot den hoeck van S. Davids-head / verthoont als in dese twee Figuren afgebeelt is.

Van Muylsfoort tot Tinbuy zeylt men by de kust langs/4 of 5 hoecken om/is meest slecht landt gelijck Duynen. Omtrent 2 mijl bewesten den hoeck van Tinbuy staet een spitse tooren met noch twee andere smalle plompe toorenkens/ daer aen is de kust daer omtrent goet te kennen.

De Seste Verthooninge,

VAN DE

Zuydoost- en Oost-Kust van Yrlandt / tusschen Corckbegh en Hedenhoo ofte Hout.

ALs men van Enghelants-eynt tot Waterfoort zeylt/ is de Cours noord noordwest/met sulcken Cours vervalt men recht op Waterfoort. Van de Sorlinghs tot Waterfoort is 't noorden ten westen wel soo noordelijck 30 mijlen / daer tusschen beyden is al wasighe en weeckachtighe gront. Seven ofte acht mijlen buyten landt van Yrlandt leydt en Zandtbanck van veertigh vadem diepte / daer meesten tijdt de Visschers op legghen visschen/ dat is een seecker merck van Landt / alsmen die verneemt by klaer weder en goet gesicht/ kan men dan het hoogh geberghte van Dongarvan sien.

't Geberghte van Dungarvan

Soo men met een noordweste Cours/ 43 mijlen zeylt/ so sal men vervallen voor de Rivier van Corckbegh/ 't is daer een goet stuck opwaerts in de Rivier met leegh water 7/8 en 10 vadem diep.

Recht buyten om de oost-hoeck staet een vervallen Kasteel op 't leeghe landt / en wat meer om oost een vierkante Tooren in een Valey. Een mijl beoosten het gat staet een Tooren op een hooghe hoeck dicht aen de waterkant / met 10 ofte 12 stroyen huyskens daer by. Noch een mijl oostelijcker nessens een slechten hoeck leyt een langhe groene bewossen Klip/op de oost-zijde van dien hoeck staet een plompe tooren. Voor is 't oost-waert aen al laegh landt tot den hoeck van Jochul toe.

Cotton Isle.

Drie mijlen beoosten Kurck-haven leyt een Eylandt geheeten Cotton Isle/ daer achter mach men te Reede loopen voor westelijcke en zuydelijcke winden op 4/5 en 6 vadem. Kurck en Jochul ofte Jounghol legghen verscheyden/ oost noordoost en west zuydwest/ 5 of 6 mijlen.

Joughol.

De haven van Joughol is een Ty-haven daer men met hoogh water by het oost-lant in moet/ streckt noordwest en noordwest ten noorden in. De west-zijde is een zant-strant heel tot het stedeken toe. Ontrent een mijl zuyden ten westen en noorden ten oosten van 't gat van Joughol verscheyden/ leyt een Eylandeken geheeten Capel Isle/ daer onder aen de oost-zijde is goede Reede. Die voor Joughol komt met een leegh water mach onder dat voorsz. Eylant lopen en setten daer / en verwachten een achter vloet / dan isser 4 vadem waters op de banck. Aen de west-hoeck van 't gat leyt een Klip binnen 't gat. Ontrent ten halven 't stedeken leyt een Klooster/daer voor mach men 't setten/men mach oock overslaen aen 't oost-lant/en soo voorts de Rivier op loopen/ binnen is 't 3/4 en 5 vadem diep. Van de oost-zijde komt een reghel Klippen afloopen / wel half wegen in 't gat/recht buyten de Klippen ist met leegh water niet meer als 5 ofte 6 voet water/maer met hoogh water is 't daer diep genoegh.

Capel Isle.

Drie mijlen beoosten Joughol leydt Dungarvans-haven/tusschen beyden leydt een uythoeck/ recht daer beoosten staet een hooge swarte tooren / genaemt Ardimore/ die men wel drie mijlen in zee mach sien/ daer nessens is een Bay en goede reede voor westelijcke winden/op 7 of 8 vadem.

Ardimore.

Dungarvan is een enghe Ty-haven/is voor in de mont vol Klippen/en valt met leegh water droogh/ men moet met 't hooghste water daer inkomen en tusschen de klippen deur loopen/streckt noord noordwest/en binnen ist diep genoegh.

Dungarvan.

Het stedeken Dungarvan leyt op de west-kant van de haven. Van Dungarvan tot Waterfoort zijn 6 mijlen.

Nessens Dungarvan noord noordwest te landewaert in leydt het geberghte van Sleges/ dat men noemt het hooge geberghte van Dungarvan/of Caep de Quijn / ofte Carp Quyn / dat steeckt met drie uytmuntende Heuvelen verre boven alle andere landen/daer omtrent uyt/ men mach van daer over weder-zijden langhs een groot deel van de Zuydkust van Yrlant in Zee sien.

Caep Quyn.

Als men dat gebergte noord noordwest van hem heeft/ en daer op aen zeylt / soo vervaltmen recht voor Dungarvan/ als men 't noorden van hem heeft en daer op aen zeylt / vervalt men voor Joughol/ noord noordoost vervalt men voor Kurck/ maer als men die noordwest van hem set en daer op aen zeylt/komt men recht voor Waterfoort te lande.

De Haven van Water-foort leydt omtrent 4 mijlen bewesten de zuydoost-hoeck van Yrlandt/ gheheeten Carnaroort / de Kust daer tusschen beyden streckt Oost Noordoost en west zuydwest/en verthoont uytter Zee te landewaert in met hoogh gheberghte/twee en drie dubbelt boven malkanderen/maer aen de Zee-kant is 't al leegh lant daer men veel plompe Toorens op siet/als men daer by langhs zeylt. De oost-hoeck van de Haven is een laeghachtighe Klippighe hoeck/ maer schoon / daer op staet een hooghe witte plompe Tooren/genoemt de Houcketour die men verre in Zee sien mach/en een kennelijck teecken is om dese haven aen te verkennen / daer staen noch veel verscheyden plompe Toorens langhs de Kust west-waerts / maer dese streckt buyten alle andere uyt / om dat hy wit en hoogher is als d'ander. De west-hoeck is een hooge en vuylen hoeck/daer loopt een Rifken af zuyd zuydoost in Zee/'t gat is wijt en schoon/buyten 11 en 10 vadem diep/in 't gat 7/ en wat bet inwaerts 6 vadem / streckt noorden en noorden ten westen in. Voor aen dese Rivier binnen de oost-hoeck is 't goet legghen op 4 ofte 5 vadem. Een kleyne mijl binnen gaets leydt aen de west-zijde een steyle hoeck/daer nessens begint een drooghte/ streckende noord-waerts langhs de wal/tot aen de steylen hoeck van Passagie / en schiet van dien hoeck met een steert na de Oost-wal toe. Passagie is een Dorp daer men over-vaert/ legghende aen de west-zijde van de Rivier/ een weynigh benoorden de voorschreve steylen hoeck. Tusschen dat Dorp en dien hoeck aen de West-zijde is een goede reede/ seer bequaem so wel voor die uytwaert als opwaert begeert te wesen. In 't op-zeylen moet men hem wachten voor een Rifken / dat by een Kasteelken (staende op de oost-zijde van de Rivier) van de wal afstreckt schuyns over de Rivier uytwaert aen/ daer en is met hoogh water niet meer als 2 voeten water op/men kan 't sien als men daer op let/het is oock vlack dat men het mach looden.

Water-Foort.

Houcke-tour.

Omtrent een half mijl Noord-waert de Rivier op van Passagie/gaet een andere Rivier west-waert op na Water-Foort.

Omtrent ten halven tusschen de haven van Water-foort en den hoeck van Carnaroort / leggen 2 Eylandekens omtrent een half mijl buyten landt / ghenaemt de Saltes/ het

De Saltes.

zuydelijckste is het grootste/ leydt van de hoeck Toorn van Water-foort verscheyden / recht oost 2 mijlen / tusschen dese twee Eylanden mach men deur zeylen op 5/ 6 en 7 vadem/ maer men moet het kleynste of noordelijckste Eylandeken naest loopen/ om eenighe blinde Klippen te mijden/ die aen 't noord-eynde van 't groote Eylant leggen en met het leegste water droogh vallen.

Van het noordelijckste en kleynste Eylant van de Saltes na het vaste lant streckt een Steen-banck ofte Drumpel af/ daer men wel eertijdts by leegh water te voet plagh over te gaen/ maer nu over-zeylen mach. Om tusschen het vaste lant en de Saltes deur te zeylen/ so laet die twee derdeparten waters aen de zijde na de Eylanden / een derdendeel na 't vaste lant/ sult so op de voorsz Drumpel met leegh water omtrent twee vadem diepte hebben.

Kinghbegh.

Omtrent een half mijl buyten het zuydelijckste Eylandt van de Saltes leyt een Klip boven water/ geheeten Kinghbegh / en zuydwest ontrent soo wijt van die / en zuyden ten westen van 't zuyd-eynde van de Saltes leyt een blinde geheeten Kinmor / van grootte als een Schip / die komt met half ebbe even boven water/ is soo heel steyl dat men met een schip daer tegen aen soude mogen leggen / en hebben 14 vadem water/ so dat men sonder eenigh hinder daer so dicht by langs mach heen zeylen alsmen wil/ men mach oock alsmen niet beter mag tusschen Kingbeg en 't grootste eylant vande Saltes deur zeylen/ maer daer buyten om ist best en sekerst.

De Frailes.

Beoosten de klip Kinghbegh zuydoost van het grootste eylant van de Saltes / leggen noch sommighe blinden/ genaemt de Frailes/ die komen met leegh water boven / daer magh men oock binnen deur zeylen. Noordoost van de Saltes legghen noch twee klippen / de zuydelijckste heet Tuns/ en de noordelijckste de Noord-rock.

Tuns en Noord-Rock. Black-rock.

Noord noordoost van 't grootste eylant van de Saltes of van Kinghbegh/ en zuydwest ten zuyden van Carnaroort leyt een klip boven water/ geheeten Black-rock/ die is rontom schoon en klaer / soo dat men daer vzy dicht rontom zeylen mach sonder hinder/ dan 't vierendeel van een mijl oostwaert daer af leydt een blinde geheeten de Barrel/ daer moet men hem voor wachten.

Barrel.

Reede onder de Saltes.

Onder de Eylanden van beyde de Saltes magh men Reede maecken: onder het grootste aen de noordwest-zijde/ het noord-eynde naest. Het merck of kennisse van de Reede is een swarte klip/ aen te sien als een omgekeerde boot/ daer neffens moet men setten/ op seven/ acht ofte neghen vadem/ daer is goede zant-gront / en beschut voor een oost zuydooste/ zuydooste en zuyden windt/ een zuydweste windt waeyt daer langs de wal/ so men naerder aen de wal set op vijf vadem of daer omtrent/ daer is scherpe gront.

Onder het kleynste eylant magh men setten aen de oostzijde/ op seven of 8 vadem dicht by landt/ alsoo dat de noordhoeck van dat Eylandeken noord noordwest van sich leydt/ daer leydt men beschut voor zuydweste/ weste en noordweste winden.

Van den hoeck van Water-foort streckt de wal Oostwaert / benoorden de Saltes heen / oost noordoost tot aen Carnaroort/ met veel bochten en inwijcken/ en daer neffens is al wasige swarte zant-gront. Yemant daer bekent zijnde soude ter noot tot verscheyden plaetsen aldaer goede reede konnen vinden / daer en is niet dat hinderen kan als een kleyn buyltje/ weynigh bewesten Carnaroort dicht by lant.

De buylen by de Saltes te schouwen.

Die uyt Waterfoort komende bezuyden de Saltes wil om-loopen / moet niet oostelijcker gaen als oost zuydoost om buyten de Buylen de welcke bezuyden de Saltes legghen heen te loopen/ als dan de Saltes noorden van hem zijn/ soo is de Cours van daer na de Tuscar recht noordoost of weynigh Oostelijcker / maer om buyten de Tuscar heen te loopen / moet men ten minsten noordoost ten oosten aen gaen/ om die mis te zeylen.

Tuscar.

De Tuscar is een groote swarte gladde klip / leyt aen te sien als een om-gekeert schip / maer is omtrent tweemael so groot / aen de noord-zijde daer van leggen noch twee kleyne klippen onder water. De Tuscar leydt van de hoeck van Grenoort verscheyden zuydoost ten o. en z. o. weynigh min als een mijl van de Saltes / oost noordoost 3 groote mijlen van Blackrock / oock oost noordoost twee mijlen / en van Engelants-eynd noorden en noorden ten westen.

Smaels

Zuydoost ten zuyden omtrent 8 mijlen van de Tuscar/ legghen twee kleyne Eylandekens dicht aen malkanderen omtrent dze mijlen van Gres-Holm geheeten de Smaels/ met hoogh water en springh-vloet vloeyen die onder water/ het noordelijckste heet Scakum/ het zuydelijckste Kamey/ daer loopen twee Rifkens af/ het eene noord noordwest / en het ander zuyd zuydoost in zee. Tusschen die Smaels en Gres-holm leyt noch een rye rudsen die met leegh water boven komen / 't en is niet sonder merckelijck perijckel / daer tusschen beyden deur te loopen / besonder met stilte / om de stroom die loopt daer seer sterck tusschen deur/ een oost zuydooste Maen maeckt buyten de Smaels het hooghste water.

Mascus klip

Van de Tuscar oost ten zuyden omtrent ses mijlen/ leyt noch een groote Klip met veel kleyne Klippen daer rontom/ geheeten Mascus. Die van Engelandts-eynd komt en na Yrlandt begeert te zeylen / moet daer wel op letten / besonder als hy door westelijcke ofte noordelijcke winden een weynigh beoosten het rechte vaer-water geraeckt.

Reede onder Carnaer oort.

Om onder den hoeck Carnaroort te setten/ komende uyt den westen / soo wacht u van 't landt niet nader te komen als op ses vadem/ soo langhe tot dat ghy den hoogen Bergh die bewesten de hoeck leyt voorby of gepasseert zijt / als dan de Meulen een windt-boom lenghde om de oost deur is/ soo meughdy 't setten op 9 vadem/ daer is 't seer goet leggen.

Van Carnaroort na S. Margets-Bay/ streckt de wal voort noordoost een kleyne mijl / die is daer tusschen beyden klippigh en rudsigh / doch de buylen strecken niet seer verre t'zee. Om daer buyten te blijven/ blijft so verre buyten lant dat ghy het dubbelde binnen-landt meught sien boven het voorste lant uytkijcken/ so suldy geen noot hebben/ maer so ghy de wal soo na komt/ dat het binnen-lant van het voorste bedeckt wort/ of daer door uyt u gesicht gaet/ sult ghy dan voorseker op de voorsz. klippen zeylen.

By Sint Margets op het voorsz. lant staet een Jentelmans Huys inde Duynen/ als ghy dat met de Meulen/ die binnen staet/ over een hebt/ soo meughdy na de reede loopen/ en laten die klippen/ welcke ten halve in de Bay boven water leggen/ of aen stuerboort of aen baghboort van u/ set daer of vijf of ses vadem zant-gront.

Caljach

Omtrent zuyd zuydoost van S. Margets-Bay in zee leyt een blinde klip die met leegh water droogh leyt/ gheheeten Caljach/ om die te schouwen/ let op dese mercken/ als gy van Carnaroort af komt en Blackrok met het grootste eylant van de Saltes over een hebt en hout/ en soo noordoostwaert aen zeylt/ sult ghy recht op dese blinden zeylen. Om daer bezuyden heen te loopen/ soo houdt Blackrock over een met het kleynste eylandt van de Saltes/ of om daer benoorden heen te zeylen/ soo hout Blackrock buyten of beoosten 't groote eylant/ so suldy aen dese blinde niet konnen misdoen.

Mercken van Caljach

Van Sint Margets-Bay tot de hoeck van Grenoort streckt de kust noordoost een half mijl.

De hoeck van Grenoort is niet seer hoogh maer steyl en boven op vlack/ daer van streckt een Rif af omtrent een vierendeel mijls oost ten zuyden in zee / van loutere klippen en rudsen/ 't welck met leegh water een goet stuck weegs van 't landt droogh valt. De schepen die uyt de zuyd komende/ na Dublin/ of in Westfoort willen wesen/ lopen gemeenlick tusschen de Tuscar en de voorsz. klippen van Grenoort in/ om binnen de zanden of bancken te komen. Veeltijts loopense eerst in Waterfoort om een Lootsman te huren die haer op brengt. Voor de gene die sijns selfs Lootsman begeert te wesen/ sullen wy beschrijven alle de mercken die waer te nemen zijn/ so om in Grenoort te zeylen/ als in 't diep of haven van Westfoort/ so die nu ter tijt zijn/ en die daer by segghen/ dat die niet altijt so en blijven/ om dat door de vloeden 't gat hoe langer hoe noordelijcker uyt streckt en oock dieper wert.

Rif van Grenoort.

Uytter zee komende op een mijl of twee na by Grenoort/ soo sult ghy het hoogh hackelighe binnen-landt hoogh boven den hoeck van Grenoort/ die als voorsz. niet seer hoogh/ maer boven op vlack is / heen sien. Aen dat voorsz hooghe hackelige binnen-landt kent men het vatten van 't gat van Westfoort / soo als men uyt den zuyden als uyt den oosten komt. Als ghy de hoeck van Grenoort in 't ghesicht hebt/ so loopt daer recht en vzymoedigh op aen/ tot dat dat voorsz. binnen-landt op 't oogh maer een mans-lenghde boven den hoeck van Grenoort uyt-steeckt / na uyt-wijsen van dese

Figuer / dan zijt ghy noch verre ghenoegh van de wal om geen noot te hebben van 't Rif aen Grenoort. Of past dat ghy die wal niet nader en komt als op 6 of 7 vadem / doch ter noot mach men het Rif op vijf ofte vijftehalf vadem aen loopen / maer wacht u oock / dat ghy soo verre daer niet af en wijckt dat ghy meerder als acht ofte neghen vadem diepte hebt / anders soudt ghy / en de banck die benoorden de Tuscar leydt te na komen / die is aen de binnen-kant heel schor / daer op en is niet meer als twaelf voeten waters / en dicht daer aen ist 10 vadem diep.

Hoe haer dese Landen uytter Zee verthoonen.

't Vlacke Voorlant van S. Margets-Kasteel tot Grenoort.

Als ghy 't voorsz. hackeligh geberghte / al geseydt is een mans-lengte hout boven 't lant van Grenoort / en so noordwaert aen zeylt / so lange tot dat gy dat selve gebergte krijgt buyten of benoorden den steylen hoeck van Grenoort / soo zydy noch neffens 't rif / en moet dan noch al noordwaert op zeylen / houdende de meulen die naest aen den hoeck van Grenoort staet alsoo / dat ghy de Kap effen boven het steyle van Grenoort meught sien / als ghy die soo houdt / sult ghy aen 't Rif niet konnen misdoen. So haest ghy dan een Kasteel / 't welck een weynigh binnen de strant staet / siet buyten de hoeck van Grenoort uyt komen / so meughdy vry op 't loot daer na toe loopen tot in de Bay van Grenoort.

Grenbay.

De voorsz. Meulen staet op het landt van Grenoort een stuck te landewaert in / die kan oock dienen tot een merck / soo om de wal als 't voorsz. Rif niet te na te komen : want soo ghy het landt soo na niet komt dat ghy die Meulen uyt het gesicht verliest / maer so verre daer van blijft dat ghy die in 't ghesicht hout / so blijft ghy verre genoegh van de wal / en van dat klippigh Rif / als dan de Meulen zuydwest en zuydwest ten zuyden van u komt / soo zijt ghy effen het Rif gepasseert / loopt dan noordwest ten westen en noordwest na de wint ofte stroom is / tot in de Bay van Grenoort.

Of tot een ander merck / zeylt soo lange noord op / tot dat ghy bewesten Grenoort op 't leeghe landt een langh swart Huys siet uyt-komen / 't welck verthoont als een swarte klip op 't landt / dan meughdy aen-loeven na landt toe op 4 en 5 vadem by 't Rif langs / en loopen also in / tot dat ghy 6 of 7 vadem krijght / stracks daer na sal 't 8 ofte 9 vadem diep werden / maer dan drooght het allenghskens tegen 't lant op. Soo ghy een ruyme wint hebt / soo zeylt soo lange noordwaert op tot dat ghy een ander kleyn swart Huysken siet uyt-komen buyten den hoeck / zeylt dan daer na toe / ghy sult soo doende geen noot van 't Rif hebben.

In de Bay is 't heel vlack water / ghy meught daer soo na aen de wal legghen als 't u belieft / op ses / vyf / vier en oock wel drie vadem / en kondt daer oock een Loots-man krijgen die u in West-foort brenght.

Om van Greenbay in Zee te zeylen.

Om uyt de Bay van Grenoort te zeylen / meughdy wel so dicht by de wal uyt lopen / dat ghy maer de vleugels van de Meulen boven het Voorlant heen meught sien / en loopen so al oost zuydoost aen by 't Rif langs na zee toe / of na dat de wint of stroom is / so lange tot dat ghy de kap van de meulen sien meugt / dan meugdy 't dragende houden / en te met zuydelijcker aen gaen / so suldy 't Rif wel sien Kavelen.

Om na West-foort te zeylen.

Om uyt de Bay van Grenoort te zeylen na West-foort met een ondiep-gaende Schip / so meughdy vry by de wal langhs loopen / en zeylen tusschen de Haenmans-padts en 't Soudre deur / dat is een Kille daer met ghemeen hoogh water 8 voet / maer met een springh-ty 10 voet water is.

De Haenmans-pat is een droog zant / 't welck de zuydzijde van 't gat van West-foort maeckt / streckende van 't Soudre af. 't Soudre dat is de zuyd-hoeck van 't vaste lant van Westfoorts-haven.

Droogte van West-foort.

Maer so u schip dieper gaet / so moet ghy uyt Grenbay zeylende vry wat van lant afwijcken / om buyten 't zant te komen / dat van de Haenmans-Padts afschiet / doch moet u oock wachten niet al te verre daer af te wijcken / want so ghy daer buyten komt tot op thien vadem / ghy sult te na aen de banck komen die buyten leydt / die is aen de binnekant heel steyl en schor / daerom en wijckt niet verder van de wal als op 7 / 8 of 9 vadem / maer wat bet noordwaert komende omtrent Haenmans-padts / dan meught ghy wel op thien en 11 vadem diepte afwijcken. Haenmans-pats en meughdy oock niet nader komen als op 7 vadem.

Wilt ghy op de Barre van West-foort wesen / en de drooghte van Haenmans-pats schouwen / te weten daer benoorden om / so neemt acht op dese mercken. Aen de noordzijde van 't gat van West-foort leydt een hooge bergh met een ronde heuvel die boven 't Voor-lant uyt kyckt : en een Kasteelken in de leeghte weynigh boven de strand tegen 't lant aen te sien / brenght die ronde heuvel een weynigh benoorden dat Kasteelken / en zeylt daer soo op aen / maer en brenght de heuvel niet binnen of bezuyden dat Kasteelken / of ghy soudt noot hebben van 't zant van Haenmans-pats / ter noot ofte by scherpe wint soudt ghy over malkanderen mogen brengen en soo daer op aen zeylen / dan 't is best die wat uyt malkanderen te houden / te weten : het Kasteelken bezuyden dien heuvel : oft ghebeurde dat ghy die voorsz. mercken niet wel en moght sien of onderkennen / so meughdy op 't loot by 't zant van Haenmans-padts op 7 vadem om loopen / sonder misdoen.

Om dan te weten wanneer ghy verre ghenoegh om de west gezeylt / of Haenmans-pats gepasseert / en open voor 't gat zijt / soo sult ghy in 't zuyd-landt een Kasteelken sien / dat omtrent drie mijlen te landewaert in binnen de strant staet / aen 't afgaen van 't hooghe landt van West-foort / omtrent zuydwest ten westen van u / als dat op die streeck van u is / en dat het staet tusschen die twee noordelijckste duynkens / die op de voet-strant op 't Soudre / dat is op de zuyd-wal leggen / so zijt ghy Haenmans-padts gepasseert / zeylt dan op de mercken van dat kasteelken en de duynkens aen / over de Drumpel of Barre van 't gat daer is by hoog water omtrent 16 voeten diepte. So haest ghy de uytterste vlackte aen den hoeck van Haenmans-pats gepasseert zijt / sult gy wat na Haenmans-pats toe wijcken / al-hoe-wel die heel steyl is / op dat u de stroom niet en brenght op de steert van de noordgronden / daer de mast op staet / dat is een Focke-mast van een schip dat daer gebleven is / en in 't zant gewelt leyt / neffens die Fockemast zijn de noordgronden heel schor en steyl / maer buyten en binnen heel vlack op-gaende.

In dit gat en op de Barre maeckt een o. en weste maen dat hooghste water / maer de vloedt loopt dan noch een half gety voor by 't gat / streckt om de noord / so dat als 't in 't gat en op de Barre 't hooghste water is / so loopen de stroomen noch dwars over 't gat / daerom moet men hem soo na aen Haenmans-pats houden als ghesegt is / dat is de oorsaeck dat de steert van Haenmans-pats so langhs so meer noordelijcker wert omgeworpen / en dat het gat nu noordelijker uytstreckt als 't placht te doen / en noch in toekomende tijdt te verwachten staet / dat het noch meer noordelijcker sal uytstrecken / so dat de voorsz. mercken / so te vermoeden is / niet voor altoos sullen zijn. Gelijck als de vloedt na 't hooghste water in 't gat noch een half gety of 3 uren sterck om de noord loopt / so loopt de ebbe oock een half gety noch om de zuyd na het leeghste water / doch niet so sterck als de vloet.

Over de Drumpel zijnde / sult ghy 3 / vierdehalf 4 vadem / en in de Kille tusschen de Noord-gronden en de Haenmans-padts neffens de mast 5 vadem diepte hebben / loopt al by Haenmans-pats langs tot tegen de voet-strant aen / en slaet dan over na de noord-wal / om de gronden te mijden / die bewesten boven 't Soudre leggen / ghy meught de drooghte aen de noord-zijde wel looden op 10 tot 11 voeten na dat ghy diep gaet. In 't rechte diep van dit overslagh suldy met hoogh water 15 voeten diepte hebben.

Het merck van dit overslagh is een wit Kasteelken / dat aen de noord-zijde van de haven in de vlackte van 't landt staet /

staet / als dat komt over de steyle hoeck van 't innerlijckste Eylandeken/ van die twee die aen de noord-wal legghen/ en omtrent een mans lengde hoogh schijnt te wesen/ so meught ghy dan daer bypelijck noordwest op aen loopen/ tot dat een Cappelleken/ staende binnen 't lant en bezuyden West-foort/ een weynigh of omtrent een kabel-lenghde benoorden 't ander voor-ghenoemde Kasteelken in 't afgaen van 't hooghe hackelighe landt/ dat voor merck heeft ghedient om over de Barre te zeylen / komt over een swarte heuvel/ die ghy op 't hooge lant een weynigh bezuyden 't Kasteel van West-foort sult sien. Als ghy dese mercken over een hebt/ slaet dan weder over na het zuyd-landt tot op de mercken aen/ want dan sult ghy de zanden van 't Soudre al boven zijn / en met de gangh oock geen noodt hebben van de steert van 't zandt die van den hoeck van passagie afschiet/ 't welck is aen de noord-zijde/ dan het is daer ruym en wijdt/ soo dat men daer wel magh laveeren/ is altemael black water/ van 10 en elstehalf voet by hoogh water. Op de voorsz. mercken aen zeylende/ sult ghy omtrent een gotelingh-schoot buyten 't Kasteel van West-foort aen de Zuyd-wal komen / zeylt daer voor-by langhs/ en houdt de slagh van de wal/ tot dat ghy binnen 't Kasteel komt/ daer meughdy 't setten/ en sult daer omtrent 3 vadem waters vinden.

Voor een onbekent man of die daer onbedreven is/ is 't best aldaer te setten / want voor de Stadt legghen sommighe Blinden. Die voor de Stadt begeert te wesen / moet neffens de Kap ofte het Hoofc van de Merckt vry wat van de wal afwijcken / om een Blinde die daer omtrent leydt / en loopen neffens 't west-eynde van de Stadt/ en anckeren daer op drie vadem of daer omtrent.

Bezuyden de zanden die bewesten of boven 't Soudre legghen/ gaet een Kille deur/ daer meer water is dan in 't overslagh benoorden die Zanden om. 't Merck om dat door te zeylen/ is dat men de hooghste heuvel van 't hoogh hackelige binne-landt (achter West-foort) hout / recht over 't Kasteel van West-foort/ doch daer en kan sonderlingh niet mede gevordert worden met deur zeylen/ door dien men gelijckewel noch over 't ondiepste heen moet / alsmen de Zanden aen 't Soudre ghepasseert is/ te weten over de voorsz. diepten van thien of elf voeten.

Om met een diep-gaende schip uyt te zeylen van West-Foort/ meughdy niet dieper laden als thien of elfstehalf voeten/ om over de voorschreven blackte te komen/ ghy sult dan boven (te weten benoorden) de droogthe die binnen ofte bewesten 't Soudre leydt om zeylen / en loopen tusschen die droogthe en 't Soudre in/ en setten het daer / daer suldy beschut leggen voor alle winden / behalven met een zuydweste wint hebdy weynigh beschut / sult daerom u best Ancker in 't zuydwest uyt brenghen / en 't ander in 't noordoost/ op dat die winden die uyt den zuydwesten over landt komen/ u niet op de Noord-gronden en setten. Daer aen 't Soudre meughdy de rest van u last in nemen/ 't is omtrent een mijl van de Stadt.

Wilt ghy voor de Barre van West-foort setten om het ghety te verwachten / soo settet een weynigh benoorden de Barre / en wijckt wat daer van af tot op achtien vadem/ daer is schoone zant-gront.

By nacht buyrt men op het Soudre met twee buyren voor de Visschers/ om des nachts by de Haenmaens-padts in te komen / die daer op in zeylen wil/ moet het hooghste buyr een weynigh bezuyden het ander buyr houden / om de noord-gronden te mijden.

Behalven 't diep by Haenmans-Padts langs/ hebben de Visschers noch een gaetken/ dat dicht by de noord-wal uyt loopt/ daer met hoogh water omtrent ses voeten diepte is.

Canael door de Bancken neffens West-foort. Van de Barre van West-foort magh men oost ten zuyden en west ten noorden uyt en in/ tusschen de Bancken deur in zee/ of uyt der zee in zeylen/ dat is een ruym en wijdt Canael.

Om van de Barre van West-foort binnen de Zanden deur na Dublin in te zeylen/ soo hout de slagh van de wal/ en loopt daer by langhs/ op ses/ seven ofte acht vadem/ ghy sult soo omtrent een kabel-lenghde van de wal langhs zeylen/ die is suyver en schoon sonder eenige Vuylen / soo dat yemandt maer een weynigh kennisse van het landt hebbende/ wel by nacht daer by langhs mach zeylen / alleenlijck moet ghy u wachten niet verder van de wal te loopen dan op seven ofte acht vadem/ om niet tegen de bancken te geraecken/ die zijn aen de binne-kant heel schor.

Als ghy omtrent 2 mijlen van de Barre noordwaert zijt gezeylt by de wal langhs/ sult ghy drie witte plecken of klippen in de duyn sien/ weynigh daer benoorden staet een stuck muyrs als een pilaer van een Kerck / neffens dese pilaer een groote Engelsche mijl van de wal/ begint een zant genaemt de Kusch en de Ram/ streckende van daer langhs de wal om de noord/ men magh daer aen beyde zijden om zeylen/ maer 't is best de wal te houden / en daer binnen deur te loopen op 6 of 7 vadem/ gelijck ghesept is/ uyt vreese van de buytenste bancken die heel schor zijn/ die men gantsch niet loden mach/ daerom wort het meest gelaten daer buyten om te zeylen. *Kusch en Ram.*

Neffens dese voornoemde Kusch en Ram/ heeft de wal vry wat inwijcks na de hoeck van Glaskarick toe/ als ghy dien hoeck hebt/ soo zijt ghy 't voorschreve Zant gepasseert. *Hoeck van Glaskarick.*

Den hoeck van Glas-karick is een leege hoeck/ weynigh daer benoorden staet een Kasteel.

Soo ghy buyten de bancken/ in 't noord Canael zijnde binnen de bancken wilt zijn / soo houdt dat voorsz. Kasteel/ soo ghy dat in 't gesicht kondt krijgen een weynigh benoorden die leege hoeck/ en loopt vrymoedigh daer op aen na het landt toe/ sonder voor de gronden te vreesen/ daer is een goet Canael door de Bancken / sult daer niet minder als 15 ofte 16 vadem diepte vinden/ tot dat ghy komt op 't drooghe tegen 't landt aen/ dat gat streckt noordwest in. *Canael door de Bancken neffens Glaskarick.*

Om van Glaskarick voort te zeylen na Dubling / loopt al by de wal langs/ die is daer vry wat bochtigh / en hout u als voren/ op 8/ 7 of 6 vadem. Strijf twee mijlen benoorden Glaskarick leydt een zant een groote halve Engelsche mijl van de wal / ghenaemt de Glaskarmen / 't is daer tusschen beyden vry oneffen van gront / maer loopt evenwel binnen dat zant deur/ en hout de slagh van de wal/ maer niet so verre daer af / dat ghy op thien vadem komt / ghy soudt dan dicht by de Glaskarmen heen zeylen/ die is heel steyl/ en omtrent twee Engelsche of een halve Duytsche mijl langh. *Glaskarmen.*

Een Enghelsche mijl benoorden Glaskarmen leydt den hoeck van Arckeloo/ by de Engelsche genaemt Arckelohed. *Arckelohed.*

Zeylende tusschen Glaskarmen en 't lant deur/ kan men noord-waert twee hoecken voor uyt sien/ te weten Mizanhed / en daer benoorden Wicklohed. Soo ghy Wicklohed houdt effen binnen den hoeck van Mizanhed/ soo en kondy aen de Glaskarmen niet misdoen/ maer wilt ghy buyten de Glaskarmen om zeylen/ so houdt Wicklohed een goet stuck buyten het Mizanhed/ so sult ghy daer buyten heen loopen/ en daer aen niet misdoen konnen/ maer so ghy de hoeck van Wicklohed hout effen buyten aen Mizanhed/ ghy sult niet missen op de Glaskarmen te zeylen. *Mercken om de Glaskarmen te schouwen.*

Aen de noord-hoeck van Arckelohed leyt een kleyn steenigh Rifken heel schor en steyl/ daer is meest op te letten als men uyt den noorden komende/ zuyd-waert heen wil/ men magh dat niet nader komen als 5 vadem. Aen de wal leggen sommige klipkens boven water/ als ghy uyt den noorden komt/ en de klipkens west noordwest van u zijn/ soo zijt ghy daer voor-by/ te weten bezuyden dat Rifken/ en meugt dan het landt weder op 't loot aensoecken/ in 't gemeen blijft men wel so verre van de wal/ dat men geen hinder kan hebben van dat voorsz. Rifken. *Rif van Arckelohed.*

Aen de noord-zijde van den hoeck van Arckeloo is een schoone zant-bay/ daer goede ancker-gront/ en over al goet setten is/ op acht/ seven en vijf vadem. In die Bay wordt veel Haringh gevangen. *Bay van Arckeloo.*

Omtrent een Enghelsche mijl benoorden den hoeck/ is de rivier van Arckeloo/ maer heel ondiep/ met hoogh water en komt daer niet meer als ses voet waters.

Neffens Arckeloo loopt oock een Canael deur de bancken in zee. Om uyt der zee daer in te zeylen/ neemt acht op een ronde bergh in 't landt. Brenght die west noordwest of west ten noorden van u/ en zeylt dan daer vrymoedig op in/ maer so gy die ronde bergh west van u brenght/ en daer so op aen zeylt/ ghy sult op de punt van de noord-gronden zeylen/ 't is in dat Canael omtrent 7 of 8 vadem diep. *Om het Canael neffens Arckeloo in te zeylen.*

De Kust van West-Foort tot Wickeloo / streckt meest Noorden ten Oosten/ weynigh meer oostelijcker/ maer die buyten de Bancken ofte Zanden wil langhs loopen / moet niet

niet noordelijcker aengaen als noord noordoost/ om de gronden te schouwen/ die legghen omtrent Wickloo wel twee mijlen van't lant af/ en zuyd-waert legghen de zuyd-gronden schaers een mijl van de wal/ daer onlanghs een Stuer-man qua gissingh op maeckte/ liep buyten de zanden langhs noorden ten oosten heen/ en zeylde neffens Arckeloo achter een steert van het zant die uyt den noorden zuydwaert afstreckt/ en verloor daer 't schip. Arckelo lagh van haer doe sy op 't zant saten/ west ten zuyden.

Mizanhed.

Omtrent anderhalf mijl benoorden Arckeloo leyt Mizanhed/ dat is een swarte hoeck. Tusschen Mizanhed en Arckelo is't in 't vaer-water acht en neghen vadem diep/ 't is oock daer tusschen beyden langs de heele Kust goet setten en schoone gront.

Wickelohed.

Van Mizanhed tot Wickelohed/ is 't oock anderhalf mijl/ dan dit raeck is wel soo kort als het ander tot Arckelo.

De Wolf.

Een Engelsche mijl bezuyden den hoeck van Wickelo leyt een klipken dicht aen de wal/ genaemt de Wolf/ dat komt met half Gety boven water. De Visschers boots loopen wel daer binnen deur/ maer met schepen is 't niet doenlyck.

Horseschoe.

Recht bezuyden Wicklohed/ wat uytterlijcker als de hoeck leyt noch een klippig zant/ genaemt Horseschoe (dat is te segghen Peerts-hoef) vry dicht aen de hoeck omtrent zuyden ten oosten daer van verscheyden. Men soude ter noodt als men niet beter mocht daer binnen deur moghen zeylen/ maer 't en is niet geraden voor de gene die daer niet heel wel bedreven is/ daer buyten om te loopen is 't best en seeckerste/ wijckende wat na de diepte toe. Soo men den hoeck van Brahed hout een weynigh buyten Wicklohed/ soo en kan men daer aen niet misdoen/ of soo men het hooge binnen-lant alsoo hout/ dat men 't effen boven het lant van Wickloo kan heen sien/ en niet gheheel daer achter t'schuyl gaet/ so loopt men daer buyten om op vijf vadem. Den hoeck van Wickloo is steyl en steenig/ met een twee-topt berghsken/ binnen staet een Cappelleken/ alsmen dat kan sien door de zael van de bergh/ soo heeft men de Horseschoe op 't zy/ of men is daer recht neffen.

Het Dorp van Wickloo leyt benoorden den hoeck in de Bay/ daer een Haventjen is/ 't welck met hoogh water tien voet diepte heeft.

In de Bay is de gront so gantsch rul en singelachtig dat de anckers daer niet en houwen/ maer buyten de Bay wat verre van de wal na de bancken toe/ is de gront wat beter.

Canael door de Bancken neffens Wicklo.

Neffens Wicklo is oock een Canael door de bancken. Om dat uyt ofte in te zeylen/ soo houdt dat Kasteel van Wicklo/ dat ghy dan open van den hoeck meught sien/ daer op meughdy vrylijck in ofte uyt zeylen.

Veertien Enghelsche mijlen/ dat is omtrent vierdehalf Duytsche mijl van Wicklo/ leyt den hoeck van Brae/ een hooge steyle steenighe hoeck/ en 't hooghste landt daer omtrent aen de zee-kust.

Tusschen Wickelo en Brae leydt een vlacke uyt-hoeck/ met een Visschers dorpjen/ genaemt Nikasteel/ dat langhs zeylende heeft men vier/ vijf en ses vadem diepte/ maer van de vlacke hoeck na de schorre hoeck van Brae/ is 't wel veertien vadem diep. 't Landt streckt daer omtrent noorden en noorden ten westen.

Te landewaert in leyt een hooge bergh/ van fatsoen als een Suycker-broodt/ dat is de landelyckste van de drie Berghen die men de Wingaerts noemt/ als men die door malkander en noordwest van hem brenght/ en houdt/ soo mach men daer op vry tusschen de bancken door in zee loopen/ ofte uyt der zee op die mercken binnen de bancken in komen/ dat is een geheel ruym en wijt Canael.

Dwars van dat voorsz. Suycker-broodt/ bezuyden Brae leydt een banck die niet dieper en is als vier vadem/ heel steenigh en scherp van gront.

Brahet.

Brahed is heel steyl/ desghelijcks oock de gront daer te neffens/ men is op tien vadem diepte dichte by de wal. Benoorden den hoeck leydt een Ty-haventjen daer staen de huysen gheheeten de Brae aen de noord-zyde.

Eylant Dalke.

Van Brahed tot het eylandt Dalke/ legghende aen de zuyd-hoeck van de Bay van Dublin/ is de cours noorden ten westen een groote mijl/ daer tusschen beyden heeft de wal vry wat inbochts.

Aen de noordwest-zyde van het eylandt Dalke legghen sommighe klippen ghestreckt langhs het vaste landt/ niet verre daer af. Men zeylt binnen het Eylandt deur/ ende laet alle de klippen met het Eylant t'zeewaerts leggen.

Sondt van Dalke.

De Voert tusschen 't eylant Dalke en 't vaste lant/ wert ghenaemt de Sondt van Dalke/ streckt noord noordwest en noorden ten westen deur/ is 7/8 en negen vadem diep/ men magh 't daer achter 't Eylant setten/ het landt naest/ daer is goede zant-gront/ of wat vet innewaert daer leydt een ronde klip 't vaste lant naest/ daer mach men 't met een touw aen vast maken/ en een ancker dwars over 't gat/ na de andre klippen toe/ om de stroomen wille/ want het Gety loopt daer seer sterck deur. Een zuyd zuydooste en zuyden ten oosten wint waeyt daer open in/ maer alsoo 't daer naeuw is/ kan daer geen hol water gaen/ met een zuydooste wint heeft men daer luwt van 't Eylandt/ en met een zuyden wint beschut van 't vaste lant.

Van 't eylandt Dalke tot voor-by 't dorp Dalke streckt de wal noordwest ten westen/ voor 't Dorp heeft men wat beschut voor een zuydooste wint/ de wint oostelijcker zijnde/ leydt men daer open voor zee. Men leyt daer op 8 ofte 9 vadem/ hoe nader het Eylant hoe dieper.

Bertoen-Reede.

Die plaetse noemen de Enghelsche de Bertoen-reede/ men magh 't niet westelijcker setten als voor het Dorp/ bewesten het Dorp is de gront vuyl en scherp.

Hout ofte Hedenho.

De noord-hoeck van de Bay van Dublin/ gheheeten Hout of Hedenho is een heel hooge hoeck/ schijnt van verre als een Eylant te zijn/ maer is met een smalle en heel leege hals aen 't vaste lant vast/ daer benoorden leggen de eylanden Yrlants-Ey en Lambey/ die magh men bezuyden den hoeck Hout (voor 't gat van Dublin zijnde) over dien voorsz. smallen hals heen sien.

Van de Sont van Dalke tot de Barre van Dublin is de Cours noord noordwest/ in dat vaer-water is 't diep 9/8/7/5 en 4 vadem/ hoe nader de Barre hoe droogher water. Soo op zeylende/ sult ghy de westelijckste Klip die buyten aen 't eylant van Dalke leyt/ een hant-spaeck lengde open van 't eylant of de andere klippen af houden/ ende alsoo voor 't gat komen/ sonder hinder van het zant te hebben/ ofte ghy meught wat oostelijcker zeylen recht op het leege van de noordwal aen/ en op 't loot daer by langhs na de Barre toe. Soo ghy uyt den noorden komt meughdy dicht by den hoeck Hout ofte Hedehout op 't loot om loopen/ en al by de noord-wal langhs tot voor 't gat/ daer langhs is 't diepste water/ maer na Dalke toe is 't vlacker/ van de zuyd-wal loopt een groote steert-zant af/ by na tot tegens de noord-wal aen/ daer benoorden gaet het diep in. Op die steert een weynigh binnen de Punt staet een baecken van een mast ghemaeckt/ by de Engelschen ghenaemt de Paersingh.

Mercken van het zant.

Om dit voorsz. zant niet te na te komen/ uyt den zuyden komende/ soo neemt acht op het Eylandeken Yrlants-ey/ hout dat alsoo dat ghy 't effen over 't leege lant/ dicht achter aen 't hooge lant van Hedenhoo of Hout kont sien/ so en meughdy aen dat zant niet misdoen. Als den toren van S. Patricx in Dublin/ die aen 't landt van Dublin staet recht over dat Baecken de Paersingh komt/ soo zijt ghy noch neffens den hoek van 't zant/ 't welck vry een stuck benoorde de Paersingh uyt schiet. Om daer boven te zeylen/ soo loopt soo veel noordelijcker/ tot dat Paersingh komt recht over een Kasteeltjen met 3 toorenkens/ 't welck bezuyden de stadt staet/ of als de Paersing komt tusschen dat voorsz. Kasteelken en de Stadt/ dan zijt ghy al boven de punt van 't zant/ gaet dan west ten zuyden innewaert aen/ tot over de Drumpel/ daer is met springh-Ty vijftien of achtien voet waters/ maer met leegh water ende daghelijcks Ty niet meer als ses voet/ men mach het aen beyde zyden looden. Als ghy over de Drumpel zijt/ soo settet binnen het zant by 't Baken in Poelbegh/ daer is 't vier vadem diep met hoogh water. 't Merck van dese Reede is/ dat ghy dien voorsz. bergh als een Suycker-broot/ daer hier vooren af ghesedt is/ en een merck verstreckt om het Canael van Wickeloo in te zeylen/ brenght over eenen anderen laegher bergh/ dan zijt ghy op 't beste van de Reede/ brenght u beste ancker in 't zuydwest uyt/ teghen de slagh van zuydweste winden die daer somtydts seer sterck uyt den zuydwesten over 't hooge gheberghte komen storten/

Reede in Poelbeg.

en 't

en 't ander in 't noorddoost. Met leegh water leggen de zanden daer rontom die Reede droogh.

Reede neffens Klantarf.

Men mach het oock setten wat meer innewaert aen de noord-zijde van de Voert neffens een dorp gheheeten Klantarf / in een poel/ daer met leegh water neghen en thien voet waters blijft/ maer rondtom 't schip (ghelijck tot meest alle plaetsen van de Haven) valt het gheheel droogh / soo dat men daer pas mach swaepen en draepen/ men vertoyt hem daer in het zuyd zuydoost ende noord noordwest. Een zuydooste en noordweste Maen maeckt aldaer het hooghste water.

Soo de schepen die daer komen yet wat groot zijn / moetense al in Poelbegh blijven leggen/ en dicht voor de Stadt is het heel vlack / en valt daer met laegh water heel droogh. Met een dagheliijcks Ty kan men voor de Stadt niet komen met een schip dat 5 voet diep gaet, maer by een springh met schepen die 7 of 8 voeten diep gaen.

Aen de Noord-zijde van de riviere een weynigh uytterlijcker van de Stadt/ tegen over Ringhsendt/leydt een eylandeken / daer binnen is een bequame plaetse om schepen schoon te maecken.

De Zanden of Bancken die langhs dese Oost-kust van Yrlant legghen / van de Tuscar af tot Dalke toe / zijn van buyten of op de oost-zijde seer steyl / soo dat men die niet nader mach komen als op vier-en-twintigh en vijf-en-twintigh vadem/ op twintigh vadem is men heel dicht daer aen/ zijn tot sommighe plaetsen niet dieper als een en anderhalf vadem/ maer aen 't noord-eynde by Dalke omtrent derdehalf en drie vadem diep/al steenighe gront/ en strecken op de buyten zijde langhs noord noordoost en zuyd zuydwest/ leggen aen het noord-eynde omtrent twee mijlen/maer aen 't zuyd-eynde een half mijl van landt. Wilt ghy in Dublin wesen/en buyten dese zanden om loopen/soo loopt soo verre om de noord/tot dat ghy het eylandeken Yrlants-Ey kont sien buyten den hoeck van Hedenhoo / loopt dan recht op Hedenhoo aen/ soo en suldy aen de noord-gronden niet missdoen.

Mercken om buyten de bancken om te zeylen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Tusschen Corckbegh ofte Corck-haven / voorby Waterfoort tot den hoeck van Carnaroort valt de vloet langhs het landt oost noordoost/ en de ebbe west zuydwest.

Tot Waterfoort maeckt hoogh water een west ten zuyden en oost ten noorden maen.

Buyten landt in 't vaer-water tusschen de Sorrels en Yrlandt / een zuydwest ten westen maen.

In 't gat van Westfoort een oost en weste maen.

De vloet loopt daer noch een half ghety na het hooghste water om de noord/en de ebbe ter contrarie een half gety na het leeghste water om de zuyd/maer niet soo sterck als de vloet.

Aen de Oost-kusten van Yrlandt bezuyden de Bay van Dublin/ maeckt hoogh water een zuyd zuydooste en noord noordweste maen.

Tot Dublingh een zuydooste en noordweste maen.

De vloedt loopt van de Tuscar buyten de bancken heen tusschen Yrlant en Engelant noord noordoost/en de ebbe zuyd zuydwest.

Gronden en Diepten.

Tusschen Corck-haven en Waterfoort mach men het landt sien op 45 vadem / het meestendeel van de Zuyd-Kust van Yrlandt mach men sien op 35 en 40 vadem / op 35 vadem ismen niet veer buyten landt / en komt daerom Yrlandt by nacht niet naerder als op 40 vadem.

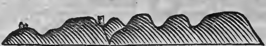
Hoe dese Landen van malkanderen, ende van andere Landen leggen.

Van Corckbegh ofte Corckhaven tot Waterfoort/ de Kust leydt meest oost noordoost 14 of 15 mijlen.
Van Waterfoort tot de Eylanden van Saltes oost / maer daer bezuyden om oost zuydoost 2 mijlen.
Van 't zuyd-eynde van de Saltes tot Blackrock n. o. ten oosten 2 mijl.
Van Blackrock tot Carnaroort noordoost 1 m. maer tot Grenoort 2 m.
Van de Saltes tot de Tuscar oost noordoost / maer van buyten de buylen bezuyden de Saltes noordoost en n. o. ten oosten 4 mijlen.
Van Blackrock tot de Taskar oost noordoost 2 mijlen.
Van Grenoort tot in Grenbay eerst n. w. ten n. en na w. n. w. 1 mijl.
Van Grenbay tot de Barre van Westfoort / noorden en noorden ten westen 1 groote mijl.
Van de Barre tot voor Westfoort is ontrent anderhalf mijl.
Van Waterfoort tot Gresholm oost ten zuyden 16 mijlen.
Van de Tuscar tot de klip Mascus oost ten zuyden 6 mijlen.
Van de Tuscar tot de Smaels-klippen z. o. ten z. ontrent 8 mijlen.
Van de Tuscar tot Engelants-eynt zuyden ten oosten en zuyden 30 m.
Van Waterfoort tot Engelants-eynt zuyd zuydoost / maer tot de Sorlinghs zuyden ten oosten wel soo zuydelijck 30 mijlen.
Van den hoeck van Glaskarick tot den hoeck van Arckeloo / noorden ten oosten. stijf 3 mijlen.
Van Arckelohed tot Mezanhed n. ten oosten wel so oostelijck 2 mijlen.
Van Mezanhed tot den hoeck Wickloo noorden ten oosten wel soo oostelijck anderhalf mijl.
Van Wicklohed tot de vlacke hoeck by Nikasteel noorden 2 groote m.
Van Nikasteel tot de hoeck van Brae, n. en n. ten westen 1 groote mijl.
Van Wicklohed tot Brahed/noorden en noorden ten westen 4 mijlen.
Van Brahed tot het Eylant van Dalke noorden ten w. 1 groote mijl.
Van Dalke tot de Barre van Dublin/noord n. w. 2 kleyne mijlen.
Van de Sont van Dalke tot den hoeck Hout/noord noordoost 2 mijlen.
Die cours loopt buyten den hoeck Hout/Yrlants-ey/ Lambey en Rock a bil heen.
De bancken strecken van de Tuscar na 't noorden / noord noordoost en zuyd zuydwest.
Van de Barre van Dublin tot Holyhil in 't Eylandt Anglezy oost ten zuyden 14 mijlen.
Van de Barre tot de Stadt Dublin west zuydwest 2 mijlen.

Hooghten.

Waterfoort of den hoeck Corzen/leyt op 52 graden of weynigh meer.

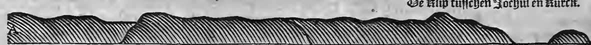
Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

't Lant recht beoosten Kinsal toont aldus.

't Lant beoosten Kurck na Jochul toe/ toont aldus.

Verballen huysen.

De Klip tusschen Jochul en Kurck.

Alsmen beoosten Kurck is niet verre van landt/ en dat het gat hem begint te openen/ soo is 't lant gedaen als dese twee Figuren vertoonen/ by de A A aen malkanderen. By lant zijnde/ schijnt het hooghachtigh lant/ maer veer daer af (alsmen het hooge binnen-lant by Jochul daer over heen siet) schijnt het laegh te zijn.

Binnen-lant verre in 't lant. Binnen-lant N. ten W.

Kudse. Gat van Jochul.

Dese twee Figuren behooren by de B B aen een.

Dongarvan.

Alsmen voor Jochul of daer omtrent is (twee mijl van lant) also dat het hoogh geberghte van Caep Quijn noorden ten westen van u is/ dan vertoont het lant aldus het binnen-lant is seer hoogh blaeuw landt/ men mach 't by klaer weder 9 of 10 mijlen sien.

Dese

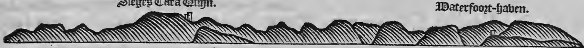
Dese twee Figuren behooren by de C C aen malkanderen/ en is de gedaente van 't lant tusschen Kurck en Jochul.

Het hooge lant van Dongarvan vertoont aldus/ noord noordwest van u zynde.

Dus vertoont het hooge lant van Dongarvan/ als 't westelijckste eyndt noordwest van u is.

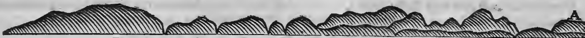

Dus vertoont hem 't lant omtrent Waterfoort/ en daer bewesten met het geberghte van C. Quijn ofte Cara Quijn/ alsmen daer tegen te lande komt.

Dus vertoont de Saltes/ als die 3 of 4 mijlen west en west ten noorden van u zijn.

Dus is 't lant gedaen tusschen de Saltes en den hoeck van Grenoort/ als Grenoort omtrent anderhalf mijl noorden van u is.

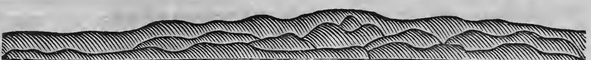

De volgende Figuer behoort hier aen de A A aen malkanderen.

Het lant noordwaert van Grenoort vertoont aldus als de noordelijckste hoeck/ daer het kruysken boven staet/ noorden ten westen omtrent 4 mijlen van u is/ en Grenoort zuydwest ten westen/ so veer dat men 't essen van beneden sien mach. De Tuskar mach men dan oock uyt de Mars sien in 't zuydwest.

Dus vertoont de kust van Yrlant/ als 't Suycker-broodt noordwest/ en den hoeck van Brahed noordwest ten noorden ontrent 5 mijlen van u is. Als 't Suycker-broot noordwest ten westen van u komt/ dan meughdy daer op aen/ over de noord-gronden deur een Canael loopen/ van negen en thien vadem diepte.

Als 't Suycker-broot dwars van u is/ verthoont dat met het landt daer neffens aldus.

Dus verthoont de kust van Yrlant tusschen het Suycker-broot en het Eylandt Dalke gelegen aen de zuyd-hoeck van de Bay van Dubling/ als men omtrent Brahed is/ een mijl ofte anderhalf buyten landt.

Alsmen uyt den zuyden komt verthoont aldus de Bay van Dublin/ met den hoeck Hout/ en het Eylant Lambey daer benoorden.

De Sevenste Verthooninge,

VAN DE

Noordoost-Kust van Yrlandt / tusschen Hedenhoo of Hout / en Hoornhed / als oock Schotlandt daer tegen over.

Yrlants Ey.

DE Noord-hoeck van de Bay van Dublin ghenaemt Hout / is rondtom schoon / soo dat men rontom anckeren mach / daer benoorden leggen de Eylanden Yrlants-ey en Lambey. Yrlants-ey is 't kleynste / leyt tusschen den voorsz. hoeck Houdt en Lambey / aen de west-zyde staet een Kapelleken / daer neffens mach men reede maken. Aen het zuyd-eynde loopt een steenigh Rif dat moet men schouwen. Teghen over dat Eylandt aen 't vaste landt leydt een Haven voor kleyne schepen / aen een stedeken geheeten Maleheal.

Maleheal. Lambay.

Onder Lambey mach men setten onder de noord-zyde voor een zuydelijcke wint / op 12 / 13 vadem / maer voor een wint uytter Zee moet men wijcken aen de west-zyde neffens een Edelmans huys / en setten 't daer / doch ten isser niet seer goet leggen / overmits het daer altijt geweldigh rolt.

Drodag

Omtrent 4 mijlen noordwest ten noorden van Lambey / leyt de Haven van Drodach / daer tusschen beyden (Lambey naest /) dicht by lant legghen de Uytklippen / geheeten de Skeres. Omtrent een half mijl benoorden Lambey leyt een groote Klip / geheeten Rock a bil / daer mach men aen beyde zyden om loopen.

Drodagh heeft een nauwe kromme haven / daer 't niet wel in te komen is sonder Lootsman / ofte yemant die daer wel bedreven is.

Dondalck.

Drie ofte vier mijlen daer benoorden leyt de Haven van Dondalck / die is seer ondiep / en wordt weynigh bevaren / met leegh water mach men te voet daer over gaen.

Carling Foort.

Noorden ten westen omtrent acht mijlen van Lambey / vijf mijlen benoorden Drodach / en twee kleyne mijlkens van Dondalck / leydt de Haven van Carlingh-Foort. De Noord-hoeck van die Haven is wat vuyl en rudsachtigh / dan men mach op 't loot daer by om loopen / de zuyd-hoeck is heel vuyl met klippen en blinden / die moet men schouwen / en loopen by de noord-wal in: Eenighe segghen dat men tusschen die klippen en de zuyd-hoeck mach deur loopen met kleyne Schepen / maer 't is niet sonder perijckel; als men binnen de Blinden is / moet men na de zuyd-wal toe loopen / en voort daer by langs heen tot voor het stedeken Carlingh-Foort / en setten 't daer op ses / seven ofte acht vadem / soo droogh als men wil. Men soude daer in 't slyck moghen zeylen / en een schip berghen sonder ancker of touwen. Groen-kasteel leyt aen de noordoost-zyde van de haven een half mijl van Carlingh-Foort.

Groen-kasteel.

Ontrent 5 mijlen noordoost ofte wel soo oostelijck van Carlingh-Foort leyt een uytsteeckende hoeck / ghenaemt Sint Jans-point / daer tusschen beyden omtrent ten halven leggen de Montes van Carlingh-Foort een hoog gebergthe. Van Sint Jans-point loopt een steen-rif af daer men hem van wachten moet. Een groote mijl benoorden Sint Jans-point leydt Arglas / van daer voort tot de haven van Strang-foort is 't drie kleyne mijlkens.

Sint Jans-Point. Arglas.

Van de noord-hoeck van de haven van Strangh-foort schiet een vuyl klippigh Rif af. Een weynig van de zuyd-hoeck af leyt een blinde klip die met half ebbe boven water komt. Om in dese haven te zeylen / moet men die voorsz. blinde aen bagh-boort laten / en loopen daer benoorden om / maer hem wel wachten van 't voorsz. rif aen de noord-hoek. Men magh oock bezuyden de voorsz. Blinden tusschen die en den hoeck deur loopen / maer daer benoorden om ist best en ruymste gat. Wat bet inwaerts leydt noch een andere blinde klip aen de noordoost-zyde / die moet men aen stuerboort laten alsmen in zeylt. Alsmen dan soo verre komt tot Audleys Castle / daer mach men anckeren / of voort in loopen / tot om den hoek aen bagboort / en setten 't daer achter.

Omtrent anderhalf mijl benoorden Strangh-foort leggen de klippen Zuyd-rock en Noord-rock.

Hoeck van Arglas. Caep de Molines.

Van Strangfoorts-haven noord-waert streckt de kust voort noch noord noordoost een kleyne mijl / tot een hoeck die sommighe noemen den hoeck van Arglas / andere de hoeck of het Hooft van Morlines / van daer voort ontvalt de Kust na de Bay van Knockfergus noord noordwest.

Zuyd-rock. Noord-Rock.

By dien voorschreven hoeck van Arglas ofte Caep de Molines / te weten: daer benoorden een kleyne half mijl leggen 2 groote klippen / de zuydelijkste heet de Zuydrock / die leyt omtrent een half mijl bezuyden de noordlijckste genaemt de Noord-rock. Van het zuyd-eynd van de Zuydrock loopt een steen-rif af / wel een half mijl verre / oock een vande noordoost-hoek een groot stuck noordoost in zee. De Noord-rock is een groote rye klippen / die veel met hoogh water onder lopen. Daer loopt oock een vuyl rif af na lant toe / soo dat men qualijck tusschen die klippen en het vaste landt mach deur zeylen / ofte men moest daer uytnemende wel bedreven zijn. Maer tusschen de Noordrock en Zuydrock gaet een schoone wijde Voert deur / daer men tusschen deur laveeren / en tot veel plaetsen setten magh / is over al goede en klare zant-gront / 6 / 7 en 8 vadem diep.

Koplandts-Isles.

Van beoosten de Zuyd-rock / na de Eylanden aen de oost-hoeck van de Bay van Knockfergus / genaemt Koppen ofte Koplants-Isles / (van onse Schippers de Koopmans Eylanden) is de Cours noord noordwest vijf mijlen: want alsmen van d'oost-zijde van die Eylanden zuydwaert zeylt / loopt men met een zuyd zuydooste gang ruym ghenoegh buyten de Noord- en de Zuyd-rock heen. Daer tusschen beyden legghen noch verscheyden Eylandekens / klippen en blinden / daer men hem voor wachten moet / als men na by die wal komen wil.

De Koplants-Isles ofte Koopmans Eylanden leggen omtrent een Engelsche mijl van landt / zijn op de buyten zyde t'zee-waert schoon / maer aen de binnen zijde loopen daer sommighe Reven en Vuylen af / midtswaters daer tusschen deur is 't vijf en ses vadem diep / maer het is best daer buyten om te loopen / 't en waer voor yemant die daer heel wel bedreven is. De noord-hoeck van de Bay van Knockfergus leydt verscheyden van de Koplands-Isles 3 ofte vier mylen noordwest ofte wel soo noordelijck / want met een zuydooste gangh van die noord-hoeck na de voorsz Eylanden / dat loopt daer ruym buyten heen.

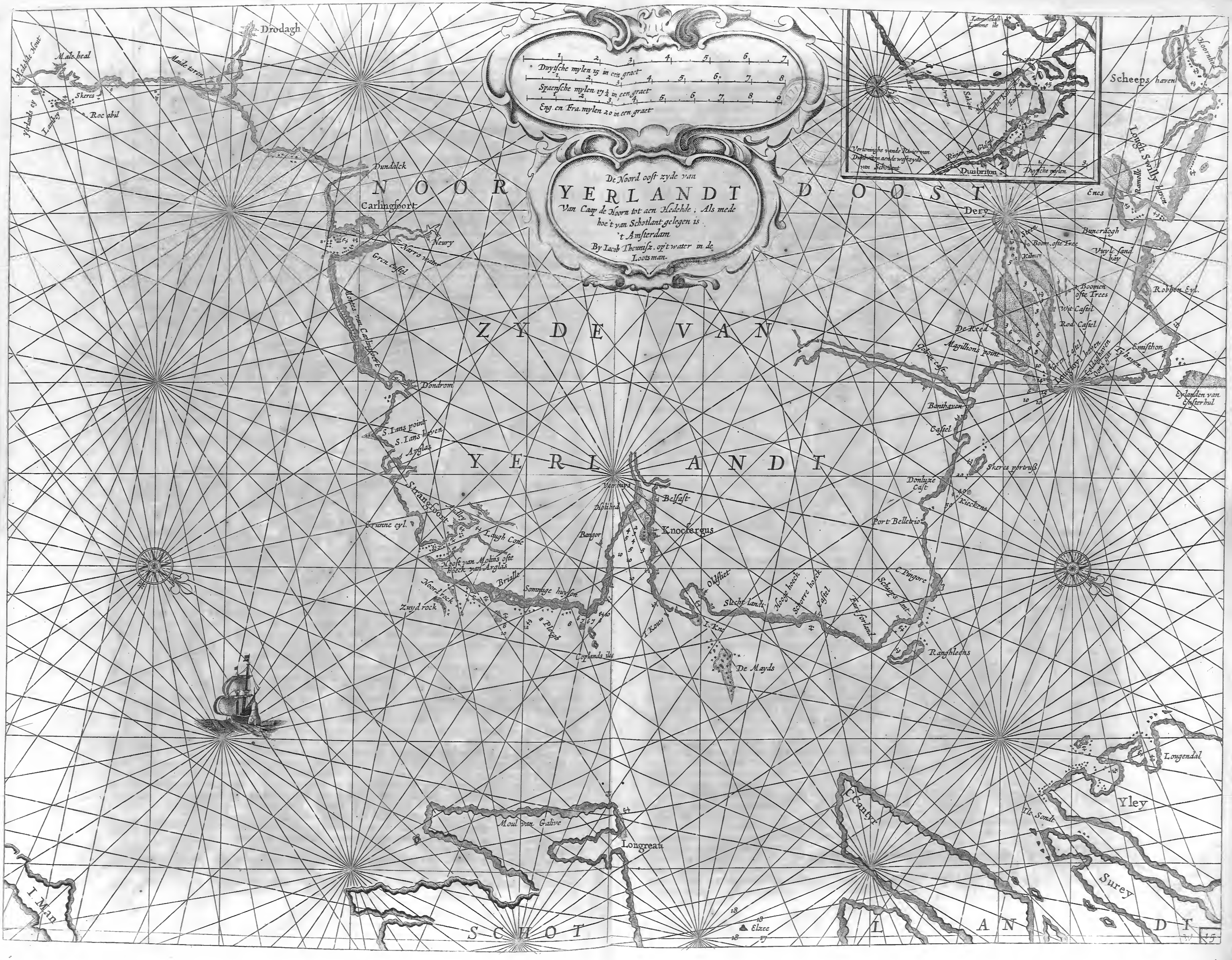
Bay van Knockfergus.

De Bay van Knockfergus is een groote wijde Voert. Omtrent 2 mijlen / die Bay inwaert / west van de Koopmans Eylanden / is de Reede voor Knockfergus / daer is goede Ancker-gront op drie en vierdehalf vadem. Wat meer uytwaert na de noord-hoeck / oock aen de noord-zijde van de Bay staet een Kasteel geheeten Muyshils-Kasteel / daer neffens is een zant-bayken / daer 't seer goet setten is / soo wel voor groote als kleyne schepen / voor noorden en noordweste wint / maer een zuydweste wint maeckt op dese plaetsen sobere Reede.

Rouw-Eylant.

Recht benoorden de Noord-hoeck van de Bay van Knockfergus leydt een eylandeken gheheeten Rouw / van daer streckt de kust van Yrlant voort noord noordwest omtrent 7 ofte 8 mijlen tot het eylant Ragleens / daer tusschen beyden legghen de negen Maides ofte negen Maeghden / een mijl buyten landt / en stijf twee benoorden de Bay van Knockfergus: dat zijn groote klippen die weynigh boven water leggen / ofte leeghe klippighe Eylandekens en menighte klippen daer by onder water / die na 't noord noordoost soo veer uytstreeken / dat mense op een groote mijl ofte anderhalf daer niet en magh ghenaecken. Daer loopen eenighe killen deur die Vuylen / daer men ter noodt soude mogen deur zeylen / maer 't en is niet geraden te ondersoecken als men beter mach. Niet seer lange gleden quam een man by nacht onverkent daer in / hy lieper deur alleen op 't ge-

De Maydes.

De Noord oost zyde van
YERLANDT
Van Caap de Hoorn tot aen Hedehde; Als mede
hoe't van Schotlant gelegen is
't Amsterdam
By Iacob Theunisz. ost water in de
Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
NOOR D-OOST
ZYDE VAN
YERLANDT
SCHOT LANDT
Drodagh
Male heal
Skeres
Lambey
Roc abil
Maide toren
Dundalck
Carlingfoort
Newry
Narro water
Gren Castel
Dondrom
S. Ians point
S. Ians haven
Arglas
Strangfoort
Lough Cone
Briaille
Sommige huysen
Noord rock
Zuyd rock
Coplands ilas
Bangor
Belfast
Knocfergus
Oldfliet
Slecht landt
Hooge hoeck
Schorre hoeck
Castel
C. Pingore
Ranghleens
De Mayds
Port Belletrio
Donluze Cast
Kieckens
Skeres portruss
Banthaven
Castel
De Reed
Magillions point
Dery
Enes
Buneraagh
Boom oste Tree
Kilmore
Boomen oste Trees
Wit Castel
Rod Castel
Robben Eyl.
Emisthon
Eylanden van Ensterhul
Lough Swilly
Scheeps haven
Dunbriton
Duytsche mylen
Longendal
Yley
Il. Sondt
Surey
C. Cantyr
Moul van Galive
Longreau
Elzee
I. Man
15

gesicht van 't breken en barnen des waters / en geraeckte-
ner onbeschadigt deur/ maer niet sonder groot gevaer. Die
van 't Faire Forlant af komt / moet ten minsten zuydoost
ten oosten aen gaen om buyten die voorsz. Duylen heen
te loopen/ van de west-zyde loopt oock een steertken klip-
pen af na landt toe. Voort is 't daer schoon/ soo dat men
daer binnen deur mach zeylen/ dan men mach die Meyden
niet nader komen als omtrent ten halven tusschen beyden/
maer de Kust soo na als men wil / die is schoon en klaer
met veel Bayen daer men 't over al setten magh / hier en
daer legghen noch eenighe klippen / maer al boven water/
daer is niet dat hinderen kan/ of men kan het sien.

Old-vliet.

Een groote myl benoorden de noord-hoeck van de Bay
van Knockfergus / en een half myl zuyd zuydwest van de
Meyden/ leydt een haven gheheeten Oldvliet. Om die te
kennen / als men uyt den noorden komt / siet men twee
plompe torenkens/ het eene wat hooger als het ander/ ge-
lijck of men een schip sagh met zeyl en fock/ sonder mars of
top-zeyls/ die staen op de noord-zyde van die Bay. Aen de
zuyd-hoeck leydt een kleyn ront eylandeken ofte klip/ ghe-
heeten de Knie/ een kennelijck merck om dese Bay te ver-
kennen/ men loopt daer mitswaters in. Maer alsmen uyt
den zuyden komt / en dat Eylandeken Knie in 't ghesicht
krijgt/ loopt men daer dicht by om. Van Oldvliet noord-
waert tot Faire Forlandt/ is 't voort een heel schoone kust
daer men dicht by heen magh zeylen/ vry en onbeschroomt/
ofte men moet verre van landt af loopen na de Schotse
Kust/ buyten de voorsz. Meyden om.

Eylant Knie.

Faire Forlant

Faire-hed of Faire Forlandt is d'uytterste noordoost-
hoeck van 't vaste landt van Yrlant/ leyt recht bezuyden 't
eylandt Rachleens/ alsoo dat desen hoeck en de oost-hoeck
van Rachleens omtrent zuyden en noorden van malkan-
ren leggen.

By de Rachleens of Faire Forlant de noordoost-hoeck
van Yrlandt / komt Schotlandt en Yrlandt op het naest
aen malkanderen. De Rachleens is een eylandt daer men
rontom magh zeylen/ het zy daer benoorden ofte bezuyden
om/ soo men wil/ na dat het aen de wint ofte stroom mach
te pas komen. Aen de zuydwest-zyde is een schoone Bay
daer het goet leggen is by na voor alle winden.

Als men van bewesten komt / schijnt het bezuyden de
Rachleens dicht te wesen sonder openingh / overmidts de
oostelijcxste hoeck van Yrlandt Faire Forlant wat verre
achter de Rachleens uyt-streckt / maer als men daer tus-
schen komt doet het hem allenghskens selfs open. Aen
beyde zijden zijn de wallen daer vlack en schoon / soo dat
men daer setten mach waer men wil / 't zy aen de Kust van
't vaste lant van Yrlandt op 8 of 9 vadem / ofte in de boeht
onder het Eylant op schoon zant-gront.

Lams-eylant.

Tegen over de Rachleens/ dicht by 't vaste landt/ leydt
noch een kleyn hooghachtigh Eylandeken/ gheheeten het
Lams ofte Schapen Eylandt / daer bezuyden mach men
niet om zeylen / maer tusschen dat en het Eylant de Rach-
leens is 't wijt genoegh.

Van de Rachleens tot de Skeres Portrush/ is de cours
w. z. w. verscheyden 5 myl. Omtrent anderhalf myl daer
beoosten aen 't vaste lant leydt Porto Belletrie / een quade
reede voor groote schepen/ de gront is daer vuyl en scherp.

Kieckens.

Tusschen Porto Belletrie en Skeres Portrush de
Skeres naest / legghen de Kieckens / dat zijn blinde klip-
pen/ daer men aen beyde zijden mach om zeylen / om ach-
ter Skeres Portrush te reede te loopen.

Skeres Portrush.

De Skeres Portrush is een klippigh Eylandt / heeft
aen de zuyd-zyde een schoone Bay / daer men op 6/7 va-
dem/ schoone Zant-gront/ beschut mach leggen voor alle
Winden/ behalven voor een Oost Noordooste Windt die
waeyt daer langhs de wal open in. Om achter dit Eylant
te komen uyt den oosten / moet men dicht by 't vaste landt
langs loopen/ om de voorsz. blinden/ de Kieckens/ te schou-
wen / 't is daer over al schoon en klaer / of soo men buyten
of benoorden de Kieckens daer achter wil lopen/ moet men
de oost-hoeck van 't Eylant wat schouwen om een blinde
klip die een weynigh van de oost-hoeck van 't Eylandt af
leydt. Aen de noordwest-zyde van dese Bay is oock een
kleyn engh gat daer men deur zeylen mach.

Bant-haven.

Recht bewesten Skeres Portrush leyt de Bant-haven/
daer langhs zeylt op na de nieuwe stadt Colran/ dat is een
quaet gat om in te komen/ so om het stercke af-water/ als
om dat het seer ondiep is. Met Schepen die acht voet
diep gaen / moet men ten minsten driequart van de vloedt
hebben eer men daer in mach.

Lough-foil-haven.

Twee mylen west noordwest van Band-haven/ of west
ten noorden van Skeres Portrush leydt de haven van
Lough-Foil/ daer voor leyt een groote Sant-plaet/ gehee-
ten de Tuns/ die van de west-hoek van de haven een groot
stuck noordwaert van de wal af streckt/ als de wint uyt der
zee komt/ brant en breeckt de zee daer geweldigh op. Met
kleyne ondiep-gaende Scheepkens mach men met hoogh
water bezuyden de Tuns in Lougfoil-haven zeylen / tus-
schen de Touns en de west-hoeck (genaemt Magillions-
point) in / dan 't is daer seer oneffen / en met vol Zee komt
daer niet boven acht voeten waters / maer bewesten de
Touns langhs is 't heel diep. De Touns mach men van
buyten om looden op vier vadem.

Touns.

Om het gat (dat bewesten de Touns in streckt) te vat-
ten uyt den oosten ofte by de Touns langhs komende/ soo
neemt acht op een kleyn zant-bayken dat aen de west-zyde
effen binnen de noord-hoeck van de rivier aen het hooghe
landt leyt/ brenght dat by de voorsz. noord-hoeck/ alsoo dat
ghy dat open sien meught / en zeylt daer op aen tot by het
lant/ by 't lant komende/ loopt daer by langs zuydwest aen
tot neffens Gren-kasteel. So ghy uyt den westen of noor-
den komt/ so meughdy vry sonder schroomen langs de wal
en by den hoek op 't loot om lopen/ sonder by de Touns te
komen/ al wat u hinderen mach meugdy sien. By Grenka-
steel komende/ daer meugdy 't setten/ also dat gy With-ka-
steel buyten de hoek van Gren-kasteel meugt sien/ daer sul-
dy achter de Touns beschut leggen voor winden uyter zee.

Om van Gren-kasteel op te zeylen / soo loopt op 't loot
by de west-wal langs/ en schouwt de zandekens die so hier
en daer langhs die zyde leggen/ tot dat ghy komt voor-by
With-kasteel neffens de 3 boomen/ daer is gemeene Reede.

Reede in Lough-Foil.

Tusschen Gren-kasteel en With-kasteel/ Gren-kasteel
naest/ gaet een Kille of Slenck door de gronden na de oost-
wal/ die also diep of dieper is als het rechte vaer-water na
With-kasteel. Als men van Gren-kasteel af komt moet
men daer wel op letten / en hem niet veer van de west-wal
begeven/ om niet in die Slenck te vervallen.

Hoe men van de voorsz. Reede voort op sal zeylen na de
stadt Derry kan men uyt de Caerte mercken.

Eylanden Enesterhul.

Van Loughfoil-haven tot de Eylandekens Enester-
hul/ by sommige genoemt Monsterhul/ is de cours noord-
west 4 of 5 mylen/ dat zijn swarte eylandekens of klippen/
niet seer hoogh boven water/ leggen recht benoorden de al-
dernoordelijckste hoek van Yrlant/ geheeten Enisthon/ een
hoog slecht lant / en seer goet te verkennen voor die 't eens
gesien heeft / oock door sijn ghelegentheydt. Tusschen die
Eylandekens en den hoeck mach men deur zeylen/ dan niet
sonder groot perijckel voor die daer niet heel bedreven is/
om veel Duylen die daer tusschen beyden leggen. Ander-
halve myl dwars van Enesterhul in Zee loopt een Rif af
dat men myden moet/ als men daer benoorden om wil zey-
len so dat men wel 2 myl t'zeewaert houden moet. Onder
den hoeck Eniston aen de west-zyde mach men Reede ma-
ken voor oostelijcke winden/ of om 't gety te stoppen.

Lough-Swilly.

Van de Eylandekens Enesterhul tot Lough-Swilly
van eenige genoemt Lock-silie/ is de cours zuydwest vier
myl/ dat is een schoone haven: Om daer in te zeylen moet
men de west-zyde schouwen / en by de oost-wal langhs in
loopen. 't Lant omtrent Lough-swilly is 't hooghste lant
van de gantsche Noord-kust van Yrlandt/ daer aen dat het
oock seer goet te kennen is / voor die uyt den noorden ko-
mende/ daer omtrent vervalt.

Schaeps haven.

Drie of vier mylen west zuydwest of wat westelijcker/
leydt een ruyme wyde Haven / geheeten Schaeps-haven/
dan is tot sommige plaetsen wat rudsig/ daer binnen mach
men beschut leggen voor alle winden. De west-hoeck van
die haven is een uytstekende hoeck / ghenaemt Horn-hid/
Hoornhooft af Kaep de Hoorn/ daer op leyt een bergh met
twee heuvelkens/ aen te sien als twee hoornen / daer na
wert dien hoeck alsoo genaemt.

Hoorn-hid. Kaep de Hoorn.

Aen de west-zyde van dien hoeck mach men oock reede

maecken en setten het binnen de Klippen voor Oostelijcke wint. Tusschen Lougswilly en Schaeps-haven leyt noch een Bay daer men anckeren mach/doch de gront is 'er niet heel schoon/ daer te neffens een half mijl buyten lant leydt een rye Klippen/ die met hoogh water onder/ en met leegh water boven legghen/ men mach (als men niet beter mach) tusschen die en 't landt deur loopen/ maer daer buyten om is 't ruymst en seeckerst.

De Kust van Schotlandt.

Lougrean.

DE Haven ofte Inwijck van Lougrean of Loockreen in Schotlandt/ by de hoeck van Galway/ leyt verscheyde van Faire Fortlant de noordoost-hoeck van Yrlant oost zuydoost omtrent 10 mijlen/ maer de hoeck ghenaemt Cantyr leydt van Loockreen verscheyden Noordwest en zuydoost 7 mijlen. Daer tusschen beyden gaet een groote wijde Voert noordoost-waert op/ gheheeten Dunbritton-Fyrth/ langhs daer op zeylt men na Glaske in Schotlant.

Donbritton-Fyrth.

Den inwijck van Loockreen mach men in zeylen en een goet stuck weeghs wel in laveeren/ om daer binnen te setten voor westelijcke winden. Als men de landen aen wederzijden niet nader komt als op vier vadem/ mach men niet misdoen. Men mach 't een stuck inwaerts setten/ by de tweede hooge hoeck aen de oost-wal op 10 of 12 vadem.

Elzee-Eylant.

Omtrent 5 mijl noorden van de hoeck van Galway in de voorsz. groote Voert leyt een hoogh scherp eylandt/ rontom schoon/van fatsoen by na als een roock Hoy/ghenaemt Ailza of Elzee/daer mach men vry dicht rontom zeylen/het is daer rontom en dicht by/18 vadem diep.

Lamme Isle.

Van Elzee noorden 5 mijlen leyt noch een Eylandeken/ dicht aen de oost-zijde van het Eylant groote Arren/gheheeten Lamalash ofte Lamme-isle/ oock rontom schoon/ daer mach men rontom zeylen/ en onder setten voor alle winden op 10/12 ofte 13 vadem/ te weten: tusschen dat Eylandt en het groote Eylant van Arren in.

Commer-Isle. Bay neffens Commer-Isle.

Noorden ten oosten en noord noordoost twee groote mijlen van Lamme-isle leydt een Eylant by den hoeck van het vaste landt/ ghenaemt Kommer-isle/ daer beoosten tusschen dat Eylant en het vaste landt mach men deur zeylen in een schoone Bay/ daer men voor alle winden beschut leydt/ en van daer voort na Dunbritton ofte de Rivier van Glaske zeylen. Dat voorsz. Eylant Kommer-isle leydt van het Eylandt Elzee verscheyden ontrent noorden ten oosten. Tot kennisse van dat Eylant/als men van Elzee af komt/of van bezuyden na dat eylandt toe/ soo wort men aen de oost-zijde aen 't vaste lant omtrent een groote mijl bezuyden dat Eylant Kommer-isle gewaer een groot Kasteel/en noch een Kasteelken een goet stuck daer benoorden dicht op de water-kant/dat staet recht bezuyden het eylant Kommer-isle/ofte de Voert die daer recht beoosten streckt. Op 't selve eylandt staet oock een kasteelken dicht aen 't water. Loopt tusschen het Eylant en het vaste lant omtrent noord noordoost in/en laet het Eylant een groote Kabels-lenghde aen baghboort; het vaste lant aen stuerboort moet ghy meer schouwen/ om een groot Rif dat daer af streckt na het Eylandt toe/en wat noord-waert aen. Ten eynde dat Rif komende/ loopt dan recht na het vaste landt toe/in die Bay ofte Voert/en set het daer met u ancker op 10 vadem/ neffens een steene Huys met een Boomgaert daer by/ 't sal dan omtrent 7 vadem diep zijn achter u schip/ en vertoyt u daer wel.

Van Commer-Isle na Glasque te zeylen.

Om uyt de Voert van Kommer-isle op te zeylen na Glaske/ gaet dan eerst noordwest ten noorden tot by den hoeck van 't Eylant dat bewesten van u is/en daer by heen Noorden aen/ te met oosterlijcker/ ten laetsten Noordoost/ loopt so al by het oost-lant langs sonder daer af te wijcken/ ghy sult niet missen voor de Voert van Glaske te komen. By den hoeck komende/loopt daer by om/ eerst oost noordoost/oost/en oost ten zuyden/ ten laetsten oost zuydoost al by het zuyd-landt langhs/ ghy sult dan een stuck voor uyt een Kasteel aen 't zuyd-lant gewaer werden/ dicht op de water-kant/met twee Boschkens boomen op 't hooge landt/ recht oost zuydoost van 't Kasteel/hout dat voorsz Kasteel tusschen die twee Bosschen boomen/en zeylt daer op aen/soo sult ghy recht het diepste van de Kille langhs loopen/(daer is vijf vadem met hoogh/ en drie vadem met leegh water.) Van de Noord-wal streckt een groote drooghte af/ die meer als de twee derdeparten van de noord-wal na de zuyd-wal over de Voert streckt/ die valt met het laeghste water droogh/ daerom moet men de noord-wal schouwen/ en by de zuyd-wal langs loopen. Daer staet een witachtigh Kasteel op de zuyd-wal/ daer neffens beginnen de voorsz. zanden. In de Kille is 't steeck-gront/ maer na de zanden is de gront hart/ daerom als ghy met u loot de hardigheyt gewaer werdt/dat is een teken dat ghy die drooghten te na komt/ zeylt soo al voort opwaert na Dunbritton/ daer leydt een Eylandeken aen de zuyd-wal/ dat is met leegh water aen het landt vast/ als ghy daer omtrent twee Kabel-lenghde voor by zijt/ soo settet daer op vijf vadem met hoogh water.

Een zuyden ten westen Maen maeckt aldaer het hooghste water.

Tusschen Ranghleens en kaep Cantyr in Schotlandt gaet so stercken ras door/als in 't ras van Blanckert.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen dese voorschreve Kusten maeckt hoogh water een zuyd zuydooste en noord noordweste maen.

De vloet komt hier uyt den zuyden en oock uyt den noorden/benoorden Yrlant om/ en ghemoeten malkanderen omtrent neffens Carlinghfoort/daer se tegen malkander stuyten/de ebbe ter contrarie valt benoorden Carlinghfoort na 't noorden/en van daer zuyd-waert na 't zuyden.

Aen de Kust van Yrlandt van de Zuyd-rock en Noord-rock tot de Kooplandts-Isles maeckt vol Zee een zuyd zuydooste en noord noordweste maen/maer daer benoorden een zuydooste maen.

De vloet komt daer uyt den westen/en valt tusschen Yrlant en Schotlant deur/ van de C. Cantyr tot de Mul van Galway z. z. o. tot aen 't Eylandt Man/ daer de vloeden uyt den zuyden en noorden malkander ontmoeten. De ebbe ter contrarie valt langhs de Kust noord noordwest/tusschen Yrlant en Schotlant west-waert na de groote Zee.

Tot Eglistoun in de Voert van Glasque maeckt vol Zee een zuydweste maen.

In de haven van Loughfoil maeckt vol Zee een oost ten zuyden/ en west ten noorden maen/ de vloet komt daer uyt den westen/ en noordwesten.

Aen de Eylanden Enesterhul en in Schaeps-haven/ maeckt vol zee een ooste en weste maen/de vloet komt daer uyt den westen.

Distantien Streckingen en Courssen.

Met een noord noordooste cours loopt men buyten den hoeck Vout/ Yrlants-ey/Lambey/en Rock a bil heen.

Van Lambey tot Drodagh noordwest ten noorden	4 mijlen.
Van Lambey tot Carlingh-foort noorden ten westen	8 mijlen.
Van Carlingh-foort tot S. Jans-point n. o.	5 mijlen.
Van S. Jans-point tot Stranghfoort n. o. ten noorden	3 of 4 mijlen.
Van Lambey tot de Zuyd-rock noord noordoost	16 mijlen.
Van de Noord-rock en Zuyd-rock tot de Kooplandts ofte Koopmans Eylanden/noord noordwest	5 mijlen.
Van de Koopmans Eylanden tot de Noord-hoeck van de Bay van Knockfergus noordwest wel soo noordelijck	3 of 4 mijlen.
Een mijl daer benoorden leyt de haven van Oldvliet.	
Van Oldvliet tot de Rachleens binnen de meyden deur/n. n. w.	5 of 6 m.
Van de Rachleens tot Skeres Portrush w. z. w.	5 mijlen.
Van Loughfoil tot de Eylanden Enesterhul n. w.	4 mijlen.
Van Enesterhul tot Lougswilli zuydwest	4 mijlen.
Van Lougswilli tot Schaeps-haven w. z. w. wat westelijcker	4 mijlen.

Hooghten.

De Eylanden Enesterhul/ aen het noordelijckste van Yrlandt/ legghen op 55 graden 16 minuten.

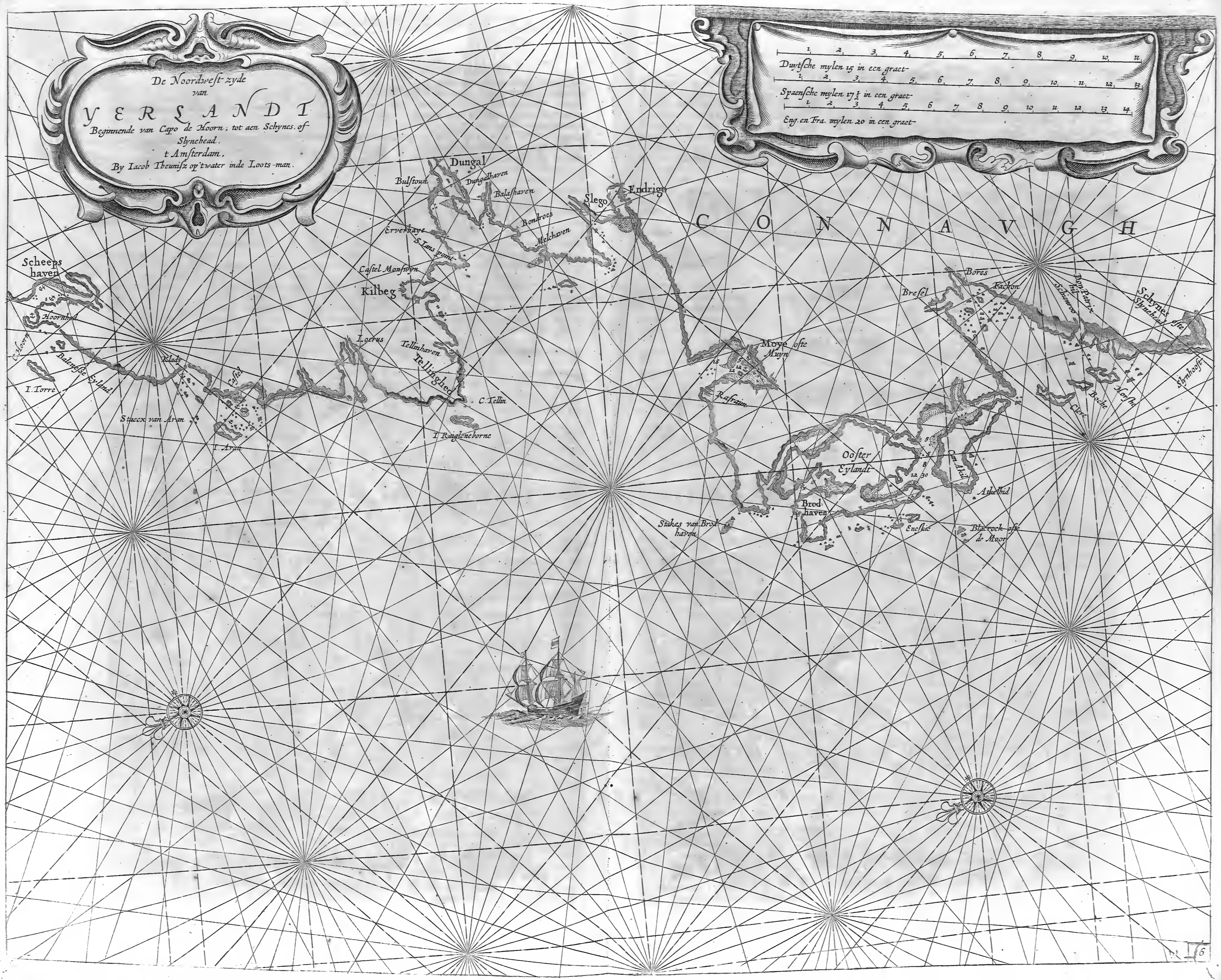
Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Het Eylant Lambey is aldus/ als 't een mijl noordwest ten noorden van u is.

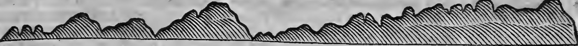
Dus verthoont het lant recht bezuyden Carlinghfoort/als die hooge hoeck ontrent 4 mijlen noordwest van u is. Die in Carlinghfoort wil wesen/ moet dicht by de wal in.

De Noordwest-zyde van
YERLANDT
Beginnende van Capo de Hoorn; tot aen Schynes, of Slynehead.
t Amsterdam,
By Iacob Theunisz op 't water inde Loots-man.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
CONNAVGH
Dungal
Bulstoun
Dungalhaven
Balashaven
Slego
Endrigo
Bondroes
Melchaven
Erverhaye
S. Lans point
Castel Monswyn
Kilbeg
Scheeps haven
Hoornhead
C. Hoorn
Balnesse Eylandt
I. Torre
Klady
Stacex van Aran
I. Aran
Loerus
Tellinhaven
Tellinghed
C. Tellin
I. Raigleneborne
Bores
Bresel
Fackon
Schienroo
Dun Patrix hil
Schynes ofte Slynehead
Slynhooft
Moye ofte Muyn
Rafraim
Ooster Eylandt
Brod haven
Stakes van Brodhaven
Eneskie
Blacrock ofte de Muor
Athelhid
Clere
Boche

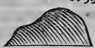
Het landt benoorden Carlinghfoort verthoont aldus/ als de noordelyckste hoeck noorden ten westen vier ofte vijf mijlen van u is.

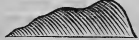
Sint Jans hoeck is aldus gedaen/ als hy 4 mijlen van u is.

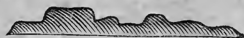
Dus verthoont den hoeck van Schotlant/ tegen over de Bay van Knockfergus/ genaemt Mul van de Galloway/ alsmen daer by langhs zeylt een mijl buyten lant/ en dat de noordelijckste en lage hoeck n.o. en de zuydelyckste/ z.o. van u is. Onder de noord-hoeck is't aen beyde zijde goet setten/ op 10 of 12 vadem/ voor zuydelijcke en oostelycke winden.

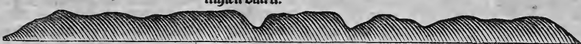
Het Eylant Elzee in de groote Inwijck van Dunbritton/ verthoont aldus.

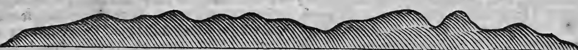
't Eylant Lammalash of Lamme-Isle aen d'oost-zijde van het Eylandt Arren/ verthoont aldus/ twee mijlen van u.

Het Eylant Commer-Isle leggende voor de Voert van Dunbritton ofte Glaske / doet hem aldus op.

Dus verthoont de C. Cantyr/ als die noordwest ten westen ontrent 7 mylen van u is.

Ile Man is aldus gedaen / als het 4 mijlen zuydoost van u is.

De Achtste Verthooninge,

VAN DE

Noordwest-Kust van Yrlandt / tusschen Hoornhead en Slynehead.

West noordwest omtrent twee mijlen van Caep de Hoorn/ ofte Hoornhed/ leydt het Eylant Tore/ daer bezuyden leggen drie Eylanden gheheeten de Eylanden van Balenesse/ men magh bezuyden de Tore-Ilandt / te weten tusschen J. Tore en de Eylanden van Balenesse/ oock binnen de Klippen deur zeylen.

Tores Isle. Eylanden van Balenesse.

Van de Torijs of eylant Tore/ tot de eylanden van Aran/ is de Cours zuydwest 6 ofte 7 mijlen/ daer tusschen beyden niet verre van 't Eylant Aran/ leggen sommige hooge Klippen t'zeewaert schuyns nedergaende/ ghenaemt de Staecx van Aran. Langhs al de Kust tusschen Hoornhid en d'eylanden van Aran is over al goede Ancker-gront.

Eylanden van Aran. Staecx van Aran.

Om achter de Eylanden van Aran te setten komende uyt den noorden/ soo loopt by dat groote eylant langhs/ dat latende aen stuerboort/ tot dat ghy daer binnen zijt/ wijckt dan zuydwest-waert op / en setten 't aen de zuydoost-zijde/ daer is de Reede. Men magh oock in de Eylanden daer tegen over na 't vaste lant tot verscheyden plaetsen anckeren/ en voor alle winden beschut leggen.

Op de Noordwest-hoeck van Yrlandt een goet stuck te landewaert in/ leyt een seer hoogen bergh/ van fatsoen by na als een Suycker-broot/ die werdt men by klaer weder voor alle andere landen eerst gewaer/ wel 7 mijlen in zee/ als dien bergh oost ten zuyden van u leydt/ en dan daer op aen zeylt/ ghy sult niet missen recht op 't groote Eylandt Aran te vervallen.

Van het eylandt Aran tot den hoeck Tellingh-hed/ by de Yren ghenaemt de C. de Tellingh/ is de cours zuyd zuydwest 7 of 8 mijlen. Twee of 3 mijlen benoorden C. de Tellingh/ leyt een Eylant geheeten Raiglene-borne.

Caep de Telling Telling hed.

By de Caep Tellingh leydt een Eylandeken een kleyn half mijl van landt/ men magh tusschen dat Eylandt en de Caep vry deur zeylen/ sonder hinder.

Bezuyden C. de Tellingh / te weten / tusschen de Caep en de Stakes van Brodhaven/ leyt het landt in een groote bocht daer veel verscheyde goede havens legghen / als Tellingh-haven/ Kilbeg/ Dungal/ Baals-haven/ Slego/ Endrigo en Moye.

Van de C. de Tellingh na Kilbegh / streckt de Kust oost zuydoost omtrent drie mijlen / daer tusschen anderhalf mijl van de Caep/ leyt Tellingh-haven een ronde bay/ met goede zant-gront/ daer mogen omtrent 30 schepen leggen/ weste/ en zuydweste winden waeyen daer open in/ voor alle andere windt leyt men daer beschut.

Kilbeg ofte Kalebeg is oock een schoone ronde Bay/ dan is voor aen het in-komen heel enghe/ als men een weynigh van de wal is / schijnt het daer al dicht sonder openinghe te wesen. Omtrent een half mijl bewesten dese Bay het vierendeel van een mijl van landt/ leydt een kleyn Eylandeken dat heel laegh en effen is / aen de beyde eynden slecht nedergaende / dat is een goet merck om dese voorsz. Bay te verkennen. Men mach tusschen dat eylandeken in 't vaste lant oock deur zeylen/ so men wil. Als ghy uyt den westen komt en dat Eylandeken ghepasseert zijt / soo kiest de wal/ die is schoon en klaer/ en loopt daer vry dicht by heen/ tot dat ghy 't open van dese bay gewaer wort/ zeylt daer tusschen bey de wallen in sonder schroomen / daer is niet / soo in het gat als binnen in de Bay/ dat u hinderen magh/ soo ghy niet op de wal zeylt/ daer binnen komende/ set waer dat het u belieft op 5/6/7 ofte 8 vadem/ soo droogh ofte diep als ghy wilt/ aen de noord-zijde binnen de Bay staet een kasteelken.

Kilbeg.

Omtrent een mijl meer Oost-waert leydt noch een Bay binnen sommige klippen/ geheeten Mackswijns-baye/ dan daer is quaet in te komen voor de gene die daer niet bedreven is. Men loopt tusschen de klippen in/ tot dat men daer binnen komt/ daer magh men een Schip berghen sonder Ancker ofte Tou.

Mackswijns-Baye.

Sint Jans-Point.

Een groote mijl zuyd-waert van Kelbegh leyt een lange uytstekende hoeck/gheheeten S. Jans-point. Recht west van dien hoeck/een vierendeel ofte kleyn half mijlken/leydt een groote Klip onder water / daer de Zee met grooter ghedruys geweldigh op breeckt en stort / tusschen de klip en den hoeck van S. Jans-point mach men vrpelijck deur zeylen/'t is daer schoon en klaer.

Dun-gal-haven.

Omtrent 2 mijlen beoosten de voorsz. hoeck S. Jans-point/leydt de haven van Dungal/streckende zuydelijck in. Om daer in te zeylen/moet men eerst de oost-wal schouwen die is seer vuyl met drooge platen en klippen. Als men komt neffens een Kasteelken dat aen de noord-zijde staet/daer neffens loopt een Rifken van de wal/dat moet men oock schouwen. Om den hoeck van dat Rifken komende moet men weder na de noord-zijde wijcken / de zuyd-zijde werdt daer vlack en droogh. Tusschen S. Jans-point en Dungal-haven/langhs de Kust is al goede ancker-gront.

Mope.

De haven van Mope heeft voor aen zee/ een wijde Bay/ daer in leggen sommige klippen. Om daer in te zeylen moet men die alle aen de west-zijde/dat is aen stuerboort van hem laten/en loopen na een smal duynigh Eylandeken toe / dat heeft aen 't Noord-eynde een Rifken / daer moet men bewesten heen / en laten dat Eylandeken aen baghboort. Even binnen dat voorschreven Eylandt leyt noch een kleyn ront groen Eylandeken/dat laet men aen stuerboort/ so haest als men daer neffens komt moet men het ancker laten vallen/ want effen daer voor-by is 't droogh en harde zant-grondt. Het grootste Ancker moet men brengen na het voorsz. lange smalle Eylandt / en het werp-ancker na het kleyn groene Eylandeken /dat valt daer met leegh water altijdt droogh. Soo men van daer voor 't Stedeken Muye ofte Muyn wil wesen / moet men daer lichten tot 8 voeten/ om tusschen het langhe smalle Eylandt en de zuyd-gronden deur te komen/daer is met hoogh water en daghelijcks Ty niet meer als 9 voeten water. Over dien hals zijnde komt men in een Kom ofte Poel / voor het stedeken Muyn / daer mach men met leegh water vlot leggen. Op de Reede neffens het Eylandeken is het 15/16 voet diep.

Staecx van Brod-Haven.

De Stakes van Brodhaven zijn Uytklippen/ leggende noord-waert 1 mijl ofte anderhalf t'Zee / van den hoeck benoorden Brod-haven.

Broad of Breed-haven streckt zuyden ten westen in. In die Voert leggen 3 of 4 klippen/die moet men aen bagboort laten/ en loopen daer bewesten heen/tot binnen de haven.

Een groote mijl bewesten Brod-haven leydt noch een uyt-hoeck Zuydwest van de Stakes verscheyden. Van daer streckt de kust na Blackrock zuyd zuydwest. Blackrock is een groote hooghe swarte Rotze / met meer andere Klippen daer by/leyt van den hoeck verscheyden zuyd zuydwest omtrent vijf mijlen/ en omtrent 1 mijl noordwest van den uyt-hoeck van Ackelhid.

Blackrock.

Ackelhid.

Ackelhid is een hoeck vry hoogh / doet hem op van verre als een Eylandt / met een groote Zael / daer aen is die seer kennelijck.

Binnen dien hoeck leggen noch 2 uytmuntende hooghe bergen / die men beneffens den hoeck voor al 't andere landt uyt der zee eerst siet / soo dat den hoeck hem eerst op doet als drie Eylanden. Men mach tusschen Ackelhid en Blackrock deur zeylen / uyt den zuyden komende laet men Ackelhid aen stuerboort / en Blackrock met de klippen daer by aen baghboort t'zeewaert/gaet noord noordoost en noorden ten oosten tusschen beyden deur na den hoeck van Brod-haven/het is daer ruym en wijdt.

Benoorden en beoosten Ackelhid leggen verscheyden havens daer goede Reede is. Recht benoorden Ackelhid mach men oost-waert in loopen/tusschen 't leege lant daer benoorden aen baghboort en 't hooge lant van Ackelhid aen stuerboort/tot heel daer achter/en setten 't op 7/8 vadem/voor alle winden beschut / men mach van daer weder Noord-waert/ of achter het lant van Ackelhid om/zuyd-waert in Zee uyt komen.

Slyne-hooft Twaelf penning

Van Ackelhid tot Slynehid of Slyne-hooft (by 't varende volck twaelf Penningh genoemt/om dat het lant hem op doet aen 12 ronde heuvelkens) is de Cours zuyden ten oosten en zuyden 10 mijl. Daer tusschen leggen noch 3 Eylanden voor een groote Inwijck/'t noordelijckste ofte naest aen Ackelhed heet Clere/ dat heeft een hooghen bergh aen 't noord-eynde heel steyl / en aen 't zuyd-eynde is 't vlack nedergaende. Het tweede of middelste heet Boche/daer binnen is een Reede voor die om de zuyd begeert te wesen / daer men setten mach op 4 vadem. Het zuydelijckste heet de Horse.

Patrix-Hil.

Tusschen Achelhid en twaelf Penningh leydt te landewaert in/een seer hooghe bergh als een Suycker-broot/ geheeten S. Patricx-Hil/ofte by sommighe Don Patricx/die mach men verre in Zee sien / en vertiert langh achter het Voorlandt aen de zee als men noord-waert ofte zuyd-waert langs de Kust zeylt. Van Slyne-hooft of twaelf Penningh tot de Sont van S. Gregorius voor de Bay van Gallobay/is de cours zuydoost 7 mijlen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In alle dese andere voorsz. havens maeckt hoogh water een oost noordooste en west zuydweste maen. Maer buyten aen lant in zee/een noordooste en zuydweste maen.

Streckingen en Courssen.

Van C. de Hoorn ofte Hoorn-hid tot het Eylant Tore w. n. w.	2 mijl.
Van het Eylant Tore tot de Eylanden van Aran z. w.	6 of 7 mijlen.
Van d'Eylanden van Aran tot Tellingh-hed z. z. w.	7 of 8 mijlen.
Van C. de Telin ofte Tellingh-hed tot Kilbegh oost zuydoost	3 mijlen.
Van de Caep de Telin tot de Stakes van Brod-haven z. w.	8 of 9 m.
Van den hoeck van Brod-haven tot Blackrock zuyd z. w.	5 mijlen.
Van Blackrock tot Achelhid zuydoost	1 mijl.
Van Ackelhid tot Slyne-hooft of twaelf Penningh zuyden ten oosten en zuyden	10 mijlen.
Van Blackrock tot Rookol noorden ten westen	45 mijl.

Hooghten.

De Rivier van Gallowap leyt op	52 graden 58 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

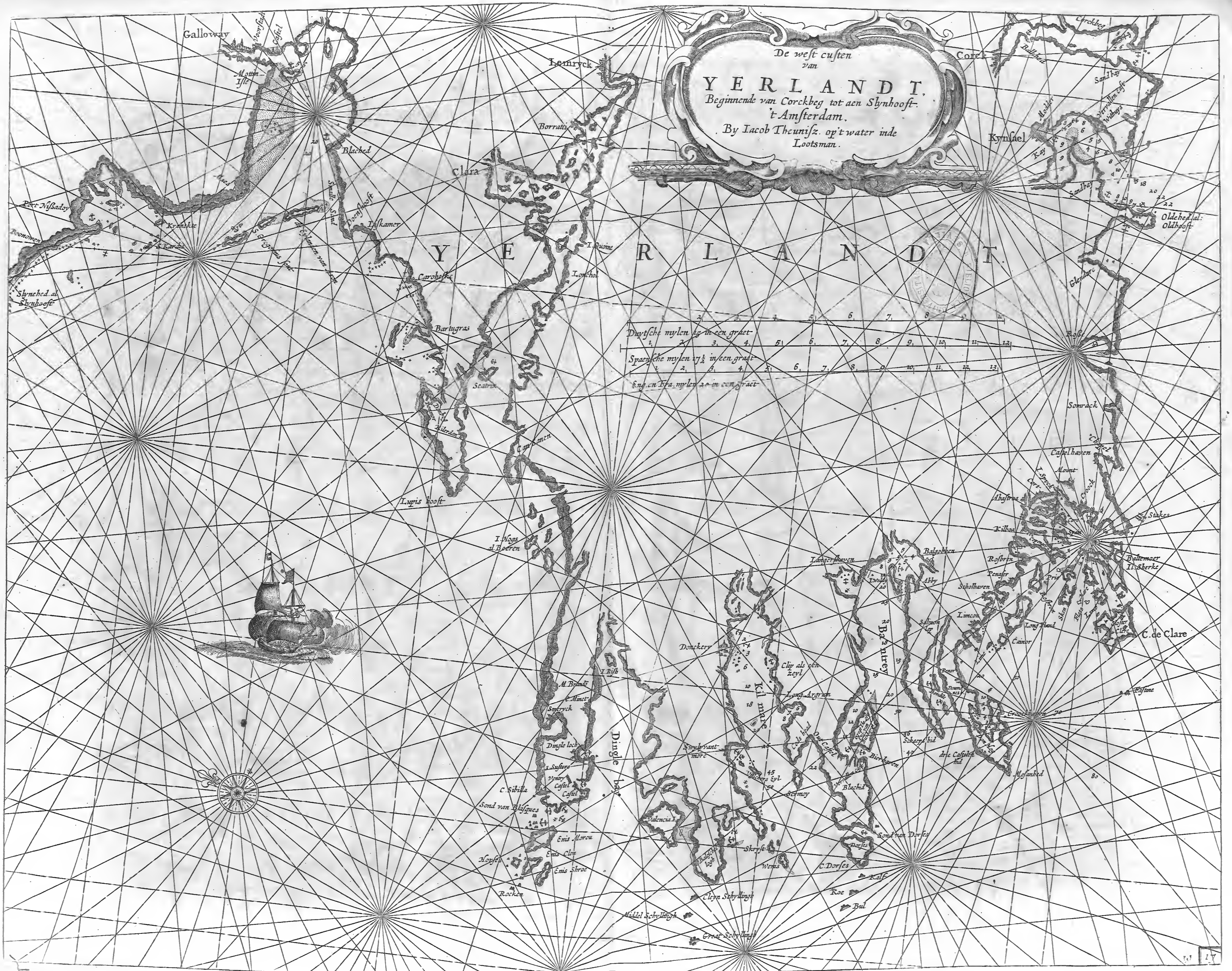

Dese twee Figuren behooren by de A A aen malkanderen / verthoont de gedaente van 't landt tusschen Kelbegh en Slego.

Dus verthoont het lant beoosten de Staecx van Brod-haven na Mope Slego.

Het

De west custen van
YERLANDT,
Beginnende van Corckbeg tot aen Slynhooft.
't Amsterdam.
By Iacob Theunisz. op't water inde Lootsman.
YERLANDT
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
Galloway
Lemryck
Borratty
Clara
Blached
Carohefte
Bartugras
Seatra
Lupis hooft
I. Hogs al Beeren
Dingle loch
C. Sibilla
Sond van Blasques
Enis Morou
Enis Clon
Enis Shroe
Horses
Rocken
Dingle bay
Kil mare
Donckery
Valencia I.
Skrysse
Weris
C. Dorses
Dorses
Sond van Dorses
Kalf
Koe
Bul
Cleyn Schyllingh
Middel Schyllingh
Great Schyllingh
Bantrey
Bierhaven
Blachid
Langerhaven
Balgobben
Abby
Scholhaven
Limcon
Long Iland
Cainor
Crookhaven
Mosenhed
C. de Clare
Il. Sherke
Baltemoer
Kilboa
Rosbrin
Penaser
Castelhaven
Mount
Somrack
Rosse
Glendore
Oldehead al: Oldhooft
Sandbay
Kynsael
Corck
Corckbeg
Slynehed al: Slynhooft
Poort Nissadoy
Boomonen

Het lant benoorden Blackrock tot de Staecx/ en daer bezuyden tot voor-by S. Patrix-Hil/ vertoont als in dese 2 Figuren hier boven afgebeelt staet/ alsmen dwars van Blackrock is.

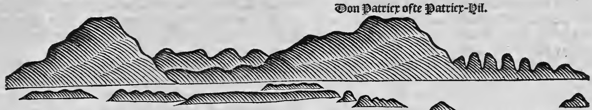
Dus vertoont het lant tusschen Blackrock en Ackelhid/ als 't oost van u is. Alsmen meer noordelijcker komt vertieren dese hooge bergen oock wijdt uyt malkander.

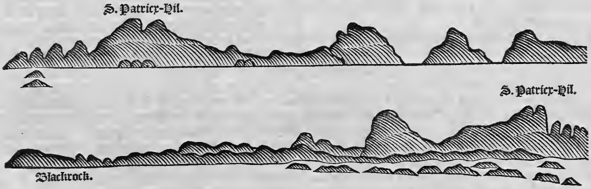
De punt van Blackrock verthoont aldus/ alsmen noordwaert daer af is.

Dus verthoont de punt van Blackrock/ alsmen daer bezuyden is/ men siet dan een spits over de punt/ als van een spitse tooren/ maer 't is een hooge spitse klip/ leggende aen de noord-zijde.

Dus vertoont S. Patricx-Hil als 't zuydoost ten zuyden van u is/ niet veer van lant zijnde/ daer benoorden aen leggen sommige Eylandekens en klippen.

Dus verthoont de tweede hoeck benoorden Blackrock/ leggende op de hooghte van 54 graden en een half.

De Negenste Verthooninge,

VAN DE

West-Hoeck en Zuyd-Kust van Yrlandt/ tusschen Slynehead en Corck-Haven.

Eylanden van Aron.

VAn Slynehead tot voor de Bay ofte groote Inham van Galloway/ is de Cours zuydoost 7 mijlen/ waer voor leggen 3 groote eylanden/ geheeten de eylanden van Aron/ 't noordelijckste is 't grootste/ sy worden bewoont/ doch men kan de torenkens van buyten niet sien. Het gat tusschen 't noordelijckste en middelste heet de Sont van S. Gregorius/ die is aen beyde zijden reyn sonder eenige Vuylen/ so dat men daer in mach laveren van 't een eylant tot het ander/ sonder misdoen. De noord-zijde van 't middelste Eylandt is niet dan loutere steyle steene klippen/ alsmen binnen de Eylanden komt moet men 't middelste wat schouwen/ om een Rifken dat daer af streckt.

S. Gregorius Sont.

Men mach oock benoorden het noordelijckste Eylandt zeylen in de groote Bay van Galloway. Desgelijcks mede bezuyden 't zuydelijckste / te weten tusschen 't zuydelijckste Eylant en het vaste lant deur/ maer dat Eylandt is aen 't zuyd-eynde vuyl / daerom moet men dicht by de zuydwal langhs loopen / of ten minsten twee-derdendeelen waters na het Eylant laten/ soo in het in als uyt-zeylen.

Blackhead.

Een stuck binnen de Eylanden aen de zuyd-zyde leyt een hooge swarte hoeck/ genaemt Blackhead/ daer moet men bena toe loopen/ en daer by langhs in/ het zy dat men van benoorden / ofte door Sint Gregorius Sont / of van bezuyden in komt/ want de noord-zyde van de Bay is vuyl ende rudsig. Ontrent 2 mijlen noordoost van Blackhead / leydt een eylant geheeten Motton Isle / daer achter aen de oost-zyde moet men setten in een Poel op 5 of 6 vadem.

Motton-Isle.

Door-

Noorder en mach men de Rivier noord-waert aen niet op zeylen met Schepen/ dan alleen met Schuyten. Een noordooste en zuydweste Maen maeckt daer vol Zee/ en Vloeyt in die Inwijck soo sterck/ dat de Klippen die met het leeghste water boven komen/ daer maeh men met het hoogste water over heen zeylen; met leeg water by spring-stroom/ valt de gront west zuydwest van Mottons Eylant wel anderhalf mijl weeghs droogh/ meest al klippige en rudsige Gront.

Als men van Blackhead na Mottons Eylandt zeylt/ moet men hem wachten van de noord-zijde/ en meest de zuyd-zijde geeren. Ontrent ten halven tusschen beyden leyt een Plate/ de noord-zijde naest/ daer moet men bezuyden langhs heen.

Lupis-hooft.

Van de Bay van Gallowav toe Lupis-hooft de noordhoeck van de haven van Limrick/ is de cours z. z. w. 9 of 10 mijlen. Ontrent ten halven tusschen beyden leydt een eylandeken dat rontom vuyl is/ met uytsteeckende klippige Reven t'zeewaert/ wel anderhalf mijl buyten 't lant.

Haven van Limric. Seatrix

Bezuyden den hoeck van Lupis-hooft gaet de Haven van Limrick in. Drie of vier mijlen O. N. O. binnen de voorsz. hoeck leydt een Eylandt/ geheeten Seatrix/ daer moet men bezuyden om-zeylen/ en laten 't aen baghboort in 't op zeylen. Aen de oost-zijde van dat eylant is een goede reede. Op dit Eylandt Seatrix woonen de gesworen Loots-luyden/ als men daer neven komt en een schoot schiet/ moetense af komen en u op brenghen. Omtrent ten halven tusschen dat Eylandt en Lupis-hooft/ leydt een drooghte die moet men schouwen/ en daer bezuyden langs zeylen. Van het Eylandt Seatrix tot Limrick zijn noch 9 of 10 mijlen: Eerst van daer 4 ofte 5 tot het Eylandt Quoine/ daer vint men twee leeghe Eylanden/ daer moet men benoorden langs dicht by heen. Van daer O. N. O.

Groote en kleyne Osse klippen.

na een groote klip/ genaemt den grooten Os/ voort zuydoost na een andere groote klip geheeten den kleynen Os.

In de haven voor de stadt komende maeckt men 't aen 't kasteel vast/ met 3 of 4 touwen/ want daer gaet een seer sterck getv/ soo van vloet als van ebbe. Een oost noordooste maen maeckt'er vol zee.

Van de haven van Limrick of Lupis-hooft/ tot de haven van Smerick/ is de Cours zuydwest 5 ofte 6 mijlen/ daer tusschen leyt de kust met een groote bocht/ daer in leggen sommige eylandekens/ genaemt de Hogs.

Recht beoosten Smerick leyt Brandonhil of Sinbrandon/ een seer hooge berg/ die boven alle andere landen daer omtrent in hooghte uytsteeckt. Die uyt der zee omtrent die gewesten komt/ wort die berg over alle andere landen eerst gewaer/ en daer door lichtelick verkent. Men mach die 12/ 14 en somtijts 16 mijl in zee sien/ na dattet klaer weder is.

Drie mijlen west zuydwest van Smerick/ een weynigh van lant af/ leggen 4 of 5 Eylanden/ hooge ronde bergen en klippen/ gheheeten de Blasques/ met sommige Rudsen en kleyne Eylandekens daer by. De voert tusschen die en 't vaste lant heet de Sont van Blasques/ streckt meest noordwest en zuydoost deur. Die om de Noord wil wesen/ magh aen de zuyd-zijde voor de Sont setten/ voor westelijcke en noordelijcke winden/ en op geen leegher wal beset worden: want soo de Windt na 't oosten loopt/ maeh men deur de Sont of buyten de Blasques om lopen/ loopt se na 't westen of daer bezuyden/ mach men door de Sont loopen/ en sijn reyse vorderen. Daer loopt een stercke stroom deur/ so van vloet als van ebbe/ daer moet men gissingh op maecken.

Skellor of Skillinghs.

Bezuyden de Blasques 5 of 6 mijlen/ legghen 3 groote klippen/ genaemt de Skillings/ d'oostelijckste omtrent een mijl/ en de westelijckste 2 mylen buyten landt/ als men uyt den zuyden komende die eerst gewaer wert/ vertoonen die als zeylen van schepen. Tusschen die Skillinghs en de Blasques gaet een groote wijde Inwijck diep te landewaert in/ genaemt Dingle-bay/ met verscheyde havens.

Dingle Bay.

Omtrent anderhalf mijl van de Sont van Blasques/ leyt een haven/ geheeten de Ventrie/ een groote mijl daer beoosten een andere/ geheeten Dingle of Dingle Coch/ die streckt noorden ten westen in. Aen de west-hoeck leyt een

De Krou.

klip geheeten de Krou/ is rontom schoon/ soo dat men aen beyde zijden van die klip mach om zeylen sonder hinder/ met hoogh water by spring-stroom vloeyt die effen onder.

Dese haven van Dingle en de Skilling leggen verscheyden noordoost ten noorden/ en zuydwest ten zuyden 6 mijlen.

Begeny-haven.

Noordoost van de Skillings ofte Skellocr/ zuydoost van de Sont van Blasques/ en zuyden ten oosten van de Ventrie leydt een haven aen 't oost-eynde van 't eylant Valentia/ geheeten Begeny/ die streckt oost zuydoost in/ by de oost-hoeck van 't Eylandt moet men wat afwijcken/ die is vuyl/ en streckt vry wat veer af. Daer leydt oock een blinde klip aen de zijde van 't Eylandt/ daer men hem voor wachten moet. Alsmen binnen 't gat komt/ moet men oost ten noorden na de Reede loopen/ die is tegen over een roodt Klif dat aen de zuyd-zijde leyt.

De Skillings en de Caep Dorsey legghen verscheyden/ noordwest en zuydoost 5 ofte 6 mijlen/ daer tusschen gaet oock een groote wyde Voert noordoost in/ daer veel Eylanden/ Havens en Reeden in leggen.

Kaep Dorsey.

C. Dorsey is een eylant daer men achter zeylen en Reede maecken maeh. Om daer in te loopen uyt den zuyden/ moet men de oost-zijde/ dat is de zijde van 't vaste landt schouwen/ die is vuyl/ en loopen by de zijde van 't eylant langhs tot daer achter/ en setten 't daer.

Bul/ Koe en Kalf klippen.

Buyten de C. Dorsey legghen drie groote klippen/ de buytenste ofte westelijckste heet Bul/ de middelste de Koe/ en d'ander het Klaf/ die zijn rondtom schoon/ soo dat men daer rontom tusschen deur mach zeylen sonder schroomen/ daer is niet dat hinderen mach of men kan 't sien.

Mesanhed.

Oost zuydoost en zuydoost ten oosten omtrent 6 mijlen van C. Dorsey leyt den hoeck Mezanhed of Mezanhooft/ daer tusschen gaet een groote Bay ofte Rivier te landewaert in/ met verscheyde Havens en Reeden/ gheheeten de Bantrij.

Drie Kastelhid.

Een groote mijl benoorden Mezanhed leydt een hoeck gheheeten drie Kastelhead/ daer op staen drie plompe torenkens/ dan men kanse qualijck sien/ ten zy dat men vry dicht by landt is. Noch een groote mijl noordelijcker leyt een smalle uyt hoeck geheeten Schaeps-head of Schaeps-

Schaeps head.

hooft. Tusschen die twee hoecken gaet een groote wyde Bay in/ gheheeten Dounames-Bay/ daer en is niet te doen noch te halen/ maer 't is een bequame plaets om schepen over al te bergen/ met goede ancker-gront.

Bier-haven.

Van Schepshid tot Bier-haven is de Cours noorden ten westen/ ofte wel soo westelijck omtrent 2 mijlen/ die gaet tusschen een eylant aen de oost-zijde en het vaste landt na de C. Dorsey aen de oost-zijde/ is omtrent een musquet-schoot wijdt/ dat voorsz. eylant aen d'oost-zijde heet Great-Isle/ (dat is groote Eylandt/) of het eylandt van Bier-haven/ is omtrent anderhalf mijl langh. Om daer in te zeylen/ moet men midtswaters in loopen/ voor aen in de haven is 't schoon sonder eenighe vuylen/ binnen komende/ staet aen baghboort-zijde een vervallen kasteelken/ daer voor-by legghen twee rivierkens dicht aen malkander/ tusschen die rivierkens staen sommige Visschers huyskens. Men maeh wel in de voorsz. rivierkens zeylen/ zijn diep genoegh/ maer men settet gemeenlijck daer voor/ ofte by 't voorsz. vervallen kasteelken/ of oock noch wel verder

Reede in Bier-haven.

in/ 't isser over al goet setten en schoone gront/ behalven te neffens die voorsz rivierkens leggen sommige klippen omtrent mitswaters/ die met hoogh water onder/ en met leegh water boven leggen/ die alleen heeft men daer te schouwen/ dan men magh 'er aen beyde zijden by om. Wat verder in de bocht staet noch een kasteel/ geheeten Out-kasteel/ van

Out-kasteel.

daer maeh men voort benoorden Great-Isle of het eylandt van Bier-haven langs zeylen/ en komen daer beoosten uyt in Bantrey. De Voert benoorden dat Eylandt is ruym/ wijt en schoon/ 13/ 12 en 10 vadem diep. d'Oost-hoeck van 't eylant is een spitse scherpe hoeck en heel vuyl/ daer loopt een steen-rif af/ daer van sommige klippen onder/ en sommige boven water leggen/ oock met 't leegste water/ maer de zijde van 't vaste landt is suyver en schoon. In dit gat leggen noch twee groote klippen hoog boven water/ maer rondtom schoon/ men magh daer tusschen die klippen of daer bezuyden/ tusschen die en 't voorsz. steen-rif/ oock daer benoorden langhs tusschen die en 't vaste lant deur loopen/ soo in 't in komen als uyt zeylen/ daer en is niet by dat hinderen kan ofte men kan 't sien.

De Widdy.

Van Bier-haven tot de noord-hoeck van 't eylant Widdy/

by / streckt de Bantrey oost noordoost en noordoost ten oosten vijf of ses mijlen. Neffens het eylant van Bier-haven midden in 't vaer-water is 't 40/36 en 30 vadem diep/ voorby het eylandt vijftien/ sestien vadem/ maer veerder in tegen het eylandt de Widdy wert het weder 20 en 25 vadem diep. Men magh aen beyde zijden van het eylandt Widdy (dat omtrent een mijl langh is) om loopen/ maer benoorden om is 't best.

Om daer benoorden of beoosten om te zeylen / mach men vry dicht by de noord ofte oost-hoeck om loopen / maer een weynigh om den hoeck loopt een vuyl steen-rif af/ een kleyn musquet-schoot van de wal dat met hoog water onder leyt/ maer met halfebb' begint boven te komen / dat alleen heeft men daer te schouwen / daer voor-by zijnde mach men 't over al setten. Om dien voorsz. hoeck leggen 2 kleyne eylandekens neffens het groote/ men magh aen beyde zijden/ ofte daer binnen of daer buyten by om loopen/ na een wit Edelmans-huys op 't vaste lant/ en setten 't daer neffens/ op 3/4 of 5 vadem/ soo diep ofte droogh als men wil/ na dat men na of veer van de wal wil leggen/ 't is daer al schoone gront.

Om bezuyden Widdy om te zeylen.

Die bezuyden Widdy wil om zeylen / dient daer wel bedreven te wesen / 't is tusschen de Widdy en 't landt daer bezuyden tot sommige plaetsen steenigh en vuyl. Van 't west-eynd van de Widdy leggen oock sommige vuylen een stuck t'zeewaert/ sommige boven en sommige onder water.

De Abdye.

Bezuyden de Widdy op 't vaste landt leydt een Klooster ofte Abdye/ by de Yren de Abby genaemt/ daer neffens is de gemeenste Reede/ en seer goede gront op 4/5 of 6 vadem / na dat men van landt leydt/ daer benoorden leyt een Eylandeken/ in 't midden so laegh/ dat de zee by springh-stroom daer over loopt/ en dat in tween deelt.

Balgobben.

Een kleyne mijl beoosten de Abdy leydt een stedeken op een Rivierken/ gheheeten Balgobben/ daer magh men met hoogh water met de boot op varen / maer met leegh water valt het droogh.

Een groote mijl west noordwest van de oost-hoeck van Widdy/ leydt een haven geheeten Langerf/ als men van de voorsz hoeck daer na toe zeylt/ ontmoet men ten halven recht in dat vaer-water een groote klip daer men aen beyde zijden magh om zeylen/ doch daer buyten om ist best. Aen de buytenste zijde is 't schoon en klaer/ maer aen de binnenste zijde leggen sommighe vuylen. Die binnen deur wil zeylen dient daer wel bedreven te wesen. Die voorsz. haven Langherf streckt noord noordwest in/ effen daer binnen voor aen stuerboorts-zijde leggen sommige vuylen/ die met leegh water en springh-stroom boven komen/ die moet men schouwen/ anders is 't daer binnen over al goet setten en goede gront/ daer is niet meer dat hinderen mach/ of men kan 't sien.

Langerf-haven.

Als men by het eylant de Widdy is/ omtrent midden in de Bay/ daer magh men het landt buyten het eylant Bier-haven aen de west-zijde van de Bay niet sien / om dat het daer bewesten heen soo westelijck ontvalt.

Van Mesanhed tot Cabo de Cleare/ is de cours oost ten zuyden verscheyden 5 mijlen. Omtrent 2 mijl binnen ofte beoosten Mezanhed/ noordwest van de C. de Cleare leyt een haven geheeten Croock-haven. Die uyten oosten komende daer in begeert te wesen / loopt by de C. Cleare om / noordwaert daer by op/ so lange tot dat hy benoorden het eylandt van C. Cleare magh deur sien in zee/ als deur een gat/ en set dan sijn cours west noordwest/ houdende dat voorsz. gat benoorden C. de Cleare open/ so sal hy recht voor Kroock-haven verballen/ die streckt West Zuydwest in. Men set het daer voor 't stedeken op drie en derdehalf vadem. Het plagh eertijts daer dieper te wesen/ dan is meest door 't ballast werper bedorven / men magh oock wel uytterlijcker setten als voor 't stedeken/ daer ist dieper en over al schoone gront.

Kroock haven.

Twee kleyne mijlen ofte anderhalf mijl west ten zuyden van Cabo de Cleare leyt een hooge steyle klip alleen in zee/ geheeten Fastne/ die verthoont als mense eerst gewaer wert als een zeyl. Noorden ten westen 3 of 4 mijlen van die klip/ leyt een haven geheeten Schol-haven.

Fastne Klip.

Schol-haven.

Recht beoosten het eylant van C. de Cleare leyt een ander eylant/ gheheeten Il Sherke of Baltimoer. Daer beoosten tusschen dat eylant en het vaste landt gaet een haven in na het voorsz. eylant/ genaemt Baltimoer-Haven. Voor in 't inkomen is die engh/ maer binnen die engte is 't ruym en wijdt/ daer magh men aen beyde zijden setten waer men wil/ en voor alle winden beschut legghen. Aen de west-zijde binnen de haven leyt een Klooster/ dicht daer voor mag men 't setten op 5 en 6 vadem/ midden in de haven is 't 6 en 7 vadem diep. Een weynig benoorden dat voorsz. Klooster staet een Kasteel op een hoeck. Voor in 't enge van de haven leydt een blinde klip / de oost-zijde naest / en binnen midden in de haven leyt een steen die met hoogh water onder en met leegh water boven leyt/ anders isser niet dat hinderen kan. Recht beoosten buyten de haven leydt noch een klip 6 of 7 schips-lenghde van de wal.

Eylant Baltimoer. Baltimoer-haven.

Benoorden het eylandt van Il Sherke ofte Baltimoer/ mach men westwaert op tusschen Il Sherke en het eylant Spain deur/ en komen soo by Caep de Cleare weder uyt in zee/ doch niet dan met kleyne schepen/ en niet sonder perijckel. Tusschen Il Scherke en Spain is met halfvloet niet meer als 12 ofte 13 voet waters / en ten vloeyt'er niet meer als 10 voeten op en neder. Tot verscheyden andere plaetsen tusschen die Eylanden ist rudsigh en ondiep/ dat binnen deur te varen is niet te doen / sonder daer wel bedreven te zijn/ en dan noch by hoogh water en springh-stroom.

Om binnen de Eylanden van C. de Cleare deur te zeylen.

Een kleyne mijl beoosten Baltimoer leggen de Staecx/ een vierendeel mijls buyten lant/ dat zijn 5 of 6 hooge steyle klippen. Als men uyt den oosten by het lant langhs komt/ en die eerst gewaer wert/ schijnt het niet anders als eenighe spitse torens by een te zijn/ men magh tusschen die en 't vaste lant deur zeylen/ 't isser wijt en breet genoegh.

Staecx.

Noordoost omtrent twee mijlen van die voorsz. Staecx leydt Castel-haven / daer buyten aen de oost-zijde leydt een Eylandeken/ dat laet men in 't in-zeylen aen stuerboort/ een ander kleyn vlack eylandeken aen baghboort / die leydt soo dicht aen 't landt / dat men met leegh water droogh-voets daer van 't vaste landt magh gaen. Binnen de haven staet een Kappelleken/ als men daer in zeylen wil/ loopt men daer op aen/ vry dicht by 't voorsz. eylandeken aen de Oost-zijde langhs/ binnen de Kappelle komende/ werdt men oock een Kasteel gewaer aen de west-zijde; Teghen over dat Kasteel magh men 't setten op 12 vadem.

Castel-haven.

Van Castel-haven na Oldhooft streckt de kust meest oost n. o. en west z. w. maer C. Cleare en Oldhooft leggen verscheyden oost noordoost en west zuydwest/ 10 of 11 mijlen.

Omtrent ten halven tusschen Castel-haven en Oldhooft/ leyt een hoogen hoeck/ by de Yren genaemt Can Donedody/ daer neffens aen de west-zijde is een goede haven geheeten Klandore/ om daer in te zeylen moet men dicht by dat voorsz. Landt aen de Oost-zijde langhs loopen/ om een rye klippen te schouwen die aen de west-zijde leydt/ en een stuck na de oost-wal toe streckt / daer binnen komende set men 't voor een Kasteel op 5/6 ofte 7 vadem.

Can Donedody. Klandore.

Oldhooft of C. de Velho (by de Engelschen Oldhed genaemt/) is een hoeck die verre buyten het andere landt met een smalle streeck uytsteckt / op 't uytterste zuyd-eynde hoogh en schor/ alsmen by 't lant langs komt uyt ten oosten of westen en die eerst ghewaer wert/ schijnt het een eylant te zijn / op 't hooghste staet een vervallen Casteel met drie toorens/ daer van is de middelste de hooghste. Aen beyde zijden van dese uytstekende hoeck magh men 't setten/ soo diep ofte droogh als men wil.

Oldhed.

Omtrent anderhalf mijl Noorden ten Oosten van dien hoeck/ leydt de haven van Kinsael/ streckende noord noordoost in/ men mach daer midtswaters tusschen beyde landen in zeylen/ daer en zijn geen Vuylen voor noch in 't gat / dan een blinde klip dicht aen de oost-hoeck. Als men van Oldhooft of uyt den zuyden komt / en een vervallen Casteel dat binnen de haven aen de oost-zijde staet / houdt effen buyten de binnenste Oost-hoeck van de Haven / soo magh men die klip niet bezeylen. Omtrent een half mijl beoosten 't gat legghen twee groote swarte klippen/ d'een wat veerder van de wal als d'ander. Als men uyt den oosten komende dicht by den oost-hoeck wil om loopen/ en de zuydelijckste (dat is de grootste) hout recht aen de oost-hoeck/ soo loopt men binnen de klip aen de hoeck/ dat is tusschen de klip en den hoeck deur / maer soo men de noordelijckste of kleynste houdt een weynigh buyten de voorsz hoeck/ so lange tot dat het voorsz vervallen Kasteel komt binnen de binnenste oost-hoeck/ soo loopt men daer buyten heen / dan voort midtswaters by de

Kinsael.

oost-wal langhs. Recht voor-by 't voorsz. vervallen Kasteel leyt een Kasteel aen de West-zijde op een hoeck / daer loopt een vlackte af / die moet men schouwen / en daer te neffens dicht langs de oost-wal heen / by dat kasteel om west-waert op na de Kap van Kinsael / daer voor mach men 't setten op 8 of 9 vadem; en voor alle winden beschut legghen. De stadt Kinsael leydt een weynigh daer benoorden in een Inwijck met weecke modderige gront / die met leegh water een stuckweeghs droogh valt.

Drie mijlen beoosten Kinsael leydt de haven van Kurck / daer tusschen een kleyne mijl bewesten Kurck siet men (langhs die Kust zeylende) twee steyle heuvelen als Toorens in 't landt / niet verre van den anderen / dat zijn seer kennelijcke teyckens om die Kust te verkennen. Als men neffens de oostelijckste is kan men 't gat van Kurck sien / dat streckt noord noordwest in / binnen is 't wijdt en breedt / en streckt met een wijde Rivier te Landewaert in. Aen d'oost-zijde een stuck binnen leydt een hoeck daer een Steen-rif af streckt / dat moet men schouwen. Daer tegen over aen de west-zijde wat veer inwaert leydt een ander hoeck met een vervallen Kasteel / daer oock een vlackte af streckt / daer benoorden loopt men om na Kurck. Binnen dat Kasteel leydt een Ty-havenken in een Zand-bay. Binnen de haven leyt een Eylandt daer men rondom zeylen / en aen de zuyd-zijde Reede mach maken. Het is in dese Haven van Kurck met leegh water 7/8 en 10 vadem diep.

Recht buyten om de Oost-hoeck staet een vervallen Kasteel op 't leeghe Landt / en wat meer om oost een vierkante Tooren in een Valey. Een mijl beoosten 't gat staet een Tooren op een hooghe hoeck dicht aen de waterkant / met 10 of 12 stroyen Huyskens daer by. Noch een mijl oostelijcker neffens een slechten hoeck leydt een lange groene bewossen Klip / op de oost-zijde van dien hoeck staet een plompe tooren. Voort is het oost-waert aen al laegh landt / tot den hoeck van Jochul toe.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

In alle dese voorsz. havens maeckt hoogh water een oost noordooste en w. z. w. maen / of een streeck later / na datse diep in 't lant leggen.

Maer buyten de Kust in zee een noordooste en zuydweste maen.

Aen Mezanhed / C. de Cleare en de kusten daer beoosten maekt hoog water een west zuydweste en oost noordooste maen. Binnen de havens en gaten een streeck later / te weten / oost ten noorden / en west ten zuyden. Maer in 't Canael buyten lant een noordooste en zuydweste maen.

Aen dese Zuyd-kusten van Yrlandt maeckt een oost noordooste en west zuydweste maen hoogh water. Binnen de gaten een streeck later / te weten / een oost ten noorden en west ten zuyden / maer een stuck buyten lant in Zee een zuydweste en noordooste maen.

Buyten C. Cleare by het lant valt de vloet oost / en de ebbe west / maer beoosten C. Cleare oost noordoost en west zuydwest.

Tusschen C. Cleare voor-by Water-Foort tot den hoeck van Carnaroort valt de vloet langhs 't lant o. n. o. / en de ebbe west zuydwest.

Gronden en Diepten.

Tusschen C. de Cleare en C. Dorsey mach men 't landt sien op 58 en 60 vadem.

Van C. Cleare oost-waert tot Waterfoort mach men 't landt sien op 45 vadem. Het meestendeel van de zuyd-kust van Yrlandt mach men sien op 35 en 40 vadem / op 35 vadem is men niet verre buyten landt / en komt daerom Yrlant by nacht niet nader als op 40 vadem.

Streckingen en Coursen.

Van Slynehed tot de Bay van Galloway zuydoost	7 mijlen.
Van de Bay van Galloway tot Lupis-hooft de noord-hoeck van Lemrick-haven zuyd z. w.	9 ofte 10 mijlen.
Van Lupis-hooft tot Smerick z. w.	5 ofte 6 mijlen.
Van Smerick tot de Blasques west zuydwest	3 mijlen.
Van Slyne-hooft tot Brandonhil zuyden ten westen	15/16 of 17 mijl.
Van de Bay van Galloway tot de Blasques z. w. ten z.	16 of 17 mijl.
Van de Sont van Blasques tot de Skellox ofte Skillinghs / is de cours zuyden	5 mijlen.
Van Dingle-Haven tot de Skillings zuydwest ten zuyden	6 mijlen.
Van de Skillings of Skelloex tot C. Dorsey z. o.	5 of 6 mijlen.
Van C. Dorsey tot Mesanhed o. z. o. en z. o. ten oosten	6 mijlen.
Van Mesanhed tot Schaeps-hed noorden	2 groote mijlen.
Van Schaeps-hed tot Bier-haven / is de cours noorden ten westen wel so westelyck	2 mijlen.
Van Mesanhed tot Bier-haven noorden ten westen / stijf	4 mijlen.
Van Bierhaven tot het Eylant de Widdy / is de Cours oost noordoost en noordoost ten oosten	5 ofte 6 mijlen.
Van C. Dorsey tot de Sorrels zuydoost ten oosten	42 mijlen.
Van C. Dorsey tot C. de Finisterre / z. ten o. en zuyden	130 mijlen.
Van Mesanhed tot C. de Cleare oost ten zuyden	5 mijlen.
Van C. Cleare tot Kroockhaven n. w.	4 mijlen.
Van C. Cleare tot C. Veelo of Oldhooft o. n. o.	10 mijlen.
Van Caep de Cleare tot Heyzant z. o.	59 mijlen.
Van Caep de Cleare tot Engelants-eynt oost zuydoost	40 mijlen.
Van Caep de Cleare tot de Sorrels zuydoost ten oosten	34 mijlen.
Van C. de Cleare tot C. de Finisterre zuyden	130 mijlen.
Van Oldhooft ofte C. de Veel / tot de haven van Kinsael / is de cours noorden ten oosten	1 groote mijl.
Van Oldhooft of C. de Veel tot Kurck n. o. ten oosten	4 mijlen.
Van Kurck tot Waterfoort streckt de Kust meest oost noordoost.	
Van C. de Veelo tot Engelants-eyndt zuydoost	34 mijlen.

Hooghten.

C. de Cleare leyt op de hooghte van	51 graden 16 minuten.
C. de Velo of Oldhooft leyt op	51 graden 34 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

De Eylanden als oock 't vaste Landt benoorden ende bezuyden de Bay van Galloway / verthoonen als men in dese 5 volgende Figuren sien kan alsmen is recht voor d'Eylanden van Aron / die voor de Baye van Galloway leggen.

Noorden 8 mijl van u zijnde. Noord noordoost 10 mijl.

Dese vier volgende Figuren behooren aen de gelijcke tekens aen een.

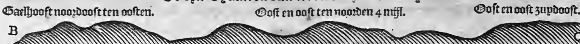

Noord noordwest 6 mijl 't vaste lant benoorden Galloway. Noord drie mijl.

Tusschen dese twee Eylanden ist 20 vadem diep.

De drie Eylanden van Aron voor Galloway.

Gaelhooft noordoost ten oosten. Oost en oost ten noorden 4 mijl. Oost en oost zuydoost.

Zuydoost ten zuyden 7 mijlen. Zuyd zuydoost 8 mijlen. Zuyden ten oosten 9 mijlen.

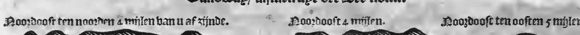

Dit is 't vervolgh van de drie voorgaende Figuren van AA, BB, CC, aen malkanderen.

Noord noordoost 4 mijl. Oost 5 mijlen. Oost noordoost 6 mijlen. N. O. ten oosten 8 mijl van u zijnde.

Aldus doet hem 't Lant op aen de Eylanden tusschen de Lemrick en Galloway / alsmen uyt der Zee komt.

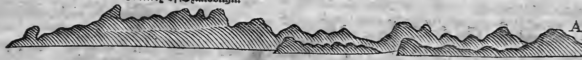
Noordoost ten noorden 4 mijlen van u af zijnde. Noordoost 4 mijlen. Noordoost ten oosten 5 mijlen.

Alst middelste van d'Eylanden van Aron / die voor Galloway leggen / N. O. 4 duytsche mijlen van u is / so vertoonen sy haer aldus / dan 't zuydelijckste Eylantjen toont hem dan heel en slecht.

Het

C. Kierp of Brandonhil.

Het lant van Kierp of Brandonhil (by sommige genaemt Duyvels-bergh) tot de Blasques/ streckende noordoost ten oosten 4 of 5 mijlen / verthoont als dese twee Figuren af-beelden/ als den voorsz. bergh van Brandonhil oost zuydoost 2 of 3 mijlen van u is.

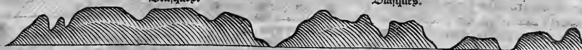
Eylanden benoorden de Blasques. Een gat. Zondt van Blasques.

De Blasques.

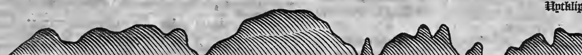
Blasques. Blasques.

Zuyd zuydoost 2 mijlen en een half van u af zijnde.

De Blasques zuydoost ten zuyden drie mijlen van u af zijnde/ verthoont aldus.

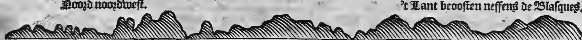
Uytklip.

Oost drie mijlen. Zuydoost 5 mijlen van u.

De hooghste Klip van de Blasques twee mijlen oost ten zuyden van u af zijnde/ verthoont aldus.

Noord noordwest. 't Lant beoosten neffens de Blasques.

De Blasques. Zondt van Blasques.

De Blasques en 't Lant daer beoosten verthoonen aldus/ alsmen van de Schellinghs af/ daer na toe zeylt.

Een gat. Al dubbelt gehackelt Lant. De Schellings.

Dus verthoonen de Schellinghs met het Lant daer beoosten of benoorden aen/ alsmen een stuck benoorden de Schellinghs daer by langhs zeylt.

Alsmen by de Schellings is/ soo vertoonen de Eylanden daer benoorden/en beoosten leggende/aldus.

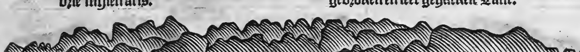
Oost ten noorden 2 mijl. Schellings. Dit is een gat.

Oost zuydoost twee mijlen en een half.

Dus vertoonen de Schellinghs/ als men daer oost ten zuyden drie mijlen af is.

Dese Eylanden leggen zuyd-waert beoosten de Schellings/ 't lant van daer oost-waert na C. Dorsey/ is al hoogh gebroken en seer gehackelt Lant.

Dit Eylant leydt tusschen de Schellinghs en Dorsey/ dicht by lant.

Dus verthoont de C. Dorsey/ met de klippen Bul/ Koe en Kalf daer buyten/ als die zuyd-waert van u is.

C. Dorsey. Een gat.

Dese en de volgende Figuren behooren by de A A aen malkanderen.

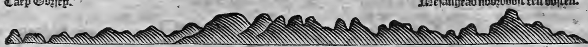
Alsmen beoosten ofte bezuyden de C. Dorsey is/ vertoont die/ als in de twee voorgaende Figuren afgebeelt is. Het oost-eynde by B verthoont by na als de Caep de Cleare oost van u zijnde/ maer is een hooger Lant.

Dese twee Figuren behooren by de A A aen malkanderen.

Als de C. Cleare oost noordoost van u is/ en Mesanhead noordoost ten oosten/ soo is het landt tot C. Dorsey gedaen/ als de twee Figuren hier boven verthoonen.

Als Mesanhead noordoost ten oosten omtrent anderhalf mijl van u is/ vertoont het lant daer benoorden na de Caep Dorsey aldus. 't Eylant van C. Cleare kondy dan oock sien oost van u.

Gedaente van de C. Cleare met de klip Fastney.

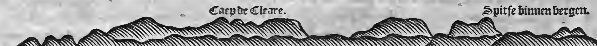

Dit behoort aen de voorgaende Figuer/ de A A aen malkanderen/ is 't lant beoosten Baltimoer.

Dus verthoont C. de Cleare als die noorden van u is 4 mijlen/ daer is 't 68 vadem diep.

Caep de Cleare vertoont aldus/ noorden ten westen van u zijnde.

De Caep Cleare noordwest 6 ofte 7 mijlen van u zynde/ is aldus gedaen/ soo men dan noord aen zeylt komt men recht voor Oldhooft te landt/ by de wal komende verliest men het landt/ en het schijnt dan al leegh landt te zijn.

Dit is 't vervolgh van 't voorgaende/ de oostelyckste heuvelen by A zyn de hooge bergen omtrent Jochul/ die mach men qualijck sien als C. de Cleare noordwest 6 of 7 mijlen van u is/ sy leggen verre in 't lant/ en de wolcken hangen veeltijdts daer over.

Alsmen voor Oldhead is twee of anderhalf mijl buyten lant/ dan verthoont het lant daer bewesten tot C. de Cleare met het lant daer beoosten aldus.

Dus toont Oldhooft alst w. z. w. een half mijl van u is/ dan mach men tot de haven van Kinsael open in sien.

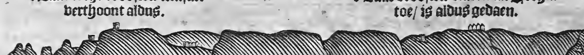
Als Oldhead of Oldhooft 2 mijlen west van u is/ so vertoont het hem aldus.

Als de hoeck van Kossen west ten noorden van u is/ verthoont die aldus.

't Lant recht beoosten Kinsael verthoont aldus.

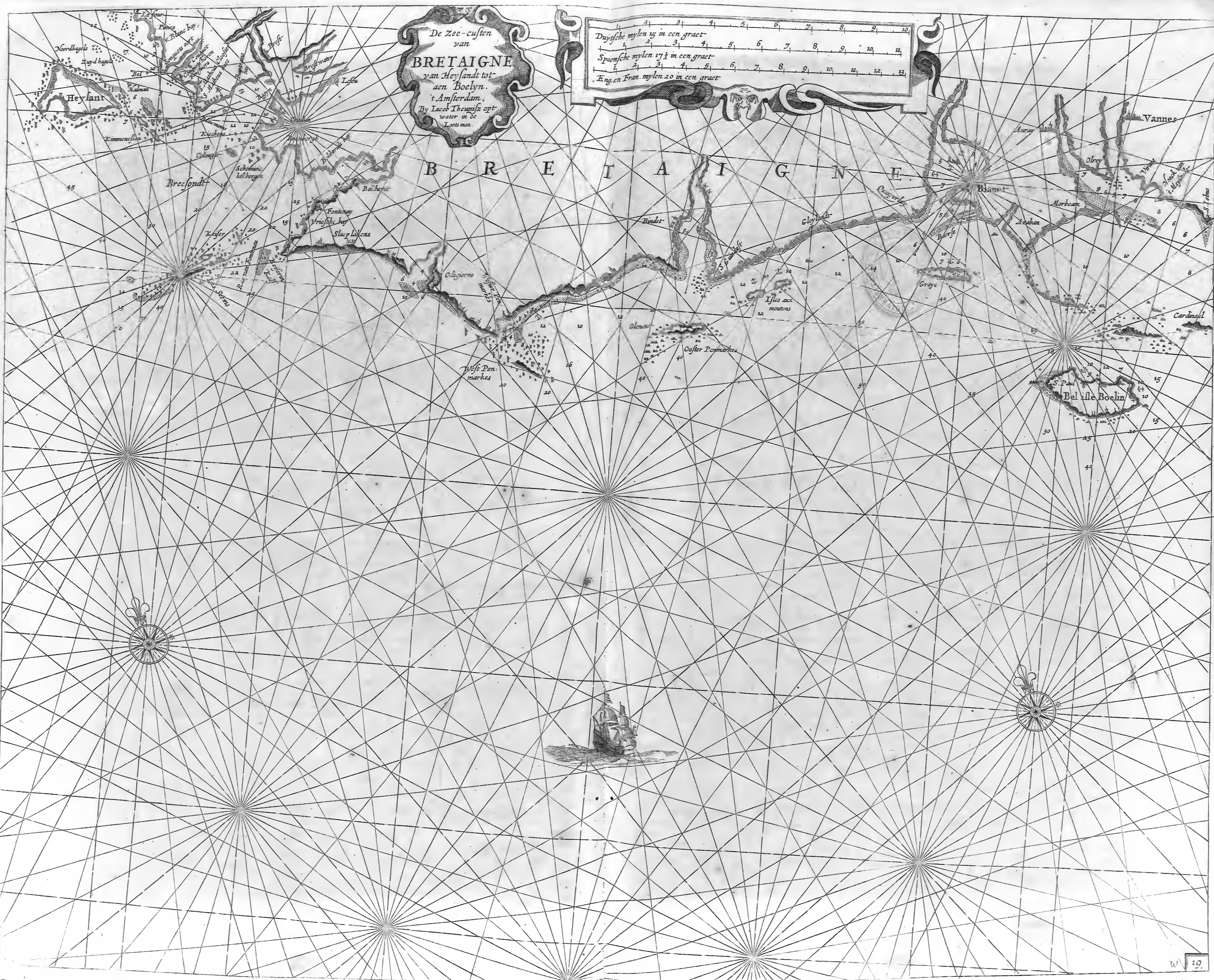
't Lant beoosten Kurck na Jochul toe/ is aldus gedaen.

Alsmen beoosten Kurck is niet verre van lant/ en dat gat hem begint te openen/ soo is 't landt gedaen als dese twee Figuren verthoonen/ by de A A aen malkanderen. By 't lant zijnde/ schijnt het hooghachtigh lant/ maer verre daer af (alsmen 't hoogh binnen-lant by Jochul daer over heen siet) schijnt het leegh te zijn.

Tweede

De Zee-custen van
BRETAIGNE
van Heysandt tot aen Boelyn.
't Amsterdam; By Iacob Theunisz opt water in de Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fran. mylen 20 in een graet
BRETAIGNE
Heylant
Breesondt
Vannes
Blavet
Bel isle Boelin
Oloyerne
Gloylandt
Bindet
Morbean
Oloster Penmarkes
West Penmarkes
Isles aux moutons
Groye
Cardinael
Fontenay
Vriesche bay
Slaep lakens
Brestwater
Noordhagels
Zuydhagels
Kimmenesson
Kiecken
Schemminc kelbergen
Keiser
Araban
Asseray
Olrey
S. Paul

Tweede Deel

Van de Nieuwe Groote

LOOTS-MANS ZEE-SPIEGEL,

OFTE

LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

DERDE BOECK

VAN DE

WESTERSCHE SCHIP-VAERT.

Inhoudende

De Beschrijvinghe van Vranckrijck, Biscayen, Galissen, Poortegael en Algarve, van Heyssant tot de Strate van Gibralter.

De Eerste Verthooninge,

VAN DE

Kust van Vranckrijck / van Heysant / en 't Eylandt Boelijn.

Heysant. DE Four en Heysant legghen verscheyden/ west zuydwest en oost noordoost/ twee mijlen. Heyssant verthoont hem uyt der Zee/ aen 't zuyd-eynde leegh en na 't noord-eynde schuyns op-gaende/ op het midden staet een kleyn plomp toorenken/ aen welcke Teyckens het goet te kennen is.

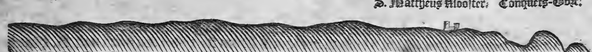
Om binnen Heyssant deur te zeylen/ is de cours van de Four na S. Mattheus-hoek zuyd zuydoost en zuydoost ten zuyden drie mijlen. Op den hoeck van de Four leggen twee regels of rijen kleyne Rudsen/ en daer bezuyden langs de kust noch drie andere drobbelen klippen/ elck omtrent een quartier mijls van malkanderen/ loopt op twee kabel-lengden by die voorsz. Rudsen op den hoeck langhs/ dat is de oost-zijde of 't vaste lant veel nader als Heysant/ om de noorder Hagels te schouwen/ die tusschen Heyssant en de voorsz. klippen of Back-ovens leggen/ ofte soo ghy S. Mattheus-klooster hout in de leege Daleye beoosten Conquets-oort/ en so daer op aen zeylt soo loopt ghy de oost-zijde naest/ en midswaters tusschen de Duylen en Klippen deur/ tot neffens Blanck-bay/ of by Conquets-oort/ daer staet een Meulen op 't hooge landt alleen/ als die oost van u is/ soo legghen de zuyder-Hagels west ten noorden van u/ en de noorder-Hagels noordwest ten westen/ daer is oock een vlacke hooghte recht beoosten het Klooster van S. Mattheus/ boven op effen en slecht gelijck een langh effen huys/ als dat komt effen buyten den hoeck van Conquets-oort/ en de voorsz. Meulen oost ten zuyden/ en oost zuydoost van u is/ soo legghen de noorder-Hagels west ten zuyden van u/ alsoo dat wanneer die voorsz. Meulen oost-waert dwers van u is/ dan zijn de Hagels oock dwers van u west-waert. Als Halman (dat is een hooge Klip leggende aen 't oost-eynde van Heysant) komt over het noordwest-eynde van de noorderste Chiminees ofte Kimmenessen/ soo is men oock tegen de Hagels.

Hagels. Blanck Bay. Noorder-hagels. Halman.

Die van de Four ofte Voert na Conquet of S. Mattheus-hoeck moet laveeren/ neemt acht op dese mercken: In den hoeck van Conquets-haven ofte Conquets-oort zijn twee Daleyen/ een groote dat is de westelijckste/ en een kleyne dat is de oostelijckste/ in maniere als hier af-gebeelt is:

Conquets-oort.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus verthoont hem het Lant alsmen van Conquets-Oort is.

Als men oost-waert over na landt toe loopt / en dat het Klooster van S. Mattheus komt een wint-boom lengde beoosten de kleynste Daleye / na uyt-wijsen van dese Figuer/ dan is 't tijt te wenden/ en als men west-waert over na Heysant loopt / en dat het voorschreven Klooster van Sint Mattheus komt weynigh buyten den hoeck van Conquets-haven / moet men oock wenden/ want als het voorschreven Klooster komt twee Scheeps-lenghden buy-

ten den voorsz. hoeck / soo is men dicht by de Haghels. De noorder en zuyder Hagels legghen omtrent een Gotelingh-schoot van den anderen verscheyden.

Twee of drie Kabel-lenghden dwers van den hoeck van Conquets-haven of Conquets-oort t'zeewaert / leydt een blinde klip die met springstroom boven water komt/ gheheeten Le Bel/ofte de Bellaert. Om die te schouwen komende uyt den Noorden/ ofte van Le Four/en op de voorschreven mercken (van S. Mattheus Klooster in de grootste Valey van Conquets-oort) ghekomen zijnde/ tot dichte by Conquets-oort/soo loopt daer dicht by om/op een kabel-lenghde daer by langhs/ ofte houdt het Klooster van S. Mattheus effen buyten aen den hoeck van Conquets-oort/en daer soo op een kabel lenghde/als geseyt is/dicht by om/soo laet ghy de Bellaert een Tou lenghde ofte twee aen stuerboort van u/ en meught daer aen niet misdoen.

Bellaert.

Als 't kleyne kercrken op den hoeck van Conquets-oort oost van u is/dan is de Bellart west recht dwers van u/ ofte als de zuydelijcke huysen van Conquet beginnen buyten of aen den hoeck van Conquet te komen/soo hebt ghy oock de Bellart op zijde/West en west ten zuyden van u een kleyne Gotelingh-schoot.

Conquets-haven. Fenestiers.

Wilt ghy in Conquets-haven zeylen/so loopt op een Tou lenghde als voorsz. is/by den hoeck om/tot dat ghy de Haven open siet/ dan komt ghy teghen de Fenistiers/ dat zijn klippen die omtrent een Tou lenghde van 't oost-landt van Conquets-haven aflegghen onder water / om die te schouwen loopt by de Noord-wal langhs tot binnen de Haven.

Blanck-Moines.

Tusschen de Fenestiers en de Blanck Moines/(dat zijn de klippen neffens Sint Mattheus-hoeck) is een goede reede onder 't Klooster van S. Mattheus/ so voor de gene die om Noord als om Zuyd begeert te wesen. Wilt ghy op dese Reede wesen/komende van Conquets-oort/ soo loopt op de Blanck Moines aen/tot dat het Klooster van Sint Mattheus oost zuydoost van u is / zeylt dan daer na toe tot voor het Klooster/en set het daer op ses of seven vadem.

Omtrent een mijl beoosten Sint Mattheus-hoeck na Bristou toe / leydt een blinde klip ontrent een halve Gotelingh-schoot van de noord-wal. Wilt ghy in Brest-water zeylen/soo gaet van S. Mattheus-hoeck Oost ten zuyden en oost zuydoost aen / en houdt het noord-eynde van de zuyderste Kimmenesse buyten Sint Mattheus-hoeck/ so lange tot dat de Meulen op 't Noord-lant benoorden de Boomen komt / dan zeylt ghy bezuyden die voorschreve klip heen / en meught soo daer aen niet misdoen / maer soo ghy dat Zuyd-eynde van de Kimmenesse brenght by ofte aen Sint Mattheus-hoeck / ghy sult niet missen daer op te Zeylen.

Om benoorden de voorschreve Klip heen te zeylen / soo loopt van S. Mattheus-hoeck by het noord-lant langhs/ en houdt de Zuyderste Kimmenes bedeckt achter de groote Rotse die van S. Mattheus-hoeck af leydt/ en zeylt soo op de West-hoeck van Bartrams-Bay aen / tot dat de voorschreve Meulen/staende op het Noord-landt/ komt noordwest ten noorden/ en de Boomen Noord Noordwest van u staen/dan sult ghy zijn voor-by de voorsz. Steen/maer daer bezuyden heen te loopen is 't best en ruymst. Om voort na Bristou te zeylen (voor-by die voorschreve Steen zijnde) soo loopt voort op twee kabel-lenghde by de noord-wal langhs. Recht binnen de oost-hoeck van Krodum Claes-Duynen leydt een rye klippen omtrent midtswaters in de mont van Bristou-water/die met leeg water boven/en met hoog water onder leggen/ gheheeten de Bagijne/men mach daer aen beyde zijden heen loopen / maer daer benoorden heen is het best / als de zuyd-hoeck van Bristou-water komt over den hoeck van Krodun/ soo zijt ghy neffens de voorsz. Bagijn/ die leydt omtrent twee kabel-lenghden van de Noord-wal/ loopt daer benoorden heen / als dan Bristou komt buyten den hoeck / zeylt dan daer op toe / men settet daer met een ancker t'zee op 8 ofte 9 vadem/en met een tou te landewaert aen een boom vast. Alsmen binnen de Bagijn komt/mach men oost-waert ofte zuyd-waert opwijcken voor de Rivier van Laderneau ofte Lesou/ en setten 't daer tegens 't zuydlandt / op thien / twaelf ofte 13 vadem/ voor 't stedeken out Krodupn. Bristou-water ofte de Rivier van Landerneou streckt meest Oost Noordoost in/en is Loots-mans water/ die daer begeert te wesen mach een Loodts-man nemen die hem daer binnen brenght daer hy begeert te wesen/ 't vloeyt daer met een dagelijcks ghety drie vadem op ende neder; een zuydwest ten westen en noordoost ten oosten Maen maeckt daer vol zee.

Bagijn.

Le Fou

Soo ghy binnen Bristou komt setten/soo moet ghy voor Ancker-gelt betalen thien stuyvers/ daer voor krijghdy een briefken van vryheydt. Ost ghebeurde dat ghy u schip verloort op Bretaignien / ghy soudt daer mede u goederen mogen aen tasten/ anders zijnse onvry.

Bartrams-bay.

Bartrams-bay leydt ontrent twee mijlen beoosten Sint Mattheus-hoeck/ een kleyne mijl voor by die voorsz. blinde Klip / daer ist goet setten voor een noorden en noordoosten wint/ op thien en elf vadem.

Krodun

Tegen over Bartrams-bay leyt Krodum of Klaes-duynen / van S. Mattheus-hoeck verscheyden zuydoost twee mijl/ is een groote inwijck. Om van S. Mattheus-hoeck na Krodun te zylen / soo houdt de Zuyderste Kimmenes effen buyten de Blancq Moines / (dat zijn de Rudsen buyten S. Mattheus-hoeck) en gaet oost ten zuyden en oost zuydoost aen/ tot dat ghy komt voor de Bay/ en daer open in sien meught / ghy sult dan een Capelleken ofte kercrken sien staen op een Singhel / loopt daer op aen/ en ontrent op ses/ 7/ 8 ofte 9 en thien vadem/ daer is de beste reede.

Kimmenesse

De Chimenees of Kimmenessen zijn die klippen die daer legghen zuyd-waert van Heysant/ en west-waert van Sint Mattheus-hoeck. Tusschen die en Heyssant loopt een gat noordoost en zuydwest deur / dat is redelijck ruym en breedt en diep genoegh/ daer blijft met leegh water ses en seven vadem water. Die (uytten noorden komende) om de vloet niet en mach boven Heysant en de Kimmenessen zeylen/mach dit deur loopen / of die uytter Zee by noordelijcke winden niet en mach boven Heysant zeylen / mach met een vloedt dit in loopen / en soo sijn reyse goet maecken / als men midtswaters tusschen beyde Landen dit in ofte uyt loopt/ mach men niet misdoen.

Van S. Mattheus-hoeck na het Ras van Fontenay of de Keyser en Keyserin / is de Cours zuyden ten oosten vier mijlen / daer tusschen beyden legghen verscheyden Klippen daer men hem voor wachten moet / als de Henne met de Kieckens/ de Colengier/ de Foukenessen/ Scheminckelbergen en meer andere.

Henne. Kieckens.

De Henne met de Kieckens / en de middelste Foukenesse leggen van S. Mattheus-hoeck verscheyden/ zuydoost ten oosten een groote mijl / maer de Colengier van Sint Mattheus-hoeck zuyd zuydoost oock een groote mijl.

Foukenesse.

De Foukenessen leggen van de west-hoeck van Krodupn ontrent West Zuydwest een vierendeel mijls. De innerste of zuyderste Foukenesse leydt van de noorderste zuyd zuydoost omtrent een half mijl / ofte twee Gotelingh-schooten/ en van Krodupn zuydwest ten zuyden/ die vloeyt met hoogh water onder. Noord noordwest een kabel-lenghde daer af leydt noch een blinde Klip die met leegh water effen boven komt. Bewesten de noorderste Foukenessen leyt noch een blinde die oock met leegh water effen boven komt.

Zuyderste Foukenesse.

De Henne leydt van de Foukenesse west zuydwest ontrent twee kabel-lenghden / of een Gotelingh-scheut/ is een ronde scherpe Klip/ daer 't rondom diep en schoon is/ op ses en seven vadem. De Kieckens zijn twee scherpe heuvelkens ofte stompkens die met leegh water effen boven komen/ en legghen ontrent een Basse-scheut noord noordwest van de Henne/ en west van de noorderste Foukenessen.

De Henne.

Kieckens.

De Scheminckelbergen leggen bezuyden de Foukenessen / daer mach men tusschen deur loopen op 10 vadem/ na de hoeck van Krodupn / daer is oock goede Reede en Ancker-gront.

Scheminckel-bergen.

Wilt ghy van S. Mattheus-hoeck zeylen na het Ras van Fontenay / soo gaet zuyden ten oosten aen/ en brenght de Meulen van Fenistiers/ die op de Oost-hoeck van Conquets-haven staet/over den hoeck van S. Mattheus recht bewesten het Klooster / en houdt die soo staende / soo langhe ghy die sien meught/ ghy sult so aen de voorsz. Klippen geen quaet mogen bezeylen / als ghy dan by de Keyser en Keyserin komt / soo schout voor eerst de Keyser / om een deel blinde klippen die aen de oost-zijde onder water daer af strecken. Van de zuydwest-zijde van de Keyserin loopt een vuyl steen-

rif

Kalf. 't Ras van Fontenay.

rif af ghenoemt het Kalf/ daer valt de stroom seer stijf over met seer groote ravelingen. Dit gat van 't Ras van Fontenay streckt tusschen de Keyser en de Keyserin deur zuyd zuydwest en noord noordoost. Die dit wil door zeylen moet op sijn Getij wel letten ende de stroom wel kavelen/ want die loopt meest dwers over dit Ras/ soo dat het met een zuydweste wint en een uyt-val ofte ebbe/ oock by stilte seer sorgelijck is in dat gat te komen.

Seyms.

Een weynigh bezuyden de Keyser leydt het oost-eynde van de Seyms/ en strecken van daer wel twee groote mylen west noordwest in zee. Een mijl noordwest van de west-hoeck van de Seyms leydt een blinde Klip die men schouwen moet/ en west zuydwest ontrent anderhalf mijl van de Seyms leydt een reghel klippen als een banck/ daer 't niet dieper op en is als 7 vadem / maer tusschen die rudsen en de Seyms is 't 50 vadem diep.

Bre-sont.

Tusschen de Seymse en Heyzandt streckt de Breezondt in/ oost noordoost na Sint Mattheus-hoeck/ en van S. Mattheus-hoeck west zuydwest vier mylen na Zee.

Driesche-Bay.

Beoosten Fontenay ofte de Keyserin leydt de Driesche Bay / daer mach men 't setten voor een zuydooste en ooste wint op goede Ancker-gront.

Boldavids-bay.

Beoosten de Driesche bay leyt Boldavids-bay/ een wijde diepe Voert / streckende oost noordoost te landewaert in. Aen de oost-zijde van die haven leggen twee Eylandekens ofte klippen/ daer mach men rondom setten en voor alle winden beschut leggen.

Oudejarne.

Van 't Ras van Fontenay tot de Westerpleymarkes is de cours zuydoost wat oostelijcker 7 mijlen/ daer tusschen beyde leydt Oudejarne een goede haven omtrent 4 mijlen Oost zuydoost van Fontenay / dwers voor het gat aldaer leydt een banck daer men aen beyde zijden mach om lopen op 6 vadem. De zuydhoeck van dese haven is vlack/ loopt daerom by de noord-hoeck langhs in/ daer en is met leegh water niet min als drie vadem diepte. Van Oudejarne tot de West-pleymarckes is 't zuydoost ten zuyden.

Wilt ghy setten voor Poorte Kapstandt, soo settet op 12 of 13 vadem voor 't Dorpken dat op het hooge lant staet/ omtrent ten halven tusschen den hoeck van 't Ras en de groote Sandt-Bay van Oudejarne / daer dat scherpe toorenken staet/ den hoeck van 't Ras sal dan van u leggen omtrent noord noordwest/ en sult so een goede half myl van lant leggen/ veerder van de wal ist Rudsigh en vuyle gront/ soo sommige seggen. Eenige zijn nochtans daer by nachte ten Ancker ghekomen 2 ofte 3 myl van de wal op vijf-entwintigh vadem/ maer en hebben geen schade geleden noch aen ancker noch touwen.

Het west-eynde van de Seyms en de Wester-pleymarkes / legghen verscheyden zuydoost wel soo zuydelick en noordwest wel so noordelijck omtrent thien mijlen.

Slaep-lakens.

De kennisse van 't lant tusschen Fontenay en Oudejarne zijn 2 ronde berghen die men de Slaep-lakens noemt/ daer bewesten staen twee Meulens/ 't is een seer gehackelden hoeck/ en door 't voorsz. seer kennelijck/ men mach die buyten de Seymse sien op 55 vadem.

Van Oudejarne tot de Wester-pleymarckes streckt de Kust zuydoost ten zuyden vier mijlen.

De Westerpleymarkes zijn seer kennelijck voor die eenmael die gesien heeft/ op het zuydoost-eynde staet een dicke plompe Tooren / daer een weynigh bewesten staet een scherpe Tooren/ en noch wat oostelijcker tegen het hooge lant aen staet een dorp aen te sien als een Slot/ op de oostkant daer van staet een plompe Tooren/ en daer dicht aen landt leggen twee groote Rotsen.

Wester-pleymarkes.

De Wester-pleymarckes strecken van 't vaste landt af wel een myl zuydoost in zee. Om daer in te zeylen moet men van beoosten daer in komen / en loopen by de Strant van 't vaste landt langhs / latende alle de Klippen aen de slincker-handt / tot dat men komt by een groote Rots ofte Klip / die moet men aen stuerboort laten / en loopen daer bezuyden om/ daer voor-by zijnde/ wijckt men daer achter noordwest-waert op/ en setten 't daer recht binnen op drie vadem met leegh water / daer legghende mach men geen Zee sien / dan met hoogh water rolt het daer seer door de klippen heen. Men mach van daer met hoogh water zuydoost aen door de klippen in zee loopen/ dan men moet wel voor hem sien/ 't is daer vol blinden en rudsen. Buyten de voorsz. groote Klip / in 't in-komen van die havens is 't wel 10 vadem diep / soo dat men by noot daer wel een groot Schip soude mogen bergen.

Ooster-pleymarkes Glenant. Bindet.

Van de Wester-pleymarkes tot de Ooster-pleymarkes ofte Glenant/ is de cours oost zuydoost/ met sulcken Cours loopt men daer bezuyden heen. Achter de Ooster-pleymarkes leydt een haven geheeten Bindet/ aen de oost-hoeck van die haven is het vol rudsen: Om daer in te zeylen let op dese mercken: daer staen twee Meulens verre in 't lant/ brenght de Oostelijckste van die twee over een Slotken dat op een hoeck binnen de haven staet / en loopt daer op aen noordoost en Noordoost ten Oosten in/ soo en meughdy aen geen van beyde wallen missoen / binnen komende set het neffens de Stadt.

Glopland.

Een mijl zuydwest van Gloplandt ofte Glenant / van de Nederlanders de Ooster-pleymarckes ghenaemt/ leydt een groote Rotse onder water/ doch is goet te mercken/ overmits de Zee daer altijdt op breeckt/ soo wel binnen als buyten dese Klip is 't veertigh vadem diep. Alsmen van de Wester-pleymarkes af komt met een oost zuydooste gangh/ so loopt men ruym genoegh daer bezuyden heen.

Montons eylanden.

Omtrent twee mijlen beoosten Glenant leggen de Eylanden van Motton / by de Franceysen ghenaemt / Isles aux moutons, men mach tusschen die en 't vaste landt deur zeylen na Groy ofte Blavet/ oock daer achter setten op thien ofte twaelf vadem/ tusschen 't landt en de voorsz. Eylanden/ die zijn op de noord-zijde schoon.

Tusschen het eylant Motton en Glenant leydt een rotse/ om die te schouwen (voor die daer tusschen beyden wil deur zeylen) moet men een derdendeel waters na Glenant en de andere twee derdendeelen na Motton laten / soo mach men sonder schroomen dat deur loopen.

Groy.

Van Motton tot het eylandt Groy is de cours oost ten zuyden/ buyten op Groy staen 3 ofte 4 Meulens/ het oost-eynde gaet steyl / en het West-eynde schuyn en vlack neder/ daer aen is 't goet te kennen. Onder Groy is 't goet setten voor een zuydwesten windt/ op ses of seven vadem/ onder de noordoost-hoeck is oock goede Reede voor een West Zuydweste en Noordweste windt/ daer is schoone ancker-gront. Aen 't Zuydoost-eynde loopt een vuyl Rif af/ daer moet men hem van wachten.

Blavet.

Achter het Eylandt Groy leyt de haven van Blavet/ die streckt omtrent noordoost in op 4 en 5 vadem. Op de westkant van dese haven staet een hooge scherpe toren/ geheeten Quimperley. Van de oost-hoeck loopt een groot Steen-rif af/ gheheeten de Baers/ daer binnen aen de oost-zijde van 't gat leggen 2 blinden/ oock aen de west-zijde een klip met een gat/ die met half water boven komt/ daer men hem wel van wachten moet in 't in-komen/ men loopt by 't west-landt langs in/ om die voorsz. blinden en vuylen te schouwen. De mercken om daer in te zeylen zijn dese: daer leydt een Eylandeken binnen midden in de Haven/ dat men daer buyten sien mach/ beoosten dat eylandeken op 't vaste lant leydt een Klooster/ brenght dat klooster recht aen de oost-hoeck van de haven die binnen de Baers leydt / zeylt daer soo op aen / tot tegen die oost-hoeck binnen de Baers/ en loopt daer by om/ daer binnen zijnde ist wijt en breet/ ghy meugt het daer setten voor 't voorsz. eylandeken op 5 en 6 vadem/ daer ist met leegh water 3 of 4 vadem diep / of men loopt ghemeenelijck by den hoeck om tot in 't slijck.

Boelijn Kennisse van Boelijn.

Van de Westerpleymarckes tot Boelijn / van de Franceysen genoemt Bel Isle, is de cours oost zuydoost 16 mijlen / maer van Groy tot Boelijn is 't Zuydoost ten oosten vier mijlen. Boelijn heeft aen 't noordwest-eynde een schorren uyt-hoeck / met een groote Zadel/ daer omtrent staen oock eenige huyskens/ en het eynde gaet heel schor neder.

Als Boelijn Noord noordoost van u leydt / doet hem het Oost-eynde op aen drie stucken / het westelijckste daer van is een groote klip/ die vloeyt by heel hoogh water by na onder/ aen 't oost-eynde deelt hem oock een groote Klip af/ aen dese voorsz. mercken is 't redelijck wel te kennen/ men mach Boelijn van uyt der Zee sien op 55 vadem. Aen de zuydzijde leggen veel klippen af en kleyne eylandekens.

Reede onder Boelijn.

Wilt ghy onder Boelijn Reede soecken / so moet ghy het Noordwest-eynde schouwen / daer van af leydt een blinde klip

klip een goet stuck van 't landt onder water / daer binnen zijnde/ so zeylt op twee tou-lengden by 't lant langhs/ op een Bassen-schoot na by de Noord-hoeck om / tot dat ghy komt voor het Dorp met het scherpe torenken/ geheeten S. Pauls/ daer staet een Slot op den hoeck bewesten 't voorsz. Toorenken/ settet binnen dien hoeck op 9 of 10 vadem/ daer sult ghy beschut legghen voor een zuyden / zuydwesten en noordwesten Windt/ soo hy noordelijcker waeyt moet ghy ruymen/ en loopen voor het oost-eynde/ (dat is omtrent een half mijl breet) en settet daer op 10 of 11 vadem. Dit Eylant streckt omtrent zuydoost en noordwest / na dat de wint waeyt wijckt men daer van d'eene Reede op d'ander / het is daer over al goet leggen.

Cardinael.

Achter het eylant Boelijn/ te weten tusschen Boelijn en het vaste lant legghen veel Eylandekens/ daer men tot verscheyden plaetsen mach deur zeylen na de rivieren van Vannes of Morbeam / Roche Bernard en de riviere van Nantes/ genaemt de Loire. Van dese eylanden zijn drie de voornaemste/ het oostelijckste heet de Cardinael/ de Oost-hoeck daer van en de oost-hoeck van Boelijn leggen van malkanderen recht oost ten noorden en west ten zuyden / omtrent 3 mijl. Het middelste wert van sommige oock de Kardinael genaemt/ of met het oostersche te samen de Kardinaels / dat heeft een goede haven op de noord-zijde/ gaende by een groote klip in. Van de noordwest-hoeck van 't noorderste of westelijckste loopt een zant-strant tot aen 't vaste lant tegen den hoeck tusschen Blavet en Morbeam aen / soo dat men daer niet mach tusschen deur zeylen / maer die vloeyt met hoogh water meest onder/ maer met leegh water leyt die meest boven water/ met leeg water mach men te voet daer over gaen van 't Eylant tot aen 't vaste lant.

Zant-Banck.

Die uytten westen komt en na Morbeam / Roche Bernard of andere plaetsen daer omtrent wil wesen/ moet daer bezuyden om loopen/ en soo hy niet bezuyden Boelijn wil om zeylen / mach hy tusschen dat noorderste en middelste eylant deur zeylen/ oock wel tusschen Boelijn en de voorsz. eylanden deur loopen/ beoosten de Kardinael om. Het Kanael daer tusschen beyden is omtrent een mijl wijdt en schoon/ streckt oost zuydoost en zuydoost ten oosten deur/ men mach by de Kardinaels langhs loopen/ 't zy by nacht ofte by dage/ op 8/ 9 en 10 vadem/ al schoone zant-gront.

Om tusschen het Westersche (dat met de strandt aen 't noord-eynde tot aen 't vaste landt vast is/) en het middelste Eylandt deur te zeylen/ is de cours van 't noordwest-eynde van Boelijn oost noordoost. Een weynigh van 't oost-eynde van 't voorsz. westersche Eylandt leyt een groote ronde klip die moet men aen baghboort laten / en loopen op twee of drie tou-lenghden daer by heen/ men laet dan soo een groote menighte klippen/ sommige onder/ en sommighe boven water/ aen stuerboort / t'zeewaert leggen na de ander eylanden toe/ die moet men veerder als die voorsz. groote klip schouwen/ van dat voorsz. gat na de rivier van Morbeam of S. Jolme is de cours noordoost ofte noordoost ten oosten/ of so ghy beoosten die Kardinael om loopt en na Morbeam wilt / soo gaet van de oost-hoeck van de Kardinael eerst noordwest en noord noordwest / ghy sult soo in dat vaer-water 8 en 9 vadem diepte hebben/ gaet dan al-te-met noordelijcker op den hoeck aen/ die bewesten Sint Jolme leydt / daer loopt een Steen-rif af/ by na een half mijl in zee / dat moet men aen stuerboort laten / en loopen daer bewesten tusschen dat Rif en een Eylandeken in/ dat oost zuydoost van de west-hoeck verscheyden leydt / en met rudsen en klippen aen de voorsz. west-hoeck vast is/ so dat men daer niet bewesten langhs of tusschen deur mach zeylen/ so haest ghy daer binnen zijt/ soo schout de west-hoeck / en loopt by de oost-wal langhs / die is vlack/ en streckt van de tooren van Sint Jolme tot de rivier van Vannes noordwest en zuydoost / maer voor al soo kavelt in dit gat u stroom wel/ want die valt soo sterck in de rivier van Vannes en daer uyt / dat men met een ebbe daer niet en mach in-zeylen al waeyden 't een storm/ desgelijcx geschiet oock ter contrarie van een vloedt / daerom moet men met stil water daer in zeylen. Aen de middel-punt/ daer hem de rivier in tween deelt (waer van d'eene loopt na Vannes/ en d'ander na Auray) legghen veel klippen/ het meesten deel onder water/ die laet men aen stuerboort/ als men na Morbeam of Auray/ en aen baghboort/ als men na Vannes wil wesen. Als ghy soo veer inwaert komt/ dat den tooren van Morbeam west van u is/ settet daer midden in de haven op 9 vadem/ so leyt Auray 't binnenste torenken noord noordwest van u/ en dat ander Toorenken Noorden ten Oosten/ maer den hoeck van het Maylant oost zuydoost. De west-wal daer te nessens is heel steyl / maer slijckigh en weeck/ men mach daer aen geen quaet doen / al zeylde men schoon daer tegen aen.

Morbeam.

De oost-hoeck van de Kardinael en het gat van de haven van Morbeam/ legghen verscheyden/ noord noordwest en zuyd zuydoost.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Buyten Heyzandt maeckt het hooghste water een west zuydweste en oost noordooste Maen/ en binnen de voert een zuydwest ten westen Maen. Aen Sint Mattheus-hoeck maeckt een zuydweste en noordooste maen 't hoogste water.

In de Bree-zont tusschen Heyzant en de Seyms maeckt het hooghste water een west zuydweste en oost noordooste Maen. De vloet valt seer stijf op Heyzant/ en daer bezuyden door de Cheminees ofte Kimmenessen/ dwars over de voert na de Back-ovens. Desghelijcks tot de Bree-zont in na Brust toe. Oock by S. Mattheus-hoeck heen na de Back-ovens met seer groote ravelingen. Die om Heysant komt zeylen/ moet sijn gissinge daer na maecken.

In 't Ras van Fontenay maeckt vol Zee een zuydwest ten zuyden en noordwest ten noorden maen. De vloet valt seer stijf tusschen de Keyser deur / huyberts na de Keyserin toe/ met seer groote ravelinghen over het Kalf/ (dat is het Steen-rif dat van de Keyserin af streckt) en van daer voort noorden en noorden ten westen inwaert na S. Mattheus-hoeck / daer staet seer op te letten by stilte om niet van de stroom verleydt te werden. Met storm uyt den noorden ofte zuyden is 't niet sonder perijckel in dit gat te komen/ besonder met een ebbe of uytval.

Aen dese Kusten van Bretaignien en d'Eylanden daer omtrent maeckt dat hooghste water een zuydwest en noordooste maen / maer binnen in de Havenen / Rivieren/ Wijcken en Bayen/ een z.w. ten westen/ en n.o. ten oosten maen/ of een streeck later / na dat de Havens ofte Rivieren diep in 't lant strecken. Men reeckent daer geen vallen of loopen der stroomen / want de vloedt komt door 't swellen des grooten Oceaens recht teghen de Kusten/ en loopt alsoo alleen tot de gaten in / de ebbe ter contrarie gaet dwars van de Wal na Zee/ wanneer die weder daelt/ soo dat men daer geen cours van stroom en kan mercken/ ten waer een weynigh door of om eenige hoecken van Eylanden.

Van diepten en meenigerley gronden voor en in de Canael by Heyzant/ en daer omtrent.

Seyms

Zuydwest ten zuyden van de Seyms 5 mijlen / ist diep 72 vadem/ de gront vaelachtigh wit grof zant/ als gewreven kleyne steenkens met kleyne stucken van krampen en schelpen / met graeuwe platte steentjens en witte glimmende naeldekens / zeylt van daer noorden en noorden ten oosten/ soo vervalt ghy wel te wege om Heyzant.

Omtrent anderhalf mijl zuydwest van de Seyms is 't 52 vadem diep/ de gront aldaer wit/ geel ruyg langachtigh zant/ met weynig roo kleyne schelp-zandekens / en met veel graeuwe ghekertelde en sommighe kleyne witte glimmende puntjens ofte naeldekens/ soo men daer tseventigh of tachtentig vadem vint/ men soude oordeelen goet Canael gront te wesen.

West zuydwest van de Seyms/ so verre van 't landt dat men de Slaep-lakens effen van de Companje sien mach/ op goet gesicht is 't diep 54 vadem/ de gront root/ geel/ wit/ en swarte stucken als Kaes-korsten/ met een weynigh grof root zant daer onder.

West ten zuyden 6 of 7 mijlen van de Seyms op 65 vadem / is de gront wit / geel / met een weynigh root kleyn schelp-zant/ met sommige stucken van Schelpen en krampen / niet seer groot / met veel wit heel langhachtigh Zant/ en kleyne witte puntjes van naelden/ ghelijck als men in de Canael werpt.

Heyzant.

Vijf mijlen zuydwest van Heyzant of daer omtrent / dat men

men van de Companje effen sien mach/ op goet ghesicht/ op 70 vadem/ daer is de gront wit/ geel/ grof zant/ met sommige stucken van krampen/ eenighe stucken van witte dunne schelpen/ met eenige graeuwe platte gehackelde steenen.

Zuydwest ten westen van Heysandt omtrent 14 ofte 15 mijlen/ op 78 of 80 vadem/ is de gront wit/ geel/ grof zant/ met glimmende naeldekens/ met witte stucken van krampen/ en graeuwe geele platte steenen/ en stucxkens als van Oester-schelpen. West ten zuyden van Heyzant 16 mijl/ op 68 vadem/ is de gront root/ geel/ swart/ met eenighe weynighe witte ronde zandekens daer onder/ als schulp-zandt maer op 80 vadem/ 16 mijlen west ten zuyden van Heysant/ is de gront geel en schulpigh/ met sommighe graeuwe gekertelde naeldekens als eynde van smalle rogge.

Op 80 vadem/ 18 mijlen van Heyzant west ten zuyden/ vint men ruygh rulachtigh zant met veelderhande schelpen/ root/ wit/ geel en graeu met stucken van krampen.

Van Heyzant west/ 12 ofte 13 mijlen op 75 vadem is de gront wit/ geel/ grof zandt/ met stucken van witte dunne schelpen en graeuwe stucken van krampen als van Oester-schelpen/ met witte glimmende naeldekens.

Ses of 7 mijl van Heyzandt ist 70 vadem diep/ de gront root/ geel/ wit en graeuw schulp-zandt/ met roode/ geele en swarte stucken van schulpen/ en kleyne roode/ geele en swarte graeuwe steenkens/ met eenige witte naeldekens.

Ses-en-dertigh mijlen west ten noorden van Heyzant/ en west zuydwest 38 mijlen van Lesart of daer omtrent/ ist 95 vadem diep/ de gront root/ geel/ en swart zant/ met witte kleyne ronde schelp-zandekens/ en sommige kleyne stucken van schelpen en krampen/ met eenige stucken van dunne schelpen.

Vijf-en-twintig mijlen west ten noorden van Heyzant/ en 20 mijlen zuydwest ten zuyden van de Sorrels/ op 95 vadem is de gront graeuw/ root/ geel met swarte zandekens daer onder/ met donckere roode en witte geele stucken van schulpen. Somma graeuw root schulp-zant. Oost noordooste Cours van dese gront af is de beste/ het is omtrent op de hooghte van 49 graden.

Achtien mijlen west ofte west ten noorden van Heyzant/ en zuyden ten westen van de Sorrels 16 mijlen/ op 80 vadem/ daer is de gront wit/ graeuw/ root/ geel/ kleyn schulp-zandekens/ met kleyne roode witte stucken van schulpkens/ aen te sien als ghewreven Mostert-zaet/ op de hooghte van negen-en-veertigh graden.

Vijf of ses mijlen west en west ten noorden van Heyzant op 68 en 70 vadem/ daer is de gront wit geel kleyn schulp-zant/ met veel graeuwe gekertelde naeldekens daer onder.

Omtrent 23 mijlen wel so noordelijck van Heyzant/ op 90 vadem is de gront kleyn wit ruygh lanckachtigh zandt/ met een weynigh root en geel daer onder/ en sommige glimmende naeldekens/ met 2 ofte 3 stucken van witte graeuwe schelpen. Als men van daer noordoost ten noorden aen gaet tot op 55 vadem/ daer is de gront geel wit grof schelp-zant/ met witte stucken van schulpen/ dan mach men de Sorrels sien 7 of 8 mijlen noordwaert/ of wat westelijcker van hem leggen.

West noordwest van Heyzant 16 mijlen/ en zuydwest ten zuyden van Lesart 20 mijlen/ op 80 vadem/ is de grondt graeuw/ root schulpig zant/ aen 't loot komt oock een stucxken of twee van witte ofte graeuwe krampen met geele en roode stucken van schulpen/ oock wel stucken van Holicken. *(Lesart.)*

Seven mijlen noordwest ten noorden van Heyzant is de gront wit/ geel ruygh schulp-zant/ met graeuwe gekertelde en glimmende naeldekens/ daer komen oock wel aen 't loot dingskens als stropkens/ als men van daer Noordoost aen gaet so vervalt men op Gourstaert.

Vijftien mijlen noordwest ten noorden van Heyzant/ en 12 mijlen zuydwest wel soo zuydelijck van Lezart/ op 68 vadem is de gront wit/ geel/ roodt kleyne ronde zandekens/ en sommige witte glimmende naeldekens met een graeuw ghekertelt naeldeken of twee/ en oock twee of drie stucxkens van witte schulpkens.

Veertien mijlen noord noordwest van Heyzant/ en 9 ofte 10 mijlen zuyd zuydwest van Lezart/ is 't 68 vadem diep/ de grondt is daer alderhande hackelde steenen/ graeuw/ root en swart/ met roode stucken van schelpen/ en sommighe graeuwe gekertelde naeldekens.

Veerthien mijlen Noord Noordwest van Heyzandt/ en Zuyd-waert van Lezart is 't 62 vadem diep/ de grondt is wit rulachtigh schulp-zant/ met witte en graeuwe gekertelde naeldekens met witte stucken van schulpen/ en twee ofte drie stucken van schulpen/ en twee ofte drie steenkens daer onder.

Van diepten ontrent dese plaetsen, en op wat diepten men lant sien mach.

De Back-ovens/ ofte het Lant de Four mach men sien op 50 vadem.

Heysant zuyden van u zijnde mach men op 50 vadem sien.

Zuydwest van Heysant 4 ofte 5 mijl/ ist 75 vadem diep/ en dan mach men 't lant van de Companje sien.

In de Breesont ist 45 vadem diep.

Weynigh buyten de Seyms ontrent een mijl/ ist 50 vadem diep. Men mach de Seyms en 't Slaep-laken sien op 60 en 65 vadem.

Tusschen Heyssant en de Seyms in de vaerwegh ist 55 vadem diep.

Tegens d'Ooster en Wester-pleymarckes mach men het lant sien op 55 en 60 vadem.

Boelijn mach men sien van beneden op 55/ maer onder de mars op 60 vadem.

Streckingen en Courssen.

Van de Four tot S. Mattheus-hoeck zuyd zuydoost en zuydoost ten zuyden	3 mijlen.
Van S. Mattheus-hoeck tot Krodupn of Klaesduyn o. z. o.	2 mijlen.
Van S. Mattheus-hoeck tot het Ras van Fontenay ofte na de Keyser zuyden ten oosten	4 mijlen.
Van Heysant tot Poortlant noordoost	40 mijlen.
Van Heysant tot Goutstaert noordoost ten oosten	29 mijlen.
Van Heysant tot Lezart noorden	22 mijlen.
Van Heysant tot de Sorrels noordwest ten noorden en n. n. w.	26 mijl.
Van Heysant tot Caep te Cleare in Yrlant/ noordwest	59 mijlen.
Van Heysant tot het Eylant S. Michiel zuydwest ten westen	270 mijl.
Van Heysant tot C. de Finisterre zuyd zuydwest wel so westelick	92 m.
Van Heysant tot Cizarga zuyd zuydwest	84 mijlen.
Van Heysant tot C. de Prior zuyd zuydwest	80 mijlen.
Van Heysant tot C. de Pinas/ zuyden	70 mijlen.
Van Heysant tot Laredo zuyd zuydoost	83 mijlen.
Als men van Heysant zuyden ten oosten aen gaet/ soo loopt men recht buyten de Seymsen.	
Van 't Ras van Fontenay tot de Wester-pleymarckes zuydoost wat oostelijcker	7 mijlen.
Van Fontenay tot Oudejarne oost zuydoost	5 mijlen.
Van Oudejarne tot de Wester-pleymarckes zuydoost ten zuyden	4 m.
Van 't West-eynd van de Seyms tot de Wester-pleymarckes oost zuydoost wel soo zuydelijck	10 mijlen.
Van de Seyms tot de Krage van Oleron zuydoost ten oosten	51 mijl.
Van de Seyms tot Bayone in Vranckrijck z. o. wat zuydelicker	77 m.
Van de Seyms tot S. Sebastiaen zuydoost ten zuyden	77 mijlen.
Van de Seyms tot Bilbau zuyd zuydoost wel soo oostelijck	72 mijlen.
Van de Seyms tot S. Andreo zuyd zuydoost	72 mijlen.
Van de Seyms tot Caep de Pinas of Tores zuyden	60 mijlen.
Van de Seyms tot Ribadeus zuyden ten westen	67 mijlen.
Van de Seyms tot Caep Ortegael z. zuydwest wel so zuydelick	63 m.
Van de Seyms tot C. de Finisterre z. w. ten z. wel soo zuydelick	84 m.
Van de Seyms tot de Sorrels noord noordwest	34 mijlen.
Van de Wester-pleymarckes tot de Ooster-pleymarckes/ is de cours oost zuydoost	5 mijlen.
Van Glenant ofte Gloylant tot Groy oost en west	7 mijlen.
Van 't oost-eynde van Groy tot het westeynde van Boelijn/ is de cours zuydoost ten oosten	4 mijlen.
Van Glenant of Gloylant tot Boelijn z. o. ten o. wat oostel.	9 of 10 m.
Van 't noordwest-eynd van Boelijn tot het zuydoost-eynd/ is de cours zuydoost ten oosten	3 of 4 mijlen.
Van de Wester-pleymarckes tot Boelijn oost zuydoost	16 mijlen.
Van 't oost-eynde van Boelijn tot het oost-eynde van de Kardinael oost ten noorden	3 mijlen.
Van de oost-hoeck van de Kardinael tot het gat van Morbeam noord noordwest	3 mijlen.
Van de Wester-pleymarckes tot Viverus zuyd zuydwest	63 mijlen.
Van de Wester-pleymarckes tot Cysarga zuydwest ten zuyden	77 m.
Van Groy tot Viverus zuydwest ten zuyden	98 mijlen.
Van Groy tot de Caep de Finisterre zuydwest	62 mijlen.

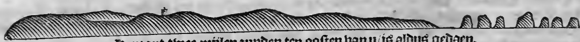
Hooghten.

Heysant leyt op	48 graden 30 minuten.
De Seyms leyt op	47 graden 58 minuten.
Boelijn leyt op	47 graden 5 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Als Heysant drie mijlen/ zuyden ten westen/ van u is/ is 't aldus gedaen.

Heyzant twee mijlen zuyden ten oosten van u/ is aldus gedaen.

Heyssant zuyden ten oosten drie mijlen van u/ verthoont aldus.

Aldus verthoont Heyssant zuydoost van u zijnde 3 mijlen.

Heyssant twee mijlen oost van u zijnde/ is aldus gedaen.

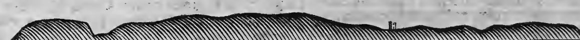

Aldus vertoonen de Slaep-lakens met de West-pleymarckes/ alsmen daer by langhs zeylt/ en datse omtrent drie mijlen dwars van u zijn.

Heyssant oost ten zuyden en oost zuydoost twee of drie mijl van u/ is aldus gedaen.

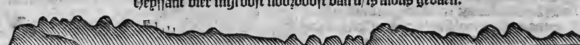
Aldus verthoont Heyssant als 't drie of vier mijl oost ten zuyden van u is.

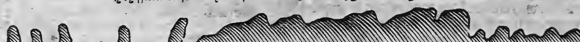
Als Heyssant drie mijlen oost van u is is 't aldus gedaen.

Heyssant vier mijl oost noordoost van u/ is aldus gedaen.

Heyssant oost noordoost twee mijl van u zijnde/ verthoont aldus.

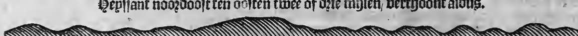
Heyssant n. o. ten oosten van u zijnde/ soo veer alsmen effen van beneden sich magh/ doet hem aldus op.

Als Heyssant noord noordoost van u is/ verthoont het aldus.

Heyssant noordoost ten oosten twee of drie mijlen/ verthoont aldus.

Dus vertoont 't lant tusschen de Wester en Ooster-Pleymarckes alst noordoost ten oosten 4 of 5 mijl van u is. Desen bergh is seer kenbaer/ streckt in hooghte uyt buyten al het lant daer omtrent. De Wester-Pleymarckes zijn dan noord noordwest drie ofte vier mijlen van u.

Dus vertoont 't lant van d'Ooster-pleymarckes als men daer voor-by zeylt.

't Lant beoosten Gloylant of Glenant verthoont aldus/ als men daer by langhs zeylt.

Groy o. n. o. van u zijnde/ thoont aldus.

Groy n. o. van u zijnde/ verthoont het aldus.

Als Groy o. n. o. van u is 3 mijl/ soo verthoont het aldus.

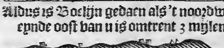

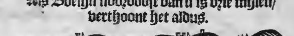
Aldus verthoont de west-hoeck van Groy als die twee ofte drie mijlen noordoost van u is.

Aldus is Boelijn gedaen als 't noordwest-eynde oost van u is omtrent 3 mijlen.

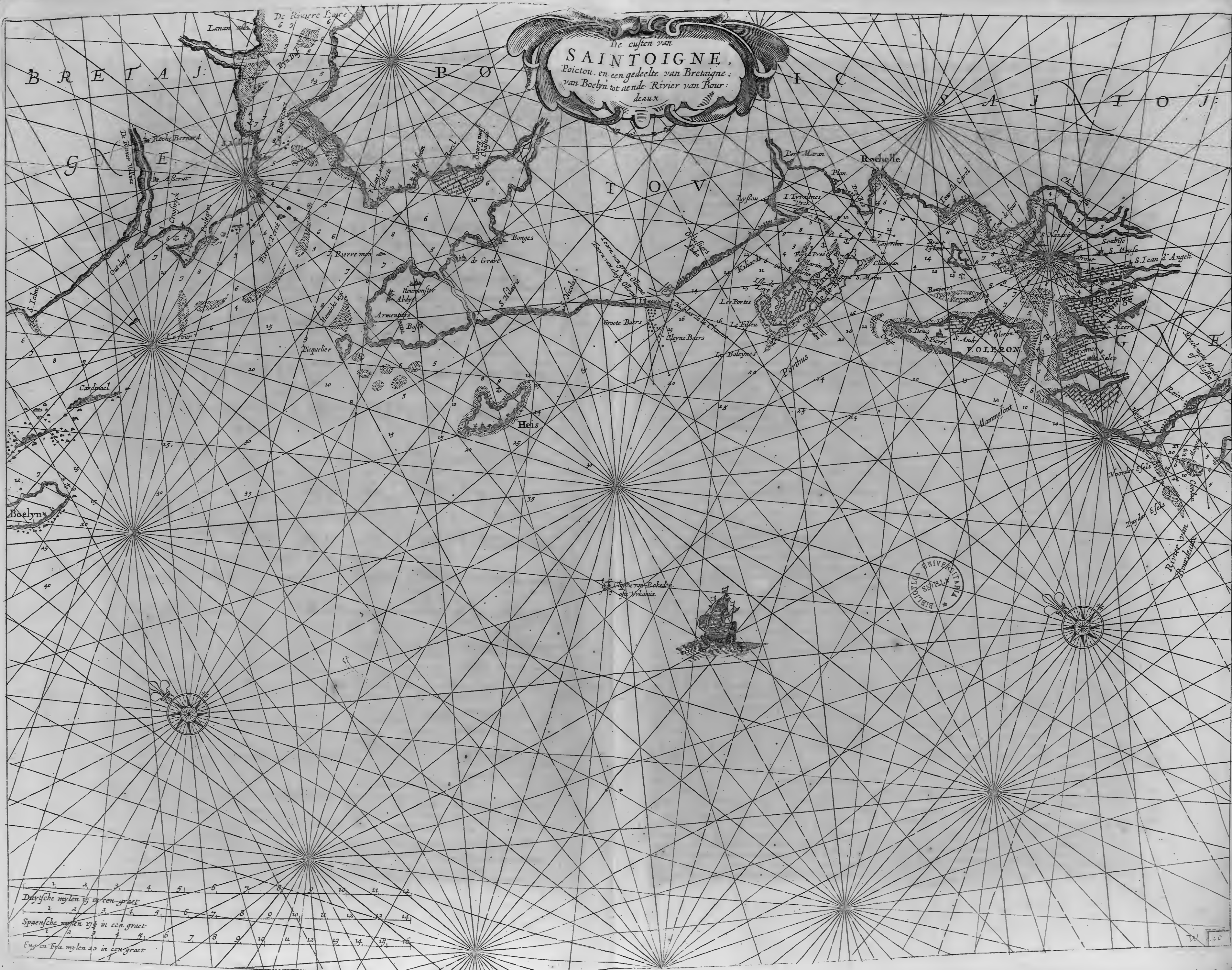
Als Boelijn noordoost van u is drie mijlen/ verthoont het aldus.

Als de noordwest-hoeck van Boelijn oost ten noorden van u is ; mylen/ en de zuydoost-hoeck oost ten zuyden en o. z. o. so vertoont dat aldus/ alsmen dan daer na toe zeylt en 't lant meer genaeckt/ soo werden de stucken die aen 't noordwest-eynde daer van af leggen ten laetsten aen Boelijn vast.

De

De custen van
SAINTOIGNE,
Poictou, en een gedeelte van Bretaigne:
van Boelyn tot aende Rivier van Bourdeaux.
BRETAIJ
GNE
POICTOV
SAINTOIJGNE
De Riviere Loire
Lanan
Rochelle
Port Maran
Plon
Lyssou
Bonges
S. Pierre mon
dr Grast
Noumonster Abdye
Armentiers
Bosch
Piquelier
Heis
Le four
Cardinael
Boelyn
Groote Baers
Cleyne Baers
Les Baleynes
Les Portes
Le Filleu
I. OLERON
S. Denis
S. Pierre
S. Andre
Oleron
Chiavelan
S. Maria
Baujourt
Brouage
Soubise
S. Iean d' Angeli
Maumesont
Roian
Noorder Esels
Zuyder Esels
Rivier van Bourdeaux
Porthus
Cardinael
Clippen van Rokedon ofte Vrkania
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Engelsen Fra mylen 20 in een graet

De Tweede Verthooninge,

VAN DE

Kust van Poictou en Xantoigne / tusschen Boelijn en de Rivier van Bordeaux.

VAn de Oost-hoeck van de Kardinael tot de Rivier van Roche Bernard/ is de cours recht n. o. daer leyt een kleyn eylandeken omtrent ten halven tusschen de Kardinael en de voorsz. rivier/ of eerder naerder de Kardinael als de Rivier/(want als men by de rivier is kan men dat voorsz. Eylandeken effen sien) men loopt met de voorsz. cours dan noordoost dicht bewesten dat eylandeken heen/en vervalt alsoo een weynigh benoorden de Rivier / loopt dan op een kabel-lenghde by de wal langs daer na toe/tot dat de rivier hem selfs opent/zeylt daer midtswaters in/ en schout de klippen die aen de Oostwal legghen. Binnen de klippen komende mach men daer setten/of aen stuerboort teghen de wal aen zeylen/en soo sonder ancker of tou Schip en goet berghen voor die verlegghen mocht wesen. By leegh water op een dagelijcks Ty isser omtrent 11/by een springh 9 voet water. Met een dagelijcx Ty vloeyt het daer omtrent 1 vadem/maer met een springh twee vadem op en neder. Het Gat streckt oost ten zuyden in. Een weynigh beoosten de mont van de Rivier leydt een groote klip die met hoogh water onder vloeyt.

Die van de Rivier van Nantes komende na Roche Bernard wil wesen / en daer tusschen beyden niet heel bedreven is / loopt soo verre t'zee-waert na de Kardinael toe / (als hy bewesten de Four is/) tot dat hy buyten dat voorsz. Eylandeken (leggende ten halven tusschen de Kardinael en de Rivier van Roche Barnard) om loopt/ so gaet hy seecker van alle vuylen / men mach dicht daer bewesten by heen zeylen/ maer daer beoosten leggen veel klippen en drooghten. Die daer beoosten ofte benoorden heen wil zeylen / moet omtrent twee derdeparten waters laten na het Eylandt/ en een derdepart te landewaert/ en soo daer tusschen deur loopen/maer wel uyt sien.

Kroos-wijck. Tusschen de Rivier van Roche Barnard en Nantes/ leydt Outduynen / Croisil ofte Krooswijck en Poelgem. Krooswijck heeft 2 hoecken/achter de noordwest-hoeck leyt het groot Dorp of Vleck van Krooswijck/ dat heeft een dicke tooren/en daer is een groote Inwijck als een haven/daer men op 5/6 en 7 vadem te reede mach loopen/ daer bewesten staet noch een platte kerck op 't hooghe landt. 't Landt van Outduynen leyt recht benoorden die kerck. Poelgem is een dorp beoosten Krooswijck/met een hooge scherpe tooren.

Out-duynen. Poel-gem.

Omtrent anderhalf mijl van Landt zuydwest ten zuyden van Krooswijck/en w. ten n. wel so noordelijck van de oost-hoeck van Poelgem/ leydt een groote banck ghenaemt de Four/ die op sommige plaetsen met leegh water droogh valt/leydt van Boelijn verscheyden omtrent oost/ en streckt op haer langhste zuydwest en noordoost.

Om op de Rivier van Nantes te zeylen. Wilt ghy van Boelijn na de Rivier van Nantes zeylen/ soo gaet van 't oost-eynde van de Kardinael of van de oostelijckste Uyt-klippen van de Kardinael/ recht oost noordoost aen na de west-punt van Krooswijck / om boven de voorsz. Four te zeylen/so lange tot dat het begint te droogen/en dat de scherpe Tooren van Poelgem komt teghen het hooghste van de Oost-hoeck van Krooswijck/so loopt ghy benoorden de voorsz. banck heen/gaet dan o. z. o. of na dat de wint is o. ten z. en o. z. o. aen/na de klip met het gat / geheeten Pierre Percé, maer en komt alsoo 't lant een stuck weegs bewesten Poelgem niet seer na met leegh Water / want het en is daer langhs niet schoon. Tusschen de Four en de hoeck van Krooswijck is 't in 't vaerwater 8/9 en 10 vadem diep.

Pierre Perce.

Van den hoeck van Poelgem oost-waert leggen sommighe Eylandekens en klippen die heel vuyl zijn/ en komt die of de wal daer omtrent niet seer na/of 't gheviel dat ghy hier moest laveren/want by leegh water vallen daer veel klippen droogh. Als ghy komt by de klip met het gat/so loopt daer benoorden heen / en by dicht by in / dit latende aen stuerboort van u / om de vuylen te schouwen die van den hoeck van Poelgem na dese klip toe strecken. Dicht by de klip langhs is 't vier vadem diep. Voor-by de klip met het Gat zijnde/soo loopt al by de noord-wal langhs na S. Nazare op 3 en 4 vadem met leegh water / maer ghy moet u wachten van een klippighe hoeck een stuck bewesten S. Nazare/ de mercken daer by zijn dese: daer staet een meulen op 't hooghe landt/ wat verre te landewaert in/als die komt over een Boeren huys dat om leeghe by de Rivier staet/ dan zijt ghy neffens de klippen/daer voor-by zijnde/ hout noch de noordwal en loopt daer by langhs tot achter den hoeck van Sint Nazare/en settet daer op ses of seven vadem: Midden in de Rivier tusschen de voorsz. klip met het gat en S. Nazare leydt een rije klippen/gheheeten Les Porceaux, die komen met half Ty boven water. Om die en noch meer andere Vuylen op de Rivier leggende/moet ghy al by de noord-wal langhs loopen als voorsz.

S. Nazare.

Les Porceaux.

Een stuck binnen S. Nazare op 't noord-landt staet een scherpen Tooren / als die buyten het zuyd-lant komt/dan meught ghy aen die voorsz. klippen niet misdoen/loopt daer benoorden omme/een weynigh daer beoosten leydt noch een drooghte met Rotsen/daer men met groote Schepen beoosten om loopen magh / het is daer seer vlack water tot aen den hoeck/ binnen den hoeck zijnde magh men 't setten/als geseydt is/op 6 of 7 vadem. Beoosten S. Nazare legghen noch twee Dorpen/ tusschen dese Dorpen is 't seer vlack en steen-gront / daer moet men de zuyd-wal kiesen / maer alsmen ten halven dat oostelickste Dorp is/ soo mach men wel op den hoeck van 't Dorp aen zeylen/ tot dat men daer voorby is/ maer tegens dat oostelijckste Dorp aen de zuyd-zijde op den hoeck leydt een banck Pijnbuf ghenaemt/die streckt wel ten halven in de Rivier / doch men kan tusschen den hoeck en dese Banck deur loopen op 5 of 6 vadem / dit is de Reede voor Schepen die ter Zeewaerts willen wesen.

Pijnbuf

Een mijl bet innewaerts midden in de Riviere legghen twee Steen-bancken in 't vaer-water. Tot Perlerin is de laedt-plaetse 2 mijlen van Nantes/daer 't goet af komt met Lodges na de Schepen toe/ dan van S. Nazare tot Nantes of Perlerin is 't Loots-mans water/die men ghemeenlijck inneemt by den boven-ghenoemden scherpen Tooren van S. Nazareth genaemt / daer men (als men daer binnen is) setten mach op 10 of 12 vadem / en een Loots-man verwachten.

Perlerin

Om van Sint Nazareth in Zee te loopen / bezuyden de klip met het gat heen/soo loopt eerst by de noord-wal langs als geseydt is/ tot dat ghy komt buyten den tweeden hoeck van de Rivier/ wijckt dan van 't Noord-landt af midden in de Rivier/ en zeylt een groot stuck weeghs bezuyden Pierre Persse om / als ghy dan de klip die noord-waert van Pierre persse leydt/buyten de hoeck sien meught/daer is 't diep 4 vadem en een half/ en als Pierre persse noord noordwest en noorden ten westen van u is / soo komt ghy teghens de klip/ daer krijght ghy dieper water / te weten 5/6 en ten laetsten 7 vadem/maer als ghy komt in de Trave van Picqueliers/ soo krijght ghy 10 of 12 vadem waters.

S. Nazare.

Bancken voor de Loire. Voor de Riviere van Nantes legghen veel bancken/ dan met halve Vloet magh men daer over/de zuyd-hoeck van de Riviere van Nantes leyt van de noord-hoeck noord noordwest en zuyd zuydoost drie mijlen / daer bezuyden loopt dit Landt in een groote Inwijck / en daer loopt men in de Bay. Dese oneffen bancken in de Rivier van Nantes zijn seer ongelijck / somtijdts worpt men 15 vadem/ stracx daer na maer 7 of 8 vadem.

Armentiers. Maer om van Boelijn ofte Bel Isle na de Bay ofte Armentiers te zeylen / soo gaet oost zuydoost aen / tot dat ghy het Klooster van Armentiers siet beoosten die boomen die te landewaerts in over 't selve Klooster staen / soo gaet oost ende oost ten noorden aen/ soo langhe tot dat het Kloo-

ster komt binnen het Slot van Armentiers / soo zijt ghy binnen de Moncke leghe: Gaet dan weder Oost zuydoost tot dat ghy binnen de klip van Pieremen zijt / daer meught ghy aen beyde zijden omme / ende als ghy de Grave open sien meught / dan meught ghy 't setten op seven ofte acht vadem / en varen aen landt om een Loots-man te halen / het is Loots-mans water. Van Boelijn oft Bel Isle tot Armentiers is de Cours oost zuydoost omtrent 9 of 10 mijlen verscheyden.

Pieremen.

Van Armentiers tot Heys / is 't zuyden ten oosten en zuyd zuydoost stijf 5 mijlen / en van Boelijn tot Heys zuydoost wel soo oostelijck 12 mijl. Het Eylant van Pickeliers leydt recht op de hoeck van Armentiers. Tusschen Armentiers of Pickeliers ende Heys is 't een oneffen vaer-water / met veele ondiepten ende bancken van 4/5/6 en 7 vadem. Op Heys staet een spitse Tooren / ende sommighe huyskens ende Meulens / daer aen het seer wel te kennen is.

Picqueliers.

Heys.

Het is in 't vaer-water tusschen Heys en Boelijn 35 en 40 vadem / maer als men binnen 't vaer-water is / soo is 't maer 25 vadem diep.

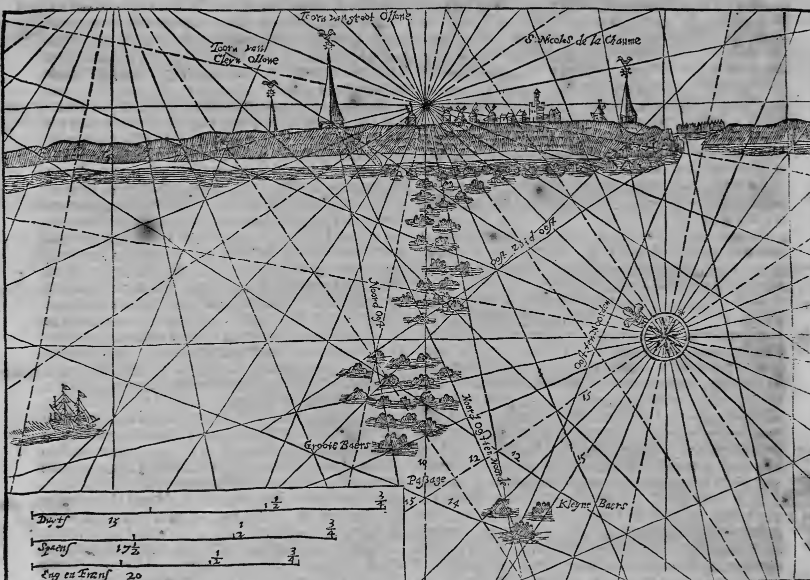
Onder Heys en is niet al te goede Reede / het rolter altijt als of het water onder het Eylandt deur quam / op het noord-eynde is 't vlack water / de Reede is als de Kerck-Tooren zuydwest van u is / op 8 of 9 vadem / noch men leydt daer niet beschut als voor eenen zuydwesten en west zuydwesten wint / ende het ravelt daer altijt seer.

Van Heys tot de Kiliaets of 't Eylant van S. Martin is de Cours oost zuydoost 9 of 10 mijl / tusschen beyde leydt de Baerse van Ollonne. Wat aengaet Ollonne ordinaris by de Zee-varende luyden alsoo ghenaemt: dat zijn twee Dorpen dewelcke door de Haven van den ander gescheyden zijn / waer van dattet eene 't grootste door de Inwoonderen wort ghenaemt Les Sables de Ollonne / aen de oost-zijde van de haven / 't ander Dorp ende het kleynste wert ghenaemt la Chaume d'Ollonne / of S. Nicolaes de la Chaume / leggende aen de west-zijde van de haven.

Baerse van Ollonne.

Les Sables de Ollonne. Sint Nicolaes de la Chaume.

Afbeeldinge van OLLONNE.

Eygentlijck Ollonne / ende waer van dese twee Dorpen van la Chaume en Les Sables / d'Olonne de name van Ollonne ghekreghen heeft / dat leydt ½ mijl Landewaert in / wort genaemt grand of groot Ollonne / 't welck een spitsen hooghen Tooren heeft / waer by dat noch een kleyn toorenken staet / waer van het Dorp kleyn Ollonne heet / en zijnde dese tooren en toorenken 't sekerst merck en kenteken van Ollonne als men uyt der Zee komt / oock soo dienense seer bequamelijck tot mercken om de Baersen te schouwen / als in 't beschrijven van de Baerse geseght sal worden / dese twee torens worden in 't Frans genoemt les Montiers / nu aengaende de Haven van Ollonne / dat is een Ty-haven en leyt het Dorp la Chaume veel zeelijcker met een uytsteeckende punt als Les Sables de Ollonne doet: op welcke punt een vierkant Kercrken staet met een spits Toorenken dat men S. Nicolaes noemt / ende daerom het Dorp oock S. Niclaes de la Chaume wort genoemt

Groot Ollonne. Kleyn Ollonne.

Les Montiers.

Nu tusschen dit Kercrken en 't Kasteel dat innerlicker staet aen de selfde zijde / soo leyter een Zant-plaet ofte banck van 't landt af / streckende tot een stuck weeghs voor de Haven / en alsoo de Haven noorden ten westen en zuyden ten oosten leyt / soo moet men om de voorschreven plaet te schouwen en de Kil ofte Cheual te vinden / naer de zijde van les Sables over loopen / en zeylen dan om in te loopen Noordwest aen / tot dat men binnen de zant-plaet is / en dicht onder 't Kasteel / als dan soo mach men den rechten Cours wel in gaen / maer men moet oock wel letten dat men in het overloopen naer les Sables niet te verre loopt / van vreese dat men in het in-zeylen oock de punt van les Sables niet en raeckt / die mede verre uyt-streckt.

De Baersen van Ollonne wort ghenaemt by de Ollonnoisen les Barges / dat is gheseght de Baersen / om datter twee zijn / een groote en een kleyne / en zijn Rotz-steenen / die met leegh water boven zijn / en leggen omtrent een Canon schoot van malkanderen van duysent pont / daer een gat ofte door-gangh tusschen beyden is / van thien en twaelf

Baersen van Ollone.

va-

vadem / legghende noorden en zuyden van malkander / de groote Baerse leydt de Noordelijckste en Landelijckste / en begrijpt in 't ronde omtrent soo veel plaets als men met een Musket tweemael over schieten magh.

Kleyne Baers.

De kleyne Baerse / dat zijn drie Hoofden van Rotsen die op een rechte drie-sprongh legghen/doch begrijpen weynigh plaets.

Groote Baers.

De groote Baerse leydt van de noordelijckste hoeck en de punt van la Chaume daer 't Kercrken S. Niclaes staet/ of de hoeck van de Haven oost zuydoost en west noordwest/ omtrent een mijl,en leydt van de tooren van groot Ollonne die best kan gesien worden/als men 't lant van die zijde van de Baersen aen doet/en tot een kenteken dient,met het kleyn toorenken datter by staet / (als in de beschrijvinge van Ollonne geseght is) noordoost en zuydwest/en leyt van 't Lant af omtrent drie quart mijls/ en is doorgaens meest Rotsen en Rudsen tot aen 't landt toe/ soo daer tusschen dito Baerse en 't Landt nauwlijcks een doorgangh is / als met groot prijckel en niet te waghen staet dat door te zeylen / hoe wel datter verscheyden Schepen door gezeylt zijn/'t is meer gelucks als wijsheydt/want de rechte passagie daer men door moet is soo naeu/engh en onseecker/datter geen mercken op te maecken zijn / oock en derven de Piloten van Ollonne daer geen Schepen door brenghen/ daer zijn oock de meeste Schepen gebleven/die dien wegh hebben willen kiesen. Belangende de kleyne Baerse die leyt van de punt ofte Haven daer 't Kercrken staet/ oost ten noorden en west ten zuyden een mijl,en leydt van de Tooren van groot Ollonne noordoost ten noorden/en zuydwest ten zuyden/ en is tusschen dese ende de groote Baerse een goede passagie/ sonder vuylen/en als voor geseght isser waters genoegh/ en gaet de cours tusschen beyden door recht op de Haven aen/ voorder soo mach men by nacht uyt der Zee komende de Baerse niet nader komen als op 15 vadem / want op de voet van de Baerse 14 vadem is.

Item de Zuyd-punt van Heys en de Baerse legghen zuydoost ten oosten en noordwest ten westen/ en is omtrent 6 mijlen van den anderen/om van de Baerse de Kiliaets in te zeylen/ so is de cours oost zuydoost.

Om in de Kiliaets te zeylen.

Van Ollonne tot de Kiliaets streckt de Kust meest oost zuydoost drie ofte vier mijlen. Om in de Kiliaets te zeylen/ dat is benoorden het Eylandt van S. Marten heen tusschen dat voorschreven Eylant en het vaste Lant van Poictou in: soo gaet wat noordelijcker als mitswaters/ofte laet de twee derdendeelen waters na Sint Martens Eylant/en een derdendeel na het vaste landt. By 't Eylant van Sint Marten langhs is 't oneffen en Banckigh / komt het vaste landt oock niet seer na / want daer legghen oock sommighe bancken af/ doch men kanse looden. Gaet als voorsz. is innewaert aen/tot dat de Kerck van S. Marten Z.Z.W. van u is/ dan sult ghy zijn voor-by de Banck die Noorden van S. Martijn afleyt/en een stuck bewesten Sint Martijn van de wal afstreckt / dat is een harde schorre Steenbanck die haestigh op drooght. Om die te schouwen als ghy moet laveeren met een Oostelijcke ofte noordooste wint/soo brenght het Toorenken van Hars niet in 't dorp van Loy/ maer alst Toorenken van Hars komt aen 't eerste of noordelickste huys van Loy/ soo moet ghy wenden / want dan komt ghy tegen de banck/die hout met leeg water omtrent een vadem diepte/en met hoogh water omtrent vier vadem. Als 't voorsz. toorenken van Hars komt teghen een Meulen/ die aen het zuyd-eynde van Loy staet/ soo zijt ghy binnen de banck / te weten tusschen de banck en S. Martijn. Als S. Martin z. w. ten westen en z.z. w. van u komt/dan meughdy vry over het eyndt van de banck na S. Martijn toe zeylen/ghy sult daer met leegh water en springh-stroom vinden wel 3 vadem/of 16/17 voet/oock een worp ofte twee maer 12 voet/ dan is 't al steeck grondt/ ghelijck oock voor Sint Martin/maer de bancken zijn hart/ en met springhstroom blijft daer weynigh water op. Voor S. Martijn meughdy 't setten op 4/5 of 6 vadem.

Mercken van de bank voor S. Marten.

Om voor S. Marten te zeylen.

Om voor S. Martijn te setten so set also dat ghy open tot de haven in komt sien/ en dat de hoeck van 't Klooster en den Bos een paer windt-boomen lenghde van malkander staen/daer is 't met spring-stroom en leegh water vierdehalf vadem/maer met hoogh water sevendehalf vadem diep.

Als men de Kiliaets in zeylt als voorsz. so ist 12/11 en 10 vadem diep/maer soo veer komende dat de tooren van Sint Martijn begint Zuydwest van u te staen/ daer wert het te met drooger/ en meught dan wel na het eylant toe wijcken op 4 en 5 vadem/het drooght dan schielijck op/en werdt van thien metter haest 5 en 4 vadem.

Wilt ghy met een diep-gaende Schip over de banck die van het Klooster af streckt / soo verbeyt soo langh tot datter halfvloet is / want met leegh water en blijft daer niet meer op als drie vadem of een elle meer. Als 't wat gevloet is/soo mach men met een groot Schip daer wel over. Als het toorenken van Lusson komt aen 't Noord-eynde van het Eylant Urck of Tyvalenes/soo is men op het drooghste van de banck/maer als 't Toorenken komt over 't zuyd-eynde van dat Eylandeken dan begint het weder te diepen. De mercken om het diepste water te houden als ghy over de Banck loopt zijn dese: hout den grooten Tooren van Rochelle een spaeck lenghde bezuyden dat bosch boomen dat op de noorderste hooghte staet/ en loopt soo over de banck/ 't is daer al steeck-gront.

Wilt ghy voor 't Klooster onder de banck setten/ so loopt op 6 of 7 vadem/en setten 't daer.

Maer wilt ghy onder Sint Martin niet setten / maer voort na het Brandt Eylant/soo brenght dat voorsz. torenken van Lusson over het Huysken dat op 't Eylandeken Urck staet/en houdt dat soo staende,soo en meughdy aen de Laverdijn niet misdoen.

Laverdijn.

De Laverdijn is een rye Rudsen / te samen omtrent een musquet-schoot langh/ die omtrent een quartier mijls van de oost-hoeck van Sint Martens eylant af leyt / en op een sprinck met leegh water boven komt. Tusschen die en 't Eylandt van Sint Martin mach men deur zeylen/daer is diepte ghenoegh. De mercken van de Laverdijn zijn dese: Als men de Kiliaets in-komende tusschen Sint Martens Eylandt en den Bos deur zeylt/en den grooten tooren van Rochel komt te sien effen buyten den hoeck van den Bos/ soo is men recht neffens Laverdijn/ die leydt dan zuydwest van u/'t en is daer tusschen beyden niet seer wijdt. Of als den voorsz. tooren van Rochelle staet effen buyten den hoeck van den Bos/en de noord-hoeck van de Plom een scheepslenghde buyten de zuyd-hoeck (dat is de noord-hoeck van den Bos) dan is men recht op de Laverdijn / daerom als Rochelle komt een scheeps-lenghde bezuyden den Bos/ (als men de Kiliaets in komt) dan is men de Laverdijn gepasseert/en men mach vry zuydoost en zuydoost ten zuyden aen gaen/na het Brant Eylant.

Porthus.

Porthus is een wijt en breet gat/streckende tusschen S. Martens eylant en Oleron deur/ leyt van Heys verscheyden Zuydoost ten oosten omtrent 11 mijl. Wilt ghy Porthus in zeylen/so loopt tusschen beyde landen oost zuydoost in/maer S. Martens Eylant vry wat nader/ om de Kraghe van Oleron te schouwen/dat is een vuyl Steen-rif aen het Noord-eynde van Oleron/ komt dat by nachte niet nader als op 12 of 13 vadem.

Als ghy dan komt by 't oost-eynde van Sint Martens Eylandt/ en na Rochelle ofte onder den Bos setten wilt/soo brenght den grooten toren van Rochelle een schips lenghde buyten den Bos/so en meughdy aen de Laverdijn niet misdoen. Onder den Bos set men op 5 of 6 vadem steeck-gront/ alsoo dat den hoeck noorden van u leyt. Of wildy te Reede loopen onder de Abdye ofte Klooster van S. Martens Eylandt/soo loopt op de voorsz. mercken/soo langhe tot dat het voorsz. Klooster komt buyten de zuyd-hoeck van 't selve eylant/zeylt dan daer op aen/soo laet ghy de Laverdijn verre genoegh aen baghboort van u. By 't Klooster komende/ set het daer recht beoosten op 5/6 of 7 vadem/daer is de Reede voor Schepen die uyt willen wesen.

Brandt Eylant.

Als ghy Porthus in zeylt en na het Brandt Eylant begeert te wesen/ soo loopt als voorsz. is/tot by 't Oost-eynde van S. Martens Eylant: van daer is de cours zuydoost ten oosten / ofte van den Bos zuyden en zuyden ten oosten/ of met westelijcke wint zuyden ten westen na dat eylant.

Als ghy soo na dat Brant Eylandt zeylt/dat den tooren van Voorn ofte de Four komt over het Brandt Eylandt/ daer meughdy u ballast over boort werpen/ 't is daer 25 vadem diep.

Soo ghy van den Bos na het Brant Eylandt met een zuydelycke wint / ofte van 't Brant Eylandt na den Bos moet laveeren/ so en komt het landt van Rochel niet te na/ daer leggen verscheyden drooge steenige bancken een stuck weeghs van de wal langhs het landt / daer men hem van wachten moet. Als Rochel bedeckt wert van de zuyd-hoek die teghen over de Kriecl leydt/ daer leydt een steen-banck daer geen vadem water op en blijft.

Wildy op de Rivière van Saranten zeylen/ so loopt bezuyden het Brandt Eylandt om / men magh'er oock wel benoorden om zeylen/ en zeylt by den Tooren van Voorn ofte Four in. Met leegh water valt dese Riviere droogh/ wel drie mijlen in 't lant.

Om van het Brant Eylandt na Brouage te zeylen/ soo zeylt zuyd zuydoost aen/ en hout het toorenken van Heers bewesten het Bosch/ so lange tot dat den toren van Voorn of le Four komt over het root pannen huysken/ dat op de zuyd-zijde van de Riviere van Saranten staet / zeylt dan zuydoost en alkemet zuydoost ten oosten in / tot dat Front een dorp dat op de strant leydt/ benoorden Soubise komt/ als dan Soubise komt binnen 't voorsz. Dorp/ en de Meulen boven 't Dorp / soo suldy zijn teghen den hoeck van de

Oester-banck. Oester-banck : gaet dan al zuydoost ten zuyden / en set dat uytterste torenken van Heers over de uytterste zant-pleeke daer de galghe by staet/ hout die soo staende / en zeylt zuyd zuydoost in/ als dan het toorenken van Heers komt aen de oost-kant van de Valeye die in 't Bosch is / soo houdt dat scherpe toorenken recht over de oost-kant van de Valeye/ van 't Bosch/ende zeylt alsoo binnen de Kriecke oft Riviere van Brouage. Tot Brouage en plach niet een huys te staen/ daer 't nu een stercke fraeye Stadt is / binnen 70 of 80 jaren herwaerts soo geworden zijnde.

Banjaert. De Banjaert leyt langhs 't lant van Oleron / en streckt tot binnen dat Brandt Eylandt / met leegh water komtse boven/ en de steert streckt verre om de noord/so ghy van de Kriecke uytwaert aen moeste laveeren na het Brandt Eylant toe/soo en brenght den toren van Rochelle niet buyten het Brant Eylant/ voor en al eer ghy daer neffens zijt/om de Banjaerts wille/soo en suldy daer aen niet misdoen.

Aen 't zuyd-eynde van Oleron tusschen Oleron en 't lant daer bezuyden/ is noch een gat daer men in en uyt mach zeylen/ gheheeten de Mammesont/diep genoeg voor groote schepen/ streckt van uytter Zee oost ten noorden in/het is een slim gat/ want van elcke hoeck loopt een Rif af tot by naer aen malkanderen met de punten/ de zuyd-punt is heel breet en vlack; de wint uyt den westen waeyende kan men qualijck een gat sien/ 't barnt dan over het heele gat heen/ de kille in 't midden is 6/ 7 en 8 vadem / men moet wel toe sien niet dwars te geraken/ ofte men is 't Schip quyt ; Daer binnen komende loopt'er een rivier de Sudres zuydoost op na Sales toe / daer men Sout ladet / en wordt na de Rivier Suddres Sout genoemt/ daer voor-by aen den

Mammesont. anderen hoeck van de Mammesont/ leydt een Plaet daer men benoorden om loopt op dese mercken : Men hout de meulen die op het lant van Oleron staet over de Boomen/ en soo loopt men benoorden de Plaet om : daer is de Reede voor die op Oleron ofte Olderdon Sout wil laden.

Maer wil men binnen deur weder uyt wesen/ so sal men soo lange om oost zeylen/ tot dat Sales komt over de boomen die binnen Merven staen / om de steert of het Rif dat van Oleron af schiet te schouwen : als Sales komt over de boomen / zeylt dan noorden ten westen aen na het Brandt Eylandt / maer brenght Hertogh Karels tooren bezuyden het Brant Eylant/ om den Banjaert niet te onder-zeylen. Als 't torenken van Heers aen 't Bosch komt/ houdet dan soo staende / tot dat Rochelle over de noord-kant van het brandende eylant komt/zeylt dan dat Porthus uyt. Daer schiet oock een Rif van S. Martens Eylants west-eynde af/ dat men schouwen moet.

Rif aen Sint Martens eylant.

Omtrent zuyden ofte weynigh westelijcker 10 mijlen van het Eylandt Heys/ zuydwest ten westen in 't Eylandt S. Martyn/ en west noordwest of wel so noordelijck van de Riviere van Bordeaux/leggen de klippen van Rokedon ofte Rochebon/ van sommige genaemt Urkamia/ in forme van een drie-hoeck. De zuydelijckste van de drie dat is de drooghste / daer op blijft met leegh water ontrent 2 vadem diepte/ aen de zuydwest-zyde is de gront swarte steenkens/ aen de noordoost-zyde wit zant/ maer men machse op 't loot niet genaken noch aen-diepen.

Klippen van Rochebon.

Een weynigh westwaert niet verre van de voorsz. klippen leyt noch een andere klip/ daer met leeg water 6 vadem water op is/ doch met een storm breeckt de zee daer geweldigh op met groote stortingen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen dese Kusten en Eylanden maeckt hoogh water een zuydweste en noordooste maen / maer binnen de havens en Rivieren een streeck later/na dat die verre te landewaert in strecken.

Van diepten neffens dese Landen om die te kennen,

Boelijn mach men van beneden sien op 55 vadem/en onder de Mars op 60 vadem.

Buyten Heys ist 35 vadem diep/ en men mach als dan 't lant van beneden sien/ als 't klaer weder is kan men 't sien op 60 vadem.

West zuydwest van Heys omtrent 7 mijlen sult ghy vinden 45 ofte 46 vadem/ de gront kleyn gruys van singhel / als groot grof zant / heel scherp uyt den rooden siende.

't Lant van Olone mach men van beneden sien op 25 en 30 vadem.

S. Martens Eylandt en 't noord-eynde van Oleron mach men sien op 28 en 30 vadem. Alsmen S. Martens Eylant in 't ghesicht krijght/ soo siet men daer op een hooghen Tooren met een hoogh huys/ en op de strant een meulen/ met vier of vijf hooge duynen. Op Oleron siet men een hooghen spitsen Tooren op een rooden hoeck/ daer men sommighe boomen over siet staen/en bezuyden is 't tot twee of drie steden ghehackelde duyn.

Hoe dese Landen van malkanderen, ende van andere Landen leggen.

Van Boelijn tot de Rivier van Bordeaux z.o. wat zuydelijcker	35 mijl.
Van Boelijn tot S. Sebastiaen z. z. o. wel so zuydelijck	56 mijlen.
Van Boelijn tot S. Andreo zuyden	54 mijlen.
Van Boelijn tot C. de Pinas of Tores z. z. w. wat westelicker	57 mijl.
Van Boelijn tot C. de Ortegael z. w.	66 mijlen.
Van Boelijn tot C. de Finisterre z. w. een weynig westelicker	91 mijl.
Van de oost-hoeck van de Kardinalen tot Kroofwijck o.n.o.	5 mijlen.
Van de hoeck van Kroofwijck tot Piere Perce o. z. o.	3 groote mijlen.
Van de Kardinael tot Outduynen o. n. o.	5 mijlen.
Van de noord-hoeck van de rivier van Nantes tot de Picqueliers zuyd zuydwest	5 mijlen.
Van Pieremen tot Armentiers west zuydwest	2 mijlen.
Van Armentiers ofte Pickeliers tot het west-eynde van Heys zuyden ten oosten en z. z. o. stijf	5 mijlen.
Van 't oost-eynde van Boelijn tot Heys z. o. wel so oostelick	12 mijlen.
Van Heys tot de Baerse van Olone z. o. ten oosten	6 mijlen.
Van de Baerse in de Kiliaets/ is de cours oost zuydoost.	
Van Heys tot de Kiliaets of S. Martens Eylant o. z. o.	9 of 10 mijl.
Van Heys tot C. de Pinas zuydwest ten zuyden	56 mijlen.
Van Heys tot C. de Ortegael z. w. ten westen	70 mijlen.
Van Heys tot Sint Martens Eylandt ofte de Kiliaets/ is de cours oost zuydoost	9 of 10 mijlen.
Van Heys tot Porthus of de Krage van Oleron / is de cours zuydoost ten oosten	11 ofte 12 mijlen.
Van S. Martens Eylant tot de toren van Cordan ofte de Riviere van Bordeaux zuyd zuydoost	12 mijlen.
Van de Kraghe van Oleron tot den tooren Cordan / zuyd zuydoost/ en zuyden ten oosten	10 ofte 11 mijlen.
Van S. Martens Eylandt tot Cabo de Pinas / zuydwest wat westelijcker	60 mijlen.
Van S. Martens Eylandt tot Ortegal/ is de cours west zuydwest wel soo zuydelijck	74 mijlen.

Hooghten.

Het Eylant Heys op	46 graden 48 minuten.
Het midden van S. Martens Eylant op	46 graden 26 minuten.
De noord-hoeck van Oleron op	46 graden 10 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

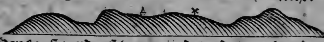
Heys zuydoost ten zuyden van u zijnde/ soo verre alsmen het van de Companje sien mach/ soo verthoont het uyt de Marsse aldus.

Heys noordoost van u zijnde/ soo is 't aldus gedaen.

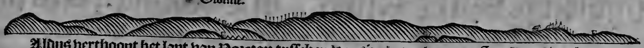

Aldus verthoont het eylant van Heys/ als men daer by langhs zeylt/ 2 mijlen daer af zijnde.

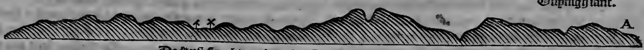
Heys oost zuydoost van u zijnde/en de toren van de Companje siende vertoont aldus/ en men is dan op 31 vadem diepte.

Olonne.

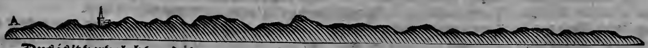
Aldus verthoont het lant van Poictou tusschen Heys en het eylant van S. Martijn/ als men daer by langhs zeylt/ drie mijlen buyten lant.

Duynigh lant.

De Kust streckt zuyd zuydoost.

Aldus verthoont het west-eynde van 't eylandt van S. Martijn.

Dus is 't vervolgh van de voorgaende Figuer/ van 't west-eynde van S. Martens Eylant/ en vertoont aldus/ als den tooren oost ten zuyden van u is twee of drie mijlen/ die Kust streckt hier oost zuydoost en west noordwest.

La Force de Lois. S. Marten. Klooster. S. Jan.

Als Sint Martens Eylant noorden ten oosten van u is/ verthoont het hem aldus.

Als den toren op 't Eylant S. Marten o.z.o. 3 mijl van u is/ so toont het Landt aldus.

Als men Porthus in ofte uyt zeylt/ is Sint Martens Eylant aldus ghedaen.

S. Marten. S. Maria.

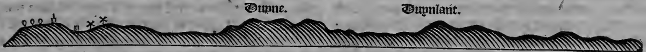

Aldus verthoont de zuyd-zijde van S. Martens Eylant/ als den tooren ofte west-eynde noorden/ en het oost-eynde noordoost van u is/ twee ofte drie mijlen.

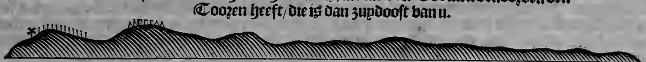

De west-hoeck van Oleron of Olderon verthoont aldus als die oost van u is 2 mijlen/ daer omtrent ist 20 vadem diep.

Duyne. Duynlant.

Olderon of Oleron verthoont hem aldus/ als men die Boomen benoorden den Tooren heeft/ die is dan zuydoost van u.

Als men voor Porthus is omtrent twee mijlen van landt/ dan is Oleron ofte Olderon aldus gedaen.

Het lant tusschen Olderdon en de Rivier van Bordeaux verthoont (als men daer by langhs zeylt) gelijck in dese vijf volgende Figuren afgebeelt staen/ de gelijcke letteren behooren aen malkanderen/ als de A, BB, CC, DD.

Eylant van Olderdon.

Sales.

Aldus verthoont Sales als 't oost ten noorden van u is/ omtrent een mijl buyten lant.

Hoogen Duyn.

Cordan.

De

De Derde Verthooninge,

VAN DE

Beschrijvinge van de Rivier van Bordeaux; Als mede van de selvige tot S. Sebastiaen ofte Konincks-Reede.

VAn de Kraghe van Oleron tot de Tooren van Cordan of de mondt van de Rivier van Bordeaux/ gheheeten de Garonne/ streckt het landt zuydoost/ en zuyden ten oosten 10 mijlen.

Benoorden de mont van de Rivier legghen vijf/ 6 hooge witte duynen/ maer daer bezuyden ist laeghachtigh lant/ swarte duynkens met helm bewassen.

Van de Tooren Cordan of noord-waert na de hooghe duynen op 't noordlant toe/ streckt een zant-banck geheeten de Monages of Monassen / daer mach men aen de west-zijde by heen op 7 vadem om looden maer op 't noord-eynde is die heel schor en niet verre daer af is 't 20 vadem diep.

Monages.

Van de noord-hoeck van de Rivier loopt een zant af zuydwaert/ geheeten de noorder-Ezels/ en daer bezuyden leyt noch een geheeten de zuyder-Ezels/ maer zijn nu heel kleen datse naesten by verloopen zijn soo dat men daer niet grootelycks behoeft voor te vreesen/ daer tusschen beyden deur en oock daer bezuyden langhs zeylt men op de Rivier.

Noorder en Zuyder Ezels.

Wilt ghy in de Rivier zeylen komende uyt den noorden so meughdy by de wal langs loopen op 12/ 13 vadem / tot dat de tooren van Cordan zuydoost ten oosten van u staet/ loopt dan daer recht op aen/ tusschen de noorder en zuyder-Ezels deur tot dat de hooge witte duyn op de noordhoeck van de Rivier noord noordoost van u staet/ men magh soo uyt den noorden komende by de noorder-Ezels op het loot oock om loopen/ tot dat den toren zuyd zuydoost/ en zuydoost ten oosten van u komt/ gaet dan na de toren toe/ en als die voorsz. hooghe duyn noord noordoost of noordoost ten noorden van u komt / zeylt dan daer op aen tot dat ghy de slagh van 't lant hebt/ loopt dan daer by langhs innewaert na Missie toe/ dat is de hoeck met al de meulens. Als ghy dus na de hooge duyn toe zeylt / en dat de toren van Soulack komt een groote vaem benoorden de tooren van Cordan / ende het Molenken van Roian in 't bosch by Roian/ dan zijt ghy oock de Monages ghepasseert / en meught sonder schromen oost aen recht na Roian toe zeylen/ maer kabelt wel u stroom / de vloet valt dwars over d'Ezels na de tooren van Cordan toe/ en de ebbe ter contrarie. In dit voorsz. gat tusschen d'Ezels deur blyft met laegh water 3 vadem water op de drumpel.

Missie.

Roian.

Om bezuyden de Ezels langhs in de Rivier te zeylen/ komende van benoorden (dat is het beste gat) soo doet aldus: Brenght den toren van Soulack oost van u/ ofte wel so noordelyck/ en zeylt daer op aen tot dat de tooren van Cordan noorden ten oosten en noord noordoost van u is/ Roian sal dan noord noordoost van u staen/ of soo ghy uyt den zuyden komt / so brenght den toren van Cordan noorden ten oosten en noord noordoost van u/ ende zeylt daer soo op aen/ tot dat Soulack oost van u komt / Roiane sal dan noordoost van u staen zeylt dan recht daer na toe, daer by komende/ zeylt na den hoeck van Missie.

Als ghy nu binnen 't gat zijt/ en komt teghen den hoeck van Missie/ dat is de hoeck daer de meulens op staen/ soo gaet dan over na het ghebroken Kasteel toe / ghenaemt Chastillon zuydoost ten zuyden aen/ dat is ses mylen van Missie/ dan voort by 't zuyd-landt langhs zuydoost in tot Pouliack/ dat zijn 2 mylen.

Chastillon.

Pouliack.

In 't vaer-water tusschen de Monages en den hoek met de meulens of Missie is 't 10/ 11 en 12 vadem diep / maer buyten het vaer-water / 't zy aen de noord ofte zuyd-zyde is 't drooger/ te weten/ 5/ 6/7 en 8 vadem men moet dicht by den hoeck van Missie langhs/ daer is 't 22 vadem diep.

Als dan Roiane komt aen de west-hoeck daer de Meulens op staen / houdt dat soo staende / en gaet zuydoost ten zuyden na Chastillon toe / 't is in dese trave meest al 4 vadem diep, dan aen de noord of zuyd-kant ghenaeckende is 't droogher/ en aen de noord-zijde ist vol zanden/ daer men oock wel deur mach zeylen die daer bekent is.

Van Chastillon tot Pouliack is 't zuydoost 2 mijlen / de cours als te voren/ en 't is daer 4/ 5/ 6 en 7 vadem diep.

Pouliack.

Tegens Pouliack midden in de Rivier leyt een Eylandeken / daer beoosten moet men om loopen recht op Blay aen/ maer daer moet men met gety over / want 't en is daer met leegh water maer een vadem diep.

Als ghy voor Pouliack zyt en na Blaye wilt zeylen/ soo laet het water eerst een ure wassen / dan meughdy met een Schip dat 9 of 10 voeten diep gaet wel over. De mercken om langhs het diepste water in dat rack te zeylen zijn dese: daer staet een Meulen ten halven tusschen Blay en Roche de tou / houdt die buyten de nieuwe muragie van Blay soo sult ghy de diepste kille treffen. Voor Blay wert het weder 3 en 4 vadem diep / loopt dan by 't noord-landt uyt/ op 3/ 4 en 5 vadem. Als ghy voor de Rivier komt die oost-waert op streckt/ genaemt Dordoigne/ soo zeylt eerst op 't midden van 't tweede Eylandt aen / laet dat eerst aen stuerboort/ en gaet daer passelycken by langhs, tot dat ghy neffens of voor-by de galgh zyt / die op de oost-hoeck van de Riviere staet. Dan weder by 't noord-lant langhs tot de vier huyskens. Van daer moet ghy over-slaen na den hooghen tooren van Dublot / (by d'onse Dubekot ghenoemt) daer neffens komende / moet gy terstont weder oost-waert over na de bocht by Lermond/ in dat over-slaen loopt men tusschen een Steen-Banck aen baghboort en een drooghe Sant-plaet aen stuerboort deur/ over een banck gheheeten het Pas dat is 't drooghste van al de Rivier / daer en blyft met leegh water niet meer als 8 voeten. Aen de oost-zyde komende over 't Pas/ gaet dan voor-by de oost-wal langs tot voor-by Lermond/ zeylt dan weder over / na de west-zyde op de huysen van Chartoise aen / en dan voort al by de west-wal langhs tot voor de Stadt Bordeaux / in dat kromme tusschen Lermond en Chartoise is 't 5/ 6 en seven vadem diep/ voor de stadt 4/ 5 vadem.

Blay.

't Pas.

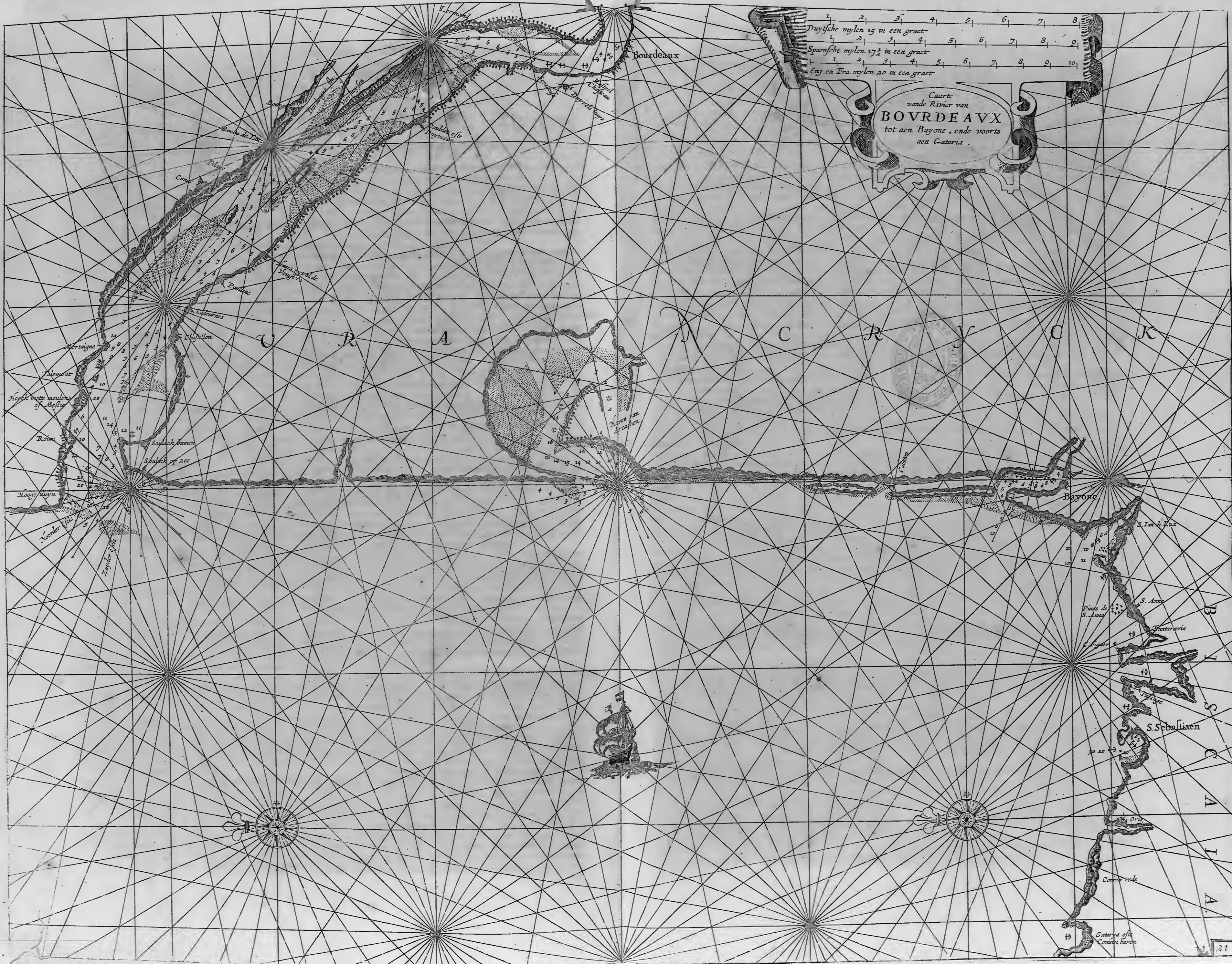
Alsmen de rivier van Bordeaux uyt wil zeylen/ so sal men tot Royanen vertoeven / verwachtende goet weder en een Voor-ebbe/ en loopt daer mede uyt / in 't uyt loopen hout den hoogen Duyn noord noordoost van u/ so lange tot den toren van Cordan zuydoost ten oosten van u is/ dan meughdy noordwest ten westen door de Ezels in Zee zeylen.

Van Cordan of de Rivier van Bordeaux tot Arcachon streckt de Kust zuyden ende noorden 15 mijlen/ is al vlack Duynigh landt/ daer tusschen beyden leydt een Ty-haven genaemt Anchises / daer mach men met hoogh water wel met groote schepen in.

Voor de haven van Arcachon oft Arcason legghen verscheyden droogten/ daer mach men bezuyden in zeylen/ het noorder-gat gaet tusschen de noord-hoeck en 't noordelickste eylant maer is eng en niet diep. 't Zuyderste streckt by de zuyder-hoeck tusschen 2 drooge Zant-bancken in / daer van d'eene van 't Zant/ en d'ander van de zuyd-hoeck van 't vaste lant af streckt/ zuydwest ten westen in zee. Het lant benoorden 't gat is al leeghachtigh Duyn-landt / sonder gheboomte / maer daer bezuyden zyn 't al hooghachtighe Duynen oock sonder gheboomte / dan neffens 't gat komende siet men in 't binnen-lant veel boomen. Als ghy uyt der Zee/ 't zy van benoorden of bezuyden / omtrent dit gat komt / ghy sult die voorschreve Bancken aen beyde zijden van 't zuyder-gat wel ghewaer werden aen 't barnen ende breken der Zee, en meught die so na 't loot om loopen alst u belieft zyn heel schoon en vlack. Op de Duynen binnen 't gat staen 2 groote hooge masten. Wilt gy daer in zeylen/ soo brenght die 2 masten over een/ so sullense noordoost ten oosten van u staen/ hout die over een/ en zeylt daer op aen/

Arcason.

ghy

Caarte vande Rivier van BOURDEAUX tot aen Bayone, ende voorts aen Gataria.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
Bourdeaux
Bayone
S. Sebastiaen
Mortaigne
Talemont
Royan
Hooge duyn
Noorder Ebsle
Zuyder Ebsle
Soulack binnen
Soulack op zee
Chastillon
Calournes
Poulliac
Roche de Lou
Conac
Haven van Arcachon
S. Ian de Luz
Pinas de S. Anna
S. Anna
Puntaravia
C. Figuer
Passage
Oria
Gataryo ofte Coninx haven
U R A N C R Y C K
B I S C A I A

Om in de Haven van Arcason te zeylen. ghy sult soo tusschen de twee voorsz. bancken in zeylen/ en met leegh water niet minder als 2 vadem/ maer met hoogh water 5/ sestehalfen 6 vadem water vinden/ gaet so al op de mercken aen/ tot binnen de Eylanden/ en ten eynden het drooge zant aen baghboort. Daer binnen ten eynden zijn de loeft daer by om/ en gaet dan Noorden aen tot aen den hoeck die ghy aen stuerboort sult sien/ maer schout die/ daer loopt een steert af/ten is in dat Rack niet min als thien/elf en 12 vadem diep. Om dien hoeck ofte ten eynde komende/daer meughdy dan voort wel dicht by het landt aen stuerboort langhs zeylen/ dat streckt oost zuydoost/ ofte ghy meught daer setten op 16/15/12 en thien vadem/ ofte bet innewaert om den tweeden hoeck op 2 en 3 vadem. Teghen over den eersten hoeck aen de noord-zijde valt het seer verre droogh na binnen toe.

Bayone. Van Arcason tot Bayone streckt de kust zuyden en noorden 12 ofte 13 mijlen. Het gat van Bayone streckt tusschen twee slechte stranden oost zuydoost/ en oost ten zuyden/ en somtijts oostelijcker of noordelijcker in/ door het verloopen en veranderen der Zanden voor 't gat. Op 't landt aen de zuyd-zijde van 't gat staen 2 Masten/die hout men over een/ ofte de innerste een weynigh benoorden de uytterste/en loopen so over de Baerse of Drempel/tot tegen de zuyd-hoeck/ en dan daer voort by langhs. Op die voorsz. Baerse ofte Drempel is met hoogh water en springh-stroom stijf 3 vadem/ met dagelijcks Gety derdehalf/maer met leegh water niet meer als drie voet water. Als men om den hoeck komt moet men zuyd-waert opzeylen/ontrent mitswaters langs de Riviere/ofte liever de west-zijde naest (om sommige vuylen/die aen de oost-zijde legghen te mijden) en setten 't voor de Stadt op 4/5 ofte ses vadem. Dit gat en dese Riviere is Loots-mans water.

Recht binnen dit gat streckt aen de Noord-zijde van de Rivier een groot haf van 5 mijl langh noord-waert op/ en valt by Cabriton in Zee. Langs dat haf plegen de schepen op te zeylen na Bayone/ maer is nu op 't zuyd-eynde aen de Rivier van Bayone by na gheheel toe ghepaelt/ alsoo daer maer kleyne Barcken door konnen/om het gat van Bayone te beter met scheuren des waters diep te houden.

S. Jan de Luz. Van 't gat van Bayone tot S. Jan de Luz is de cours zuyden ten westen 3 mijlen/daer is een schoone Bay/ daer men legghen mach op vijf/ses/seven ofte acht vadem/ na dat men diep in leydt/schoone Zant-gront/ ten eynden de Bay is een Ty-havenken/daer op leyt de Stadt aen de west-zijde. Met hoogh water en daghelijcks ghety komt daer 9 voet/ maer met een springh 12 voet water/ met leegh water valt het heel droogh/ soo dat men drooghs voets daer over mach gaen. Recht binnen de west-hoeck van de Bay is noch een kleyne Dock/ daer een voet waters meer komt als in het voorsz. Ty-havenken/ maer valt met leegh water mede heel droogh.

't Is periculeus in hart weder in de Bay van S. Jan de Luz in te loopen/om dat de heftighe bare niet altijt op sijn ordinaris tijt komt/doch als men op de reede voor de Riviere niet en mach blijven/ soo mach men loopen achter de Cape Neuve Zuyd-waert daer de Terra Neuf-vaerders leggen.

Dese Bay is seer goet te kennen uyt dese na beschreven mercken/sy leydt recht in de bocht/ daer beoosten streckt het landt noorden ten oosten na Bayone/ en daer bewesten ontvalt het zuydwest ten westen en zuydwest na Fontarabia. Op de oost-hoeck van de Bay staet een witte vuer Tooren die men verre sien kan/besonder als de Son daer op schijnt/ dan blinckt die seer wit teghen het ander landt uyt. Op de west-hoeck staet een plat wit huys/een weynigh op het hooge/en daer bewesten de Bay is het op de Zee-kant graeuw leyachtigh lant/oock is den hooghen bergh van S. Jan de Luz een goet merck om dese Bay te verkennen/ die blijft in 't zeylen een stuck oost-waert ofte aen baghboort leggen: Dese voorsz. bergh van S. Jan de Luz munt buyten alle andere bergen daer omtrent van hooghte uyt/ is daer door seer kennelijck/boven op platachtigh/als in de opdoeningen hier achter afghebeelt: Op dien voorsz. staet een Kappelle/ van daer kanmen sien in vier Koninckrijcken/ Vranckrijck/ Spangien/ Navarre en Arragon.

Poingnons van S. Anna. Omtrent twee mijlen zuydwest en zuydwest ten westen van S. Jan de Luz leggen de klippen genaemt de Pinghnons van S. Anna niet verre van lant/ 1 mijl daer bewesten leyt den Inwijck van Fontarabia/een schoone Bay.

In de bocht van Fontarabia staet aen de west-zijde een Kasteeltjen/ men set dat west van hem/ en laet dan 't Ancker vallen. Kleyne Scheepkens mogen wel heel in de bocht loopen.

Aen de West-hoeck van de Bay leydt de C. Figuier een hooghe hoeck/ daer op staet een Kasteel/ en daer bezuyden een Kappelleken. Aen de hoeck van die Kaep leydt een klip een weynigh daer van verscheyden/ doch de Zee'en mach daer tusschen beyden niet deur loopen/ dan by gheheel hooghe Vloeden breeckt se een weynigh deur. Aen de oost-zijde van dese Bay legghen twee groote Klippen/ daer neffens strecken noch sommighe leeghe Klippen een goet stuck van landt af: Om die te schouwen/ moet men by de west-hoeck in zeylen om in dese Bay te komen/ daer binnen zijnde/ mach men 't setten op acht ofte neghen vadem/ alsoo dat de voorsz. groote klip aen de C. Figuer noord noordwest van u staet/daer leydt men op schoone Zandt-grondt/en beschut voor een noordwesten windt. *Kroonenbergh.* De Kroonenbergh leydt omtrent ten halven tusschen S. Jan de Luz en dese voorsz. Bay van Fonterabia.

Passagie. Een kleyne mijl bewesten C. de Figuer leydt Passagie/ oock een schoone haven. Aen de oost-zijde van 't gat/dat seer naeuw is/ leyt een ronde Klip/so dat het met een ebbe quaet daer in te komen is/ maer by Vloet ist beter/daer buyten ist heel schoon sonder eenige vuylen of ondiepten/ als de voorsz. ronde Klip. De stadt leyt recht binnen de haven aen de oost-zijde/daer men voor leyt op 7 vadem.

Twee mijlen bewesten Passagie leydt S. Sebastiaen/ tusschen beyden is noch een zant-bay in een Inwijck/ daer een droogh Riviercken in 't landt op gaet/ daer komen veel Barcquen in.

S. Sebastiaen. De haven van S. Sebastiaen is goet om in te komen/ men loopt'er tusschen twee Slotkens ofte Kasteelkens in/ waer van het oostersche het grootste is/ staende op een hoogen bergh. Het westersche is een vierkant torenken/ leyt op een kleyn eylandeken of rotse/ in te zeylen in 't naeuwe/ tusschen dese voorsz. Slotkens leydt een klip die met leegh water ses vadem diep is/ ende als 't storm uytter Zee is altoos barnt/sy leyt dat oost-lant naest/ aen 't west-landt is 't diep 10 vadem. Om nu (inkomende) de voorsz. klippen te mijden/ soo komt 'er een Klooster beoosten het Westersche Eylant en een Toorenken/als men die over een hout/dan loopt men daer beoosten om.

Om buyten Sint Sebastiaen op de Reede te setten/ soo moet men den hooghen Bergh die op den hoeck van Caep de Figuer leyt/buyten 't oostersche voorsz. Eylant houden/ daer mach men 't setten/ maer soo de selve onder 't Eylandt bedeckt valt/ soo en mach men 't op de Reede voor S. Sebastiaen niet setten: als men door het naeuwe binnen de klip en voor-by de slotkens is/ soo mach men 't setten aen de Oost-zijde onder het groot slot/ daer is de beste reede/achter het voorsz. slot gaet een kleyn waterken op: men kan van dat Ooster-slot te voet gaen langhs een hooge strand/op het vast landt met leegh water tot aen de stadt/(die leydt achter den voorsz. hooghen bergh met het slot) doch gaet de strant met hoogh water onder: het is een Inwijck/ ende binnen voor de stadt is 't 5/6 en 7 vadem diep/ aen de west-kant onder het kleyn Eylandeken en mach men 't niet setten/ 't is daer vlack en droogh.

Die van daer voort in Sint Sebastiaen wesen wil/ die loopt midtswaters tusschen beyde Eylanden in/ en laet het kleyne Eylandeken daer de Kapel op staet aen stuerboort/ loopende alsoo tegens de eerste of tweede muer van de Stadt/ en settet daer/de sloepen of barcken sullen hem wel aen boort komen/en in de haven helpen tusschen de muren.

Een mijl bewesten S. Sebastiaen leyt een Zant-bay/ daer men 't setten mach so diep of droogh als men wil.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen de Rivier van Bordeaux maeckt hoogh water een zuydweste en noordweste maen.

In de Haven van Arkason maeckt hoogh water een zuydwest ten westen en noordoost ten oosten maen. De vloet treckt omtrent een uur langer in als 't water wast.

Aen de Kusten van Biscayen en vint men geen loopen van stroomen/ maer een zuydooste en noordweste maen maeckt daer over al aen de kusten het hooghste water/ en binnen de Rivieren een streeck later.

Op alle plaetsen en voor alle Gaten op de Kusten van Bretaigne/ Poictou en Gascoignen/ maeckt hoogh water een noordooste en zuydweste maen. Men rekent daer oock geen vallen van stroomen. Van de stroomen vallen hier dwars af en aen.

Gronden en Diepten.

Het Lant teghens de Rivier van Bordeaux mach men van de Companje sien op 30 vadem/ de tooren van Cordan op 27 vadem.

Tusschen Arcason en S. Jan de Luz mach men 't lant sien op 30 vadem/ alsmen omtrent Bayone is soo siet men Cabriton/ Bayone/ Bederte en S. Jan de Luz/ meest al plompe toorens.

Voor Passage zijnde/ mach men oock den hoeck C. de Figuer sien/ en S. Sebastiaen/ het lant leyt daer in een grooten Inwijck.

Omtrent C. de Figuer leydt een hooghen bergh die aen 't zuydwest-eynde gantsch steyl is/ en seer langhwerpigh schuyn nedergaende na het noorden. Alsmen voor S. Sebastiaen is 5 of 6 mijlen buyten landt soo is hy langhachtigh en aen 't west-eynde schor en hol/ maer alsmen dicht by lant komt/ isse seer hoogh en schor.

Alsmen noch ses mijlen buyten S. Sebastiaen is/ soo mach men dat oostersche of grootste slot op den hooghen Bergh sien/ oock dat kleyn Eylandeken daer bewesten.

Streckingen en Coursſen.

Van Cordan tot Arcason zuyden	15 mijlen.
Van Arcason tot Bayone zuyden	12 of 13 mijlen.
Van de tooren Cordan tot de Caep Pinas west zuydwest wel soo zuydelijck	56 mijlen.
Van Bayone tot S. Jan de Luz zuyden ten westen	3 mijlen.
Van Sint Jan de Luz tot de Pignons van Sint Anna zuydwest ten westen	2 mijlen.
Van Sint Jan de Luz tot S. Sebastiaen west	6 mijlen.
Van S. Sebastiaen tot Gateria west noordwest	6 mijlen.
Van Bayone tot de Seyms noordwest wat noordelijcker	77 mijlen.
Van S. Sebastiaen tot Boelijn n. n.w. wel soo noordelijck	56 mijlen.
Van S. Sebastiaen tot de Seyms noordwest ten noorden	77 mijlen.

Hooghten.

Den tooren van Cordan leyt op	45 graden 36 minuten.
Arcason op	44 graden 40 minuten.
Bayone leyt op	44 graden.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus is 't lant van Arcason gedaen als 't oost zuydoost van u is/ omtrent twee mijlen.

Aldus is Arcason gedaen als 't noordoost ten oosten van u is/ omtrent twee mijlen.

Dus vertoont 't lant omtrent de bocht van S. Jan de Luz/ Cabriton af/ tot voorby S. Sebastiaen.

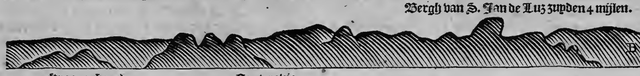

Aldus verthoont S. Sebastiaen/ alsmen 't eerst in 't gesichte krijght 5 mijlen daer af zijnde.

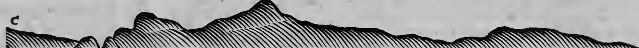

't Noordz. lant omtrent de bocht van S. Jan de Luz van benoorden Cabriton tot voorby Fonterabia vertoont aldus/ gelijck in dese 2 Figuren afgebeelt is/ alsmen neffens 't gat van Bayone is.

Als de bergh van S. Jan de Luz zuyden van u is 4 mijl/ soo vertoont het lant daer oosten tot voorby S. Sebastiaen/ gelijck in dese 3 volgende Figuren afgebeelt is/ de BB en CC aen malkanderen.

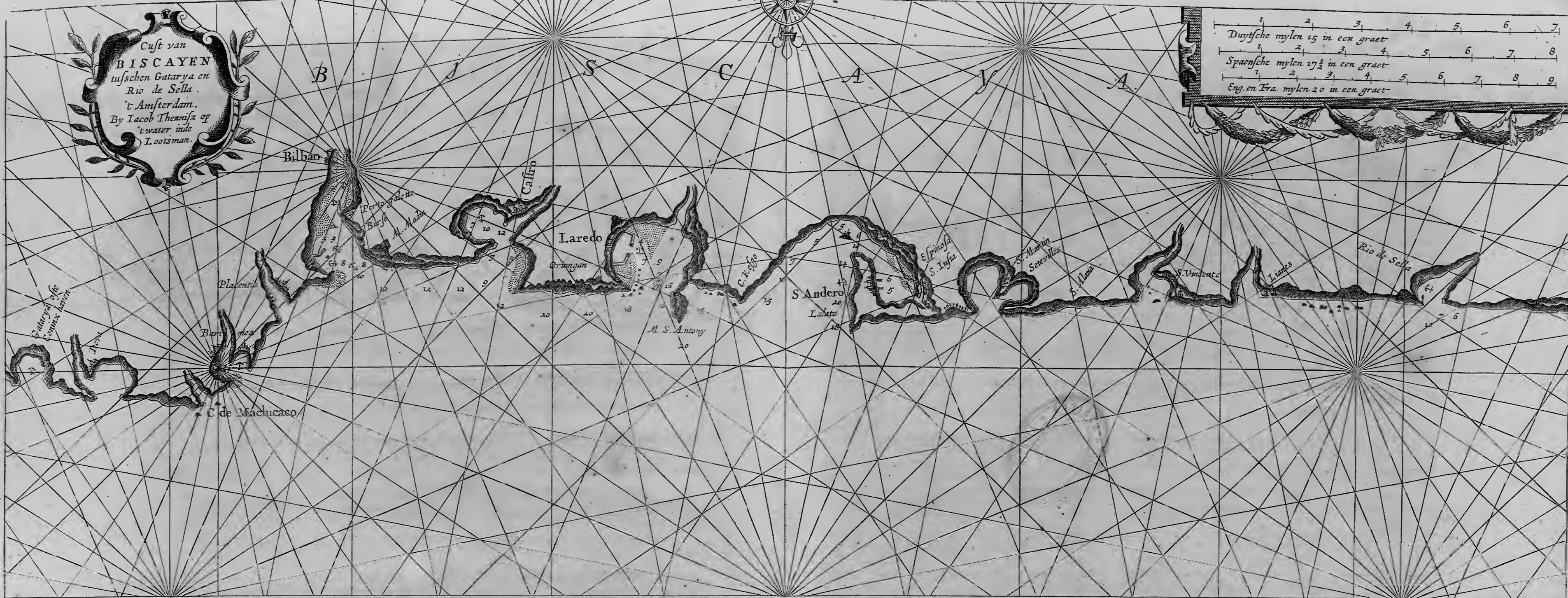

Dit is 't vervolgh van de twee voorgaende Figuren.

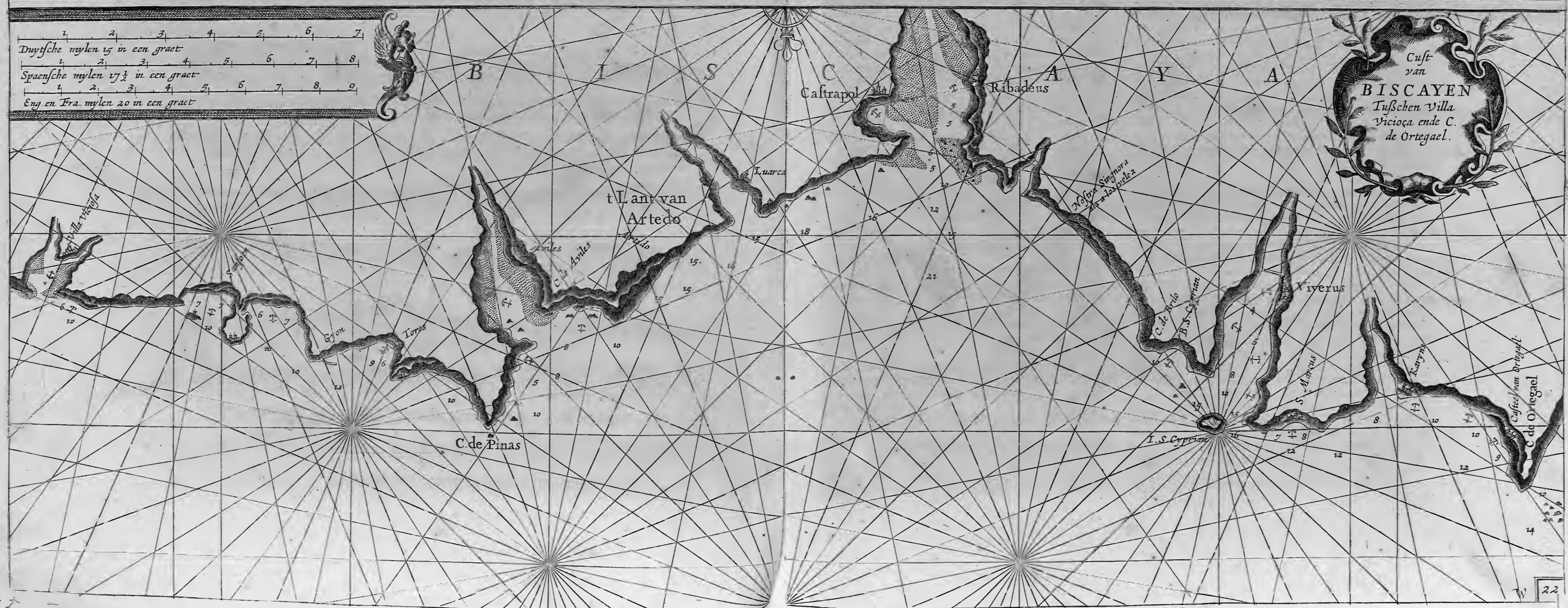

Aldus verthoont het lant omtrent S. Sebastiaen als 't 4 mijlen van u is.

Passage en S. Sebastiaen zuyd zuydwest van u zijnde/ verthoonen aldus.

Cust van BISCAYEN tusschen Gatarya en Rio de Sella. 't Amsterdam, By Iacob Theunisz op 't water inde Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
B I S C A Y A
Bilbao
Castro
Laredo
Placentia
C. de Machicaco
S. Andero
Rio de Sella
S. Vincente
Llanes
M. S. Antony

Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
B I S C A Y A
Cust van BISCAYEN Tusschen Villa Viciosa ende C. de Ortegael.
Castrapol
Ribadeus
Luarca
t Lant van Artedo
Gyon
C. de Pinas
Viverus
I. S. Cyprian
C. de Ortegael

De Vierde Verthooninge,

VAN DE

Kust van Biscayen / tusschen Konincks-Reede / en Caep de Ortegael.

Van S. Sebastiaen tot C. de Massichaco is de cours west noordwest 10 mijlen / daer tusschen beyden leggen de Reeden / Gateria ende Deva.

Gateria. Gateria leydt van S. Sebastiaen verscheyden / west ten noorden en west noordwest 6 mijlen / een schoone ronde zant-bay / daer 't goet leggen is voor westelijcke winden / men leydt daer achter de west-hoeck recht voor 't stedeken op schoone zant-gront / een noorden wint is daer hoeckjens wint. Dese Bay werdt ghemeenlijck Koninghs-haven genaemt. *Koninx haven.*

Langhs de Kust van Biscayen tusschen Sint Jan de Luz ende Gateria is over al schoone grondt / en goet setten op 20 badem.

Van Gateria tot Deva is 't anderhalf mijl na den westen: dat is een afwaterken dat uyt het geberghte komt.

Massichaco. Twee mijlen om de west leyt den uyt-hoeck ofte Caep Massichaco.

Daer recht bewesten is een goede Ty-haven / daer in leydt een Stedeken omtrent een mijl in 't landt / op een Rivier die uyt het geberghte komt. Recht bewesten de C. de Massichaco leyt een groote klip aen het lant vast / ende een stuck bewesten de selve noch een op den hoeck / ghenaemt Punte de Avellanes.

Barmea. Zuydwest ten westen van Massichaco leydt de Haven van Barmea / een schoone groote Bay ofte Inwijck / het oost-eynde is vuyl / daerom moet men dat schouwen / ende loopen aen de West-zijde langhs / binnen komende is 't ruym genoegh / daer mach men 't setten waer men wil.

Placentia. Bewesten Barmea leydt noch Placentia op een Riviersken / het stedeken leydt een weynigh in 't landt. Dit zijn al Ty-havenen.

Van Caep de Massichaco tot Bilbao (waer tusschen de voorsz. Havenen van Barmea en Placentia gelegen zijn) is 't zuyd zuydwest ende zuydwest ten zuyden vijf mijlen.

Bilbao. Van Placentia tot Bilbao zijn twee mijlen / west zuydwest ende west ten zuyden. Bilbao leyt op een groote riviere / langhs de welcke veel ysers af komt. 't Is een goede Haven / dan sy en streckt met seer binnewaerts / overmidts de Banck la Barse genaemt / die dwars over de haven leyt / daer moet men over met hoogh water.

Aen de oost-hoeck van Bilbao komt een Rif af schieten dat moet men schouwen / daer legghen oock sommighe steenen onder 't water / 't is een hooghen steylen hoeck / wit aen te sien.

Binnen dat Rif dat van den hoeck af loopt mach men 't setten op seven / acht badem / tusschen den hoeck ende de Piere aen de oost-zijde / daer komen de Lootsluyden af / die de Schepen op brenghen / daer leydt men beschut voor een noordweste wint.

Van desen voorsz. hoeck of Reede tot de Baerse ofte dat gat van Bilbao is 't anderhalf mijl zuyden ten westen / dat streckt by het west-landt in / daer staen vijf ofte ses huysen op 't west-lant / als de twee westersche huysen over een komen / of als ghy deur de twee oostersche huysen sien meught die binnen in 't Landt staen / soo zijt ghy op de Baerse oft drooghte / gaet dan op 't Slot Portegalete aen / zuyden en zuyden ten oosten / ende dicht by het Slot langhs / en settet recht binnen het Slot voor een Westen Windt / doch als men voor 't gat is / soo komen de Loots-luyden af en brengen u tot de Stadt.

Als men voor in den Inwijck leyt / soo siet men Monte Anthom west ten noorden van hem leggen.

Castro. Van den hoeck van Bilbau tot Castro is de cours west 4 mijlen / daer is een goede Haven / maer heel vuyle gront / van ses / seven en acht badem diepte / de enghde der haven streckt zuydwaerts op thien badem. In de Rivier na het Stedeken toe is 't niet dieper als drie ofte vier badem.

Mont S. Anthonis. Van Bilbau tot den Bergh van S. Anthonis is 't west ten noorden 7 ofte 8 mijlen. Van Castro tot Laredo is de Cours west verscheyden 4 mijlen. Op de west-zijde leydt den voorsz. bergh van S. Anthonis / dat is een hooghen bergh / daer dicht by langs mach men in zeylen / tot om de oost-hoeck / daer binnen is 't wijt en breet / en een bequame Haven voor groote schepen / daer mach men 't setten op 7 of 8 badem. Oost-waert tegen den berg van S. Anthoni in 't midden van de Voert leyt een rije Rotsen onder het water / daer mach men aen beyde zijden om zeylen / men kan die licht mercken / want het barnt daer altijt op / daer binnen is de Reede voor de ghemeyne Schepen / recht voor de Haven die met een muer gemetst is / maer de groote schepen leggen een weynigh vet af / op 6 en 7 badem diepte. *Blinde Klippen.* Aen de zuyd-zijde van de Haven is een Ty-havenken / van 't selve komt een groot Rif van de oost-kant af schieten / na den berg van S. Anthoni toe / daer binnen is 2 badem waters recht voor 't Dorpken : van 't Dorpken komt een steert zants dwars uyt strecken / daer binnen is 't met leegh water 1 badem diep : in 't midden van de Voert is 't 9 badem / en aen den hoeck van S. Anthonis 20 badem diep.

Caep Resgo. Van S. Anthonis bergh tot Kaep de Resgo is 't west en west ten zuyden 2 mijlen / dat is een groote Kaep / leggende beoosten S. Andero / daer neffens is schoone gront.

Van Kaep de Resgo tot de West-hoeck van S. Andero ist west ten zuyden 4 mijlen / recht bezuyden den hoeck van S. Andero op de oost-hoeck van Sardinis is een Zant-bay / daer goet setten is op 10 badem.

S. Andero. Van Kaep de Resgo tot de haven van S. Andero / is de cours west zuydwest verscheyden 2 groote mijlen. S. Andero leyt in een Inwyck / daer leyt een Eylant voor de haven / men magh daer aen beyde zijden om / is diep 8 ende 9 badem. Maer bezuyden 't Eylant om ist diep 5/6/7 badem / na dat men de strant na komt / dat gat streckt eerst west noordwest in. Het Eylant leyt een groote mijl in den inwyck / van den oost-hoeck van de Haven tot aen de west-hoeck van 't landt ist zuyden en noorden omtrent een groote mijl. S. Anthoni ende de west-hoeck van S. Andero leggen van malkanderen oost en west omtrent 4 mijlen.

Laredo. Om 't lant te kennen als men omtrent Laredo vervalt : soo weet / dat aen de west-zijde van de Haven van Laredo den bergh van S. Anthonis leydt / dat is een seer hooghen bergh / die men van oost ende west seer verre sien mach / en recht boven de Stadt van Laredo siet men oock een spitsen bergh als een punt van een Diamant / of een punt van een slach-swaert / voort ist om Laredo seer hoogh dubbelt lant / twee / drie / ende tot sommige plaetsen vier dubbelt.

Bay van Port. Den Bergh van Sint Anthonis doet hem op aen twee groote heuvelen met een Valey of Sael ten halven tusschen beyden / te landewaert in leggen noch twee hooge berghen met scherpe toppen. Boven en bewesten S. Anthoni leydt een stuck landts omtrent anderhalf mijl op 't ooghe lanck / dat leyt aen vijf bergen / den oostelijcksten is de leeghste / en ryseral hooger en hooger na 't westen / soo dat den laetsten de westelijckste de hooghste is / die gaet wat vlackachtigh / na 't westen af nederwaert. Tusschen dien oostelijckstten Bergh en Sint Anthoni leydt een Bay omtrent een mijl langh / ghenaemt de Bay van Port / men magh die voorsz. Bergen niet sien als men wat dicht by landt is / maer men moet vrij wat t'Zee-waert wesen. Bewesten dese voornoemde bergen leydt noch een stuck landts / dat aen 't oost-eynde hoogh is / en gaet na 't west-eynde schuyns af / by na als Voorlandt / tusschen dien hoeck en de 5 bergen voorsz. leydt noch een Zant-bay daer eenighe huyskens ontrent staen / maer daer by legghen oock veel klippen en Rodsen.

Daer omtrent te Landewaert in leydt den voorschreven hooghen ronden spitsen bergh / in maniere als 't punt van een swaert.

Sint Andero heeft weynigh uytmuntende ofte kenbare bergen/dan als men voor de Haven is / so siet men beoosten de Stadt een Slot op eenen hooghen bergh/in maniere als een broot-suycker ofte roock hoy / ende daer beoosten is veel dubbelt Landt van twee en drie hooghten dubbelt. Maer als men om de Caep de Resgo komt / soo siet men terstont het Slot op 't west-lant.

Van S. Andero tot kaep de Pinas is de Cours west of een weynigh noordelijcker 28 ofte 29 mijlen. Daer tusschen beyden leggen dese navolgende Havenen.

Sint Martin of Settebilles. Eerst de haven van S. Marten of Settebilles/een Ty-haven/leggende oost en west 3 mijl van S. Andero.

S. Vincent. Van daer tot S. Vincent oock een Ty-haven/zijn 4 mijlen weeghs / het gat gaet aen de Oost-zijde in/van de west-zijde komt een Rifken af-schieten / en in 't midden van het gat leyt een Eylandeken/daer men aen beyde zijden omme mach.

Lhanes Van S. Vincent toe Lhanes een Ty-haven/is de cours west twee ofte drie kleyne mijlkens. Op de west-kant van 't Haventken staet een Kercksken: ende recht binnen de Haven leydt een middel-plaet ofte Zant: men moet aen de west-zijde van dat Zant om: Dit zijn al nauwe Havenen en weynigh bekent.

Rio de Sella. Van Lhanes tot Rio de Sella is de Cours west 4 ofte 5 mijlen / daer tusschen beyden legghen langhs de Kust veel klippen/en daer achter zijn veel Zant-bayen / daer men ter noot veel schepen soude mogen bergen.

Die in Rio de Sella wil wesen / sal acht nemen op een Mast die op het oost-landt staet/dicht by de selve moet men in/de west-zijde is binnen vuyl/ binnen de mast moet men 't setten voor het Dorp/'t is oock een Ty-haven.

Villa Vitiosa. Van Rio de Sella west-waert is 't seven mijlen tot Villa Vitiosa/dit is oock een Ty-haven maer schoon/ het Gat streckt zuyd zuydoost en zuydoost ten oosten in/ dicht aen de west-hoeck van het lant/ de oost-kant is vuyl tot in 't midden van de haven daer leydt een klip met een plaet recht in 't midden van de haven/ die met leegh water droogh valt/soo haest men binnen de klip komt moet men 't setten achter de klip / op de west-zijde leydt het Stedeken / daer mach men oock na toe zeylen/ ende setten 't daer neder op 't vlacke water.

Sanson Vijf mijlen bewesten Villa Vitiosa leydt den uyt-hoeck van Sanson/daer beoosten leydt een Eylandeken/ daer een Toorenken op staet/tusschen Sanson ende het voorsz. Eylandeken is goede Reede op 7 en 8 vadem.

Op de west-zijde van Sanson is oock goede Reede recht voor het Havenken van Sanson op 6 of 7 vadem.

Gion. Bewesten Sanson leydt Gion met een Piere ofte afghepaelt hooft / onder het welcke de Visschers die daer woonen haer Barcken leggen.

Cores. Een groote mijl bewesten Gion leydt den Inwijck van Cores/een goede reede voor een zuydweste en weste wint/ op 8 en 9 vadem. Op den uyt-hoeck staet een hoogen toren.

Caep de Pinas. Twee groote mijlen bewesten Cores leydt Caep de Pinas/daer veel klippen af t'zeewaert leggen/wel een half mijl verre/ men seydt dat men tusschen den hoeck en dese klippen deur mach zeylen.

Van de Cabo de Pinas afleggen een Rye Rudsen/ streckende wel een half mijl in Zee/eenighe seggen dat men tusschen den hoeck en dese klippen deur mach zeylen. Maer recht binnen ofte bewesten de C. de Pinas leydt een groote klippe/tusschen de klippe en het lant mach men deur.

Aviles. Als men binnen de kaep de Pinas is/ so leyt Aviles twee mijlen van daer zuyd zuydwest / dat is een goede Ty-haven/daer met half vloet wel een groot Schip in mach/oock isser goede Reede voor dese Haven op 6 en 7 vadem.

Om daer in te zeylen moet men aen 't Oost-lant in/dat west-lant is verre vlack/daer staet een Kapelleken op 't oost-lant/ daer moet men dicht by langhs zeylen/ en setten 't een stuck weeghs binnen de twee voorsz. klippen neder. Het Stedeken is omtrent een mijle opwaerts. Van de West-hoeck loopt een Rif af/ende streckt binnen langhs de Haven na het Stedeken toe / soo dat het daer aen beyde zijden seer ondiep is. Aen de west-zijde buyten de Haven in de bocht/ legghen twee groote Rudsen recht voor dat Kerckken in de Sandt-bay / daer mach men rondom zeylen / dan ten isser niet al te schoon: doch buyten de klippen is goede Anckergront op 7 of 8 vadem/tegens over het Kerckken dat tegens 't hooge lant staet.

Luarca Van Aviles tot Luarca is 6 kleyne mijlen / en van Luarca tot Ribadeus west zuydwest 4 mijlen/ofte van Aviles tot Ribadeus zuydwest ten westen 10 mijlen.

Ribadeus. Van de oost-hoeck van 't Gat van Ribadeus streckt een rudsigh Rifken af na de West-wal toe / daer mach men by om looden op vier of vijftehalf vadem/ofte soo men het Stedeken/Castrapol effen buyten den hoeck houdt/ en daer soo op aen zeylt/soo en mach men dat voorschreven Rifken niet bezeylen/ maer men sal ruym ghenoegh daer bewesten heen zeylen. De West-hoeck vertoont hem als men uytter Zee komt als een Eylandt/ daer op staet aen 't Noord-eynde een Plompe Tooren/ by na als de Tooren in de Coronge/ maer niet soo groot. Omtrent die Tooren leydt een blinde klip een weynigh van landt af/daer moet men voor uyt sien en hem wachten/ als 't yet wat dijnt kan men die ghewaer werden aen 't barnen en breecken der zee/maer niet by slecht water/met het alder-leeghste water komt hy ghelijcks water. De west-wal is vuyl en Rudsigh / daer loopt oock bezuyden den voorschreven Tooren een steenigh rudsigh Rif af / stijf ten halven over 't Gat heen / en aen die zijde mach men geen Loot gebruycken. Als men het Rifken dat aen de Oost-wal leydt/ghepasseert is/ moet men daer by loopen/ na de Oost-wal wat toe wijcken/en daer by langhs in zeylen / tot dat men het voorschreven steenigh Rif aen de west-wal ghepasseert ofte ten eynden is/so haest men daer voorby is/moet men daer by om loeven/ na de west-wal toe/ om de oost-wal binnen 't Gat te schouwen / die is een stuck binnewaerts heel vlack en droogh/ maer aen de west-zijde ist diep water. Daer staet een toornken aen de west-wal een stuck binnen den hoeck daer het Rif af streckt/ dat werdt men gewaer als men (binnen de West-hoeck komende) by 't Rif langhs loopt/als men dat Toorenken west ofte dwars van hem krijght / dan is men ten eynden dat Rif / dan moet men daer na toe zeylen / tot by de West-wal / en loopen daer voort by langhs tot voor het Stedeken / daer leydt men met een Ancker t'Zee / en met een Tou aen de klippen vast.

Een kleyne mijl bewesten Ribadeus leyt een Ty-haven/ die uytten westen by de wal langhs / daer te neffens komt/ soude lichtelijck meenen dat de Haven van Ribadeus te zijn/ maer is licht te onderschepden / aen dese na-beschreven mercken: Aen beyde zijden van dese Ty-haven zijn de Kusten al hoogh Landt/maer aen weder-zijden van 't Gat van Ribadeus ist landt leegh. Oock leyter een hooge spitse en seer kennelijcke bergh/ die boven alle andere berghen uytmunt/ die men wel vijf ofte ses mijlen in zee bekennen kan/ daer op legghen sommighe nollen van steenen/aen te sien als huyskens/als men die bergh zuyd zuydwest van hem heeft/ en daer op aen zeylt/ soo verbaltmen recht voor 't Gat van Ribadeus.

Viverus. Noordwest van Ribadeus ontrent 6 mijlen/leydt de Kabo de Brilo/een weynigh daer bewesten leydt dat Stedeken Viverus. Bewesten de Bay van S. Cyprijaen (daer men 't setten mach op 10 vadem) leggen 2 groote Rudsen of klippen/west noordwest van dese klippen omtrent een half mijl leyt dat Eylant van S. Cypriaen/recht voor de haven van Viverus / *S. Cypriaen.* daer aen is dese haven van Viverus goet te kennen / men mach aen beyde zijden van dit Eylandt om zeylen in de haven van Viverus/al midtswaters in/ zuyden en zuyden ten westen tot voor de Stadt/ binnen zijnde magh men 't setten waer men wil / 't zy aen de oost ofte west-zijde/ het is daer vlack water / van vijf/ ses/ seven en acht vadem/ na dat men verre innewaert loopt.

Van de haven Viverus / ofte van het Eylant Sint Cypriaen/tot de Caep de Ortegael/is de cours west noordwest seven mijlen.

Tusschen beyden / een mijl bewesten Viverus/ leydt het Stedeken van S. Marcus met een Inwijck/ daer mach men het setten op 7 of 8 vadem/en rijden voor eenen zuyden/ zuydweste/en westen wint.

Twee

Twee mijlen bewesten S. Marcus leydt de Rivier van Caryn / daer is het oock goet setten / ende van daer voort tot 't Slot van Ortegael toe / al de Kust langhs/ 't is daer over al schoon. Van Caryn tot Ortegael / is de Cours noordwest vier mijlen.

Ortegael is eenen grooten uyt-hoeck / daer beooosten mach men beschut leggen voor eenen noordwesten/ westen/ zuydweste en zuyden wint/ tegen 't Slot is de beste Reede/ daer mach men 't setten op 8 of 9 vadem. Als men uyt den oosten komt / soo is Ortegael goet te kennen / men siet het Slot tegen dat hooge lant aen staen.

Omtrent een myl in Zee noord noordwest van de C. de Ortegael leyt een groote rije klippen/ tusschen die ende de voorsz. Kaep mach men deur zeylen / op 10 vadem.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Aen dese Kusten/gelijck aen de voorgaende en vindt men geen loopen der stroomen / maer een noordooste en zuydweste Maen maeckt daer over al 't hooghste water/en binnen de Rivieren een streeck later.

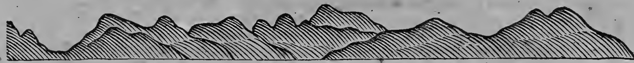
Hoe dese Landen strecken en van malkanderen leggen.

Van S. Sebastiaen tot Gateria west ten noorden en west n. w. 6 mijl.
Van Gateria tot C. de Massichaco noordwest 4 of 5 mijlen.
Van C. de Massichaco tot Castro west zuydwest 7 mijlen.
Van C. de Massichaco tot M. S. Antony west ten zuyden 10 mijlen.
Van M. S. Antony tot S. Andero of Lalata w. ten z. 3 groote mijl.
Van S. Andero tot Rio de Sella west wat zuydelijcker 12 mijl.
Van Rio de Sella tot C. de Pinas west ten noorden 16 mijlen.
Van Kaep de Pinas tot Aville zuyd zuydwest 2 mijlen.
Van Luarca west zuydwest 4 mijlen.
Van Ribadeus tot Caep de Brilo noordwest 6 mijlen.
Van C. de Brilo tot Isle de S. Ciprian noordwest 2 mijlen.
Van Caep de Pinas tot Ribadeus zuydwest ten westen 10 mijlen.
Van C. de Massichaco tot Arason noordoost wel soo oostelijck 22 mijl.
Van de C. de Massichaco tot Heys noorden wel soo oostelijck 45 mijl.
Van S. Andero tot de Seyms noord noordwest 72 mijlen.
Van de Kaep de Pinas tot de Tooren van Cordan oost noordoost ende noordoost ten oosten 56 mijlen.
Van de Kaep de Pinas tot Porthus of Sint Martens Eylandt / is de cours noordoost wel soo oostelijck 60 mijlen.
Van de C. de Pinas tot Boelijn/ is de cours noord noordoost 57 mijlen.
Van de Caep de Pinas tot de Seyms noorden 60 mijlen.
Van de C. de Pinas tot Cabo de Veilli in Yrlandt noorden ten westen wel soo westelijck 128 mijlen.
Van de Kaep de Pinas tot C. de Ortegael west ten noorden wat westelijcker 23 mijlen.

Hooghten.

De C. Massichaco leyt op 43 graden 46 of 48 minuten.
De C. de Pinas leyt op 43 graden 55 of 56 minuten.
De gantsche Kust van Biscayen tusschen de Cabo de Pinas ende Massichaco leyt omtrent op 43 graden en 43/ 44 of 45 minuten.
Caep de Ortegael leyt op 44 graden 5 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

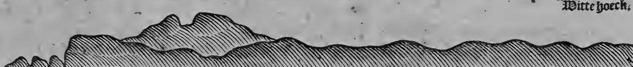
Aldus verthoont de C. Massichaco en 't lant daer beoosten.

Bewesten Bilbau na Castro toe siet men een hoogen spitsen bergh/ en vertoont aldus na Castro toe.

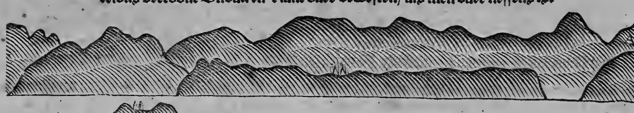
Dus verthoont het lant beoosten Bilbau/ als men daer op te Lande komt

Dus vertoont het lant tusschen de C. Massichaco en Bilbau.

Aldus vertoont Bilbau en 't lant daer bewesten/ als men daer neffens is.

Als de scherpen bergh recht over de haven van Bilbao zuyden ten westen van u is/ vertoont hem 't lant als in dese en de navolgende Figuer te sien is/ de A A behooren aen malkanderen.

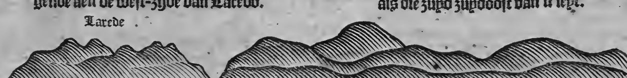

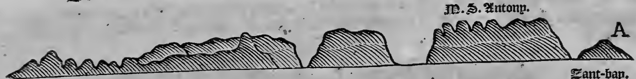

Dus vertoont den bergh van S. Antonio/ leggende aen de west-zijde van Laredo.

Den bergh van S. Antonio verthoont aldus/ als die zuyd zuydoost van u leyt.

Het lant beoosten Laredo, zuyden van u zijnde/ verthoont aldus met een scherpen bergh.

Het Lant tusschen de west-hoeck van Bilbau en C. de Kesgo bewesten M. S. Antonio vertoont uyt der Zee/ alsmen daer neffens zeylt/ gelijck in dese 2 Figuren hier boven af-gebeelt is.

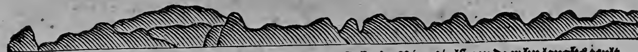

Dus vertoont het lant van Biscayen/ tusschen Laredo en Riba de Sella/ alsmen daer by langhs zeylt.

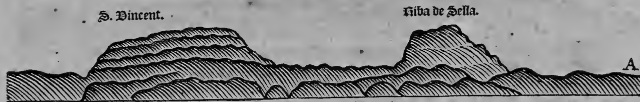

Aldus vertoont het landt van Riba de Sella af tot Cabo de Pinas/ alsmen daer by langhs zeylt.

Dese vier navolgende Figuren behooren aen een/ de gelijcke teeckens als AA, BB, CC, aen malkanderen/ en is de kust van beoosten S. Vincent tot Caep de Pinas.

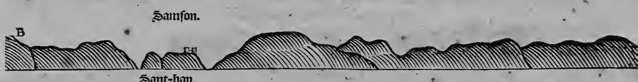

Aldus verthoont het lant van bewesten S. Vincent tot voor-by Riba de Sella / als den Bergh met de drie bergen 3 mijlen dwars/ en de Riba de Sella 3 mijlen zuydwest van u is.

Aldus vertoont C. Kesgo/ Villa Vitiosa/ en 't lant daer bewesten / als C. Kesgo drie mijlen zuyden/ en Villa Vitiosa / 3 of 4 mijlen zuyd zuydwest van u is.

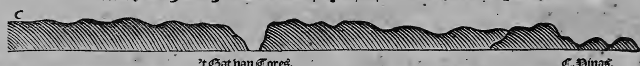

Aldus verthoont het lant van Biscayen / alsmen dwars van Gigion is.

Dit ist vervolgh van de 3 voorgaende Figuren/ en vertoont het lant alsmen neffens Tores is.

Dese drie navolgende Figuren behooren aen malkanderen/ de gelijcke tekens aen een/ en verthoonen de gedaente van 't lant aen weder-zyden van de C. de Pinas/ te weten/ als de C. Pinas ontrent 3 mijlen zuyden wel soo westelijck/ en de groote bergh daer beoosten zuydoost van u is.

Aldus vertoont het lant van Aviles als men daer neffens is.

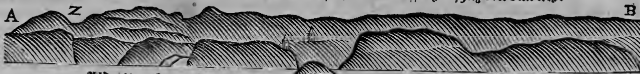
Dese

Dese 3 volgende Figuren behooren aen malkanderen/by de gelijke tekens aen een/en vertoonen de gedaente van 't lant tusschen de C. de Pinas en Ribadeus/als men dicht by lant daer by langs zeylt.

Zuyden.

Dus is 't oostelijckste na C. Pinas toe/als 't lant neffens Z/zuyden van u is.

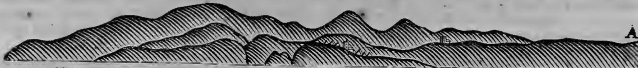

Aldus verthoont het lant neffens Z zuyden van u zijnde/niet verre daer af.

Ribadeus.

Aldus verthoont het lant tusschen Luarca en Ribadeus.

Dese twee volgende Figuren behooren aen malkander/by de AA aen een.

Aldus verthoont Ribadeus/als men daer neffens omtrent een half myl van de wal is.

Aldus verthoont het lant bewesten Ribadeus/als de Bergh neffens S zuyden van u is/en is 't vervolgh van de voorgaende Figuer.

Dese drie volgende Figuren behooren aen malkander/de AA en BB aen een/en verthoonen de gedaente des lants omtrent Ribadeus/en daer bewesten.

Dus verthoont Ribadeus als den Bergh daer bewesten (hier geteeckent met P) van u is/zuyden ten oosten drie mylen.

Dit behoort aen 't voorgaende de AA aen malkanderen.

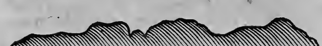

Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figueren bewesten Ribadeus/de BB aen malkanderen.

Dese twee volgende Figuren behooren by de kruyskens aen malkanderen/en verthoonen de gedaente des lants recht beoosten de Caep Ortegael/als den hoeck geteeckent met D/vier ofte vyf mylen oost ten zuyden of oost zuydoost van u is/en den Bergh geteeckent met E/zuyd zuydwest ofte wel soo westelijck.

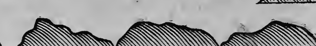

C. Ortegael.

Als Ortegael z.o. van u is verthoont het aldus.

Dus vertoont Ortegael alst z.o. ten z. van u leyt.

Dus is Ortegael gedaen als de Oostersche Bergh zuyd zuydoost van u leyt/en dat ghy dat oosteynde sien meught met klaer gesicht/zijnde ses/seven ofte acht mylen in Zee.

De Vijfde Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten van Gallissien en Portugall / tusschen Caep de Ortegael en Camina.

Siberus.

VAn de C. Ortegael tot de C. de Prior is de cours zuydwest 8 mijlen/ daer tusschen beyden leydt een stedeken gheheeten Sydera / by onse Schippers Siberus/ dat heeft een diepe haven streckende zuydoost in. De noord-zyde van de haven is rudsigh en vuyl/ die moet men schouwen/ en loopen dicht by 't west-lant in / dat is een hoogh landt/ daer by langhs is 't twaelf badem / binnen 't gat thien badem / men zeylt tot voor het stedeken ende setten 't daer op ses ofte seven badem.

Caep Prior.

Vier mijlen bewesten Sydera leydt de Caep de Prior/ dat is een seer gehackelde Bergh/ van verre aen te sien als oft hy vol volck zat.

Ferol.

Twee mijlen van de kaep de Prior leydt de haven van Ferol/ daer tusschen beyden leggen twee witte Zant-bayckens/ de zuyderste (daer eenighe witte huyskens in staen) is de grootste/ leyt recht benoorden de noord-hoek van Ferol. Als men by die Bay komt/ soo begint hem de haven te openen/ streckt oost noordoost/ en O. ten noorden tusschen twee hooghe landen mitswaters in/ als men binnen komt moet men terstont by de noord-hoeck noordwaert op wijcken/ en setten 't daer een stuck bewesten het Dorp van Ferol voor het Dorp is 't black en rudsige gront.

Om van bezuyden in Ferol te zeylen.

Wilt ghy uyt den westen komende/ of van Corogne/ in de haven van Ferol zeylen/ soo gaet van 't Eylandeken S. Blasius noorden en noorden ten westen aen/ en loopt wyt wat buyten de zuyd-hoeck van Ferol om (die is gheheel vuyl en rudsigh) tot dat ghy de Haven open siet / gaet dan noch al buyten die zuyd-hoek so verre noord-waert tot dat de haven weder sluyt / en loopt dan op de voorsz. grootste Zant-bay met die 2 ofte 3 witte huyskens benoorden de haven aen/ tot dat ghy zijt binnen de zuyd-hoek en de vuylen die daer af strecken/ zeylt dan op de noord-hoeck van de haven toe/ en daer by langhs na de zuyd-zyde/ tot dat de haven hem weder opent/ en loopt dan (als vooren) voort mitswaters in. Dese haven is in 't in-komen soo engh/ dat men aen weder-zyden met een steen op 't landt mach werpen/ en in dat nauwte 20 badem diep. Alsmen in dit gat is/ soo mach men tusschen het Eylandt Cysarga / en 't vaste lant daer bezuyden deur sien.

Om in de Corongne te zeylen.

Van Ferol na de Corongne te zeylen/ is de Cours zuyden en zuyden ten westen drie kleyne mijlen / als men by 't west-lant komt dat moet men wel 4 ofte 5 tou lenghden schouwen/ om dat het niet al te schoon en is. Als men komt by den hoek daer 't Slot op staet so sietmen oock een kleyn Eylandeken met een huysken daer op daer mach men by langhs zeylen op een half tou lengde / ende loopen daer by om west-waert op tot voor het Visschers dorp / en setten 't daer op ses/ seven ofte acht badem.

Van Caep de Prior na de Corongne is de Cours zuyden en zuyden ten westen vier mijlen.

Haven van Bitanze.

Oost noordoost van het voorsz. eylant daer 't Kasteel op staet/ gaet een Voert 4 of 5 mylen landewaert zuydoost in/ na Bitanze / daer in mach men aen de west-zyde onder een reghel klippen setten op 10 of 12 badem/ oock soo diep in zeylen dat men geen Zee sien mach.

Ponte de Mas

Benoorden de Voert teghen over den hoeck van de Corongne / leydt noch een andere Haven of Voert/ gheheeten Ponte de Mas/ aen de noord-zyde leydt een regel klippen daer loopt men bezuyden heen / men mach daer oock soo diep in zeylen dat men geen Zee sien mach. Een stuck innewaert leyt een groote brugge over die Rivier.

Die uyt den westen of van 't Eylant Cysarga komt/ en in de Korongne wil wesen/ moet de noord-hoeck oft westhoeck van de Korongne daer den toren op staet/ 4 of 5 kabel-lenghden schouwen als voorsz. die is verre van de wal afrudsigh en vuyl/ en loopt dan oost zuydoost en zuydoost by den hoeck om/ daer na zuyd zuydoost na 't Eylandeken met het Casteel/ ende daer by om als voorschreven is.

Eylant Cysarga.

Het Eylandeken Cysarga / van de Neerlanders Cesaria ghenoemt/ is rondom vuyl/ leydt van den hoeck van de Korongne verscheyden/ recht oost en west/ 5 ofte 6 mijlen/ van de Haven van Ferol west ten zuyden / van de Caep Prior west zuydwest en zuydwest ten westen/ en van de C. Ortegal zuydwest en zuydwest ten westen 13 ofte 14 mijl.

Queres

Van 't eylant Cysarga zuyden ten westen en zuyd zuydwest leyt Queres/ een goede haven/ oock voor groote schepen/ de west-wal is schoon/ maer de Oost-wal vuyl/ daerom moet men by de West-wal langhs in zeylen: als men tusschen de twee Landen is/ soo gaet men midtswaters in tot aen de hoeck/ daer by wijckt men west-waerts op/ een groote half myl innewaerts / en setten 't daer op 7/8 ende 9 badem.

Kaep de Bylem.

Van het Eylandt Cysarga zuydwest ten westen en west zuydwest 9 of 10 mijlen / leydt de oost-hoeck van Monsy/ gheheeten Kabo de Bylem / dat is een hooghe steyle hoeck met veel hackelige klippen/ los van 't lant af leggende / als een toren/ doet hem swart op/ en wert de Monik genoemt.

Daer legghen oock een groote rije Rotsen ofte Klippen recht voor de Haven oft Voert van Monsy/ zuydwest ten zuyden van de Monnick/ wel 2 of 3 kabels-lengden lang/ maer dat binnenste eynde van dien/ leydt van de Monnick zuyden ten westen. Als men op Monsy verbalt/ soo ist al dubbelt lant/ omtrent de Kabo de Finisterre leyt een hoog wit zant/ streckende landewaert in/ als een zant-bay.

Oock siet men / komende omtrent de C. de Finisterre/ eenen gehackelden bergh/ die loopt soo verre zuyd-waerts henen/ dat men hem voor Mores sien mach.

Monsy

Die in Monsy wesen wil / komende van Cysarga / die moet dicht by de kaep de Bylem of Bellem ghenaemt in/ dese hoeck is altemael een gehackelt hoog scherp lant/ van steyle klippen / als vooren ghesepdt is / en als men by dien hoeck is / soo moet men de C. de Coriane een schip-lenghde buyten de Caep de Kote houden/ soo lange tot de Kerck van S. Maria komt buyten den hoek van Monsy/ loopt dan dat Ooster-gat op die mercken zuyd zuydoost in / tot voor by de Kerck/ dan sult ghy sien een Rye Klippen/ loopt van achter of binnen/ en settet daer voor het Dorp van Monsy op 5/6 of 7 badem. Als ghy aldus van de Caep de Bylem na Monsy zeylt/ soo blijven de Rotsen of Klippen die midden voor de Haven leggen/ omtrent een vierendeel van een myle t'Zee-waert aen de west-zyde van u.

Wester gat van Monsy.

Om het Wester-gat in te zeylen / gaet men oost zuydoost passelyck by het lant henen/ ende als de voorsz. Vrouwen-Kerck buyten den hoeck komt / soo moet men na de Klippen toe loopen/ die voor Monsy leggen/ als voorsz is/ ende setten 't binnen de Klippen op 7 ofte 8 badem/ dan en loopt niet te verre binnen/ daer schiet een droogh Rif langs de Haven daer men hem van wachten moet.

Ooster gat van Monsy

Het Ooster-gat is beter om in te komen alst wester-gat/ en zeylt Monsy niet in/ voor dat ghy de voorsz. Kerck sien meught buyten de hoeck / men mach oock aen de noord-zyde van de Haven setten/ op 5/6 ofte 7 badem.

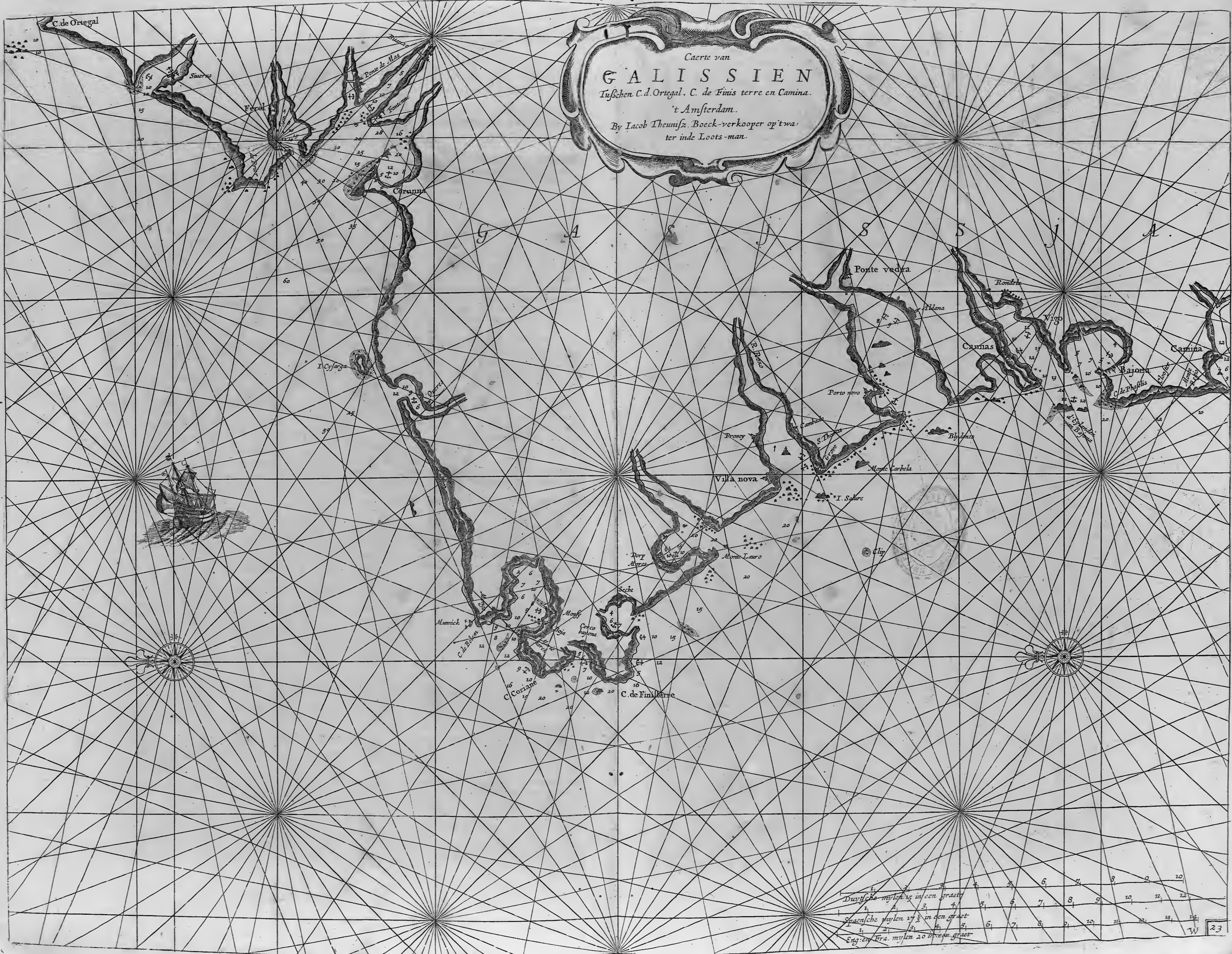
Bezuyden het Dorp van Monsy is een inwijck / daer het voorsz. Rif ofte drooghte voor leydt / streckende oost noordoost wel twee kabels-lenghden langhs de haven.

Onse Vrouwen-Kerck en de Monnick leggen van den anderen noorden ten oosten/ ende zuyden ten westen.

Caep de Coriane

Zuydwest van de Kaep de Bellem twee mylen leydt de Caep de Coriane.

Van Caep de Coriane is 't zuyden en noorden 2 groote mijlen tot de Caep de Finisterre / tusschen twee Kapen is een

Caerte van
GALISSIEN
Tusschen C.d.Ortegal, C. de Finis terre en Camina.
't Amsterdam.
By Iacob Theunisz. Boeck-verkooper op 't water inde Loots-man.
C. de Ortegal
Siuerus
Ferol
Corunna
G A S J S S J A
I. Cysarga
Ponte vedra
Aldana
Rondele
Vigo
Cannas
Bajona
C. de Phaselis
Camina
Porto novo
Proney
S. Thomas
Villa nova
Monte Carbela
I. Sabire
Clif
Dorp Mores
Monte Lauro
Seche
Munnick
C. de Belem
Corco bajona
C. Coriane
C. de Finisterre
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng: en Fra. mylen 20 in een graet

W 23

een Sant-bay / daer men setten mach beoosten een groote Klip op 6 of 7 badem. Dit is een groote Inwijck die verre in 't lant gaet. Aen de noord-zijde van dese Bay legghen klippen onder water die men schouwen moet.

Sechte Korcke Bapone.

Ontrent een myl beoosten de Cabo Finisterre aen de Zuyd-zijde leydt de Haven van Seche of Corebia / die onse Neerlantsche Schippers Corcke Bapone noemen. Tusschen dese Haven en de Cabo leggen 2 zant-bayen / de eerste aen de Kaep is de grootste / ende by de tweede gaet dese Haven noorden in / op 8 en 9 badem. Aen de oost-zijde van de Haven leyt een groote klip / en omtrent zuyd-zuydwest van de klip of bykans midden in de Haven / leydt een blinde klip onder water: Maer loopt al noorden in / tot dat ghy dat Stedeken gewaer werdt aen de west-zijde / en settet daer op 6 ofte 7 badem. Binnen op het Rivierken leyt noch een Dorp ofte Stedeken / omtrent noord noordoost van u.

Mores.

Van Cabo de Finisterre tot de Haven van Mores / is de Cours zuydoost vier groote mylen / als men omtrent Cabo de Finisterre is / soo siet men eenen hooghen ghehackelden Bergh die soo verre zuyd-waerts loopt / dat men die voor Mores oock sien mach / dat is een goet merck om het lant daer omtrent te verkennen.

Monte Lauro.

Als de voorsz. ghehackelde Bergh noordoost van u is / so zijt ghy neffens de Caep de Finisterre / den Berg Monte Lauro legghende op de Noordoost-hoeck van Mores / leydt dan oost noordoost van u / dat is een ghespleten hoogen Bergh / die oock goet te kennen is.

Zuydoost twee mylen van de Cabo de Finisterre leydt een Rye klippen onder water / ende oost zuydoost oock omtrent twee mylen van de klippen legghen noch sommighe klippen boven water / recht benoorden Monte Lauro of de Voert van Mores / oost ten noorden en west ten zuyden van Monte Lauro verscheyden. Oock leggender een deel klippen bezuyden dese Voert van Mores / en bykans ten halven van Monte Lauro recht midden in de Voert / leyt noch een Blinde klip omtrent zuydoost van Monte Lauro af.

Om in de Mores te zeylen.

Die in Mores wil zeylen / sal Monte Lauro noordoost ten noorden van hem setten / en zeylen daer recht op aen / so en sult gy geen buylen bezeylen / als hy dan by Monte Lauro komt / sal hy de voorsz. uyt-klippen benoorden Monte Lauro sien / die moet hy / als oock de hoeck van Monte Lauro 2 of 3 kabel-lengden aen baghboort van hem laten / en zeylen daer alsó by langs / tot dat hy komt voor-by den tweeden hoeck / latende de Blinde klip die ten halven de Voert leydt / aen stuerboort: ende als het Visschers Dorp dat noord-waerts van Monte Lauro staet / gheheel bloot komt te staen / soo is men binnen de voorsz. blinde klip / die midden in de Voert leyt / zuyden ten oosten wel soo oostelijck van 't oost-eynde van 't voorsz. Visschers Dorp.

Als men by de tweede hoeck komt / moet men op een kabels lenghden daer by om loopen / ende wycken noordwaert op tot voor het Dorp / ofte West-waert op voor de Stadt daer 't u belieft / en settet daer op 12 / 13 badem.

Rio Roxo in te zeylen.

Wilt ghy in Rio Roxo zeylen / soo loopt buyten de klippen om die bezuyden Mores legghen / en gaet Zuydoost ten zuyden aen / tot dat ghy komt voor de haven van Rio Rosso ofte Roxo / dan sult ghy een groote deel Uyt-klippen van 't noord-landt sien af-strecken / tot heel na by aen een groote klip ofte Eylandt Salure ghenoemt / tusschen die Uyt-klippen ende het Eylant Salure meughdy wel deur komen benoorden het Eylant om / dan 't isser seer naeu oft engh / om de voorsz. klippen wille / die van 't noord-lant af loopen, daerom zeylt bezuyden 't selve Eylandt om / passelick by 't selve langhs henen / latende dat aen baghboort of t'zee-waert van u / tot dat ghy de Voert open siet / loopt alsdan midtswaters in / tot dat Eylandt Roxo / dat sult ghy midden in de Haven sien legghen / als ghy daer by komt meughy ghy 't setten aen 't zuyd-lant / daer zyn twee zant-havens daer goede Ancker-gront is.

Ontrent 2 mylen zuydwest van Rio Roxo leyt een blinde klip. Jan Claesz. Bors van Saerdam heeft daer op syn Schip verzeylt en verlooren / den 20 Februarij. 1613. des nachts.

Ponte Vedra.

Van Rio Roxo of het Eylandt Salure tot Ponte Vedra / of het Eylant Blydones / is de cours zuyd zuydoost / en zuydoost ten zuyden 3 of 4 mylen / daer tusschen beyden leyt een Eylandt ghenaemt Monte Carbela / daer achter is 't 3 badem diep.

Monte Carbela

Blydones.

Recht voor de haven van Ponte Vedro leyt het Eylandt Blydones / daer mach men rontomme zeylen. Aen de noord-zijde ist niet dieper als 5 oft 6 badem / daer legghen oock binnen de Voert aen de Noord-zijde twee klippen genaemt de Boos / oft Ossen. Op de zuyd-zijde van Blydones ist reehte vaer-water om in Ponte Vedra te zeylen / dat gat streckt noordoost in / tot binnen 't Eylant. Meer innewaert midden in de Haven leyt noch een eylandeken / daer moet ghy oock bezuyden om / daerom gaet al oost noordoost by 't zuyd-landt langhs / tot dat ghy den plompen tooren siet die op 't zuyd-lant staet / daer moet ghy dan over een Banck lopen op den hoeck van Ponte Vedra aen / daer binnen leydt de Stadt / neffens den plompen tooren magh men 't setten op 8 ofte 9 badem / dese haven is op sommige plaetsen 40 badem diep.

Eylandeken Bapone.

Vier mylen bezuyden de Eylanden van Blydones legghen de Eylanden van Bapone / als men uytter zee op de selve aen komt / soo schijnen dese Eylanden al graeuwe ende swarte klippen te wesen / ende legghen in 't aensien als ofter drie Eylanden waren / hoewel dat de Zee daer maer tot een plaetse door en loopt / tusschen elck is een Zadel ofte Valeye.

Te Landewaerts over dese Eylanden henen siet men 2 hooge kennelycke bergen / de oostelijckste heeft 3 hooghe heuvelen / de westelijckste 2 / met Valeyen tusschen de heuvelen / recht beoosten den oostelijckste Bergh siet men een wit Klooster staen tegens 't hooge Lant aen / waer aen dit Lant seer kenbaer is.

Men kan benoorden ende bezuyden de Eylanden van Bapona daer binnen zeylen / maer aen de noordoosthoeck van de Eylanden leyt een Rotse onder water / ontrent een kabel-lengde daer van af / daer moet men hem voor wachten / en settet op 10 / 11 / 12 badem aen de oost-zijde van de Eylanden.

Om van benoorden in Bapone te zeylen. Figues. Cannas

Die benoorden in zeylen wil / moet ontrent midts-waters tusschen d'Eylanden en het vaste lant in loopen / doch de Eylanden naest / tot dat de Voert van Vigo ende Cannas open is / en dan oostwaerts in zeylen / daer is een wijde Voert daer men aen beyde zyden / te weten aen de zuyd-zijde voor Viga / ende aen de noord-zijde voor Cannas op 12 oft 13 badem setten mach.

Oock mach men het innewaerts zeylen om de zuydhoeck van Rondell / daer men een Schip in 't slyck bergen mach sonder Ancker oft Touw.

Aen de hoeck van Figues leyt een Eylandeken / die uyt den noorden komt benoorden de Eylanden in / en na Bapone wil wesen / mach tusschen dat Eylandeken en den hoeck van Figues deur zeylen / recht op Baponen aen te weten recht bewesten heen tot voor de stadt / en setten 't daer op 4 / 5 of 6 badem. Tusschen dat voorsz. eylandeken en den hoeck van Figues / is 't met hoogh water vijftehalf / en met leegh water vierdehalf badem diep / men moet dat deur zeylende den hoeck van Figues wat schouwen / om eenige blinden die daer neffens leggen. Als men voor Bapone op de reede leyt op 5 of 6 badem / mach men de eylanden van Blydones tusschen den voorsz. hoeck van Figues / en dat Eylandeken deur sien.

Van dat selve Eylandeken west-waert / leydt noch een kleyn Eylandeken of klip daer tusschen beyden is 't vuyl / soo dat men daer niet deur mach zeylen / en van dat westelyckste Eylandeken streckt voort een vuyl steenigh Rif zuydwest af na den hoeck van 't landt van Bapone / daer men hem wel van wachten moet / 't zy dat men van benoorden komende / tusschen dat Rif en d'Eylanden van Bapone / ofte van bezuyden tusschen de Eylanden in komt / en na Bapone wil zeylen. Dat Rif leydt met leegh water tot veel plaetsen droogh / de uytterste klippen daer van / en den hoeck van Bapone daer 't Kasteel op staet / legghen verscheyden / zuydoost en zuydoost ten oosten / noordwest en noordwest ten westen een vierendeel myls / daerom die van benoorden komende / bewesten dat Rif / dat is tusschen dat Rif en d'Eylanden na Bapone wil / die ga soo lan-

langhe zuydwaert tot dat het Kasteel van Bayone oost zuydoost en oost ten zuyden van hem komt / en zeylt dan daer na toe/ soo loopt hy ruym bezuyden dat rif heen.

Aen het zuyd-eynde van d'Eylanden van Bayone leydt een groote klip / met noch een deel kleyne klippen daer rontom / daer mach men vry dicht by heen zeylen/ maer met hoogh water leggen de uyterlijckste onder water/ daer moet men op verdacht zijn / dicht by die klippen ist 20/25/ en 26 vadem diep. Van de hoeck van 't vaste landt teghen over het zuyd-eynde van d'Eylanden/ loopt oock een steenig Rif af/ daer 't met hol water seer op brandt/ daer moet men hem voor wachten.

Om bezuyden de Eylanden in te zeylen.

Wilt ghy (uyten zuyden of uyt der zee komende) bezuyden de Eylanden om na Bayone zeylen/ met een zuydelicke of zuydweste wint/ soo loopt op de zuyd-hoeck van het buyten-landt van Bayone / tot op omtrent een half mijl na aen lant/ en voort langhs de wal na den Uyt-hoeck aen de zuyd-zijde van het in-komen van de Bay/ daer dat voorsz. Rif af loopt/ die streckt leegh af / schout dat Rif en loopt tusschen dat en de voorschreven klippen aen 't zuyd-eynde van de Eylanden noordoost oft oost noordoost in/ na dat ghy uyt der Zee komt / latende dat Rif aen stuer-boort/ en de klippen met de Eylanden aen baghboort/ tot dat ghy komt ten eynden oft benoorden dat Rif / 't noord-eynde oft uytterste van dat Rif aen de zuyd-hoeck/ en den hoeck van Bayone daer 't kasteel op staet leggen verscheyden/meest oost ten noorden en west ten zuyden stijf een half mijl. Als ghy dan het voorschreven Rif aen de zuyd-zijde/ op de zijde hebt/ oft daer benoorden zijt/ en dat het Kasteel oost of daer ontrent van u staet/gaet dan recht op 't kasteel aen / latende dat voorsz. ander Rif (dat van de Eylandekens aen de hoeck van Vigo zuydwest af streckt) aen bagboort van u. Soo ghy den hoeck van 't Kasteel niet zuydelijcker als oost zuydoost van u brenght / soo en kondy aen dat noordelijckste Rif niet misdoen.

De Uyt-klippen van dat noordelijckste Rif (komende van de twee voorschreven Eylandekens en 't Rif dat van de zuyd-hoeck van het landt van Bayone af komt / daer men tusschen beyden deur moet zeylen) legghen van malkander zuydwest ende zuydwest ten zuyden / noordoost en noordoost ten noorden ontrent een vierendeel mijls. Als ghy by het Kasteel komt/ soo en komt de wal niet seer na/ die is niet te schoon / als ghy dan komt neffens de binnenste hoeck van 't kasteel / eer ghy de stadt Bayone van achter den hoeck begint te sien/ so moet ghy voor u sien/ want van den selven binnensten hoeck en van 't kasteel daer leyt een blinde ontrent een halve kabel-lenghde van 't voorschreven hoeckjen / daer met leegh water niet meer als negen ofte thien voeten water op en blijft/ hout daerom daer neffens wat van de hoeck af. Als ghy dan de stadt Bayona begint te sien/soo loeft kort aen zuyden op/ en zeylt voor het Stedeken/ settet daer op vijf ofte ses vadem waer 't u believt/ ofte den hoeck van 't kasteel komt tegen het westelijckste Eylandeken/ van de twee/ die van de noord-hoeck van de Bay ofte hoeck van Figues af strecken / daer is goede wasighe gront/ die wel hout/ set u Anckers als ghy vertopt noordwest en zuydoost/ het best Ancker in het zuydoost/van daer over het gheberghte hebt ghy de meeste winden.

Soo ghy de Bay in laveeren moet/ soo siet voor u als ghy van het kasteel af loopt / dat ghy niet te verre zuyd zuydoost over loopt/ recht neffens het Stedeken zuydoost ten oosten/ en oost zuydoost van de reede omtrent een musquet-schoot leyt noch een blinde klip/ die met leegh water effen boven komt/ so leyt een kleyne kabel-lenghde van een hoeckjen af in de zuyd-hoeck van de Bay/ daer een huysken op staet / van verre aen te sien als een groote groene klip / daer staet seer op te letten/ besonder als men zuyd zuydoost-waert over loopt.

Om van bezuyden in Figues of Cannas te zeylen.

Maer die in Vigo oft Cannas wil wesen bezuyden de Eylanden om / sal tusschen dat zuyderste Eylandt en den hoeck van 't landt van Bayonen in zeylen/ al mitswaters noordoost ofte noordoost ten noorden in wel twee mijlen/ houdende 't noorder-Gat twee Schips-lenghden open/so lange tot dat Cannas aen 't noord-lant komt/ buyten den hoeck van Figues oft Vigo: den hoeck van Vigo moet hy dan aen stuerboort van hem laten/ en loopen midtswaters in tusschen 't noord-landt ende het stedeken Vigo/ ende setten 't daer / het zy voor Cannas oft Vigo/ daer 't hem believt/ op 10 oft 12 vadem.

Een weynigh benoorden Camina/ leyt aen de kust een hooge steyle Bergh/ boven op met een kloof ofte Zael/ genaemt S. Rego / is by na van fatsoen als Monte Lauro/ maer wel eens so hoogh/ dese Bergh is een seer kennelijck teycken om de plaetsen daer omtrent te verkennen. Omtrent ten halven tusschen dese bergh en Bayone leydt een Klooster op de kant van 't lant/ dat is oock een kennelijck merck om Bayone te verkennen / voor die uyt den zuyden komt/ maer het alderkennelijckste dat zijn die twee voorsz. hooge bergen achter Bayone/ den eenen met twee/den anderen met drie heuvelen. Als die met de drie Valeyen ofte Sadels oost zuydoost van u is/ loopt dan daer op aen/ ghy sult niet missen op de Eylanden te vervallen.

Sint Rego.

Vier mijlen bezuyden de Eylanden van Bayona/ leydt de haven van Camina/ een Ty-haven daer men met groote Schepen met het hooghste water in moet/ in 't gat/ dat noordoost ten oosten in streckt / leyt een Klip de zuyd-zijde naest / daer op staet een huysken/ dicht bezuyden dit Eylandeken is het diepste water om uyt of in te zeylen. Binnen in de haven aen de noord-zijde leydt een kleyn Eylanken/ daer staet een Toorenken op / dat hout men over den Tooren die op het noord-lant staet / en daer op loopt men in. In 't gat is met half vloet twee vadem waters.

Aen de west ofte noord-kant van de haven is altemael black water / en seer rotsachtigh / daer komt een steenen Rif af schieten/ daer op moet men verdacht wesen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Een zuydweste en noordooste maen maeckt tot alle dese plaetsen aen de Zee hoogh water / en binnen de gaten een streeck ofte twee later na dat die verre in 't lant strecken. Daer gaen oock geen stroomen langhs het landt / alsoo door 't swellen des Oceaens de vloedt dwers teghen de kusten aen komt/ en recht tot de gaten in en uyt valt.

Streckingen en Courssen.

Van C. Ortegael tot Siverus zuydwest	4 mijlen.
Van Siverus tot de Kaep de Prior zuydwest	4 mijlen.
Van Kaep de Prior tot Ferol zuyden ten oosten	2 mijlen.
Van Ferol tot de Corogne zuyden en zuyden ten westen 3 kleyne	mijlen.
Van de Corogne tot Cysarga west	6 mijlen.
Van Cysarga tot Querens zuyden ten westen en zuyd zuydwest	2 mijl.
Van Cysarga tot kaep de Bellem of de oost-hoeck van Monsy zuydwest ten westen en west zuydwest	9 of 10 mijlen.
Van kaep de Bellem tot C. de Coriane of Torrivianz. w.	2 mijlen.
Van Cabo de Coriane tot Cabo de Finisterre zuyden	2 mijlen.
Van C. de Ortegael tot kaep de Prior zuydwest	8 mijlen.
Van C. Ortegael tot Cysarga zuydwest en zuydwest ten westen	14 m.
Van C. de Prior tot Cysarga zuydwest ten westen	6 mijlen.
Van Ferol tot Cysarga west ten zuyden	6 mijlen.
Van Cabo Ortegael tot Cabo de Coriane zuydwest ten westen	25 mijl.
Van C. de Finisterre tot Mores of Monte Lauro zuydoost	4 mijlen.
Van Rio Roxo tot Ponte Vedra z. z. o. en z. o ten zuyden	3 of 4 mijlen.
Van Ponte Vedra ofte Blydones tot de Eylanden van Bayone zuyd zuydoost	4 mijlen.
Van Bayone tot Camina zuyden ten oosten	3 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot de eylanden van Bayone/ is de cours zuydoost ten zuyden	15 mijlen.
Van Cabo de Ortegael tot Waterfoort in Yrlant noorden	126 mijlen.
Van Cysarga tot kaep Veilli noorden	120 mijlen.
Van Cysarga tot de Sorrels noorden ten oosten	103 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Port a Port zuyd zuydoost	32 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Avero zuyden ten oosten en z. z. o.	40 m.
Van kaep de Finisterre tot de Barrels zuyden	50 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Groot Canarien zuyd zuydwest wel soo zuydelijck	230 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Salvages zuyd zuydwest	205 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Isle de Madera zuydwest ten westen wel so zuydelijck	184 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Isle de S. Michiel W. Z. W.	185 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Isle Tercera west zuydwest ende west ten zuyden	210 mijlen.
Van C. de Finisterre tot de zuydwest-hoeck van Yrlandt noorden ten westen ende noorden	130 mijlen.
Van C. de Finisterre tot Kaep de Clearo noorden	130 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Waterfoort oft de zuydoost-hoeck van Yrlant noorden ten oosten	138 of 140 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Lezart noord noordoost	115 mijlen.
Van C. de Finisterre tot de Seyms noordoost ten noorden wel soo noordelijck	84 mijlen.
Van kaep de Finisterre tot Voelijn n. o. een weynigh oostelicker	91 m.
Van Bayone tot de Barrels zuyden ten westen	37 mijlen.

Hooghten.

Caep de Ortegal leyt op	44 graden	5 minuten.
Kaep de Corian leyt op	43 graden	18 minuten.
De Kaep de Finisterre leyt op	43 graden	8 minuten.
Bayona op	42 graden	10 minuten.

Hoe

Hoe haer deſe Landen uyt der Zee verthoonen.

Deſe twee volgende Figuren behooren by de dubbelde kruyſkens aen malkanderen/ en vertoonen de C. Ortegael/ met het lant daer beweſten/ als de noordſ. Caep 4 of 5 mijl ooſt ten zuyden van u is.

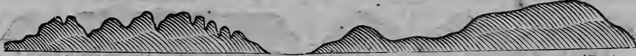
Ortegael.

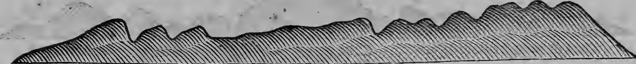

Het lant beooſten de Corongne vertoont aldus/ als 't zuyden ten ooſten van u is.

C. Prior de ooſt-hoeck van Corongne doet hem aldus op.

C. Prior zuydweſt van u 5 mijlen/ is aldus gedaen.

C. Prior zuydweſt ten zuyden van u/ 3 of 4 mijlen/ verthoont aldus.

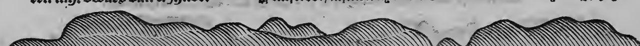
C. Prior.

Als de C. de Prior ooſt ten noorden wel ſo ooſtelick 2 of 3 mijlen van u is/ ſo is die aldus gedaen.

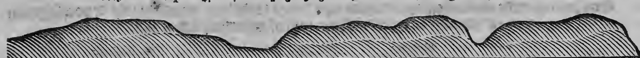

Het Eylant Cyſarga vertoont aldus/ een mijl dwars van u zijnde.

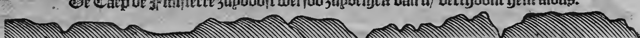
Dus vertoont 't lant van Monſy/ tuſſchen Cyſarga en C. de Finiſterre/ alſmen uyt den O. komende daer by langs zeylt.

Als de Caep de Finiſterre zuyd zuydooſt van u is/ verthoontſe aldus.

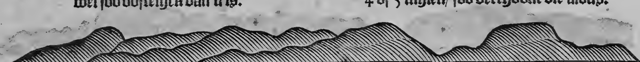

De Caep de Finiſterre zuydooſt wel ſoo zuydelijck van u/ verthoont hem aldus.

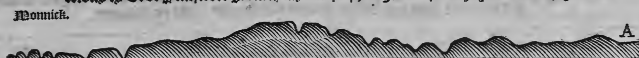
Dus vertoont C. de Finiſterre/ als die zuydooſt wel ſoo ooſtelijck van u is.

Als C. de Finiſterre z. o. ten ooſten van u is 4 of 5 mijlen/ ſoo verthoont die aldus.

Aldus is C. de Finiſterre gedaen/ als die 4 of 5 mijlen ooſt ten zuyden van u leyt.

Monnick.

A

Deſe Figuren behooren vervolgens aen malkanderen/ by de letteren A A en B B/ en verthoonen de opdoeninge van de Kapen de Coriane en Finiſterre/ naer uytwijſinge van de verklaringe hier onder volgende.

A

B

De Caep de Finiſterre verthoont met het lant daer bezuyden/ als in deſe ende de navolgende Figuer afgebeelt ſtaet/ als de gehackelde bergh twee ofte drie mijlen ooſt van u ſtaet/ en het lant daer benoorden tot de C. Coriane ſiet men dan noordooſt-waert tot voorby C. de Coriane/ in gedaente als in de Figuer voor deſen.

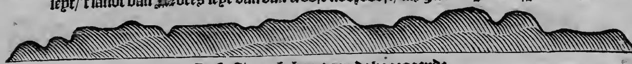
B

Dit is 't vervolgh van de voorgaende / ſtreckt van de Caep af zuydooſt ten zuyden.

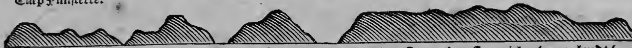
Dus verthoont de C. Finisterre / als de hackelighe bergh oost noordoost wel soo oostelick van u leyt/ 't landt van Mores leyt dan van u oost noordoost/ als hier volgende afgebeelt is.

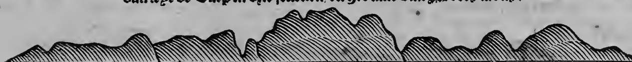
Dese Figuer behoort aen de voorgaende.

Dus vertoont de gehackelde bergh van de C. de Finisterre/ als hy noordoost ten noorden van u leyt.

Als de C. de Finisterre noordoost/ en 't lant van Mores oost noordoost 5 mijlen van u leydt/ dan leyt de Caep in drie stucken/ en het lant van Mores aldus.

Als de gehackelde bergh tusschen C. de Finisterre en Mores oost ten noorden van u leyt vijf mijlen/ verthoont die aldus.

Als 't hooge lant van Mores noordoost ten noorden van u is/ ontrent 5 mijlen/ dan is 't aldus gedaen.

Als Caep de Finisterre noordoost of noord noordoost/ en Monte Lauro 4 mijlen oost noordoost van u zijn/ verthoont het hooge lant van Mores aldus.

Dus vertoonen de Eylanden van Bayone en 't hooge landt daer bezuyden / als de voorschreven Eylanden oost zuydoost een mijl of anderhalf van u zijn.

Als den hoeck van Bayone oost noordoost/ en het hooge lant oost van u is/ is 't aldus gedaen/ daer bezuyden leydt den hoogen bergh van S. Rego.

Als den hoogen bergh van S. Rego oost van u is/ so verthoont het hooge lant van Bayone aldus/ het Klooster staet ontrent ten halven tusschen S. Rego en Bayone.

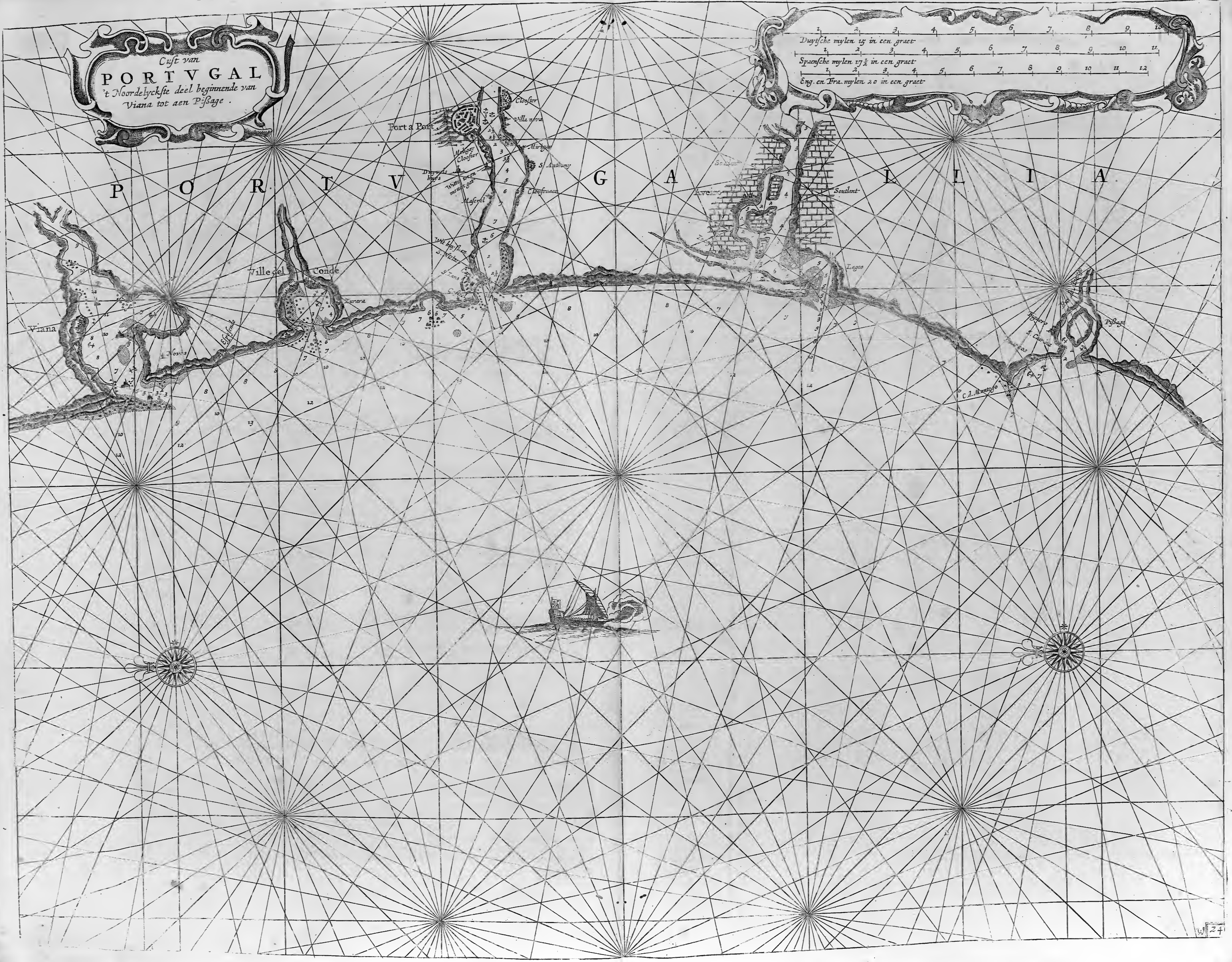

De Seste Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten van 't Noordelijckste deel van Portugall / van Camina tot Pissage.

Viana. Vyf mijlen bezuyden Camina leyt Viana op een Rivier. Van de noord-hoeck streckt een steenigh Rif af/ dwars voor de mont van de Rivier over/ op de zuyd-wal staen twee vuer-toorens. Wilt ghy in dese Rivier van Vianen zeylen/ komende van benoorden of uyt der zee/ soo loopt soo lange om de zuyd/ tot dat de twee voorsz. vuer-toorens op de zuyd-zijde van 't gat over een komen/ loopt dan daer op aen na de strant toe/ tot dat 't toornken op 't noord-lant komt over de twee huysen/ hout die over een/ loopt dan na de Klip met de Mast/ en zeylt daer dicht Beoosten by langhs / soo loopt ghy over de drumpel ofte het drooghste heen / daer is met leegh water op dagelijcx Ty twee vadem diepte. Als ghy die voorschreven Klip mette Mast voor-by zydt / sult ghy voor uyt noch een Klip sien met een Mast ofte Baecken/ die leyt aen de noord-kant van de Rivier: loopt daer insgelijcks dicht by langhs be-

Cust van
PORTVGAL
't Noordelyckste deel beginnende van
Viana tot aen Pissage .
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
P O R T V G A L L I A
Viana
Ville del Conde
Zurara
Port a Port
Clooster
Villa nova
S. Anthony
Aveiro
Soutlant
Lagos
Pissage
C. d. Mantego

bezuyden omme/ daer na passelijck by 't noord-lant langs/ tot dat ghy voor de Stadt komt / daer loopt somtijdts een Rifken af / dat moet ghy mijden / ende setten het voor de Stadt. Als men voor het stedeken leydt/ soo leydt daer een Eylandeken Zuyd-waerts van u/ daer een Kappelleken op staet / West-waerts van dat Eylandeken leydt een groote Banck/ die komt met leegh water boven : achter die banck is 't vijf ende ses vadem / en voor Vianen seven / acht ende neghen vadem diep / als men in komt mach men bezuyden dese voorschreven Banck omme loopen / en komen by het Eylandeken daer het Huysken op staet weder uyt voor de Stadt.

Als men ontrent een boogh-scheut binnen de tweede klip met de mast komt / daer mach men sijn Ancker wel vallen laten/ en brengen Touwen aen de zuyd-wal/ en maecken 't daer aen vier Touwen vast.

Men mach buyten op de Reede setten op twaelf vadem / daer is de schoonste grondt om een Loodts-Man in te nemen / het is een naeuw en periculeus gat om in te komen.

Van Vianen tot Port a Port is de Cours Zuyden ten Oosten neghen ofte thien mijlen / tusschen beyden leydt Villa del Conde/ vijf mijlen van Vianen en van Metelin.

Villa del Conde. Villa del Conde is een Ty-Haven / voor het gat legghen vele Rudsen / daer men aen beyde zijden om zeylen mach/ bezuyden ofte benoorden omtrent de selve is 't vijf en ses vadem diep / verder inwaerts leydt een Banck dwers over de Haven / van twee vadem met hoogh water : binnen de haven is 't drie ofte vier vadem diep/ aen de noord-zijde is 't al vol klippen/ die meest onder 't water legghen/ maer aen de zuyd-zijde is 't diep en sekerst/ en goet legghen op vijf en ses vadem.

Lesons Klippen. Drie mijlen bezuyden Villa del Conde legghen de groote uyt-klippen Lesons genaemt/ recht voor een Ty-havenken van twee vadem diepte/ gheheeten Metelin/ en zuydwest van de Zuyd-hoeck der voorschreven klippen Lesons / ontrent een half mijle t'zeewaerts leydt een blinde klippe onder water/ tusschen 't landt en de Lesons ist ses ofte seven vadem diep.

Port a Port. Een kleyne mijl bezuyden Lesons klippen leydt Port a Port. Van de noord-hoeck van 't gat strecken veel Rotsen af by na dwars over het gat. Om daer in te zeylen moet ghy dicht by de buytenste klip/ te weten daer bezuyden heen loopen / vry soo na dat ghy met een steen daer op werpen meught. Daer staet een Kappelleken op de noord-wal neffens de klip met het kruys / en noch een wit Huysken wat meer de Rivier opwaert/ oock op de noord-wal; brenght die over een/ en loopt daer op in tot voor-by het Kasteel/ ghy sult soo zeylende op 't drooghste van dat gat niet min vinden als seventhien ofte achthien voet waters met half Vloedt / en geen noot hebben van de blinde klip die voor in 't gat leydt/ de Zuyd-wal wat nader als de Noord-wal / daer met leegh water niet meer op en blijft als elf ofte twaelf voet water.

Blinde Klip. Binnen het Kasteel zijnde/ gaet recht na de klip met het kruys toe en daer soo dicht bezuyden heen / dat ghy met een haeck die sout mogen bereycken/ ofte ghy moet drie ofte vier Schips-lenghden daer bezuyden ofte by 't zuyd-lant langs loopen / tot voor-by die klip met het kruys / om een blinde klippe te mijden / die daer neffens leydt weynigh daer Bezuyden/ en met leegh water niet meer als acht voeten onder water is. Weynigh voor-by de klip met het kruys zijnde/ gaet dan voort midtswaters op/ tot neffens een groote witte Tooren op 't Noord-landt/ daer meughdy setten op vier ofte vijf vadem / ofte zeylt tot voor de Stadt / daer is 't drie en vier vadem diep. Een weynigh voor-by de klip met het kruys is een vlackte / daer met leegh water niet meer als elf voeten water en blijft / soo dat men met Schepen die twaelf voet diep gaen / hoogh water verwachten moet/ het Vloeyt daer ses voeten op en neder met daghelijcks Ty.

Lant-diep. Aen de Zuyd-zijde van de Rivier gaet noch een Landtdiep in / bezuyden de voorschreven blinde klip die in het gat leydt/ daer de Loodts-luyden somtijdts oock Schepen in en uyt brenghen / dat is somtijdts een goet gat / en dickwils korts daer na werdt het weder van de Zee toegeworpen/ soo dat men daer niet af beschrijven kan/ daer yemandt hem op soude mogen vertrouwen.

Van Port a Port tot Avero is de Cours zuyden 8 mijlen / daer tusschen beyden is altemael een schoone Zandtstrant/ die men over al aen loopen mach op thien ofte twaelf vadem.

Te landewaert in op 't hooge/ leydt een swarte heuvel in 't landt/ als die oost zuydoost van u leydt/ soo zijdt ghy open voor Avero/ als men den swarten heuvel van Carmole/ niet sien en mach/ soo leyt 'er een ruyghe Duyn benoorden 't gat/ als die dwers van u is/ dan is men noch een half mijl benoorden 't gat van Avero.

Wilt ghy 't Gat van Avero in zeylen/ ende dat ghy daer voor komt op ses of seven vadem/ soo neemt acht op drie bakens van Masten ghemaeckt / die op 't Zuyd-landt staen/ brenght die over een/ en zeylt dan daer op aen Oost ten zuyden en Oost zuydoost in/ over de Banck daer en is in het inkomen met half Tye maer twee vadem waters / tot dat ghy by de baeckens komt / ghy sult soo binnen de Hoecken komende/ by een droogh Zandt aen baghboort heen zeylen/ wijckt dan weder Noord Noordwest en Noordwest by dat voorschreven drooghe Zandt om / tot dicht aen 't Noorderlandt/ en loopt daer by in soo laet ghy alle de andere ondiepten aen de Rechter-handt / tot dat ghy de Rivier open siet/ dan suldy een huysken op de strandt sien aen de west-zijde/ gaet dan van daer na de Riviere op/ Oost ten Zuyden ende Oost Zuydoost tusschen beyde Landen midtswaters tot voor de Pannen ofte Avero / daer ghy u Schip vol Souts laden meught.

Kenteykens van dese Kust. De Kust van Portugael ontrent Vianen is seer kennelijck door den voorschreven Bergh van Sint Rego / die is uytnemende hoogh / ende leydt aen de Zee-kant / het hooghe Landt van Vianen leydt daer twee en drie dubbelt achter.

Tusschen Vianen / Villa del Conde en Port a Port siet men langhs de Kust veel Toorens en Huyskens. Villa del Conde siet men uyt de Zee als een groote Stadt.

De Rivier van Port a Port kan men kennen aen de klippen van Lezons/ die zijn seer hoogh / en ligghen daer recht benoorden.

De Caep de Montego is een hooghe hoeck/ en daer neffens in 't landt is hoogh gheberghte / dese Caep werdt somtijdts voor Rorent aenghesien / maer is wel te onderschepden omt de Barles/ die ligghen daer bezuyden en benoorden Rorent.

De Caep de Montego leydt verscheyden van Avero zuyd zuydwest vijf mijlen/ een mijl daer bezuyden leyt Pissaghe ofte de Rivier van Montego een Ty-haven. Van de Caep de Montego loopt een vuyl steen Rifken vry wat van de wal af/ dat moet men schouwen. Onder de Caep mach men reede maecken voor Noordelijcke Winden/ op 7/8 vadem/ noord noordweste wint maeckt daer hoeckjens wint/ voor zuydelijcke winden mach men het setten Bezuyden de Rivier van Montego.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Een zuydweste en noordooste Maen/ maeckt tot alle dese plaetsen aen de Zee hoogh water / en binnen de gaten een streeck ofte twee later/ na dat die verre in 't lant strecken.

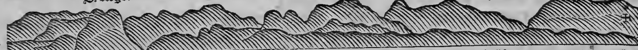
Hoe dese Landen van malkanderen, en van andere Landen leggen.

Van Camina tot Viana zuyd zuydoost	5 mijlen.
Van Viana tot Villa del Conde zuyden ten oosten	4 mijlen.
Van Villa del Conde tot Port a Port zuyden ten oosten	4 mijlen.
Van Port a Port tot Avero bezuyden	8 mijlen.
Van Avero tot Caep de Montego z. z. w.	5 mijlen.
Van Port a Port tot de Barrels / zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden	23 mijlen.
Van Avero tot de Barrels zuydwest	15 mijlen.
Van Caep de Montego tot Peniche of Caep del Fisiron zuydwest ten zuyden	8 mijlen.
Van C. de Montego tot de Barrels zuydwest	10 mijlen.
Van Avero tot de Barrels zuydwest	15 mijlen.

Hooghten.

Port a Port leyt op	41 graden 5 minuten.
Avero op	40 graden 30 minuten.
Caep de Montego leyt op	40 graden 14 minuten.

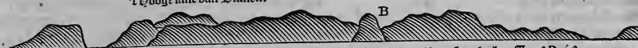
Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

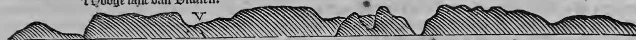

Aldus vertoont de Kust van Portugael/ van Bayone tot de C. Montego/ alsmen ontrent 3 mijl daer af by langhs zeylt. De volgende Figuer behoort hier aen/ bey de kruyskens aen een.

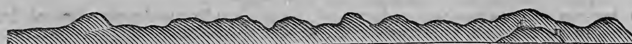

Als dat swart heuvelken daer de H by staet o. z. o. van u is/ soo zydy neffens of open voor Abero.

Aldus verthoont het Lant van Diana en daer bezuyden/ den heuvel neffens B, is twee mijlen benoorden Villa del Conde.

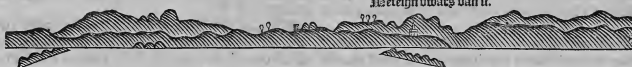

't Lant by Diana en daer bezuyden na Villa del Conde/ verthoont als in dese en de volgende Figuer afgebeelt is/ neffens V is 't gat van Diana.

Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figuer / de heuvel aen C, is 2 mijl benoorden Villa del Conde.

Dus vertoont 't voorsz. lant Diana en daer bezuyden als Diana (zijnde neffens A) n. o. van u is 8 mijl.

Aldus is 't lant gedaen neffens Metelijn/ als Metelijn dwars van u is/ en dat ghy dicht by landt zijt.

Dese Figuer behoort aen de voorgaende / en verthoont de gedaente des lants neffens Port a Port en daer bezuyden. Alsmen van bezuyden komt/ siet men een Dorpken binnen het Kasteel van Port a Port/ genaemt S. Jan. Een mijl daer benoorden leyt Metelijn.

Aldus verthoont het lant tusschen Port a Port en Abero/ als het hooge lant bezuyden Port oost ten zuyden van u is drie mijlen.

Dus verthoont het Lant van Port alsmen van bezuyden komt.

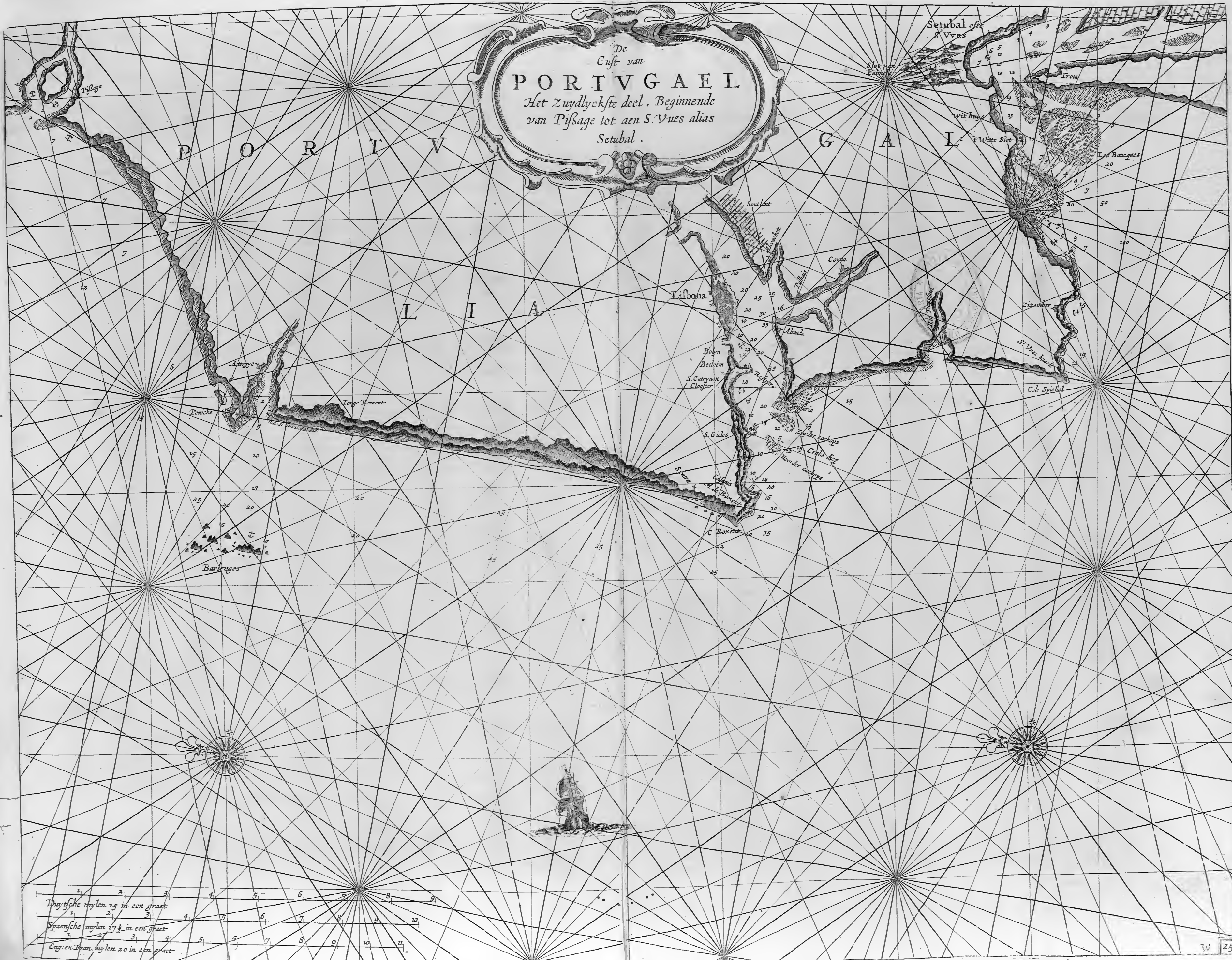
Dus verthoont het lant van Port a Port / als 't oost zuydoost van u is ontrent drie mijlen.

Aldus vertoont het lant van benoorden Diana tot Port a Port / alsmen daer by langhs zeylt.

Als Port a Port zuydoost 5 of 6 mijl van u is/ verthoont dat/ en 't lant daer benoorden aldus.

De Cust van
PORTVGAEL
Het Zuydlyckste deel, Beginnende van Pissage tot aen S. Vues alias Setubal.
PORTVGAL
LIA
Pissage
Setubal ofte S. Vues
Slot van Palmela
Troia
Wit huys
't Witte Slot
Los Bancques
Soutlant
Lisbona
Conna
Almada
Zizember
S. Vues bacl
C. de Spichel
Atogye
Peniche
Ionge Roxent
Betleem
S. Catrynen Clooster
S. Gieles
Zuyder cachops
Noorder cachops
Crake diep
Caskais
C. Roxent
Barlenges
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng: en Fran. mylen 20 in een graet

De Sevenste Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten van't Zuydelijckste deel van Portugall

van Pissage tot Sint Vbes ofte Setubal.

't Gat van de Rivier Montego.

VAn de zuyd-hoeck van de Rivier van Montego loopt een Sandt-Rif af/ als men daer in wil zeylen en van buyten komt / laet het hem aensien als ofte men bezuyden dat Rif soude mogen in zeylen/ maer ten is niet doenlijck / men moet daer benoorden om. Op de Noord-hoeck staet een Dorpken Sint Catherina/een weynigh daer benoorden een Visschers Dorp / gheheeten Buarcos. Op de noord-kant binnen 't gat staet een Kalck-oven met een bos vygheboomen/ als men die over een brenght / en dan daer op aen zeylt/ loopt men recht het gat in / daer is somtijdts niet meer als twaelf/ derthien voeten waters met half vloedt. Heel vast en is op de Beschrijvinghe van dit Gat niet te vertrouwen/ want overmidts het aldaer Zandt-grondt is / verloopt het somtijdts by groote afwateringh/ oock met stormen uytter Zee.

Van Caep de Montego tot Peniche ofte Nova Lisbona (aen de Cabo del Fisiron/ dat is de hoeck achter de Barles) is de cours zuydwest ten zuyden acht mijlen/ daer leydt een Klip van den hoeck af/ daer bezuyden is een groote inwijck/ daer men met Barcken achter loopen en beschut legghen mach. In dien Inwijck leydt een stedeken teghen het gheberghte aen/ ghenaemt Attogye / recht bezuyden Caep del Fisiron leydt een hooge ronde heuvel/ die onse Neerlanders jonge Roxent noemen.

Van de Caep Montego tot de Barrels / is de Cours zuydwest neghen ofte thien mijlen. Achter de Barrels is goede Reede en Ancker-grondt / onder het groote Eylandt neffens het Heremijt huysken / daer mach men 't setten op thien vadem / men mach daer van benoorden of van bezuyden om komen soo men wil/ 't is daer ruym en wijt en over al schoon.

Van de Barlis tot Roxent is de cours zuyden ten oosten en zuyd zuydoost twaelf mijlen/ maer van de C. del Fisiron (achter de Barlis) tot Roxent streckt de Kust zuyden ende noorden 11 ofte 12 mijlen. Roxent is een seer kennelijcken hoeck lants/ al is men daer een groot stuck af/ so siet men altijt het spits heuvelken van 't Klooster van Syntra.

Cascalis.

Een mijle beoosten den hoeck van Roxent leydt de reede van Cascalis/ daer men voor een Noordwesten/ noorden en noordooste wint beschut magh leggen/ op twaelf of derthien vadem/ so diep ofte droogh alsmen wil. Een groote mijl beoosten Cascalis leydt den hoeck van S. Juliaen ofte Sint Gillis/ daer op staet een vast slot/ dat is de noord-hoeck van de Rivier van Lissebon/ 't Noorder-gat van de Rivier gaet op de lenghde van een Kloot-worp daer by in.

Sint Gillis.

Om het Noorder-gat in te zeylen.

Om het noorder-gat in te zeylen moet men by die voorsz hoeck op een mast lenghde na by in loopen/ maer neffens het Kasteel van S. Gillis komende / wat zuydwaert op wijcken na het Krake-diep toe / om eenighe vuylen en rudsen te schouwen die aen de oost-zijde van 't Kasteel leggen. Weynigh daer voor-by zijnde/ mach men weder na de noord-wal aen loeven/ en daer by langs zeylen tot Restiers/ en al-voort heel tot Lissebon toe/ men settet ghemeynlijck voor het dorp Boelijn op 12 ofte 13 vadem. Men moet hem wachten dit gat in te komen by stil weder en met een Ebbe/ die valt seer sterck op de noorder Cachops ofte Sops/ dit gat van Sint Gillis streckt Oost ten Zuyden in/ binnen zijnde zeylt men Oost noordoost en Noordoost ten Oosten aen/ en als men tegens 't Klooster te Restiers komt/ dan wijckt men wat na het zuyd-lant toe/ anders hout men al het noord-lant.

Om het Krake-diep in te zeylen.

Om het Krake-diep in te zeylen / sal men Cascalis over de west-hoeck van Roxent stellen/ en houden tot dat het toorenken ('t welck men siet staen boven 't klooster te Restiers) komt over het witte Klooster dat het veerste van Restiers staet / te weten over S. Katherijnen Klooster. Gaet dan noordoost en noordoost ten noorden in/ houdende dese mercken aldus staende / tot dat ghy komt binnen Sint Gillis-hoeck / gaet dan al voort by het noord-landt in tot Restiers binnen 't Slot/ en settet daer waer 't u best dunckt. Op dese mercken meughdy het Krake-diep in en uyt zeylen. Soo ghy van bewesten komt en het Krake-diep in wilt / soo set Kascalis over het west-eynde van Roxent/ en zeylt alsoo om de Noorder Cachops/ tot dat de stadt van Lissebon komt op twee schips-lengden na aen de zuyd-kant van de Rivier/ dan voort noordoost ten noorden in/ als ghy dan de Zandtbay binnen S. Gillis-hoeck siet/ so zijt ghy wel te wege.

Maer of het ghebiel dat ghy de Stadt ofte dat Toorenken niet sien en mocht/ soo hout de Zandt-Bay (die binnen S. Gillis-hoeck leydt) noordoost ten noorden van u / ende zeylt alsoo noordoost en noordoost ten noorden in / en neemt de slach van de noorder Sops op 8 of 9 vadem/ als ghy dan begint tegen S. Gillis-hoeck te komen/ zeylt dan passelick by het noord-lant langhs/ als te vooren geseyt is.

Die het Krake-diep uyt of in laveren wil/ die sal 't voorsz Toorenken dat in 't landt staet een Schips-lenghde bezuyden / en een Schips-lenghde benoorden 't voorsz. Klooster van S. Catherijna brengen/ en wenden 't dan t'elcke reyse/ en laveren soo uyt en in.

En komt oock by stilte en een ebbe dit gat niet uyt of in : want dit valt seer stijf over het oost-eynde van de Cachops.

Wilt ghy het Krake-diep uyt loopen / hebt acht op het voorsz. Toorenken/ alst onder dat hooghe Landt van daen komt/ settet dan recht bewesten het tweede witte Klooster/ en gaet zuydwest ten zuyden aen/ so sal 't Toorenken aen 't Klooster komen.

Maer moet ghy uyt laveren/ so past wel op u gety/ want de stroomen vallen seer stijf over de Cachops/ so dat het met stilte seer periculeus is/ dese gaten uyt en in te komen/ maer besonder in 't uyt zeylen met een ebbe / want die valt dwers over de Cachops.

Sint Vbes-hoeck.

Van Roxent tot S. Vbes-hoeck is de cours zuydoost ten zuyden acht mijlen/ dat is oock eenen kenbaren hoeck/ aen een hooghe ronde Bergh die daer in leydt/ oock siet men het opperste van 't kasteel van Sisembre op een vlacken bergh/ als een groote Vorst van een Lant-huys.

Reede onder Sint Vbes-hoeck.

S. Vbes-hoeck werdt genoemt kaep Spichel/ recht bezuyden om den hoeck is een scheure ofte Klove in 't Landt/ daer neffens ist goet rijden op 9 en 10 vadem. Voor Sisember mach men 't oock setten op 15 of 16 vadem.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Een zuydweste en noordooste maen maeckt aen dese Kusten vol Zee/ binnen de gaten een streeck ofte twee later na dat die verre in 't landt strecken.

Streckingen en Courssen.

Van Caep del Fisiron Peniche ofte noba Lisbono / tot Roxent zuyden elf ofte	12 mijlen.
Van de Barrels tot Roxent zuyden ten oosten en zuyd zuydoost	12 mijl.
Van de Barrels tot de C. S. Vincent zuyden ten oosten	40 mijlen.
Van de Barrels tot groot Canarien zuyd zuydwest	186 mijlen.
Van de Barrels tot het Eylant Palma zuydwest ten zuyden	192 mijl.
Van Roxent tot de Caep de Spichel ofte Sint Vbes-hoeck zuydoost ten zuyden	8 mijlen.
Van C. de Spichel tot de C. de Vincent zuyden wat oostelicker	22 mijl.
Van Roxent tot de Caep S. Vincent zuyden ten oosten	28 mijlen.
Van Roxent ofte de Rivier van Lisbon tot groot Canarien zuyd zuydwest wel soo westelick	180 mijlen.
Van de Rivier van Lisbon tot Isle de Salvages / Zuydwest ten Zuyden	160 mijlen.
Van de Rivier van Lisbon tot Porto Santo zuydwest	120 mijlen.
Van de Rivier van Lisbon tot Isle Madera zuydwest	134 mijlen.
Van de Rivier van Lisbon tot het Eylant Tercera west	200 mijlen.

Hooghten.

De Barrels op	39 graden 40 minuten.
Roxent leyt op 38 grad. 55 min. of so sommige willen / effen op 39 grad.	
Caep de Spichel of S. Vbes-hoeck leyt op	38 graden 30 minuten.

Hoe

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

De C. de Montego noordoost van u 3 of 4 mijl/ met het lant daer bezuyden/ vertoont gelijck in dese en de volgende Figuer afgebeelt staet/ by de letteren A A behooren die aen malkanderen.

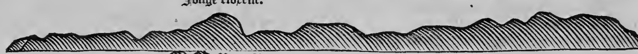

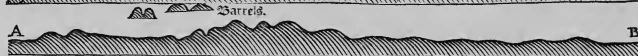

Dit behoort aen 't voorgaende/ en is 't lant bezuyden Montego tot Neffens de Barrels.

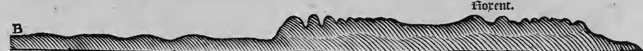
Dus verthoonen dan de Barrels/ als de noordelijckste een mijl oost van u is.

Het lant tusschen Peniche en Korent/ verthoont hem als in dese drie volgende Figuren afgebeelt is/ als het hooge lant bezuyden Peniche/ genaemt jonge Korent/ oost van u is/ de gelijcke teyckens/ als A A en B B behooren aen malkanderen.

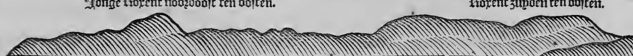

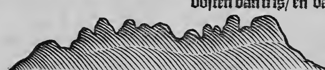

Dit behoort aen de voorgaende Figuer/ en is 't lant benoorden Korent.

Dit is 't vervolgh van 't voorgaende tot Korent/ by de B aen malkander.

Aldus is Korent gedaen als 't zuyden ten oosten/ en jongh Korent noordoost ten oosten van u is/ en dat men dicht by lant is.

Als Korent noordoost van u is 5 mijlen/ is 't aldus gedaen.

Als Korent oost ten zuyden en oost zuydoost van u is/ vijf mijlen/ is 't aldus gedaen.

De Achtste Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten van Algarbe en Andaluzia / van S. Ubes tot Palos ofte Klif.

Om over de Banck van S. Ubes te zeylen.

VIer mijlen beoosten Caep de Spichel of Sint Ubes-hoeck/ leyt S. Ubes/ daer leyt een groote banck voor 't gat. Beneden 't hooge landt op de water-kant staet een wit Slot/ als dat Noord-oost van u is/ dan zijdy recht voor 't gat.

Wilt ghy tot S. Ubes over de Banck zeylen / komende van S. Ubes-hoeck af/ soo hout de west-hoeck van Sisembre een Schips-lenghde buyten den oost-hoeck /en gaet alsoo Oost ten Noorden aen / tot dat het Slot van Palmelo dat boven S. Ubes staet/ komt in een Valey over het voorsz witte Slot op de water-kant : Zeylt dan daer op recht noord noordoost in/ tot binnen 't Slot dat op 't water staet/ en dan voort op een kabels-lenghde by 't noord-lant langhs noordoost ten oosten in / tot voor de stadt van S. Ubes ofte Setubal. Maer als het Slot van Palmelo onder 't Landt komt / dat ghy dat selve niet meer sien meught / daer staet noch een wit Huys aen de Noord-kant van 't Slot dat op de water-kant staet/ hout dat dan soo staende/ en loopt daer op in/ tot binnen het Witte Slot / ende gaet dan voort als voorsz. by het Noord-landt langhs/ tot voor de Stadt van S. Ubes/ en settet voor dat Visschers Dorp op ses ofte seven vadem. Op de Banck is met half Vloet vierdehalf vadem waters/ als men daer over zeylt vint men wel 7 verscheyden ondiepten ofte drooghten. By het Zuyd-landt gaet oock een gat in / maer dat is alleenlijck voor Barcken / tusschen dit Zuyder-gat en het rechte Diep legghen de bancken tot sommighe plaetsen soo droogh/ datse by-kans boven water leggen.

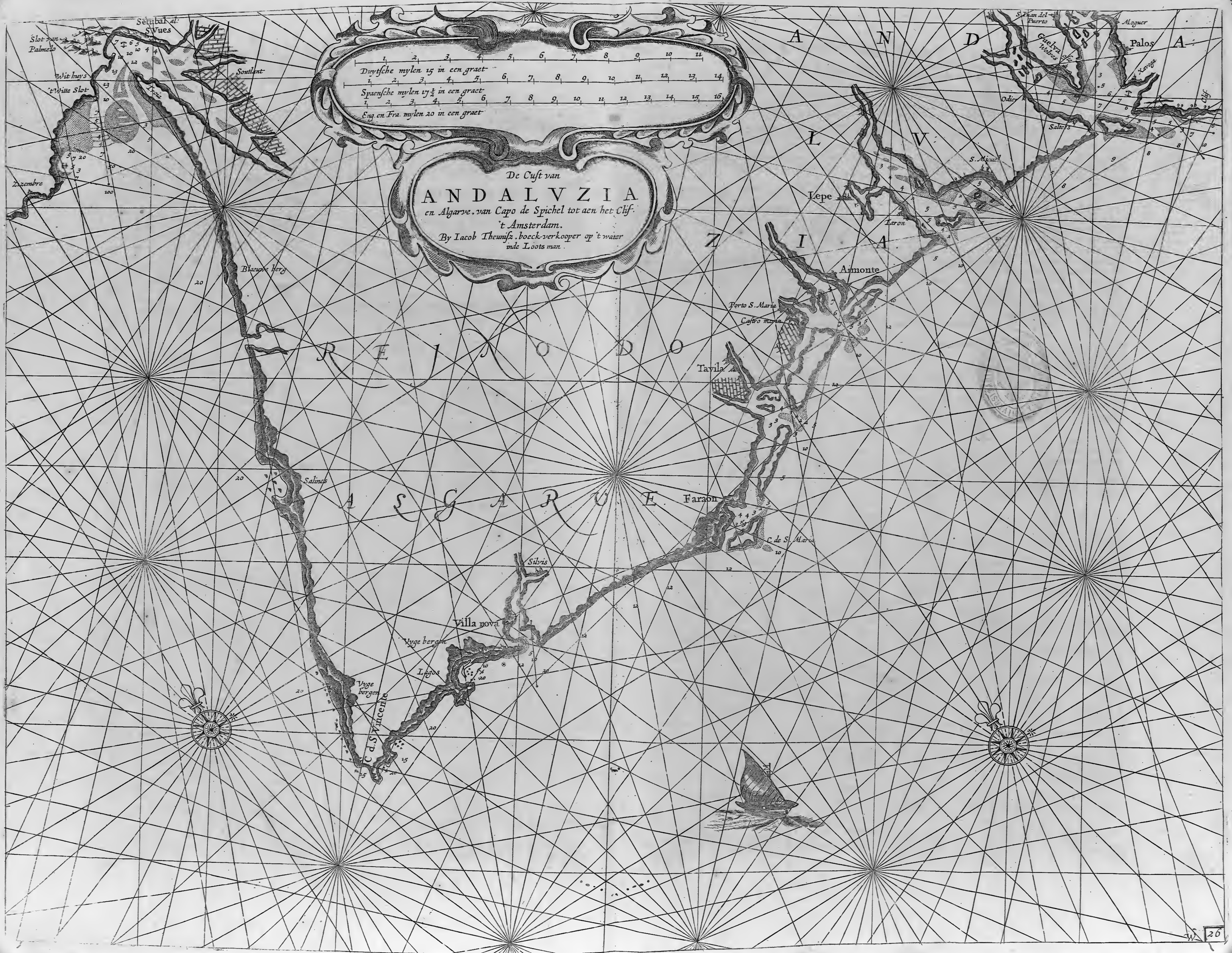
Om 't diepste water te treffen over de Banck van Sint Ubes/ in het uyt-zeylen met diepgaende schepen/ doet alsoo : als ghy van 't witte slot t'zeyl gaet / soo set het voorsz witte Huys over de Noord-kant van 't Slot/ dat aen de water-kant staet/ soo dat men recht daer deur sien mach/ en houden 't also staende/ tot dat S. Ubes-hoeck begint te komen buyten de Oost-hoeck van Sisembre : brenght dan 't witte huys aen de zuyd-kant van 't slot/ en loopt soo uyt/ ghy sult aldaer dat diepste water hebben. Maer als men 't slot van Palmelo sien mach/ dat is een recht langs-merck om over de banck te loopen: Als dan moet dat witte slot van u wesen noord noordoost wel soo noordelijck.

Het is van S. Ubes-hoeck tot Caep de S. Vincent zuyden en Zuyden ten Oosten 22 mijlen/ tusschen beyden zijn geen bekende Havenen/ Salines een Rivierken/ legghende ten halven wege/ is oock onbekent.

Salines

Van S. Ubes tot de Caep de Sint Vincent streckt de Kust meest Zuyden ten Westen ontrent 24 mijlen / daer

tus-

De Cust van
ANDALVZIA
en Algarve, van Capo de Spichel tot aen het Clif.
't Amsterdam.
By Iacob Theunisz, boeck-verkooper op 't water inde Lootsman.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet
ANDALVZIA
REINO DO ALGARVE
Setubal al: S.Vues
Slot van Palmelo
Witt huys
't Witte Slot
Zizembre
Soutlant
Blauwe berg
Salines
Villa nova
Silvis
Vyge bergen
Lagos
Vyge bergen
C. d. S.Vincente
Faraon
C. de S. Maria
Tavila
Porto S. Maria
Castro marin
Armonte
Lepe
Taron
S. Micuel
Odier
Saltes
Guelva
Palos
Moguer
Clif
W.
26

tusschen beyden leggen sommighe hooge steyle berghen die men de Salmes noemt/ kennelycke teyckens om dese kust te verkennen / maer boven al dienen tot kennisse van dese Kust van Algarve / ofte van de Caep de Sint Vincent/ de Vyghe berghen die neffens Lagos legghen/ en verre in zee konnen ghesien werden. Een half myl benoorden de C. de Sint Vincent leydt een hooghe klip in 't Landt / dat wit-achtigh en wat hoogher is als 't ander Landt/ als men dat siet/ is men by de C. de S. Vincent. Op den hoeck van de Caep staet een ghebroken Klooster / en dicht by den hoeck leydt een hooghe Rotz / by het varende volck ghenoemt de Munnicke-stront.

Recht om den hoeck van de Kaep de S. Vincent mach men setten in een Zandt-bay voor een noorden en noordwesten windt op twintigh vadem.

Om den tweeden hoeck beoosten de Kaep is noch een Zant-bay / daer is goede Reede voor eenen noordwesten ende noorden windt op 14 ofte 15 vadem. Van de Caep de S. Vincent tot de Caep de S. Maria ofte Faro / ist oost ofte een weynigh zuydelycker 14 mylen. Daer tusschen beyden legghen Lagos ofte Laves ende Villa Nova. Van de C. de S. Vincent tot Lagos is 't oost ten noorden 5 mylen/ daer is een Ty-haven tusschen de klippen deur / achter een strant-singel/ die valt met leeg water droogh. Men mach daer oock reede maecken voor eenen noordwesten/ west noordwesten ende noorden windt op thien oft twaelf vadem.

Reede onder C. Sint Vincent

Villa Nova leydt ontrent drie mijlen van Lagos / daer tusschen beyden twee mylen van Lagos /en eene van Villa Nova leydt een blinde Klip / daer moet men op verdacht zijn. Villa Nova is een goede Haven/ streckt noorden ende noorden ten westen in/ met half vloet heeft men daer twee vadem waters / binnen in de haven aen de oost-zijde leydt een Eylandeken ofte klip daer op staet een tooren of huysken / oock staet'er op het landt een groote mast met een ton daer boven op: Als het Toornken ofte huysken / met de Mast over een komen/ soo zeylt men daer recht op aen in 't gat/ by het oost-lant langhs/ tot voor-by het toornken/ de west-zijde is vlaek ende droogh / als men dan komt by de mast / dan wijckt men West-waerts op voor de stadt van Villa Nova/ daer set men 't op vier ofte vijf vadem.

Villa Nova.

Van Villa Nova tot Faro of C. de S. Maria is 't ontrent seven mylen/ op de strant staet een Vuer-tooren/ en van den hoeck komt een Rif af-schieten/ dat men schouwen moet/ in 't gat van Faro moet men van beoosten in komen/ dat streckt west en west noordwest in / men laet den tooren aen de slincker-handt/ en loopen op twee ofte drie vadem in/ binnen zijnde/ set men 't teghen over de stadt van Faro onder het Eylant op drie vadem/ het gat is met half vloedt twee vadem diep.

De Caep de S. Maria verthoont uytter zee als men die eerst gewaer wort aen een ronde heuvel/ en is een goet kennelijck merck om de gantsche kust van de Condado te verkennen.

Vier mijlen noordoost ten oosten van C. de S. Maria ofte Faro leyt Tavila/ dat is een krom droogh gat/ dat alle jaren schier verloopt/ ende niet te betrouwen is om daer inne te zeylen/ ten zy dattet eerst ghebaeckent ofte met boeyen beleydt zy/ 't is met halve vloet schaers 2 vadem diep, men leyt daer recht binnen duyn op 4 vadem.

Van Tavilla tot Aymonte is de Cours o.n. o. 4 mijlen.

't Gat van Aymonte.

Aymonte is een diep gat/ een van de alderbeste gaten op de geheele Condaet/ streckt by het oost-lant noordwest in/ met half vloet ist drie vadem diep. Daer legghen eenighe drooghten voor 't gat/ de mercken daer van zijn dese: Daer staet een boom op de oost-kant van 't gat/ als Aymonte tegen over de boom komt/ so is men beoosten de droogten of zanden die voor 't gat leggen/ dan gaet men na de voetstrant toe / en leyden 't daer by langhs noordwest en noordwest ten westen in/ als men binnen is/ wijckt men noordwaerts op voor 't stedeken/ af willende voor Porte Maria wesen/ soo vervolgt men de noordweste cours/ tot voor het Slot/ binnen ist wijt en breet/ en ses of seven vadem diep.

By het West-landt gaet oock een Haven in / daer men dwars uyt der zee in komt/ dan die by het oost-landt is het diepste.

Van Aymonte tot Leepe of S. Michiels/ is de Cours oost ten noorden vijf mylen. Leepe heeft onsekere gaten die dickwils verloopen / daer men hem niet betrouwen mach in te zeylen sonder Loots-man. Het gat dat beoosten 't groote eylant inne gaet wil het beste wesen/ van daer moet men weder West-waerts op wijcken naer Taron ende de Riviere toe/ ende komen alsoo tot Leepe/ daer neemt men voor het diep den last in.

Leepe.

't Gat van S. Michiels plach dwars over in zee te loopen/ en was met half Vloet 3 vadem diep/ en voor S. Michiels vijf vadem / van daer mach men met hoogh water over 't Wad tot Leepe in de Rivier komen. Oock plach-men by Taron in te komen/ dan om de sekerheyt is noodigh op dese gaten een Loots-man in te nemen.

S. Michiels.

Van S. Michiel tot Palos of Saltees is de cours oost en oost ten zuyden vijf mylen. Hier zeylt men in de groote Condaet/ dit gat gaet op 't west-eynde van de Rodupn in/ daer staet een groote breede boom bewesten dat witte klif/ die houdt men over een roode Duyn als oft roode eerde waer/ dese duyn gaet schuyn neder: loopt op dese mercken tot aen de strant/ ontrent noorden ende noorden ten westen aen/ dan sal de toren Odier die boven Wolves staet / over de oost-kant van 't gat komen/ hout die so staende/ en zeylt al by de strant langhs/ op twee kabels-lengden tot om den hoeck/ dan meught ghy noorden na Palos ofte noordwest na Wolves op loopen/ ende setten 't daer neder op ses ofte seven vadem.

Palos Saltees

Wolves

Het is daer binnen diep / ses / seven ende oock drie ende vier vadem in 't op-zeylen / na dat men verre op zeylt ofte niet. Dit gat is op de Drumpel met half Vloet vierdehalf vadem/ maer binnen ist vijf vadem diep.

Daer komt oock een gat uytter Zee tusschen de zanden door lopen/ dan komt Wolves aen de oost-kant van 't gat/ en men zeylt noord noordwest in / als men binnen in de haven is soo doet men als voor geseyt is. Dit gat is drie vadem diep.

Tot kennisse van 't landt hier ontrent sal men verstaen dat aen het west-eynde van de Roodupn een wit schor lant leydt/ klifachtigh/ zynde roodachtighe aerde oft kryd: die daer op vervalt mach dencken dat hy by 't gat van Saltees is / daer op staen sommighe boskens boomen / anders ist landt al sonder boomen/ roodachtigh zant/ en daerom Roodupn genoemt.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Een noordooste en zuydweste maen maeckt aen de C. S. Vincent/ en aen C. de S. Maria hoogh water / oock aen de kusten daer tusschen beyden gelegen.

Maer oost-waert aen de Condaet maeckt vol Zee een zuydwest ten zuyden en zuyd zuydweste maen.

Voor de Condaet aen de kusten maeckt hoogh water een zuyd zuydweste en noord noordweste maen.

Voor Palos Moguer en Wolves maeckt vol Zee een zuyden ende noorden maen.

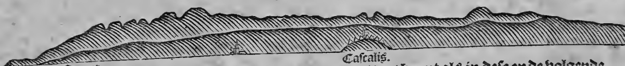
Streckingen en Courssen.

Van C. de Spichel tot de C. de Vincent zuyden wat oostelijcker	22 m.
Van de C. S. Vincent tot Lagos of Laves oost ten noorden	5 mylen.
Van Lagos tot Villa Nova oost	3 mylen.
Van Villa Nova tot Cabo Maria of Faro oost ten zuyden	7 mijlen.
Van C. C. Maria ofte Faro tot Tavila noordoost ten oosten	4 mylen.
Van Tavila tot Aimonte oost noordoost	4 mylen.
Van C. S. Vincent tot C. S. Maria oost	14 mijlen.
Van C. S. Maria tot Leepe of S. Michiels oost noordoost	13 mijlen.
Van C. S. Maria tot Saltees oost noordoost	18 mijlen.
Van Caep de S. Vincent tot de Caep Cantin zuyden	67 mijlen.
Van C. Vincent tot C. de Geer zuyden wel soo westelick/ stijf	104 mijl.
Van C. S. Vincent tot het Eylant Lancerote zuyd zuydwest	140 mijl.
Van C. S. Vincent tot groot Canarien zuydwest ten zuyden	158 mijl.
Van Kaep de Vincent tot Isle de Palma zuydwest	168 mijlen.
Van Kaep S. Vincent tot Porte Santo zuydwest ten westen	108 mijl.
En tot Madera zuydwest ten westen	119 mijlen.
Van C. S. Vincent tot Isle de S. Maria west	177 mijlen.
Van C. S. Maria tot Sibiona oost	22 mijlen.
Van C. S. Maria tot de Straet oost zuydoost en z. o. ten oosten	32 m.
Van C. S. Maria of Faro tot C. Cantin zuyden ten westen	68 mijl.
Van Kaep de S. Maria tot groot Canarien zuydwest en zuydwest ten zuyden	165 mijlen.
Van C. S. Maria of Faro tot Isle de Madera z. w. ten westen	131 m.
Van Aymonte tot Leepe oost ten noorden	5 mylen.
Van Leepe tot Saltees of Palos oost en oost ten zuyden	5 mylen.

Hooghten.

C. de Spichel of S. Ubes-hoeck leyt op	38 graden 30 minuten.
De C. de S. Vincent en S. Maria leggen op	37 graden.
De Kust van de Condaet leyt op	38 graden 15 en 20 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Het lant beoosten ofte bezuyden Rorent na Restiers toe/ verthoont als in dese en de volgende Figuer afgebeelt staet.

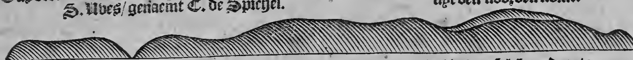

Dit behoort aen 't voorgaende

Dus vertoont de Kust tusschen de Rivier van Lisbon en S. Ubes/ genaemt C. de Spichel.

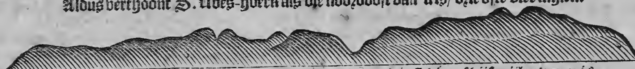
Aldus vertoont S. Ubes-hoeck alsmen uyt den noorden komt.

Als de hoeck van S. Ubes oost ten noorden 5 mijlen van u is / is van sulcke gedaente.

Aldus verthoont S. Ubes-hoeck als die noordoost van u is/ drie ofte vier mijlen.

Aldus is S. Ubes-hoeck gedaen/ als die noord noordoost vier of vijf mijlen van u is.

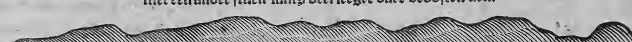

Aldus verthoont het Lant ontrent de C. de S. Vincent/ alsmen uyt den noorden komende daer by langhs zeylt.

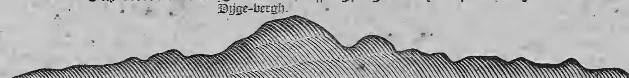

De C. S. Vincent vertoont aldus / als die noorden ten oosten en noordoost van u is ontrent 6 mijl. De Vijgebergh leyt dan van u n. o. ten noorden/ van gedaente als hier afgebeelt is.

Als de Vijge-bergen noord noordoost en noordoost ten noorden van u zijn/ negen of thien mijlen verthoonen die aldus aen een langen bergh/ aen beyde eynden vlack neder-gaende met een ander stuck lants veel leeger daer beoosten aen.

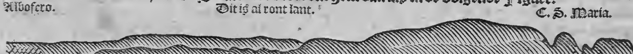
Dus vertoont de C. S. Vincent/ alsse vijf mijlen noordwest van u leyt.

Aldus vertoont de Vijge-bergh/ als die by klaer weder noord noordwest van u is 8 of 9 mijlen.

Dus vertoont hem 't lant ontrent Lagos en Villa Nova/ alsmen dwers van Villa Nova is niet verre van lant/ weynigh bewesten Lagos leyt een witte hoeck/ daer aen men Lagos lichtelick kan verkennen/ de C. S. Maria vertoont hem dan als in de volgende Figuer.

Dit is 't vervolgh van de voorgaende Figuer van Albofero tot de C. S. Maria.

Aldus vertoont de C. S. Maria als die noordoost ten oosten van u is seven of acht mijlen.

Als de C. S. Maria noordoost ten noorden van u is/ verthoont die aldus.

De

De Negende Verthooninge,

VAN DE

Zee-Kusten van Andaluzien / van Polos tot door de Strate van Gibralter by Modril/ en de Kust van Barbaryen daer tegen over. Als mede de Barbarische Kust van Caep Spartel tot Oudt Mamora.

Van Saltees tot de Riviere van S. Lucas is de cours zuydoost en zuydoost ten oosten tusschen ses ofte seven mijlen.

Wilt ghy in de Rivier van S. Lucas zeylen/ soo zeylt by de roodruyns langhs/ so lange tot de ghy de stadt van S. Lucas in 't ghesicht kryght/ ontrent oost zuydoost van u/ daer leydt een wit Klooster beoosten de Stadt tegen het hooge-Landt aen / en een groote boom staet op 't Hooge-lant/ brengt die boom even aen de noord-kant van dat klooster/ alsoo dat men daer bykans tusschen beyden deur sien mach / maer niet over het Klooster/ hout die so staende/ en zeylt daer op aen/ soo en meughdy aen de steenen niet misdoen / en sult op 't drooghste met laegh water en dood-stroom hebben drie vadem/ en met hoogh water elf ellen of schaers vier vadem. Als het Slot van Sipioenen en de Kerck aen malkander beginnen te komen/ soo komdy aen de eerste steenen ofte drooghte/ als de Kerck en 't Slot recht over malkander zijn / dan staense zuyd zuydwest van u/ dan zijt ghy op het alder-drooghste/ maer als het Slot met de Kerck weder deur malkander komen/ dan kryghdy weder dieper water / vierdehalf en vier vadem met leegh water en doodt-stroom/ zeylt al voort op de voorsz. mercken van 't Klooster en den boom/ maer waeht u wel dat ghy de boom niet en brenght over het Choor aen 't zuyd-eynde van 't Klooster / ghy sout soo heel dicht aen de steenen komen / brenght liever den boom een weynigh benoorden het Klooster/ want aen de roodruyns en mooghdy niet lichtelijck misdoen / maer vry aen-looden op drie en vier vadem. Daer staet oock een Meulen beoosten de Stadt / siet toe dat ghy die oock niet en brenght over het ronde Klooster / dat recht beoosten beneden aen de Stadt staet/ maer hout die een hant-spaeck lenghde verscheyden/ soo zeylt ghy het beste diep in. Maer so die voorsz Meulen ende dat ronde Klooster over een komen als ghy in zeylt/ soo suldy sonder missen op de steenen ofte drooghten geraken. Als ghy over het drooghe en binnen zijt/ zeylt dan al na de strant van S. Lucas toe/ tot dat ghy de Riviere heel open in siet /om 't Rif te schouwen/ dat van de noordwest-hoeck van de Rivier af-schiet / zeylt dan by de wal langhs/ ende settet voor 't Kercxken met de kruyssen dat om laegh in de duynen staet / op vijf / ses/ ofte thien ofte twaelf vadem / soo na als het u belieft. Men mach dit selfde gat oock wel uyt laveeren met passelijcke Schepen ofte Boots / maer men moet wel voor hem sien/ 't en isser niet seer wijt.

By het landt van Sipioenen gaet mede een gat in. Om dat te vatten / sal men op twee kabels-lenghde na by het voorsz. lant in zeylen/ tot dat men binnen de tweede droogte is/ dan moet men van het Landt afwijcken/ tot dat men komt op de voorsz. mercken van 't Klooster en den grooten boom/ dan loopt men voort daer op in als vooren geleert is. De rivier van S. Lucas is goet om te kennen aen de Rooduyn die daer beoosten leyt.

Van Sipioenen tot Calis Malis, is de cours zuydoost 7 mijlen. Calis wort bekent uyt den Granaet-bergh/ als die oost noordoost ende oost ten noorden van u is/ zeylt dan daer op toe/ so sult ghy niet missen recht voor Calis te vervallen. Op den hoeck van Sipioenen leggen veel Klippen boven water / tusschen Sipioenen hoeck en Calis. Drie mijlen van Sipioenen leyt Rottum/ daer neffens schiet een groot steen-rif van den hoeck af.

Die in de Bay van Calis wil wesen/ die loope op de klippen aen die aen de west-zijde van de Bay leggen/ genoemt los Puercos/ en op twee kabels-lenghde daer by in/ op ses ofte seven vadem/ tot voor de stadt van Calis / en setten 't daer so diep als 't hem belieft/ op acht/ thien/ twaelf of vijfthien vadem / dat vaer-water streckt meest oost zuydoost ende zuydoost ten oosten in.

Los Puercos.

Daer leydt een steen onder water / den Diamant ghenoemt/ ontrent oost noordoost/ende noordoost ten noorden van Puercos een groot half mijl/als S. Catherina Kapelle op 't Noord-lant oost noordoost van u is/ so zijt ghy neffens dien steen ofte Klip/ daer is met half vloet drie vadem water op/ de mercken van dese steen zijn dese : Als Marya-Kerck komt over 't noord-eynde van Calis (dat is een Klooster dat buyten Calis staet / daer staet oock een huys op den bergh daer men langs voorby na Xeres toe gaet/ als dat huys komt over de Kapelle die op de kant van 't water staet/ bewesten Marya poort/ als dese mercken gelijck over een komen/ so soude men op die voorsz. steen zeylen/ daer is op het drooghste met hoogh water vierdehalf vadem water. Maer set de twee hooghe berghen die bezuyden den wech van Xeres zijn / datse een weynigh verscheyden zijn/ en datse niet onder malkanderen en komen / soo en meught ghy op dese steen niet zeylen. De Puercos Klippe legghen van den noord-hoeck van Calis ontrent een half mijl. Die voor Calis op de Reede leyt/ heeft het Puntael zuyden van hem of daer ontrent/ na dat hy Calis na komt. Maer bezuyden Calis leydt een Rotse / en komt die niet nader als seven vadem.

Diamant. Mercken van de Diamant.

De Bay van Calis is wijt ende breet/ men leyt daer op 5 of 6 vadem/ de noordweste wint kom'er open in. So daerom yemant inwaerts wilde / achter het Puntael / die gae zuydoost aen/ tusschen den hoeck van Porteriael en 't Puntael in / ende loopt dan om den hoeck van het Puntael op/ daer leyt men beschut voor alle winde/ men mach daer oock een schip droogh setten om schoon te maecken. Die in de Krieck wil moet een Loots-man nemen/ en lopen dat water van Porteriael in / latende dat Eylandeken aen bagh-boort / Herodes Krieck sal hem dan openen / daer moet hy dan mitswaters in zeylen tot voor de Sout-bergen.

Om van Calis na de Straet te zeylen moet men zuyden ende zuyden ten oosten aen gaen/ na de C. de Trafalgar/ so looptmen ruym genoech buyten de bancken of klippen/ die zuydoost van Calis af leggen. Van den hoeck van S. Sebastiaen tot C. de Trafalgar / dat is de noord-hoeck van de Straet aen de west-zyde / is 't zuyd zuydoost 8 mijlen. Ontrent anderhalf myl benoorden de Caep leydt Conil/ daer is een schoone Sant-bay / daer men setten mach op 12/ 13 en 14 vadem schoone gront.

Van Calis na de Straet te zeylen.

Ontrent de C. de Trafalgar een groote half mijl van Landt/ leyt een Klip acht oft negen voet onder water/ tusschen die en 't vaste lant mach men deur/ die uyt de Straet komt moet na de selve uytsien/ alsoo verscheyden Schepen daer op gestoten hebben.

Die de Strate oft Enghde van Gibralter begeert in te zeylen/ komende van Cales/ gae van de punt van S. Sebastiaen / (dat is de westelijckste hoeck van 't Eylant Cales) zuyden ten oosten/ en zuyd zuydoost na de C. de Trafalgar / tot dat hy vry wat buyten lant is / om de Spaensche Kust te schouwen/ die is vuyl : daer streckt een steenen banck anderhalf ofte twee mijlen in Zee / west ten zuyden van 't Eylandt Tarifa af / daer 8/ 9 en thien voet waters op is : als 't hart waeyt soo siet men die seer barnen. Den voorsz.

Rif van Tarifa.

voorsz. hoeck van S. Sebastiaen en de Caep de Trafalgar leggen verscheyden acht mijlen.

Als men dan wat buyten de Caep Trafalgar is / en sijn Cours stelt Zuyd zuydoost ende zuydoost ten zuyden / soo sal men aen de Barbarische Kust te Lande komen / ofte vervallen binnen de Caep Spartel ontrent neffens Tangher / gheleghen in een groote Inwijck en Zandt-bay. Op de west-hoeck van dese Inwijck van Tangher staet een Kasteel bijna wat hoogh / noch wat hoogher op het gheberghte staet een Waeck-Toorenken / maer beoosten Tanger staet noch een vervallen Waeck-Tooren / daer aen Tangher seer goet om kennen is. Van Tanger na de Scheminckel-berg toe / streckt de Kust meest al oost noordoost / en oost ten noorden / dat is de rechte streckinge om deur de Straet te zeylen. So ghy by nachte de Straet in zeylen wilt / so hout u naest aen de Barbarische Kust / die is heel schoon / en daer aen meughdy niet misdoen : maer de Spaense kust (als geseyt is) is vuyl. Die by de Spaense kust langhs zeylen wil / die moet dicht by de wal langhs / en loopen tusschen het Eylant Tarifa en de voorsz. vuylen deur / dicht by 't Eylandt heen / of moet verre van 't Eylant blijven om buyten die drooghten heen te loopen / maer in 't midden tusschen beyde Landen even na ist best. *Tanger.*

Twee mijlen beoosten het Eylant Tarifa leydt de hoeck van Cabrita / de West-hoeck van de groote Bay van Gibralter / teghen over den Bergh van Gibralter daer recht bewesten / is een goede Reede voor een Noordoosten windt / op 12 / 10 en 8 vadem / niet verre van de wal / neffens een groote klip / die dicht op de water-kant leydt / een weynigh beoosten de Vuer-tooren : weynigh bewesten die Vuer-tooren die op de voorschreven hoeck staet / is een schoone Zant-strant tusschen beyde de Toorens / daer leydt men beschut voor de dyningen uyt den westen. *Kaep de Cabrita.*

Tot Gibralter is een schoone Bay / by na als een haven. Wilt ghy te Gibralter ofte te Jubleter (soo onse Nederlanders dat noemen) in de Bay setten / soo zeylt soo verre innewaert / tot dat de binnenste hoeck van de hooghe bergh van Gibralter oost van u staet / daer ontrent ist diep 5 ofte 6 vadem / en schoone gront : na de Meulen toe is 't vlack water van 3 vadem. Men leydt daer in de Bay beschut voor een weste wint / een zuyden wint is hoeckjens wint van Gibralters-berg / maer een zuydweste wint die waeyt daer open in. Van daer brenght men goede Wijnen.

Als ghy van de reede van Gibralter t'zeyl wilt gaen met een oostelijcke wint / so is 't goet wat voor wint af te loopen / na de west-wal toe / en so voort by laegher wal uyt / want de oostelijcke winden vallen met sulcke dwarlinghen ende draeyinghen over het hooghe Landt van Gibralter / dat men qualijck by het hooghe Landt langhs uyt de Bay kan geraecken.

Als ghy uyt den oosten komende / de Strate uyt-zeylen wilt / en dat ghy wat na aen de Spaensche Kust zijt / soo siet wel voor u / want den bergh van Gibralter leyt dan in u gesicht tegen 't lant van Barbarien aen / en alsoo het landt benoorden den bergh laegh is / so schijnt het niet anders aen te sien / als of daer de openinge van de Straet waer. Het is voor desen gebeurt / dat eenige dat alsoo aengesien hebben / en zijn daer op aen gezeylt / en hebben alsoo haer Schepen verzeylt en verlooren : Daerom is 't seer van noode goede acht te nemen op de bergh van Gibralter / en als men daer op let / is sy goet om te kennen. *Bay van Gibralter.*

Estepona leydt 4 mijlen beoosten ofte benoorden Gibralter / daer tusschen beyden staen verscheyden Vuur-Toorens aen de kust / daer is schoone gront om te setten. Wilt ghy 't setten beoosten Gibralter / by de naeste Vuur-Tooren aen Gibralter / soo set Gibralter zuyd zuydwest van u / en settet op 25 vadem / daer is schoone gront en swart zant : maer wilt ghy 't setten by de tweede Vuer-tooren / daer is een valeye daer mach men water halen / en setten op 20 ofte 22 vadem / daer is oock schoone gront / oock beter leggen om met Oostelijcke winden t'zeyl te gaen / voor de ghene die uyt de Straet begeert te wesen. *Estepona.*

Voor Estepona mach men 't setten op 14 vadem / dat is een plaetse om Fruyten en Wijnen te laden. Vier ofte vijf mijlen daer beoosten leydt Maribela / daer tusschen beyden staen vijf Waeck-toorens aen de Kust.

Van Gibralter tot Maribela is de Cours noordoost ten noorden verscheyden negen mijlen. Wilt ghy tot Maribela setten / soo neemt acht op twee Pack-huysen die op de strant staen / en eenen grooten vierkanten Waeck-Tooren / dicht beoosten de voorsz. Packhuysen : brenght de Poort van de Stadt alsoo / dat ghy tusschen de Packhuysen en de Waecktooren deur sien meught / en settet daer op neghen ofte thien vadem. Recht voor Maribela en is de gront niet schoon. Ontrent een Gotelingh-schoot bewesten de Stadt mach men versch water halen. *Maribela.*

Van Maribela tot Fangerola is 4 mijlen oost noordoost / daer tusschen beyden staen oock vijf Waeck-toorens. Fangerola is een kasteel / en heeft een schoone Zant-bay / daer is goede Ancker-gront / op seven en acht vadem / een blacke opgaende grondt / men mach daer beschut legghen voor eenen west zuydwesten wint. *Fangerola.*

Van Fangerola tot Caep de Mol / de West-hoeck van Malaga is de Cours voort oost noordoost 2 mijlen : maer van de West-hoeck van Malaga tot de stadt van Malaga is de Cours Noordoost en noordoost ten noorden 3 mijlen / het is daer tusschen beyden al een schoone strant / daer men over al setten mach op 10 of 12 vadem. *Kaep de Mol.*

Malaga kent men aen dese mercken: daer staet een Slot beoosten op 't hooghe / en daer komen twee Muren nederwaerts na de Zee toe aen een ander Slot dat aen 't water leydt / voor dat selve Slot is nu de Reede / dat de rechte Reede plach te wesen / die is gantsch bedorven door het Ballast werpen. *Malaga.*

Wilt ghy setten op de Reede voor Malaga / soo settet op thien / elf ofte twaelf vadem / oock op derthien / veerthien vadem dwars van 't hooft / alsoo dat het hooft noorden ten oosten komt van u te legghen / daer is seer goede gront / de anckers houden daer wel / men leyt daer oock wel bewaert voor de Mooren. *Reede voor Malaga.*

Velez Malaga leydt verscheyden van Malaga oost en Oost ten Noorden vijf mijlen / daer tusschen beyden mach men over al by de wal setten. Ontrent een mijl bewesten Velez Malaga staet een kleyn Kasteelken / daer neffens is 't goet setten op thien ofte twaelf vadem. By de naeste Tooren / te weten de naeste aen 't Kasteelken / daer is versch water aen Lant te bekomen. *Velez Malaga.*

De Stadt van Velez Malaga leydt ontrent een mijle te landewaert in / maer op de strant staet een groot Packhuys / dat is aen te sien als een Slot.

Wilt ghy te Velez Malaga setten / komende uyt den westen / soo moet ghy de West-hoeck wat schouwen / daer streckt een banck vrij wat verre af t'Zee / neffens de Waecktooren die om leeg staet bewesten aen Velez Malaga : maer soo ghy by de wal langhs loopt op thien ofte elf vadem / sonder de wal naerder te komen / soo en kondy aen de voorschreven Banck ofte Rif niet misdoen. Als dan de Stadt van Velez Malaga recht beoosten aen 't voorschreven Packhuys ofte Tooren komt / dat op de strant staet / soo set daer neder op twaelf / thien of acht vadem / het is daer al schoon en suyvere gront.

Van Velez Malaga tot Almunecar is de Cours oost elf ofte 12 mijlen / daer tusschen beyden is 't al een schoone kust / daer mach men achter alle hoecken / die daer tusschen beyden leggen / setten. Twee mijlen bewesten Almunecar leyt een hoeck daer een Vuer-tooren op staet / achter die is goede reede voor een westen wint. *Almunecar.*

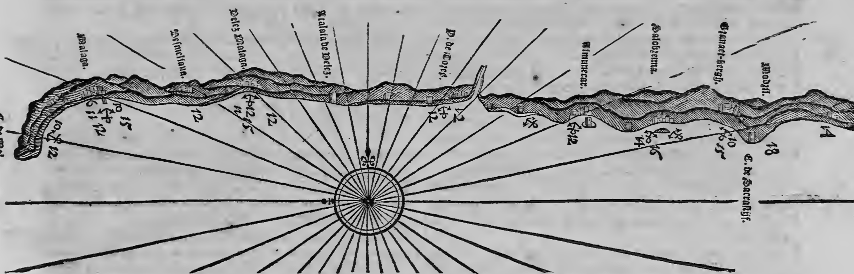
Wilt ghy tot Almunecar setten / so settet bewesten de klip daer 't Kappelleken op staet op twaelf vadem / daer is goede grondt / en sult daer beschut legghen voor een oosten en west noordwesten wint.

Salobrenna leyt van Almunecar drie mijlen oostwaert / dat is een kleyn Stedeken van een Kasteelken / en leydt op eenen bergh / een weynigh om den oost-hoeck van Almunecar / ende recht voor Salobrenna leydt een kleyn Eylandeken. Die aldaer setten wil / die sal 't setten bewesten het Eylandeken / daer leydt men beschut voor een Noordooste windt / oock voor een Weste windt / dan heeft men luwte van de Oost-hoeck van Almunecar : men mach oock wel beoosten het Eylandeken setten / maer daer bewesten is de beste Reede / daer legghen oock alle de Schepen / men settet daer op veerthien ende vijfthien vadem schoone steeck-

steeck-gront/ op seshien badem leydt men al wat uytterlijck. Men mach (als het van noode is) wel tusschen het voorsz. Eylandeken ende het vaste landt deur loopen/ daer tusschen beyden is ontrent 16 ofte 17 voet water/ en het Eylandeken is rondom schoon/ soo dat men daer bij dicht by om soude moghen loopen/ sonder schroomen.

Twee mijlen oost-waert van Salobrenna in de selfde Inwijck/ een half mijl van de Zee-kant te landewaert in leyt Modril/ heeft twee Kercken/ en wat gheboomte/ daer ontrent op de water-kant staet een vierkanten Tooren. Modril.

De Spaensche Kust van Malaga tot Modril.

Wilt ghy te Modril setten/ so set neffens den voorsz. vierkanten Tooren die op 't water staet/ op 12 ofte 13 badem/ alsoo dat men dat Toorenken op den oost-hoeck effen van buyten den anderen hoeck sien mach. Daer is schoone gront/ men leyt daer beschut voor een oosten wint: Maer een zuydooste ende zuyden windt maeckt aldaer (ghelijck tot alle plaetsen aen dese kusten) een legher wal. Recht beoosten Modril leyt den hoeck genaemt C. de Sacratyf. Caep de Sacratijf.

De Kusten van Barbarien.

Om uyt de Bay van Gibralter na Tetuaen te zeylen/ soo loopt zuyden ten oosten dicht by den hoeck van Seuta om/ besonder met een westelijcke windt/ ghy soudt anders lichtelijck met de stroom (die als dan ghemeenlijck om de oost loopt) te leegh verballen. By den hoeck van Seuta komende/ sult ghy voor uyt sien een swarten hoeck/ gheheeten C. Porques/ zuyden van de hoeck van Seuta. Als men in de Bay van Gibralter leydt/ kan men die voorsz. C. Porques sien/ over Seuta heen/ is een seer kennelijcke hoeck/ zeylt na dien hoeck toe/ en geeft met een weste wint geen wint over. Als ghy ontrent dien hoeck komt/ soo begint ghy Tetuaen te sien/ dat leyt op 't hooghe ontrent een mijl landewaert in. Loopt dan soo verre om de zuyd/ tot dat het oost-eynde van de stadt komt recht over een ront heuvelken/ dat op 't hoogh binnen lant is. In 't midden van de stadt staet een swarten Tooren/ en in 't alderbinnenste binnen-lant legghen drie kleyne berghskens die over het buytenste binnen-landt heen kijcken/ brenght de drie bergskens over den voorsz. swarten tooren/ en set dan soo verre van de wal af/ dat het eerste berghsken van het hooghe lant bezuyden Seuta/ na Kaep Porques toe/ komt recht buyten de Kaep Porques/ daer sal 't diep wesen sesthien badem goede steeck-gront. Soo ghy het anders set/ als op de voorschreven mercken/ sult ghy quade steenighe en scherpe gront hebben. 't Is gebeurt dat sommige schepen daer ghesét hebben/ die haer anckers soo in de klippen vielen/ dat sy die niet konden gelichten/ maer moesten haer touwen af-houwen/ ende d'Anckers laten sitten. Daerom soo ghy van de hoeck van Kaep Porques af komt/ soo let daer op/ dat ghy 't voorschreven eerste heuvelken dat achter u in de bocht van Seuta bezuyden Seuta leydt/ recht buyten de Kaep Porques brenght/ en soo hout om de zuyd zeylende/ werpt dan met het loot gestadich sonder op-houden/ tot dat ghy de steeck-gront kryght/ soo haest ghy die voelt/ laet dan terstont u anckers vallen/ want de plaetsen daer de steeck-gront is/ en is geen twee kabel-lenghden in het ronde groot.

Kaep Porques. Mercken van de Reede voor Tetuaen.

Tetuaen leydt van Seuta ontrent vijftehalf mijl/ en twee of drie mijlen daer bezuyden leyt een hoeck/ geheeten C. Tetuaen/ daer staet een Tooren op. Die noyt te Tetuaen is gheweest/ wert lichtelijck gheabuseert door dien hoeck/ die siende voor de Kaep Porques aen/ te meer om dat soo eenige seggen dat Tetuaen wel seven mijlen bezuyden Seuta leyt. 't Is ghebeurt dat de Schepen na desen hoeck zijn toe-ghezeylt/ en zijn alsoo Tetuaen voor-by geloopen/ daerom ist best dat men hem niet verre van de wal begeeft/ 't zy by nacht ofte by daegh/ om de Kaep Porques seeckerlijck in 't gesicht te krijgen. Kaep Tetuaen.

De Bay van Tetuaen tusschen de C. Porques en C. Tetuaen is een zant-bay altemael van zantstrant met lage heuvelkens hier en daer op den oever/ die van verre schijnen oft schepen waren/ maer de gront daer neffens is altemael vuyl/ behalven sulcken plaets als voorsz is. Tusschen de Kaep Porques en Seuta ist oock al een schoone zantstrant/ dan daer neffens is al goede grondt. Van Seuta tot Penon des Velez/ is 't zuydoost wel soo oostelijck 20 mijlen.

De Barbarische kust in de Strate van Gibralter streckt van Seuta tot Kaep de Spartel west ten zuyden en west zuydwest 6 ofte 7 mijlen. Maer de Kaep de Spartel en de Trafalgar aen de Spaensche zijde legghen verscheyden/ zuyden ten oosten en noorden ten westen 6 mijlen.

Van C. de Spartel tot Arsil streckt de Kust zuyden ten westen 5 mijlen/ daer tusschen beyden is langs de zee-kant als leeg lant met sommige hoecken/ en hoogh binnen-lant met een witte duyn-strant. Recht bezuyden den hoeck van C. de Spartel mach men onder de Kust setten voor oostelijcke wint op twaelf/ derthien badem schoone zant-gront/ maer soo haest de wint na 't westen loopt/ moet men haest met ruymen daer by wesen/ om niet op de Wal beset te werden.

Omtrent een mijl bezuyden de Kaep leyt een heuvelken op het leege lant by 't water/ 't welck in 't voor-by zeylen toont als een gebroken schans of Kasteel.

Arzijl is een kleyn bemuert Stedeken/ legghende op de water-kant/ heeft een Ty-haven daer men in zeylt tot 2 plaetsen door een rye rudsen/ die daer voor leyt/ het noorderste gat is het diepste/ doch en zijn beyde niet dan voor kleyne schepen. Binnen die rudsen komende/ set men daer tusschen de stadt en rudsen. Arzyla.

Van Arzila tot Larache streckt de Kust noch zuyden ten westen ses mijlen/ is altemael een schoone Kust met sommighe steen-klippen aen den oever/ het landt daer tusschen beyden is wat hooger als tusschen Arzijla en de Kaep met hoogh binnen-lant. Omtrent een vierendeels mijls bezuyden Arzyl staet een Toren/ en wat meer zuyd-waert staen op 't hooghe sommighe huyskens/ dan men kan die niet wel sien oft men moet al vry dicht by de kust langhs zeylen. Tusschen Arzijla en Larache/ maer Larache wel so na als

Arzyla / leydt aen de Zee-kant een hoogh wit Klif dat seer kennelijck is/tusschen dat Klif en Larache staet op 't hooge lant een heele hooghe boom met eenige andere boomen daer by/ als men uyt den noorden by de wal langs komt schijnt die groote boom een Tooren te zijn/ noch wat zuydelijcker staet noch een groote boom/ maer niet so groot als de ander/ als men Larache begint te ghenaken of by de zuydelijckste groote boom komt/soo wisselt de voorsz grootste boom achter het landt. Dat zijn al seer kennelijcke mercken om dese Kust daer tusschen beyden te verkennen.

Larache. Larache leydt met een groot Kasteel op de Zuyd-hoeck van een Rivier die heel ondiep en krom is/de noord-hoeck is een leege vlacke afgaende hoeck / daer binnen aen de noordkant van de Rivier staet oock eenighe timmeragie. Voor de Rivier leydt een drumpel van Wel-zant / die van de noordhoeck afstreckt / daer de Schepen met Sprinck-Ty konnen over komen door een kille ofte slenck / anders is 't maer voor Barcken en Fregatten. Men settet daer voor op de Reede op 16/17 en 18 vadem.

Out Mamora. Larache is onder het ghebiedt van den Koningh van Spangien/ werdt weynigh ofte niet van de Nederlanders bevaren.

Die langhs dese Kust zeylt / moet hem niet seer dicht by de wal begeven/ten waer met een harde Levant of oostelijcke wint/by stil weder kan daer seer hol water of hooghe dyninghen staen / uyt den westen of noordwesten/soo dat men somtijdts swaerlijck van de wal kan komen.

Van Larache tot out Mamora streckt de Kust zuyden ten westen/ en zuyd zuydwest tusschen 5 en 6 mijlen/is leeg duynigh landt/met weynigh kennelijcke plaetsen/al heel tot Mamora toe. Die uyt der Zee op dese Kust te lande komt/ kan weynig kennisse bemercken/ten zy hy op eenige van de bewoonde plaetsen vervalt. Dit oud Mamora plach oock een gat te wesen/dan is van de Zee heel toe-geworpen.

Van 't Gety en loopen der Stroomen.

Voor de Rivier van S. Lucas/ en tot Calis voor de Bay maeckt vol zee een zuydwest ten zuyden en noordoost ten noorden maen.

Tot Calis in de Bay maeckt hoogh water/ een zuyd zuydweste maen.

De Ebbe valt buyten de Puercos om de zuyd na de Straet/ ende de vloet na 't landt om de noord: maer het meestendeel valt de vloet dwers in het lant ontrent de gaten.

In de enghde van de Straet maeckt hoogh water een zuydwest ten zuyden maen. De stroom loopt daer meer om de west als om oost. Als 't goet weder is/gaet daer ghemeenlick ontrent 4 uren vloet om oost/en 8 uren ebbe om west/doch meest den tijt na dat de wint is/en loopt oock tot sommighe tijden soo sterck dattet rabelt als oft over droogthen ofte ondiepten liep.

Streckingen en Courssen.

Van Saltees tot de Rivier van S. Lucas ofte Sibiona zuydoost ende zuydoost ten oosten	6 of 7 mijlen:
Van S. Lucas ofte den hoeck van Sibona tot de punct van Calis/is de cours zuydoost	7 mijlen.
Van Calis tot de hoeck van de Straet z. z. o.	8 mijlen.
Van Calis tot groot Canarien zuydwest	180 mijlen.
Van Calis tot Isle de Madera w. z. w.	150 mijlen.
Van Caep Trafalgar tot Tarifa is de cours zuydoost	3 mijlen.
Van Tarifa tot de hoeck van Gibralter oost ten noorden	4 mijlen.
Van de hoeck van Gibralter tot Maribela is de Cours noordoost ten noorden	9 mijlen.
Van Maribela tot Fangerola oost noordoost	4 mijlen.
Van Fangerola tot de west-hoeck van Malaga o. n. o.	2 mijlen.
Van de west-hoeck van Malaga tot de Stadt Malaga/ noordoost en noordoost ten noorden	3 mijlen.
Van de hoeck van Gibralter tot Malaga noordoost	17 of 18 mijlen.
Van Malaga tot Velez Malaga oost en oost ten noorden	5 mijlen.
Van Velez tot Malaga tot Almunecar oost	11 of 12 mijlen.
Van Almunecar tot Salobrenna oost	3 mijlen:
Van Salobrenna tot Modril oost ten noorden	2 mijlen.
Van Modril tot C. de Sacrastijf oost zuydoost	1 mijl.
Van C. Sacrastijf tot Castel de Fierro oost ten noorden	3 mijlen.
Van Castel de Fierro tot Adera oost	6 mijlen.
Vgn Adero tot Almera noordoost	4 mijlen.
Van Almera tot C. de Gata zuydoost ten oosten	5 of 4 groote mijlen.
Van de hoeck van Gibralter tot Kaep de Gata is de cours oost ten noorden	50 mijlen.
Van de Scheminckelbergh tot den hoeck van Seuta zuydoost ten oosten	2 mijlen.
Van de hoeck van Seuta tot de reede van Tetuaen zuyden	4 of 5 mijl.

Hooghten.

Het Eylant Calis op	36 graden 30 minuten.
Het midden van de Straet Gibralter leyt op	35 graden 50 minuten.
Caep de Spartel leyt op	35 graden 36 minuten.

Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Het Lant tusschen Wolves en de Rivier van S. Lucas verthoont als men daer by langhs zeylt/ gelijck in dese drie volgende Figuren afgebeelt staet.

Dit behoort aen de volgende Figuer de A A aen malkander.

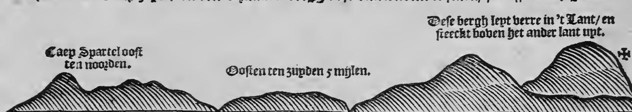

Dit behoort aen de voorgaende Figuer aen malkander.

Dit is 't vervolgh van de twee voorgaende Figuren/ de B B aen malkanderen.

Als men na Calis zeylt / en den Granaet-bergh oost van u komt te staen/ soo isse aldus gedaen.

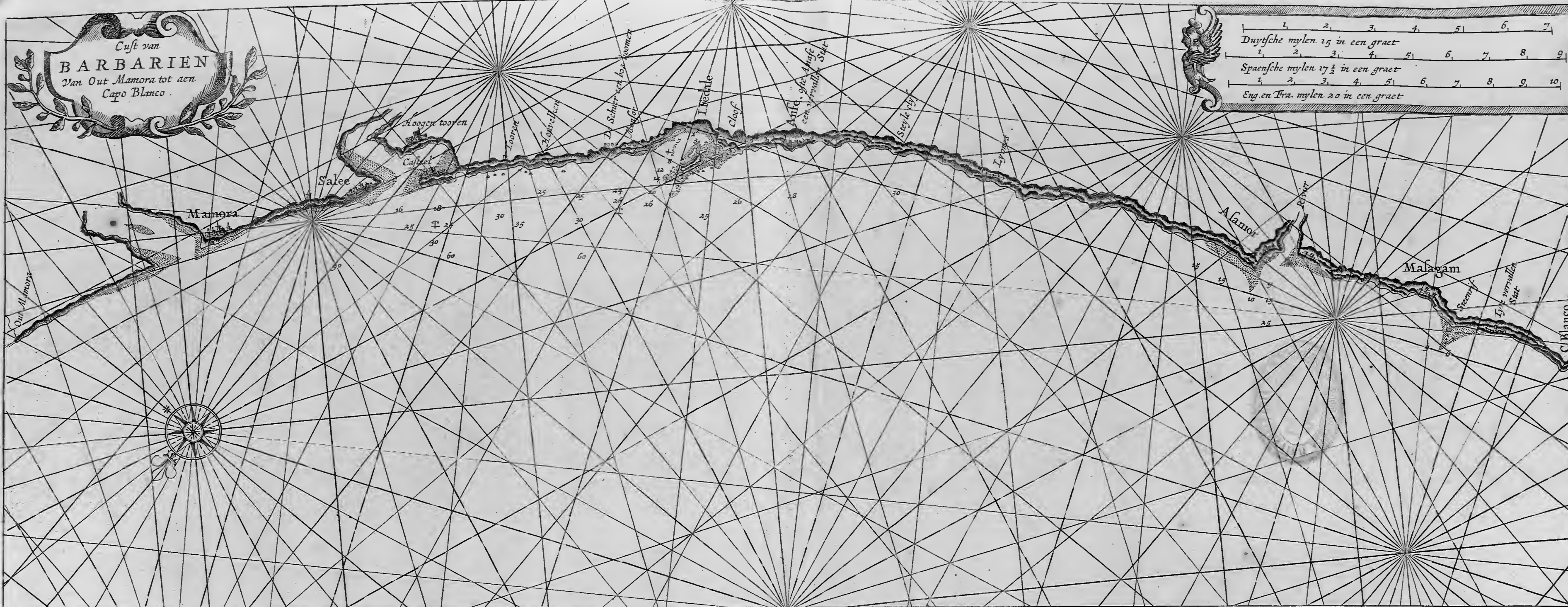

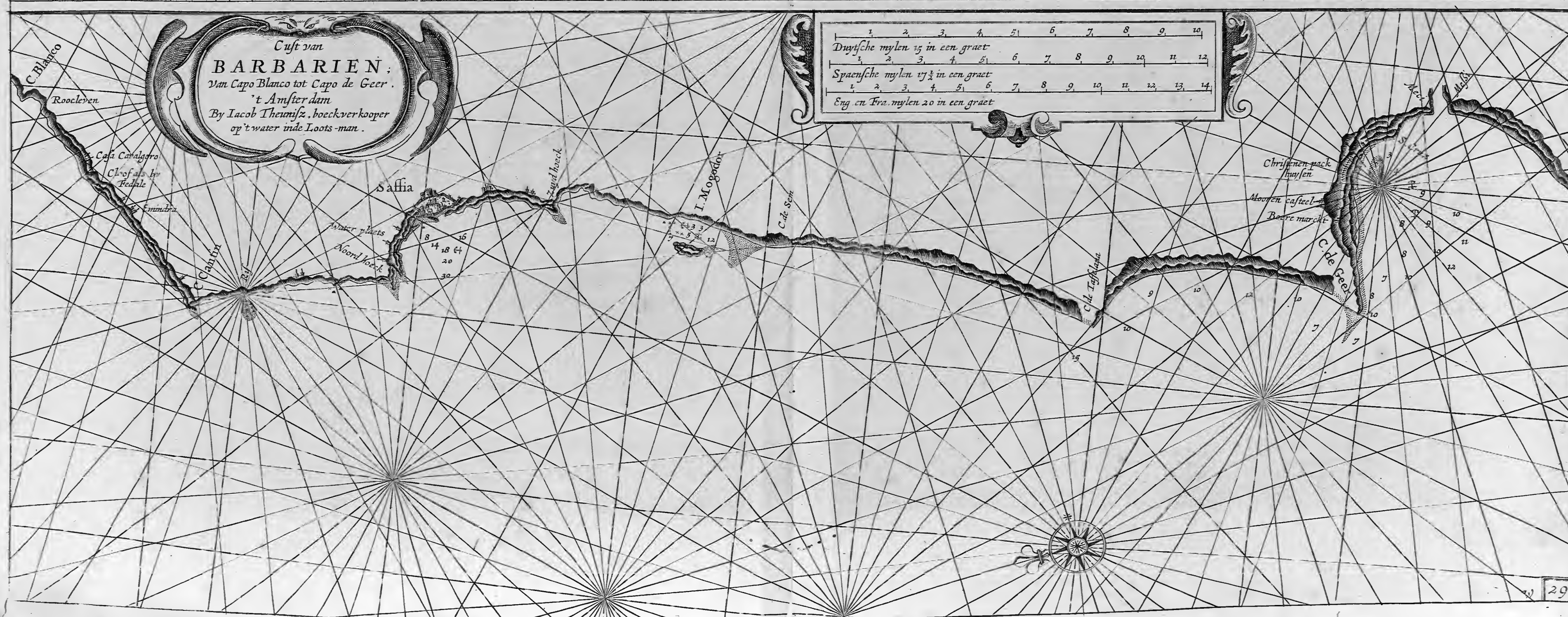

De Kust van Barbarien van Caep de Spartel de zuyd-hoeck van de Straet zuydwaert tot voor-by Larache/ verthoont gelijck in dese twee Figuren afgebeelt is/ als de Caep de Spartel ontrent ses mijlen oost ten noorden van u is.

Tweede

Cust van
BARBARIEN
Van Out Mamora tot aen
Capo Blanco.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng.en Fra. mylen 20 in een graet
Hooger tooren
Castel
Salee
Mamora
Lhedale
Afamor
River
Masagam
C.Blanco

Cust van
BARBARIEN;
Van Capo Blanco tot Capo de Geer.
't Amsterdam
By Iacob Theunisz, boeckverkooper
op 't water inde Loots-man.
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17½ in een graet
Eng en Fra. mylen 20 in een graet
C.Blanco
Roocleven
Saffia
Water plaets
Noord hoeck
Zuyd hoeck
I. Mogodor
C.de Geer
Mooren casteel

Tweede Deel

Van de Nieuwe Groote

LOOTS-MANS ZEE-SPIEGEL, *OFTE* LICHTENDE ZEE-COLOMNE.

VIERDE BOECK VAN DE WESTERSCHE SCHIP-VAERT.

Inhoudende

De Kusten van Barbarien, Gualata, Arguyn, Genehoe, en de Vlaemsche en Canarische Eylanden, van de Straet van Gibralter tot Capo de Verde.

De Eerste Verthooninge, VAN DE

Zee-Kusten van Barbarien / van Out Mamora tot Capo de Geer / als mede van de Vlaemsche Eylanden.

Mamora.

VAn Out Mamora / tot Mamora loopt de Wal noch al zuyden ten westen / en zuyd zuydwest vijf mijlen. Voor Mamora is een hooghe breede Zant-strant / en is quaet om kennen als men wat van lant is. De beste kennis daer van is dese: Als men uyt den noorden komt / langhs de wal heeft men al hoogh binnenlant / dat verliest men alsmen tot Mamora komt / en alsmen uyt den noorden komt en kan men tot de Rivier van Mamora niet in sien / voor en al-eer dat men daer voor-by is / overmits die oostelick in streekt / en de noord-hoeck is een leege hoeck. Alsmen wat dicht by de wal komt / so siet men op't hooghe een kasteel van Mamora (dat de Spanjaerts daer geleyt hebben om die plaets voor haer te behouden /) een seer hooge mast ofte staeck / die kan men tamelijck verre sien / en alst klaer weder is siet men oock den hoogen dicken tooren van Sallee in 't zuyden tegen 't lant staen. Voor de Rivier leyt een drumpel ofte Bare / 't welck met springh 16 / 17 voet / en somtijdts meer waters heeft; Het gat wert dickwils door de Zee verandert. Des voor-jaers streckt het ghemeenlijck oost zuydoost en daer ontrent in / des najaers oostelijcker / door het omwerpen der Zee uyt den Noorden. Des Somers waeyen de Winden langhs die Kust meest den tijdt uyt den Noorden / die maecken dat de stroomen aldaer om de zuyd loopen / en Winter-daeghs waeyen die daer veel en sterck uyt den zuydwesten en west zuydwesten. Des winter-daeghs moet men daer op wel verdacht wesen / om by tijts te ruymen / als de wint begint aen 't zuyden of zuydoosten te komen / dan ist ruymens tijt / want die loopt dan gemeenlijck na 't Z. W. en W. Z. W. met hart weder / maer als die weder aen west noordwest en noordwest komt / soo wert het weder goet Weer.

Reede voor Mamora.

De Reede voor Mamora is ontrent een mijl van landt op 18 en 20 vadem / daer is schoone Zant-gront.

Van Mamora tot Salee streckt de Kust zuydwest ten zuyden en zuyd zuydwest 5 mijlen / daer tusschen beyden is leeg slecht lant en zant-strant / met dubbel binnen-lant / dat so effen en slecht is of 't geschaeft was. Van Mamora / niet wel half wegen Salee verlaet sich de strant / ende van daer voorts zuyd-waert ist een Oever al van swarte steyle ghehaeckelde klippen met weynigh geberghte / so dat men niet kan oordeelen (alsmen wat van lant is) dat het binnen-lant is door de effenheyt. Alsmen een mijl of anderhalf voor-by Mamora is / so siet men den hoogen dicken toren van Salee seer bescheydelik / en alsmen die voorsz. klippigen Oever siet / mach men seecker daer uyt verstaen dat men voor-by Mamora is. Die steyle klippighe wal duert van daer heel voor-by Fedale / doch tusschen Fedale en Salee is hier en daer een plaets witte strant tusschen de klippen / maer benoorden Salee ist niet also / maer niet dan loutere klippen.

Salee.

De stadt Salee heeft een kleyn toorenken / en leyt op de noordkant van de rivier / dat is een leege slechte zant-punt. Het kasteel heeft oock een torenken en leyt daer tegen over by de zuyd-hoeck van de Rivier / dat is een hooge klippige hoeck. Den hoogen dicken toren daer gaet een muer rontom / leyt op een hoeck binnen de Rivier aen de zuyd-zijde. Voor de Rivier is een drumpel of Baere / die dickwils door 't stroomen der Zee verandert en omgeworpen wert / somtijts loopt 't gat by een van beyde hoecken / en somtijts weder recht mitswaters tot de Rivier in. Die voor Salee wil setten / die brenght den voorsz hoogen dicken toren die binnen aen de Rivier staet over de hoeck van 't kasteel / te weten / over de zuyd-hoeck van de Rivier / (die sal dan ontrent zuydoost van hem staen) en settet daer op 30 / 28 / 24 / 20 / 18 of 16 vadem / soo na oft soo veer als hy wil / daer is schoone swarte zant-gront / niet tegenstaende dat de wal daer neffens so steenigh is. Daer geset zijnde / schiet men een schoot om de Mooren te doen af komen. Van Salee tot het Eylant

Reede voor Salee.

Landt Fedale loopt de wal zuydwest ten zuyden ontrent seven of acht mijlen/ daer tusschen beyden leggen soo hier en daer lange swarte klippen in de zant-strant (als voorschreven is/) soo dat men dickwils het daer voor soude aensien dat het Fedale waer. Het beste merck-teecken om Fedale te verkennen, is een bosch boomen/ ontrent een mijl benoorden Fedale/ dat om leegh op het landt staet/ en ghelijck een scheur vertoont. Als men dicht by landt langhs komt zeylen, soo siet men dat op het hooge van 't landt/ maer als men wat van landt is / soo siet men het binnen-landt boven dat bos Boomen of scheur/ (soo men dat gemeenlijck om de gelijckenisse noemt) oock leyter een rondt heuvelken ontrent drie mijlen benoorden Fedale / dat men boven het landt siet als men wat van lant is/ maer als men dicht by lant komt wisselt dat oock achter dat dobbel landt. De Kust tusschen Salle en Fedale is heel slecht effen dubbelt lant/ so dat men niet een sulcken heuvelken meer daer tusschen beyden heeft als dat voorsz. / en dewijle de Kust daer ontrent so geheel effen is sonder kennelijcke plaetsen/ so moet men oock op sulcke kleyne mercken goede acht slaen/ om niet voor by te zeylen de plaetsen daer men wil wesen.

Fedale.

Tusschen de voorsz. Scheur of Bos Boomen en Fedale staet noch een vervallen stedeken in een ruyghe Bosschagie/ gheheeten Monsor/ als men daer dicht by langhs zeylt/ siet men daer van noch eenige stucken van muren. Bezuyden Fedale werdt het lant weder hooger/ en daer het hoogh en leegh te samen komt/ maeckt het wat kloofs daer aen de plaets van Fedale oock te kennen is / als die kloof Zuyd Zuydoost van u is / dan is Fedale daer neffens oock Zuyd zuydoost van u. Wilt ghy in Fedale wesen / soo loopt op de voorsz. Scheur ofte Bos Boomen aen / tot ontrent op een kleyne mijl ofte twee derdendeel van een mijl van landt / en so daer by langs/ so sult ghy het Eylant Fedale niet missen/ maer tusschen dat en 't vaste Lant in te loopen. Als ghy dan komt by de Noord-hoeck van Fedale/ soo settet tusschen de strant en de voorsz. noord-hoeck/ doch het Eylandt Fedale veel naerder als de strant/ op 6/7 ofte 8 vadem/ alsoo dat ghy met u schip soo verre in komt te leggen/ dat den voorsz hoeck van 't Eylandt noord noordwest van u leydt / dan leydt die voorsz. scheur oost noordoost van u / en Monsor een spaeck lengde benoorden de scheur. Ghy meugt oock wel setten op twaelf vadem/ alsoo dat den hoeck van Fedale west ten zuyden van u leyt.

Monsor.

Reede onder Fedale.

Desen Inwijck achter het Eylandt Fedale is een quaet gat om in te leggen/ want al-hoe-wel ghy daer alsoo legt dat den hoeck van 't Eylandt Noord noordwest en noorden ten westen van u leyt/ en met een Kabel aen 't Eylandt/ so schiet evenwel de dyningh (als de wint westelijck is) soo hart om den hoeck van 't eylant/ dat men liever in openbaer zee mach legghen als daer binnen. Van de noord-hoeck van Fedale loopt een klippigh Rif west Noordwest een musquet-schoot in zee/ de meeste klippen daer van leggen hoogh boven water/ binnen 't eylandt ist heel vlack na de strant/ de bay aen 't lant is een schoone strant/ daer is goede ghelegentheyt om te ballasten/ dan men moet wel op sijn hoede wesen/ daer is seer quaet volck.

Diepten en gronden ontrent Fedale.

Voor Fedale/ te weten daer benoorden/ neffens de scheure/ en heel tot Salee is al vlack water/ een mijl en anderhalf van landt al die streeck langhs en is 't niet dieper als 23/24 25 vadem zant-gront/ dwars van Fedale in zee ist oock van de selve diepte/ maer vuyle gront.

Die tot Fedale wil handelen / moet wat veer inwaerts setten / want sy hebben daer geen Asabers / men moet de Mooren met de Boot van Lant halen.

Op de Noord-hoeck van Fedale leydt een hoogh heuvelken/ dat vertoont van verre als men in komt of een vervallen kasteel was/ dan ten zijn niet dan klippen. Aen het zuydeynde van Fedale kan men met leegh water te voet op het vaste landt gaen/ dan met leegh water spoelt de Zee op twee plaetse daer deur. Het vloeyt daer seven en acht voeten op en neder.

Anafee.

Derdehalf mijl Zuydwest ten zuyden en Zuydwest van Fedale leyt een vervallen stadt dicht op de strant/ gheheeten Anafee of Anfee/ is een lange stadt met veel Toorens/ onder ander eenen hooghen dicken/ by na ghelijck die van Salee/ maer men moet tamelijck dicht by wesen eer men die kan sien. Als men neffens Anfee is/ kan men de Scheur benoorden Salee sien / die staet dan van verre aen te sien als een zeyl in 't water. Twee mijlen bezuyden (of liever bewesten) Anfee is een steyle hoeck met roode kleven/ 't welck van verre te huysen schijnen te zijn/ sulcke plecken vindt men daer ontrent tot verscheyden plaetsen aen die Kust.

Azamor.

Van Anafee tot Azamor streckt de Kust zuydwest ten westen wel soo westelijck 14 mijlen/ daer tusschen beyden leydt noch een vervallen plaets geheeten Lpones. Azamor heeft aen de Oost-zijde een uytsteeckende hoeck/ als men uyt den noorden by de wal komt uyt zeylen/ soo leyt Azamor om of achter dien hoeck op de strant/ doch op 't hooghe. Een weynigh voor-by Asamor leydt een Rivier/ en daer ontrent zijn sommige Toorens in 't vlacke.

Masagam.

Twee mijlen bewesten Asamor leydt de Stadt Masagam/ aen een witte strant dicht aen de zee-kant/ dese Stadt werdt van de Portugisen ofte Spanjaerts bewoont/ heeft geen toorens/ verthoont uyt der zee aen witte plecken tegen het landt aen te sien. Als men daer dwars af is/ soo siet men om de zuyd den hoogen Tooren van Tito (dat een vervallen Stadt is ontrent anderhalf mijl bewesten Masagam) meest ghelijck den tooren van Anfee. Recht bewesten Masagam aen de west-hoeck van de Bay / loopt een Steen-rif af by-kans een mijl in Zee/ daer van de klippen meest met hoogh water onder/ en met leegh water boven leggen. Die daer setten wil en niet bekent is / moet en Loots-man nemen) die hem brenght op een plaets daer goede ancker-gront is. Want alhoewel dat het eenen groote bay is/ so isser nochtans weynigh plaets daer de grondt schoon is / maer is tot veel plaetsen vuyl, soo datter weynigh Schepen op schoone gront souden konnen legghen. Als men op de rechte Reede leyt/ so leyt de oost-hoeck van de Bay oost/ en de west-hoeck ontrent noordwest van u.

Cyto.

Ontrent een mijl west-waert van Cyto/ leyt een steylen hoeck/ alsmen uyten oosten by de wal langs komt/ siet men buyten dien hoeck geen lant meer/ tot dat men daer by komt/ als men die op 't zy begint te krijgen/ dan komter een groote vier-kant Klif bewesten uyt/ dat seer kennelijck en witachtig is/ met rootachtig plecken/ en schijnt van veere een muer te wesen. Desen hoeck wert na dat witachtig klif C. Blanco ghenoemt. Ontrent derdehalf mijl bewesten dese Cabo Blanco leydt een Toorenken op 't hooghe landt neffens een valeye/ geheeten Casa Cavalghero/ en noch 2 mijlen westelijcker op 't hooge lant noch een huysjen gheheeten Emindra / doch men moet dichte by landt wesen eer dat men dat kan sien. Van de voorsz. C. Blanco tot de C. Cantin streckt de Kust w. z. w. en z. w. ten westen ontrent 7 mijlen.

Caep Blanco

Casa Cavalgero.

Emindra.

Caep Cantin.

De C. Cantijn is een effen slechte hoeck / als men daer benoorden is/ toont die na 't westen vlack/ en na de Zee afgaende/ daer staet een Vuer-tooren op/ doch heel kleyn/ soo dat men 't somtijts qualijck kan sien. So ghy uyten noorden ofte van de C. Vincent afkomende/ na Saffia begeert te wesen/ so set u Cours zuyden en zuyden ten oosten/ so sult ghy drie ofte vier mijlen beoosten de Caep Cantijn vervallen/ ofte so ghy westelijcker Cours zeylt/ sult ghy loopen tot op de hooghte van 32 graden en een half/ de Kaep Cantijn sal dan recht oost van u leggen/ het is beter een weynigh beoosten de Kaep te vervallen als daer bewesten/ overmidts de winden daer meest den tijdt uyt den noorden waeyen. Ist dat ghy Oost-waert van de voorsz. Caep vervalt / de Kust streckt daer zuydwest ten westen en west zuydwest / en is effen slecht landt. Ontrent acht mijlen beoosten de Caep leyt dat Stedeken Cyto met een hoogen witten Tooren op de Zee-kant / en 4 of vijf mijlen meer om west tusschen Casa Cavalghero en Caep Cantijn / suldy een inwijcken sien/ daer ontrent legghen op de strant aen 't water groote swarte klippen / die haer verthoonen als wracken van Schepen/ voort tot de Kaep ist een vlacke schoone zant-strant. Van de Caep streckt een steen-rif een stuck t' Zeewaert af/ dat moet men schouwen als men om de Caep zeylt.

Van C. Cantin tot de noordhoeck van Saffia streckt de Kust zuyden/ ofte wel so westelijck 4 ofte 5 mijlen/ daer tusschen beyden ist een steyl klippig lant sonder zantstrant/ dog boven op slecht en effen. Een mijltjen bezuyden de kaep leyt een Rifjen by de wal/ by sommige genaemt de Gout-bank/ streckt ontrent twee derdendeelen van een mijl van lant af

daer

daer is op sommige tijden des jaers veel Visch te vanghen.

Ontrent een mijl benoorden de noord-hoeck van Saffia legghen 3 Eylandekens dicht aen de wal/een weynigh daer bezuyden staet een toorenken tusschen de bergen en het lant/ als men dat toorenken en dat noordelijckste van de drie Eylandekens over een brenght/ mach men tusschen het Rif de Goudt-banck en 't vaste lant door zeylen.

Saffia. Bezuyden de Bay van Saffia is hoog oneffen en meest al dubbelt lant/maer daer benoorden ist effen en slecht/ daer upt is 't licht te bekennen of men is benoorden Saffia ofte daer bezuyden.

Om op de reede voor Saffia te setten. Wilt ghy in de Bay of op de Reede voor Saffia setten/ so set de noord-hoeck (daer een tooren op staet) een weynigh westelijck als noorden van u/en settet so op 18 vadem. Oft wilt ghy veerder in de Bocht setten / soo brenght de voorsz. noord-hoeck noord noord-west ofte weynigh noordelijcker van u / de noordelijckste van de twee noord-hoecken sal dan een schips-lenghde buyten de zuydelijckste (of de naeste aen u) wesen/loopt dan soo veer om de zuyd/ tot dat den tooren daer men met de Boots landt (dat is een hooghe vierkante tooren staende om leeg effen binnen de muer van de Stadt) komt recht over een tooren die aen de muer vast is/ die van het Kasteel boven af komt loopen na de Zuyd / soo dat den voorsz. dicken tooren om leege recht over het gat komt/ tusschen den hoeck daer 't Kasteel op 't water staet / en de Klippen daer men tusschen in vaert. Of set dat het hooge Kasteel van Saffia oost ten zuyden en Oost Zuydoost van u staet/daer is 't diep 16/17 en 18 vadem / goede fijne zandtgront. Men mach oock wel so veer de Bay inwaert setten op 15/16 vadem/dat den noord-hoeck noordwest en noordwest ten noorden van u is. Dit zijn de Somer-reeden/des Winters moet men veerder van 't landt setten op 28 en 30 vadem / daer is de gront grof zant. Men mach voor Saffia vrylijck by nacht daer op de Reede loopen/daer en is niet te schouwen of dat hinderen mach als het lant.

Ontrent anderhalf mijl van Saffia leydt de zuyd-hoeck van de Bay/dat is een leege uyt-steeckende hoeck/ 2 mijlen daer bezuyden leydt noch een steyle klippighe hoeck sonder zandt-strant / daer neffens streckt de Rivier Tansit landewaert in tot Maroco toe.

Van de hoeck van Saffia tot het Eylandt Mogodor streckt de Kust zuyd zuydwest 14 of 15 mijlen.

Eylant Mogodor. Tegens het noordoost-eynde van het Eylant Mogodor komt van 't vaste landt af schieten een groote Rye klippen/ harde Rudsen / waer van de uytterste ofte die het Eylandt Mogodor naest zijn/hoogh boven water leggen/die uyt den noorden komt en achter 't Eylant Mogodor wil zeylen/die moet tusschen het Eylandt en die voorsz. klippen in loopen dicht by de klippen in / 't is daer in 't in-komen tusschen 't Eylant en de klippen vijf vadem diep. Binnen die voorsz. klippen leggen dan noch aen bagh boort eenighe klippen die met hoogh water onder legghen/ en met leegh water boven komen/als men die ten eynde komt/ mach men daer by om loeven na 't vaste lant/ en setten 't daer achter op drie vadem met leegh water / daer is goede zant-gront / maer 't en isser even-wel niet seer goet leggen/ want door 't breecken van de Zee op de voorsz. klippen kan 't daer vry wat rollen/ so dat 't met een storm daer krap legghen is / maer het innewaert achter 't Eylant is 't goet leggen op derdehalf vadem. Van 't zuyd-eynde van 't Eylandt streckt een Rifken af na het vaste landt toe/ tot by na tegen de voet-strant aen/en bezuyden dat voorsz. Rifken streckt een banck van 't vaste landt af by na een mijl in zee/wilt ghy aen 't zuyd-eynde uyt zeylen/so loopt by de wal van 't vaste lant langs/tot dat ghy om het voorsz. Rifken zijt / en loopt dan voort op 't loodt by de banck uyt/so krijght ghy terstont dieper water/ van 4/6/8 en 10 vadem/zeylt dan derwaerts ghy begeert te wesen.

Caep de Geer. Van de hoeck van Saffia tot Caep de Geer is de cours zuyd zuydwest ontrent 32 mijlen/ maer van Mogodor de selve Cours ontrent 16 ofte 18 mijlen. 't Is daer tusschen beyden een schoone vlacke zant-strant met dubbelt lant/ dat tot sommige plaetsen heel hoogh is.

Caep de Taffalana. Ontrent ses mijlen benoorden de Cabo de Geer leyt een hoeck/geheeten Caep de Taffalana/ daer mach men Reede onder maken op goede zandt-gront/ voor ooste en noordooste winden. De C. de Geer is leeger als het lant daer benoorden/ en loopt zuyd-waert vlack af in zee/ dat wert men eerst gewaer als men op 2 ofte 3 mijlen daer by komt. Ontrent drie mijlen benoorden de Caep/ leydt een hooge heuvel in 't lant/en meer noordwaert/ is 't lant noch hoogher/maer als men dus uytten noorden komt by C. de Geer / en siet men daer bezuyden geen lant meer. Aen den hoeck komende soo schout een Rifken dat daer van af streckt / loopt daer by om en voort z. o. ten oosten en z. o. 5 ofte 6 mijlen na S. Cruz/ ghy sult dan het Mooren Kasteel sien staen op 't hooge lant/ daer neffens leyt een Rye klippen ontrent een Roer-schoot lenghde/ voort ist al een suyvere schoone kust. Om daer in de Bay te setten/so loopt so verre in de wijck/ dat het voorsz. Mooren Kasteel Noorden van u staet / en der Christenen Packhuysen n. o./daer sal 't diep wesen bezuyden die voorsz reghel klippen/ 7 en 8 vadem/ de noord-hoeck of de Caep de Geer sal van u zijn Noordwest ten westen/ daer is de beste Reede/des somer-daeghs mach men wel naerder aen de wal setten tot op 6 en 7 vadem. Soo ghy van C. de Geer na de Playe of Reede zeylt / so maeckt altijt het lant van de Caep aen boort te houden/en loopt daer by langhs tot voor 't Kasteel/soo ghy u verre van de wal begeeft/ ghy sult met noordelijcke winden die daer veel waeyen / weder noordoost en noord noordoost van onderen op moeten komen / daerom is 't best het hooghe landt aen boort te houden. Die by nacht hier soude mogen te reede komen/moet op een seeckere grootte veyne de wal niet naerder komen als op 12 of 14 vadem.

Rif van Caep de Geer.

Reede voor S. Cruz.

Op dese Reede moet men hem wel versorghen met sijn Anckers / het Top-ancker moet altijt staen voor de windt die uyt het lant waeyt/de andere Anckers t'zee-waert: Het Plecht-ancker moet men oock altijt ghereet hebben om teghen dat het stroomen wil ('t welck men aen 't dijnen van de Zee te vooren wel mercken kan) dat oock in 't zuydwest uyt te brenghen. Oock is 't noodigh de Fock aen de Rae te houden/om of 't gebeurde dat men van sijn Anckers spilde/ hem daer mede (ten besten dat men kan) te behelpen. In dese Bay is veel Visch te vangen. Als men hier te Reede leyt vaert men by quartieren uyt visschen.

Beschrijvinge van Madera, Porto Santo, en de Vlaemsche Eylanden.

Van de kaep S. Vincent zuydwest ten westen 108 mijlen/ en van de C. de Finisterre zuyd zuydwest en zuydwest ten zuyden 174 mijlen / leyt het eylant Porto Santo/ ghestreckt zuydoost en Noordwest / op elcke eynde van dat Eylant leydt een groote klip. De Reede is aen de zuydwestzijde beoosten een gehackelde klip voor een havenken / daer men met Barcken beschut mach leggen.

Porto Santo.

Het Eylandt Madera leydt Porto Sante zuydwest 12 mijlen. Zuyd-waert van de oost-hoeck van Madera leggen drie smalle klippige Eylandekens/geheeten de Sertes/ het noordelijckste is het kleynste/leydt ontrent een mijl van landt van de voorsz. hoeck/het zuydelijckste is het grootste/ leydt 3 mijlen van lant/die uyt den noorden ofte van Porto Santo af komt/mach tusschen die en 't vaste lant deur zeylen / 't is daer tusschen beyden ruym en wijdt / oock over al schoon en klaer/alleen aen de voorseyde oost-hoeck van Madera leyt een blinde klip/ daer moet men hem van wachten. Aen de zuyd-zijde van 't Eylandt voor het Stedeken S. Cruz is goede Reede op 20 vadem / dan voor Fonsiael is de principaelste Reede om te laden/ bewesten de Stadt leyt een groote klip met een kruys / gheheeten de Leeu/daer by is 't best te leggen/op 30 ofte 40 vadem. Aen de zuydwest-zijde voor Marasilo/ ist oock goet setten op 16 of 18 vadem. Op alle dese voorsz. plaetsen is goede gront om te Anckeren.

Madera.

Sertes.

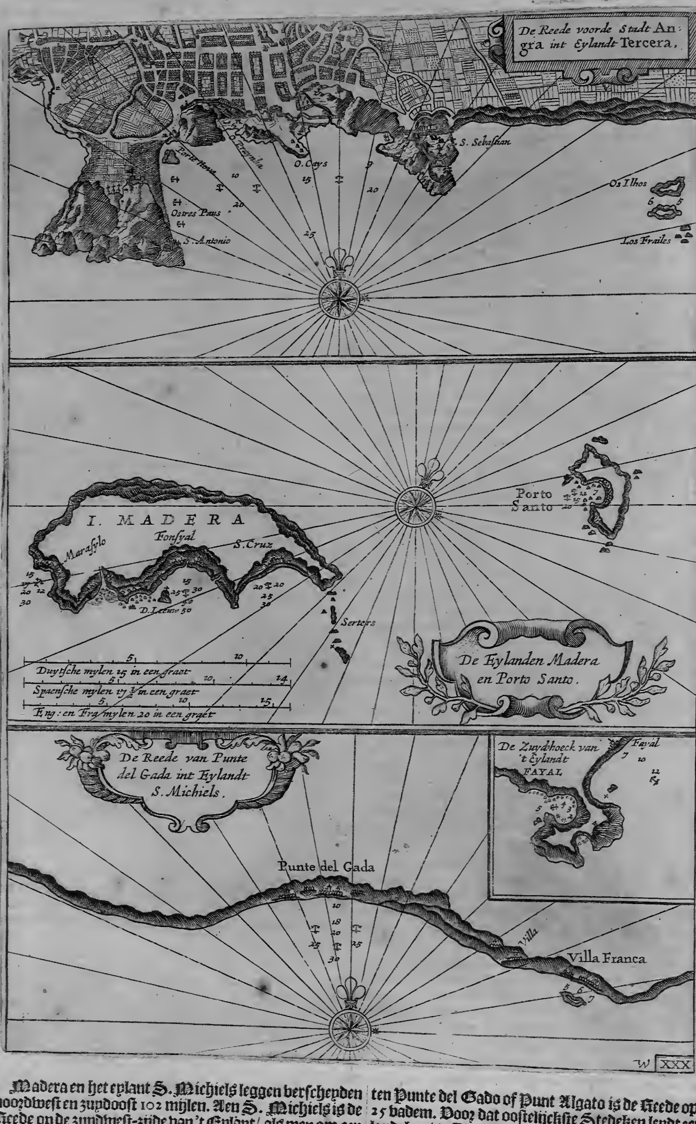
S. Cruz.

Marasilo.

Tusschen Madera en Teneriffa leydt dat Eylandeken Salvages / te weten Zuyden van de Serters 30 mijlen/ noorden van de Noordoost-hoeck van Teneriffa twintigh mijlen/ en Noord Noordwest van de noordoost-hoeck van groot Canarien 30 ofte 32 mijlen/ 't leydt ghestreckt zuydwest en noordoost / en is omtrent een half mijl lanck. Het zuydwest-eynde van Salvages is verre in Zee vuyl / daer om loopt liever daer beoosten als bewesten om. Twee ofte drie mijlen Zuydwest van dien hoeck leydt onder andere klippen een groote/die van verre vertoont als een zeyl. Onder de zuydoost-zijde van de Salvages is goede Reede voor een noordwesten en westen wint.

Salvages.

Beschrijvinge van Madera, Porto Sancto, en de Vlaemsche Eylanden.

S. Michiels. Madera en het eylant S. Michiels leggen verscheyden noordwest en zuydoost 102 mylen. Aen S. Michiels is de Reede op de zuydwest-zijde van 't Eylant/ als men om een van beyde de hoecken komt 't zy uyt den oosten of westen/ soo siet men twee Stedekens. Voor dat westersche geheeten Punte del Gado of Punt Algato is de Reede op 20 en 25 badem. Voor dat oostelijckste Stedeken leydt een Eylandeken/ tusschen dat en het lant van S. Michiels ist 5/ 6 en 7 badem diep. Tusschen dese 2 Stedekens streckt de Kust west noordwest en oost zuydoost. Punte del Gado.

Van

Van Sint Michiels tot Tercera is de cours noordwest ten westen 26 mijl. Onder Tercera is de reede op de zuydzijde van 't landt / bewesten de klippen recht voor de Stadt Angra / tusschen twee uytstekende hoecken / op elck van die staet een kasteel tot bescherminghe van de Schepen die daer op de reede leggen / de westelijckste van die 2 hoecken / streckt een goet stuck meer t'Zee-waert als de oostelijckste / en heeft op 't eynde 2 seer hooge bergen / geheeten Brezil / alsmen uyt der Zee komt 't zy van oosten of westen schijnt het van verre als of die van 't landt afgescheyden waer. Dese 2 voorsz. Berghen op den hoeck van Brazil / zijn soo hoogh dat men daer van by klaer weder 12/13 mijlen of meer in Zee mach sien / daer op staen twee pilaren die men over al in de Stadt Angra sien kan / met een Wachter daer by / om Wacht te houden / en die van de Stadt te waerschouwen / van de schepen die ontrent het Eylandt komen. Soo menigh Schip als hy siet komen van westen ofte zuyden / dat is van West-Indien / Brazil of Portugaels-Indien / so meenigen Vlagh set hy op de Pilaer na 't westen / als hy meer als 5 Schepen siet / set hy een groote Vaendel op / dat beduyt een heele vloot. Desgelijcx doet hy oock op den anderen Pilaer na 't oosten / van Schepen die hy uyt den oosten van Portugal ofte uyt den noorden siet komen / soo datter niet een Schip daer ontrent mach komen / of men kan dat terstont op alle hoecken en straten van de Stadt aen dat teycken sien.

Die uyt den Oosten ofte noorden komende / op de Reede van Tercera begeert te wesen / die loopt het Landt by de Oost-hoeck aen / en daer by langhs tot de 2 Eylandekens genaemt de Ilheos / die een stuck beoosten de Reede ontrent een boogh-scheut van malkander legghen. Men mach bezuyden de Eylandekens of daer benoorden deur. Tusschen die Eylandekens en het vaste landt van Tercera / is 't een groote Kartou-schoot wijt / en 15/16 vadem diep / tusschen de Eylandekens deur ist 5 en ses vadem diep / schoone zantgront. Een stuck t'Zee-waert van dese Eylandekens leggen drie of vier klippen boven water / geheeten Los Frayes ofte Gebroeders. Voor-by die voorsz. Eylandekens zijnde / zeylt men West-waert / tot dat men komt by den voorsz. hoeck van Brezil / daer recht beoosten moet men setten voor de Stadt Angra op thien of twaelf vadem / ofte men set gemeenlijck het Zee-Ancker op 16 / en het Tou-Ancker na lant tot op 8 ofte 9 vadem. Men leyt daer beschut voor een zuydweste / weste / noorde en noordoosten / oock oost noordooste wint / maer een zuydooste wint waeyt daer vlack en open in. Op de West-zijde van den hoeck Brazil is oock een groote Zandt-bay / om te setten voor een Dorp gheheeten Sint Martijn. Twee mijlen beoosten de Stadt Angra leydt een Inwijck ghenaemt Porto Judeo / daer quamen de Spanjaerden aen landt met haer macht als sy het Eylant in namen van de Portugiesen.

Die van Tercera na Fayael wil zeylen / set sijn Cours west zuydwest na de Oost-hoeck van S. Jores / die is van daer verscheyden acht mijlen. Voorts tusschen de Pico en Sint Joris deur tot Fayael zijn twaelf mijlen / 't streckt meest west noordwest daer tusschen deur / 't Eylant Fayael leydt bewesten 't Eylandt van de Pico een mijl daer af verscheyden.

Die op de Reede voor Fayael setten wil / sette in de Inwijck recht voor het Dorp van Fayael op 14 of 15 vadem / daer is Zandt-grondt / maer daer gaet harde stroom beyde van Vloet en Ebbe.

Aen 't Zuydwest-eynde van het Eylandt Fayael leydt een Havenken / om daer in te zeylen / soo loopt by de zuydwest-hoeck in / soo langhe by de wal om / tot dat ghy het Havenken open siet / zeylt al by de zuydwest-hoeck om / tot dat ghy komt in het nauwe tusschen de klippen die van de West-zijde aflegghen / soo haest als ghy binnen de klippen komt / laet dan stracks u Ancker vallen op vijf vadem / ende brenght Trossen aen de oost-zijde aen Landt / aen de Palen vast / die daer toe gemaeckt zijn. De haven is kleyn / so dat men daer niet meer als met vier ofte vijf Schepen in mach leggen: innewaert aen ist vlack water.

Van 't Gety.

Aen dese voorsz kusten van Barbarien maeckt hoog water een zuyd zuydweste en zuydwest ten zuyden maen.

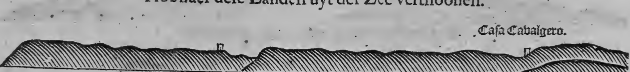
Streckingen en Courssen.

Van C. de Spartel tot C. Cantin ist z. w. wel so zuydelick	64 mijlen.
Van C. de Spartel tot Madera west ten zuyden en w. z. w.	150 mijlen.
Van C. Cantin tot Madera west	98 mijlen.
Van C. Cantin tot de C. S. Vincent noorden	67 mijlen.
Van C. Cantin tot Teneriffa zuydwest ten westen	111 mijlen.
Van C. Cantin tot kaep de Geer zuyd zuydwest	38 of 40 mijlen.
Van C. de Geer tot C. de Non is de cours zuyd zuydwest en zuyden ten westen	20 mijlen.
Van C. de Geer tot den hoeck van S. Cruz zuydoost	4 mijlen.
Van kaep de Non tot Ofin zuyden	10 mijlen.
Van kaep de Non tot kaep Bajador zuydwest ten westen	52 mijlen.
Van C. de Geer tot C. de Bajador zuydwest wel so westelick	83 mijlen.
Van Saffia tot Madera oost en west	98 mijlen.
Van C. de Geer tot Madera west noordwest	100 mijlen.
Van S. Michiels tot Tercera noordwest ten westen	26 mijlen.
Van Tercera tot het oost-eynde van S. Joris / w. z. w.	8 mijlen.
Van de oost-hoeck van S. Joris tot Fayal west noordwest	12 mijlen.
Van S. Michiels tot C. de Finisterre oost noordoost	185 mijlen.
Van Tercera tot Rorent of de Rivier van Lisbon / oost	200 mijlen.
Van Tercera tot C. de Finisterre is de cours oost noordoost en oost ten noorden	210 mijlen.
Van Tercera tot Lezart noordoost ten oosten	290 mijlen.

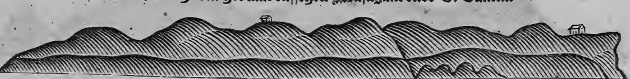
Hooghten.

Masagam op	32 graden 46 minuten.
Caep de Cantin op	32 graden 32 minuten.
Het Eylandt Mogodor op	31 graden 18 minuten.
Kaep de Geer op	30 graden 10 minuten.
Kaep de Non op	28 graden 32 minuten.
Kaep de Bajador op	26 graden 10 minuten.

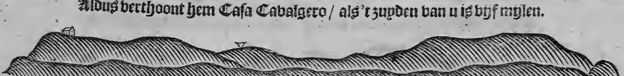
Hoe haer dese Landen uyt der Zee verthoonen.

Aldus verthoont het lant tusschen Masagam ende C. Cantin.

Aldus verthoont hem Casa Cabalgero / als 't zuyden van u is vijf mijlen.

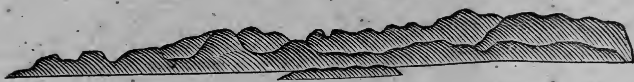
Als de noord-hoeck van Saffia zuyd zuydoost 4 mijlen van u leydt / is die aldus gedaen.

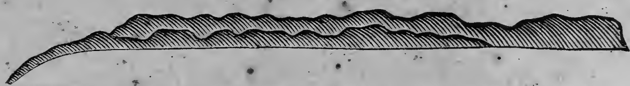
Als Caep Cantin noordoost ten oosten 5 mijlen / en den hoeck van Saffia oost zuydoost drie mijlen van u zijn / verthoonen die aldus.

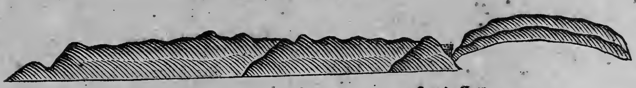
Aldus verthoont het lant bezuyden den zuyd-hoeck van de Bay van Saffia/ als 't oost zuydoost van u is twee mijlen.

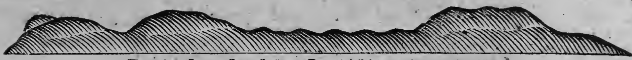

Als men west noordwest ofte dwers van Mogodor is twee mijlen/ verthoont hem het lant aldus/ 't is een hoogh dubbel lant.

Als de Caep de Cafelana noord noordoost van u is twee mijlen/ soo verthoont het lant aldus tot Caep de Geer toe.

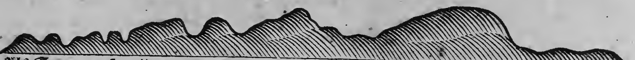

Als de Caep de Geer twee mijlen noord noordoost van u is/ verthoont die aldus/ de Bay is dan van u oost ten zuyden/ is Duynigh lant.

Dus verthoont het Eylant S. Michiel aen de noord-zijde.

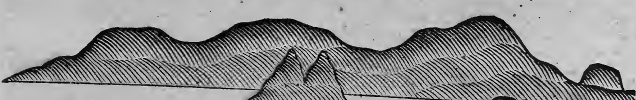
Aldus vertoont het Eylant van Tercera/ alst oost ten zuyden ontrent 5 mijlen van u leyt.

Als Tercera 3 of 4 mijlen zuydwest van u is / soo ist aldus gedaen. Het west-eynde van dit Eylant Tercera is hooger als het oost-eynde/ daer aen is het tamelijck wel te kennen.

Dus verthoont Tercera aen de noord-zijde.

Dus verthoont Tercera aen de zuyd-zijde / alsmen daer by langhs zeylt.

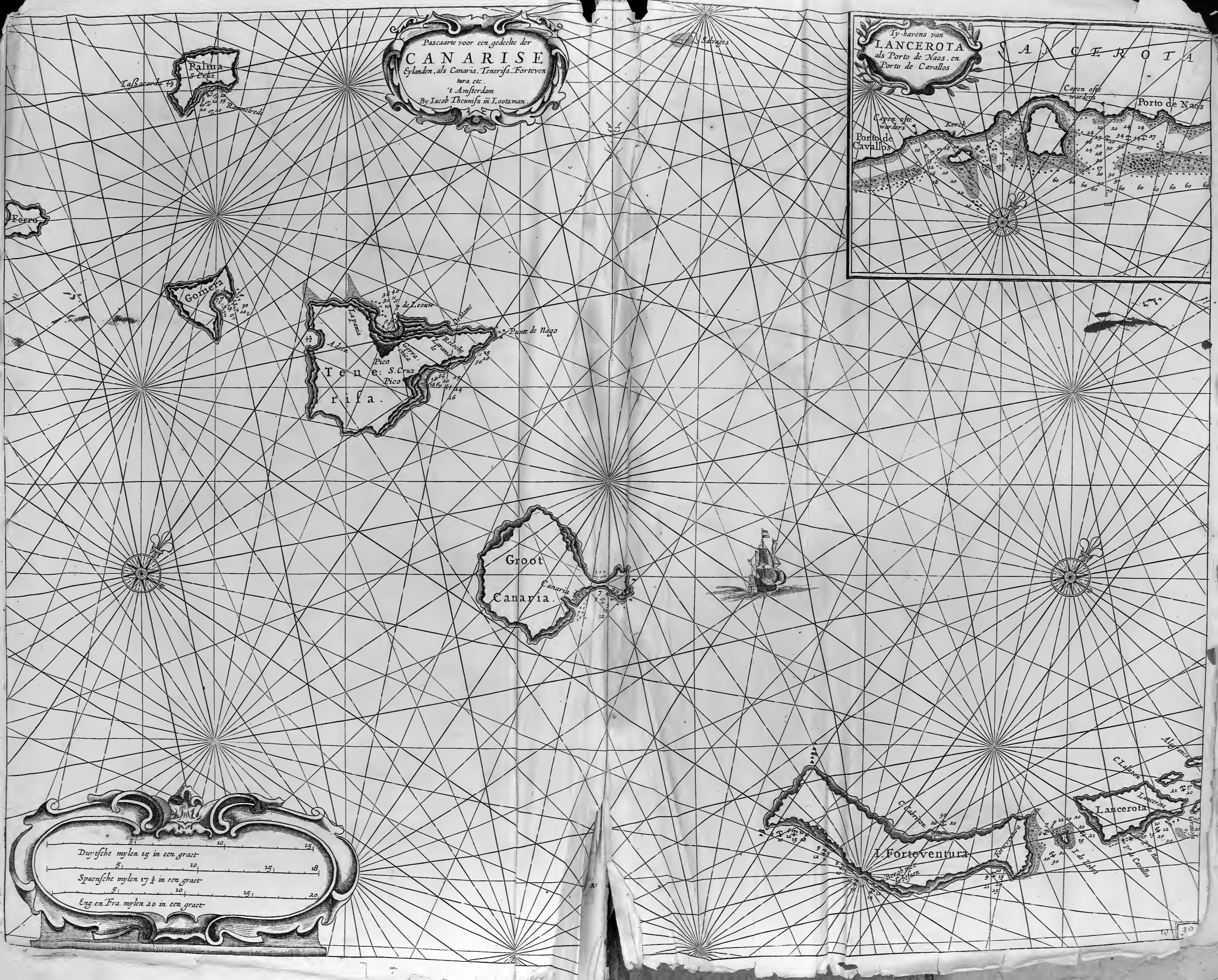

Aldus verthoont het Eylant S. George ofte S. Joris/ alst zuyd zuydwest van u leyt vijf mijlen.

Als het west-eynde van S. Joris zuyden ten oosten/ en het oost-eynde zuydoost van u is/ verthoont het aldus/ ontrent ses ofte seven mijlen daer af zijnde.

Als

Pascaarte voor een gedeelte der
CANARISE
Eylanden, als Canaria, Tenerifa, Forteven
tura etc.
't Amsterdam
By Iacob Theunisz. ĩn Lootsman.
Ty-havens van
LANCEROTA
als Porto de Naos. en
Porto de Cavallos.
Palma
S. Cruz
Ferro
Gomera
Tenerifa.
Pico
S. Cruz
de Leeuw
Punte de Nago
Salvages
Groot
Canaria.
Canaria
I. Forteventura
Lancerota
Porto de Naos
Porto de Cavallos
Capen ofte warders
Kerck
Duytsche mylen 15 in een graet
Spaensche mylen 17 ½ in een graet
Eng. en Fra. mylen 20 in een graet